

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”
Uniwersytet Jagiellocki (Polska)
AGH Akademia Gyrniczo-Hutnicza im. S. Staszica w Krakowie (Polska)
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II (Polska)
Staropolska Szkoła Wyższa w Kielcach (Polska)
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jakuba z Paradyża
w Gorzowie Wielkopolskim (Polska)
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ДВНЗ “Ужгородський національний університет”
Львівський національний аграрний університет
Миколаївський національний аграрний університет
Львівська державна фінансова академія
Одеська державна академія будівництва та архітектури
Одеський державний аграрний університет
Одеський інститут фінансів Українського державного
університету фінансів та міжнародної торгівлі
Хмельницький економічний університет
Міжнародний університет бізнесу і права
Міжнародний інноваційний кластер
“Конкурентоспроможність”

Розвиток національної економіки: теорія і практика

*Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
3-4 квітня 2015 року
Частина 3*

Rozwój Gospodarki Narodowej: teoria i praktyka

*Materiały
Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji
3-4 kwietnia 2015 roku
Część 3*

м. Івано-Франківськ 2015

УДК 338.012:332.055.2:004.91

ББК 65

Р 66

Рекомендовано до друку Вченою радою ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника” (протокол № 5 від 28 квітня 2015 р.)

Редакційна колегія:

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ: Загороднюк А. В. – д.ф.-м.н., проф., проректор з наукової роботи і маркетингу; Благун І. С. – д.е.н., проф., декан економічного факультету; Ткач О. В. – д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту і маркетингу; Великочій В. С. – д.і.н., проф., директор інституту туризму; Баланюк І. Ф. – д.е.н., проф., завідувач кафедри обліку і аудиту; Пилипів Н. І. – д.е.н., проф., завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки; Ткачук І. Г. – д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансів; Романюк М. Д. – д.е.н., проф. кафедри менеджменту і маркетингу; Якубів В. М. – д.е.н., проф. кафедри обліку і аудиту; Дмитришин Л. І. – д.е.н., проф. кафедри економічної кібернетики; Галушак І. Є. – к.е.н., викл. кафедри обліку і аудиту; Сас Л. С. – к.е.н., доц. кафедри обліку і аудиту ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”; Вавак Т. – д.е.н., проф., завідувач кафедри прикладної економіки і якості управління Ягеллонського Університету в Кракові (Республіка Польща); Жуковський М. – д.е.н., проф., директор Інституту економіки і управління Люблінського католицького університету Івана Павла ІІ (Республіка Польща); Іващук Н. – д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту в енергетиці Краківської гірничо-металургійної академії імені Станіслава Сташіца (Республіка Польща); Телюс Я. – к.е.н., ректор Старопольської вищої школи в м. Кельце (Республіка Польща), Троцька М. – др., декан економічного факультету Державної вищої професійної школи імені Якуба з Парадижа в Гужові Великопольському (Республіка Польща); Білоусова С. В. – д.е.н., проф., ректор Міжнародного університету бізнесу і права; Біттер О. А. – д.е.н., проф., завідувач кафедри міжнародної економіки та теорії фінансів Львівської державної фінансової академії; Газуда М. В. – к.е.н., доц. кафедри економіки підприємства ДВНЗ “Ужгородський національний університет”; Запша Г. М. – д.е.н., проф., завідувач кафедри менеджменту та маркетингу Одеського державного аграрного університету; Квач Я. П. – д.е.н., доц., директор Одеського інституту фінансів Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі; Клочан В. П. – к.е.н., доц., директор навчально-наукового інституту економіки та управління Миколаївського національного аграрного університету; Ковальчук Т. М. – д.е.н., проф., завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; Сахацький М. П. – д.е.н., проф., завідувач кафедри маркетингу Одеської державної академії будівництва та архітектури; Стельмашук А. М. – д.е.н., проф., завідувач кафедри обліку і аудиту Хмельницького економічного університету; Яців І. Б. – д.е.н., доц., проректор з наукової роботи Львівського національного аграрного університету.

Члени редакційної ради: Василюк М. М. – к.е.н., доц.; Гнатюк Т. М. – к.е.н., доц.; Жук О. І. – к.е.н., доц.; Максимів Ю. В. – к.е.н., доц.; Матковський П. Є. – к.е.н., доц.; Мельник Н. Б. – к.е.н., доц.; Смушак М. В. – к.е.н., доц.; Шеленко Д. І. – к.е.н., доц.; Шкроміда В. В. – к.е.н., доц.; Шкроміда Н. Я. – к.е.н., доц.; Банашкевич Т. П. – викладач.

Відповідальний за випуск: д.е.н., професор Баланюк І.Ф.

Рецензенти:

Лопатинський Ю. М. – д.е.н., професор, завідувач кафедри “Економіка підприємства та управління персоналом” Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича;

Малік М. Й. – д.е.н., професор, академік НААН Україн, завідувач відділом розвитку підприємництва і кооперації Національного наукового центру “Інститут аграрної економіки НААН України”;

Стадницький Ю. І. – д.е.н., професор, професор кафедри “Економіка і фінанси” факультету “Управління і комп’ютерного моделювання” Політехніки Свентокшиської (Республіка Польща).

Розвиток національної економіки: теорія і практика: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції 3-4 квітня 2015 року, проведеної на базі ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, м. Івано-Франківськ – Тернопіль: Крок, – 2015. Ч.3. – 410 с.

Rozwój Gospodarki Narodowej: teoria i praktyka Materiały Międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej, która odbyła się w dniach 3-4 kwietnia 2015 r. w Przykarpackim Narodowym Uniwersytecie imienia V. Stefanyka w Iwano-Frankiwsku. Ternopil : Krok. – 2015. С.3. – 410 str.

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Розвиток національної економіки: теорія і практика”, в яких розглядаються методологічні, методичні та практичні засади збалансованого розвитку і механізми ефективного функціонування галузей національної економіки, питання формування конкурентоспроможності суб’єктів господарювання та вирішення регіональних проблем суспільно-економічного розвитку країни.

УДК 338.012:332.055.2:004.91

ББК 65

Відповідальність за зміст і достовірність публікацій несуть автори наукових доповідей і повідомлень. Точки зору авторів публікацій можуть не співпадати з точкою зору редакційної ради збірника.

ISBN

© ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, 2015.

*І. Цепенда,
доктор політичних наук, професор, ректор,
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника",
Україна*

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО РЕКТОРА

Розвиток національної економіки України в умовах ринкових відносин пов'язаний із перетвореннями в багатьох сферах життя суспільства та потребує теоретичних і практичних наукових розробок. Активну участь у цьому процесі беруть вчені, які у своїх публікаціях, експериментах, дослідях, дискусіях обґрунтовують наукові підходи та рекомендації щодо перспективних напрямів розбудови економіки. Особливого значення набувають конференції, на яких оприлюднюються матеріали наукових досліджень, де викристалізовується майбутнє української науки, яке в майбутньому стає практикою нашого життя.

За останнє десятиріччя на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника проводяться міжнародні науково-практичні конференції з проблем розвитку національної економіки.

Наш навчальний заклад є одним із найдавніших вузів краю. Державний вищий навчальний заклад "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника" готує магістрів, спеціалістів, бакалаврів за 45 спеціальностями. Навчально-виховну й наукову роботу тут здійснює укомплектований професорсько-викладацький склад – понад 900 штатних викладачів, у тому числі більше 100 докторів наук, професорів, 650 кандидатів наук, доцентів. В університеті діє аспірантура та докторантура, функціонують ради для захисту кандидатських і докторських дисертацій. Випускниками університету стали понад 62 тис. фахівців різних спеціальностей.

Серед наймолодших у структурі університету є економічний факультет, заснований у 1993 році. Незважаючи на це, він уже має певні традиції навчального, наукового та виховного процесів побудованих на сучасних досягненнях науки з урахуванням вимог, які диктує життя.

На факультеті здійснюється підготовка фахівців із п'яти спеціальностей – фінанси, облік і аудит, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності, менеджмент організацій, економічна кібернетика.

Навчально-виховну й науково-дослідну роботу здійснюють 8 професорів, докторів наук та 46 доцентів, кандидатів наук; плідно працюють наукові школи кафедр. До викладацької роботи залучені керівники провідних підприємств, фінансово-господарських установ та органів місцевого самоврядування області, які формують у студентів практичні навички обраної спеціальності.

Окрім раціональної організації навчального процесу, значна увага приділяється науково-дослідній роботі викладачів та студентів, активізації їх творчого розвитку, що реалізується шляхом створення проблемних гуртків, проведення науково-практичних семінарів та конференцій.

Традиційним для факультету стало проведення щорічних міжнародних науково-практичних конференцій. Цього року професорсько-викладацький склад економічного факультету проводить міжнародну науково-практичну конференцію "Розвиток національної економіки: теорія і практика", за такими тематичними напрямками: економічна теорія та історія економічної думки; світове господарство й міжнародні економічні відносини; економіка та управління національним господарством; економіка та управління підприємствами; розвиток продуктивних сил і регіональна економіка; економіка природокористування та охорони навколишнього середовища; демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика; гроші, фінанси і кредит; бухгалтерський облік, аналіз та аудит; статистика; математичні методи, моделі та інформаційні технології.

Складна економічна та політична ситуація, в якій сьогодні опинилася наша держава, скорочення реальних доходів населення зумовлюють інтенсивний пошук шляхів виходу зі становища, яке склалося. Тому питання розвитку вітчизняної економіки набуває особливої актуальності. Активізація господарської діяльності потребує спільних зусиль політичних діячів, господарюючих суб'єктів та науковців. Тільки таке об'єднання допоможе вибрати кращі умови життя. Адже на економічні здобутки держави та добробут громадян впливають розробки та рекомендації вчених.

Тож усім учасникам міжнародної конференції бажаю успіхів!

*Е. Скорупська-Рачинська,
професор, доктор наук гуманістичних, ректор,
Державна вища професійна школа імені Якуба з Парадижу
в Гожові Великопольському,
Республіка Польща*

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Прийміть найщиріші вітання колективу Державної вищої професійної школи імені Якуба з Парадижу в Гожові Великопольському – молодого, але надзвичайно перспективного і динамічного навчального закладу Республіки Польща, який готує висококваліфікованих фахівців за 14 освітніми напрямками на першому і другому ступені навчання. Одними з них є економіка та підприємництво.

Розвиток суспільства, держави, а головне – людини, неможливий без економічних передумов. У вільних і демократичних країнах він ґрунтується на засадах функціонування вільного ринку, конкуренції, сприяння розвитку підприємництва, ролі держави, як тієї інституції, що визначає правила гри і стоїть на сторожі їх безумовного дотримання. Сьогоднішня Польща демонструє добрий економічний розвиток, спрямований на задоволення потреб кожного її громадянина. Так є сьогодні. Але так не було завжди.

Більше 20 років минуло з того часу, як наша країна позбулася тоталітарного політичного режиму і командно-адміністративної економіки. Виборена нами 1989 року свобода особистості в поєднанні зі свободою підприємництва, вільним ринком товарів і послуг, робочої сили створили передумови для сталого розвитку нашої країни.

Україна стала на шлях утвердження власної реальної незалежності. Вам належить пройти свою дорогу економічного зростання. Вона, швидше за все, не буде легкою і простою, можливо, як і в Польщі свого часу, буде навіть болючою. Але цей шлях потрібно пройти. Для того, щоб стати сильним, треба подолати, насамперед, самого себе.

Глибоко переконана, що нинішня конференція допоможе знайти і спроектувати ті вектори необхідного економічного розвитку національної економіки, які дозволять в найближчому майбутньому вивести її на передові позиції в регіоні Центрально-Східної Європи, всього європейського континенту.

Ми маємо жити в сім'ї європейських народів як рівний з рівним. Для цього мало мати лише бажання. Необхідно здійснювати щоденні практичні кроки. Одним з таких і є вирішення проблеми підготовки фахівців економічної галузі за європейськими стандартами, принципами і критеріями. Актуальність нашої конференції обумовлена ще й тим, що сьогодні відбувається активний процес реформування всієї системи освіти, а національна вища освіта прагне адаптуватися до нових викликів суспільства, запитів самих громадян на постійне самовдосконалення, набуття нових професійних компетенцій. В цьому контексті надзвичайно значимим, на наш погляд, є обмін досвідом вищих навчальних закладів Республіки Польщі і України в плані підготовки фахівців. Впевнена, що ми маємо чому повчитись один в одного, маємо змогу виробити спільні підходи до розвитку галузі економіки в наших країнах загалом.

Бажаю учасникам міжнародної конференції плідної праці та вагомих результатів. Висловлюю сподівання, що конкретні пропозиції і напрацювання стануть підґрунтям для активного поступу національної економіки в Україні, її наближення до стандартів і вимог європейського і світового співтовариства. А здобутки економічного характеру стануть основою для задоволення потреб кожної людини.

*ПРЕЗ
ДОПОВІДЕЙ
УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ*

08. Економічні науки

08.00.07. Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

<i>Баланенко О.Т., Левенець В.Т.</i> АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ КОЕФІЦІЄНТІВ БАЛАНСОВОГО ПРИБУТКУ ВІД РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ	15
<i>Біттер Олександр, Назаркевич Марія</i> ЧИННИКИ ЗМІН В ПОКАЗНИКАХ РІВНЯ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ	17
<i>Бойченко Е.Б.</i> ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРИНЦИПІВ МЕХАНІЗМУ ДІАГНОСТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО СОЦІУМУ	18
<i>Васильченко А.С.</i> ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	20
<i>Водянка А.Д., Ніцифорова В.А.</i> ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ	21
<i>Дяченко О.І.</i> ЗАЙНЯТИСТЬ НАСЕЛЕННЯ В АР КРИМ ТА ПІВНІЧНОМУ КІПРІ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ	24
<i>Дяченко К.Д.</i> ЧИННИКИ ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ В УКРАЇНІ	25
<i>Гляш О.І.</i> ВЛИВ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СФЕРИ ТОРГІВЛІ ТА МІРИ ЇЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	27
<i>Качан Т.М.</i> ВТОРИННА ЗАЙНЯТИСТЬ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	29
<i>Ковалів В.М.</i> АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЗРІВНОВАЖЕНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	30
<i>Кošhonko O.</i> PROBLEMY FINANSOWANIA ZE ŚRODKÓW PUBLICZNYCH SFERY SPOŁECZNO-KULTUROWEJ	31
<i>Коленда Наталія</i> ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА	33
<i>Dağmara Lewicka, Elżbieta Tracz</i> STABILNOŚĆ I ZMIENNOŚĆ W ORGANIZACJI – PARADOKS CZY WSPÓŁISTNIENIE	34
<i>Meshko N.P., Galchenko. A.A</i> ENERGY EFFICIENCY AND RENEWABLE TECHNOLOGIES IN UKRAINE	36
<i>Михальченко Т.Т.</i> ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НАСЕЛЕННЯ НА ВІДТВОРЕННЯ І РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ УКРАЇНИ	38
<i>Мойсеєнко І.В.</i> СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ	40
<i>Мороз О.С.</i> ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	41
<i>Мульська О.П.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ПІДВИЩЕНОГО РІВНЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ	43
<i>Наумова М.О.</i> ПРОГРЕСИВНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ЧИННИКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ	45
<i>Ничипоренко С.В.</i> ЗДОРОВ'Я ЯК СКЛАДОВА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ: ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ	47
<i>Поплавська О.М.</i> ДОХОДИ ЗАЙНЯТОГО НАСЕЛЕННЯ: АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	48
<i>Смачило В.В., Халіна В.Ю.</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ	49
<i>Уличний І.А.</i> РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ОСВІТНІЙ ПРОСТІР	51
<i>Федоришина А.М.</i> ПРОБЛЕМИ ДИТЯЧОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ	53
<i>Хандій О.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ РИНКОВОГО ПОПИТУ НА ПОСЛУГИ ОСВІТИ ВНЗ	54
<i>Швед В.В.</i> ФЕНОМЕН КОВОРКИНГА: СОТРУДНИЧЕСТВО ИЛИ ДИССОНАНС	55
<i>Шмигель О.Є.</i> РОЛЬ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗАХИСТІ ЛЮДИНИ	57
<i>Швець А.П.</i> МОТИВАЦІЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ ВІДТВОРЮВАЛЬНИХ ВІДНОСИН	58

08.00.08 Гроші, фінанси і кредит

<i>Бабидорич Л.І.</i> СИСТЕМА ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО КРЕДИТНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ	60
<i>Багацька К.В.</i> УПРАВЛІННЯ РОБОЧИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ	61
<i>Баланюк І.Ф., Урда Марія</i> СУТЬ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ	62
<i>Батажорк С.Т.</i> ФІНАНСОВА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ	63
<i>Бачо Р.Й.</i> ФІНАНСОВА АРБИТРАЖНА КОМІСІЯ ЯК НОВІТНІЙ ЗАСІБ ПОСИЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	65
<i>Бердар М.М.</i> ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗРОБКИ І РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ	66
<i>Білик О.І.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	68
<i>Брус С.І.</i> РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ З ЄС	69
<i>Бублик Є.О.</i> ЗМІНА МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	71
<i>Versal N.I.</i> THE IMPACT OF HOUSEHOLD DEPOSIT DOLLARIZATION ON BANKING SYSTEM IN UKRAINE	73
<i>Vlasenko M.O.</i> PECULIARITIES OF CORPORATE DISCLOSURE IN UKRAINE	75
<i>Вусятицька М.П., Луцк І.І.</i> ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	76
<i>Гавриляк Л.С.</i> ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	77
<i>Гладка М.Є.</i> МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	78
<i>Гладинець Н.Ю.</i> ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	81
<i>Нончагук У.У.</i> CASH FLOWS AND DEVELOPMENT OF UKRAINIAN REGIONS	82
<i>Грін О.В.</i> ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	84
<i>Гула А.С.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНИХ БАНКІВ В АГРАРНОМ СЕКТОРІ	85
<i>Гуцул І.А.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	86
<i>Данік Н.В.</i> УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ КОРПОРАЦІЇ	88
<i>Дем'янюк О.Б.</i> МИТО ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	89
<i>Джугостран К.І.</i> ПРОБЛЕМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	90
<i>Дишлева А.М.</i> СУТНІСТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ	92
<i>Доценко І.О.</i> ОСНОВНІ НОВАЦІЇ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ	94
<i>Драган О.О.</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	95
<i>Дубовик О.Ю.</i> ПРОБЛЕМИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ	96
<i>Жадан О.В.</i> МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ	97
<i>Зінченко М.А.</i> МОБІЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ВІД ПРОДАЖУ ОБ'ЄКТІВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ	99
<i>Natalia Iwaszczuk, Anna Jarzęcka</i> WPŁYW ROZWOJU TECHNOLOGII NA KSZTAŁTOWANIE SIĘ RYNKU BANKOWOŚCI MOBILNEJ W POLSCE	101
<i>Коваленко Ю.М.</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ	104
<i>Коваленко В.В.</i> ОЦІНКА РІВНЯ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ	105
<i>Козарезенко А.В.</i> ПРИОРИТЕТЫ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ	107
<i>Конопатська А.В., Щеглюк М.С.</i> СВІТОВА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВОЇ ПОЛІТИКИ КІЛЬКІСНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ	109

<i>Коржев І.В.</i> ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ	111
<i>Косаревич Н.Б.</i> КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ОСНОВА МАТЕРІАЛЬНОГО ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	112
<i>Костенко Т.П.</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	113
<i>Костюк В.А.</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	115
<i>Кохан І.В.</i> FINANCIAL SUPPORT OF REGIONAL PROGRAMS SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE IVANO-FRANKIVSK REGION	116
<i>Красуцька С.О., Ситник І.П.</i> ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА	117
<i>Криховецька Зоряна</i> ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЄВОСТІ КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ В ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ В УКРАЇНІ	118
<i>Крупина Н.А.</i> СУЩНОСТЬ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМА ГОСУДАРСТВА	120
<i>Кулинич Х.В., Піхощька О.М.</i> ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ТІНЬОВИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ	121
<i>Кучер Т.В.</i> ПИТАННЯ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ	122
<i>Луценко І.С.</i> РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНВЕСТИЦІЙ	123
<i>Морицян В.Ф., Матій М.В.</i> МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	125
<i>Морозова Т.С.</i> РОЗВИТОК РИНКУ ФАКТОРИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	126
<i>Напалкїна Ю.О.</i> ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ	128
<i>Новосад Я.С.</i> МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В КРАЇНАХ СНД	129
<i>Олійник А.А.</i> ВИРОБНИЦТВО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ЕКОЛОГІЧНО – ЧИСТОЇ (ОРГАНІЧНОЇ) ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	130
<i>Онуфрічук К.І.</i> СУЧАСНА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ВАЛЮТНИХ ОБМЕЖЕНЬ В УКРАЇНІ	131
<i>Парипа Іван</i> ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТОВАРУ "FORD MOTORS"	133
<i>Пересипкіна А.О.</i> СТРАТЕГІЇ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ	134
<i>Петричко М.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	135
<i>Пенкаль Н.А.</i> УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ І СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ	136
<i>Повжик К.В.</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	138
<i>Поліщук Є.А., Назорна О.В.</i> РОЗВИТОК КРЕДИТНИХ СПІЛОК В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ	139
<i>Проскура К.П.</i> АНАЛІЗ ОБСЯГІВ ТА СТРУКТУРИ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ В УКРАЇНІ В 2014 РОЦІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	141
<i>Пустовгар С.А.</i> ВИЗНАЧЕННЯ КЛАСІВ ФІНАНСОВОЇ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ	142
<i>Ромасюк А.С., Кузнецова Л.В.</i> ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СОВРЕМЕННЫХ БАНКОВ	143
<i>Руденко М.І.</i> СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ	145
<i>Руденко Я. П., Гвоздюкова С. М.</i> РИЗИКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ	146
<i>Савченко І.Т.</i> ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО АУДИТУ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ	148
<i>Семенча Н.Е.</i> ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ОБСЛУЖИВАНИЯ КЛИЕНТОВ В БАНКАХ УКРАИНЫ	149
<i>Середа Олена</i> ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ	150
<i>Сидоренко І.В.</i> КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ УКРАЇНИ ЯК СИСТЕМИ	151
<i>Смирнова Е.А.</i> НАПРАВЛЕНИЯ РАЗМЕЩЕНИЯ СТРАХОВЩИКАМИ СРЕДСТВ СТРАХОВЫХ РЕЗЕРВОВ	153

<i>Соколова К.Ю., Ріппа С.Л.</i>	
ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ, ЯК СТРУКТУРНИЙ ПРОЦЕС ФІСКАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	154
<i>Солонка О.О., Стецюк Л.А.,</i>	
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	155
<i>Стечишин П.Б.</i>	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ УКРАЇНИ	156
<i>Сушкова О.Є.</i>	
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПРАВЛІННЯ ПДВ В УКРАЇНІ	158
<i>Урванцева С.В.</i>	
ПРОЦЕС ЦІНОУТВОРЕННЯ ПО БАНКІВСЬКИМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ КРЕДИТАМ	159
<i>Форкун І.В., Блинда А.М.</i>	
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ	161
<i>Хомутенко В.П., Хомутенко А.В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКОМ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	163
<i>Цюпа О.Л., Дудла П.С.</i>	
МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ	165
<i>Цюпа О.Л., Гриниш А.І.</i>	
ОСНОВНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	166
<i>Чумақ О.В.</i>	
ХАРАКТЕРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ	167
<i>Шаповал Ю.І.</i>	
АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ДИСБАЛАНСІВ	168
<i>Шукіна Н. А., Қоңыорубенқо Т. М.</i>	
БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ	170
<i>Stanisław Szydło, Damian Juszczyk</i>	
KONSEKWENCJE KONWERCENCJI NOMINALNEJ DLA STABILNOŚCI EKONOMIKI POLSKI	171
<i>Stanisław Szydło, Joanna Czyżowska</i>	
WPLYW NOMINALNYCH I REALNYCH STÓP PROCENTOWYCH NA DECYZJE INWESTYCYJNE PRZEDSIĘBIORSTW	174
<i>Шумкова О.В., Шумкова В.І.</i>	
ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ	176
<i>Щитнік Ю.О.</i>	
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ	177
<i>Щуревич О.І.</i>	
ПРОБЛЕМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	179
08.00.09 Бухгалтерський облік,аналіз та аудит	
<i>Августова О.О.</i>	
СУТНІСТЬ ВИТРАТ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	181
<i>Агапова Е.М., Кононенко В.А., Кононенко І.В.</i>	
ОЦІНКА В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ ТВАРИННИЦТВА	182
<i>Адамовська В.С., Брітан Н.В.</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ	183
<i>Адамовська В.С., Жалдақ О.М.</i>	
ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ВАЛЮТІ В УМОВАХ КРИЗИ	184
<i>Атабауан Агатын W.</i>	
ENHANCEMENT OF SALES OPERATIONS REPORTING AS DATA BASE FOR MAKING MANAGEMENT DECISIONS (within the framework of customer loyalty programs)	185
<i>Бардаш С.В., Осадча П.С.</i>	
КЛАСИФІКАЦІЯ РЕНТИ ЯК ДОХОДУ ПІДПРИЄМСТВА	187
<i>Богович Грина, Жуқ Ольга</i>	
ЕКОНОМІЧНА СУТЬ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ	189
<i>Бонарев В.В.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ	190
<i>Бондаренко О.В.</i>	
РОЛЬ ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ ПРИ ВИБОРІ ТА ВПРОВАДЖЕННІ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ ПІДПРИЄМСТВА	191
<i>Бондаренко П.Ю., Волков Д.П.</i>	
РОЗВИТОК АНАЛІЗУ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	193
<i>Брик Т.В.</i>	
БІОЛОГІЧНІ АКТИВИ З ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИМИ ОРГАНІЗМАМИ: ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ	195
<i>Бурдьо І.М.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ	196
<i>Васильюк М.М.</i>	
ВНУТРІШНЬОПРОФЕСІЙНА ПОВЕДІНКА АУДИТОРІВ У СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ	197
<i>Васильюк Марія, Лашук Лілія</i>	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	198
<i>Васильюк М.М., Григорчук Х.Р.</i>	
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСІВ ОБЛІКУ І АУДИТУ ЗАПАСІВ	199

<i>Васильюк Марія, Дмитрів Ірина</i>	
СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	200
<i>Воропасів Іван</i>	
КОНТРОЛЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА	201
<i>Галушак Ірина, Ласій Ірина</i>	
ОБЛІК АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	202
<i>Галушак Ірина, Пилип'юк Наталія</i>	
ПОРЯДОК І ФОРМИ РОЗРАХУНКІВ ЗА ОПЕРАЦІЯМИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ	204
<i>Галушак І.Є., Шомків Н.М.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	205
<i>Галушак І.Є. Понюк Надія</i>	
РЕВІЗІЯ СТАНУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ДОСТОВІРНОСТІ ЗВІТНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	206
<i>Гандзюк О.В.</i>	
ВПЛИВ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ	207
<i>Гарбуз А.В.</i>	
ОБЛІК І КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ	209
<i>Гарджук Д.М.</i>	
КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦІЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ	210
<i>Гафтуляк Н.С.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ	211
<i>Герасимович О.П.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ	212
<i>Гнатюк П.М., Шорбан Ганна</i>	
ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ ОПЕРАЦІЙНОГО ЦИКЛУ ДЕРЕВООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ	212
<i>Годнюк І.В.</i>	
ПОНЯТТЯ КОНСОЛІДОВАНОГО ОБЛІКУ ТА ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	214
<i>Голинська Уляна</i>	
СУТЬ ПОНЯТТЯ ТОВАРОПОСТАЧАННЯ	215
<i>Головачко В.М.</i>	
КОНТРОЛЬ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ОПЕРАЦІЙ З ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ	216
<i>Голуб Т.П.</i>	
АНАЛІЗ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ	217
<i>Гордієнко М.І.</i>	
КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПРОФЕСІОНАЛІВ З АУДИТУ – ЗАПОРУКА УСПІХУ БІЗНЕСУ	218
<i>Гоцанюк Я.М.</i>	
ПРОЦЕС РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ (РОБІТ, ПОСЛУГ) ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	219
<i>Гошовська Ольга</i>	
ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ РОБІТ (ПОСЛУГ)	220
<i>Григорів Ольга, Данильців Софія</i>	
ОБЛІК ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ	221
<i>Гринчишин Я.М.</i>	
ВАЖЛИВІСТЬ ПРИНЦИПУ КОНСЕРВАТИЗМУ В УМОВАХ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ	222
<i>Данч Н.І.</i>	
ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ЗАПАСІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	223
<i>Дарвай М.І.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРОДУКЦІЇ ОВОЧІВНИЦТВА	225
<i>Демків Х.С.</i>	
АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ РИЗИКІВ ІНВЕСТУВАННЯ У ПРЕДМЕТИ АНТИКВАРІАТУ	226
<i>Дмитерко О.В.</i>	
ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ТА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ	227
<i>Дубницька М.І.</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	228
<i>Єршова Н.Ю.</i>	
РОЗВИТОК СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	229
<i>Жуқ О.І., Гойсан О.В.</i>	
ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ	231
<i>Жуқ Ольга, Чукурін Лілія</i>	
РОЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ЕФЕКТИВНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	232
<i>Заячківська О.В.</i>	
ПОРЯДОК СКЛАДАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ	233
<i>Зварич О.В.</i>	
ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ	235
<i>Зозуляк М.М.</i>	
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІАГНОСТИКИ КРИЗИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	235
<i>Івахів О.Б.</i>	
РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	237
<i>Ільчак О.В.</i>	
РОЛЬ ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	238
<i>Качур О.І.</i>	
ПЛАНУВАННЯ Й УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	239

<i>Кейван О.І., Осадцева С.В.</i>	
ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК	240
<i>Керницька Т.Р.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ТА МЕДИКАМЕНТІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ	241
<i>Кобақ Мар'яна, Гнатюк Парас</i>	
ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	241
<i>Коваль Ю.П.</i>	
КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ЕВОЛЮЦІЯ ТРАКТУВАННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ ОБЛІКУ	243
<i>Ковальчук Штеяна, Верзун Андрій</i>	
СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА НА РІЗНИХ СТАДІЯХ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ	244
<i>Ковальчук П.М., Худик О.Б.</i>	
СУТЬ СТРАТЕГІЧНОГО ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ	245
<i>Ковальчук П.М., Слободян Д.І.</i>	
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС: МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ	246
<i>Колгушкіна Штеяна</i>	
ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ЗБУТ ПІДПРИЄМСТВА	247
<i>Колесов С.В.</i>	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСА	248
<i>Колібаба О.А.</i>	
СПОСОБИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ	250
<i>Колос Н.М.</i>	
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЧАСТИНІ РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ	252
<i>Коляда А.А., Волкова Н.А.</i>	
АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ	253
<i>Котчақ Юрій, Кульчақ Любов</i>	
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	255
<i>Мақар Юлія, Королик Штеяна</i>	
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ, ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ	256
<i>Король К.В., Мақсімова В.Ф.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ МАШИНОБУДУВАННЯ ЯК СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ОБЛІКУ ВИТРАТ	258
<i>Костишин Н.С., Железняк Н.В.</i>	
СУТНІСТЬ ТА ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	259
<i>Кратко І.Р.</i>	
РЕФОРМУВАННЯ ШЛЯХО БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ	260
<i>Крилова Катерина</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ПРИБУТКУ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	262
<i>Кryshtora І.І.</i>	
AMALGAMATION OF SYSTEMS OF THE STRATEGIC ACCOUNTING IN MERGERS AND ACQUISITIONS	263
<i>Кузь Ж.Б.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТОВАРІВ В СИСТЕМІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	264
<i>Лебедик Т.В.</i>	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	265
<i>Ліба Н.С.</i>	
ЩОДО ПИТАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	266
<i>Луқан О.М.</i>	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ВИТРАТ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	268
<i>Мақсімів Юлія, Івашків Грина</i>	
СОБІВАРТІСТЬ ПОСЛУГ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНО ОБҐРУНТОВАНИХ ТАРИФІВ	269
<i>Макурін А.А.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВУГЛЕВИДОБУВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ	270
<i>Маланюк Оксана</i>	
СУТЬ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЯ	271
<i>Маначинська Ю.А.</i>	
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗА УМОВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА	272
<i>Мартиненко О.В.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОНОВЛЕНОЇ ПРОЦЕДУРИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ	273
<i>Марчақ Н.М.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	275
<i>Марчук Інна</i>	
ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	276
<i>Матковський П.С., Швіхун Т.В.</i>	
УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	277
<i>Мацола Соломія, Окрепка Грина</i>	
РОЛЬ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ТОВАРАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ	278
<i>Мацола С.М., Щепківська С.Я.</i>	
УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	279
<i>Мацькевич Ольга</i>	
ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ НА СКЛООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	280

<i>Мельник Є.Д.</i>	ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ОСОБЛИВОСТЕЙ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ	281
<i>Мельник Надія, Івануляк Ольга</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ	283
<i>Мельник Н.В.</i>	ОБЛІК СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ	284
<i>Мельничук М.О.</i>	ФРАНЧАЙЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ У ФРАНЧАЙЗИ: ОБЛІКОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	285
<i>Миронова Ю.Ю., Матюшина Ю.І.</i>	АЛЬТЕРНАТИВНІ ПІДХОДИ ДО КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ НАФТОГАЗОВИДОБУВАННЯ	286
<i>Мирончук З.П., Лиса О.В., Андрушко Р.П.</i>	РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ І ЙОГО РОЗВИТОК В УКРАЇНІ	288
<i>Миронюк О.В.</i>	УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	289
<i>Михайловина С.О.</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	290
<i>Михалків А.А.</i>	ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ НЕПОВЕРНЕННЯ ЗВОРОТНОЇ ТАРИ	291
<i>Момот А.В.</i>	УКРАЇНА: РОЗВИТОК ФАКТОРИНГУ	292
<i>Морозюк Н.С.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І МЕТОДИКИ АУДИТУ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ	293
<i>Мосійчук М.М.</i>	УЗГОДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	294
<i>Надівська М.І.</i>	ОБЛІК І КОНТРОЛЬ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	296
<i>Найда А.В.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В АГРОХОЛДИНГАХ	296
<i>Наконечна Олена</i>	ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	297
<i>Ніколашин А.О.</i>	СТРУКТУРА ОБЛІКОВОГО АПАРАТУ ПРИ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	298
<i>Нікора Михайло</i>	МЕТОДИКА ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ	299
<i>Новицький В.В., Мақсумів Ю.В.</i>	КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ	301
<i>Осадча Т.С.</i>	ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВАРІАТИВНОСТІ РЕНТИ	301
<i>Остапчук П.П.</i>	ОБЛІКОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОПЕРАЦІЙ З ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБМЕЖЕНИХ РЕЧОВИХ ПРАВ	303
<i>Пальчук О.В., Нечай Н.М.</i>	РОЗВИТОК НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КОМПОНЕНТИ ПІДГОТОВКИ БУХГАЛТЕРІВ	304
<i>Пастернак Я.П.</i>	СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	305
<i>Пилипів Марія</i>	УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ	306
<i>Пилипів Н.І., Білақ В.В.</i>	РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ	307
<i>Пилипів Надія, Копчук Ганна</i>	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ	308
<i>Пілько Андрій, Ганчар Мар'яна</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПАТ "УКРСПЕЦТРАНСГАЗ"	310
<i>Пілько Андрій, Юрочко Віта</i>	РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	311
<i>Поліщук В.А.</i>	ПРОБЛЕМИ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ	312
<i>Пономаренко Н.М.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА	313
<i>Попко Є.Ю.</i>	ЗВ'ЯЗОК МІЖ СПРЯМОВАНІСТЮ ІНСТИТУЦІЙНОГО ІНТЕРЕСУ ТА РОЗВИТКОМ МЕТОДОЛОГІЇ ОБЛІКОВОЇ ОЦІНКИ	314
<i>Прутула Галина</i>	ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ	315
<i>Прокопишин О.С.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ	316
<i>Ромашко О.М.</i>	СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ ЦЕНТРІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	318

<i>Ронська О.Г.</i>	
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПРАЦЕОХОРОННІ ВИТРАТИ	319
<i>Савченко В.М., Кононенко Л.В.</i>	
РОЗВИТОК ОЦІНКИ В ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	320
<i>Сас Л.С., Галів О.М.</i>	
ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА : ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ	322
<i>Сас Л.С., Надачківська Х.Ф.</i>	
ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ	323
<i>Слободянюк Т.П.</i>	
СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ	324
<i>Смірнова І.В., Смірнова Н.В.,</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ	325
<i>Смолева Т.М., Кононенко Л.В.</i>	
ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИК ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	326
<i>Смушак Михайло, Бортейчук Уляна</i>	
ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЗАБАЛАНСОВОГО ОБЛІКУ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА РАХУНКІВ ПОЗАБАЛАНСОВОГО ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ	328
<i>Судин Ю.А.</i>	
ОБЛІК ГУДВІЛУ: ГАРМОНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	330
<i>Талах Т.А.</i>	
ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	331
<i>Татчин С.Г.</i>	
ДЕРЖАВНИЙ АУДИТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	332
<i>Томенчук Софія, Олексин Віра</i>	
ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ	333
<i>Томяк О.С.</i>	
СУТНІСТЬ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ПІДХОДИ	334
<i>Угера М.М.</i>	
ВИТРАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: РОЗБІЖНОСТІ ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ	335
<i>Франчук О.М.</i>	
ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ ПРИЗНАЧЕННЯ У СИСТЕМІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	337
<i>Френдій М.Б.</i>	
ОБЛІК І АУДИТ ДІЯЛЬНОСТІ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ЗАКЛАДІВ	338
<i>Хома С.В., Коцкулич Т.Я.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ	339
<i>Хромей В.В.</i>	
МЕТОД КАЙЗИН-КОСТИНГУ У СИСТЕМІ МЕТОДИКИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ	340
<i>Царук Н.Г.</i>	
РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОВОЧІВНИЦТВОМ	341
<i>Циганова О.С., Медведєва В.М., Бурунсуз К.С.</i>	
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ ВИТРАТ НА АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	343
<i>Ціжма М.І.</i>	
ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ	345
<i>Цятківська О.В.</i>	
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ БАНКІВ	346
<i>Чернікова І.Б., Якуба Є.В.</i>	
ПРО ЕЛЕКТРОННЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ В ОБЛІКОВІЙ СТРАТЕГІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ	347
<i>Чернявський Микола, Мельник Людмила</i>	
ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА	348
<i>Чернявський М.О., Недільська Т.О.</i>	
ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ	349
<i>Чернявський М.О., Новак Н.В.</i>	
ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ	350
<i>Шайко О.Г.</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРВИННОГО ОБЛІКУ У ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА	351
<i>Шеленко Діана, Булатецька Ірина</i>	
ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ	353
<i>Шеленко Д.І., Копчак Ю.С., Баланюк С.І.</i>	
ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ	354
<i>Швець Н.Р., Осадець О.М.</i>	
МІСЦЕ І РОЛЬ КРЕДИТНИХ СПЛОК В СТРУКТУРІ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ	355
<i>Шкроміда В.В.</i>	
ПОКРАЩЕННЯ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ	357
<i>Шкроміда В.В., Немеш М.І.</i>	
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	358
<i>Шкроміда Н.Я., Депутат М.Д.</i>	
ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	360
<i>Шкроміда Надія</i>	
ОПТИМІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	361

<i>Штогрин О.В.</i> ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ПОНЯТТЯ “РОЗРАХУНКИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ”	362
<i>Шушакова І.К.</i> ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	363
<i>Щербина О.В.</i> ДОКУМЕНТАЛЬНОЕ ОФОРМЛЕНИЕ ОПЕРАЦИЙ ПО ПЕРЕРАБОТКЕ ДАВАЛЬЧЕСКОГО ЗЕРНА	364
<i>Якубів Валентина, Бородайко Марія</i> МЕТОДИКА ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА АНАЛІЗ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ	366
<i>Якубів В.М., Вербицька І.І.</i> ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА	367
<i>Якубів В.М., Дзьоба М.О.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ В АУДИТОРСЬКІЙ ФІРМІ	368
<i>Якубів В.М., Шайдурова Є.О.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА	369
<i>Янчева А.М., Тогулях А.М.</i> ПРО ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВІХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	370
08.00.10 Статистика	
<i>Задорожна Р.Р.</i> USE OF FLOW OF FUNDS TABLE IN THE ANALYSIS OF FINANCING OF SOCIAL REPRODUCTION	373
<i>Назарова О.Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ	374
08.00.11 Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці	
<i>Блазун Семен</i> АНАЛІЗ МЕТОДІВ ВИМІРЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ КОМПАНІЇ	376
<i>Баран Ростислав, Романчукевич М'аряна</i> КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ	377
<i>Головачук І.П.</i> ПРУЖНІ ВЛАСТИВОСТІ СТЕБЕЛ ЛЬОНУ	378
<i>Донець О.М., Бурцева Т.І.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПРОЕКТАХ	380
<i>Дупляк О.М.</i> ПРОЦЕС МОДЕЛЮВАННЯ ІЗ ВИЗНАЧЕННЯМ РИЗИКУ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ	382
<i>Зомчак А.М.</i> ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ ВИРОБНИКОМ	383
<i>Іванченко Геннадій, Далайін Бадер Омар Ахмад</i> ЕВОЛЮЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОПУЛЯЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ	384
<i>Іванченко Н.О.</i> СЕМАНТИКО – ФРЕЙМОВА МОДЕЛЬ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	385
<i>Копишинська О.П., Уткін Ю.В.</i> МЕТОДОЛОГІЯ ПОБУДОВИ КОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	387
<i>Кузниченко В.М., Лапшин В.І.</i> ДОДАТКОВІ МОЖЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ НА ОСНОВІ ЛАНЦЮГІВ МАРКОВА	388
<i>Майстренко Н.Ю., Маляренко О.Є.</i> МЕТОДИКА ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНІВ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВOSTІ З УРАХУВАННЯМ ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ ТА ЕКСПОРТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ	390
<i>Макаренко О.І.</i> МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИМ АГЕНТОМ З УРАХУВАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ	391
<i>Макаров В.М., Перов М.О., Каплін М.І.</i> МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВOSTІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ	392
<i>Нодь Мирослава</i> ГЕНЕЗИС РОЗРОБКИ КОГНІТИВНИХ МОДЕЛЕЙ	394
<i>Olishevych M., Kozutskyi V.A.</i> COINTEGRATION AND SVAR MODEL OF UNEMPLOYMENT	395
<i>Пасічник П.В., Смолінський В.Б.</i> ЕКОНОМІЧНІ РІШЕННЯ ЗА НЕЧІТКИХ ВІДНОШЕНЬ ПЕРЕВАГИ НА МНОЖИНІ АЛЬТЕРНАТИВ	397
<i>Скрильниць І.І.</i> ОПТИМІЗАЦІЯ РОБОТИ СПЕЦІАЛІСТІВ СТО ПАТ «ПОЛТАВА-АВТО» НА ОСНОВІ ТЕОРЕТИКО-ГРАФОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ	399
<i>Фецович П.Р.</i> ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	400
<i>Циганчук Р.О., Білий А.А.</i> ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИЦЕВИХ РІВНЯНЬ У МОДЕЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	402
<i>Шаповалова В.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ В ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ	403
<i>Шеховцова І.А., Гарбовська Н.І.</i> ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ТРЕНДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	404

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ КОЕФІЦІЄНТІВ БАЛАНСОВОГО ПРИБУТКУ ВІД РЕАЛІЗОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Прибуток і рентабельність відносяться до найважливіших показників, які характеризують ефективність виробничо-господарської діяльності підприємства. Аналіз прибутку і рентабельності виробничих підприємств усіх форм власності є складовою частиною аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств і одним з найбільш дієвих інструментів обліку та контролю рівня використання матеріальних, трудових і грошових ресурсів в умовах ринку. Результати даного аналізу практично використовуються в плануванні виробництва та оцінці ефективності якості роботи.

Останні дослідження та публікації свідчать про високу зацікавленість вчених та практиків у питаннях визначення показників прибутку та рентабельності роботи підприємства. Даним питанням займалися такі науковці, як Агапова М.В., Бутінець Ф.Ф., Гущина І.І., Мних Є.В., Паткова В.А., Савицька Г.Г., Салига С.Я., Черниш С.С., та інші.

Основна мета дослідження полягає у визначенні факторів, які детермінують величини балансового прибутку і рентабельності у виробничо-господарської діяльності підприємства та оцінці їх чисельних показників.

Визначимо показник балансового прибутку, який враховує прибуток від реалізації продукції, наданих послуг, убутку від нереалізованої продукції. На цей показник також впливає ціна з урахуванням собівартості продукції

$$\Pi_{Bi} = \Pi_{pi} + \Pi_{посл.i} - \Pi_{уб.i} = (C_i - C_{CБи} + C_{посл.i})n_{pi} - n_i C_{CБи} + n_{нр.i} (C_i + C_{посл.i}) \quad (1)$$

Враховуючи, що $n_i = n_{pi} + n_{нр.i}$, перейдемо до вагових коефіцієнтів i^{oi} продукції: $\delta_{pi} = \frac{n_{pi}}{n_i}$ - реалізованої

продукції; $\delta_{нр.i} = \frac{n_{нр.i}}{n_i}$ - нереалізованої продукції. Тоді з урахуванням введених вагових коефіцієнтів, балансовий прибуток від реалізації i^{oi} продукції визначиться наступним чином

$$\Pi_{Bi} = n_i [C_i + C_{посл.i} - C_{CБи} (\delta_{pi} + 1)] \quad (2)$$

При цьому коефіцієнт балансового прибутку i^{oi} продукції з урахуванням (1) набуває вигляд

$$K_{БПi} = \frac{\Pi_{Bi}}{\Pi_{pi}} = 1 + \delta_{посл.i} - \delta_{уб.i}, \text{ де } \delta_{посл.i} = \frac{\Pi_{посл.i}}{\Pi_{pi}}; \delta_{уб.i} = \frac{\Pi_{уб.i}}{\Pi_{pi}} \quad (3)$$

З іншого боку $K_{БПi}$ з урахуванням (2) запишеться так

$$K_{БПi} = \frac{n_i [C_i + C_{посл.i} - C_{CБи} (\delta_{pi} + 1)]}{(C_i - C_{CБи} + C_{посл.i})n_i \delta_{pi}} = \frac{1 + \delta_{C_{посл.i}} - \delta_{C_{CБи}} (\delta_{pi} + 1)}{(1 + \delta_{C_{посл.i}} - \delta_{C_{CБи}}) \delta_{pi}} \quad (4)$$

У вагових частках $K_{БПi} = \frac{1 + \delta_{C_{посл.i}} - \delta_{C_{CБи}} (\delta_{pi} + 1)}{(1 + \delta_{C_{посл.i}} - \delta_{C_{CБи}}) \delta_{pi}}$, де $\delta_{C_{посл.i}} = \frac{C_{посл.i}}{C_i}$ - частка послуг в ціні i^{oi}

продукції, $\delta_{C_{посл.i}} = \frac{C_{посл.i}}{C_i}$ - частка ціни основних засобів в ціні i^{oi} продукції, $\delta_{C_{CБи}} = \frac{C_{CБи}}{C_i}$ - частка собівартості в ціні i^{oi} продукції.

В залежності від того, якою початковою інформацією ми володіємо, можливо використовувати вираз (3) або (4). В першому випадку необхідно знати дві величини, в другому - лише одну величину δ_{pi} . З цього випливає, що при $\delta_{pi} = 1$ (реалізація всієї i^{oi} продукції) $K_{БПi} = 1$, в усіх інших випадках він буде менше одиниці.

Розрахуємо коефіцієнт балансового прибутку від реалізації продукції $n = n_1 + n_2 + \dots + n_i = \sum_{i=1}^n n_i$ з

урахуванням виразу (1)

$$K_{БПn} = \frac{\sum_{i=1}^n \Pi_{pi} (1 + \delta_{посл.i} - \delta_{уб.i})}{\sum_{i=1}^n \Pi_{pi}} = \sum_{i=1}^n \delta_{ni} \cdot \sum_{i=1}^n (1 + \delta_{посл.i} - \delta_{уб.i}), \text{ де } \delta_{ni} = \frac{\Pi_{pi}}{\sum_{i=1}^n \Pi_{pi}} \quad (5)$$

або з урахуванням виразу (4)

$$K_{БПн} = \frac{\sum_{i=1}^n (1 + \delta_{\text{посл.}i} - \delta_{\text{СБі}}) (\delta_{pi} + 1)}{\sum_{i=1}^n (1 + \delta_{\text{посл.}i} - \delta_{\text{СБі}}) \delta_{pi}} \quad (6)$$

Коефіцієнт рентабельності реалізованої i^{oi} продукції

$$K_{pni} = \frac{P_{pi} + P_{\text{посл.}i}}{C_{\text{СБі}} (n_{pi} + n_{\text{прі}})} = \frac{(C_i + C_{\text{посл.}i}) n_{pi}}{C_{\text{СБі}} (n_{pi} + n_{\text{прі}})} = \frac{(1 + \delta_{C_{\text{посл.}i}}) \delta_{pi}}{\delta_{C_{\text{СБі}}}} \quad (7)$$

У вагових частках з урахуванням ціни основних коштів i^{oi} продукції $K_{pni} = \frac{(1 + \delta_{C_{\text{посл.}i}}) \delta_{pi}}{\delta_{C_{\text{СБі}}} + \delta_{C_{\text{рокі}}}}$. Коефіцієнт

рентабельності всієї продукції n з урахуванням коефіцієнту рентабельності реалізованої i^{oi} продукції

$$K_{pnn} = \sum_{i=1}^n \frac{(1 + \delta_{C_{\text{посл.}i}}) \delta_{pi}}{\delta_{C_{\text{СБі}}}} \quad (8)$$

Середній коефіцієнт рентабельності одиниці продукції підприємства

$$\bar{K}_{pnn} = \frac{K_{pnn}}{\sum_{i=1}^n n_i} = \frac{\sum_{i=1}^n (1 + \delta_{C_{\text{посл.}i}}) \cdot \frac{\delta_{pi}}{\delta_{C_{\text{СБі}}}}}{\sum_{i=1}^n n_i} \quad (9)$$

Коефіцієнт рентабельності продукції підприємства з урахуванням собівартості одиниці продукції враховується при визначенні ціни $C_{\text{СБі}}$

$$K'_{pnn} = \frac{\sum_{i=1}^n (1 + \delta_{C_{\text{посл.}i}}) \delta_{pi}}{\sum_{i=1}^n (\frac{C_{\text{СБі}}}{C_i} + \frac{C_{\text{рокі}}}{C_i})} = \frac{\sum_{i=1}^n (1 + \delta_{C_{\text{посл.}i}}) \delta_{pi}}{\sum_{i=1}^n (\delta_{C_{\text{СБі}}} + \delta_{C_{\text{рокі}}})} \quad (10)$$

За аналогією з визначенням коефіцієнту рентабельності одиниці продукції визначимо середній коефіцієнт рентабельності

$$\bar{K}'_{pnn} = \frac{K'_{pnn}}{\sum_{i=1}^n n_i} \quad (11)$$

Вирази (7), (9), (11) дають можливість оцінити коефіцієнти рентабельності i^{oi} продукції та обчислити відхилення їх від середнього значення.

Дана методика дозволяє аналізувати та прогнозувати показники балансового прибутку і рентабельності підприємства в залежності від обсягів реалізації продукції, виявити велике число тенденцій розвитку, внутрішні резерви підприємства, спрямовані на підвищення ефективності виробництва продукції, а також вказує на помилки в господарській діяльності.

Література

1. Мних О. Б. Маркетинг у формуванні ринкової вартості машинобудівного підприємства: теорія і практика : монографія / О. Б. Мних. – Львів : Вид-во Львів. політехніки. – 2009. – 422 с.
2. Нагайчук В. В. Розробка та впровадження системи управління процесом отримання прибутку на підприємстві / Нагайчук В. В. // Інноваційна економіка. – 2012. – № 2. – С. 85-90.
3. Пархомець М. Аналіз ефективності та фінансової стійкості підприємства / М. Пархомець, Л. Дудар // Інноваційна економіка. – 2010. – № 4. – С. 60-66.
4. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. – 3-є вид., випр. і допов. / Г. В. Савицька. – К. : Знання. – 2007. – 668 с.
5. Фролова Л. В. Діагностика фінансових результатів діяльності підприємства / Л. В. Фролова, М. С. Травкіна // Вісн. нац. ун-ту. Сер. Економіка і право. – Т. 1. – 2011. – 265с.
6. Черниш С.С. Організаційно-методичні аспекти аналізу рентабельності / Черниш С.С. // Інноваційна економіка. – 2013. – №6. – С. 305-309

Біттер Олександр,
*д.е.н., професор, зав. кафедри міжнародної економіки та теорії фінансів,
Львівська державна фінансова академія,*
Назаркевич Марія,
*здобувач, кафедра статистики та аналізу,
Львівський національний аграрний університет*

ЧИННИКИ ЗМІН В ПОКАЗНИКАХ РІВНЯ ЖИТТЯ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Досвід практично усіх країн світу свідчить: основною передумовою підвищення рівня життя є нарощування обсягу валового внутрішнього продукту як загалом, так і з розрахунку на одну особу. Протягом 1999-2012 рр. темпи зростання сукупних ресурсів сільських домогосподарств Львівської області були в 1,4 разів вищими від темпів нарощування його обсягів, тобто були надто високими відносно можливостей економіки.

Іншим суттєвим чинником зростання доходів і відповідно рівня життя сільського населення стало покращення ситуації на ринку праці. Протягом 2000-2013 рр. чисельність економічно активних сільських жителів скоротилася з 484,3 до 461,1 тис. осіб, тобто на 4,8 відсотків. Очевидно, що реальні темпи скорочення цього показника у Львівській області були ще вищими, оскільки десятки тисяч сільських жителів у досліджуваній період виїхали на заробітки за межі регіону або за межі країни. Серед чинників зростання рівня життя сільського населення важливе місце займає певне покращення демографічної ситуації в сільській місцевості.

У часи соціально-економічних криз рівень життя сільського населення в нашій країні тісно прив'язується до особистого підсобного господарства. У критичні періоди вони потенційно забезпечити більшості сільських родин необхідну для фізичного й соціального виживання економічну базу. Протягом 2000-2013 рр. вартість валової продукції господарств населення в постійних цінах 2010 р. скоротилася з 6291,8 до 5914,4 млн. грн., тобто на 6,0 відсотків, у тому числі вартість продукції рослинництва зросла з 2981,7 до 3281,8 млн. грн., а продукції тваринництва, навпаки, знизилася з 3310,1 до 2632,6 млн. грн. Такі відмінності в тенденціях розвитку двох основних галузей сільського господарства в господарствах населення спричинені насамперед тим, що селяни в умовах високого рівня трудової міграції не мають можливості підтримувати попередній рівень розвитку скотарства і свинарства у своїх господарствах у зв'язку з надзвичайно високим рівнем їх трудомісткості. Вивільнені площі кормових угідь, які в попередніх розмірах стають не потрібними, використовуються для виробництва сільськогосподарських культур, насамперед картоплі та овочів.

Сільські жителі найбільш активних районів у сфері забезпечення доходів власних родин досягли кращих показників успішності як всередині своїх господарств, так і за їх межами. Це свідчить про краще використання їх трудової потенціалу. В регіонах, в яких сільські жителі змогли досягти найкращих показників величини заробітної плати, вони ж досягли й найкращих показників розвитку особистих підсобних господарств.

Рівень життя сільського населення у значній мірі залежить від територіального чинника. Жителі приміських сіл мають кращі можливості не тільки для працевлаштування й реалізації продукції особистих підсобних господарств, але й для здешевлення затрат на ці цілі. Водночас слід враховувати, що для них же виявляються дорожчими окремі види товарів та послуг. Крім того, значний вплив на поточний рівень життя сільських жителів мають здійснені в попередні періоди витрати.

Дія територіального чинника, на нашу думку, реалізується не так в показнику віддаленості того чи іншого адміністративного району від обласного центру, скільки в наявності міських поселень в межах недовготривалої транспортної доступності. У приміських районах середній бал інтегрального індексу рівня життя сільського населення у 2014 р. склав 62,1, у проміжних – 58,0, у віддалених – 55,7. Тому одним із завдань владних структур у нашій країні є вирівнювання рівня життя населення по регіонах.

Упродовж 2014 р. відбулися значні зміни в динаміці показників рівня життя населення нашої країни, зокрема сільського населення. Більш ніж десятилітній період зростання змінився періодом скорочення поточних доходів населення при збереженні показників рівня розвитку соціальної інфраструктури села, які завжди змінюються менш динамічно.

Виникає запитання: чи були пов'язані ці зміни зі зміною напряму дії виділених чинників чи, навпаки, до зниження рівня життя у країні загалом спричинилися інші чинники, дія яких була відсутньою впродовж попереднього періоду? Основною причиною різкого зниження рівня життя стало значне загострення соціально-економічної ситуації в країні, її політичної і військової складових і, безперечно, зовнішня агресія. Це потребувало значного збільшення питомої ваги військових витрат у бюджеті країни, а також в бюджетах домогосподарств у зв'язку зі зростанням податкового навантаження на них, а також відволіканням значної частини людських та фінансових ресурсів домогосподарств на потреби оборони країни. Серед усіх діючих на даний час чинників, дію даного слід вважати найбільш потужною. Значна частина ресурсів країни відволікається на військове протистояння з зовнішніми і внутрішніми ворогами.

Водночас слід відзначити негативну дію виявлених раніше таких негативних чинників, як надто високі темпи зростання доходів домогосподарств впродовж 1999-2012 рр., які внаслідок порушення необхідних пропорцій між динамікою зростання валового внутрішнього продукту та доходів населення рано чи пізно повинні були призвести до конфлікту інтересів у суспільстві і визнання суспільством неможливості підтримання існуючих темпів зростання доходів населення. У першу чергу це стосується темпів зростання розмірів заробітної плати та пенсій.

ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПРИНЦИПІВ МЕХАНІЗМУ ДІАГНОСТИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО СОЦІУМУ

Виявлення закономірностей відтворення соціального життя регіонального соціуму, яке відбувається за умов певних соціальних відносин і національних традицій, соціально-економічних і демографічних особливостей, зумовлює необхідність проведення діагностики цього процесу та отримання обґрунтованого висновку на засаді сукупності методів, засобів та принципів, які забезпечують виявлення наявних тенденцій. У сучасній науці існує потужній інструментарій методів дослідження, які використовуються для розв'язання різних за своїм характером наукових завдань, у тому числі це стосується науково-методичного забезпечення досліджень регіонального соціуму. Вибір методів залежить від об'єкта та предмета дослідження, їхньої мети і завдань, інформаційного забезпечення та ін. У цьому випадку особливого значення набуває розробка науково-методичних засад забезпечення механізму діагностики регіонального соціуму.

Загальну схему механізму діагностики регіонального соціуму надано на рисунку 1. За своїм змістом механізм діагностики регіонального соціуму є комплексом організаційних, інформаційних, методичних та управлінських взаємопов'язаних послідовних дій, призначених для виявлення тенденцій розвитку відтворення соціального життя населення з метою розробки дієвих стабілізаційних стратегій економічного та соціального розвитку регіону.

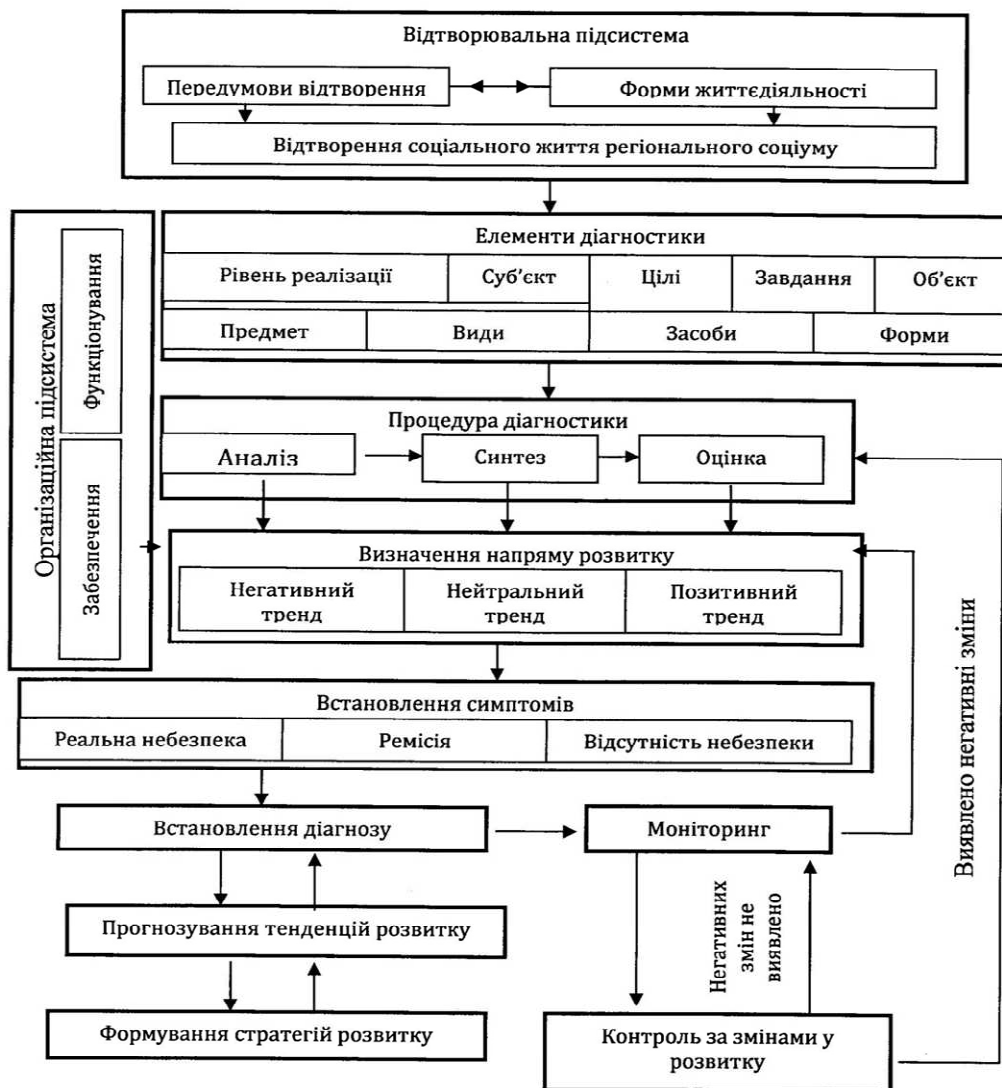

Рис. 1. Механізм діагностики регіонального соціуму

Усі блоки механізму утворюють певну цілісність, яку об'єднано загальними системними принципами, до яких доцільно віднести:

– принцип єдності. Доведено, що будь-який механізм є складною динамічною системою функціонування, розвиток якої залежить від взаємоузгодженості її складових, стійкості зв'язків між ними. Розгляд соціального життя регіонального соціуму відбувається з погляду складної динамічної системи, діагностика якої повинна здійснюватися за всіма її складовими у взаємозв'язку та розвитку, з урахуванням результатів загальних та специфічних досліджень, узгоджених у часі. На засаді цього принципу відбувається узгодження елементів та складових механізму діагностики, його методологічного та організаційного забезпечення. Отже, принцип єдності забезпечує механізм діагностики регіонального соціуму як системного цілого у взаємодії, взаємозв'язку та взаємозумовленості його елементів і складових, наявності єдиних мети та завдань цього процесу. Із цього принципу виходить, що відповідні методи та форми здійснення діагностики повинні застосовуватися до всіх складових соціального життя регіонального соціуму. Цей підхід дозволяє забезпечити системність, комплексність методологічного підходу до діагностики регіонального соціуму. При цьому доцільним є існування деяких особливостей методичного забезпечення діагностики складових відтворення соціального життя соціуму, що пов'язано з індивідуальними особливостями цих процесів;

– принцип цільової спрямованості. Сутність його полягає у нерозривності загальної цілі діагностики регіонального соціуму й окремих складових його соціального життя; вимагає від діагностики чіткої постановки мети та завдань дослідження, враховуючи реальне інформаційне забезпечення цього процесу. Відповідно до цього принципу кожний етап діагностики, тобто аналіз, синтез та оцінка, повинні мати конкретне цільове спрямування – мету, завдання, теоретико-методичну базу дослідження, результатом яких є встановлення обґрунтованого діагнозу та пропозиції для практичного застосування. Отже, використання даного принципу при формуванні механізму діагностики дозволяє забезпечити цільовий характер дослідження, що означає врахування окремих цілей, які стоять перед кожною складовою соціального життя у загальній меті діагностики. При цьому дуже важливо обґрунтовано визначити цільові пріоритети та створити цільову спрямованість елементів механізму діагностики регіонального соціуму;

– принцип наукової обґрунтованості. Передбачає наукове обґрунтування процесу діагностики з урахуванням діалектики, системи законів і чинників економічного та соціального розвитку, використання сучасних методів пізнання економічних та соціальних явищ і процесів, обґрунтування прогнозів та управлінських рішень. Наукове обґрунтування повинно враховувати також закономірності розвитку регіонального соціуму. Важливим є той факт, що науковообґрунтованими повинні бути не тільки методи та інструментарій, але й врахування при їх виборі тенденцій і закономірностей економічного та соціального розвитку території. За цим принципом передбачається використання лише достовірної інформації про стан об'єкта дослідження. Тільки на цих засадах можливо отримати науковообґрунтований діагноз;

– принцип об'єктивності. Сутність його виявляється у зобов'язанні об'єктивності дослідження закономірностей розвитку складових соціального життя регіонального соціуму, які визначають процеси розвитку регіонального соціуму з метою формування реалістичного діагнозу та обов'язковим винятком суб'єктивної точки зору. Це означає, що розробка механізму діагностики регіонального соціуму повинна ґрунтуватися на визнанні того, що процеси та явища, що відбуваються, пізнаються як частина об'єктивної реальності, у всій їх багатогранності, складності та суперечливості. Вимогами об'єктивності слід вважати обґрунтованість, точність, достовірність, надійність, аргументованість. Цей принцип вимагає здійснення дослідження існуючих процесів та явищ із урахуванням чинників впливу на їх розвиток;

– принцип адаптивності, який полягає у здатності механізму пристосовуватися до змін, які виникають у соціальному житті регіонального соціуму, та інтенсивності їх впливу. Відповідно до нього механізм діагностики повинен передбачати здатність трансформуватися до змін, що відбуваються, тобто володіти високою гнучкістю, що дозволяє швидко змінювати завдання діагностики, методи, інструментарій тощо. Отже, використання цього принципу при побудові механізму діагностики, забезпечує гнучкість та адаптивність його елементів;

– принцип єдиного інформаційного простору. Полягає у забезпеченні дотримання відповідних регламентів оформлення та надання даних, документів. За такого підходу виконання завдань діагностики та моніторингу ускладнюється і затримується через низьку оперативність надання та отримання актуальної на поточний момент інформації. Одним із рішень у даному випадку є використання концепції єдиного інформаційного простору, який полягає у створенні сукупності інформаційних масивів, що складаються із баз і банків даних, технологій їх ведення та використання, інформаційно-телекомунікаційних систем і мереж, що функціонують на основі єдиних принципів і за загальними правилами. Отже, використання даного принципу дозволить забезпечити сумісність різних інформаційних компонент системи діагностики та моніторингу, адаптивного управління, а також використання нових джерел даних без зміни загальної структури механізму діагностики регіонального соціуму;

– принцип зворотного зв'язку. Забезпечує порівняння отриманих результатів дослідження з еталонними (нормативними) показниками, прийнятими для даної території, згідно з яким вони повинні бути попередньо приведені до адекватної форми вимірювання, порівнянного вигляду. Самі по собі отримані показники непридатні для встановлення діагнозу, якщо їх значення не зіставляються з аналогічними даними або еталоном, що мають відношення до об'єкта дослідження. На підставі зіставлення показників за відповідний період дослідження відбувається визначення напрямку тренду, тобто спрямованість зміни показників, що визначається шляхом обробки звітних, статистичних даних, і встановлення на цій основі тенденції зростання або спаду. Цей принцип слід розглядати як один із основних при формуванні механізму діагностики регіонального соціуму;

– принцип доцільності. Пов'язаний із тим, що інструментарій діагностики може бути досить великим і містити велику кількість показників, які найчастіше дублюють один одного. Цим обумовлено необхідність застосування принципу розумної достатності використання методів діагностики. Суть принципу є надзвичайно простою: для цілей діагностики варто використовувати тільки ті показники, які є інформаційною основою для прийняття управлінських рішень. Також цей принцип реалізує можливість використання результатів діагностики для прогнозів, визначення профілактичних дій із попередження критичних станів; застосування результатів діагностики у розробці програм економічного та соціального розвитку території;

– принцип часової узгодженості. Сутність його виявляється при розгляді часового аспекту діагностики регіонального соціуму. Згідно з цим принципом діагностика повинна здійснюватися відповідно до певного часового регламенту. Отже, доцільним є визначення періоду дослідження, який стає обов'язковим при здійсненні діагностики усіх складових соціального життя регіонального соціуму;

– принцип закінченості, сутність якого полягає в отриманні діагнозу відповідно до поставленої мети та завдань діагностики. Діагностика повинна закінчуватися формулюванням висновків за основними результатами дослідження у вигляді обґрунтованого діагнозу. Залежно від виду діагностики (періодична, безперервна, оперативна або разова тощо), на засаді якої відбувалося дослідження та її функціонального призначення, здійснюється постановка діагнозу.

Таким чином, механізм діагностики регіонального соціуму варто розглядати як систему взаємодії економічних та соціальних явищ і процесів, що відбуваються у соціальному житті населення на основі сукупності природно-географічних, екологічних та інституціональних передумов його відтворення, та як організацію процесу дослідження на засаді методологічних принципів, підходів, методів. Це забезпечує суб'єктам діагностики, відповідно до встановленої мети, можливість виявити тенденції розвитку досліджуваних процесів, отримати діагноз, спрогнозувати результати їх розвитку.

УДК 369.2 (477)

Васильченко Л.С.,

*доцент кафедри економічної кібернетики та маркетингу,
Черкаський державний технологічний університет*

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Поряд з іншими напрямками соціальної політики у центрі уваги суспільства знаходиться проблема реформування медичної галузі. Централізоване, державне фінансування, яке існувало за радянських часів, наразі є неможливим, адже фактично, у ринковій економіці безкоштовна медицина існувати не може.

Основною проблемою, що постає у сфері медичного обслуговування є невідповідність існуючим потребам обсягів коштів, що спрямовуються на фінансування цієї галузі з офіційних джерел. Це явище сприяє розвитку корупції, розвитку тіньової економіки, оскільки змушує пацієнтів брати участь у фінансуванні закладів охорони здоров'я у непередбачений законами України спосіб. Чинна система медичного забезпечення в Україні перебуває в глибокій організаційно-структурній і фінансовій кризі, що характеризується нерівномірним розподілом ресурсів у цій системі, низьким рівнем розвитку надання первинної медичної допомоги, низькою часткою видатків на охорону здоров'я по відношенню до ВВП [1, с. 248]. Всесвітня організація охорони здоров'я дає чіткі критерії щодо фінансування медицини: воно має бути не меншим від 5 % від ВВП. Якщо відсоток нижчий, вважається, що цієї галузі в країні не існує. Українська медицина сьогодні фінансується лише 3,4 % від ВВП [2, с. 265]. Недостатність фінансування із бюджету призвела до серйозних соціально-негативних наслідків. Тому для України питання впровадження медичного страхування залишається досить актуальним.

Виходячи з міжнародного досвіду організації охорони здоров'я, можна виділити три основні економічні моделі галузі охорони здоров'я:

1. Переважно державна (Великобританія).

2. Переважно страхова система, представлена в таких європейських країнах як Німеччина, Франція, Голландія, Австрія, Бельгія, Швейцарія, деяких державах Латинської Америки, Японії та інших.

3. Переважно приватна система (США).

Практично в жодній з досить розвинених країн зазначені системи не представлені в чистому вигляді.

Більшість країн східної Європи застосовують механізм медичного страхування, що поєднує обов'язкове медичне страхування працюючих громадян, оплату страхових внесків роботодавцем і працівниками, добровільне медичне страхування [3, с. 32].

Існує ряд проблем, що зумовлюють гальмування розвитку медичного страхування в Україні:

1. Законодавча сфера – недосконала нормативно-правова база; недосконала система оподаткування; недостатність державного регулювання захисту прав споживачів.

2. Економічна сфера – висока вартість страхового поліса, низький рівень доходів населення.

3. Соціальна сфера – відсутність мотивації у роботодавців; низький рівень страхової культури і недовіра до страховиків; нестабільна демографічна ситуація, недостатня якість і можлива невідповідність існуючим проблемам клієнта [4, с. 51].

Успішне вирішення зазначених проблем залишається одним із основних завдань державної політики у соціальній сфері, а його реалізація – досить тривалий і складний процес, який потрібно реалізовувати, незважаючи на труднощі як організаційно-правового так і економічного характеру.

Основні завдання, які необхідно вирішити:

- удосконалити механізм фінансування процесів медичного страхування;

- поетапно впроваджувати обов'язкове державне соціальне медичне страхування;

- підвищувати довіру громадян до системи добровільного медичного страхування;

- удосконалити законодавство у сфері медичного страхування.

Література

1. Кондрат І.Ю. Проблеми запровадження та перспективи розвитку обов'язкового медичного страхування в Україні / І.Ю. Кондрат, О.Я. Городиловська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.3. – с. 247 – 252.

2. Бідник Н.Б. Медичне страхування в Україні / Н.Б.Бідник // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. – 2013. - №767. - С. 263 – 269.
3. Януль І.Є Медичне страхування в Україні: проблеми та перспективи / І.Є Януль // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. - №126. – с. 30 – 32.
4. Пивоваров А.В. Анализ проблем развития медицинского страхования в Украине / А.В. Пивоваров // Известия Иркутской государственной экономической академии. – 2013. - №4. – с. 50 – 53.

УДК 331.5

Водянка Л.Д.,
к.е.н, доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Никифорак В.А.,
к.е.н, доцент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Світова економічна криза призвела до спаду виробництва, негативно вплинула на зайнятість населення, стрімко зростає кількість безробітних, посилюються диспропорції на ринку праці багатьох країн. Недивлячись на позитивні результати економічних перетворень у більшості східноєвропейських країн спостерігається високий рівень безробіття, низька продуктивність праці. Структурні перетворення в економіці України, розвиток інтеграційних процесів змінили відносини зайнятості населення, інтенсифікували процес руху робочої сили, висвітлили нові актуальні проблеми на ринку праці.

Над проблематикою функціонування ринку праці працюють такі українські економісти як: Т.Черниш, О.Власенко [1], П.Нікіфоров, А.Вольська [2], В.Пиц [3], Г.Мамонова, О.Піжук [4], Н.Тілікіна [5], В.Ярошенко [6], Т.Панюк [7] та ін.

Однією з найважливіших проблем на ринку праці України є безробіття. Ця проблема гостро постала в Україні після невдалих спроб реалізувати економічні реформи. Загальні показники рівня безробіття в Україні впродовж 2000-2013 рр. представлені у табл.1. Рівень безробіття в середньому (за методологією МОП) зменшився до 8,6% у 2013 р. [8]. До прикладу у країнах ЄС найвищий рівень безробіття у Греції – 25%, а найнижчий в ФРН – 5,3%. Середній розмір допомоги по безробіттю у 2013 р. склав 1125 грн. [8].

Таблиця 1
Динаміка чисельності безробітного населення в Україні впродовж 2000-2012 рр. [9]

	Безробітне населення працездатного віку зареєстроване у державній службі зайнятості			Безробітне населення (за методологією МОП)			
	в середньому, тис. осіб	у % до		у віці 15-70 років		працездатного віку	
		економічно активного населення працездатного віку	населення працездатного віку	в середньому, тис. осіб	у % до економічно активного населення відповідної вікової групи	в середньому, тис. осіб	у % до економічно активного населення відповідної вікової групи
2000	1178,7	5,6	4,2	2655,8	11,6	2630,0	12,4
2001	1063,2	5,1	3,8	2455,0	10,9	2440,3	11,7
2002	1028,1	5,0	3,7	2140,7	9,6	2128,6	10,3
2003	1024,2	5,0	3,6	2008,0	9,1	1994,0	9,7
2004	975,5	4,7	3,5	1906,7	8,6	1888,2	9,2
2005	891,9	4,4	3,2	1600,8	7,2	1595,2	7,8
2006	784,5	3,8	2,8	1515,0	6,8	1513,7	7,4
2007	673,1	3,3	2,4	1417,6	6,4	1416,7	6,9
2008	596,0	2,9	2,1	1425,1	6,4	1424,0	6,9
2009	693,1	3,4	2,5	1958,8	8,8	1956,6	9,6
2010	452,1	2,2	1,6	1785,6	8,1	1784,2	8,8
2011	505,3	2,5	1,8	1732,7	7,9	1731,7	8,6
2012	467,7	2,3	1,7	1657,2	7,5	1656,6	8,1
2013	487,6	2,4	1,8	1576,5	7,2	1576,4	7,7

Якщо на ринку праці України існує значна міжрегіональна диференціація зареєстрованого безробіття. Так, найвищий рівень зареєстрованого безробіття у 2013 р. спостерігався у Чернівецькій області – 10,9%, а найнижчий – у м. Києві – 3,2%. Крім того, негативною рисою ринку праці України є вимушена неповна зайнятість або приховане

08.00.07 Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика

безробіття. Так, за даними МОП 6,5 млн. громадян України перебувають та працюють а межами країни, тобто створюють приховане безробіття.

На ринку праці України також можна виділити такі актуальні проблеми, як: проблема конкурентоспроможності національного ринку праці; відтворення людського потенціалу; проблема мобільності робочої сили; гендерної диференціації доходів населення та інші. На сьогодні в Україні просліджується тенденція невідповідності кількості безробітних, зареєстрованих у державній службі зайнятості, кількості найнятих робітників, які скористалися послугами служби зайнятості, та потреби у робочий силі (рис.1).

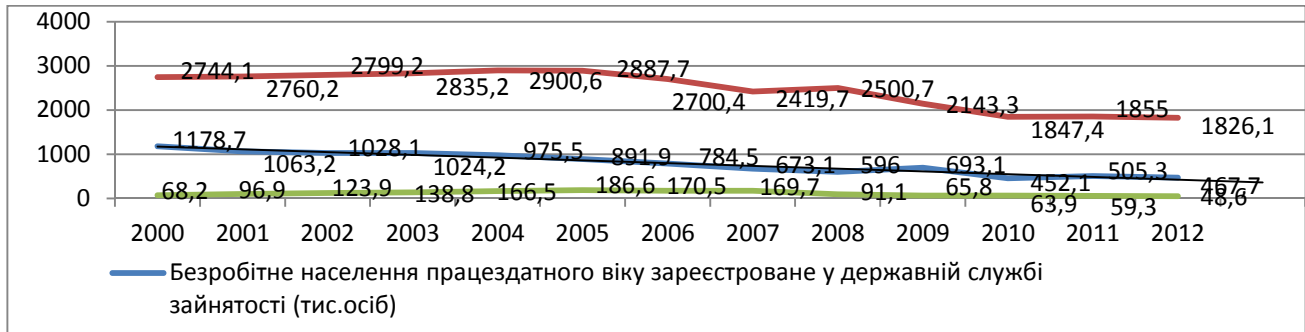

Рис. 1. Динаміка безробітного населення, зареєстрованого у державній службі зайнятості та потреба в робочій силі в Україні в 2000-2012 рр. [8]

Отже, з даного графіку видно, що безробітне населення працездатного віку зареєстроване у державній службі зайнятості з кожним роком зменшується.

Слід зазначити, що ефективність праці залежить, у першу чергу, від рівня оплати праці, який повинен відповідати кваліфікації і творчому внеску працівника в роботу підприємства (табл.2).

Таблиця 2

Динаміка середньомісячної заробітної плати в Україні за 2000-2013 рр.

Рік	Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб	Середньомісячна заробітна плата		
		Номінальна		реальна, у % до попереднього року
		гривень	у % до прожиткового мінімуму для працездатних осіб	
2000	13678	230	80,0	99,1
2001	12931	311	94,0	119,3
2002	12235	376	103,1	118,2
2003	11711	462	126,6	115,2
2004	11316	590	152,5	123,8
2005	11388	806	178,0	120,3
2006	11433	1041	206,1	118,3
2007	11413	1351	237,9	112,5
2008	11390	1806	270,0	106,3
2009	10653	1906	256,2	90,8
2010 ¹	10758	2239	242,8	110,2
2011 ¹	10556	2633	262,3	108,7
2012 ¹	10589	3026	266,8	114,4
2013 ¹	10164	3265	268,1	108,2

¹ До 2009р. включно дані наведено без урахування найманих працівників статистично малих підприємств та зайнятих у фізичних осіб-підприємців, за 2010р. – по підприємствах, установах, організаціях та їхніх відокремлених підрозділах із кількістю найманих працівників 10 і більше осіб.

Скорочення середньої заробітної плати та падіння реальних доходів населення України в цілому є факторами наростання напруженості в соціальній сфері. За 2013 р. реальна заробітна плата знизилась на 6,2% [8].

Актуальною проблемою на ринку праці України є проблема мобільності робочої сили. Так, кількість незайнятих громадян, які перебували на обліку в державній службі зайнятості у січні 2013 р. складала 564,5 тис. осіб, а потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць та вакантних посад – 54,1 тис. осіб [8]. На сьогодні залишається актуальною проблема гендерної диференціації доходів населення України, що розглядається здебільшого через призму економічного спаду. Заробітна плата чоловіків залишається значно вищою ніж у жінок (рис. 2).

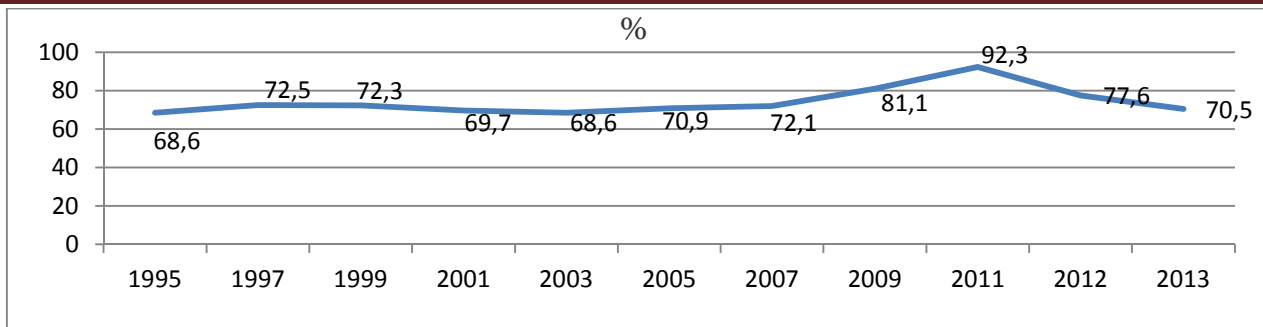

Рис. 2. Динаміка співвідношення середньомісячної заробітної плати жінок до заробітної плати чоловіків в Україні, % [4, с.176]

Необхідно відзначити, що гендерні відмінності в заробітній платі спостерігаються у більшості країн світу, однак масштаби її розриву є значно меншими. Так, співвідношення заробітної плати жінок до заробітної плати чоловіків в деяких країнах за окремі роки становить: Польща – 79,9% (2011 р.), Австралія – 93,0% (2012р.), Сінгапур – 85,4% (2011 р.). В Україні це співвідношення залишається значним протягом 1995-2013 рр.

Крім того, кількість зареєстрованих безробітних серед жінок більша, ніж чоловіків, що теж впливає на розмір доходів (табл.3).

Таблиця 3

Кількість зареєстрованих безробітних за статтю, віковою групою та місцем проживання у 2013 році, тис. осіб [8]

	Всього	У тому числі за віковими групами, років						Працездатного віку ¹
		15-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-70	
Все населення	7,2	17,4	8,7	6,4	6,2	5,1	-	7,7
Жінки	6,2	16,3	7,4	6,0	5,3	4,4	-	6,9
Чоловіки	8,0	18,2	9,6	6,7	7,2	5,7	-	8,4
міське населення	7,1	19,2	8,6	6,2	5,7	5,0	-	7,5
сільське населення	7,3	14,6	8,9	6,9	7,3	5,2	-	8,1

¹Жінки віком 15 - 56 роки, чоловіки - 15 - 59 років.

На ринку праці України в сучасних умовах залишається ряд проблем, які потребують вирішення та регулювання з боку держави. Сучасний механізм функціонування ринку праці повинен забезпечувати реалізацію можливостей вільного вбору професії, галузі та місця діяльності; вільного руху трудового потенціалу між регіонами, галузями, що зазвичай заохочується поліпшенням умов життя і трудової діяльності; збереження пріоритету кваліфікації та освіти за дотримання гарантованого законом мінімуму зарплати, що забезпечує прожитковий мінімум, і регулювання доходів через податкову систему.

Вирішення актуальних проблем ринку праці України потребує прийняття рішень комплексного характеру, направлених на: підсилення контролю щодо дотримання норм трудового законодавства, яке захищає інтереси громади щодо гарантій зайнятості, умов праці, її оплати; підвищення рівня конкурентоспроможності українських робітників, через покращення якості освіти, підготовки та перепідготовки фахівців; приділення більшої уваги оплати праці жінок та шкідливим умовам її здійснення; зменшення гендерної диференціації доходів населення України, можливість зменшення розриву у заробітній праці жінок та чоловіків; удосконалення спектру послуг державної служби зайнятості та інші.

Література

1. Черниш Т. Сутність та особливості довготривалого безробіття в Україні / Черниш Т., Власенко О. // Економіст. – 2012. - №11. - С. 8-12.
2. Нікіфоров П.О. Фінансово-економічні аспекти розвитку ринку праці та боротьби з безробіттям / Нікіфоров П.О., Вольська А.О. // Фінанси України. – 2008. - №10. – С. 22-30.
3. Пиц В.І. Відтворення людського потенціалу: теоретична концептуалізація та сучасний прагматизм / Пиц В.І. // Актуальні проблеми економіки. – 2013. - №6. – С. 187-193.
4. Мамонова Г.В. Гендерні особливості диференціації доходів населення та перспективи забезпечення їх рівності в Україні / Мамонова Г.В., Піжук О.І. // Актуальні проблеми економіки. – 2013. - №9. – С. 174-179.
5. Тілікіна Н.В. Концептуальні підходи до дослідження мобільності робочої сили / Тілікіна Н.В. // Актуальні проблеми економіки. – 2013. - №11. – С. 185-193.
6. Ярошенко В. Проблема конкурентоспроможності національного ринку праці України / Ярошенко В. // Україна: аспекти праці. – 2013. - № 1 - С. 10-17.
7. Панюк Т.П. Характеристика ринку праці в сучасних умовах / Панюк Т.П. // Актуальні проблеми економіки. – 2013. - №6(108). – С. 204-208.
8. Статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. Про зайнятість населення / Закон України зі змін. № 5067 - VI від 05.07.2012 р. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

**ЗАЙНЯТИСТЬ НАСЕЛЕННЯ В АР КРИМ ТА ПІВНІЧНОМУ КІПРІ:
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ**

Лютий 2015 р. – річниця окупації АР Крим і 41 рік окупації північної частини Кіпру. Проведення аналогії між кіпрським досвідом та кримськими реаліями дасть можливість простежити, якою буде сфера зайнятості в АР Крим за умови збереження сучасної ситуації.

Очікується, що в умовах економічного ембарго, труднощів при проведенні платежів, відсутності верховенства права, посилення фінансово-економічної кризи в Російській Федерації, інвестиційна складова розвитку сфери зайнятості АР Крим, поступово звужуватиметься. Економіка півострова сьогодні конче потребує близько 5-6 млрд. дол. інвестицій, які, як і кошти для покриття бюджетного дефіциту (у 2015 р. на рівні 56 млрд. рублів [1]), уряд Криму планує отримати з РФ. Однозначно можна стверджувати, що іноземні інвестори не поспішатимуть вкладати кошти у створення робочих місць у "невизнаній самопроголошеній республіці", як це підтверджує і досвід Північного Кіпру. За відсутності інвестицій населення невизнаної світовим співтовариством Турецької Республіки Північного Кіпру (ТРПК) виживає за рахунок, по-перше, зайнятості в сфері туризму, сільському господарстві та державному секторі й, по-друге, значних турецьких кредитів (від 400 до 900 млн дол. на рік), які забезпечують третю частину бюджету країни.

На противагу ТРПК, вижити кримчанам за рахунок зайнятості в сільському господарстві не представляється можливим через вісімдесятивідсоткову залежність від постачань води з материкової України. В минулому році внаслідок скорочення постачання води через Північно-Кримський канал було зрошено лише 12 % сільськогосподарської землі півострова, а фермери, замість вирощувати рис та сою, які потребують багато води, були змушені культивувати соняшник. Очікується, що зайнятість населення в сільському, лісовому та рибному господарствах, яка до анексії півострова складала 20,2 % зайнятого населення, під тиском цих обставин матиме тенденцію до скорочення.

Держсектор є пріоритетною сферою впливу як для уряду РФ, так і Туреччини. Тож першими кроками російської влади в Криму стало пропагування підвищення заробітної плати держслужбовцям та пенсіонерам. Міністерство фінансів Республіки Крим планує у 2015 р. підвищити середню заробітну плату лікаря до 37,2 тис. рублів, вчителя – 25,6, наукового співробітника – 36,6, середнього медичного персоналу – 21,2, працівника культури – 18,5 тис. рублів [6]. Наразі за даними Кримстату середньомісячна заробітна плата в АР Крим у січні 2015 р. становила 17,9 тис. руб., а заборгованість по заробітній платі на 1 березня 2015 р. – 158,1 млн. руб. [3].

Подібної політики донедавна притримувався й уряд ТРПК, внаслідок чого державний сектор Північного Кіпру виявився занадто роздутим й сьогодні на заробітну плату держслужбовцям та пенсіонерам йде 84 % бюджету країни [5]. Через фінансово-економічну кризу і намагання Туреччини скоротити витрати держсектор ТРПК переживає сьогодні складні часи: заробітну плату держслужбовців заморожено, загострилась потреба у скороченні чисельності працівників та зменшенні державних витрат на їх утримання.

Суттєві зрушення очікуються в туристичній сфері АР Крим внаслідок економічного ембарго, труднощів при проведенні платежів, посиленні військового контингенту, призупинення Україною залізничного та автобусного сполучення з півостровом, що обумовлено необхідністю посилення безпеки і спричинило погіршення транспортної доступності Криму для туристів тощо. Наразі за оцінками експертів туристичний сезон 2014 року в Криму недоотримав близько 82 млрд. рублів, а кількість туристів скоротилась на третину [2]. Найближчим часом політика РФ на півострові буде спрямована передовсім на нарощування військової присутності, тож інвестування в туристичну сферу в необхідному обсязі в умовах загострення фінансово-економічної кризи в Росії виглядає доволі сумнівним. Основним напрямом прогресивного поступу Криму Російська Федерація вбачає у розвитку грального бізнесу, який має поповнювати бюджет та сприяти зменшенню безробіття на півострові, як це відбувається у ТРПК – гральному раю для багатих клієнтів. Вже через рік після анексії на його території було прийнято закон про легалізацію казино, в той час як у самій Туреччині і на Південному Кіпрі азартні ігри заборонені. До речі, в Росії гральний бізнес заборонений, виключення існують лише для певних місцевостей (поблизу Владивостока, Алтаю, Калінінграда та Азовсько-Чорноморського узбережжя) [4].

Література

1. Витрати бюджету Криму в 2015 році в 4 рази перевищать доходи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/~ / 333481>.
2. В Криму через провал туристичного сезону втратили понад \$2 млрд [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/~ /333441>.
3. Краткие итоги социально-экономического положения Республики Крым в январе-феврале 2015г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://crimea.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_ts/crimea/ru/news/rss/44ff320047c81c5ba2aba6ed3bc4492f.
4. Росія пропонує Криму заробляти на рулетці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrinform.ua/ukr/news/rosiya_propoune_krimu_zaroblyati_na_ruletsi_1945580.
5. Турецкие киприоты выходят на протекст [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.severniykipr.ru/index.php/articles/36-texts/100-protest>.
6. Уровень заработных плат в Крыму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://moysent.ru/zarplata-rabochix/uroven-zarabotnyx-plat-v-krymu-2015>.

ЧИННИКИ ВАЛЮТНОГО РИЗИКУ В УКРАЇНІ

Особливостями країн з перехідною економікою пов'язані з трансформаційним процесом труднощі, одночасне співіснування елементів систем, що змінюються та змінюють, як наслідок нестабільність системи. В умовах подібної нестабільності банківська система особливо схильна до кризових явищ та ризиків.

В сучасних умовах розвитку економіки Україні посилюються кризові явища на валютному ринку, підвищується рівень валютних ризиків, які впливають на процеси знецінення національної валюти та сприяють зростанню темпів інфляції. Зазначене потребує нових методів та підходів до регулювання та управління валютними ризиками банків, що, на нашу думку, підтверджує актуальність напрямку дослідження.

Проблемам визначення сутності валютних ризиків банків та чинників, що їх зумовлюють присвячено наукові праці таких науковців, як: М.Ребрика, М.Савлука, В.Міщенко, І.Михайловської, К.Ларіонової тощо.

Проведений аналіз наукових думок дослідників дозволяє дійти висновку, що існує велика кількість підходів до визначення валютного ризику банків, проте найбільш поширеним серед науковців є імовірність грошових втрат для банку або зменшення вартості капіталу та активів, внаслідок несприятливих зміни курсу валют при проведенні банківських операцій[2]

Необхідно відмітити, що у реальній економіці існує безліч факторів, що прямо або опосередковано впливають на валютний курс, основними з яких є:

- платіжний баланс країни, а саме - коли надходження з-за кордону перевищують валютні витрати економіки, курс національної валюти має тенденцію до зростання;
- пропозиція грошей; як правило, зростання у країні на 1% грошової маси призводить до миттєвого зростання на 1% внутрішніх цін, при цьому відбувається відповідне знецінення національної валюти на 1%;
- дефіцит державного бюджету є причиною збільшення грошової маси, що призводить до зниження курсу національної валюти.
- ВВП- зростання, якого призводить до пожвавлення економіки і збільшення попиту на валюту.
- рівень реальних процентних ставок визначає загальну доходність вкладень в економіку країни. У випадку, коли реальні процентні ставки зростають, курс національної валюти має тенденцію до підвищення.
- темпи інфляції - чим вищі темпи інфляції у країні, тим нижчий курс її валюти, якщо не протидіють інші фактори.

- ступінь використання певної валюти на євrorинку і в міжнародних розрахунках. Зміна курсу загальноживаної валюти призводить до зрушення всю економічну систему.

- ступінь розвитку фондового ринку, який є конкурентом валютного ринку. Фондовий ринок може залучити іноземну валюту безпосередньо, а також "відтягувати" кошти в національній валюті [1].

Відомо, що головним джерелом поповнення обсягу іноземної валюти для країн є надходження від експортних операцій та зовнішніх інвестицій. Фінансові ресурси у іноземній валюті надаються на рівні міжнародних фінансових інституцій, урядів держав або на рівні фірм та комерційних банків і фізичних осіб – так би мовити, комерційному, дрібному рівні.

Розглянемо динаміку та структуру зовнішньоторгівельного балансу України за період 2005-2014рр (рис.1).

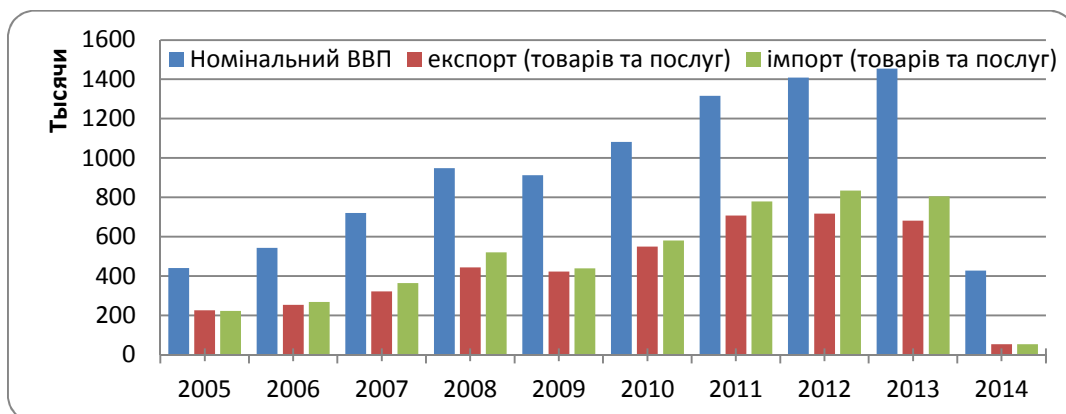

Рис. 1. Динаміка зовнішньоторгівельного балансу України за 2005-2014рр. [3]

Дані наведеного рис.1. свідчать, що з 2005-2014рр. спостерігається постійне випередження обсягів імпорту над обсягами експорту, при чому обсяг імпорту збільшується більшими темпами ніж обсяг експорту. Наслідком такого перевищення є постійний статус країни як боржника валюти, через що потреба в іноземній валюті з кожним роком збільшується, а надходження валютної виручки або скорочується або залишається без змін. Такі тенденції спричиняють дефіцит валюти в країні, підвищення курсу та виникнення панічних настроїв у населення.

Відомо, що наслідком негативного сальдо між експортом та імпортом є збільшення обсягів валового зовнішнього боргу України.

Проаналізуємо динаміку валового зовнішнього боргу України за період 2010-2014рр. у таблиці 1

Динаміка зовнішнього боргу України за період 2010-2014рр.(дол.США)

На початок року	ЗДБ	Зміна	Тпр,%	ВЗБ	Зміна	Тпр,%	Співвідношення ЗДБ до ВЗБ,%
2011	34759,6	8240,9	31,08	117343	13947	13,49	29,62
2012	37474,5	2714,9	7,81	126236	8893	7,58	29,69
2013	38658,8	1184,3	3,16	135065	8829	6,99	28,62
2014	37536	-1123	-2,90	142079	7014	5,19	26,42
2014	41739,8	4203,8	11,20	135891	-6188	-4,36	30,72
2015	38792,2	-2948	-7,06	н.д.	н.д.	н.д.	X

Використані скорочення: ЗДБ- Зовнішній державний борг, ВЗБ - Валовий зовнішній борг.

Дані наведеної таблиці свідчать, що за період 2010-2014рр. державний борг та валовий зовнішній борг мають тенденцію до зростання (крім 4 кварталу 2014 р.). В структурному співвідношенні державний борг займав приблизно 25-30% від валового зовнішнього боргу України. Отже переважну частину зовнішнього богу складають зобов'язання комерційних банків, корпорацій та юридичних та фізичних осіб.

Як зазначалось вище, однією з головних причин валютної кризи в Україні є катастрофічне зменшення обсягу золотовалютних резервів України. Через політичні усобиці та нецільове використання існуючих грошових ресурсів для прикриття корупційних схем та розкрадання бюджетних коштів уряд підтримував валютний курс штучно.

Розглянемо динаміку та співвідношення зовнішнього державного боргу та обсягів золотовалютних резервів України за період 2010-2014 рр.(табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка та співвідношення зовнішнього державного боргу до обсягів золотовалютних резервів України в період 2010-2014 рр.

На початок року	ЗДБ	Зміна	Тпр,%	ЗВР	Зміна	Тпр,%	Співвідношення ЗВР до ЗДБ,%
2011	34759,6	8240,9	31,08	34576	8071	30,45	99,47
2012	37474,5	2714,9	7,81	31794,6	-2781,4	-8,04	84,84
2013	38658,8	1184,3	3,16	24546,2	-7248,4	-22,8	63,49
2014	37536	-1123	-2,90	20415,7	-4130,5	-16,8	54,39
2014	41739,8	4203,8	11,20	9966,1	-10450	-51,2	23,88
2015	38792,2	-2948	-7,06	2015	н.д.	н.д.	x

Використані скорочення: ЗДБ- Зовнішній державний борг, ЗВР - Золото валютні резерви

В період 2010-2014 рр. спостерігається зворотна динаміка показників: зовнішній борг неухильно зростає при цьому відбувається різке скорочення золотовалютних резервів

Проаналізуємо та співвідношення обсягів золотовалютних резервів України та обсягів імпорту в період 2010-2014 рр. на рис.3

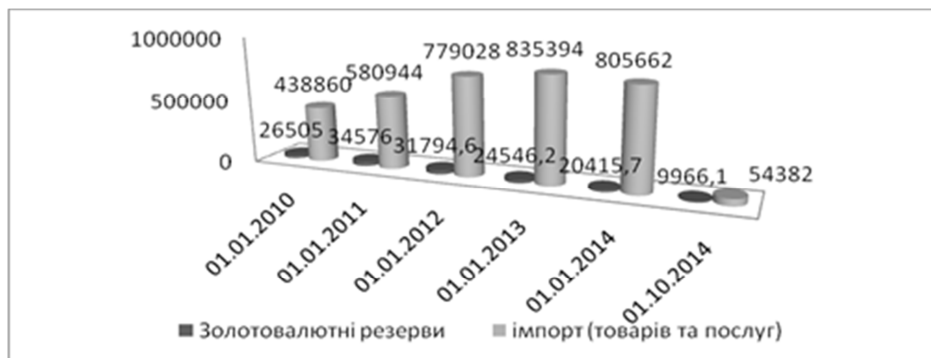

Рис. 3. Співвідношення обсягів золотовалютних резервів України та обсягів імпорту в період 2010-2014 рр.

Виходячи з проведеного аналізу, протягом 2010-2013рр рівень покриття імпорту обсягом золотовалютних резервів становить близько 5-8%. А станом на кінець 2014 року обсяг золотовалютних резервів ледь покриває 18,3% імпорту, таке підвищення зумовлено зменшенням обсягу імпорту.

Висновки та рекомендації. За часи незалежності України вітчизняна банківська система пережила 3 кризи, остання з яких є на своєму піку, ситуація ускладнюється воєнними діями та економічною кризою.

Для врегулювання ситуації та подолання кризи, на нашу думку, необхідно провести такі заходи:

- для стимулювання притоку іноземної валюти прийняти державну програму з розвитку експорту;
- розробити нові методи регулювання валютного курсу,

- для зменшення відтоку валюти обмежити певні види операцій з валютою;
- раціонально та за цільовим призначенням використовувати кредити МВФ (фінансувати розвиток реального сектору економіки).

Література

1. Михайловська І.М. Гроші та кредит : навчальний посібник / Михайловська І.М., Ларіонова К.Л. - Львів: Новий Світ-2000. 2006. - 432 с
2. Ребрик М.А. – Управління валютним ризиком банку, - Українська академія банківської справи НБУ, - 2011
3. Статистичні дані – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/eximp.php>

Іляш О.І.,

д.е.н., професор кафедри економіки підприємства,
Львівська комерційна академія

ВЛИВ НЕГАТИВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ СОЦІАЛІЗАЦІЇ СФЕРИ ТОРГІВЛІ ТА МІРИ ЇЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Важливим напрямом посилення соціалізації торгівлі необхідно вважати зростання соціальної відповідальності підприємств усіх форм господарювання перед працівниками, передусім щодо оплати праці, у т.ч. для можливості фінансування ними належного відтворення фізичної та інтелектуальної здатності до праці. Наявність істотних регіональних диференціацій перешкоджає формуванню у сфері внутрішньої торгівлі України ефективної системи забезпечення високого рівня зайнятості населення, зростання продуктивності праці та соціальної відповідальності підприємств перед персоналом, поліпшення якості соціального захисту, а також підвищення ефективності надання послуг соціальної сфери. На наше переконання, в цих умовах пріоритети функціонування соціально-трудова відносин на торговельних підприємствах зміщуються не в бік соціально орієнтованого формування і використання людського капіталу, а до отримання максимального доходу від використання найманої праці. Все більш використовуваним стає поєднання легальної і нелегальної («тіньової») зайнятості, що веде до зростання масштабів останньої.

Процеси соціалізації характерні і політиці регулювання ринку праці у сфері внутрішньої торгівлі, особливо, в умовах трансформаційних змін. Відтак активна політика регулювання ринку праці набуває специфічних ознак, оскільки визначається його належністю до ринків ресурсів (факторів виробництва). Зважаючи на те, що ринки факторів виробництва вважаються вторинними по відношенню до ринків готової продукції, то попит на ринку праці у торгівлі визначається попитом на торговельні послуги. Саме виробництво торговельних послуг є метою функціонування сфери внутрішньої торгівлі. Специфіка функціонування та регулювання ринку праці в торгівлі зумовлюється і функціями, які виконуються нею в системі соціально-економічних відносин. Найчастіше виділяють три основні функції торгівлі: обмін результатів праці (продукції, послуг) на гроші; доведення товарів зі сфери виробництва у сферу споживання; активного впливу на виробництво і споживання, що, в цілому зумовлює активізацію політики регулювання товарно-грошового обміну; політики, спрямованої на зниження рівня роздробленості і географічної розосередженості товаровиробників та споживачів (за підрахунками дослідників сфери торгівлі, вже тепер товари проходять в середньому 4-5 організаційних ланок [1, с. 95] політики, забезпечення підпорядкування виробничих програм підприємств потребам і вимогам ринку, реалізації маркетингових стратегій товаровиробників. У зв'язку з цим можна очікувати прагнення товаровиробників заручитися гарантією з боку торгівлі стосовно збуту продукції, з тим щоб знизити ризик і небезпеку банкрутства. Відповідно подорожчають послуги в торгівлі, розширяться апарат товарного обігу, виникатимуть принципово нові функціональні організації в торговельній сфері, а, відтак, зросте потреба у висококваліфікованих працівниках, збільшиться кількість робочих місць на ринку праці в системі внутрішньої торгівлі.

Таке ускладнення функцій торгівлі на внутрішньому ринку ставить нові вимоги до якісних характеристик підготовки фахівців даної галузі. Так, з'являються абсолютно нові професії у торговельній діяльності (промоутера, що передбачає просування якого-небудь товару або послуги, мерчендайзера - фахівця з просування продукції в роздрібній і дрібнооптовій торгівлі тощо). Крім цього, залучення комп'ютерних та інших інноваційних технологій у сфері торгівлі, розвиток Інтернет – торгівлі вимагає навіть від рядового продавця навиків роботи на комп'ютері.

Враховуючи наведені фактори соціалізації ринку праці в системі внутрішньої торгівлі, пріоритетними у трансформаційній економіці України повинні бути ті заходи державної політики, що запобігають безробіттю у торгівлі (а не пом'якшують його наслідки), регулюють попит і пропозицію та підвищують гнучкість ринку праці сфери торгівлі, змінюють професійно-кваліфікаційну структуру робочої сили, зокрема у сфері внутрішньої торгівлі.

Варто зауважити, що ситуація на ринку праці України характеризується постійним попитом на працівників сфери торгівлі, послуг (12%); професіоналів та робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (відповідно по 15%) та кваліфікованих робітників з інструментом (21%).

Разом з тим, основною проблемою сучасного ринку праці в торгівлі залишається нестача якісних робочих місць з гідними умовами та оплатою праці, особливо для молоді. Окрім того, зберігається негативна динаміка збільшення частки молоді в структурі незайнятого населення сфери торгівлі.

Так, станом на 1 січня 2013 р. чисельність незайнятих громадян у віці до 35 років, які перебували на обліку в службі зайнятості у сфері торгівлі склала 20,3 %, що становило 47,3 % до загальної чисельності громадян, які перебували на обліку за цим видом діяльності (рис. 1) [2].

Структура чисельності незайнятих громадян у віці до 35 років,
які перебували на обліку в службі зайнятості станом на кінець 2012 року,
(за видами економічної діяльності)

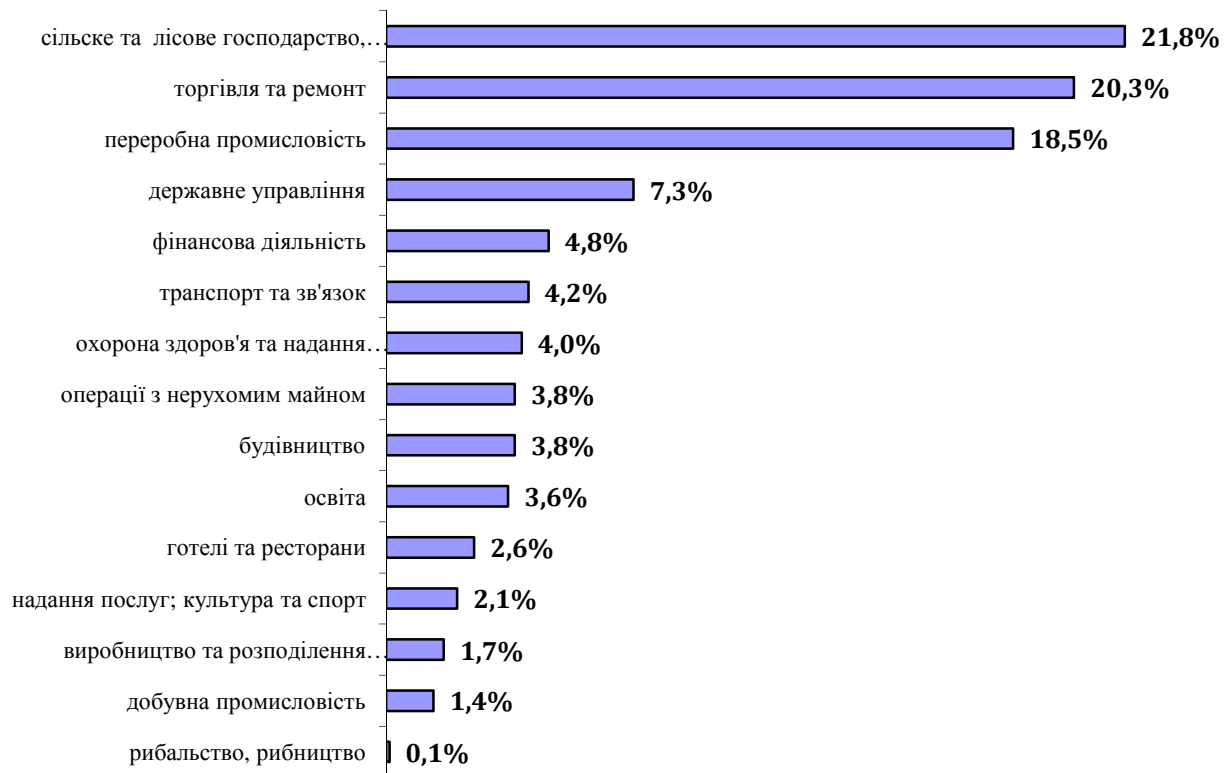

Рис. 1. Структура чисельності незайнятих громадян у віці до 35 років, які перебували на обліку в службі зайнятості за вакансіями у сфері торгівлі у 2012 р.

Однак такі тенденції характерні як для регіональних ринків праці, так і для ринку праці в торгівлі, і свідчать про певну дискримінацію цих категорій економічно активного населення. Основними причинами регіонального та галузевого молодіжного безробіття є невідповідність обсягів та напрямів професійного навчання потребам економіки та ринку праці в сфері торгівлі на внутрішньому ринку України, недостатній рівень якості професійної підготовки фахівців у сфері торгівлі, незадовільні умови праці, які пропонуються роботодавцями молоді.

Така ситуація виникла внаслідок недосконалої системи фахової підготовки працівників, спричиненої відсутністю дієвого механізму її фінансування та формування державного замовлення на підготовку кадрів у сфері торгівлі, незалежної кваліфікаційної атестації випускників навчальних закладів, ускладнення системи тісних взаємозв'язків між навчальними закладами, роботодавцями та місцевими органами виконавчої влади, недостатньої мотивації молоді до оволодіння робітничими професіями, низького рівня професійної адаптації молодих працівників у сфері внутрішньої торгівлі.

Наголосимо, що у сфері внутрішньої торгівлі стабільно скорочується кількість працівників, які перебувають в умовах вимушеної неповної зайнятості, що, з одного боку, веде до збільшення їх доходів, а з іншого зменшення безробіття у галузі. Це важливий аспект соціалізації роздрібною торгівлі у нашій державі. Так, за 2012 р. у підприємствах торгівлі знаходились у відпустках без збереження заробітної плати (на період припинення робіт) 4,5 % середньооблікової кількості штатних працівників, що на 1,5 в.п. менше, ніж у попередньому році, та були переведені із економічних причин на неповний робочий день (тиждень) 4,1 % середньооблікової кількості штатних працівників, що на 3,4 в.п. менше, ніж у попередньому році.

Негативні тенденції, що впливають на зниження рівня соціалізації сфери торгівлі, також, не дозволяють забезпечити зростання міри її соціальної відповідальності. Водночас, існують інші перешкоди досягнення відповідних параметрів розвитку соціально-трудових відносин, зокрема істотно низькі розміри заробітної плати працівників у торгівлі у порівнянні з іншими видами економічної діяльності та недостатній досвід і приклади проектів з соціального підприємництва у сфері внутрішньої торгівлі України.

Література

1. Апопій В. Приєднання України до СОТ: наслідки для внутрішньої торгівлі/ В. Апопій, Т. Футало // Регіональна економіка. - 2004. - №2. - С.93-103.
2. Ситуація на ринку праці України // Моніторинг показників сфери соціального розвитку від 17 грудня 2013 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=D96BD5A9E92786ED1F2E625D6704C13A.app1?art_id=157070&cat_id=35829

ВТОРИННА ЗАЙНЯТІСТЬ РІЗНИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Високий рівень орієнтації робітників на вторинну зайнятість пов'язаний не тільки з мотивом заробітку, а й з прагненням зміцнити своє становище в умовах нестабільної зайнятості. Однак знайти додаткову роботу вдавалося і вдається далеко не всім бажаним. Одним з факторів, підтверджених численними дослідженнями, є наявність ВЗ у молодих, кваліфікованих, освічених і високо оплачуваних груп найманих працівників. У той же час поширена точка зору, що ВЗ компенсує низьку заробітну плату на основному місці роботи.

Все більшого поширення вторинна зайнятість набуває серед таких професійних груп, як:

- працівники системи освіти, зокрема вищих навчальних закладів та закладів професійно-технічної освіти;
- бухгалтери, які ведуть бухгалтерію малих та середніх форм бізнесу;
- працівники торгівлі, у яких переважає режим альтернативного робочого тижня;
- працівники сфери транспорту та зв'язку, які переважно додатково надають приватні офіційно незареєстровані послуги;

- будівельники, у яких переважає сезонна зайнятість;

- працівники в особистому підсобному господарстві, зокрема фермери, які, використовуючи найману робочу силу, володіють додатковим вільним часом;

- особи, що займають виборні посади або державні службовці на нелегальних засадах;

- студенти, зокрема в період канікул. Це особливо схильна до вторинної зайнятості група, адже за оцінками фахівців в Україні близько 50% молодих людей працюють в кількох місцях

Вторинна зайнятість жінок - один із способів адаптації до ринкових умов. Майже половина тих, хто має вторинну зайнятість, знаходять її на основній роботі, інша половина зайнята в основному на дому (30 %). Доходи від додаткової роботи є основним джерелом сімейного бюджету у 13% жінок.

Жінки вважають за краще мати гнучкий графік зайнятості з неповним робочим тижнем незалежно від того, чи буде це постійна робота або робота на певний термін. Вибір жінками тимчасової зайнятості обумовлений завантаженістю домашніми справами.

Виникає питання, якою мірою вторинна зайнятість природна, а в якій має вимушений характер. Серед жінок, що мають додаткову роботу, 23,4% ніколи б не припинили її, 44,3% залишили б це заняття, якби заробітна плата на основній роботі була більше, і 30,3% пов'язують своє рішення з рівнем сімейного доходу.

Таким чином, вторинна зайнятість жінок - це в першу чергу реакція на зміну ситуації на ринку праці й один із способів адаптації до ринкових умов в перехідний період.

Окремими структурними факторами погіршення реального добробуту населення України є зростання в складі зайнятого населення частки осіб старше працездатного віку

Роботу пенсіонерам пропонують як постійну, так і тимчасову, на повний день і у формі часткової зайнятості або гнучкого графіка. Можливостей додаткового заробітку у пенсіонерів не так вже й багато. Найчастіше пропозиції надходять у сфері продажів і в службі безпеки (охорона, вахтери) [4].

Брати на роботу пенсіонерів згодні торгові та страхові компанії. Мова йде про прямі продажі товарів або фінансових послуг, вільний графік та відрядну оплату за результатами праці. Серед актуальних вакансій – менеджер з продажу опалубки, рекламних площ, агент з нерухомості, фінансовий консультант (продаж страхових полісів). Особливих вимог працедавці не висувають, зазначаючи в оголошеннях лише активність і бажання займатися продажами.

Чоловікам-пенсіонерам також пропонують вакансії водіїв та експедиторів. Тут серед вимог – наявність водійського посвідчення, водійський стаж, наявність власного автомобіля.

У жінок є можливість додаткового заробітку в якості покоївок, прибиральниць, нянь та хатніх робітниць. За наявності власного транспорту пенсіонер може також влаштуватися таксистом.

Останнім часом усе більше студентів ідуть працювати. Хтось хоче отримати досвід роботи за спеціальністю, який дуже цінується у великих компаніях, комусь просто потрібні гроші; хтось починає працювати вже з першого курсу, хтось замислюється про роботу ближче до закінчення університету.

Поєднання навчання з роботою дозволяє студентів забезпечувати себе матеріально, допомагати батькам, сприяє розвитку відповідальності, самостійності та креативності, з'являється можливість професійного росту. Однак є і мінуси: недостатній рівень знань через те, що залишається мало часу на навчання, велике навантаження, що шкодить здоров'ю.

До причин зайнятості можемо віднести наступні: фінансові причини та соціальні чинники.

Оскільки першочерговим обов'язком студентів при денній формі навчання є навчання, то працювати вони можуть, крім часу канікул, лише у вільний від навчання час: вечорами, кілька годин протягом дня або кілька днів протягом тижня. Тому такі особи приймаються на роботу за трудовим договором, але робота найчастіше здійснюється за режимом неповного робочого часу (дня або тижня), що потрібно зафіксувати в трудовому договорі [2].

За результатами соціологічного дослідження Державного інституту сімейної та молодіжної політики, студенти денної форми навчання отримують можливість вторинної зайнятості, працюючи розповсюджувачами реклам та буклетів, консультантами в косметичних фірмах, промоутерами, підрібіток в інтернеті, на будівництві, хто на виробництві, офіціантом.

Більшість студентів вважають, що якщо є можливість поєднання навчання з працею, це є позитивним моментом, оскільки в такому випадку студенти можуть здобути досвід та отримати додаткові кошти. Проте частина

опитуваних вважає, що даний фактор, тобто поєднання, є негативним, оскільки в такому випадку у студентів не має достатнього часу, ні для повноцінного навчання ні для повноцінного виконання безпосередніх обов'язків.

Отже, існування вторинної зайнятості відповідає новим умовам економічного життя суспільства. Гнучкий ринок праці вимагає різноманітних форм працевлаштування та використання робочої сили. У результаті формуються нові підходи до зайнятості, що виражаються в концепції глобальної зайнятості. Вона виходить з потреб у трудовій діяльності всього працездатного населення, припускає нормування сукупного обсягу робіт і розподілу його між усіма бажаними отримати роботу. При цьому мінімальна заробітна плата перестає бути точкою відліку в побудові систем винагороди і поступається місце гарантованого мінімального доходу, який вже не може регулюватися умовами роботи за наймом. Саме в рамках концепції глобальної зайнятості відбувається масова індивідуалізація форм, режимів і умов зайнятості, самої структури трудового шляху людини. Гнучкість найманого працівника на ринку праці, його професійна, кваліфікаційна та соціальна мобільність, уміння знайти своє місце в змінюється сфері соціально- трудових відносин безумовно підвищують рівень конкурентоспроможності і гарантують зайнятість навіть в умовах економічних криз.

Література

1. Кодекс законів про працю України. - N 322 - VIII. Із змінами і доповненнями від 20.05.2010 року № 2275 - VI.
2. Ринок праці та зайнятість населення: проблеми теорії та виклики практики: кол. моногр. / Ред.-координатор М.В. Туленков. - К.: ІПК ДСЗУ, 2010. - 363 с.
4. Державний комітет статистики України. –www.ukrstat.gov.ua
5. Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової економічної кризи.– www.economy.in.ua

Ковалів В.М.,

*к.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту організацій ім.Є.Храпливого,
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни*

АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЗРІВНОВАЖЕНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Сільськогосподарське виробництво не розвиватиметься без паралельного розвитку соціальної інфраструктури, створення робочих місць, які з ним не пов'язані, популяризації сільського добробуту тощо. Для цього є всі передумови, а саме сільськогосподарське виробництво стає все більш рентабельним, з року в рік зростає прибутковість останнього і роль основного регулятора та ініціатора таких змін має відіграти держава.

В світі популярними є аграрна та мультифункціональна модель розвитку сільських територій. Аграрна модель сільського розвитку – це модель, успішність впровадження якої вимірюється отриманим прибутком і підвищенням рівня продуктивності. Основне завдання сільської політики при використанні даного підходу полягає у державній підтримці розвитку села та проведення досліджень, які з часом дозволять підвищити продуктивність сільськогосподарського виробництва, пропонують певні заходи щодо підтримки сільського господарства на внутрішньому ринку та проведенні торгових операцій, пов'язаних із сільськогосподарським виробництвом. Даний підхід є досить розповсюдженим у світі та нині використовується в Україні. Проте, як показує досвід тих країн ЄС, що були соціалістичними державами, він не завжди ефективний в умовах скорочення питомої ваги сільського господарства у ВВП, посилення глобалізації та зростання рівня конкуренції у світі [1, с. 179].

Друга модель ґрунтується на мультиструктурованості сільської економіки та передбачає, що окрім виробництва традиційної сільськогосподарської продукції (продуктів харчування, сировини для промислових підприємств і т.д.), сільські території розвивають сільський та екологічний туризм, народні промисли, що впливають на навколишнє середовище та соціально-економічні системи, які безпосередньо позначаються на конкурентоспроможності сільських територій. Мультифункціональний підхід отримує все більше розповсюдження у європейських країнах і є досить щільно пов'язаним з «Європейською моделлю сільського господарства». Ключовими елементами мультиструктурності є:

- існування різноманітних товарних і нетоварних видів діяльності та продукції, які одночасно виробляють на сільській території;
- деякі нетоварні види продукції та послуг проявляють характеристики суспільних товарів, для яких ринки не існують або функціонують неефективно [1, с. 180].

Сутність державної підтримки сільського господарства в ЄС, зокрема в Польщі, полягає у застосуванні дотацій, цін, квот тощо. Прямі платежі мають важливе значення для польських фермерів з невеликою площею сільськогосподарських угідь і з низькою дохідністю, і менш важливі для виробників, котрі мають більші угіддя та вищу дохідність.

Згідно зі Стратегією розвитку сільських територій Республіки Польща до 2013 р., на державну інвестиційну підтримку фермерських господарств країни за рахунок коштів бюджету ЄС та відповідної державної програми Польщі надано понад 72 млрд євро (табл. 1).

Як видно з табл. 1, польський уряд дбає не лише про виробництво та реалізацію продукції, а й про суспільну інфраструктуру. Так, 29,5 і 16,4 % усіх коштів надано відповідно на розвиток сільських інфраструктури й територій, що сприяє послабленню міграційних тенденцій серед їх жителів, які спостерігаються в Україні. При цьому фінансування польських аграріїв здійснюється шляхом спільної участі цих суб'єктів господарювання в інвестиційних проектах. Наприклад, державна інвестиційна підтримка за програмами, наведеними в табл. 1, надається лише за наявності у виробників щонайменше 20 % інвестиційних ресурсів для реалізації проекту, решта потреби забезпечується за рахунок державного бюджету Польщі та ЄС, а також інших інвесторів - як вітчизняних, так й іноземних.

План розвитку сільських районів республіки Польща на 2007-2013 рр.

№ п/п	Програми розвитку	Розмір фінансування, млн. євро	Відношення до підсумку, %
1	Регіональні програми розвитку	15985,5	22,19
2	Розвиток Східного регіону Польщі	2161,6	3,1
3	Розвиток співпраці між територіями Європейської Співдружності	576,0	0,8
4	Розвиток сільської інфраструктури та навколишнього середовища	21275,2	29,5
5	Вкладення у людський капітал	8125,9	11,3
6	Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств	7004,9	9,7
7	Інформаційно-консультаційна допомога виробникам	216,7	0,3
8	Розвиток сільських територій	11839,0	16,4
9	Розвиток рибальства	660,7	0,9
10	Резервні фонди	4187,2	5,8
	Всього	72032,7	100,0

Джерело: [2]

У країні створено цілу систему фондів і агенцій, котрі розпоряджаються бюджетними коштами, а також залучають їх на інших умовах. Тут діє два великих напрями фінансування в рамках програм: Спільної аграрної політики ЄС та Політики згуртованості. Більшість із перелічених заходів дають хороші результати, отже, можуть бути корисними й для України.

Отже, Україна має всі шанси після вступу до ЄС використовувати всі переваги членства, хоч до цього часу потрібно створити систему пріоритетів розвитку територій використовуючи зарубіжні напрацювання в економічній та соціальній політиці. Державну політику необхідно спрямувати на забезпечення мультифункціональної моделі розвитку сільських територій, яка покликана виправити соціальну прірву між жителями сіл та міст, надати престижності фаху аграрія.

Література

1. Berg I. Education and jobs: the great training robbery / I. Berg. – N.Y. :Percheron Press / Eliot Werner Publications, 2003. – 266 p.
2. Кропивко М. Фермерські реалії / М.Кропивко //Агробізнес сьогодні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/32-2011-05-11-22-31-13/1048-2012-05-18-14-59-07.html>

Koshonko O.,

*Dr., Katedra Finansów i Bankowości,
Chmielnicki Uniwersytet Narodowy,
Chmielnicki, Ukraina*

PROBLEMY FINANSOWANIA ZE ŚRODKÓW PUBLICZNYCH SFERY SPOŁECZNO-KULTUROWEJ

Społeczna orientacja polityki budżetowej określa się nie tylko środkami pieniężnymi przeznaczonymi na dofinansowanie sfery społecznej jak tym, gdzie te środki są przydzielane. Środki pieniężne przeznaczone tylko na finansowanie, odgrywają drugoplanową rolę wskaźników. Niewystarczającą ilość pieniędzy przeznacza się na sferę socjalną. Jeżeli podział tych kosztów przejdzie bez zmiany systemu zarządzania w sferze społecznej, wszelkie wydzielanie środków będzie bezużyteczne. Jeden z twórców ekonomii społecznej Keynes w swojej pracy "Koniec polityki leseferyzmu" ... podkreślił: "Ważne jest, żeby urząd nie robił tego, w czym już są zaangażowane osoby prywatne, nie ma różnicy czy trochę lepiej lub trochę gorzej, niż udaje się to rządowi, państwo powinno brać się za to, czego w tym momencie nie robi nikt". Oznacza to, że państwo nie powinno świadczyć wszystkich usług społecznych. Jego zadaniem jest finansowanie i kontrola jakości. W związku z tym, większość usług społecznych można oddać do wykonania sektorowi prywatnemu poprzez składanie zamówień państwowych oraz finansowanie. Poprawa jakości życia mieszkańców kraju stwarza jednocześnie warunki dla istnienia społeczeństwa, jego rozwoju.

Problematykę społecznego finansowania badali zagraniczni naukowcy, w tym - William Beverydz, Bentham, James B'yuneken, A. Wagner, L. Erhard, A. Müller-Armak, A. Pigou, J. Rawls i M. Friedman. Na Ukrainie - V. Andruszczenko, S. Bukowyński, O. Wasyłyk, A. Weliczko, W. Kozak, W. Krawczenko, W. Oparin, D. Położenko, I. Czugunowa oraz inni naukowcy.

J. Strelcow analizuje społeczno-kulturalną działalność jako syntezę stosunkowo niezależnych rodzajów działania, w ramach których działalność kulturalna jest związana ze światem świadomości osoby oraz jej formowanie (formowania). Działalność społeczna jest skierowana na rozwój stosunków międzyludzkich i organizację życia społecznego w całości [1, s 80]. W.Tujew proponuje analizę działalności społeczno-kulturalnej jako procesu kierowania społeczeństwem i jego instytucjami społecznymi, procesu do którego jest aktywnie zaangażowany każdy człowiek [4, str.60]. O. Henysaretski uważa, że działalność społeczno-kulturalna jest złożonym przedmiotem społecznego zarządzania, które obejmują aksjologiczne, funkcjonalno-sektorowe, terytorialno-sieciowe aspekty życia ludzi [2, str.29]. A. Markow i H. Birżeniuk określają działalność społeczno-kulturalną jako działalność podmiotu społecznego (osoby, wspólnoty, instytucji społecznej, grupy etnicznej,

narodu), "charakter i treści które składają się z procesów tworzenia, przechowywania, przekazywania, przyswojenia i rozwoju tradycji, wartości i normy kulturalnej - artystycznej, historycznej, duchowej, moralnej, środowiskowej, politycznej"[2, 3].

Jednym z problemów naszych czasów jest problem formowania skutecznego systemu zabezpieczenia finansowego usług społecznych. Poszukiwania źródeł jego finansowania wymagają nowego podejścia do wdrażania transformacji. Ich realizacja rozwiąże problem braku środków finansowych.

Niestety dzisiaj istnieje znaczne ograniczenie w realizacji polityki na rzecz lokalnych interesów, stwarzając obniżenie autorytetu władz samorządu lokalnego. Brak odpowiednich mechanizmów koordynacji, z jednej strony, centralnego organu władz wykonawczych między sobą co do określonego obszaru; z drugiej, między nimi, a władzami lokalnymi i samorządami terytorialnymi w zapewnianiu celów i priorytetów rozwojowych. Brak wyraźnej linii podziału w zakresie wpływów a odpowiedzialności między wspomnianymi instytucjami. Skomplikowane jest zapewnienie wystarczającego poziomu finansowania sfery społecznej z budżetów lokalnych, poprzez ich ograniczone fundusze. Tak wprowadzenie Kodeksu Budżetowego władze lokalne nie mogły, z jednej strony realizować finansowania programów społecznych (ze względu na różnicę między zaplanowanymi i otrzymanymi funduszami), a z drugiej strony nie mieli prawa ograniczenia środków finansowania. W związku z tym, zauważono nagromadzenie zadłużenia, które zostało pokryte częściowo lub całkiem niepokryte.

Problem wzmocnienia regionalnego potencjału rozwojowego należy rozpatrywać w ramach kursu europejskiej integracji Ukrainy. Integracja Ukrainy w struktury europejskie wymaga wyrobienia i wdrożenia takiego modelu stosunków z regionami i zarządzania nimi, który powinien spełniać zasady polityki regionalnej Unii Europejskiej.

Dzisiaj na Ukrainie istnieje zaostrzony problem finansowania sfery społecznej. Edukacja, opieka zdrowotna, kultura, ochrona i zabezpieczenie społeczne jako części sektora publicznego są poza zakresem zainteresowania publicznego. Finansowanie usług społecznych przekazanych do zabezpieczenia regionów, lokalnych budżetów. Ale podstawowe podmioty sfery społecznej są przedmiotem zainteresowania publicznego i odpowiednio rządu centralnego. Dlatego doskonalenie systemu finansowania sfery społecznej jest pilną potrzebą naszych czasów, ponieważ problemem jest zapewnienie wystarczającego poziomu finansowania sfery społecznej z budżetów lokalnych przez ich ograniczone fundusze.

Oczywiście, państwo w obecnych warunkach gospodarczych nie jest w stanie finansować wszystkich gwarancji społecznych, ale może zapewnić stopniowe zbliżenie podstawowych norm społecznych, a i gwarancji kosztów utrzymania (świadczenia emerytalne, pomoc finansowa) zobowiązane. Teraz koszt utrzymania jest wykorzystywany tylko do oceny ogólnej jakości życia, a nie jako norma społeczna, która była gwarancją społecznego zabezpieczenia w prawie konstytucyjnym.

Wymaganymi działaniami w celu zreformowania systemu społecznego ubezpieczenia jest polepszenie mechanizmów pomocy ukierunkowanej dla najbardziej ubogiej części społeczeństwa z jednoczesnym stopniowym likwidowaniem praktyki dostarczenia jej przez dotacje i świadczenia społeczne dla wszystkich kategorii osób, które ich potrzebują. Do głównych sposobów realizacji tych działań należą: wdrożenie i wsparcie finansowe - na poziomie państwa - minimalnego zabezpieczenia społecznego (świadczenia emerytalne, stypendia, pomoc najbardziej potrzebującym, bezrobotnym); określenie działań opartych na nauce i proporcji między poziomem minimalnej pensji i świadczenia emerytalnego, dla bezrobotnych oraz pomoc osobom o niskich dochodach w wieku emerytalnym, rodzinom z dziećmi, różnymi sposobami oceny poziomu ubóstwa; wdrożenie, w oparciu o zmiany cen konsumpcyjnych, środków ostrożności ochrony społecznej, pomocy ukierunkowanej i dotacji; ochrona siły nabywczej osób o niskich dochodach (osoby bezrobotne i rodziny).

Kolejnym problemem społecznym jest bezrobocie. Na Ukrainie spostrzegana jest redukcja, wzrost ukrytego i jawnego bezrobocia. Problem zatrudnienia na część etatu i ukrytego bezrobocia następnie ujawnia się jak problem częściowego (ograniczenie czasu pracy) lub czasowego całkowitego bezrobocia (przerwy w otrzymywaniu wynagrodzenia lub zmniejszenia jej rozmiarów z powodu czasowego zwolnienia bez rozerwanie umowy o pracy).

Dzisiejszy rynek pracy Ukrainy posiada następujące cechy: nadmiar podaży pracy nad popytem; niskie koszty pracy, która nie odpowiada rzeczywistej wartości; zmniejszenie zatrudnienia w dziedzinie produkcji społecznej, wzrost bezrobocia; niski odsetek oficjalnie zarejestrowanych bezrobotnych i dużego wzrostu skali ukrytego bezrobocia; obecność dużej skali nieuregulowanych zatrudnień; wzrost bezrobocia wśród młodzieży; dysproporcje regionalne między obecnością i popytem na pracę; niska mobilność pracy zawodowej a szczególnie terytorialnej; brak zgody mechanizmów organizacyjnych i ekonomicznych, które regulują stosunki pracy; emigracja wykwalifikowanych pracowników.

Dlatego rząd powinien pomóc branży przemysłowej podczas rekonstrukcji i modernizacji zakładów przetwórstwa, stworzyć nowe fabryki i sklepy według nowoczesnych technologii w dziedzinie surowców rolnych.

Jednym z najważniejszych kierunków w rozwiązaniu problemu finansowania infrastruktury społecznej jest rozwiązywanie problemów związanych z procesem budżetowym na Ukrainie. Głównym problemem jest brak w naszym państwie efektywnego systemu planowania i kontroli nad realizacją budżetu publicznego. Jak pokazują doświadczenia krajów rozwiniętych, wprowadzenie średnioterminowego planowania budżetu jest najbardziej skutecznym. Realizacja odpowiednich rozwiązań umożliwia efektywnie i przejrzysto planować wydatki na ochronę sfery społecznej i społecznej na Ukrainie. To jest związane przede wszystkim z faktem, że ocenić rezultaty pracy w tych dziedzinach jest możliwe tylko, gdy przeanalizowane kilka okresów za pomocą jednego systemu związanych między sobą wskaźników.

Wykaz literatury:

1. Łuczny Y.A. Czas wolny i rozwój działalności społecznej i kulturalnej / Y.A. Muszkietierowie // Vestn. MGUKI. - 2003, № 1. - s.76-85.
2. Kiseleva T.G., Krasil'nikov Y.D. Podstawy działalności społecznej i kulturalnej: Proc. Podręcznik / T.G. Kiseleva, Y.D. Krasil'nikov. - M., 2000.- 164 s.
3. Działalność społeczno-kulturalne: osiągnięcie, problemowe zadanie: sob Art. / Sci. Ed. T.G. Kisielev, Y.A. Streltsov. - M: MGUK, 2007.- 145 s.
4. Działalność społeczno-kulturowe: historia, teoria, edukacja, praktyka: Witam. sob naukowe. v. / Stan Red.- V.V. Tuev. - Kemerowo: KemGAKI, 2002. - 177s.

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬСТВА

Розвиток суспільства в умовах глобалізаційних змін, нестабільності політичної та економічної ситуації повинен бути забезпечений стабільним підґрунтям, яким може стати соціальний потенціал.

Серед вітчизняних науковців, які займалися вивченням соціальних та економічних аспектів соціального потенціалу, варто назвати Л. Батченко, Л. Беззубко, Л. Богуш, В. Геєця, В. Дорофійенка, Ю. Зайцева, С. Ільїна, В. Куценко, В. Лобаса, Я. Остафійчук, А. Устименка, М. Шутова. Наукові напрацювання цих вчених дозволяють сформулювати загальне уявлення про соціально-економічну категорію «соціальний потенціал». Проте не всі теоретичні аспекти вивчення такого складного поняття знайшли своє відображення у дослідженнях науковців, крім того серед них не сформовано єдиного підходу щодо визначення сутності та структури соціального потенціалу суспільства. Все це обумовлює необхідність подальшого наукового пошуку вирішення проблеми формування та реалізації соціального потенціалу суспільства.

В першу чергу, пропонуємо розглянути підходи науковців до визначення сутності соціального потенціалу суспільства та на основі узагальнення формування авторського бачення.

Основоположниками теорії соціального потенціалу в Україні Ю. Приваловим, О. Рогожиним та Ю. Саєнком [1, с. 73] було розглянуто соціальний потенціал як суму суспільних та індивідуальних можливостей. Дане трактування є неповним та не відображає основних особливостей соціального потенціалу, як економічної категорії. Зокрема, чітко не зрозуміло, які ці можливості, як вони формуються та за яких умов реалізуються. Подібне визначення подала у своїй дисертації Н. Тютюнник. Зокрема, вона трактує соціальний потенціал як сукупність багатьох суспільних можливостей – демографічних, освітніх, професійних, соціально-інфраструктурних та інших, які має країна або регіон на сьогоднішній та майбутній час [2, с. 208]. Важко погодитися і з визначенням І. Маслової [3, с. 41], зокрема дискусійним є положення щодо ототожнення соціального потенціалу із населенням, яке є носієм інших видів потенціалу.

С. Штирбул [4, с. 5] характеризує *соціальний потенціал* як систему стосунків, які націлені на формування мотивів економічного розвитку та забезпечують нові форми з'єднання чинників виробництва і ресурсів. У цьому визначенні зроблено акцент на економічному результаті від реалізації соціального потенціалу, а інші з поля зору науковця упущені. Також дискусійним вважаємо визначення потенціалу як системи стосунків.

В. Сталінська [5, с. 202] говорить про соціальний потенціал як про граничні можливості. Хоча не завжди на практиці соціальний потенціал відображає максимальні можливості, інколи вони можуть бути і меншими цієї величини але забезпечувати отримання бажаного або максимального результату на даний час та в даному місці.

Найбільш влучним вважаємо визначення соціального потенціалу, яке подала І. Бобух [6], оскільки соціальний потенціал вона розглядає як вартісну характеристику сукупності ресурсів доступу до інформації та влади через мережі, взаємовідносини, норми та інститути, опосередкованого певним рівнем довіри, через які люди реалізують або отримують можливості реалізації власних здібностей і впливають на прийняття рішень, що складається із соціального капіталу та незадіяного (некапіталізованого) потенціалу.

Узагальнивши розглянуті вище трактування, зроблено спробу авторського наукового визначення сутності соціального потенціалу. Отже, під соціальним потенціалом суспільства пропонуємо розуміти можливості суспільства як наявні так і приховані, які формуються у процесі спільної діяльності між окремими індивідами чи групами індивідів, та є результатом суспільних відносин, що реалізуються за відповідних умов та виражають ставлення індивідів один до одного, до свого становища в суспільстві, до явищ і процесів суспільного життя, а також здатностей діяти у відповідних сферах з метою досягнення власних та суспільних цілей соціального розвитку.

Отже, проведене дослідження дозволило розширити теоретичні напрацювання у сфері вивчення соціального потенціалу суспільства, зокрема сформувати новий підхід до трактування сутності поняття.

Література

1. Привалов Ю. Соціальна експертиза: підходи й методи / Ю. Привалов, О. Рогожин, Ю. Саєнко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 12. – С. 69-80.
2. Тютюнник Н. С. Сутність та склад соціального потенціалу економіки як об'єкта прогнозування / Н. С. Тютюнник // Вісник Донецького університету економіки та права – 2012. – № 1. – С.207-211.
3. Маслово І. С. Соціальний потенціал розвитку економіки / І. С. Маслово // Вестник Ин-та економіки РАН. – 2008. – № 2. – С. 37-53.
4. Штирбул С. А. Социальный капитал и социальный потенциал: субъекты и функции : автореф. дис. канд. екон. наук / С. А. Штирбул. – М. : МГУ, 2010. – 27 с.
5. Сталінська В. С. Сутність соціального потенціалу у забезпеченні керованості підприємства / В. С. Сталінська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 5. – Т. 2. – С.199-207.
6. Бобух І. Соціальний потенціал як новітня складова національного багатства / І. Бобух // Економіст. – 2011. – №4.

STABILNOŚĆ I ZMIENNOŚĆ W ORGANIZACJI – PARADOKS CZY WSPÓLISTNIENIE

Problematyka związana ze zmiennością organizacyjną oraz koniecznością adaptacji organizacji do turbulentnego otoczenia i wysokich wymagań stawianych organizacjom przez ich interesariuszy jest zagadnieniem rozległym i często rozpatrywanym przez teoretyków i praktyków zarządzania. O stabilności organizacyjnej jeszcze niedawno wspomniano przede wszystkim jak o stanie związanym bardziej z okresem przed transformacyjnym. Obecnie wraca się do obu tych zagadnień, które jednocześnie mogą dla niektórych autorów stanowić dwa odległe, przeciwstawne bieguny, dla innych zaś współistniejące i kompatybilne byty mogące wspólnie wpływać na efektywność i konkurencyjność współczesnych organizacji.

Celem referatu jest przedstawienie preliminarnego przeglądu literatury pod kątem ogólnej charakterystyki zmienności i stabilności organizacyjnej oraz prezentacja różnych stanowisk autorów wobec odrębności lub współistnienia obu zagadnień. Referat ten stanowi wstęp do dalszych, empirycznych badań naukowych nad wysuniętą przez autorów tezą dotyczącą koegzystencji i pozytywnej relacji pomiędzy stabilnością i zmiennością organizacyjną.

Zmienność i stabilność organizacyjna – geneza i ogólna charakterystyka pojęć

„Zmienność jest wszędzie. Prawdopodobnie jej wpływ na nasze życie jest większy niż cokolwiek innego” przytaczając A. Kujawiańską [1, s. 118]. Warto zastanowić się czym tak naprawdę jest zjawisko zmienności oraz jak możemy je zdefiniować. Definicji zmienności w ramach różnych dziedzin naukowych i paradygmatów jest wiele, każda z nich łączy ze sobą wiele elementów i zwraca uwagę na inne aspekty (patrz tabela 1). I tak w ujęciu psychologicznym w centrum będzie człowiek, jego podejście do zmiany oraz możliwe reakcje, jak zainteresowanie nowością, elementy zaciekawienia czy zaskoczenia, po unikanie, niepewności czy opór. W ujęciu socjologicznym spogląda się na zmiany przez pryzmat społeczeństwa, pewnych zachowań i tendencji grupowych również na tle przekształceń cywilizacyjnych.

Tabela 1

Zestawienie definicji zmienności w ramach wybranych dziedzin naukowych

Autorzy	Definicje zmiany/zmienności w ujęciu psychologiczno-socjologicznym
L. Clarke	„ Zmiana zawsze wiąże się z utratą czegoś – utratą przeszłości, rutynowego rytmu, komfortu psychicznego, związków z innymi ludźmi. Jednak zmiana może oznaczać początek czegoś nowego” [2, s 95]
S. Marek	„ Zmiany we współczesnym świecie określa się mianem rewolucyjnych. Dokonują się one w wyniku równoczesnego naporu i oddziaływania na otoczenie organizacji czterech fal: agrarnej, industrialnej, informacyjnej i tworzącej się fali ekologicznej. Zmiany otoczenia organizacji w fali informacyjnej w porównaniu z industrialną, są szybsze, głębsze i szersze” [3, s. 31]
Autorzy	Definicje zmiany/zmienności w naukach o organizacji i zarządzaniu
Stoner i in.	„ Zmiana planowa to systematyczne dążenie do przeprojektowania organizacji w sposób ułatwiający jej dostosowanie się do zmian z otoczeniu albo osiągnięcie nowych celów” [4, s. 399]
J. Penc	„ Zmiana bywa uważana za synonim innowacji lub dynamiki organizacyjnej. Aby jakies zjawisko można było nazwać zmianą musi ono być percypowane, empiryczne, planowe” [5, s. 478]

Źródło: opracowanie własne

Również w naukach o organizacji i zarządzaniu widoczna jest mnogość definicji tworzonych przez różnych autorów i badaczy.

Duże ich grono wskazuje na zmianę jako swoiste przekształcenie, pewną transformację stanu istniejącego, zwykle celowe i planowe. Mogące dotyczyć się zarówno turbulentności relacji organizacja – otoczenie (zmiany zewnętrzne), jak też różnego rodzaju przekształceń wewnątrz organizacyjnych (zmiany wewnętrzne) [6, s. 301-307]. Warto zwrócić uwagę, że ich przyczyną sprawczą (inicjatorem) i najistotniejszym podmiotem zmieniającym i jednocześnie ulegającym ciągłym zmianom w organizacji są ludzie.

Stabilność w zależności od dziedziny naukowej i podejścia również definiowana jest wielorako. Stabilność jako element kultury organizacyjnej, (...) to stopień, w jakim organizacja usiłuje w swoich działaniach utrzymać istniejący stan rzeczy, rezygnując z rozwoju [7, s. 12]. W ujęciu normatywnym odnosi się do systemu zasad i reguł, przestrzeganych i akceptowanych przez członków organizacji, stwarzających atmosferę zaufania i spokoju oraz dających poczucie bezpieczeństwa i przynależności członkom organizacji [8, s. 31]. Stabilność może być również definiowana w kontekście ładu społecznego, świadczącego o względnej trwałości i niezmienności struktur instytucji oraz środowiska technicznego, w którym ewentualne zmiany są niewielkie i powolne [9, s. 314].

Według autorów stabilność organizacyjna pojmowana współcześnie wymaga pewnego przededefiniowania. Stabilność organizacyjna nie powinna być utożsamiana z bezwzględną stałością (brakiem zmian), a wskazywać jedynie na pewnego rodzaju powtarzalność, standaryzację czy uporządkowanie niektórych funkcji, procesów czy podejmowanych przez

pracowników działań. Niezależnie od zmieniających się warunków otoczenia, inicjujących zmiany adaptacyjne we wnętrzu organizacji, występują również liczne obszary wymagające stabilności w celu zwiększenia jej efektywności, a czasem również konkurencyjności na rynku.

Zmienność i stabilność organizacyjna – dwa kierunki postrzegania

Od współczesnych organizacji oczekuje się ciągłej adaptacji do zmieniającego się w szybkim tempie otoczenia i dostosowania do nowych praw rządzących biznesem. Firmy chcące utrzymać swoją pozycję na rynku powinny nie tylko zaspokajać potrzeby swych interesariuszy (wewnętrznych i zewnętrznych), ale przede wszystkim przewidywać i wychodzić naprzód ich wymaganiom i oczekiwaniom. Idąc tym tropem (...) tak charakterystyczna dla ery przemysłowej potrzeba stabilizacji i poczucia bezpieczeństwa traci na znaczeniu z powodu przewartościowania systemu wartości. W dzisiejszym świecie liczy się elastyczność, mobilność, generalnie zmienność a nie stabilność i niezmiennosc [10, s. 73]. Podobne poglądy prezentuje w swych pracach wielu innych autorów [11, s. 259-278; 12, s. 510-540], którzy zdecydowanie oddzielają od siebie zmienność oraz stabilność, w tej pierwszej upatrując drogi do trwania i sukcesu organizacji. A. Francik w swoim artykule wskazuje na dwa kierunki rozpatrywania zmiany organizacyjnej. Pierwszy z nich (zgodny z powyższym) reprezentujący podejście do zmiany, jako stojącej w całkowitej opozycji do stabilizacji. Cytując za autorką (...) podstawowym warunkiem rozwoju poprzez zmiany jest niedopuszczenie do stabilizacji. Drugi, odmienny kierunek wskazuje na potrzebę osiągnięcia przez organizację pewnego stanu równowagi [13, s. 8], a co za tym idzie pewnej stabilizacji relacji, procesów i funkcji.

Warto, więc zastanowić się nad pytaniem: Czy rzeczywiście we współczesnych czasach nie ma miejsca na stabilność w funkcjonowaniu organizacji? W pewnej opozycji do tego stają D. Lewicka i K. Krot, o ile zgadzają się w kwestii ciągłej potrzeby zmiany i szukania innowacyjnych i kreatywnych rozwiązań przez firmy i ich pracowników, o tyle zwracają też uwagę na potrzebę redukcji niepewności poprzez budowanie trwałej i opartej na zaufaniu kulturze organizacyjnej. Budowaniu relacji zewnętrznych i wewnątrz organizacji opartych na stabilnych, akceptowalnych przez pracowników i społeczeństwo zasadach i wartościach [14, s. 1-2].

R. Leana i B. Barry opisują pewne obszary funkcjonowania organizacji, skłaniające ją ku podążaniu za zmiennością, takie jak: adaptacyjność do burzliwego otoczenia, ograniczenie kosztów funkcjonowania, niestabilność rynków kapitałowych, kontrola i budowanie przewagi konkurencyjnej. Z drugiej strony pokazują płaszczyzny, w obrębie których oczekuje się pewnej stałości i powtarzalności, jak: instytucjonalizm (akceptowany zasięg władzy), ograniczenie kosztów transakcyjnych, relacje pracownicze i inwestycja w kapitał społeczny organizacji, redukcja niepewności poprzez wzrost zaufania [15, s. 754-755]. W ich wizji organizacji zmienność i stabilność są bytami wzajemnie powiązаныmi i komplementarnymi.

Wnioski

W pierwszej części referatu zaprezentowano wstępny przegląd literatury pod kątem różnorodności definicji zmienności i stabilności w odniesieniu do poszczególnych obszarów życia organizacyjnego. Wyraźnie widać, że w ramach wybranych dziedzin definicje obu pojęć wykazują pewne różnice i skupiają się na innych obszarach, jednak całościowo stanowią dla siebie uzupełnienie i nie pozostają ze sobą w sprzeczności. Warto zwrócić uwagę, że w literaturze wiele miejsca poświęca się opisowi i charakterystyce zmian i zmienności we wszystkich obszarach funkcjonowania współczesnych organizacji, zdecydowanie mniej pisząc o definiowaniu pojęcia stabilności, czy obszarach jej występowania. Autorzy podjęli próbę przededefiniowania pojęcia stabilności w odniesieniu do współczesnych organizacji. W części drugiej przedstawiono reprezentowane przez wybranych autorów dwa odmiennie podejścia do stabilności i zmienności organizacyjnej. Pierwszy kierunek traktujący oba zagadnienia jako odrębne, a wręcz przeciwstawne byty. Drugi wskazujący na ich jednoczesne występowanie i pozytywną relację. W dalszym ciągu niewiele jest empirycznych badań nad stabilnością i zmiennością w organizacji traktujących oba te zjawiska jako współzależne i komplementarne, co stanowi przyczynek do dalszej pracy badawczej.

Literatura

1. Kujawińska A. Od zmienności do kart kontrolnych / A. Kujawińska // Studia i prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy 116, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa, 2012. – S. 118-127.
2. Clarke L. Zarządzanie zmianą / L. Clarke // Wydawnictwo Gebethner i Ska, Warszawa, 1997. – 257 s.
3. Marek S. Metodologiczne aspekty cywilizacyjnych zmian toczenia organizacji (część pierwsza: historyczna), [w:] Zarządzanie organizacją w zmiennym otoczeniu / red. nauk. M. Dylewski, S. Marek // Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu, Poznań 2013. – S. 13-35
4. Stoner J. A. F., Freeman R. E., Gilbert JR. D. R. Kierowanie // Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2011. – 633 s.
5. Penc J. Podstawy nowoczesnego zarządzania. Projektowanie warunków rozwoju i strategii organizacji / J. Penc // Academica, Łódź, 2005. – 718 s.
6. Walecka A., Zakrzewska-Bielawska A. Organizacja w procesach zmian – w drodze do elastyczności i innowacyjności / [w:] Nauka o organizacji. Ujęcie Dynamiczne / red. nauk. A. Adamik // Wydawnictwo Wolters Kluwer SA, Warszawa, 2013. – S. 294-338.
7. Jabłoński M. Strategiczne zarządzanie wynikami a kultura organizacyjna przedsiębiorstwa / [w:] Przedsiębiorcze aspekty rozwoju organizacji i biznesu / red. nauk. A. Chodyński // Wydawnictwo Akademii Frycza Modrzewskiego, Kraków, 2011. – S. 11-46.
8. Palka J., Winkler R. Bariery budowy kultury zaufania // Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Nr 715, Kraków, 2006. – S. 27-40.
9. Czajkowska M. Kultura zaufania w organizacji. Istota-potrzeba-kształtowanie // Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Vol. 11, No. 1, Łódź, 2008. – S. 311-319.
10. Czajkowska M. Niepewność-ryzyko-zaufanie, trójkąt budowania status quo współczesnych organizacji // Prace i Materiały Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, 2013. – S. 69-83.
11. Reschke C., Kraus S. An evolutionary perspective on the management of stability and change // Evolutionary and Institutional Economic Review, Vol. 5, No. 2, 2009. – S. 259-278.
12. Van de Ven A. H., Poole M. Explaining development and change in organizations // Academy of Management Review, Vol. 20, No. 3, 1995. – S. 510-540.

13. Francik A. Innowacja i zmiana w organizacji – istota, relacje, implikacje // Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Nr 812, Kraków, 2010. – S. 5-18.

14. Lewicka D., Krot K. Zarządzanie zaufaniem-pomiędzy stabilnością a zmiennością organizacyjną / [w:] Granice z zarządzaniu kapitałem ludzkim / red. nauk. P. Wachowiak, S. Winch // Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa W Warszawie, Warszawa, 2014. – S. 261-270.

15. Leana C. R., Barry B. Stability and change as simultaneous experiences in organizational life // Academy of Management Review, Vol. 25, No. 4, 2000. – S. 753-759.

УДК 330.5: 658.26

Meshko N.P.,
Full Professor of Department of management and tourism business,
Galchenko A. A.
Research assistant at Research Laboratory “Consulting of Innovations”
of Energy Research Institute
Oles Honchar Dnipropetrovsk National University

ENERGY EFFICIENCY AND RENEWABLE TECHNOLOGIES IN UKRAINE

Currently, Ukraine is one of the most energy-intensive economies in the world (Figure 1). According to IEA statistics, the energy intensity indicator of Ukraine amounted to 1.33 TOE/\$1000 of GDP in 2011, which was more than 10 times higher than the OECD’s average (0.14 TOE/ \$1000 of GDP) [1, p. 134].

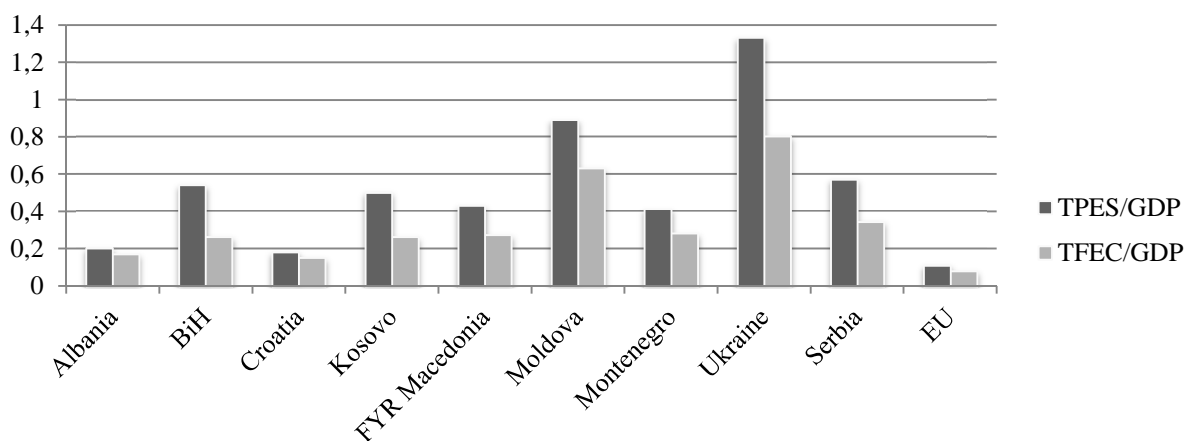

Figure 1. Energy intensity in Ukraine and Other Countries, 2011 (TOE per \$1000 of GDP)

Source: International Energy Agency (IEA), *Energy Policies Beyond IEA Countries - Ukraine – 2012* [1]

Facing the need to decrease energy waste and improve provision of affordable energy, government commits Ukraine to an agenda that calls for more than 50% reduction in energy intensity by 2030 [2].

Recognizing that most of Ukraine’s primary energy consumption is fueled by natural gas and efficiency of this resource is well below international standards, officials are targeting sectors, which are the largest consumers of natural gas.

According to Naftogaz, the main gas consumers are industry, households, and DH enterprises and CHP plants (Figure 2).

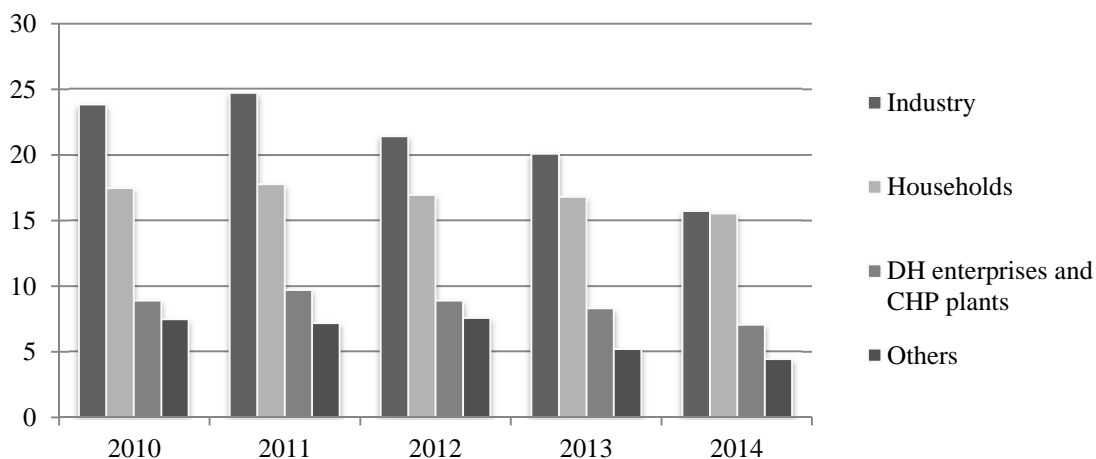

Figure 2. The largest consumers of natural gas in Ukraine, billion cubic meters

Source: Naftogaz, 2015 [3]

As mentioned above, combined heat and power plants (CHPPs) and district heating (DH) enterprises represent collectively the third largest consumer of natural gas. Nowadays, they produce more than 80% of heat supply in Ukraine. However, combined heat and power plants and district heating enterprises face serious challenges that must be resolved to avoid collapse. The equipment of 35 CHPPs is outdated and does not meet the existing environmental norms. The fuel-fired equipment of DH enterprises is also obsolete and requires reconstruction or even complete replacement. Furthermore, such equipment consumes considerable amounts of natural gas (the share of gas is about 52-58%) [4, p. 145]. The predicted growth of gas prices in the period from May 2015 to 2 times by 2017 should pave the way for using biomass equipment (boilers) for heat production.

Ukraine has quite a big potential of biomass available for heat production. The use of biomass as a solid-fuel will decrease the consumption of natural gas by 18% [4, p. 138]. Moreover, it will help to avoid damaging climate and environment by recycling the carbon. CHPPs and DH enterprises of Ukraine can use different types of biomass: waste wood, straw from grain crops and rapeseed, residues from the production of corn for grain, residues from the production of sunflowers, secondary agricultural residues, peat etc (Figure 3).

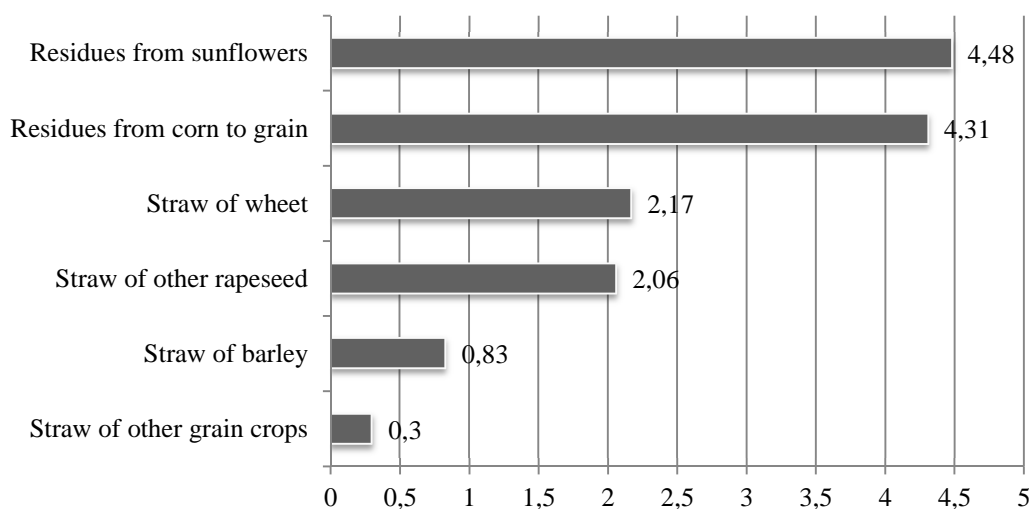

Figure 3. Economic potential of biomass resources in 2008, breakdown by type of agricultural residue, millions tonnes of coal equivalent

Source: Institute of Engineering Thermophysics – National Academy of Science in Ukraine (2010), BEE FP7 Project, Kyiv [5]

Among all types of biomass, Ukraine has considerable amount of forest resources, which can be used for heat generation. According to world experience, wood-fired boilers for heat and hot water supply require a low upfront investment and ensure a 3-year simple pay-back period [1, p. 143].

Nowadays, Ukraine's substantial potential for producing heat from biomass is untapped. There are many barriers to bioenergy development in Ukraine. Firstly, the lack of a clear promotion of biomass and communication strategy affects both the development of the Ukrainian biomass market and the attraction of foreign investments. Secondly, internal gas prices are subsidized. And, finally, there is the absence of funding to replace fossil fuel-based boilers by new boilers (biomass-fired boilers) in heating sector.

Therefore, government should streamline processes, including a single-window approach and pre-approval for green tariffs, and aligns energy costs to market prices (IMF demands). Officials have to create a national plan for heat production from biomass. The existing experience of OECD countries can help Ukraine in this sphere. In addition, officials should increase privatization of heat production and distribution assets in order to attract private investment in infrastructures. They also need to look at payment mechanisms and institutions of market regulation. In turn, the compulsion of payment collection will have a positive influence on payment arrears.

References

1. IEA.2012. Energy Policies Beyond IEA Countries – Ukraine 2012. http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/uk_summaryplus.pdf. (accessed on February 22, 2015).
2. The World Bank. 2014. Increased efficiency, Improved Livelihoods: Transforming District Heating in Ukraine. <http://www.worldbank.org/en/news/feature/2014/05/22/increased-efficiency-improved-livelihoods-transforming-district-heating-in-ukraine/> (accessed on February 20, 2015).
3. Naftogaz. 2015. Gas Consumption Dynamics in Ukraine in 2005-2014. <http://naftogaz-europe.com/article/en/enggasconsumption> (accessed on February 15, 2015).
4. OECD. 2012. Energy-efficiency and renewable technologies: Focus on production of energy based on biomass, in Competitiveness and Private Sector Development: Ukraine 2011: Sector Competitiveness Strategy, OECD Publishing.
5. Institute of Engineering Thermophysics and National Academy of Science in Ukraine. 2010. Biomass Energy Europe (BEE) project of FP7. Assessment of Biomass Potential in Ukraine, presentation at the VI International Conference on Biomass for Energy, Kyiv, 14-15 September 2010.

**ВПЛИВ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НАСЕЛЕННЯ НА ВІДТВОРЕННЯ І РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
УКРАЇНИ**

Враховуючи прагнення України до побудови соціальної та правової держави, забезпечення людського розвитку на основі задоволення соціально-економічних потреб населення, вимог інтеграції до Євросоюзу, посилюється значення демографічного розвитку країни. В Стратегії демографічного розвитку на 2006 – 2015 рр. проаналізовано демографічну ситуацію в Україні та оцінено перспективи її розвитку, виокремлено негативні тенденції, що сформувалися впродовж двох останніх десятиріч. Було визначено, що досягнення цільових показників демографічного розвитку можливе лише за умови розробки та впровадження системи заходів державної демографічної політики [3].

В умовах соціально-економічної кризи негативні демографічні тенденції значно загострилися і негативно вплинули на всі складові відтворення населення. Особливою стала проблема міграційних процесів населення країни. Втрата мільйонами людей, відкинутих за межу виживання, впевненості у своєму майбутньому й майбутньому своїх нащадків, призводить їх до пошуку кращої долі за межами країни. Сьогодні кількість громадян, що шукають роботу за межами України, за різними оцінками становить від 5 до 9 мільйонів осіб.

Згідно з загальноприйнятою класифікацією міжнародної міграції ООН, визначається п'ять її основних різновидів: 1) іноземці, що приїжджають у країну для навчання, 2) мігранти, що приїжджають на роботу, 3) мігранти, що приїжджають для об'єднання або створення нових сімей, 4) мігранти, що приїжджають для постійного поселення, 5) іноземці, яких допускають у країну з гуманітарних міркувань (біженці, особи, що шукають притулку тощо) [5].

Більшість з існуючих класифікацій відображає лише певний аспект міграції (причини, тривалість, правовий статус мігрантів тощо) або застосовує різні критерії для однієї класифікації. Проте єдиної класифікації на сьогодні не існує, оскільки мігрант може переходити з однієї категорії до іншої, а його правовий статус визначає як внутрішнє, так і міжнародне право. Крім цього, міграційні переміщення одночасно мають не одну, а кілька характеристик, їхній поділ не є однозначним і остаточним, окремі типи переселень збігаються, відповідно й учасники, лише один раз змінивши місце проживання, можуть бути суб'єктами територіальних зрушень різних типів. Міграція як явище виникло й розвивалося одночасно з людством. За різними оцінками сьогодні у світі нараховується близько 232 млн осіб (понад 3,2 % населення землі), які проживають за межами країн свого походження. Для порівняння у 1990 р. ця цифра складала 154,2 млн, що свідчить про тенденцію до збільшення кількості мігрантів у світі (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка чисельності міжнародних мігрантів у світі, млн осіб [2]

Регіон світу	Рік			
	1990	2000	2010	2013
Увесь світ	154,2	174,5	220,7	231,5
Розвинуті країни	82,3	103,4	129,7	135,6
Країни, що розвиваються	71,9	71,1	91	95,9
у т. ч.: Африка	15,6	15,6	17,1	18,6
Азія	49,9	50,4	67,8	70,8
Європа	49	56,2	69,2	72,4
Латинська Америка і Карибський басейн	7,1	6,5	8,1	8,5
Північна Америка	27,8	40,4	51,2	53,1
Океанія	4,7	5,4	7,3	7,9

З 2004 по 2007 рр. кількість іммігрантів, які прибували до України, з кожним роком збільшувалася, але після 2008 р. почала зменшуватися. Це було викликано наслідками фінансової кризи. У 2012 р. до України приїхала рекордна кількість мігрантів – 76361 чоловік. Порівняно з 2012 р. у 2013 р. обсяг імміграції зменшився – 54100 чоловік. За підсумками 2013 року до України іммігрувало 54,1 тис. осіб, а офіційно виїхало за кордон в пошуках кращого життя в два рази менше – 22,2 тис. осіб. Зараз в Україні спостерігається позитивний міграційний приріст, який зумовлений великою кількістю іммігрантів з країн Індії, Китаю, Арабських країн, Південна Америка, Ізраїль, Турція. Причиною їх приїзду є, насамперед, здобуття дешевшої медичної освіти, мала територія їхніх країн, а також пошук кращого життя. Серед осіб, що в'їжджають в Україну переважають громадяни бідніших країн або найбідніших районів країн, близьких за рівнем розвитку.

Глобальна економічна криза трохи призупинила динаміку імміграції, однак Україна залишається привабливою для мігрантів з найбідніших країн. Найбільший контингент осіб, що в'їжджають в Україну - це студенти. Вони становлять суттєву частку іноземного населення України.

Сукупна кількість емігрантів (вихідців з України за переписами населення зарубіжних країн, де вони проживають) складає 6,5 млн. осіб. Сукупна кількість емігрантів у відсотках від населення: 14,4 %. Найпопулярніші

країни призначення: Російська Федерація, Польща, Чехія, Італія, Іспанія, Німеччина, США, Ізраїль, Угорщина (рис. 1.).

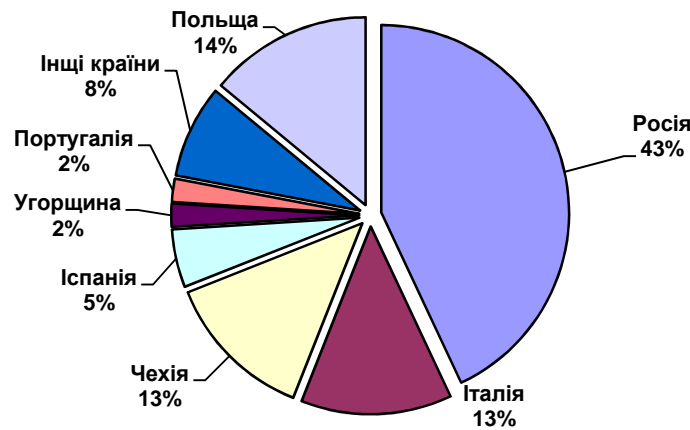

Рис. 1. Основні країни призначення українських трудових мігрантів (2010-2013 рр.) [1]

Домінуючими видами економічної діяльності серед українських трудових мігрантів є будівництво, найпоширеніше серед чоловіків, і домашній догляд, що переважає серед жінок. За оцінками, приблизно одна чверть усіх мігрантів, що працюють за кордоном, мають нерегульований статус.

У рамках світових тенденцій міграції існує тісний взаємозв'язок між Росією та Україною. На першому місці серед країн, де приймають наших співгромадян, знаходиться Росія. Роботу простіше знайти інженерам і робочим.

Друга країна найбільш бажаючих взяти українців - це Польща, яка регулярно легалізує наших громадян. Адже там теж є проблема з відтоком власних громадян. Частина поляків емігрувала до Німеччини, Голландії, тому полякам необхідно заповнити цей сегмент. Там є попит на сільгоспробітників, а також на програмістів, але в останній рік кількість українців, що потрапляють до країни стає загрозовим для самої Польщі. Аналогічна ситуація і з Чехією, яку раніше ставили в один ряд з Польщею, українцям стало складніше потрапити, адже відповідна програма була закрита. Чехія за розмірами менше Польщі, і в них ринок вже заповнений, тому кількість депортованих українців з цієї країни останнім часом збільшилася [4].

Таким чином, подальша демографічна ситуація в Україні викликає суттєве занепокоєння. Позитивні зміни, відбулися у показниках відтворення за останнє десятиріччя намітились, не досягли тих значень, які надавали би можливість стверджувати про стійкі позитивні тенденції. Нерозуміння значення демографічного фактора, в тому числі щодо міграційної політики у національному та соціально-економічному відродженні Української держави залишається актуальним і сьогодні.

Основними проблемами неконтрольованого міграційного руху населення щодо відтворення та розвитку людського капіталу є:

- суттєве зменшення населення, при цьому переважна частина тих, хто залишає країну, знаходиться в дітородному та трудоактивному віці, а це, в свою чергу, створює і подальші загрози скорочення населення;
- посилення демографічних деформацій, які посилюють проблеми пенсійного забезпечення;
- поглиблення соціальних проблем, пов'язаних з руйнуванням інституту родини, що в подальшому призведе і вже призводить до значної кількості проблем у формуванні особистості дітей і підлітків;
- зниження престижності української освіти, що в свою чергу, призводить до збільшення відтоку молоді за кордон, і відповідно до «замкнутого кола» вище зазначених проблем;
- погіршення якості людського капіталу країни, враховуючи значний відтік інтелектуальної та робочої еліти (науковці, освітяни, лікарі, IT - спеціалісти, інженери тощо).

Сукупність цих факторів посилює вплив демографічних чинників та обумовлює необхідність розробки і впровадження дієвих інструментів державного регулювання в цій сфері. Незважаючи на запроваджені реформи, численні стимулюючі заходи уряду, економічні інструменти демографічної політики, розроблену законодавчу та концептуальну базу демографічного розвитку, розглянуті вище проблеми загострюються і залишаються невирішеними. Таким чином, лише зважена міграційна політика дозволить зберегти відтворення та розвиток людського капіталу населення України.

Література

1. Migration in Ukraine: facts & figures [Electronic resource]: International Organization for Migration. – 2013. – Access mode: http://iom.org.ua/en/pdf/Eng%20FF_F.pdf.
2. World Migration in Figures [Electronic resource]: <http://www.oecd.org/els/mig/World-Migration-in-Figures.pdf>
3. Стратегія демографічного розвитку на 2006 - 2015 роки (Постанова № 879 від 24.06.06.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://database.ukrcensus.gov.ua/Pxweb2007/ukr/>.
4. ТОП-5 стран, которые рады эмигрантам из Украины [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ru.tsn.ua/ukrayina/top-5-stran-kotorye-rady-emigrantam-iz-ukrainy.html>.
5. Юдина Т.Н. Социология миграции: Учебное пособие для вузов. / Т.Н. Юдина. – М: Академический Проект, 2006. – 272 с.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ

Стаття розглядає ключові поняття соціальної відповідальності бізнесу: значення та роль у покращенні добробуту суспільства, різниця у визначеності та трактуванні термінів, обмеженість підходів до реалізації, доцільність практичного впровадження. Представлено авторське визначення «Соціальна відповідальність бізнесу».

Ключові слова: соціальна відповідальність бізнесу, соціальні компетенції проблеми соціальної відповідальності бізнесу, інтелектуальний капітал.

Сучасний економічний розвиток України характеризується низьким рівнем ефективності більшості суб'єктів господарювання та майже повною відсутністю соціальної справедливості ведення бізнесу, що тягне за собою величезну кількість не вирішених соціальних проблем. Такий стан пов'язаний як з недосконалістю українського законодавства, так і з відсутністю інститутів громадянського суспільства.

Аналізуючи українську практику впровадження соціальної відповідальності бізнесу (СВБ), можна виділити такі спільні для них риси: це діяльність чи один з напрямів добровільної діяльності підприємства; включає дотримання передбачених законодавством норм і вимог; є сукупністю базових принципів, на яких має будуватися вся діяльність суб'єкта господарювання і які потрібно постійно враховувати при взаємодії з середовищем діяльності підприємства.

У той же час практика господарської діяльності поєднується з невиконанням законодавчо закріплених зобов'язань (мінімізація податкових платежів, виплата зарплати «в конвертах», тощо) з реалізацією добровільних соціальних заходів і програм (благодійна діяльність, соціальні пакети для співробітників).

Аналіз діяльності українських підприємств у галузі корпоративної соціальної відповідальності дозволяє виділити закономірності та проблеми, що виникають в процесі впровадження концепції «соціальної відповідальності». Зокрема: неймовірна недосконалість або повна відсутність дотримання вимог правової бази підприємництва, нехтування методами та принципами соціально відповідальної діяльності внаслідок відсутності повноти інформації щодо компетенцій та комунікацій у соціальних сферах, розбіжність та неоднозначне трактування поняття соціальної відповідальності, що в свою чергу призводить до низького рівня соціальної культури та соціальної свідомості.

Виходячи з вищенаведених міркувань виникає гостра потреба в систематизації поняття та методів впровадження концепцій соціальної відповідальності шляхом синтезування теоретичних та методологічних аспектів з практичними підходами до реалізації соціальної політики [1, 2, 4].

Вперше поняття «соціальної відповідальності бізнесу» з'явилося у 1953 році, коли американець Г. Боуен опублікував свою монографію «Соціальна відповідальність бізнесу». В даній монографії він розкривав бізнес, як один з ключових елементів, що відповідають за соціальний розвиток суспільства, ставши фактичним засновником напрямку. Провідними вітчизняними дослідниками даної тематики можна назвати: М.Мурашка, О. Лазаренка, А. М. Колота, М. Стародубську, Ю. Саєнка, Л. Грицина, В. Бурега та ін. [1, 3].

Розвиток бізнесу, розростання існуючих та створення нових корпорацій у формі акціонерних товариств спричинило появу й такого терміну, як корпоративна соціальна відповідальність. Одним з визначень корпоративної соціальної відповідальності можна назвати концептуальний підхід, або стиль корпоративного управління, при дотриманні якого, ефективність та якість прийнятих управлінських рішень, відображається не лише в економічних ефектах, а й в усвідомленні відповідальності за наслідки прийнятих рішень перед усіма задіяними в процесі діяльності сторонами («стейкхолдерами»).

Під стейкхолдерами (зацікавленими особами) розуміють осіб, які мають інтерес у діяльності організації, тобто певною мірою залежать від неї або можуть впливати на її діяльність. До них належать: працівники, акціонери, кредитори, споживачі продукції, ділові партнери, громада, на території якої розташоване підприємство, суспільство в цілому, а також відповідні державні органи та органи місцевого самоврядування [6].

У сучасних тенденціях впровадження концепцій соціальної відповідальності бізнесу, національні корпорації перекурили та перетворили благородні ідеї на ще один спосіб максимального використання суспільства та лобювання інтересів окремих індивідів. За ширмою благодійних фондів, створення іменних грантів, підтримання спортивних подій, гучних заяв про зменшення використання тих чи інших ресурсів з метою зменшення забруднення навколишнього середовища, меценатства та благодійності, що несуть, як правило, разовий характер на кшталт не тривалої акційно-неймовірно-пропозиційної прослідкованості бажання налагодження контакту з територіальною місцевою владою. В провадженні соціальної політики національні підприємства орієнтуються переважно на об'єкти місцевої влади наприклад: благоустрій, зрошення чи озеленення ділянок та територій прилеглих до підприємства. Та є певні важливі відмінності впровадження практик СВБ. У веденні однієї тієї ж політики та сповідування тих же концепцій, національні корпорації отримують і переважно мізерний результат на відміну від західних. Реальні затрати на соціально спрямовану діяльність не дають очікуваних результатів тому що: при однаковій меті, чи то отримання прибутку, чи справді досягнення мети концепції СВБ, західні компанії дотримуються інших пріоритетних напрямків. Західні компанії на відміну від національних, розглядають діяльність в напрямку СВБ в довгостроковій перспективі, де враховуються інтереси та максимальні вигоди усіх зацікавлених сторін, починаючи від працівника до власників корпорації паралельно враховували інтереси клієнтів, місцевого населення, влади та території на якій провадиться реалізація даного проекту.

Іншими словами – при відмові від одноразового проекту з орієнтиром на максимальне збагачення лише однієї сторони, можна отримати довготривалі доходи з більш корисними і ширшими перспективами, змінивши пріоритети при тих же методах.

Просте декларування сповідування СВБ на своїх інтернет сторінках, та не отримання бажаного результату в процесі реалізації недолуга та некомпетентна організація надання елементарного соціального захисту та послуг –

призвело до відсутності зацікавленості національних компаній у впровадженні концепцій соціальної відповідальності.

Мета даного дослідження довести доцільність практичного впровадження СВБ системного типу з врахуванням інтересів стейкхолдерів

Соціальну відповідальність не можна зводити до одного з її різновидів: моральної, політичної, юридичної, професійної та ін. Співвідношення соціальної відповідальності з її різновидами можливо уявити як діалектичний зв'язок загального та особливого. Соціальна відповідальність є родовим поняттям стосовно її різновидів. Найбільш суттєві риси та ознаки, які притаманні соціальній відповідальності, властиві і її окремим різновидам[2].

Як комплексне поняття соціальна відповідальність відображає доцільну діяльність бізнесу, визначає соціальну політику підприємства, стимулює соціально-корисну діяльність у середовищі функціонування: внутрішньому та зовнішньому.

Як міждисциплінарне поняття соціальна відповідальність бізнесу — це категорія, що відображає об'єктивний характер взаємодії суб'єктів діяльності в економічній, соціальній, політичній, духовній й екологічній сферах функціонування підприємства. Очевидно, що дослідження даної категорії відрізняються предметними особливостями описаних галузей та окремих дисциплін: права, психології, кібернетики, управління.

Як системне поняття соціальна відповідальність бізнесу відображає відносини між суб'єктами в середовищі функціонування підприємства, здійснювані з соціальними цілями. Для реалізації системного дослідження СВБ необхідно ідентифікувати суб'єкти та об'єкти соціальної відповідальності, взаємозв'язки між ними та відповідність їх цілям соціальної політики.

Впровадження системи СВБ передбачає формування соціальних компетенцій на мікрорівні та використання інтелектуального капіталу в умовах функціонування економіки знань. Соціальні компетенції пропонується розглядати як інтелектуальні активи, що відображають структуру інтелектуального капіталу та бази знань підприємства про середовище функціонування. Соціальна політика підприємства, зорієнтована на знаходження консенсусу із зацікавленими сторонами, відповідає системній концепції соціальної відповідальності, яка за основне базове положення бере тезу про взаємозалежність, взаємовплив, взаємну відповідальність та взаємну зацікавленість всіх залучених сторін.

Таким чином, наведені міркування можуть бути узагальнені наступним чином.

Наявність неоднозначності трактування суті СВБ, яка визначається: як зобов'язання організації, теорія і практика бізнесу, спосіб побудови стосунків, напрям діяльності, сприяння реалізації певних заходів.

Така різносторонність підходів визначає необхідність їх методологічного узагальнення та використання системного підходу до практики впровадження.

Впровадження системної концепції СВБ дозволяє врахувати інтереси стейкхолдерів, забезпечити міждисциплінарність формування соціальних компетенцій та високий рівень використання інтелектуального капіталу бізнесу.

Література

1.Евдокимов Ф.И. Социальная ответственность предприятия как фактор экономического развития / Евдокимов Ф.И., Губская М.В. // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: Економічна. – 2004. – № 82. – С. 5–10.

2.Економіка: Бізнес і соціальна відповідальність. Повні уроки. Електронний ресурс. – Режим доступу <http://s2h201.ev2011.com/ind2012h2011>

3. Грицина Л.А. Механізм формування корпоративної соціальної відповідальності в управлінні підприємством: автореф. дис. ... канд. екон. наук. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 20 с.

4.Communitarianism from the Commensalizing Contractual Society Responsibility: A business contribution to Sustainable Development / Commensalizing of the European Community. – <http://Eur2011.eu/L2011Ur2011/L2011Ur2011?ur2011=CO2011:2002:0347:FIN:EL:2011>

5.Соціальна відповідальність і економічна етика. Соціальна відповідальність підприємництва. Ділова етика Конспект лекцій Електронний ресурс. – Режим доступу : <http://b2011ks.br.2011.u2011/>

6.Принципи корпоративного управління України / Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку. — Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www2.2011.org/ukr20112011/u20112011/ind2011.html>.

УДК 331.105.6

Мороз О.С.,

кандидат економічних наук доцент,
Запорізька Державна Інженерна Академія

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ВІДПОВІДАЛЬНОГО МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Малий та середній бізнес в сучасних умовах розвитку економіки постає в якості соціального феномену, який багато в чому визначає якість розвитку соціально-економічної системи країни в цілому та окремих її галузей та регіонів зокрема. Саме це є підґрунтям значної уваги, яку приділяють дослідники умов і факторів, щодо його розвитку. Але засадам, що впливають на формування і розвиток соціальної відповідальності малого та середнього бізнесу, приділяється не достатньо уваги, чим визначається актуальність теми. На нинішньому етапі глобалізаційного розвитку світової цивілізації різні країни світу, в тій чи іншій мірі, переживають процеси трансформації всіх сфер людського життя, а Україна, на додаток до цього, зіткнулася ще й з низкою економічних, політичних, соціальних, культурних проблем, що також вимагає приділення цим питанням особливої уваги.

Проблемам та окремим аспектам, пов'язаним з соціальною відповідальністю бізнесу присвячені дослідження багатьох вітчизняних вчених, в тому числі таких, як Амоша А.И., Антонюк В.П., Арт'юмова Т.І., Вишневський В.П., Геєць В.М., Грیشнова О. А., Залознова Ю.С., Збаразська Л.А., Колот А. М., Лібанова Е.М., Новикова О.Ф., Царик І. М., Шинкарук Л.В. та багатьох інших. В роботах дослідників соціальної відповідальності значна увага приділена як соціальній відповідальності влади (на центральному та місцевому рівнях) перед громадянами та перед бізнесом з точки зору визначення чітких "правил гри", так і бізнесу перед суспільством. Але, розглядаючи "бізнесові аспекти" проблеми, дослідники в першу чергу звертають увагу на великий та середній бізнес (як правило відомих торгових марок), які мають істотний вплив на розвиток економічного стану як регіону діяльності бізнесу, так і країни в цілому.

Метою даної статті є спроба висвітлення окремих проблем, що пов'язані з встановленням сфер соціальної відповідальності малого та середнього бізнесу в сучасних умовах розвитку українського суспільства.

Сучасне українське суспільство характеризується доленосними трансформаціями в усіх його сферах: у політиці (перехід від тоталітаризму до демократії) та економіці (перехід від адміністративно-командної системи до ринкових відносин) країни в цілому, а також у житті кожного пересічного громадянина суспільства шляхом перетворення його з "гвинтика" на самостійний суб'єкт господарської діяльності, вільної та свідомої людини. Ці зміни в Україні супроводжуються системною кризою та нестабільністю, що вимагає розробки та поширення практичних систем і методик взаємної соціальної відповідальності влади, бізнесу та громадян.

Соціальна відповідальність бізнесу (як великого, так і середнього та малого) на сучасному етапі суспільного розвитку є складним багатоаспектним явищем, що є як запорукою ділового успіху та конкурентоспроможності бізнес-одиниць, так і сприяє зростанню регіональної та національної економіки. Тому спосіб ведення бізнесу в цілому та ухвалення бізнес-рішень зокрема мають базуватися на урахуванні їхнього впливу на суспільство в цілому і на кожного українця зокрема.

Доволі складну, як з теоретичної, так і практичної точок зору, для бізнесу (незалежно від його форм та розмірів) є проблема визначення економічного ефекту заходів соціальної відповідальності бізнес-діяльності. Ефект від витрат на такий вид діяльності часто буває відстроченим у часі і може проявлятися непрямым чином. Крім того, економічний ефект соціальних внесків не настільки явний, як ефект від внесків у реальний сектор економіки, однак позитивний ефект такої діяльності більшість дослідників не піддають сумніву.[1, с.11] В якості прикладу підходів до оцінки соціальних інвестицій бізнесу можна навести розробки консалтингової компанії *Smith O'Brien*, сутність яких полягає у розгляді відносин бізнесу із зацікавленими сторонами та аналізі впливу цих відносин на бізнес-показники [2]. Оцінюючи інтегровану систему корпоративної соціальної відповідальності, в окремих випадках, зокрема, запропонована комплексна оцінка п'яти основних соціально-економічних показників бізнес-діяльності, а саме:

- а) екологічний вплив бізнес-діяльності та використання ресурсозберігаючі технології;
- б) якість товарів та послуг;
- в) відносини з найманими працівниками;
- г) взаємодія з місцевою громадою та органами державного управління;
- д) додержання прав людини і діючого законодавства (в першу чергу в трудових відносинах) [3, с.17-18].

Пошук вирішення цих проблем пов'язаний з тим, що бізнес зацікавлений в визначенні кількісної оцінки соціальної відповідальності бізнесу, за результатами якої можливо було б визначити вірогідні зміни стратегії бізнес-організації у позитивному напрямку, поліпшення іміджу установи, зростання продуктивності праці, покращення економічних та фінансових показників його діяльності [4, с.136]. Необхідність якісної оцінки обумовлена тим, що важливими характеристиками соціальних інвестицій бізнесу є ступінь їх диференціації, юридичне оформлення різних напрямків цієї діяльності, інформаційне забезпечення, статистична та звітна робота.

Економічна глобалізація, яка передбачає формування глобальних ринків і стратегій поведінки, корпорацій і міжнародних фінансово-економічних інститутів, перспективи формування принципово нових економічних відносин і типів господарств, вимагає визначення загальних підходів та вимог до ведення бізнесу. Ратифікація Верховною Радою України "Угоди про асоціацію з Європейським Союзом України" (16. 09. 2014р.), не тільки дає змогу Україні перейти від партнерства і співробітництва з ЄС до політичної асоціації та економічної інтеграції, а вимагає узгодження соціальної відповідальності влади, бізнесу та громадян з існуючими світовими стандартами. Вихід вітчизняних компаній на світові ринки, співпраця з іноземними інвесторами та постійно зростаюча конкуренція тепер вимагають від них дотримання загальноприйнятих у світі стандартів – соціальної відповідальності, прозорості, готовності звітувати перед громадою. Проте існує низка проблемних питань, пов'язаних не тільки з прагненням бізнесу до "мінімізації" видатків та "тінізації" бізнес-діяльності, а також і з соціальною відповідальністю бізнесу як щодо власного персоналу, так і відносно зовнішньої складової соціальної відповідальності бізнесу [5, с.12].

Приділяючи значну увагу розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як на законодавчому, так і регіональному рівнях, всі дії щодо створення умов розвитку цього бізнесу в першу чергу спрямовані на забезпечення працевлаштування громадян. При цьому практично не надається увага не тільки ролі малого та середнього бізнесу в формуванні бюджетів різних рівнів, а, тим паче, відповідальності цього бізнесу у суспільних відносинах – соціальної відповідальності бізнесу як в економічній, правовій та політичній її формах, так, що не менш важливо у моральній та професійній формах цієї відповідальності. Низький рівень соціальної відповідальності малого та середнього бізнесу в Україні потребує, на наш погляд, вироблення більш чіткої державної та регіональної стратегії розвитку цього бізнесу в цілому та його соціальної відповідальності перед суспільством зокрема, як на державному і на регіональному рівнях, так і на корпоративному рівні. Усі держави-члени ЄС, в економіці яких суттєву роль відіграє саме малій та середній бізнес, за останні роки вже зіткнулися із зростанням обсягу надання соціальних послуг та труднощами їх фінансування. Це змусило не відмовитись від відповідальності бізнесу перед суспільством, а проводити заходи реформування та модернізації існуючих програм з метою забезпечення якісних освітніх послуг та охорони здоров'я, збереження високооплачуваної роботи й отримання достойної пенсії [6, с.164].

Розвиток бізнесу, незалежно від форм його існування та його розмірів, має бути соціально відповідальним як

з боку кожного конкретного бізнесу, так і з боку влади й громадян на тлі законодавчо визнаної вимоги. Це вимагає не тільки розробку відповідних програм та умов розвитку бізнесу, і в першу чергу малого та середнього бізнесу, а також і удосконалення механізмів контролю виконання кожною стороною своєї частки соціальної відповідальності та порядку його здійснення. Крім того, потребує подальшого дослідження визначення критеріїв оцінювання рівня соціальної відповідальності та наслідків як для бізнесу так і суспільства в цілому.

Література

- 1 Жирков С.Ф. Инструменты и методы оценки эффективности и формирования структуры социальных инвестиций: автореф. дис. на соискание наук. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / С. Ф. Жирков. – Красноярск, 2006. – 20 с. [Электронный ресурс] – URL (Режим доступа): http://www.sibsau.ru/science/index2.php?option=com_docman&task=doc_view&gid=117&Itemid=94.
- 2 Царик І.М., Михайловська О.В. Методика оцінки соціальних інвестицій бізнесу / І.М. Царик, О.В. Михайловська // Вісник Чернігівського Державного Технологічного Університету. Серія «Економічні Науки». Науковий збірник. – 2014. – № 2 (74) [Электронный ресурс] – URL (Режим доступа): <http://vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcl&l=en&j=5&id=8>
- 3 Царик І.М. Регулятивні інструменти посилення соціальної відповідальності бізнесу в системі національної економіки: монографія / І. М. Царик. – Чернігів: Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. – 152 с.
- 4 Винников В. С. Управление социальным инвестированием в корпорациях: теоретико-методологический аспект: монография / В.С. Винников. – М.: Финансовая академия при правительстве РФ, 2007. – 188 с.
- 5 Мельник М.І. Становлення інституту соціально орієнтованого бізнес-середовища в Україні: аналіз проблем та пошук ефективних інструментів: наукова доповідь / М.І. Мельник. – Львів, Ін-т регіональних досліджень НАН України, 2010.– 39 с.
- 6 Швець Л.І. Витрати соціально відповідальної діяльності бізнесу: наукова стаття / Л.І. Швець // Вісник Житомирського державного технологічного університету: економічні науки. – 2011. - № 2 (56). – С. 163-168.

УДК 331.5

Мульська О.П.,
к.е.н., молодший науковий співробітник
відділу соціально-гуманітарного розвитку регіону,
ДУ "Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України"
м. Львів

ПРОБЛЕМИ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ПІДВИЩЕНОГО РІВНЯ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

Світова фінансово-економічна криза загострила існуючі проблеми на ринку праці та стимулювала зростання міграційних процесів у регіонах країни. Специфічними особливостями зайнятості населення у Львівській області, як регіону-донора трудових мігрантів, є низький рівень зайнятості у всіх секторах економіки та високий рівень зовнішньої міграції робочої сили. Висока міграційна активність робочої сили, у т.ч. молоді, впливають на процеси формування пропозиції на ринку праці, і тим самим змінюють його вікову та професійну структуру та спричиняє відтік висококваліфікованих кадрів.

Проблеми зайнятості, збільшення рівня безробіття, регулювання ринку праці та міграційних процесів супроводжуються підвищеною науковою активністю та дослідженнями. Так, концептуальні, теоретичні та методологічні засади вирішення зазначених проблем відображені у працях зарубіжних науковців Д. Карда, Г. Боряса, Дж. Ангріста. Проблеми зайнятості та міграції у регіональному аспекті досліджують представники Львівської школи регіоналістики: У. Я. Садова [1], Л. К. Семів, М. М. Біль [2], Р. Т. Теслюк [3], В. Я. Бідак, С. Л. Шульц тощо.

Результати досліджень зайнятості населення засвідчили, що у період 2006-2008 рр. у Львівській області спостерігається найнижча економічна активність населення (у віці 15-70 років). Пік рівня економічної активності населення працездатного віку припадає на 2012-2013 рр. Так, загальне збільшення економічно-активного населення у 2013 р. порівняно з 2006 р. склала 26,3 % (табл. 1). Чисельність зайнятого населення працездатного віку у регіоні була рівна 1119,9 тис. осіб у 2013 р., що порівняно з 2006 р. збільшилася на 53,2 тис. осіб або на 4,99 %.

Таблиця 1

Показники зайнятості населення Львівської області у 2006-2013 рр.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Рівень економічної активності населення								
у віці 15-70 років	61,2	61,3	62,2	62,5	62,9	63,1	63,2	63,3
працездатного віку	55,9	67,6	68,9	69,2	70,1	70,5	70,6	70,6
Рівень зайнятості населення								
у віці 15-70 років	56,1	56,6	57,5	57,2	58,0	58,3	58,4	58,8
працездатного віку	50,9	61,8	63,2	62,8	64,1	64,6	64,9	65,3

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Середній рівень зайнятості населення по області зріс з 56,1 % до 58,8 %. При цьому найвищий рівень зайнятості населення працездатного віку зафіксований у 2013 році (1035,6 тис. осіб або 65,3 % до населення відповідної вікової групи). Так, протягом 2008-2013 рр. кількість населення працездатного віку постійно зростала, а кількість зайнятого населення мала певні коливання.

Аналіз ключових тенденцій, що характеризують стан розвитку ринку праці Львівської області є свідченням структурної перебудови економіки регіону. Спостерігається все більший занепад соціального розвитку сільських територій, посилення розвитку депопуляційних процесів, значне зростання зовнішньої міграції серед працездатного населення, у т.ч. молоді, зокрема висококваліфікованих працівників. Тому для окреслення напрямів розвитку ринку праці у силу зростання міграційної активності населення є необхідність аналізу структури зайнятості за місцем проживання (рис. 1).

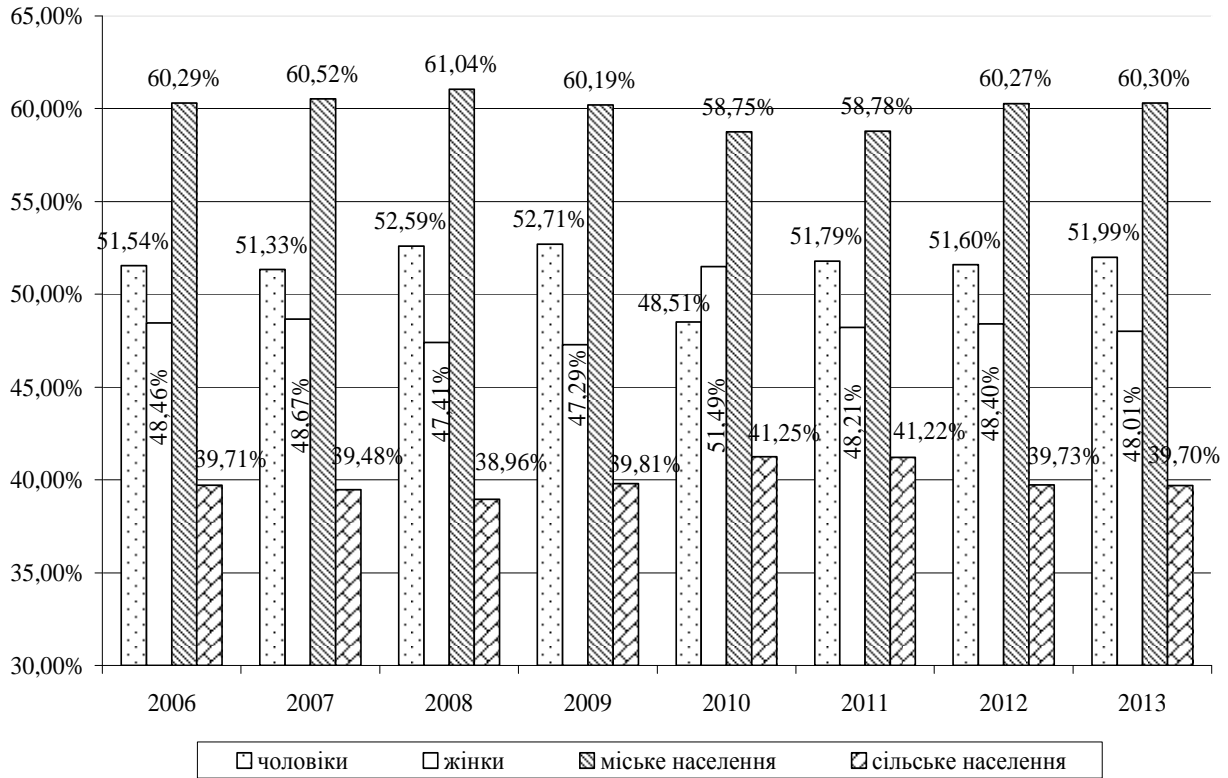

Рис. 1. Структура зайнятого населення за статтю та місцем поселення у Львівській області за 2006-2013 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Дослідження зайнятості різних категорій населення свідчить про високий її рівень серед чоловіків порівняно з жінками. І в цей же час при значно нижчому абсолютному показнику зайнятості у сільській місцевості, відносний рівень зайнятості суттєво вищий, ніж у міській місцевості. У 2013 році рівень зайнятості населення працездатного віку в Львівській області був на 3,32 % вищий, порівняно з 2008 роком. Найбільша частка зростання зайнятості спостерігається серед чоловіків – на 2,9 %. Однак відбулось і збільшення рівня зайнятості сільського населення на 3,22 %. Загальне скорочення середньорічної кількості найманих працівників з кожним роком складає 19,61 %.

Рівень економічної активності населення працездатного віку за статтю та місцем проживання за 2008-2011 рр. у Львівській області наведено на рис. 2. Так, у структурі зайнятого населення регіону у 2013 році, найбільша питома вага припадає на сферу торгівлі; ремонту автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку, а також діяльність готелів та ресторанів – 20,60 %, а також сільське та лісове господарство, мисливство та рибицтво – 19,86 % (рис. 2). Також у структурі не відбулися значні зміни, за винятком скорочення частки зайнятого населення у сфері нерухомого майна, оренди, інжинірингу та надання послуг підприємцям на 80,97 % та значне зростання кількості зайнятих у будівництві за період 2008-2013 рр. на 18,11 %. Найбільше падіння кількості зайнятих відбулося у фінансовій діяльності – на 28,80 %, промисловості – на 8,59 %. Позитивні зміни відбулися у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві та рибальстві, а також в сфері транспорту та зв'язку, де відповідно кількість зайнятих зростає на 23,75 %, 8,04 %. У сфері торгівлі спостерігалася динаміка значних коливань, що призвело до нульового приросту кількості зайнятих за період 2008-2013 рр.

Кількість зайнятої молоді за період 2006-2013 рр. скоротилася на 2,94 %. У структурі зайнятості молоді за видами економічної діяльності суттєвих змін не відбулося, найбільшу питому вагу займають промисловість, торгівля, освіта, фінансова діяльність тощо.

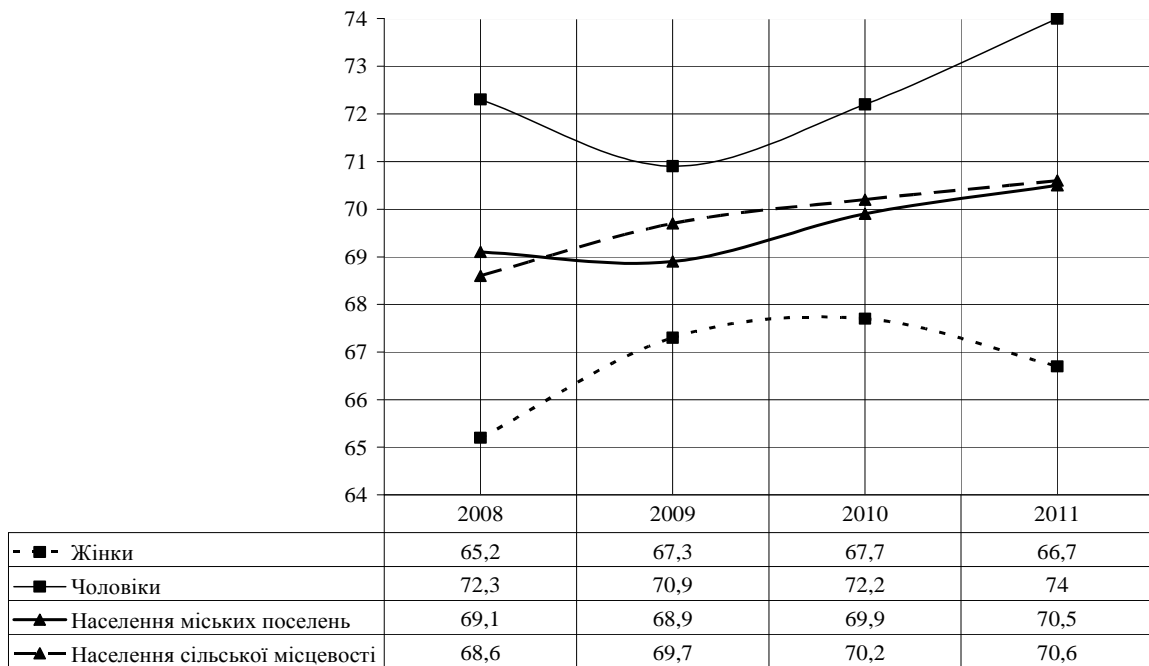

Рис. 2. Рівень економічної активності населення працездатного віку за статтю та місцем проживання, станом на 2008-2011 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Несприятливі тенденції для формування розвитку ринку праці в умовах євроінтеграції відігравали ключову роль у поглибленні трудової міграції. Відродження великомасштабної міжнародної міграції в Україні в останні роки спонукало до розроблення нових методів аналізу її впливу на кон'юнктуру ринку праці. Особливого значення набув новий підхід з врахуванням причинно-наслідкового зв'язку міграційних процесів. Великі обсяги міграції знижують реальний рівень заробітної плати і пропозицію праці, так як просторові кореляції приховують близько двох третин національного впливу міграції на рівень оплати праці працівників, у т.ч. рівень зайнятості населення.

Література

1. Князев С.І. Праця і її роль у модернізації економіки та забезпеченні сталого розвитку суспільства / С.І. Князев, У.Я. Садова // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Модернізація економічного розвитку регіону : [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; редкол. : В.С.Кравців (відп. ред). – Львів, 2012. – Вип. 4 (96). – 451 с. – С. 251-260.
2. Біль М.М. Розвиток ринків праці в умовах активізації міжрегіональних інтеграційних процесів / М.М. Біль // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональна конвергенція та трансграничні ринки (зб. наук. пр.) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; редкол. : відп. ред. Кравців В.С. – Львів, 2011. – Вип. 5(91). – 2011. – 385 с. – С. 236-244.
3. Теслюк Р.Т. Територіальні особливості трансформації системи зайнятості та формування доходів населення України / Теслюк Р.Т., Зелінська Г.О., Махонюк О.В. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональні особливості організації праці в умовах системної кризи : [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; відп. ред. Є.І. Бойко. – Львів, 2010. – Вип. 4(84). – 480 с., С. 83-90.
4. База даних управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/statbank_lviv/Database/18PRACIA/databasetree_uk.asp

Наумова М.О.,

*аспірант кафедри управління персоналом та економіки праці,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*

ПРОГРЕСИВНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ЧИННИКА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ

Якість життя розглядається науковцями як парадигма розвитку людської цивілізації, стратегічна та пріоритетна мета соціальної політики держав, критерій їх соціально-економічного розвитку.

Головним аспектом поліпшення якості життя суспільства є зближення різних соціальних груп як на соціально-економічному рівні, так і на рівні духовного життя, наслідком чого має стати пом'якшення нерівності в розподілі особистих доходів і забезпечення високих соціальних стандартів.

Методологічне значення цієї категорії для економічної теорії полягає в тому, що вона дозволяє показати, як і які матеріальні та духовні можливості суспільство надає для розвитку індивідуальності людини, реалізації її творчого потенціалу й особистих здібностей.

Якість життя можна розглядати в різних аспектах. До найбільш значущих ми віднесли трудову діяльність, бо саме в праці реалізується головний потенціал людської особистості, розкриваються її розумові та фізичні здібності, проявляються моральні якості. Відчуття власного місця в житті, впевненість в завтрашньому дні, здатність проявити свій талант дозволяють відчувати не просто радість створення, наприклад нової продукції, але й внутрішню задоволеність людини своїм життям, тобто відчувати його якісну сторону.

Соціальна інтеграція полягає у забезпеченні доступу до зайнятості частини населення, яке відчуває труднощі або обмеження у повсякденному житті внаслідок хронічних захворювань, інвалідності, фізичної слабкості чи проблем з психікою. Зменшення чисельності цієї категорії населення також зумовлює необхідність прийняття державних заходів щодо зміцнення системи соціальної допомоги, що включає заходи удосконалення управління зайнятстю та закріпленню їх на робочих місцях.

Продуктивна зайнятість є передумовою стійкого позитивного ефекту у сфері покращення якості життя. І навпаки, негативним чиним на характеристики останньої впливає зростання безробіття, збільшення сегменту нестійкої зайнятості. Саме тому комплексне розв'язання макроекономічних проблем, забезпечення економічно активного населення ефективними робочими місцями, досягнення на цій основі високих результатів економічного розвитку та матеріального добробуту громадян – найважливіші передумови підвищення якості життя населення [1, с. 25].

Зростання безробіття значною мірою сконцентроване серед соціально незахищених та вразливих категорій населення, які страждають найбільше через незатребуваність їх потенціалу з боку ринків праці. Соціальне підприємництво забезпечує один із ефективних засобів інтеграції зазначених категорій населення у суспільстві, завдяки підвищенню рівня їх кваліфікації та навчанню новим професіям, що стають важливим чинником підтримки їх життєдіяльності, реалізації права кожного громадянина на працю.

Яскравою ілюстрацією застосування соціальної інтеграції на практиці слугує досвід Jardins de Cosagne – мережі підприємств, що займаються виробництвом органічної сільськогосподарської продукції з метою соціальної та професійної інтеграції соціально-вразливих верств населення у Франції. Власник підприємства Жан-Гі Енкель з 1999-х років працює над тим, щоб допомогти на довготривалій основі безробітним і особам, які опинилися у скрутній життєвій ситуації, знайти стійку і суспільно корисну зайнятість. Його інноваційна модель полягає в тому, щоб навчити цих людей виробництву високоякісної органічної сільськогосподарської продукції, що об'єднує їх у невеликі виробничі підприємства – так звані «Сади достатку» (Jardins de Cosagne), що виробляють високоякісні овочі і безпосередньо продають вже упаковану продукцію «лояльним покупцям». Лояльність виражається в підтримці стійкого попиту – згоді купувати продукцію щотижня в певному обсязі та в довгостроковій перспективі. Економія на відсутності численних посередників, яку отримує виробник (сад-ферма), спрямовується на розвиток підприємства – навчання нових працівників, впровадження нових технологій, супровід роботи «садівників» аграрними і соціальними фахівцями тощо [4; 5].

Ця організація займається інтеграцією та консультацією існуючих «садів-ферм», а також поширенням розробленого досвіду по франшизі, розвиваючи ефективний національний рух соціально-трудової інтеграції на основі органічного сільськогосподарського виробництва.

Окрім зазначених принципів діяльності підприємств до результатів їх реалізації слід додати поширення цінності відповідального ставлення до навколишнього середовища та створення безпечної органічної продукції, а також доброзичливе ставлення до людей, засноване на взаємній допомозі та соціальній інтеграції всередині місцевих громад. Все це формує не тільки практичний, але також гуманістичний сенс створених підприємств.

Підприємство показує гарний результат, і на 2014 рік налічує вже близько 4700 працівників.

З цього прикладу видно, що економічна діяльність мережі соціальних підприємств сприяє поширенню добробуту і для окремих працівників, і для економіки в цілому, а саме: виробництво та продаж якісних продуктів за загальнодоступною ціною задля збільшення купівельної спроможності населення і поліпшення якості життя місцевого населення; створення нових робочих місць з достатнім рівнем заробітної плати, що знову-таки збільшить доходи населення; надання соціальних послуг у формі професійної підготовки, надбання виробничого досвіду.

Соціальне підприємництво надає можливість освоєння людиною нового кваліфікаційно-професійного рівня, сприяє працевлаштуванню і початку самостійної життєдіяльності, тим самим вирішується вкрай важлива соціально-економічна проблема – інтеграція в суспільстві людей з обмеженими можливостями здоров'я, тобто знімаються відчутні перепони при працевлаштуванні, що до цього перешкоджали членам суспільства виконувати свою соціальну роль – працівника, що забезпечує своє гідне існування.

Сприятливі та постійно зростаючі соціальні умови, що забезпечують гідний рівень життя населення, не виникають самі по собі, а вимагають цілеспрямованих зусиль як з боку працівників і роботодавців, так і з боку органів державної влади та місцевого самоврядування [3].

Соціальне підприємництво може допомогти соціальній сфері України вийти на абсолютно новий рівень розвитку, використовуючи усталену інфраструктуру некомерційних організацій та малого або середнього комерційного бізнесу з метою вирішення широкого спектру проблем, пов'язаних з різноманітними потребами населення.

Література

1. Вимірювання якості життя в Україні: аналітична доповідь / Е.М. Лібанова, О.М. Гладун, Л.С. Лісогор та ін. – Київ : Ін-т де-мографії та соц. досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2013. – 50 с.
2. Грішнова О.А. Відповідальність підприємства щодо персоналу як новий формат розбудови соціально-трудових відносин / О.А. Грішнова, О.Г. Брінцева // Економіка і управління. – 2012. – № 4. – С. 49-56.
3. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку : монографія / [А.М. Колот, О.А. Грішнова та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. – К. : КНЕУ, 2012. – 504 с.
4. Социальное предпринимательство в России и в мире: практика и исследования / Отв. Редактор А.А.Московская. – М. : ГУ ВШЭ, 2011. – 286 с.
5. Історія створення організації Jardin de Cosagne. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reseaucocagne.asso.fr/missions/>

ЗДОРОВ'Я ЯК СКЛАДОВА ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ: ВИЗНАЧЕННЯ ПРОБЛЕМ

Стан здоров'я залишається найважливішою складовою людського розвитку, визначає його надбання та потенціал в контексті інших якісних характеристик розглядається як засіб досягнення індивідом всього різноманіття життєвих цінностей, повноцінного та всебічного розвитку, реалізації всіх функцій. Так, рівень здоров'я визначає можливості відтворення населення, реалізацію його економічної активності, здобуття професійної підготовки та якісної освіти. Відповідно високий рівень захворюваності та смертності, особливо серед дорослих працездатного віку, має вагомий соціально-економічний наслідок.

Незважаючи на зростання показників народжуваності (з 7,8‰ у 2000 р. до 11,1‰ у 2013 р.) та зниження відносних показників смертності (загальна чисельність померлих знизилася з 758,1 тис. осіб в 2000р. до 662,4 тис. осіб у 2013 р., загальний коефіцієнт смертності – відповідно з 15,4‰ до 14,6‰), природний приріст населення зберігає від'ємні показники та становить мінус 158,7 тис. осіб.

Показники очікуваної тривалості життя при народженні останніми роками мають позитивну динаміку та становлять у 2013 р. для чоловіків – 66,34, для жінок – 76,22 років. Водночас цей показник є набагато нижчим порівняно з іншими країнами, зокрема з ЄС, де очікувана тривалість життя при народженні відповідно становить для чоловіків – 76,01, для жінок – 82,16 років [1; с. 186].

Така ситуація пов'язана перш за все з високим рівнем захворюваності населення України, найбільшою є частка хвороб органів дихання та системи кровообігу.

Крім того, серед населення країни відмічається досить висока рання смертність від неінфекційних захворювань, зокрема, онкологічних.

Зниження захворюваності можливо завдяки застосуванню широкого кола заходів, нагальним, насамперед, є: розвиток системи первинної профілактики та ранньої діагностики захворювань, систематичні медичні огляди, удосконалення підготовки медичних працівників, поширення спеціалізації сімейного лікаря, розширення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я, диверсифікація джерел їх фінансування.

Важливою проблемою є зростання інвалідизації населення, так, кількість інвалідів складає в Україні понад 2 млн. осіб [2; с. 143]. Причинами інвалідизації виступають серцево-судинні захворювання, новоутворення, травми, навмисні самоушкодження та інші зовнішні чинники.

Для забезпечення сталого людського розвитку неодмінним є підвищення репродуктивного потенціалу і збереження здоров'я новонароджених. Репродуктивне здоров'я є не просто свідченням відсутності хвороб репродуктивної системи або порушення її функцій, а станом повного фізичного, розумового та соціального благополуччя, що передбачає можливість задовільного та безпечного сексуального життя, здатність до відтворення, а також право на доступ до відповідних послуг з охорони здоров'я, що дають змогу жінці безпечно перенести вагітність та пологи, а батькам – створити найкращі умови для народження здорової дитини.

Основними проблемами у сфері репродуктивного здоров'я є: материнська смертність та смертність немовлят; значна кількість ускладнень під час вагітності та пологів; безплідність у чоловіків і жінок.

На стан репродуктивного здоров'я населення впливає також смертність чоловіків працездатного віку, втрати чоловічого населення у репродуктивному віці позначаються на статевому співвідношенні у суспільстві, зумовлюючи наявність значної кількості одиноких жінок, неповних сімей та дітей-сиріт [3].

У країні спостерігається високий рівень материнської смертності, що в декілька разів перевищує показники розвинених країн. Материнська смертність відображає ступінь ризику, якому піддаються жінки під час вагітності й пологів. Причинами репродуктивних втрат є також інфекції, що передаються статевим шляхом, небажані вагітності і, як наслідок, їх штучне переривання.

Слід зазначити, що останніми роками спостерігаються позитивні зміни щодо смертності немовлят. Так, за останні роки частка померлих немовлят знизилася з 11,9‰ у 2000 р. до 8 ‰ у 2013 р.

Збереження та покращення репродуктивного здоров'я населення потребує підвищення якісної медичної допомоги дітям та матерям; запровадження ранньої діагностики та виявлення захворювань репродуктивної системи, своєчасність профілактичних оглядів; запобіжних дій щодо небажаної вагітності шляхом профілактичних заходів з метою подолання цієї проблеми; посилення контролю за діяльністю приватних медичних установ в сфері репродуктивного здоров'я, їх ліцензування та акредитації.

Подальше скорочення материнської смертності та смертності немовлят повинно відбуватися через належне фінансування програм неонатального догляду, зокрема, це: закупівля реанімаційного обладнання та систем підтримки життєдіяльності немовлят, медичних препаратів; підготовка спеціалістів; створення спеціалізованих медичних центрів.

Останнім часом відзначається зростання значимості для здоров'я жінок і дітей таких несприятливих факторів, як забруднення навколишнього середовища, шкідливі умови виробництва, руйнування державної системи дошкільних установ, зниження доступності санаторно-курортного лікування та літнього оздоровчого відпочинку, зростання кількості жінок та дітей, що вживають алкогольні та наркотичні засоби; скоротилися можливості для занять дітей фізкультурою та спортом.

Актуальною проблемою є погіршення якості здоров'я новонароджених дітей. Водночас відзначається поступове збільшення захворюваності дітей у всіх вікових групах. Слід звернути увагу на погіршення стану здоров'я підлітків, основними причинами якого є гіподинамія, неякісне харчування, психічні перевантаження, ранні статеві стосунки, паління, вживання алкоголю та наркотичних речовин [4; с. 48]. Значну частку захворювань становлять

хвороби органів дихання, хвороби кістково-м'язової системи, сечостатевої системи, ендокринної системи, розладу харчування, обміну речовин.

Спостерігається динаміка щодо зростання частки хронічних захворювань, які є неприродними для дитячого віку. Проблеми фізичного, психічного та соціального здоров'я дітей мають підвищений ризик трансформуватися з часом у серйозні порушення здоров'я, які нерідко обмежують повноцінну життєдіяльність або вибір професії, викликають залежність від ліків та медичних послуг і таким чином стають позитивним надбанням, що значно обтяжує подальше життя і погіршує його якість [2; с. 140].

Погіршення демографічної ситуації і показників здоров'я населення України тісно пов'язане як з соціально-економічними змінами, так і з проблемами, що накопичилися в охороні здоров'я. Застаріла матеріально-технічна база, низька заробітна плата, структурні диспропорції, неефективне використання ресурсів стали характерними для системи охорони здоров'я.

Зміни в системі охорони здоров'я країни мають відбуватися через: сприяння розвитку сімейної медицини (сімейного лікаря) та первинної ланки охорони здоров'я; децентралізацію системи управління закладами охорони здоров'я, диверсифікацію джерел фінансування; введення соціального медичного страхування; вдосконалення системи надання платних медичних послуг через легалізацію платних послуг в держаних і комунальних закладах та посилення державного регулювання платної медичної допомоги з метою обмеження безконтрольного заміщення безплатної медичної допомоги та контролю за якістю медичних послуг, які надаються населенню у приватних медичних закладах.

Література

1. Економічні та гуманітарні напрями розвитку соціальної інфраструктури (колективна монографія) / За науковою редакцією В.М. Новікова –К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, Держкомстат України, 2010. – 511 с.

2. Людський розвиток в Україні: мінімізація соціальних ризиків (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е.М.Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, Держкомстат України, 2010. – 496 с.

3. Кабінет Міністрів України; Розпорядження, Концепція від 27.04.2006 р. № 244-р Про схвалення Концепції Державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006-2015 роки» [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/244-2006-%D1%80>

4. М.М.Коренев. Нагальні проблеми охорони здоров'я підлітків. / Коренев М.М. // Журнал НАМН України. – 2011, т. 17, № 1. – С. 48-53.

Поплавська О.М.,

*доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана*

ДОХОДИ ЗАЙНЯТОГО НАСЕЛЕННЯ: АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Виклики глобалізації та поглиблення фінансово-економічної кризи, які сьогодні постають перед урядами багатьох країн світу, вимагають постійного опрацювання й вирішення питань, пов'язаних із забезпеченням соціальної безпеки як країни так і кожного громадянина. Недаремно міжнародні організації закликають суспільство до діалогу задля миру та подолання бідності, як однієї з ключових причин нестабільності у світі.

Для України забезпечення соціальної безпеки є першочерговим завданням уряду, адже це не лише природна потреба кожної людини, але й передумова розвитку держави. Варто відзначити, що деякі явища, як то бідність, розшарування населення, фактично "зникнення" середнього класу, звуження доступу до освіти та медицини серед значної чисельності громадян, свідчать про загрозу соціальній безпеці. Як засвідчує Давидюк О.О. "практично за всіма найважливішими соціальними показниками світового цивілізаційного розвитку Україна продовжує перебувати на небезпечній межі" [1].

Питання доходів населення, як чинника, що впливає на соціальну безпеку країни, досліджується багатьма науковцями як в Україні (Давидюк О.О, Ілляш О.І., Кучерук С.С., Новікова О.Ф., ін.) , так і поза її межами. Більшість авторів зосереджуються на таких проблемах, як бідність та якість життя населення, аналізуючи індикатори соціальної безпеки країни в сфері доходів населення. Разом з тим, недостатньо приділяється уваги таким аспектам, як відповідальність суб'єктів системи соціально-трудова відносин щодо гідної праці та відсутність дискримінації у розподілі доходів.

Дослідження вище означених аспектів передбачає, перш за все, з'ясування сутності категорії "відповідальність". Остання розуміється як свідоме ставлення соціальних партнерів до виконання своїх обов'язків, завдань та визначається сукупністю чинників: 1) усвідомлення кожною працюючою людиною того, що лише від якості, продуктивності його праці залежить оцінка його трудової діяльності; 2) гідне, неупереджене ставлення роботодавців і держави до найманої робочої сили, що передбачає створення гідних умов праці та об'єктивної оцінки результатів праці; 3) узгодженості в діях і рішеннях та довіри між соціальними партнерами. На думку автора лише за умови відповідальності як з боку держави, так і з боку кожного громадянина у сфері трудових доходів можливий справедливий розподіл, відсутність дискримінації та, як результат, достойний рівень життя й соціальної безпеки.

Соціологічні дослідження щодо оцінки населенням якості життя свідчать, що відповідальність соціальних партнерів в Україні є вкрай низькою. Так за інформацією інституту соціології НАН України більшість населення вважає себе бідними - більше 50%, а 45,6% населення не задоволені своїм життям [2, с.5]. Цьому є об'єктивне пояснення. Якщо обрати за відправну точку прожитковий мінімум для працездатної особи, й співвіднести його із даними розподілу заробітної плати у 2013 та 2014 роках, то виявиться, що відповідно 8,8 та 5,2 % [3] працюючих

отримували заробітну плату нижче 1218 грн. на місяць. Тобто, хоча частка зайнятих за наймом, що потенційно можна віднести до бідного населення зменшується, вона досить вагома. Вважаємо, що працююча людина у відповідальному суспільстві не може отримувати заробіток, нижче прожиткового мінімуму.

Разом з тим, якщо порівняти розподіл заробітної плати із розрахунковим рівнем мінімальної заробітної плати (за даними федерації профспілок України - на рівні не нижче 3000 грн. на місяць), то з'ясуємо, що частка потенційно бідних зростає майже до 50 % працюючого за наймом населення. А зважаючи на те, що зайнятих - працюючих за наймом в Україні - 80,9% [4] загальної чисельності зайнятих в 2013 році, то ситуація щодо соціальної безпеки знаходиться у зоні ризику.

В той же час зайняті - роботодавці та самозайняті становлять близько 19% (з них 1% - роботодавці). Доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості у 2013 році становили 2685,91 грн. на місяць одного домогосподарства, що повідомили про такий дохід [5], що у 2,2 рази вище за мінімальну заробітну плату. Проте такий дохід менший за середню заробітну плату цього періоду у 1,2 рази. Водночас, тривалість фактично відпрацьованого тижневого робочого часу працюючих за наймом становила 40 годин, роботодавців - 44 години, а самозайнятих - 41 годину. Тобто офіційна статистика показує те, що праця зайнятих - роботодавців та самозайнятих є менш доходною, й не гарантує справедливої оцінки праці, не є "захистом" від бідності. Це на наш погляд фактор ризику для соціальної безпеки, адже така ситуація є результатом або низької ефективності малого бізнесу, підприємницької діяльності, або суттєвої тінізації економіки.

Негативним фактором для соціальної безпеки та економіки в цілому також є показник співвідношення наявного доходу населення і валового внутрішнього продукту, як показника справедливого розподілу доходів. В 2012 році це співвідношення становило 78,8%, а в III кварталі 2013 року - 77,3%, що вище за критичний показник, встановлений у методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. В той же час спостерігається тенденція до скорочення частки заощаджень населення.

Таким чином, ризики соціальної безпеки, що продукуються у сфері доходів зайнятого населення є досить відчутними. Подолати цю ситуацію за сьогоденних умов можливо лише завдяки зваженим рішенням та відповідальному ставленню уряду до соціально-економічних проблем країни. На наш погляд у першу чергу необхідно відновити довіру між соціальними партнерами шляхом вироблення транспарентних законів, правил. По-друге, посилити відповідальність партнерів за прийняті рішення й не допускати популістських рішень в соціально-трудої сфері.

Література

1. Давидюк О.О. Соціальна безпека: проблеми теоретичного аналізу та побудови системи показників. Режим доступу : http://www.cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=12:2010-06-10-20-35-51&catid=16:2010-06-10-20-23-45&Itemid=23
2. Українське суспільство 1992-2013. Стан та динаміка змін. соціологічний моніторинг / за ред. дек.н. В. Ворони, д.соц.н. М.Шульги. - К. Інститут соціології НАН України. - 2013. - 566с.
3. Соціально-економічний розвиток України за 2014 рік. Ресурс доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/soekru_12_14.pdf
4. Економічна активність населення України 2013. Ресурс доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/zb_ean_2013.pdf
5. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013 році. Ресурс доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/zb_vrd_2013.pdf

Смачило В.В.,

канд. екон. наук, доцент,

Халіна В.Ю.,

канд. екон. наук, ст. викладач,

Харківський національний університет будівництва та архітектури

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ

Населення є важливим ресурсом та важелем розвитку економіки, тим паче в період переходу від індустріальної до постіндустріальної економіки, коли головним фактором розвитку є людина як носій знання, ідей, інновацій. В роботі [1] наведено думку А. Вишневського, який вважає демографічну модернізацію однією з трьох ключових взаємопов'язаних складових процесу модернізації одночасно з промисловим переворотом і урбанізацією. З метою збалансованого розвитку економіки формуванню кількісного та якісного складу населення необхідно приділяти значну увагу.

Метою даного дослідження є аналітичний огляд соціально-економічного аспекту демографічної ситуації Харківського регіону. В основу дослідження покладено гіпотезу про взаємозв'язок та взаємообумовленість соціально-економічної та демографічної ситуацій. Це доводиться тим, що чисельність населення обумовлює величину ресурсів для праці, їх структуру та якість; соціальна та освітня інфраструктури формують рівень їх підготовки у відповідності з потребами економіки регіону; рівень розвитку економіки регіону, в свою чергу, впливає на інтенсивність народжуваності та рівень урбанізації, економічну активність та рівень доходів, що, в деякій мірі, визначають вплив на демографічні показники.

Специфіка демографічної ситуації в Харківській області та Україні в цілому полягає в поєднанні депопуляції населення з погіршенням стану його здоров'я, що дозволяє кваліфікувати її як затяжну демографічну кризу. Досліджуючи демографічні показники по Харківській області [2], відмічаємо зменшення чисельності населення за період 1.01.1995–1.01.2014 рр.: постійного на -12,36%, наявного на -12,33%. Також необхідно звернути увагу на

зменшення показника природного скорочення населення, що досягається зростанням народжених за умови більш високого значення померлих, яке має тенденцію до скорочення. Так, максимум падіння відмічається в 2000р. (-28,529 тис. осіб), а у 2013р. в два рази менше – 12,765 тис. осіб.

Загалом, причиною зростання народжуваності, починаючи з 2002р. вважають демографічну ситуацію 80-х років. Тобто, в дітородний період ввійшло населення, народжене в 70-х-80-х роках, коли спостерігалось зростання чисельності за рахунок народжуваності. Даний чинник можна віднести до категорії природно-демографічних. Окрім нього, на підвищення народжуваності впливають, насамперед, економічні фактори, такі як рівень допомоги по народженню дитини. Суттєвий вплив економічних факторів характерний для країн з низьким рівнем життя та доходів й високим рівнем економічної активності населення.

Тому досить доречним виявилось рішення уряду щодо збільшення допомоги при народженні, яке було затверджене в 2005р., адже тривалий час вона мала незначний обсяг. Так, в 2001р. одноразова допомога по народженню становила 180грн, в 2002р. – 200грн, в 2003р. – 320грн, в 2004р. – 684грн, а вже з 1.01.2005р. вона досягла 1500грн. У зв'язку з політичними факторами (передвиборними перегонами), розмір одноразової допомоги по народженню дитини з 1.04.2005р. зріс до 8497грн, а з 2012р. став диференційованим за кількістю дітей і становив 12240 грн на першу дитину, 25000 грн – на другу. На даний момент, у зв'язку з кризовою соціально-економічною ситуацією в Україні, диференціація усунена, а допомога по народженню на дитину з 1.07.2014р. складає 41280 грн.

Виходячи з того, що взаємозв'язки економічних та демографічних процесів є динамічними, вони мають не функціональний, а кореляційний характер, тобто зміна одного процесу не зумовлює зміну іншого в тому ж напрямку і в тих же масштабах [3], а також між причиною та наслідком завжди присутні часовий лаг, то оцінку впливу виплат по народженню на рівень народжуваності можна здійснити як динамічно (рис. 1), так і кореляційно.

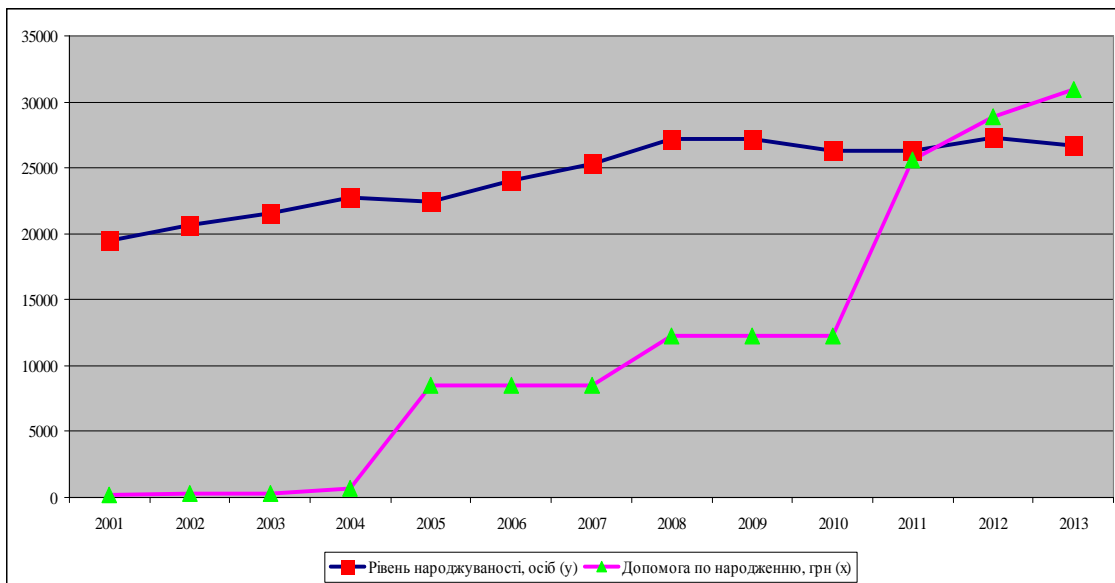

Рисунок 1 – Динаміка рівня народжуваності та розмірів допомоги по народженню дитини [2]

Як бачимо з рис. 1, рівень народжуваності в цілому за аналітичний період зростає. В той же час, значне збільшення допомоги по народженні в 2005р. прискорило темпи цього зростання в 2005-2010 рр., але в 2011р., зростання виплат не обумовило значний приріст народжуваності. Така ситуація свідчить, що не лише розмір допомоги при народженні дитини впливає на рівень народжуваності.

Зазвичай, демографічні процеси обумовлюють вікову структуру населення регіону, яка впливає на його соціально-економічний стан, бо формує кількість економічно активного та неактивного населення. А це визначає трудовий і, відповідно, економічний потенціал та співвідношення зайнятих і безробітних, пенсіонерів та молоді, що необхідно враховувати при формуванні соціальної політики та здійсненні соціальних витрат.

Взаємозв'язок демографічної ситуації та економічного стану регіону проявляється через формування робочої сили. Адже кількість ресурсів для праці, їх якість та склад залежать від народжуваності, тому темпи народжуваності доцільно розглядати як одну з найважливіших детермінант кількості робочої сили, а відтак і пропозиції робочої сили на ринку праці. Крім того, рівень народжуваності впливає на зайнятність опосередковано, шляхом виключення жінки з економічно активного населення на певний період, що впливає як на обсяги суспільного виробництва (економічний аспект), так і на кількість дітей в сім'ї (демографічний аспект).

Крім того, статеві-вікова диференціація населення здійснює вплив і на структуру та обсяги попиту на товари й послуги, внаслідок різних смаків та потреб. Відповідно, це визначатиме, в тій чи іншій мірі, напрямки та обсяги виробничого потенціалу регіону. Але оцінити кількісно цей вплив досить складно через відсутність відповідно структурованих офіційних статистичних даних у достатніх обсягах.

Це ще раз доводить необхідність активізації та стимулювання народжуваності на всіх рівнях, в тому числі і на регіональному, створення прийнятної соціально-економічної ситуації в регіоні, яка б мотивувала до народжуваності. Очевидно, що демографічна ситуація та рівень соціально-економічного розвитку взаємопов'язані та взаємообумовлені, але рівень впливу соціально-економічних факторів, як було встановлено, є не єдиним чинником, який обумовлює зростання чи скорочення народжуваності. Мають значення релігійні канони, культура, етика, мораль та духовність, стиль життя, тощо. Тому в основу розробки регіональних програм стимулювання

народжуваності Харківського регіону необхідно, насамперед, закласти не економічні важелі, а соціальні, культурні, законодавчі та інші. Можна використовувати регіональні програми медичного, освітнього та житлового забезпечення; підтримки матерів під час відпустки по догляду за дитиною, шляхом введення додаткових регіональних гарантій та підтримки роботодавців, які повинні утримувати так звані «декретні місця»; створення умов для праці матерям з малими дітьми, тощо. Наголосимо, що регіональна програма стимулювання народжуваності повинна ґрунтуватися на стимулюванні до народження другої, третьої, тощо дитини, виправляючи, тим самим, недолік щодо зрівняння виплат на дітей незалежно від їх кількості.

Регіональна програма підтримки народжуваності в Харківській області повинна базуватися на державних програмах і розроблятися на основі впливу факторів, які впливають на рівень народжуваності. Перспективними напрямками повинні стати:

1) регіональна програма молодіжного житлового будівництва, яка б фінансувалася додатково за кошти місцевих бюджетів, окрім діючої державної програми;

2) додаткові виплати по народженню на дитину в залежності від порядковості дитини (друга, третя), що дозволить збільшити народжуваність однією жінкою. На даний момент державні виплати по народженню дитини не диференційовані за порядковістю дітей;

3) розвиток (якісний та кількісний) соціально-освітньої інфраструктури регіону (освітні, медичні, культурно-побутові, тощо заклади) у відповідності до зростаючих потреб області;

4) розробка комплексно-інтегрованих програм підготовки спеціалістів для ринку праці Харківщини на основі конкурентних переваг регіону, що забезпечить збалансований розвиток ринку праці та економіки регіону в цілому.

Література

1. Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки (колективна монографія) / [Лібанова Е.М., Макарова О.В., Курило І.О. та ін.]; за ред. Е.М.Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2012. – 320 с.

2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України в Харківській області [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<http://kh.ukrstat.gov.ua/>.

3. Демографічний блог // [Електронний ресурс]. - Режим доступу <http://referatu.net.ua/newreferats/933/190940/?page=1>

УДК 37.048.4

Уличний І.Л.,

доцент кафедри соціальної педагогіки та психології,
Кіровоградський державний педагогічний
університет ім. В. Винниченка

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Вибір професії є важливим кроком у життєвому і професійному становленні людини. Від правильного вибору професії виграє як суспільство, що одержує цілеспрямованого суспільно корисного громадянина, так і особистість, яка відчуває задоволення від роботи і має широкі можливості для самореалізації.

Процеси євроінтеграції України обумовлюють потребу в аналізі та критичному осмисленні європейського досвіду профорієнтаційної роботи та окресленні шляхів використання позитивних моментів у вітчизняній практиці профорієнтації.

Привертає увагу досвід профорієнтації в Польщі. Реформа системи освіти в Польщі передбачає зростання ролі професійної орієнтації. Професійна орієнтація і консультування є невід'ємною складовою навчально-виховного процесу в школах [4]. Професійне консультування в Польщі здійснюється за такими напрямками:

- професійне консультування для молоді (знаходиться в компетенції Міністерства національної освіти);

- професійне консультування для дорослих, безробітних і осіб, які шукають роботу (знаходиться в компетенції Загальнодержавної установи праці, яка підпорядковується Міністерству праці і соціальної політики).

Основними принципами професійного консультування визначено: добровільність, доступність послуг, рівність в користуванні цими послугами, їх безкоштовність, свобода вибору професії і місця надання роботи, конфіденційність й охорона особистих відомостей про особу.

Реформа освіти в Польщі передбачає наявність у кожній школі консультанта з профорієнтації. Тобто, професійна орієнтація і консультування повинні стати невід'ємною частиною освітнього процесу в школах. Одним із найважливіших завдань сучасної школи є весторонній розвиток особистості. Це набуває особливого значення в підлітковому віці, коли молоді люди повинні прийняти багато важливих рішень для себе, в тому числі вибрати подальше навчання, професію, майбутню роботу.

У даний час в Польщі успішно реалізується проект «Старт до кар'єри», управління яким здійснює Міністерство освіти за підтримки компанії Gumtree [5]. Реалізація цього проекту спрямована на професійну активізацію молоді, на налагодження продуктивних взаємозв'язків між роботодавцями і випускниками професійно-технічних навчальних закладів. Освітні матеріали та навчальні плани зорієнтовані на підготовку фахівців, які можуть ефективно вийти на ринок праці (отримають вміння вести співбесіду, скласти резюме, розпочати власний бізнес, отримати інвестиції на його розвиток).

Заслуговує на увагу досвід роботи Центру інформації і консультування, який створений в Чехії. Він безкоштовно надає широкий спектр інформаційних та консультативних послуг: від профорієнтаційної роботи в

початковій школі до планування кар'єри, вибору професії, перепідготовки. Розробка та реалізація профорієнтаційних заходів базується на тріаді «учні – батьки – школа». Учні повинні отримати інформацію про професії, ринок праці, батьки – забезпечити підтримку, школа – надати консультування.

Професійне консультування в Чехії в межах своїх повноважень здійснюють: Міністерство освіти, молоді і спорту; Міністерство праці і соціальної політики; Міністерство промисловості і торгівлі; неурядові організації; фізичні особи, які займаються питаннями консультування.

Міністерство освіти, молоді і спорту координує набуття учнями та студентами навиків управління кар'єрою, що реалізується в межах навчального плану, зокрема через програми «Людина і її світ», «Людина і суспільство», «Людина і світ праці». І в школах, і в вищих навчальних закладах надзвичайно важлива роль відводиться професійному консультуванню.

Управління профорієнтацією в Хорватії здійснюється шляхом створення партнерських взаємовідносин в галузях початкової, середньої та вищої освіти, зайнятості, соціальної інтеграції і приватного сектору[8]. В даний час створено Форум безперервного професійного консультування, який виступає в якості консультативної мережі, що охоплює всі зацікавлені сторони. Основною метою створення Форуму є розробка стратегії та заходів у сфері профорієнтації та координація їх реалізації, що сприяє підвищенню якості людського потенціалу, починаючи від його формування в процесі шкільного навчання і до реалізації на ринку праці. При Міністерстві освіти, науки і спорту створюється Національна рада з розвитку служб професійної орієнтації.

Окрім того, в Хорватії в рамках державних служб зайнятості створено 8 центрів профорієнтації, робота яких вирізняється комплексним підходом до надання профорієнтаційних послуг усім категоріям населення. У питаннях професійного самовизначення, вибору професії, підвищення кваліфікації, професійної перепідготовки. Усі послуги, пропоновані центрами, надаються безкоштовно і спрямовані на: надання допомоги в плануванні кар'єри і виборі професії; забезпечення адекватного рівня підтримки в процесі управління кар'єрою; підготовка і розповсюдження агітаційних матеріалів.

Німецька система професійної освіти (так звана подвійна система) поєднує теоретичну і практичну професійну підготовку. Здобувачі професійної освіти проходять три роки навчання в школі і на робочому місці у відповідності з обраною професією або в спеціалізованому професійно-технічному училищі. Подвійною системою освіти в Німеччині займаються також соціальні партнери: роботодавці, представники Торгово-промислової палати і палати ремесел. Спеціально створене Федеральне агентство з працевлаштування пропонує послуги в сфері ринку праці і підготовки кадрів для населення, приватних компаній та державних установ. Основними його завданнями є такі: допомога в навчанні і пошуку роботи; консультування; працевлаштування; сприяння в професійній підготовці; заохочення в подальшому навчанні; підтримка людей з обмеженими можливостями; надання субсидій на створення робочих місць.

У Німеччині розроблений «паспорт з вибору професії», який підвищує мотивацію до знаходження інформації про професії, дає учням можливість краще пізнати себе. Відповідно до цього паспорту від керівників школи вимагається: наявність певної профорієнтаційної концепції (визначеної у шкільній програмі); наявність відповідальних осіб (координаторів); співпраця з підприємствами та іншими закладами (у профорієнтаційній роботі); систематична робота з батьками (з питання «профорієнтації»); відповідна матеріальна база.

Таким чином, перехід до постіндустріального суспільства, розвиток економіки знань, розвиток євроінтеграційних процесів, зростання вимог національного та світових ринків праці до професійної мобільності людей спричиняють гостру необхідність в удосконаленні профорієнтаційної роботи. Вивчення європейського досвіду професійної орієнтації дає змогу стверджувати, що загальними вимогами до фахівців є: мобільність; уміння пристосовуватися до нових умов праці та вимог ринку праці; знання іноземних мов; володіння комп'ютерними технологіями; готовність навчатись впродовж життя, постійно підвищувати свою кваліфікацію, відповідальність, навик спілкування, готовність приймати рішення, вміння працювати в команді, лідерство, гнучкість, креативність. Освіта, професійні знання відіграють значну роль у забезпеченні зайнятості в ринкових умовах, що потребує відповідної професійної підготовки, заснованої на науково обґрунтованій системі професійної орієнтації. В Україні доцільно активніше вивчати та впроваджувати досвід профорієнтації європейських країн. У цьому відношенні пріоритетними завданнями є наступні: удосконалення законодавчої бази з профорієнтаційної роботи; узгодження роботи центрів зайнятості та загальноосвітніх навчальних закладів, закріплення за кожною школою консультантів з профорієнтації; створення для учнів загальноосвітніх шкіл центрів професійної орієнтації при центрах зайнятості; налагодження співпраці між навчальними закладами та роботодавцями. Для покращення профорієнтаційної роботи потрібно забезпечити кращу профорієнтаційну підготовку педагогічних працівників, реалізовувати міжпредметні зв'язки у профорієнтаційній роботі, в умовах профільного навчання готувати учнів до оволодіння інтегрованими професіями, ознайомлювати з можливостями перекваліфікації, професійного та кар'єрного зростання, запровадити у школах курси, які ознайомлювали б учнів зі світом професій.

Література

1. Кузів М. З. Особливості профорієнтаційної роботи в Німеччині та Україні в умовах ринку праці / М. З. Кузів // Вісник Львівського університету. Випуск 25. – Львів : Видавничий центр ЛНУ, 2009. – С. 298–304.
2. Припотень В. Національні проблеми та зарубіжний досвід професійної освіти та профорієнтації молоді / Припотень В. // Вісник КНТЕУ - Вип.5 – 2010. – С.120-127.
3. V. Baraniak. Współczesna pedagogika pracy z perspektywy edukacji, pracy i badań. Warszawa 2010, Wyd. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, s. 202.
4. Daniel Kukla. Orientacja i poradnictwo zawodowe we współczesnej szkole [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://edukator.koweziu.edu.pl/index.php/archiwum/44-44>.
5. Jak zbudować most współpracy pomiędzy pracodawcami i absolwentami szkół technicznych, czyli program Gumtree „Start do Kariery” [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://edukator.koweziu.edu.pl/index.php/poradnictwo-zawodowe/1213-jak-zbudowac-most-wspolpracy-pomiedzy-pracodawcami-i-absolwentami-szkol-technicznych-czyli-program-gumtree-start-do-kariery>

ПРОБЛЕМИ ДИТЯЧОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ

Демократизація суспільного життя, перехід до економічних відносин ринкового типу в Україні стали рушійною силою для перегляду концепцій соціально-економічного розвитку національної економіки, обумовили необхідність розбудови її господарського потенціалу. Поряд з цим, усвідомлення пріоритетності формування якісного людського капіталу, акценти соціально-орієнтованої ринкової економіки поступово переносяться на демографічну складову та її підскладову – здоров'я населення, яке у даному контексті є вирішальним чинником реалізації практично всіх стратегічних завдань держави.

Сучасний стан здоров'я дітей в Україні викликає найбільшу стурбованість. Упродовж останніх років зберігається тенденція до його погіршення, яка обумовлена впливом різних негативних факторів соціально-економічного, екологічного та психоемоційного характеру. Академія медичних наук України констатує, що 80% випускників шкіл мають хронічні захворювання, що часто призводить до зниження працездатності та соціальної активності молодшої людини. Останні статистичні дані ВОЗ свідчать: захворюваність дітей 7-14 років збільшилася майже на 35%; зріс кількісний показник дитячої інвалідності. Причому, фахівці вважають, що близько 75% хвороб у дорослих є наслідком умов життя у дитячі та молоді роки. Тому збереження здоров'я дітей України, відновлення їх життєвих сил шляхом організації якісного, повноцінного оздоровлення та відпочинку є важливим напрямком державної політики на сучасному етапі.

Так, на Хмельниччині у 2014 році планувалося забезпечити оздоровленням та відпочинком 114 тис. дітей шкільного віку або понад 93% від загальної їх чисельності. Обласною владою було заплановано забезпечити оздоровленням усіх дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; 75% – дітей з багатодітних та малозабезпечених сімей; 75% – дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; 45% – дітей-інвалідів, 12% – талановитих і обдарованих дітей [1].

У 2014 році з обласного бюджету передбачено виділення 3,5 млн. грн. на оздоровлення дітей, позабюджетних коштів планувалось залучити на суму 14,5 млн. грн. Варто зазначити, що у 2013 році на Хмельниччині оздоровилося понад 116 тисяч дітей. У загальноукраїнському рейтингу Хмельницька область за цим показником посіла третє місце.

Обласним відділенням Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності на 2014 рік заплановано було оздоровити понад 5 тис. дітей застрахованих осіб у дитячих закладах оздоровлення Хмельницької області та за її межами. На зазначені цілі у бюджеті обласного відділення Фонду на 2014 рік заплановані асигнування у розмірі 10 млн. 800 тис. грн. [2].

Відповідно до Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» до типів дитячих закладів відпочинку належать табори з денним перебуванням дітей. Ці табори тимчасово утворюються у навчальних закладах, у них упродовж дня повинен забезпечуватися належний догляд за дітьми, виховний процес, їх повноцінне дозвілля, а також розвиток творчих здібностей та інтересів. У структурі закладів оздоровлення і відпочинку денні табори складають майже 90 %. Влітку 2013 року їх працювало понад 19 тис.; з року в рік їх кількість збільшується. Натомість, кількість стаціонарних закладів оздоровлення, де мають повноцінно оздоровлюватись і відпочивати діти, зменшується. Такий стан не змінюється вже багато років поспіль, що не сприяє виконанню завдань державної політики у сфері оздоровлення та відпочинку.

На нашу думку, просто неможливо в таборі з денним перебуванням в умовах приміщення школи забезпечити дітям повний комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, як це передбачено Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей». Натомість необхідно розвивати мережу стаціонарних позаміських закладів оздоровлення та відпочинку, дитячих оздоровчих центрів, дитячих санаторіїв тощо, не розпорошуючи державні й батьківські кошти на «оздоровлення на асфальті».

Як зазначає А.М. Домище-Медяник, для успішного функціонування дитячі оздоровчі заклади повинні бути забезпечені специфічними умовами для організації дитячого оздоровлення, до яких належать:

- сприятливі лікувальні ресурси (кліматичні, бальнеологічні, змішані);
- у структурі дитячого курортного санаторію передбачаються приміщення для надання медичних послуг реабілітаційного та лікувально-профілактичного характеру, приміщення для використання методів психотерапевтичної дії (музикотерапія, арт-терапія, аутотренінг, танець, кольоро-терапія);
- умови для організації профілактичного, дієтичного, раціонального харчування;
- наявність умов для організації лікувального сну на свіжому повітрі в межах номеру (у великих лоджіях, на балконах, терасах), а також в аераріях, на лікувальних пляжах, соляних печерах;
- облаштування прилеглої території для активного відпочинку дітей (майданчики для відпочинку та спорту (ігор), альтанки, табакан, басейн);
- організації анімаційних програм для дітей різних вікових груп;
- розширений склад приміщень для проведення дозвілля дітей [3].

Очевидно, що і влада розуміє неефективність дитячого оздоровлення у дитячих таборах денного типу. Так, в листі Міністерства Освіти і науки України [4] подано ініціативу щодо внесення змін до законодавства про оздоровлення і відпочинок дітей з метою виключення з типів дитячих закладів оздоровлення та відпочинку табори з денним перебуванням. Реалізація такого підходу сприятиме виконанню державних соціальних гарантій забезпечення необхідними послугами з оздоровлення та відпочинку дітей.

Очевидно, що потребує і доопрацювання затверджена в 2013 р. «Концепція Державної цільової соціальної програми оздоровлення та відпочинку дітей і розвитку мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку на

період до 2017 року», особливо в позиціях щодо забезпечення сучасного розвитку інфраструктури державного підприємства «Міжнародний дитячий центр «Артек», створення цілорічного оздоровчого центру в Автономній Республіці Крим.

Література

1. На Хмельниччині у 2014 році планується оздоровити 114 тис. дітей шкільного віку [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу : <http://ngp-ua.info/2014/01/9978>
2. Оздоровлення дітей влітку 2014 року [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу : <http://www.fse.gov.ua/fse/control/khm/uk/publish/article/83907.jsessionid=A6009DD945C624A7B1D6B2AD55A1CBF3>
3. Домище-Медяник А.М. Стратегічне планування у сфері дитячого оздоровлення : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.03 / А.М. Домище-Медяник. – Ужгород, 2013. – 256 с.
4. Лист Міністерства №1/12-1876 від 07.04.2014р. "Щодо внесення змін до законодавства про оздоровлення та відпочинок дітей" [Електронний ресурс]. - Доступ до ресурсу : <http://mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/2071->

УДК 339.13:378

Хандій О.О.,

*к.е.н., доц., доцент кафедри економіки підприємств,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Северодонецьк*

ОСОБЛИВОСТІ РИНКОВОГО ПОПИТУ НА ПОСЛУГИ ОСВІТИ ВНЗ

Ринок освітніх послуг в Україні працює тривалий час в кризових умовах. На функціонування ринку освіти негативно впливає нестабільне зовнішнє середовище, зокрема, політико-правові, демографічні, економічні та соціально-культурні чинники. Зміни в законодавстві, що ускладнюють доступ до вищої освіти, та сучасні демографічні тенденції обумовлюють від'ємну динаміку показників місткості ринку освітніх послуг та підвищення рівня конкуренції серед закладів і організацій, які їх пропонують. Зниження рівня доходів населення та зростання рівня інфляції в країні впливають на скорочення платоспроможного попиту на послуги ринку. Знецінення знань в ієрархії потреб молоді і переконаність в неможливості знайти робоче місце за фахом занижують цінність та престижність навчання в очах молодого покоління. Вищезазначені фактори вимагають постійних корегувань стратегій закладів освіти та організаційних змін з метою пристосування до мінливого зовнішнього середовища і розвитку попиту.

Метою роботи є дослідження особливостей ринкового попиту на освітні послуги вищих навчальних закладів III та IV рівнів акредитації й впливу на нього зовнішніх факторів (на прикладі Луганської області).

Поява тенденції скорочення попиту на освітні послуги висуває вимоги пошуку можливостей розвитку ринку і потребує детального вивчення потенційних потреб споживачів. Для ефективного дослідження необхідно виділити основні сегменти ринку. Ринок освітніх послуг може бути представлено п'ятьма сегментами споживачів.

Перший сегмент включає випускників шкіл та професійно-технічних закладів, які бажають отримати вищу освіту за фахом, що користується попитом серед роботодавців на ринку праці, є престижним й високооплачуваним. Даний сегмент характеризується високим рівнем конкуренції та високою місткістю. Випускники шкіл останні роки залишаються основними представниками сегменту, їм пропонуються дві послуги: підготовка до ЗНО та підготовка за ОКР "Бакалавр", а потім "Спеціаліст", "Магістр". На чисельність даної групи сегменту впливають різні чинники зовнішнього середовища, основні з них, що заслуговують уваги: демографічний та економічний.

Демографічний фактор представлено в першу чергу, чисельністю дітей від 0 до 17 років та кількістю випускників шкіл. В Україні показник чисельності молодого населення скорочується останні 20 років. Лише у 2013 році спостерігається повільне призупинення негативних тенденцій. Так, наприклад, в Луганській області на 1.01.2014 р. кількість 18-річних становила 18937 осіб, 17-річних – 18696 осіб, 16-річних – 17373 особи, 15-річних – 17115 осіб, 14-річних – 16007 осіб, 13-річних – 15893 особи (статистичні дані, наведені в роботі, отримані за офіційним запитом у Головне Управління статистики у Луганській області). Тобто наступні 5 років буде відбуватися подальше скорочення місткості першого сегменту. Другою складовою демографічного фактору є рівень міграції молоді відповідного віку. Неприятливі умови, загроза життю та здоров'ю, пов'язані з проведенням антитерористичною операцією в області у 2014-2015 рр., суттєво вплинули на зростання рівня міграції молоді в Луганській області, що призвело до зниження місткості даного сегменту.

До економічних факторів зовнішнього середовища, які здійснюють домінуючий вплив на місткість сегменту, належать рівень доходу населення, рівень інфляції, динаміка цін на освітні послуги, рівень конкуренції. Зростання рівня інфляції при зниженні чи збереженні рівня доходів абітурієнтів та їх батьків призведе до зростання попиту на бюджетні місця та вибору ВНЗ за вартістю навчання і місцем їх розташування. Надання можливості оплачувати освітні послуги в кредит або у розстрочку, дозволить частково знизити вплив цих факторів та збільшити кількість потенційних споживачів освітніх послуг.

До другого сегменту належать працівники, що бажають отримати другу вищу освіту за фахом, який є необхідним для зайняття бажаної посади чи збереження своєї посади. Даний сегмент характеризується відносно стабільною, але невеликою місткістю. Розвиток продуктивних сил включає зростання та якісну модернізацію засобів виробництва, що вимагає постійного збагачення виробничого досвіду та трудових навичок працівників, трудової активності, підвищення рівня кваліфікації та професіоналізму. У зв'язку з цим, слід очікувати подальше зростання потенціалу сегменту при покращенні економічної ситуації та збільшенні платоспроможності споживачів. Значна частка працівників майже не використовує отримані професійні знання в своїй роботі, а, відповідно, є

потенційними споживачами освітніх послуг. Даний сегмент зацікавлений в отриманні бажаного рівня знань або диплому про другу вищу освіту в найкоротший термін за мінімальні кошти. Вплив науково-технічного чинника зовнішнього середовища, який призводить до швидкого старіння знань, "відмирання" певних професій або зниження їх затребуваності та престижності, і вплив соціально-психологічного чинника, який проявляється у бажанні знайти нове місце в житті, в новій професії при неможливості самореалізації в професії за першою освітою, формують групу абітурієнтів, які усвідомлено зі сформованими вимогами до знань приходять за другою вищою освітою. Поточна місткість сегменту характеризується такими даними: на початок 2013/2014 навчального року чисельність студентів, що здобувають другу вищу освіту у ВНЗ III – IV рівнів акредитації в Україні 16893 осіб (в Луганській області – 458 ос.), на початок 2014/2015 навчального року – 14973 особи (в Луганській області інформація конфіденційна). Під впливом економічного чинника, а саме зниження рівня життя населення неможливо розраховувати на зростання місткості сегменту в 2015-2016 роках.

До третього сегменту належать підприємства, які повинні підвищувати кваліфікацію власних співробітників не рідше одного разу в 5 років. Саме підприємства є перспективним сегментом, який характеризується великою місткістю та зростаючим попитом. Проте освітні послуги сьогодні не завжди відповідають потребам потенційних споживачів даного сегменту. Основні вимоги підприємств до освітніх послуг можна сформулювати наступним чином: урахування специфіки виробництва при помірній (мінімальній) вартості навчання. Зменшення попиту на першому сегменті ринку приверне подвійну увагу до третього сегменту. Розробка освітніх програм для кожного споживача третього сегменту, що задовольняють всім їх вимогам, дозволить підтримувати довгострокові зв'язки з перспективними платоспроможними клієнтами. Активізація широкого спектру рекламної діяльності в напрямку споживачів цього сегменту дозволить наблизити місткість ринку до його потенціалу.

Основні чинники, що впливають на формування попиту у представників даного сегменту є політико-правовий та економічний. Значну частку слухачів курсів підвищення кваліфікації складають бухгалтери, аудитори та представники професій, діяльність яких залежить від змін податкового кодексу й інших нормативно-правових актів. Будь-які зміни в законодавчій сфері потребують відповідних роз'яснень на мікрорівні, що створює додатковий попит з боку зазначених груп працівників. В той же час складний фінансово-економічний стан багатьох підприємств стримує зростання розміру сегменту. В свою чергу, запровадження системи покарань за порушення строків підвищення кваліфікації та невідповідність кваліфікації працівників займаній посаді призведе до суттєвого зростання місткості третього сегменту.

Наступні сегменти є невеликими за місткістю. Четвертий – представлено населенням старше 45 років, страховий стаж яких становить не менше 15 років, що мають право до досягнення пенсійного віку на одноразове отримання ваучера для підтримання їх конкурентоспроможності шляхом перепідготовки, спеціалізації, підвищення кваліфікації за професіями та спеціальностями для пріоритетних видів економічної діяльності згідно зі статтею 30 ЗУ "Про зайнятість населення". П'ятий – зареєстрованими безробітними, які направляються Центрами зайнятості на перепідготовку за напрямками, що користуються попитом на ринку праці, згідно зі статтею 9 ЗУ "Про зайнятість населення". Зазначені сегменти можуть бути віднесені до нішових, оскільки мають свої специфічні вимоги до послуг (низька вартість і висока затребуваність професій) та обмежені за масштабом. Навчання студентів четвертого та п'ятого сегментів відбувається за державні кошти. Відповідно, основними чинниками, що впливатимуть на розмір сегменту будуть політико-правовий та соціально-економічний. Внесення змін до Законів України може обмежити доступ до безкоштовного навчання безробітних та осіб старше 45 років, це сприятиме зменшенню розміру сегментів, в той час як погіршення соціально-економічної ситуації в державі з наступним зростанням рівня безробіття вплине на їх зростання. У зв'язку з проведенням АТО в Луганській області велика кількість працівників втратила роботу через необхідність зміни місця проживання та евакуації у більш безпечні міста або через припинення діяльності підприємств у зв'язку з втратою ринків збуту чи руйнуванням. Всі ці фактори відбилися на збільшенні чисельності безробітних, а, відповідно, на потенціалі п'ятого сегменту.

Згідно з проведеним дослідженням перший сегмент є традиційно основним постачальником абітурієнтів, другий та п'ятий сегменти є перспективними, але потребують додаткових зусиль для наближення місткості сегменту до його потенціалу. Третій сегмент привертає увагу своєю стабільністю попиту, четвертий – характеризується найменшим охопленням і розвиненістю зв'язків з потенційними абітурієнтами. З метою розширення присутності ВНЗ Луганської області на ринку освітніх послуг, а іноді їх виживання, необхідно охопити всі зазначені сегменти та розробити стратегію виходу на нові ринки освітніх послуг: географічні та демографічні ринки (робота з обдарованою молоддю шкільного віку, проведення популярних курсів для осіб похилого віку, реалізуючи концепцію безперервної освіти тощо). Гнучкість в прийнятті рішень, орієнтація на споживача з урахуванням особливостей і відмінностей кожного сегменту дозволять закладам освіти утримати свої позиції в кризових умовах діяльності.

Швед В.В.

*к.э.н., доцент кафедры экономики и менеджмента,
Винницкий социально-экономический институт,*

ФЕНОМЕН КОВОРКИНГА: СОТРУДНИЧЕСТВО ИЛИ ДИССОНАНС

Современная экономическая парадигма постоянно ставит сотрудника и руководителя перед необходимостью адаптации к изменениям условий работы. Новые вызовы формируют и новые решения. Одним из таких решений выступает активное применение методов информационной экономики – викиномики.

По своей сути викиномика является информационной моделью, использованной в контексте экономических процессов и явлений [1].

В основу викиномики положены принципы массового сотрудничества (mass collaboration), взаимодействия равных (peer collaboration) и идеологию открытого кода, для достижения коммерческого успеха.

Понимание основополагающих принципов викиномики приводит нас к понимаю феноменам коворкинга [2].

Суть явления коворкинга состоит в создании такой модели работы, в которой участники, оставаясь независимыми и свободными, используют общее пространство для своей деятельности. То есть коворкинг является формой проявления викиномики в контексте массового сотрудничества и взаимодействия равных.

Необходимо отметить, что коворкинг не предполагает общую ориентацию на коммерческий успех, в то время как каждый участник коворкинга ориентирован на собственный успех любого характера: коммерческого, социального, психологического и т.д.

Таким образом мы понимаем коворкинг как некое добровольное объединение предпринимателей, в котором каждый предприниматель преследует собственную цель, но среда деятельности объединения предпринимателей является общей, и каждый предприниматель прикладывает определенные усилия для поддержания принятых правил и создания комфортны условий деятельности.

Коворкинг по своей сути не предполагает наличие каких-либо ограничений профессионального, культурного, социального или иного характера.

Коворкинг также можно понимать, как некое промежуточное место работы, размещенное между домом и отдельным офисом. То есть предприниматель уже вышел за рамки модели «дом-офис», но еще не накопил достаточных средств коммерческого, социального или психологического характера для создания отдельного офиса.

Коворкинг как явление довольно молод и впервые проявил себя в 2005 году. По свидетельству программиста Бреда Ньюберга, которого считают изобретателем данной модели работы, он в процессе своего карьерного роста столкнулся с современной и актуальной проблемой выбора.

«Сейчас мой выбор — либо офисная работа с её определённой и общением с сотрудниками, либо фриланс („вольный художник“) с его свободой и независимостью. Но почему я не могу получить и то, и другое?» — стал размышлять он — и совместил оба варианта. Арендовав большое помещение в офисном здании, он предложил использовать его для работы таким же «свободным художником», как он сам. Новую схему организации рабочих мест он назвал коворкингом (совместным работаньем) — в совместном офисе параллельно трудится некоторое количество фрилансеров и молодых предпринимателей [3].

В основе модели коворкинга лежит формирование общего пространства его участниками, как правило в виде совместного офиса. Такие офисы представляют собой большие помещения с кухней, одной или несколькими переговорными и изначально оборудованы всей необходимой офисной инфраструктурой.

Любой пользователь данного пространства каждый месяц вносит фиксированную плату, размер которой зависит от того, закреплено ли за ним рабочее место, стол целиком или же он использует стол или диван, которые в данный момент свободны. Необходимо отметить, что пользователь может пользоваться всей необходимой офисной техникой, интернет-технологиями, продуктами питания, чаем или кофе. Все эти услуги, как правило, уже включены в фиксированную ежемесячную плату.

Бизнес модель коворкинг-офиса может включать как лимитированное количество услуг или продуктов, которые может использовать участник, так и не лимитированное. Также в рамках выбранной бизнес-модели может предоставляться бесплатный пробный день работы, уменьшенная оплата за работу по выходным и праздничным дням или в ночное время, иные предпочтения.

Как уже говорилось, базовой аудиторией для коворкинг-модели, могут выступать начинающие предприниматели. Кроме того, данная модель может быть интересна компаниям, сотрудники которых размещаются в разных городах или странах. Также достаточно успешен опыт использования данной модели для компаний, которые только водят на новый продуктовый или территориальный рынок и тем самым хотят минимизировать первичные затраты.

Ключевыми преимуществами коворкинга являются:

— Общность и общение. Совместная работа профессионально не связанных предпринимателей способствует заведению новых деловых связей, постоянному и активному обмену идеями и опытом.

— Более низкая стоимость работы и минимизация затрат на содержание рабочего места, что позволяет сократить издержки и максимизировать прибыль.

— Постоянное развитие и профессиональный рост. Модель коворкинга предполагает не только обмен опыта частного характера, но и наличие бесплатных курсов повышения квалификации. Наличие таких курсов с одной стороны является конкурентным преимуществом коворкинг-офиса, а с другой стороны обеспечивает беспрепятственный оборот участников.

— Взаимопомощь. Очень часто участники коворкинг-офиса бесплатно приходят на помощь своим коллегам в случае необходимости. Также очень распространено явление наставничества.

— Комфорт. Возможность участника трансформировать в разумных границах свое рабочее место общего коворкинг-офиса.

Среди основных недостатков коворкинга можно выделить такие:

— Расходы на транспорт. В отличие от модели «дом-офис», работа в коворкинг-офисе предполагает наличие затрат на дорогу на работу и обратно.

— Безопасность. Для многих предпринимателей критично необходимым является чувство безопасности. В коворкинг-офисе с безопасностью могут быть проблемы, поскольку ни одна охрана или превентивные охраняющие меры не смогут гарантировать безопасность предпринимателя и его вещей в месте, где постоянно находится большое количество незнакомых людей.

— Шум и невозможность сосредоточиться. Для многих предпринимателей сложно сосредоточиться в коворкинг-офисе в отличие от работы дома или личном и уединенном офисе.

— Соціалізація і масовість. Многі люди не можуть працювати в умовах, коли їх оточує велика кількість незнайомих людей. Крім того, постійна необхідність підтримки каналів комунікації так само може перешкодити професійній діяльності.

Таким чином можна констатувати, що модель коворкінга є достатньо перспективною, вигідною і востребованою в умовах зародження, і розвитку бізнесу, а також при необхідності мінімізації певних витрат компанії.

Література

1. Швед В.В. Вікіноміка як нова ера в управлінні. – Економіка Криму. – 2011. - № 1. – С. 234-237
2. Дон Тапскотт і Ентоні Д. Уільямс Вікіноміка. Як масове співробітництво змінює все. - BestBusinessBooks, 2009. - 392 с.
3. Міжнародне коворкінг-спільнота // Режим доступу. - <http://wiki.coworking.org/w/page/16583831/FrontPage>

Шмигель О.Є.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку в державному секторі економіки та сфері послуг,
Тернопільський національний економічний університет*

РОЛЬ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЗАХИСТІ ЛЮДИНИ

Соціальна захищеність мільйонів громадян, гарантована Конституцією України залежить від ефективності роботи системи соціального страхування. Створення стійкої фінансової системи для економічного захисту людини є основною метою соціального страхування в теперішніх умовах.

В залежності від пріоритетів розвитку економіки формується бюджетна і відповідна соціальна політика держави. В період трансформаційних процесів в економіці змінюється система соціального страхування. З огляду на значення соціальної сфери та соціального страхування, питання стосовно їх фінансового забезпечення знаходяться у центрі уваги багатьох вчених, економістів.

Теоретичні та практичні аспекти соціального страхування відображені у працях В. Внукової, Н. Кузьминчук, У. Садової, Ю. Коноплюї, В. Гейця, В. Дем'янишина, Д. Полозенка, В. Скуратівського та багатьох інших. Значний внесок у становлення та розвиток державного соціального страхування зробили іноземні вчені, зокрема К. Еспін-Андерсен і Дж. Е. Кольберг, однак ці питання залишаються не дослідженими до кінця.

У зв'язку з проведенням податкової реформи в Україні виникла необхідність проведення реформи в системі соціального страхування. З 2010р. проводяться відповідні заходи щодо формування системи внесків на державне пенсійне страхування та загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Система загальнообов'язкового державного страхування була складною щодо адміністрування соціальних зборів, обтяжливою для підприємств та неефективною з огляду на адміністративні витрати для забезпечення функціонування чотирьох діючих фондів.

Саме тому з метою істотного зменшення адміністративного та фінансового навантаження на роботодавців 8 липня 2010 року Верховною Радою України прийнято Закон України №2464-VI «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та Інструкцію про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування Затверджено постановою правління Пенсійного фонду України від 27 вересня 2010 року № 21-5.

Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування - це консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб та членів їхніх сімей на отримання страхових виплат (послуг) за даними видами загальнообов'язкового державного соціального страхування. Питання реєстрації та обліку платників єдиного внеску урегульовано Пенсійним фондом України в постанові правління ПФУ «Порядок взяття на облік та зняття з обліку в органах Пенсійного фонду України платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» та «Положення про Державний реєстр загальнообов'язкового державного страхування» [1, 2].

Але із прийняттям цих законодавчих актів ставки єдиного соціального внеску майже не змінилися. Тиск на роботодавців в частині нарахувань залишився на тому ж рівні. В зв'язку з тим, що базою нарахування єдиного соціального внеску є заробітна плата, існує проблема виплати заробітної плати „в конвертах”. Підприємства, установи, організації та громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності, при виплаті заробітної плати повинні дотримуватись чинного законодавства, нести відповідальність за навмисне ухилення від сплати податків і порушення норм законодавства щодо виплати заробітної плати. Працівники, які одержують гроші „в конвертах”, є заручниками самих себе. Працівник, отримуючи нелегальну винагороду в результаті домовленості з роботодавцем, позбавляє себе соціальних виплат та гарантій. Виплата заробітної плати у „конвертах” – тягар сучасності, який несе за собою багато негараздів як країні так і кожному з нас. Нелегальна заробітна плата послаблює соціальний захист працівників, зменшує надходження до бюджетів та державних соціальних фондів. Тому легалізація заробітної плати, прихованої зайнятості на сьогодні є одним з найпріоритетніших напрямків роботи державних службовців.

Виплата заробітної плати в „конвертах” не приносить вигоди нікому. На вітчизняному ринку праці існує оманливе і реальне безробіття. В обох випадках головним є запитання: як поповнити бюджет Пенсійного фонду і майбутній пенсійний гаманець безробітного? Залежність між активністю на ринку праці та наповненням пенсійної скарбниці-безпосередня.

Питання легалізації заробітної плати – це непросте питання, вирішення якого потребує часу і усвідомлення як роботодавцями, так і найманими працівниками того, що виплата заробітної плати в "конвертах" не приносить

вигоди нікому. Від цього втрачають всі громадяни України, недоотримують необхідних коштів на фінансування лікарні, школи, дитячі садки та інші об'єкти соціальної сфери. За рахунок легалізації заробітної плати могло б значно покращити життя наших пенсіонерів, адже з'явилась би можливість збільшити розміри пенсій, а ті громадяни, які сьогодні отримують заробітну плату в конвертах, могли б розраховувати на достойну пенсію в майбутньому.

Тіньова зарплата" або „зарплата у конвертах” стала однією із найбільш проблем сучасної економіки, у тому числі і ринку праці. За даними експертів, сьогодні в Україні близько 45-50% заробітної плати виплачується „у конвертах”. Така ситуація призводить для значних негативних наслідків не тільки для бюджету держави, а й для самих працівників. Адже отримуючи „тіньову зарплату” вони позбавляють себе багатьох соціальних гарантій.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері праці є детинізація заробітної плати. Отже, боротьба із таким явищем, як „заробітна плата у конвертах” має відбуватися за сукупністю адміністративних, економічних та правових методів. При цьому мають бути враховані інтереси як працівників, так і держави та роботодавців. На виконання цих умов 28 грудня 2014 р. Верховна Рада прийняла, а 31 грудня Президент підписав Закон № 77-VIII, спрямований на легалізацію фонду оплати праці¹. Відповідно до його положень, з 1 січня 2015 року ставки єдиного внеску застосовуються з коефіцієнтом 0,4 за умови, що роботодавець виконує певні умови. Це означає зниження ставки ЄСВ з 41% до 16,4%.[3].

Основна мотивація цієї сміливої зміни полягає в тому, що знижені ставки єдиного соціального внеску мають стимулювати бізнес дотримуватись законодавства: приватний сектор має перестати ухилятися від сплати податків і почати їх справно сплачувати. Крім того, хочеться сподіватись, що втрачений через зниження ставок дохід буде компенсовано за рахунок збільшення податкової бази.

Література

1.Порядок взяття на облік та зняття з обліку в органах Пенсійного фонду України платників єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Постанова правління ПФУ № 27.09.2010р. - №21 - 6. зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27.X.2010 р.№ 995/18290. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>

2.Положення про Державний реєстр загальнообов'язкового державного страхування : Постанова Правління ПФУ затверджена від 08.10.2010 р. № 22 - 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>

3.Закон України від 28.12.2014 № 77-VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>

УДК 331.101.3

Швець А.П.,

*аспірант кафедри обліку і економічного аналізу,
Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова,
м.Миколаїв*

МОТИВАЦІЯ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ ВІДТВОРЮВАЛЬНИХ ВІДНОСИН

Аналіз науково-економічних праць підтверджує, що відтворювальна діяльність підприємства так і не стала самостійним об'єктом дослідження в економічній науці. На нашу думку, недостатньо повно досліджені процеси, пов'язані з відтворенням трудових ресурсів як елементу відтворювальних процесів на підприємстві, а отже, тих елементів, що притаманні трудовій діяльності: потреб, інтересів, стимулів та мотивів [1]. У наш час вітчизняна теорія і практика мотивації праці зводиться, в основному, до удосконалення її оплати [2]. Однак, відтворювальна діяльність підприємства є складною системою, в рамках якої реалізується безліч динамічних процесів, направлених на досягнення сукупності цілей. На нашу думку, враховуючи, що для системного підходу характерний розгляд не конкретних рис окремого підприємства, а загальних ознак процесу відтворення у промисловості, можна розмежувати підприємство на три окремі його взаємопов'язані підсистеми.

Виробнича підсистема – вся діяльність підприємства оцінюється з точки зору виконання його виробничої програми. Дана підсистема має першочергове значення в силу того, що якість і обсяг продукції, а також рівень витрат підприємства, впливає на характер функцій, які здійснюються ним в процесі відтворення. Структурно-організаційна підсистема. Об'єктивна необхідність створення певної організації виробництва на підприємстві – це основа формування його структури управління. Тому дана підсистема є одночасно і підсистемою, що зачіпає питання управління виробництвом. Підсистема ефективності стосується проблеми вибору критеріїв оцінки якості продукції і діяльності певних виробничих сфер підприємства, окремих індивідів.

Вивчаючи проблему з такої точки зору, вважаємо правомірною постановку питання про розгляд моделі мотивації трудової діяльності у якості структурного елемента відтворювальних відносин, опосередковуючих інтереси господарюючих суб'єктів на різних рівнях ієрархії і тих, що складаються під впливом самого підприємства та зовнішнього середовища (див.рис.1).

На нашу думку, ефективна мотиваційна система повинна базуватися на:

1. Системі комплексної оцінки результативності – так як ефективність системи мотивації залежить від системи оцінки діяльності як окремих працівників, так і персоналу організації в цілому.

2. Системі оплати праці, яка є стрижневим, основоположним елементом мотиваційної системи, так як заробітна плата повинна виконувати відтворювальну та стимулюючу функції. Ступінь реалізації відтворювальної функції заробітної плати можна оцінити, аналізуючи такі показники, як прожитковий мінімум та мінімальна

заробітна плата. Так, за оцінками спеціалістів Г. А. Дмитренко, В. Д. Лагутіна, А. М. Колота для забезпечення відтворювання робочої сили заробітна плата повинна перевищувати прожитковий мінімум не менше, ніж у три рази.

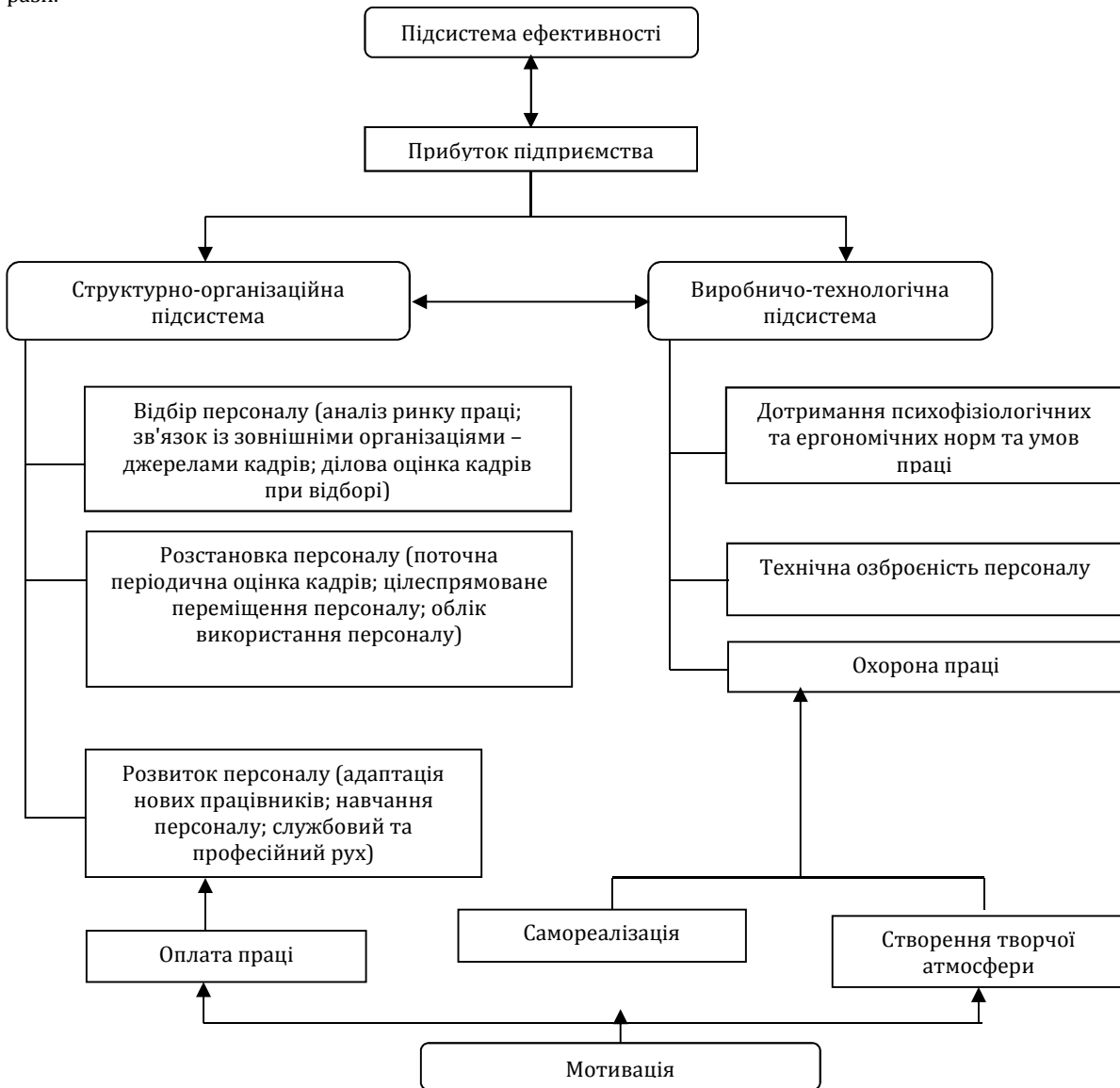

Рис. 1. Місце мотивації у структурі відтворювальних відносин на підприємстві

Слід зауважити, що мотиваційна система володіє високою динамічністю. Під впливом різних факторів змінюються мотиви діяльності, а отже, повинна змінюватись система її стимулювання. Регуляція діяльності за допомогою стимулів тоді виявляється успішною, коли ці стимули адекватні мотивам поведінки робітників.

З цією метою необхідно розробити систему мотиваційного моніторингу, проведення якого дозволить визначити ієрархію мотивів, типи мотиваційних структур окремих суб'єктів, стійкість і силу мотивації, а також оцінити ефективність мотиваторів трудової діяльності.

Література

1. Колот А.М. Мотивація персоналу : [підручник] / А.М. Колот. – К. : КНЕУ, 2002. – 337 с.
2. Маковеев П.С. Мотивація труда: опыт системного анализа / П.С. Маковеев. – Одесса : ОНПУ, 1998. – 246 с.

СИСТЕМА ЗАХОДІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ, ЯКІ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО КРЕДИТНИХ СПІЛОК УКРАЇНИ

У сучасних економічних умовах України, які супроводжуються спадом обсягів виробництва, зростаючим безробіттям, зубожінням значної частини населення, одним з найпотужніших каталізаторів регіонального економіко-соціального зростання та конкурентоспроможності економіки в цілому, а також важливим джерелом фінансування малого і середнього бізнесу може стати кредитна кооперація. Її найбільш поширеною організаційно-правовою формою є кредитна спілка.

В основному, кредитні спілки орієнтовані на надання фінансових послуг малозабезпеченим категоріям населення в короткостроковому періоді. Саме тому, на відміну від банків, які часто переходять під контроль іноземного капіталу — кредитні спілки України є виключно національною фінансовою мікросистемою.

Державна політика у сфері регулювання кредитних спілок України передбачає сукупність заходів, які сприятимуть виконанню даними фінансовими установами своїх фінансових зобов'язань перед вкладниками, а також створять необхідне підґрунтя для контролю за їх діяльністю. До основних заходів державної політики, що упорядковують діяльність кредитних спілок України відносять державне регулювання, державну підтримку і державний нагляд.

Державне регулювання передбачає створення законодавчої бази, контроль за її дотриманням та санкції за порушення.

Законодавча база, що регламентує діяльність кредитних спілок, визначає організаційні, правові та економічні засади створення та діяльності даних фінансових установ та їх об'єднань, регулює суспільні відносини, які виникають у процесі фінансового-господарської діяльності [1].

Контроль за дотриманням законодавства передбачає забезпечення ефективного функціонування всієї системи кредитних установ та кожної кредитної спілки зокрема. Основним органом, який здійснює пруденційний нагляд є Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг), яка контролює загальний фінансовий стан кредитних спілок України, дотримання ними обов'язкових нормативів та інших показників і вимог, що обмежують ризики за операціями з грошовими ресурсами, рівень відповідальності членів органів управління та посадових осіб кредитної спілки за збитки, завдані їх діями чи бездіяльністю.

Введення санкцій за порушення законодавства також перебуває у компетенції Нацкомфінпослуг, яка має право виносити постанови про накладання штрафних санкцій, складати протоколи про адміністративні правопорушення, які надалі передаються у судові органи різних рівнів, де відповідальні особи притягуються до адміністративної та/або кримінальної відповідальності.

Державна підтримка кредитних спілок України передбачає *звільнення від оподаткування*, яке притаманне даним установам за їх статусом неприбуткових організацій, а також *надання пільгових кредитів*, яке, на жаль, не відбувається. Хоча, заради справедливості, ватро зазначити, що за ініціативи народного депутату VII скликання Капліна С. до Верховної Ради України було внесено проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо державної фінансової підтримки кредитних спілок для повернення депозитних вкладів (внесків)» №5132 від 06 жовтня 2014 року. Згідно даного документа [2], пропонується запровадити можливість надання Національним банком України на підставі подання Нацкомфінпослуг, фінансову підтримку кредитним спілкам, які неспроможні виконувати зобов'язання перед своїми членами по поверненню депозитних вкладів (внесків), шляхом видачі довгострокового безвідсоткового кредиту на термін та у розмірах, необхідних для виконання нею зобов'язань перед своїми членами.

Однак, даний законопроект був відправлений на доопрацювання у профільні комітети на невизначений термін.

Державний нагляд за діяльністю кредитних спілок здійснює також Нацкомфінпослуг, як представницький орган держави, шляхом надання і припинення дії ліцензій на проведення діяльності кредитних спілок, здійснення інспекційних перевірок та фінансового моніторингу. Крім того, роботу кредитних спілок перевіряють Державна податкова інспекція та інші фіскальні органи.

Підводячи підсумок, можемо зробити висновок, що система заходів державної політики, що регулює діяльність кредитних спілок України є багатогранною та різноспрямованою. Однак, й надалі потребує постійного вдосконалення та розширення, зокрема у сфері захисту прав ошуканих вкладників кредитних спілок, у побудові ефективних механізмів вирішення конфліктів та створення сприятливого економічного середовища в умовах жорсткої конкуренції з банками.

Література

1. Закон України «Про кредитні спілки» від 20 грудня 2001 року №2908-III // [Електронний ресурс]: - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2908-14/page>
2. Проекту Закону «Про внесення змін до деяких Законів України щодо державної фінансової підтримки кредитних спілок з метою виконання зобов'язань перед своїми членами по поверненню депозитних вкладів (внесків)» від 06 жовтня 2014 р. №5132 // [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52264

УПРАВЛІННЯ РОБОЧИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Функціонування економіки країни в умовах глибокої економічної і фінансової кризи, політичної і соціальної нестабільності висуває особливі вимоги до фінансового менеджменту українських підприємств-виробників, які є ключовими творцями національного продукту, вагомими каналами надходження експортної виручки,

Серед ключових аспектів управління фінансами на підприємстві в умовах кризового стану економіки особливу увагу варто приділити управлінню робочим капіталом, як основним фактором платоспроможності і фінансового забезпечення операційної діяльності.

Робочий капітал – це різниця між оборотними активами підприємства та його короткостроковими зобов'язаннями, тобто він складається з частини оборотних активів, які фінансуються за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань. Наявність у підприємства робочого капіталу означає не лише його здатність сплатити власні поточні борги, а й наявність можливостей для розширення діяльності та інвестування [1]

Платоспроможність підприємства визначається передусім величиною і маневреністю його робочого капіталу. Тобто робочий капітал є основним абсолютним показником платоспроможності підприємства. Якщо його значення більше нуля, то підприємство вважається платоспроможним в короткостроковій перспективі.

Як нестача робочого капіталу, так і його надлишок можуть свідчити про недоліки у фінансуванні основної діяльності підприємства. Оптимальний розмір робочого капіталу залежить від сфери діяльності, обсягу реалізації, кон'юнктури ринку. Якщо сума довгострокових кредитів перевищує робочий капітал, то це свідчить, що підприємство використовує частину довгострокових позик і кредитів на фінансування поточних операцій, тобто здійснює нецільове їх використання [2, с.142].

Робочий капітал, з точки зору управління може розглядатися як міра оцінки ліквідності операційної діяльності підприємства. З іншого боку, позитивне значення робочого капіталу сигналізує про його операційну ефективність.

Ключовими складовими-компонентами робочого капіталу підприємства є його виробничі і товарні запаси, дебіторська і кредиторська заборгованість. Періоди обороту цих складових використовуються для визначення іншого важливого показника управління фінансуванням операційної діяльності підприємства – періодом фінансового циклу. Тому оптимізація вказаних компонентів робочого капіталу відповідно призведе і до оптимізації фінансового циклу компанії, і навпаки.

Тривалість фінансового циклу можна вважати періодом, протягом якого підприємство втрачає свої грошові кошти. Якщо оплата сировини і матеріалів постачальникам відбувається раніше, ніж підприємство отримує кошти від дебіторів, воно втрачає можливості використовувати протягом цього терміну фінансові ресурси на власні потреби. Додатне значення фінансового циклу показує кількість днів, протягом яких у підприємства виникає потреба в додаткових фінансових ресурсах, внаслідок недоотримання коштів від дебіторів. В ідеалі фінансовий цикл має прагнути до нуля.

Якщо фінансовий цикл підприємства більше нуля, то знаючи вартість залученого капіталу можна розрахувати середні втрати підприємства за період тривалості фінансового циклу. Ці втрати (В) розраховуються за формулою:

$$B = \bar{Z} \times \frac{\Phi Ц}{365} \times r \quad (1)$$

де \bar{Z} - середній обсяг запасів за період, тис.грн.; $\Phi Ц$ - тривалість фінансового циклу, дні; r - вартість залученого капіталу, % річних (виражена десятковим дробом).

За цією ж формулою можна оцінити мінімальну потребу залучення додаткового фінансування на поповнення оборотного капіталу підприємства. Наявність додатного значення фінансового циклу головним чином визначається економічними умовами на ринку, на які окреме підприємство не в змозі впливати. Але більшість підприємств здатна скоротити тривалість фінансового циклу на декілька днів. У результаті скорочення фінансового циклу у підприємства вивільняються ресурси, тобто воно заощаджує кошти, зменшуючи потребу в зовнішньому фінансуванні. Величину економії (Е) грошових коштів у результаті скорочення фінансового циклу на 1 день можна розрахувати за формулою:

$$E = \bar{Z} \times \frac{r}{365} \quad (2)$$

Якщо величина фінансового циклу підприємства є від'ємним числом, це означає наступне:

- підприємство має змогу за рахунок поточної кредиторської заборгованості фінансувати свою операційну діяльність;
- підприємство займає сильну позицію на ринку і має змогу диктувати умови дебіторам, отримуючи від них кошти швидше, і на кредиторів, отримуючи від них розстрочку;
- така ситуація є характерною для бізнесу зі швидкою оборотністю активів (коротким виробничим циклом).

Таким чином, заходи, спрямовані на встановлення оптимальних розмірів робочого капіталу і тривалості фінансового циклу спричинять зростання доданої вартості підприємства і зменшення залученого ззовні капіталу. Крім того, ці заходи призведуть до зниження операційних витрат і зростання операційного прибутку [3].

Фінансування операційної діяльності підприємств України має своєрідні особливості, не притаманні зарубіжним компаніям. Так, значна кількість українських підприємств має від'ємне значення робочого капіталу, протягом тривалих проміжків часу. Це означає, що операційна діяльність підприємства фінансується виключно за рахунок зобов'язань з коротким терміном погашення, тобто за рахунок кредиторів (постачальників, замовників, банків, держави), що підвищує ризики банкрутства навіть за умов стабільного функціонування економіки.

Зазначимо, що якщо підприємство має суттєві важелі впливу на кредиторів і затримка погашення зобов'язань не несе адміністративних чи фінансових наслідків, то подібна практика фінансування може вважатися допустимою, але не за умов глибокої економічної кризи, високого рівня інфляції і знецінення національної валюти. Кризовий стан економіки вимагає від менеджменту підприємств мінімізації операційних і фінансових ризиків, отже, встановлення оптимальних розмірів робочого капіталу і тривалості фінансового циклу. Інструментами прийняття рішень при цьому мають стати оптимізаційні методи.

Література

1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затв. Наказом Агенства з питань запобігання банкрутству від 23.02.1998 № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>

2. Орехова А.І. Власний оборотний капітал: методика визначення, динаміка та тенденції структурних змін / А.І. Орехова // Інноваційна економіка. – 2010. – №4. – С. 141-146.

3. Buchman P. Jung U. Best-Practice Working Capital Management: techniques for optimizing inventories, receivables and payables [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.financepractitioner.com/cash-flow-management-best-practice/best-practice-working-capital-management-techniques-for-optimizing-inventories-receivables-and-payables>

УДК 657.424:6501

Баланюк Іван,

д.е.н., професор завідувач кафедри обліку і аудиту,

Урда Марія,

студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника",

м. Івано-Франківськ

СУТЬ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Джерелом розширеного відтворення у суб'єктів господарювання виступають інвестиції, які забезпечують розвиток їх матеріально-технічної бази, впровадження нових технологій виробництва, зростання потужностей.

Згідно Податкового кодексу України, інвестиції це господарські операції, які передбачають придбання основних засобів, нематеріальних активів, корпоративних прав та/або цінних паперів в обмін на кошти або майно [1].

Інвестиції поділяються на:

а) капітальні інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання будинків, споруд, інших об'єктів нерухомої власності, інших основних засобів і нематеріальних активів, що підлягають амортизації відповідно до норм цього Кодексу;

б) фінансові інвестиції – господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та/або інших фінансових інструментів. Фінансові інвестиції поділяються на:

– прямі інвестиції – господарські операції, що передбачають внесення коштів або майна в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою при їх розміщенні такою особою;

– портфельні інвестиції – господарські операції, що передбачають купівлю цінних паперів, деривативів та інших фінансових активів за кошти на фондовому ринку або біржовому товарному ринку;

в) реінвестиції – господарські операції, що передбачають здійснення капітальних або фінансових інвестицій за рахунок прибутку, отриманого від інвестиційних операцій [1].

Капітальні інвестиції можна класифікують за такими ознаками:

– за структурою (капітальне будівництво, придбання основних засобів, придбання інших необоротних матеріальних активів, формування основного стада);

– за призначенням (капітальні інвестиції, які здійснюються для виробничої і невиробничої сфери діяльності);

– за ступенем готовності (закінчені об'єкти, незавершене виробництво);

– за способом організації (господарський, підрядний, змішаний) [2, с. 20].

Облік і контроль капітальних інвестицій регламентується Кодексами України, Законами України, Інструкціями, Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, та іншими нормативно-правовими документами.

Згідно з Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" – капітальні інвестиції в необоротні матеріальні активи – це витрати на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість), виготовлення, придбання об'єктів матеріальних необоротних активів (у тому числі необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу), що здійснюються підприємством [3].

Трактування капітальних інвестицій дають також вчені економісти у своїх публікаціях.

Бутинець Ф. Ф. зазначає, що інвестиції капітальні – це сукупність витрат, спрямованих на відновлення виробничих потужностей [4, с. 78].

Кобилянська О. І. під капітальними інвестиціями розуміє вкладення капіталу в будь-які види поза оборотних активів, тобто, і в довгострокові фінансові інвестиції [5, с. 84].

Крупка Я. Д. трактує капітальні інвестиції, як сукупність витрат на відтворення і покращення якісного складу основних засобів з метою отримання прибутку [6, с. 169].

Ткаченко Н. М. [7, с. 152] до капітальних вкладень відносить інвестиції підприємства в нове будівництво і придбання, реконструкцію, розширення і технічне переозброєння потужностей діючих об'єктів основних засобів.

Враховуючи вищезазначені трактування, зазначені у нормативних документах та поглядах вчених економістів, на нашу думку, визначення сутності капітальних інвестицій може мати такий зміст – це придбання, будівництво, виготовлення, реконструкція, модернізація матеріальних цінностей виробничого, інформаційного та соціального призначення, витрати на проектні та пошуково-розвідувальні роботи, відведення земельних ділянок, а також інші витрати на капітальні вкладення направлені на розширене відтворення і соціальний розвиток суб'єкта господарювання.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2755-17>.

2. Бірюк О. Т. Особливості обліку будівництва і утримання тимчасових споруд і пристосувань у будівельних організаціях / О. Т. Бірюк // Облік і контроль на підприємствах АПК: стан та перспективи розвитку: III Міжнар. наук.-практ. конф. 10-11 жовтня 2008 р. – К.: КНЕУ, 2008. – С. 21 – 22.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=293533.

4. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський і фінансовий облік. [Підручн.] – 6-те видання, доп. і перероб. – Житомир: ПП “Рута”, 2005. – 756 с.

5. Кобилянська О. І. Фінансовий облік: [Навч. пос.] / О. І. Кобилянська – К.: Знання, 2004. – 473 с.

6. Крупка Я. Д. Облік інвестицій. [Монографія] / Я. Д. Крупка – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 302 с.

7. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: [Підручник] / Н. М. Ткаченко. – К.: А.С.К., 2008. – 784 с.

УДК 342.25

Батажок С.Г.,

к. е. н., доцент кафедри фінансів та кредиту,
Білоцерківський національний аграрний університет

ФІНАНSOVA НЕЗАЛЕЖНІСТЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ПРОБЛЕМИ ЇЇ ЗМІЦНЕННЯ

Децентралізація системи державного управління в Україні є одним з найактуальніших та не вирішених завдань. Децентралізація є однією з форм розвитку демократії, що дозволяє створити фундамент незалежності та життєздатності органам місцевої влади, надає можливість участі місцевої влади у розвитку ввіреної їй території, сприяє ефективному забезпеченню суспільними послугами населення регіону. Наразі дана проблема зумовлена недостатнім рівнем розвитку органів місцевого самоврядування і соціально-економічною нерівністю регіонів. Практичне втілення бюджетної децентралізації полягає в тому, що органи місцевого самоврядування набувають більшої відповідальності. Щодо розподілу владних повноважень, то слід зазначити, що в Україні спостерігається тенденція передачі все більшої частини функцій і завдань від центрального до місцевого рівня. Практично всі питання місцевого життя, органи місцевого самоврядування мають вирішувати власними силами. Проте, не завжди таке розширення переліку функцій і завдань місцевих владних структур, супроводжується передачею їм адекватних фінансових ресурсів.

Досвід діяльності органів місцевого самоврядування в умовах легітимізації їх прав свідчить, що саме фінансова незалежність є вирішальною у здійсненні покладених на них функцій і завдань. Матеріально-фінансова самостійність є необхідною умовою втілення усіх інших принципів місцевого самоврядування. Від фінансових можливостей залежить виконання реальних владних функцій органами місцевого самоврядування. Самостійність буде лише формальною, якщо залишатиметься фінансова залежність.

Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад [1]. У Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні” є норми, які легітимізують фінансову незалежність місцевого самоврядування. Зокрема, до них належать: самостійність розробки, розгляду, затвердження і виконання місцевих бюджетів; самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими загальнодержавними доходами; встановлення місцевих податків і зборів; об'єднання на договірних засадах коштів для виконання спільних проектів; можуть здійснювати місцеві запозичення та отримувати позики; можуть утворювати цільові фонди; можуть створювати комунальні банки та інші фінансово-кредитні установи; виступати гарантами кредитів; здійснювати розміщення тимчасово вільних коштів на депозитах [1]. Сучасні реалії свідчать, що вирішальне значення для забезпечення матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування у більшості випадків, мають доходи місцевих бюджетів. Частка місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті має важливе економічне та соціальне значення. Вона є загальним показником, який відображає рівень фінансової незалежності органів місцевого самоврядування (табл.1).

Частка місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України, %

Показник	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Частка доходів місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України	26,0	25,6	21,7	22,6	23,8
Частка видатків місцевих бюджетів у Зведеному бюджеті України	41,4	40,2	42,8	44,9	43,1
Частка трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів	46,0	48,8	52,3	55,2	52,4

Джерело: [2].

У регіонах України є проблема недостатності коштів для фінансування самоврядного розвитку. Недостатність коштів місцевих бюджетів для виконання повноважень призводить до переважання в Україні бюджетів-реципієнтів серед усіх бюджетів регіонів. Застосований принцип покриття нестачі фінансових ресурсів у регіонах трансфертами із державного бюджету є дестимулюючим для активізації внутрішнього потенціалу розвитку регіону.

Податки мають займати центральне місце в системі доходів бюджетів, у тому числі й місцевих. Саме в умовах функціонування ринкової економіки, податкові методи мобілізації доходів бюджетів є домінуючими в системі фінансових взаємозв'язків.

Підвищення самостійності регіонів вимагає формування принципово нового механізму фінансових відносин, що базуються на принципах самоуправління, самофінансування та самозабезпечення, які відповідають ринковим умовам господарювання і, водночас, зберігають цілісність та єдність всіх ланок бюджетної системи країни.

В умовах політичної та економічної кризи виникла об'єктивна необхідність у децентралізації державних фінансів. Слід переглянути структуру податків, трансфертний механізм, перегрупувати відповідальність за витрати згідно з різними рівнями урядових структур та змінити урядову політику. Уся діяльність громадського сектора має бути кардинально змінена. Новий місцевий уряд має самостійно набирати штат та кількість установ і відповідно звітувати за свої фіскальні рішення. Місцеві уряди приймають на себе відповідальність за ту діяльність, яка нещодавно реалізовувалася лише центральним урядом.

У демократичних державах при формуванні доходів місцевих бюджетів перевага має бути віддана принципу бюджетної еквівалентності або принципу національної солідарності. В основі першого з них лежить принцип податкової справедливості. Згідно з цим принципом, доходи місцевих бюджетів мають відповідати тому податковому навантаженню, яке несуть жителі регіону. Отже можливості отримання ними суспільних благ і послуг, які надаються за рахунок місцевих бюджетів, мають зростати із збільшенням обсягу податків, які збираються в даному регіоні.

В основі другого принципу лежить не лише громадянська солідарність, а й ряд економічних аргументів, згідно з якими держава має прагнути вирівнювати фінансові можливості регіонів [3]. По-перше, держава гарантує надання громадянам ряду соціальних послуг на певному рівні. Послуги у сферах освіти і охорони здоров'я є важливими з точки зору створення рівних стартових умов для реалізації інвестицій в людський капітал. По-друге, низький рівень розвитку в окремих регіонах соціальної інфраструктури призводить до неефективного міжрегіонального переміщення капіталів, праці та виробничих факторів. У ряді випадків регіональна диференціація податкових надходжень зумовлена технікою стягнення податків і з огляду на це, теж може потребувати перерозподілу доходів.

Діюча система формування місцевих бюджетів, у якій відсутні чіткий розподіл відповідальності за витрати, чітке закріплення податків за різними видами бюджетів на досить тривалий час, а також зрозумілі правила й формули міжрегіонального перерозподілу доходів, не створює жорстких бюджетних обмежень для місцевих органів влади і не примушує їх жити відповідно до своїх достатків [3].

У кожному регіоні історично склалися господарські комплекси, які суттєво відрізняються між собою і цим визначаються великі відмінності в доходах місцевих бюджетів у розрахунку на душу населення як власних, закріплених, так і загальнодержавних. Тому й відсоток доходів, який залишається в місцевому бюджеті не може бути однаковими для регіонів з різними господарськими комплексами.

З метою подальшого удосконалення системи формування місцевих бюджетів, зміцнення фінансової спроможності громад і регіонів доцільно вжити низку заходів:

- виведення з казначейського обслуговування доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів;
- фінансове забезпечення делегованих повноважень за рахунок коштів державного бюджету без відволікання власних доходів;
- поширення програмно-цільового методу бюджетування на всі рівні місцевих бюджетів;
- прийняття законодавчих актів, що врегульовують право місцевого самоврядування на частку загальнонаціональних податків;
- компенсація державою органам місцевого самоврядування витрат, що виникли внаслідок рішень органів державної влади;
- частку надходжень від податку на прибуток підприємств (10 – 25 %) спрямовувати в доходи місцевих бюджетах;
- збільшення кількості платників єдиного податку за рахунок детінізації системи оподаткування у цій сфері і внаслідок цього збільшення доходів до бюджетів територіальних громад;
- передання частки надходжень від податку з доходів фізичних осіб і частки плати за землю до бюджету розвитку з метою створення фінансових можливостей для довгострокового інвестування;
- удосконалення системи та інструментів врахування регіональних особливостей при розрахунку обсягу міжбюджетних трансфертів.

Література

1. Про місцеве самоврядування в Україні / Закон України №280/97- ВР від 21. 05. 1997 р. [поточна редакція – від 08. 02. 2015 р., підстава 116 - 19] [Електрон. ресурс] – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/280/97-вр
2. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua/
3. Сунцова О. О. Місцеві фінанси : [навч. посіб.] / О. О. Сунцова. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.

УДК 336.009.6

Бачо Р.Й.,

*к.е.н., доц., завідувач кафедри економіки,
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ,
м. Берегово*

**ФІНАНСОВА АРБІТРАЖНА КОМІСІЯ ЯК НОВІТНІЙ ЗАСІБ ПОСИЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ
НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ**

В сучасних умовах актуалізується необхідність посилення захисту прав споживачів ринку небанківських фінансових послуг в Україні. Фінансова криза, що охопила ринок небанківських фінансових послуг у 2008-2009 рр. і негативні наслідки якої відчутні і на даний час вказали на недосконалість захисту прав споживачів цих послуг. Враховуючи, що Україна обрала євроінтеграційний поступ подальшого свого розвитку, необхідною умовою входження у Європейський економічний простір імплементації відповідних вимог ЄС у різних сферах економіки. Не є винятком в цьому і захист прав споживачів небанківських фінансових послуг. Відповідно до Рекомендацій Європейської Комісії 98/257/ЕК [1] у кожній країні-учасника доречним є функціонування відповідного органу, відповідального за досудове регулювання спорів, що виникають між громадянами-споживачами фінансових послуг та професійними учасниками – надавачами цих послуг. Загальну характеристику даного органу доречно здійснити на прикладі конкретної країни ЄС, в якій цей орган відносно недавно з'явився в системі захисту прав споживачів фінансових послуг. Таким органом є Фінансова Арбітражна Комісія (Financial Arbitration Board) в Угорщині. Ця комісія була створена на основі Закону Угорщини "Про Державну Комісію з нагляду за ринком небанківських фінансових послуг" [3] і почала діяти з 1 липня 2011 р.

Фінансова Арбітражна Комісія (ФАК) Угорщини функціонує на семи основних принципах, закладених Рекомендаціями Європейської Комісії [1] та Законом Угорщини «Про Національний Банк Угорщини» [2]. Такими є наступні:

1. *Незалежність.* ФАК як Комісія діє у структурі Національного Банку Угорщини, однак є самостійним професійним, неманіпулятивним органом, незалежність якого поширюється не тільки на сам орган, але й на його голову та членів. Голова Комісії призначається строком на 6 років і його повноваження можуть бути достроково припинені тільки у випадках, зазначених у Законі Угорщини "Про Національний банк Угорщини" [2].

2. *Прозорість.* Про свою діяльність та правила здійснення діяльності ФАК Угорщини регулярно надає інформацію для зовнішніх користувачів у своїх Річних звітах, що розміщуються на офіційному сайті органу. Особливою умовою прозорості діяльності даного органу є розгляд і затвердження річного звіту Правлінням Національного банку Угорщини, що в свою чергу направляється у Парламент Угорщини.

3. *Контрдикторійний (змагальний) процес.* Процеси, що здійснюються у рамках ФАК здійснюються на основі безпосередньої очної участі сторін з метою виявлення, озвучення та письмового фіксування аргументи сторін. Професійні учасники фінансового ринку, які є сторонами цієї форми досудового врегулювання зобов'язуються максимально сприяти вирішенню проблемних питань.

4. *Ефективність.* Арбітражний процес є доволі швидким, при надходженні правильно сформованих заяв комісія з розгляду справ у межах 60-ти денного терміну повинна провести слухання, а сам процес повинен завершитися в межах 90 днів. Цей строк Голова ФАК в межах своєї компетенції по кожному спору один раз, додатково до 30 днів, може продовжити розгляд справи. Даний процес є безкоштовним для сторін (як для громадянина, так і фінансової установи), однак, якщо виникають якісь додаткові витрати –обидві сторони їх несуть пропорційно.

5. *Законність.* Всі члени ФАК є дипломованими фахівцями з економіки та/чи права, особа з професійними навиками у фінансовій сфері чи судової системи і працівниками Національного Банку Угорщини. Свою роботу кожен з них виконує та застосовує відповідно до законодавства з найвищою сумлінністю.

6. *Свобода.* Прийняті ФАК рішення не обмежує право споживачів фінансових послуг, які вважають, що їх права порушені, від звернення останніх до судових органів. Законодавство Угорщини забезпечує громадянам у судовому порядку доведення своєї правоти незалежно від прийнятих ФАК рішень.

7. *Можливість представництва.* Процес розгляду справ у Арбітражній Комісії може здійснюватися безпосередніми сторонами чи із залученням довірених осіб (представників). Представником може бути будь-яка фізична чи юридична особа, чи представницький орган без створення юридичної особи. Навіть при умові представництва, заявник вправі бути присутнім на засіданні Комісії, на якій здійснюється розгляд справи.

Наведені вище принципи функціонування Фінансової Арбітражної Комісії в Угорщині дозволяють робити висновок про важливість її існування з метою посилення захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг і подальші дослідження повинні спрямовуватися на оцінці ефективності її функціонування.

Література

1. On the principles applicable to the bodies responsible for out-of-court settlement of consumer disputes: Commission Recommendation of 30 March 1998 No. 98/257/EC [Electronic Resource]. – Link: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31998H0257:EN:NOT>.
2. 2013. évi CXXXIX. Törvény A Magyar Nemzeti Bankról. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.complex.hu/kzldat/t1300139.htm/t1300139.htm>.
3. 2010. évi CLVIII. Törvény a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pch.hu/downloads/2010.evi-clviii-tv-pszaf.pdf>.

Бердар М.М.,

*к.е.н., доцент кафедри підприємництва,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗРОБКИ І РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ

Управління фінансовими ризиками підприємства являє собою відносно новий самостійний напрям фінансового менеджменту і є одним з найбільш важливих управлінських процесів у його системі. Наукові дослідження з проблем управління фінансовими ризиками підприємства охоплюють в даний час широкий спектр питань - від оцінки та способів нейтралізації ризику окремих його фінансових операцій до фінансової діяльності в цілому.

У міжнародній практиці процес формування системи управління ризиками розглядається як ключова сфера менеджменту, значна увага приділяється вивченню ризикових сфер, пошуку ефективних методів контролю, оцінки та моніторингу ризиків, створенню відповідних систем управління.

У сучасній науковій літературі питаннями управління ризиками, їх аналізу, оцінки приділяється значна увага в роботах таких вчених-економістів, як: О. Бабак, В. Базилевич, В. Грачов, І. Дулов, А. Некрасова, В. Пастухов, Р. Пікус та інші.

Теоретичні дослідження вітчизняних науковців з проблем невизначеності та ризику здебільшого присвячені аналізу причин виникнення, класифікації та методам кількісної оцінки ризиків, менше уваги приділяється пошуку ефективних прийомів управління, які були б адекватними до реальних можливостей підприємств.

Кожне сучасне підприємство в своїй діяльності стикається прямо чи побічно з ризиками, що пов'язані з його виробничою, інвестиційною та іншими видами діяльності. Ризики особливо збільшуються в періоди нестабільного стану економіки та політики країни.

У багатьох дослідженнях термін «ризик» пов'язується з небезпекою потенційно можливих втрат в різних сферах діяльності (втрати матеріальних і фінансових ресурсів, недоотримання доходів, непередбачені додаткові витрати і т. п.) [6]. Інакше кажучи, основна посилка аналізу ризику в будь-якій економічній системі полягає в його ототожненні з кількісною або вартісною мірою небезпеки.

Фінансові ризики мають об'єктивну основу через невизначеність зовнішнього середовища. Зовнішнє середовище включає в себе об'єктивні економічні, соціальні, політичні, правові та екологічні умови, в рамках яких підприємство здійснює свою діяльність і до динаміки яких воно вимушено пристосовуватися. Невизначеність зовнішнього середовища зумовлюється тим, що воно залежить від множинних змінних, контрагентів та осіб, поведінку яких не завжди можна передбачити з прийнятною точністю [4, с.152].

З іншого боку, фінансові ризики мають і суб'єктивну основу, оскільки завжди реалізуються через людину. Дійсно, адже саме керівник, менеджери й економісти підприємства оцінюють ризикову ситуацію, формують безліч можливих результатів, роблять вибір з безлічі альтернатив і будують стратегію розвитку свого підприємства. Крім цього, сприйняття ризику залежить від кожної конкретної людини з його характером, складом розуму, психологічними особливостями, рівнем знань і досвіду в області його діяльності.

У спеціальній літературі поширені два підходи до трактування фінансових ризиків. У вузькому сенсі, фінансові ризики визначаються як ймовірність виникнення негативних фінансових наслідків у формі втрати активів, доходу і невиконання зобов'язань в ситуації повної або часткової невизначеності умов здійснення економіко-господарської діяльності підприємства — це ризики, що виникають при здійсненні фінансових угод. Згідно розширеного трактування, фінансові ризики визначаються як ризики, що виникають у зв'язку з рухом фінансових потоків в умовах невизначеності, наслідки яких можуть бути представлені в грошовому вираженні [3, с. 100].

Алгоритм управління фінансовим ризиком на підприємстві складається із: аналізу господарських операцій; ідентифікації ризиків; оцінка ризиків; формування стратегії нейтралізації ризику; контроль реалізації стратегії [1, с. 72].

Головною метою управління фінансовими ризиками є забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його розвитку і запобігання можливому зниженню його ринкової вартості.

Основним в управлінні ризиками суб'єкта господарювання є передбачення їх виникнення і мінімізація пов'язаних з ними фінансових втрат. На наш погляд, процес управління обов'язково повинен бути орієнтованим на оцінку рівня окремих ризиків, їхню профілактику та нейтралізацію [2, с.56].

При управлінні фінансовими ризиками використовують стратегії уникнення ризику та стратегію утримання ризику.

Стратегія уникнення ризику передбачає розробку таких заходів внутрішнього характеру, які повністю виключають конкретний вид фінансового ризику. До таких заходів відносять: відмову від здійснення фінансових операцій, рівень ризику яких надмірно високий; відмова від продовження господарських відносин із партнерами, які систематично порушують контрактні зобов'язання; відмова від надмірного використання у високих об'ємах

позикового капіталу; відмова від використання тимчасових вільних грошових активів у короткострокових фінансових інвестицій [6, с.113].

В процесі розробки і реалізації стратегії управління фінансовими ризиками можна виділити основні етапи (рис. 1).

Рис.1. Основні етапи розробки та реалізації стратегії управління фінансовими ризиками

Відмітимо головні особливості управління фінансовими ризиками:

Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства з позиції ризик-менеджменту. Основне завдання етапу - сформувати максимально повні і об'єктивні інформаційні дані про фінансові ризики та чинники, що створюють передумови для їх стійкого розвитку. До найбільш небезпечних зовнішніх чинників фінансового характеру належать: слабка і нестабільна економіка країни; економічна криза; інфляція; неефективне державне регулювання банківської облікової ставки; підвищення рівня конкурентної боротьби; зниження цін на світовому ринку; політичні чинники тощо. Найбільш небезпечними внутрішніми чинниками є: низька частка власного капіталу в загальній структурі пасивів, недостатньо високоліквідних активів, відсутність власних оборотних активів, розбалансованість грошових потоків та генеруючі умови для розвитку ризиків втрати платоспроможності і фінансової стійкості.

Ідентифікація фінансових ризиків та чинників, які їх генерують. Головне завдання етапу - ідентифікація фінансових ризиків та формування портфеля найбільш суттєвих ризиків діяльності в перспективному періоді. Ідентифікація фінансових ризиків вимагає високої кваліфікації і постійної уваги фінансових менеджерів, вона повинна виконуватися систематично з метою своєчасного виявлення потенційних небезпек.

Оцінка рівня фінансових ризиків. Цей етап включає ряд процедур. Спочатку визначається вірогідність здійснення кожного ідентифікованого ризику. Вибір методу оцінки вірогідності залежить від виду фінансового ризику, повноти і достовірності інформаційної бази, рівня кваліфікації фінансових аналітиків і так далі. Потім встановлюється величина максимально можливих фінансових втрат, у тому числі прямі збитки, упущена вигода, потенційні претензії з боку контрагентів і так далі. Ця величина зіставляється з сумою прибутку, який передбачається отримати по цій операції, результат цього порівняння є основою для прийняття рішення в частині проведення операції, що розглядається.

Розрахунок загального рівня фінансового ризику. Рівень фінансового ризику розраховується за допомогою застосування різних методів, серед яких слід виділити економіко-статистичні методи, що дозволяють визначити рівень окремих ризиків (РВР) :

$$РВР = \text{ЙР} \times \text{РФВ} \quad (1),$$

де РВР – рівень відповідного ризику;

ЙР – ймовірність виникнення даного ризику;

РФВ – розмір можливих фінансових втрат за даним ризиком.

Визначення критеріїв прийняття рішень за операціями, що мають високоризиковий характер. У рамках цього етапу визначаються гранично допустимі значення рівня фінансового ризику, адекватні позиції підприємства відносно прийняття рішень, що знаходяться в зоні високих ризиків.

Вибір та реалізація методів нейтралізації можливих негативних наслідків фінансових ризиків. Процес нейтралізації фінансових ризиків полягає в розробці і виконанні системи заходів, що перешкоджають виникненню найбільш вагомих ризиків, а у разі, якщо цей процес вже почався, - в розробці дій, спрямованих на зменшення їх негативних наслідків. Основна увага має бути сконцентрована на попередженні можливості реалізації ризиків,

необхідно здійснювати постійний моніторинг зовнішнього середовища і виконання стратегічної оцінки фінансового стану економічного суб'єкта. Фактично йдеться про надання фінансовій стратегії антикризової спрямованості; головні напрями останньої визначаються з урахуванням оцінки фінансового стану підприємства. Якщо стан - стійкий, то головне завдання - зберегти досягнуто фінансову рівновагу та підтримувати ефективність діяльності; якщо, навпаки, стан нестійкий - потрібні термінові дії, адекватні характеру і масштабам наявних проблем.

Отже, для того, щоб об'єктивно та раціонально визначити стратегію діяльності підприємства, з урахуванням фінансових ризиків, необхідно спочатку їх виявити та ідентифікувати, далі провести детальне оцінювання загроз, після чого приймати відповідні управлінські рішення щодо стратегії управління підприємством за цих умов. Використання етапів розробки та реалізації стратегії управління фінансовими ризиками дасть змогу значно покращити діяльність суб'єкта господарювання та його фінансовий стан в цілому.

Література

1. Бабак О. Фінансові ризики та основні методи їх нейтралізації // Вісник УАБС. – 2010. – №6 (23). – С. 71 – 78.
2. Грачов В.І., Коюда Т.П. Класифікація ризиків та управління ними // Фінанси України (укр.). – 2002. – № 10. – С.56-61.
3. Дулова И.Н. Оценка финансового риска в прогнозах денежных потоков многопродуктового предприятия / И.Н. Дулова, В.Ж. Дубровский, Е.А. Кузьмин // Вестник Челябинского государственного университета. — 2011. — №6 (221). — Экономика. — Вып. 31. — С. 100–107.
4. Копачова К.І. Управління ризиком зниження фінансової стійкості на туристських підприємствах// Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. - 2013 - №2- С.151-157.
5. Некрасов А.В. Управління фінансовими ризиками в Україні в сучасних умовах / А.В. Некрасова, В.М. Пастухов // Економічний простір. – 2011. – Вип. 16 (125). – С. 112 – 121.
6. Bittle L.R. Handbook for Professional Managers / L.R. Bittle, J.E. Ramsey — N.Y.: McGraw-Hill, 1985.

УДК 338:8

Білик О.І.,
доцент кафедри адміністративного
та фінансового менеджменту,
Національний університет «Львівська політехніка»,
м. Львів

ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРЯМКІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Сучасні трансформаційні процеси у соціально-економічній сфері, які відбуваються на тлі політичної нестабільності, значною мірою впливають на стан соціального забезпечення в Україні. Актуалізація питання фінансування соціального забезпечення має першочергове місце для побудови та впровадження вірних реформаторських рішень, спрямованих на європейські цінності. Серед основних проблем бюджетного фінансування слід виокремити низьку їх ефективність через недосконалість застосування принципу адресності, а також використання основних прийомів програмно-цільового планування. Проте, більш ретельнішого дослідження вимагають фінанси саме позабюджетних фондів, які ґрунтуються на страхових засадах і формують систему загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Слід зазначити, що система загальнообов'язкового державного соціального страхування представлена чотирма позабюджетними фондами: Пенсійним фондом України (ПФУ); Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності; Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України; Фондом загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Формування цих фондів відбувається на засадах страхування, зокрема з використанням єдиного соціального внеску, обсяги якого залежать від величини фонду оплати праці та величини заробітної плати, а відтак основними платниками є роботодавці та працююче населення. Оскільки найбільшу питому частку єдиного соціального внеску направлено у Пенсійний фонд України, то великою мірою в удосконаленні фінансування соціального забезпечення має спиратися на пошук додаткових шляхів формування саме цього фонду. Проте, у сучасних економіко-політичних умовах та в умовах наявності різного роду соціальних небезпек, додаткове збільшення обсягів обов'язкових платежів як із доходів фізичних осіб, так і з фонду оплати праці призведе до поглиблення соціально-економічної кризи у державі. Тому, принциповою є позиція досягнути максимізації надходжень у ПФУ за чинних на сьогодні ставок єдиного соціального внеску.

На сьогодні важливим напрямком оптимізації надходжень до ПФУ є створення передумов для розширення повноважень ПФУ щодо можливості використання тимчасово вільних коштів шляхом провадження інвестування цих коштів. Основною передумовою для впровадження інвестиційної складової у діяльність ПФУ є реформування інформаційної політики цього фонду. Враховуючи стан інформаційної політики у сфері загальнообов'язкового соціального страхування, слід виокремити такі проблеми: відсутність чітко-сформованої методики щодо структури, обсягу, вчасності інформування фізичних і юридичних осіб на офіційних веб-сайтах про здійснення діяльності структурних підрозділів фондів соціального страхування; низька поінформованість громадян про види соціальних послуг і допомог та можливостей щодо їх отримання; важкодоступність інформації у сфері соціального забезпечення для фізичних осіб.

Саме при застосуванні інвестиційної складової у діяльність ПФУ інформаційну політику має розробляти і забезпечувати окремий відділ – відділ інформаційної безпеки, діяльність якого базуватиметься на наступних принципах: регулярності, оперативності, доступності, достовірності, повноти, збалансованості, рівноправності,

захисту інформаційних ресурсів, а також правил та порядку надання інформації вкладникам, учасникам та іншим зацікавленим особам. Крім того, в ній потрібно відображати специфіку роботи з інформацією, що становить конфіденційні відомості фонду [2, с. 40].

Серед оптимальних напрямків інвестування пенсійних коштів є вкладення цих коштів у стратегічні об'єкти, серед яких побудова доріг, що використовуватимуться на основі платності [3, с. 191]. Це дозволить досягти не лише покращення фінансового забезпечення осіб пенсійного віку, але й дозволить досягти загального соціального ефекту, як у розрізі побудови високоякісних доріг, так і у розрізі створення нових робочих місць, а від так, – і збільшення обсягів єдиного соціального внеску.

Таким чином, з метою удосконалення фінансування соціального забезпечення, слід звернути увагу, перш за все, на зміну механізмів наповнення бюджету ПФУ шляхом використання елементів другого рівня пенсійної системи. Це призведе до мультиплікативного ефекту: вдосканалить цілу систему соціального забезпечення, оскільки, зі збільшенням розмірів пенсійних виплат знівелюється потреба у праці при настанні пенсійних умов, що дозволить вивільнити робочі місця. З іншого боку, процес інвестування коштів ПФУ вимагає створення додаткових робочих місць для висококваліфікованих працівників: актуарів, фінансових аналітиків, а також IT-спеціалістів – для забезпечення дієвості інформаційної політики. Таким чином, зменшиться навантаження на бюджет Фонду соціального страхування на випадок безробіття, дохідна частина всіх фондів соціального страхування забезпечуватиметься більшими обсягами страхових внесків у вигляді єдиного соціального внеску.

Література

- 1.Топішко Н.П. Теоретичні засади соціального захисту населення / Н.П. Топішко // Наукові записки. Серія "Економіка". – 2010. – Вип. 15. – С. 288-296.
- 2.Шаварина М. Соціальний захист населення: реалії та перспективи / М. Шаварина, Н. Шаманська // Світ фінансів. – 2009. – № 4 (21). – С. 34-43.
- 3.Гринчишин І. Інформаційне забезпечення процесу трансформації ресурсів недержавних пенсійних фондів в інвестиції регіону / І. Гринчишин, О. Білик // Актуальні проблеми економіки. – 2013.-№11(149).- С.189-197

УДК 336.025

Брус С.І.,

*к.е.н., старший науковий співробітник
відділу грошово-кредитних відносин,*

*ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
м. Київ*

РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УГОДИ З ЄС

Першим кроком до правової адаптації українського законодавства у сфері фінансових та банківських ринків була укладена у 1994 р. Угода про співробітництво і партнерство. В рамках гармонізації законодавчої бази в українське фінансове законодавство були внесені зміни, які приблизили «правила гри» на вітчизняних фінансових ринках до європейських норм та нормативів. Зміни стосувалися наступних Законів: «Про страхування», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні», «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про недержавне пенсійне забезпечення», «Про захист прав споживачів», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб».

З підписанням Угоди про Асоціацію з ЄС у 2014 році виникла необхідність реформувати українські фінансові ринки та максимально інтегрувати їх у європейський простір. Слабка інтеграція вітчизняного фінансового ринку в міжнародний та нерозвинена фінансова інфраструктура – у разі збільшення відкритості – роблять фінансовий ринок уразливим за багатьма позиціями: щодо припливу спекулятивного іноземного капіталу, імпорту криз, посилення залежності від міжнародних фінансових організацій тощо.

Однією з проблем зближення з ЄС є також різні макроекономічні умови, в яких перебувають Україна та більшість країн – членів ЄС. З одного боку, низькі макроекономічні показники в Україні (ВВП на душу населення, рівень заробітної плати), з іншої – невідповідний розвиток фінансових ринків (капіталізація банків, умови надання фінансових послуг, ліквідність фінансових ринків, обсяги надання фінансових послуг, можливість одержання фондування тощо) ставлять вітчизняні фінансові компанії в нерівні умови з європейськими, що можуть прийти на український фінансовий ринок [1, С. 63].

Стандарти ЄС передбачають високі вимоги щодо модернізації пруденційного нагляду за фінансовими ринками, розширення фінансових інструментів, імплементація у банківське законодавство стандартів та рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду (Базель II та Базель III). Глибокої модернізації потребує корпоративне управління та фондовий ринок, особливо у сфері удосконалення відносин між мажоритарними, міноритарними акціонерами та менеджментом компаній, захисту прав акціонерів. Можливі наслідки впровадження таких змін для вітчизняних акціонерів наведено у таблиці.

Зміни до законодавства України щодо фінансового та корпоративного права згідно Директив ЄС

Зміни до законодавства	Згідно Директиви	Наслідки
1	2	3
Акціонери компаній мають переважне право на викуп акцій при публічному розміщенні	77/91/ЄЕС	Унеможливить розмивання частки акцій міноритарних акціонерів
Викуп у акціонерів активів на суму не меншу 10% капіталу компанії повинно бути затверджено на загальних зборах акціонерів, активи бути оцінені незалежними експертами	77/91/ЄЕС	Унеможливить вимивання активів з акціонерного товариства
Викуп акцій дочірньою компанією (компанією, що підконтрольна АТ) повинно бути затверджено на загальних зборах акціонерів	77/91/ЄЕС	Підвищить захист прав міноритарних акціонерів та компанії
Прийняття компанії власних акцій під заставу прирівнюється до викупу і потребує затвердження зборами акціонерів	77/91/ЄЕС	Унеможливить вимивання активів з акціонерного товариства мажоритарними акціонерами
Збори акціонерів дають дозвіл наглядовій раді на збільшення статутного капіталу до встановленого розміру	77/91/ЄЕС	Спрощує процедуру збільшення уставного капіталу
Якщо мажоритарний інвестор має наміри викупити контрольний пакет акцій іншої компанії, він повинен повідомити про це акціонерів. Менеджмент проводить аналіз щодо доцільності даної угоди та надає рекомендації іншим акціонерам про привабливість угоди.	Тринадцята директива 2004/25/ЄС	Підвищить роль менеджменту компанії як учасника угод М&А
Створення спеціального державного органу, що контролює угоди М&А	2004/25/ЄС	Підвищить захист прав акціонерів та контроль за дотриманням законодавства при укладанні угод М&А
Впровадження процедури Squeeze-out, коли при концентрації одним акціонером більше ніж 90% акцій, він має право викупити акції інших акціонерів без їх згоди	2004/25/ЄС	Надасть більше прав мажоритарним акціонерам у виборі форми товариства – публічної чи приватної.
Процедура Sell-out. При концентрації акціонером більше 95% міноритарні акціонери можуть вимагати викупу мажоритарієм своїх акцій.	2004/25/ЄС	Міноритарні акціонери мають право вийти із компанії, яку не можуть контролювати
Дотримання ринкової ціни на розміщення акцій та злиття компаній	Третя директива 78/855/ЄЕС	Дає згону сформувати справедливую ціну на при укладанні угод М&А
Умова обов'язкової перевірки незалежним аудитом фінансових умов злиття та оцінки акцій.	Третя директива 78/855/ЄЕС	Робить укладання угоди М&А прозорим та справедливим
АТ та ТОВ в обов'язковому порядку повинні розкривати свою фінансову звітність	Перша директива 68/15/ЄЕС	Забезпечує прозорість діяльності підприємства
При визнанні угоди недійсною (недобросовісні дії) збільшується ступінь відповідальності менеджменту за укладання такої угоди	Перша директива 68/15/ЄЕС	Захищає права акціонерів у разі недобросовісних дій менеджменту компанії

Джерело: складено за [2]

Регулювання фондового ринку України потребує змін в частині діяльності регулятора, відносин регуляторних органів з саморегулювальними організаціями, співробітництва у регулюванні. Повинні також бути змінені принципи взаємодії суб'єктів фондового ринку щодо діяльності емітентів, аудиторів, рейтингових агентств, колективних інвесторів, ринкових посередників та ін.

Основні зусилля регуляторів фінансового ринку щодо модернізації національного фінансового ринку у контексті підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС мають бути спрямовані на: розширення кола фінансових інструментів, розвиток фінансових інститутів та інфраструктури ринку, підвищення якості регулювання, фіскальне стимулювання та адекватне валютне регулювання [3, С. 30].

На сьогодні одним із головних завдань як для регулюючих органів, так і для фінансового бізнесу, постає питання інтеграції українського фінансового правового поля до міжнародних стандартів, яке полягає не лише в імплементації принципів ведення бізнесу, стандартів корпоративного управління, а й прискоренні гармонізації вітчизняного законодавства, регламентів та нормативів з стандартами IOSCO (Міжнародної організації комісій з цінних паперів – The International Organization of Securities Commissions) та IAIS (Міжнародної асоціації органів страхового нагляду – International Association of Insurance Supervisors). Потрібно визначити ризики та канали поширення негативних наслідків та закріпити законодавчо механізми протидії їх тиску на вітчизняну фінансову систему.

Успішна інтеграція фінансової сфери України у європейський фінансовий ринок потребує проведення загальноекономічних та політичних реформ – особливо судової, фінансової, законодавчої, антикорупційної, що підвищить довіру до вітчизняних ринків та сформує адекватне інвестиційне середовище.

Література

1. Оцінка впливу Угоди про асоціацію/ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наукова доповідь за ред. акад. НАН України В.М. Гейця; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К, 2014. – 102 с.
2. Соглашение об ассоциации с ЕС заставит Украину изменить корпоративное право [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://www.ukrudprom.ua/news/Soglashenie_ob_assotsiatsii_s_ES_zastavit_Ukrainu_izmenit_korpor.html
3. Імплементация Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС: рекомендації на основі досвіду країн Східної Європи : наукова доповідь за ред. акад. НАН України В.М. Гейця; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К, 2015. – 104 с.

УДК 339.74

Бублик Є.О.,
*к.е.н., старший науковий співробітник
відділу грошово-кредитних відносин,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
НАН України», м. Київ*

ЗМІНА МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС: НАСЛІДКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Кінець 2014 – початок 2015 рр. відзначився суттєвими змінами монетарної політики Європейського союзу (ЄС). Ключовим моментом цих змін стало проголошення керівництвом Європейського центрбанку (ЄЦБ) початку політики кількісного пом'якшення (КП) в ЄС, відповідно до якої передбачається здійснення емісії загальним обсягом 1,08 трлн євро [1]. Даний захід покликаний оживити фінансову активність в європейській економіці та спонукати ламати її низхідного тренду. З огляду на наявні економічні зв'язки та перспективи посилення ролі європейського інтеграційного фактору для України набуває актуальності питання оцінки можливих перспектив реалізації даної політики та спрогнозувати можливі її наслідки для економіки та фінансових ринків України.

Головними передумовами запровадження нової монетарної політики в ЄС стала загроза розгортання дефляційної спіралі у єврозоні (ЄЗ) та недовіра відсоткових ставок в умовах наявної пастки ліквідності. Виходячи з цього, керівництво ЄЦБ прийняло рішення про масштабний викуп активів у підприємств єврозони з метою створити надлишкову кредитну пропозицію на ринках, сформувати позитивні інфляційні очікування та безпосередньо прискорити інфляцію.

Для цього, як вже зазначалося, ЄЦБ планує витратити до з березня 2015 р. по вересень 2016 р. 1,08 трлн євро на викуп забезпечених облігацій (в рамках вже діючих програм), облігацій агентств та інституційних учасників ЄС (до 12% загальної суми викупу) та, головним чином, держоблігації країн єврозони строком від 2 до 30 років, з плаваючою ставкою та від'ємною доходністю. Щомісячний обсяг купівлі заплановано на рівні 60 млрд. євро. До цього можна додати, що визначені ліміти купівлі держоблігацій: до 25% від кожної емісії та не більше 33% від кожного боргу емітентів [1]. А обсяги купівлі будуть розраховуватись виходячи з розмірів внесків центробанків окремих країн в капітал ЄЦБ.

Це основні показники, що характеризують програму КП. Взагалі, слід відзначити, що ЄЦБ надає доволі загальні дані щодо механізму та інструментів програми КП, мотивуючи це небажанням формувати очікування які можуть вплинути на суверенні рейтинги та відсоткові ставки. Цей момент – характерна відмінність європейського КП від американського, оскільки Федеральною резервною системою США (ФРС) ще до початку програми КП було випущено спеціальний календар у якому були відображені всі заплановані викупи із зазначенням дати, суми та детальних характеристик та складу портфелю що купувався.

Як результат програми КП ЄЦБ очікується зниження дефляційного ризику та стимулювання росту економіки ЄС. М. Драгі, окремо зазначив, що в результаті реалізації КП планується наблизитись до цільового показника інфляції – «близько 2%», а сама програма буде проводитись поки не позначаться помітні зміни в інфляційній тенденції. Відповідно, з урахуванням даної програми Департамент Європейської комісії з питань економіки та фінансів, схвально відгукнувшись на рішення ЄЦБ, підвищив прогноз зростання ВВП Єврозони на 2015 р. з 1,1% (прогноз 04.11.2014 р.) до 1,3% (прогноз 05.02.2015 р.) та на 2016 р. – з 1,7% до 1,9% відповідно. Покращився і прогноз безробіття в Єврозоні: зниження показника на 0,4% у 2015 р. та на 0,6% у 2016 р. (прогноз листопада говорив про 0,3% та 0,5% відповідно). Щоправда прогноз Єврокомісії (ЕК) по інфляції дещо погіршився: з 0,8% до -0,1% у 2015 р. та з 1,5% до 1,3% у 2016 р. Щодо останнього потрібно зазначити, що у січні 2015 р. в ЄС переважали більш песимістичні прогнози щодо показника інфляції на 2015 р. Прогноз ЕК показника бюджетного дефіциту ЄЗ – 2,2% ВВП (попередній прогноз – 2,4%) у 2015 р. та 1,9% у 2016 р. (попередній прогноз – 2,1%). Прогноз сукупного боргу країн ЄЗ знизився з 94,4% до 94,8% ВВП на 2015 р. та з 93,2% до 93,8% у 2016 р. [2]

Слід зазначити, що проголошуючи нову програму монетарної політики, ЄЦБ окремо застеріг уряди країн ЄЗ від суттєвого збільшення загальних обсягів державних боргів. Крім того, як одну з особливостей механізму реалізації ЄЦБ політики КП потрібно відзначити її позитивний вплив на державні борги країн-учасників: викуп державних боргів в рамках цієї програми дозволяє їх реструктуризувати на більші строки, знизити відсоткові ставки за ними, як наслідок покращити суверенні кредитні рейтинги і таким чином сприяти загальному зниженню ринкових кредитних ставок.

За прикладом проведення політики КП у США, можна констатувати, що інтенсивне вливання ліквідності на фінансові ринки забезпечене максимально можливим зниженням відсоткових ставок позитивно сприяє стабілізації фінансових ринків, запобіганню масовим банкрутствам та падінню цін на активи, проте не призводить до активізації кредитної та інвестиційної діяльності в економіці. При цьому, вагомим обмежувачим фактором виступає невідповідність наявного інструментарію монетарної політики сучасним викликам фінансово-економічної кризи, яка зумовлена дисбалансом та відокремленням фінансового сектору від реальної економіки.

Експертні висновки та прогнози стосовно наслідків нової монетарної політики ЄЦБ являють собою широкий спектр думок: від стримано позитивних з боку офіційних інститутів до скептичних та негативних з боку фахівців та інвесторів. При цьому, можна сказати, що з боку останніх це в т.ч. слід розцінювати і як формування ринкових очікувань, оскільки практично всі у висловлених думках солідарні стосовно невідворотного послаблення євро. Очікування щодо послаблення євро були доволі сильними останні два роки та значно зміцнились після проголошення нової монетарної політики, як наслідок – одразу після проголошення відповідного рішення курс євро знизився до 1,14 долара, тобто до рівня 2003 р.

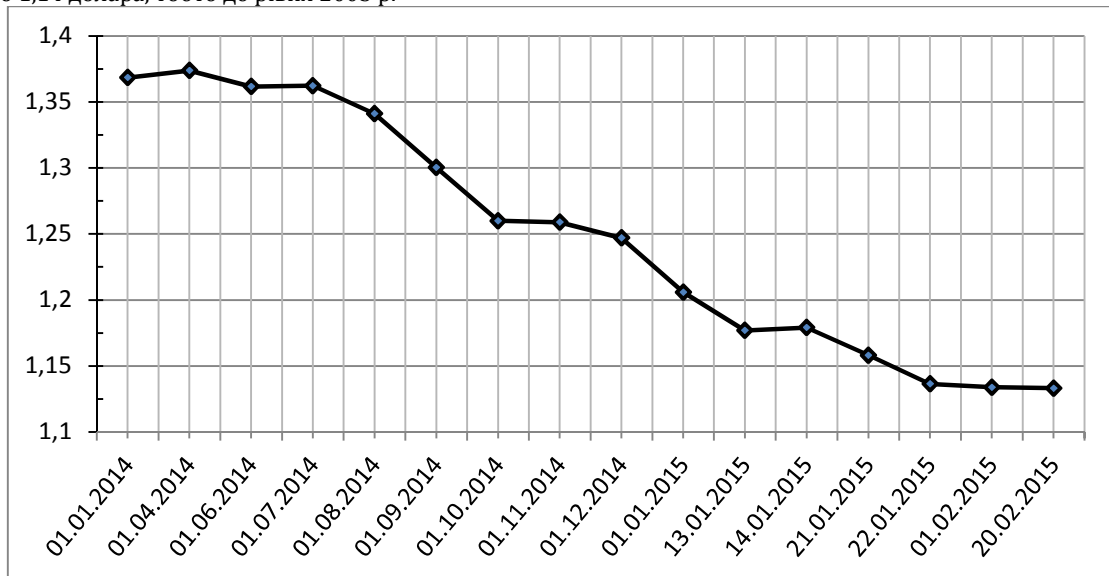

Рис. 1. Динаміка курсу євро/долар США у 2014-2015 рр.

Джерело: Офіційний сайт ЄЦБ

І хоча, ЄЦБ спеціально зазначив, що мова про цільову девальвацію євро не йде, перспективи розгортання валютних змагань в Європі слід оцінити як цілком ймовірні. Останні декілька років курс євро залишався доволі високим відносно долара і це стримувало зростання експорту з країн ЄЗ. Тепер девальвація євро багатьма експертами визнається як найбільш ймовірний позитивний наслідок політики КП [3]. В цих умовах слід очікувати спроби знизити курс національних грошових одиниць країнами, що не входять до ЄЗ.

Таким чином до позитивних ефектів європейської політики КП можна віднести послаблення курсу євро, що принесе бонуси експортерам країн-членів, знизить доходи за облігаціями та, відповідно, зменшить тиск на боргове навантаження у країнах ЄС з високим рівнем боргу. В цих умовах також ймовірно зростання фондового ринку в країнах де застосовується програма.

Як і серед результатів політики КП ФРС США, для ЄС головним наслідком можна прогнозувати оперативне запобігання системній банківській кризі. При цьому, самі комерційні банки, хоч і так не збанкрутують, збережуть ознаки функціональної деформації: замість кредитування та інвестування в реальну економіку, вони здебільшого продовжать надавати перевагу хеджуванню ризиків вкладаючи кошти в надійні активи та цінні папери центробанків. Враховуючи цей фактор, можна зробити припущення, що зміна монетарної політики ЄЦБ не обмежиться лише оголошеною програмою і ймовірно слід очікувати запровадження й інших нових заходів.

Для України найбільш вагомими наслідком слід вважати вплив девальвації євро до долару, і, як наслідок, скорочення виручки експортерів, притоку іноземної валюти в країну (у т.ч. від заробітчани з Європи) та скорочення золотовалютних резервів внаслідок переоцінки їх євровової складової.

Серед ймовірних позитивних наслідків можна виділити перспективу появи помітних обсягів відносно дешевих кредитних ресурсів у дочірніх структур європейських комерційних банків, що може поживити кредитування реального сектору. Внаслідок девальвації євро відбудеться і відповідне скорочення державного боргу України номінованого в євро.

З огляду на вагомий потенційний вплив нової монетарної політики ЄС на Україну, потрібно приділити більшу увагу аналізу монетарних заходів та розгортання монетарних процесів у ЄС, оскільки в умовах розширення інтеграційних зв'язків, посилення відкритості фінансової системи України та доволі суперечливих процесів в єврозоні, Україні потрібно посилити готовність адекватно відреагувати на пов'язані з цим виклики або навпаки, нові перспективи.

Література

- 1.Офіційний сайт ЄЦБ: [Електронний ресурс] – Доступний з: <<http://www.ecb.europa.eu/>>
- 2.Прогноз економіки – Єврокомісія [Електронний ресурс] – Офіційний сайт. – Режим доступу:- http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/forecasts/index_en.htm

УДК 336.7

Versal N.I.,
Ph.D., Associate Professor,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

THE IMPACT OF HOUSEHOLD DEPOSIT DOLLARIZATION ON BANKING SYSTEM IN UKRAINE

Saving dollarization is an objective phenomenon in Ukraine, which appeared in the background of distrust in the national currency in the early 1990s. Over time, with the growth of banking system stability, saving dollarization partially has transformed into deposit dollarization.

Deposit dollarization is a component of financial dollarization, that is why we investigate the publication on this subject. Research in the field of financial dollarization can be divided into two directions. The first one explains the features of financial dollarization or dollarization in the banking system in general and in context of emerging markets [3, 4, 5]. The second one includes research on the causes and types of dollarization in Ukraine [1, 2].

Our research explains the causes and consequences of household deposit dollarization during the past decade: 2005–2014. We focus on the HDDI (household deposit dollarization index) to explain dramatic role of deposit dollarization for both banks and households.

The economic stability was a good base for the banks that received in such conditions significant and relatively cheap resources in the form of foreign currency deposits for providing active operations. Before the crisis 2008 - 2009, banks as actively borrowed funds in foreign currency and lent in foreign currency to minimize risks of strong devaluation of domestic currency. However, the crisis has made significant adjustments in this process because there was a significant devaluation of the domestic currency, which was about 58.2 percent, taking as a basis the US dollar. This first systemic crisis was a good lesson for both banks and creditors & depositors. It has testified that lending to economic subjects, which have no foreign exchange earnings, is extremely dangerous. On the one hand, banks, that provide foreign lending, get protection against weak national currency and minimize the risk of devaluation; on the other hand, they are faced with credit risk because the borrowers cannot have enough income to repay foreign currency loans at the new, greatly increased, foreign exchange rate. In turn, the banks cannot normally pay off depositors of deposits denominated in foreign currency. Bank run was not devastating on those days only through the actions of the regulator. As a result, we could expect a growing distrust of depositors in banks and a slow return them to the banks in the post-crisis period. In fact, it was not so clear. The run of foreign currency deposits lasted 4 months and domestic currency deposits - 6 months.

Nevertheless, the return to pre-crisis level volumes was significantly longer for foreign currency deposits.

Thus, actions of banks during last financial crisis, like the conversion of foreign currency deposits into national currency at 'special' – nonmarket – foreign exchange rate, the delay in returning foreign currency deposits on first demand caused negative effect and their consequences were especially clearly in 2013 - 2014. From October 2013 began a gradual outflow of foreign currency deposits (3 months before the domestic currency deposits) that failed to stop in 2014 and early 2015. This collapse was slowed down due to a shortage of foreign currency on the market. However, devaluation of domestic currency, taking as a basis the US dollar, was even so 212.34 percent in February 2015. The reason for this was the unbalancing of the Ukrainian economy due to the Crimea annexation and the war in East Ukraine.

We compare household foreign currency deposits (HFCD) denominated in domestic currency with M2 in domestic currency (Fig. 1).

The analysis of Fig. 1 leads to the following conclusions. The impact of the crisis 2008 - 2009 on the dynamics of foreign currency deposits was negative, but at that stage it was negligible, as in the post-crisis period, the volume of foreign currency deposits increased by almost 2 times. However, it should be paid attention to the situation in 2013 - 2014 to realize that people very quickly remember that may be in case of the collapse of the banking system, and then bank run occurs rapidly.

This also contributes that fact that the Deposit Guarantee Fund returns the foreign currency deposits only in domestic currency converted at the official foreign exchange rate, which acts at the time of the commencement of the removal from the market and implementation of the temporal administration in the bank. This means that households get a very different, much smaller, amount of money that they invested due to domestic currency devaluation.

It is evident that the method of calculating the DDI requires improvement, as in case of strong devaluation or revaluation of domestic currency this indicator is detached from reality.

Thus, we can conclude that the influence of foreign currency deposits on the banking system of Ukraine is ambiguous: both positive and negative.

Saving dollarization will always exist in the country, the stability of which currency is in question. Given the fact that a return to the traditions of the Soviet Union is not possible, especially in the storage and prohibit the use of foreign currency, it should be understood that household saving in foreign currency still has to work on the Ukrainian economy.

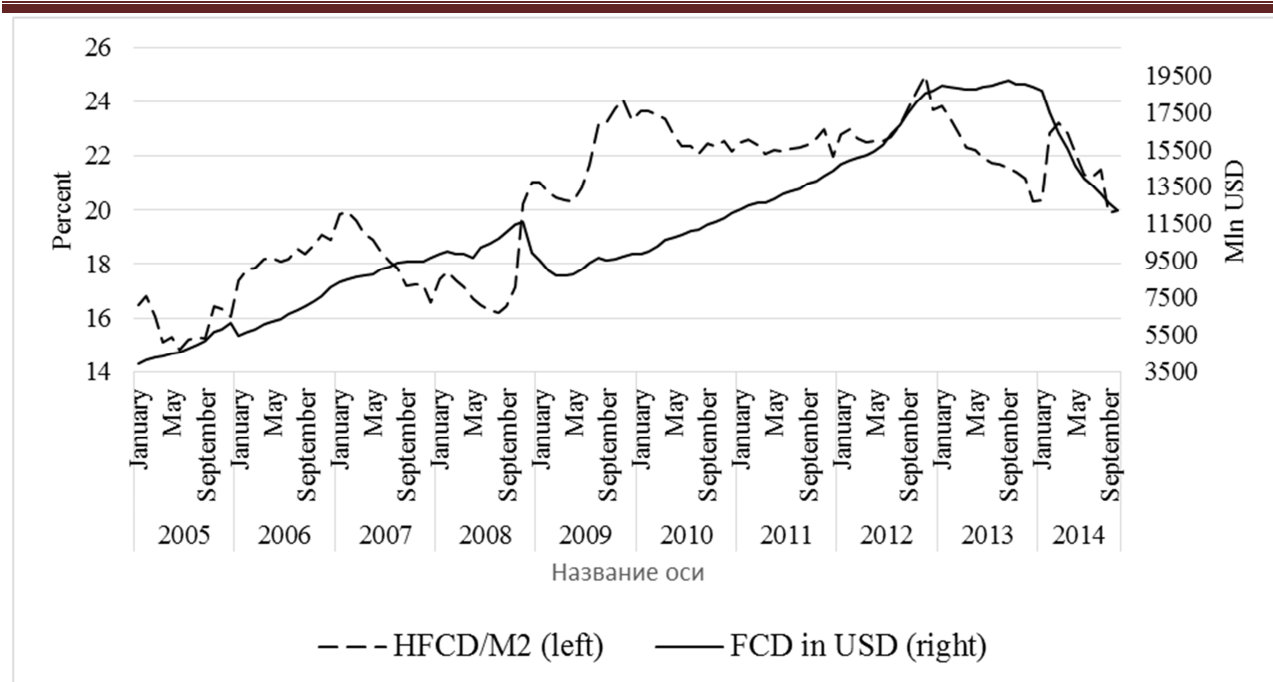

Fig. 1. The DDI and the HFCD in USD* in Ukraine during January 2005 – October 2014

Source: author's calculations on data of the NBU

* provided data set includes deposits in US dollars and does not include deposits in euro and other currencies due to their small share

Household saving is the foundation of any good functioning banking system. It is therefore necessary to take reasonable steps in any matters concerning the maintenance of household confidence to the banks. The breach of trust can lead to long-term outflow of deposits from the banking system. Our study shows, that foreign currency deposits run faster than domestic currency deposits due to the lessons of the last financial crisis. This means that in the future HFCD in domestic & foreign banks in Ukraine will respond to any negative calls faster than domestic currency deposits. However, this does not mean that the banks must abandon them. Just the banks and the regulator should take into account this feature. Moreover, this feature has arisen because of the behaviour of banks and the inability to ensure repayment of deposits in accordance to the legal requirements of the households.

Dollarization of household deposits is dangerous only if the banks choose the wrong direction of their placement. Banks should not use HFCD for foreign currency lending of economic subjects that have no foreign exchange earnings (we do not take into account the economic agents involved in foreign trade). Of course, in this case we can say that the long-term bank lending and investments are not possible, as the banks are not sure about the long-term stability of the domestic currency. However, long-term lending in foreign currency of economic subjects that have no foreign exchange earnings does not have good consequences for banking activity, because strong devaluation leads to arising of credit risk instead of domestic currency devaluation risk.

References

1. Марчук В.П. Фінансова доларизація в Україні та шляхи її зниження / В.П. Марчук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць / ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми, 2009. - Т. 24. - С. 66-78.
2. Міщенко В. Доларизація: причини та наслідки для економіки України / В. Міщенко, А. Сомик // Вісник НБУ. – 2007. – 5. – С. 28-31.
3. Basso H. S. Financial Dollarization. The Role of Banks and Interest Rates / H. S. Basso, O. Calvo-Gonzalez, M. Jurgilas // ECB Working Paper Series, ECB. – 2007. – no. 748 (May). 74 p.
4. De Nicoló G. Dollarization of the Banking System: Good or Bad? // G. De Nicoló, P. Honohan, A. Ize // IMF Working Paper # 03/146. – 2003. – 52 p.
5. Honohan P. Deposit Dollarization and the Financial Sector in Emerging Economies / P. Honohan, A. Shi // Development Research Group, The World Bank. – 2003. – 27 p.

PECULIARITIES OF CORPORATE DISCLOSURE IN UKRAINE

In modern globalized world financial regulators of most countries require from public companies to provide information electronically, allowing capital markets to ensure timely provision of information through standard procedures, understood by all participants, including foreign ones. Although such systems can vary significantly among the countries, the general principles of disclosure tend to unification, particularly due to work of specialized international organizations.

Usage of the information disclosed in the regulation is associated with solving the problem of information asymmetry between the reporting party and users of information. Disclosure is a fundamental factor for investors' decision making, the functioning of capital markets, the dynamics of stock prices and market integrity. However, disclosure costs are associated with definite expenses for issuers, that is why achievement of an optimal level of disclosure may become a difficult task. Therefore, flexibility in disclosure shall be based on market improvements and benefits [1].

According to the data provided on an annual basis in the report "Doing Business" disclosure index in Ukraine is not high enough (4 of 10) [2]. In 2010 Ukraine made a significant step towards improving the delivery of information through the introduction of Electronic System of Comprehensive Information Disclosure (ESCRIN). This system was developed on the basis of best disclosure practices of securities regulators from the US, EU, Canada, Russia, and in accordance with international standards enshrined in the principles of International Organization of Securities Commissions (IOSCO).

In the "Objectives and principles of securities regulation" standard issued by IOSCO for securities regulation, 38 general principles are singled out. They are based on 3 main purposes of stock market regulation such as the protection of investors, ensuring that markets are fair, efficient and transparent, effective and transparent market, as well as the reduction of systemic risk [3].

Issuance of the IOSCO principles in 2010 for periodic disclosure by listed entities [4] became an important step forward in the development of international consensus on standards of disclosure for public offerings and initial public offerings.

ESCRIN is harmonised with IOSCO principles as for spreading public access to information about issuers of securities. National law or regulation should ensure periodic storage of information in order to facilitate public access to information. Storing this information should provide the lowest possible costs for the service. Electronic storage is one of the means to achieve this goal. This information should be stored in one place, whether the regulator or other authorized repository, and should be available within a reasonable period of time.

Periodic reports should be presented in a single format that facilitates analysis of the information presented in the report. To do this, some regulators investigate the possibility of using interactive technologies for data transmission as a means of fast and simple messages to investors and other stakeholders. Thus, given the financial information submitted to regulatory authorities can be analyzed and compared. The enhanced search and comparison options with interactive data can facilitate understanding of financial information provided to investors and allows issuers to better handle data from financial results [4, p. 25].

Electronic form of Ukrainian public companies presentation through ESCRIN supposes downloading reports in real time on a public website of the National Securities and Stock Market Commission (NSSMC) of Ukraine. The possibility of free access to the downloaded information increases the transparency of financial information and prevents false trade practice and practice of insider trading. ESCRIN guarantees free access to information, enables companies to demonstrate their potential to investors seeking appropriate investment return on investment in the Ukrainian economy.

Starting from the 1st, January 2011, NSSMC required from all public companies and issuers of corporate bonds in Ukraine who had been listed on stock exchanges to submit their financial and business reporting through ESCRIN. As of 20/02/2013 2690 reports were registered from 273 largest publicly traded companies in Ukraine [5].

Starting from the 1st, January 2014 p. NSSMC Regulation entered into force as for securities issuers disclosure. From that time imposition of digital signature (EDS) during formation and transmission of reports to certain group of users, reducing publication volumes for regular annual information form and its unification are mandatory. From that time submission of information by securities issuers – professional stock market, banks, insurance companies, collective investment institutions, issuers of mortgage certificates, mortgage bonds and real estate funds certificates, issuers of shares and bonds listed on the stock exchange – must be made to NSSMC central office and only in the form of electronic documents [6].

Starting from the 1st, March 2015, issuers will be disclosing their information under the new rules [7]. One of the main innovations introduced is mandatory requirement to place information on regular basis for public companies using their official Internet websites. One more important change considers improving the electronic submission form for all securities issuers using a digital signature, which must be received beforehand in Accredited Certification Authority.

Also, these changes provide improvement of disclosure procedure for securities issuers and reduction of the amount of regular annual information publishing. The mechanism of corrections is provided for issuers publications with faults and the options to fix it on the official Internet website is described.

It should be noted that with this document NSSMC regulated the matters arising in connection with the development of securities market infrastructure and it relates to amenities of data tracking, which an issuer publishes in a disclosure system.

In accordance with the applicable law, special information should be published by the issuer within five days from its occurrence, and the annual report is to be posted on the website by 30th of April of the year following the reporting one.

In the New Stock Market Development Program [8] it is also noted that the level of companies information disclosure is inadequate in Ukraine. Therefore, to improve information disclosure it is necessary:

- 1) to bring Ukrainian legislation to the European Union's on issue prospectus, additional emissions, standards of information transparency and others;
- 2) to amend the legislation to strengthen the rights of shareholders through increased disclosure requirements on

beneficial shares owners;

- 3) to introduce a mandatory provision of issuers information on corporate events;
- 4) after the submission of issuers information to NSSMC the need for its publication in print should be cancelled;
- 5) to establish requirements as for extended public disclosure for public (market) companies;
- 6) to provide the necessity for non-market companies to disclose only annual information, in a reduced amount;
- 7) to provide mandatory information reporting about significant change in shareholding of a market company;
- 8) to provide prevention of the information usage that was previously released as such which is considered as misleading.

Better disclosure of public information at a higher level provides transparency, financial reporting and corporate responsibility in the financial market of Ukraine, which significantly contributes to its development. Electronic disclosure system, on the one hand, will provide investors with timely financial and economic information necessary for informed investment decision and, on the other hand, will enable regulators to improve the provision of adequate and effective regulation of the Ukrainian financial market. This is a necessary condition for effective reform of the stock markets in accordance with European standards and best practices.

References

1. Lannoo K. Disclosure regulation in the EU the emerging framework / K. Lannoo, A. Khachaturyan // CEPS task force report. – 2003. – № 48. – 62 p.
2. Business extent of disclosure index [Electronic resource]. – Available at: <http://data.worldbank.org/indicator/IC.BUS.DISC.XQ>.
3. Objectives and Principles of Securities Regulation [Electronic resource]. – IOSCO, 2003. – Available at: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD154.pdf>.
4. Principles for periodic disclosure by listed entities [Electronic resource]. – IOSCO, 2010. – Available at: <http://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD317.pdf>.
5. Electronic System of Comprehensive Information Disclosure (ESCRIN) [Electronic resource]. – Available at: <http://escrin.nssmc.gov.ua/>. (in Ukrainian)
6. NSSMC Official website, news from 09.01.2014 [Electronic resource]. – Available at: <http://www.nssmc.gov.ua/>. (in Ukrainian)
7. NSSMC Official website, news from 27.01.2015 [Electronic resource]. – Available at: <http://www.nssmc.gov.ua/>. (in Ukrainian)
8. The program of the stock market development in Ukraine on 2015 – 2017 “European choice - new opportunities for progress and growth” (Draft) [Electronic resource]. – NSSMC, The program of the stock market development. – Available at: <http://nssmc.gov.ua/fund/development/plan>. (in Ukrainian)

УДК 338.3

Вусятицька М.П.,
викладач кафедри фінансів,
Луцак І.І.,

студентка 4 курсу економічного факультету,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка”,
м. Івано-Франківськ

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

Сьогодні одним з найактуальніших завдань у забезпеченні підвищення ефективності виробничої діяльності підприємств є удосконалення структури оборотних активів та підвищення ефективності їх використання. Про актуальність даної теми свідчить і те, що підприємництво в Україні потребує сучасного методологічного та методичного забезпечення з питань управління оборотними активами, наукових рекомендацій щодо процесів їх оптимізації.

В економічній науці існують різні підходи для визначення поняття оборотних засобів. Згідно НПСБО 1 оборотні активи - це гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Н.О. Окселенко визначає оборотні активи як “сукупність економічних ресурсів підприємства, що перебувають у постійному кругообігу, змінюють свою матеріальну форму впродовж одного операційного циклу(одного року) та в повному обсязі переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції” [4]. Найбільш повним вважаємо визначення С.Ф. Покропивного: “оборотні засоби - це частина авансованої вартості у виробничих засобах і засобах обігу, що безперервно входить у процес виробництва протягом одного періоду як за вартістю, так і в натурі, повністю споживається і відновлюється на відповідному рівні, який необхідний для безперервного процесу виробництва та обертання [5, с. 149].

Оборотні засоби поділяють на засоби обігу та оборотні виробничі засоби (рис. 1).

Оборотні виробничі засоби обслуговують сферу виробництва та їх основне призначення полягає у забезпеченні безперервного і ритмічного процесу виробництва. Найбільшу питому вагу в оборотних виробничих засобах мають предмети праці: сировина, основні і допоміжні матеріали, тара, паливо, напівфабрикати. Засоби обігу забезпечують процес виробництва та реалізації продукції. Вони є необхідним елементом для забезпечення єдності виробництва та обігу. В дану групу входить: готова продукція, відвантажені товари, виконані роботи та надані послуги, грошові кошти підприємства, кошти в розрахунках у вигляді дебіторської заборгованості. [3, с. 138].

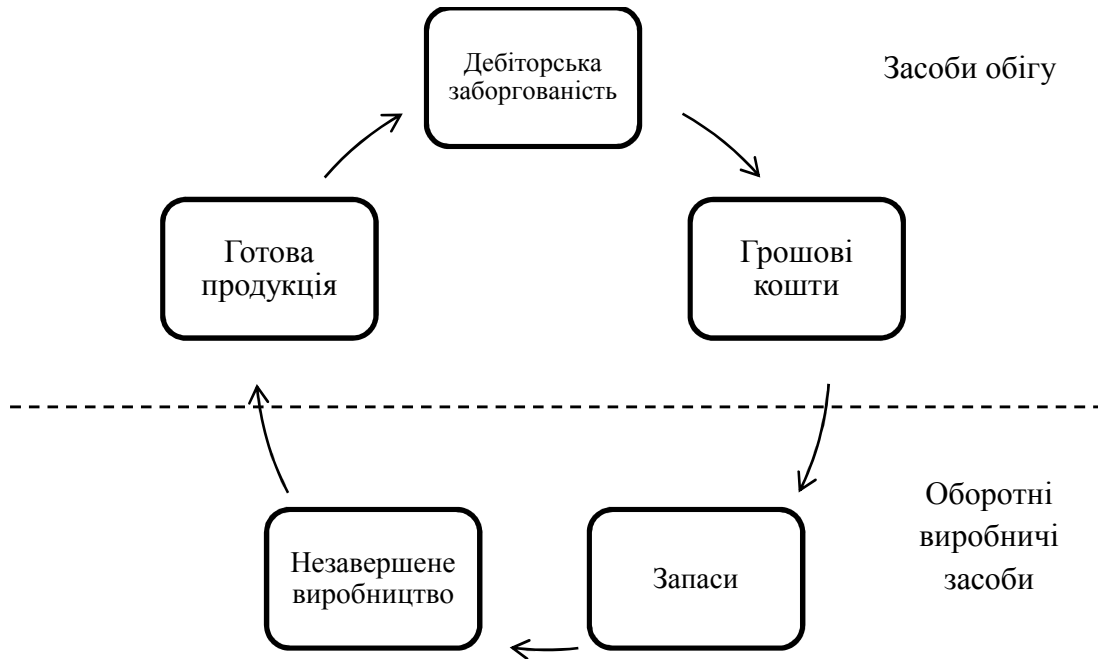

Рис. 1. Кругообіг оборотних активів підприємства

*Складено авторами

Ефективність використання оборотних засобів характеризується системою таких показників як коефіцієнт оборотності оборотних засобів, тривалість обороту оборотних засобів, коефіцієнт завантаження оборотних засобів, коефіцієнт оборотності матеріальних запасів, тривалість обороту матеріальних запасів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, строк погашення дебіторської заборгованості.

Вважаємо, що поряд відносними показниками аналізу ефективності використання оборотних засобів особливу увагу слід приділити аналізу їх складу і структури та кількісним показникам окремих складових оборотних засобів. Відносні показники у вигляді коефіцієнтів деякою мірою спотворюють реальні абсолютні показники фінансової звітності, оскільки не враховують вплив інфляції на окремі види оборотних засобів.

Враховуючи сучасні умови розвитку підприємницької діяльності в Україні варто змінити підходи до управління оборотними засобами. Основними шляхами підвищення ефективності використання оборотних засобів можуть бути скорочення тривалості виробничого циклу, прискорення відвантаження та реалізації готової продукції, вдосконалення системи розрахунків з метою зменшення дебіторської заборгованості.

Література

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. [для самост. вивч. дисц.] / Г.М. Азаренкова, Т.М. Журавель, Р.М. Михайленко, – К.: Знання-Прес, 2006. – 287 с.
2. Римарчук А.М. Економічна сутність оборотних активів та їх класифікація / А.М. Римарчук // Формування ринкових відносин в Україні. - 2010. - № 7/8. - С. 64-70.
3. Дробишева О.О. Роль оборотних засобів у виробничому процесі підприємства // О.О. Дробишева, І.М. Похильченко. // [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_6_136.pdf.
4. Окселенко Н.О. Оборотні активи як об'єкт та інструмент фінансового управління // Н.О. Окселенко. // [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://www.rusnauka.com/30_NIEK_2011/Economics/10_95638.doc.htm.
5. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства : підручник / С.Ф. Покропивний. – [2-ге вид., перероб. та доп.]. – К. : КНЕУ, 2001. – 528 с.

УДК 336.

Гавриляк Т.С.,

аспірант кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

В умовах важкого економіко-політичного становища вітчизняної економіки страхові компанії, аби зберегти свою платоспроможність та ліквідність, вдаються до інвестиційних операцій як додаткового джерела одержання доходу.

Страховання є важливим джерелом акумулювання коштів для подальшого інвестування в реструктуризацію економіки. Щорічно страхові організації у промислово розвинутих країнах акумулюють у вигляді страхових платежів приблизно 7-8% ВВП. [3]

Надходження страхових внесків формують страховий резерв, який фактично становить тимчасовий фонд нагромадження і може бути використаний для проведення кредитних операцій, вкладень у цінні папери та нерухомість. Це пов'язано з тим, що момент надходження внесків за термінами не збігається з виплатою їх. Принцип створення позикового капіталу однаковий в усіх страхових компаніях, проте у компанії страхування життя накопичення мають триваліший і стійкіший характер, що надає їм переваги під час проведення інвестиційних операцій. Компанії страхування майна і від нещасних випадків використовують страховий резерв переважно на грошовому ринку.

При цьому, основним завданням ринку цінних паперів є забезпечення найбільш повного та швидкого перетворення заощаджень в інвестиції (у фінансові активи) по ціні, яка б влаштувала обидві сторони.

Учасників фондового ринку можна поділити на дві групи: прямі (безпосередні) учасники, які здійснюють професійну діяльність на фондовому ринку, і побічних, які забезпечують діяльність фінансових інститутів, що здійснюють професійну діяльність. Страхові компанії відносять до безпосередніх учасників фондового ринку, які, після банків, є найбільшими інституційними інвесторами.

Здійснюючи інвестиційні операції на фондовому ринку страховики, перш за все, віддають перевагу надійним цінним паперам для забезпечення гарантованості виплат відшкодувань страхувальникам. Поряд із цим важливими факторами при виборі цінних паперів є їх доходність, яка забезпечить капіталізацію інвестиційних вкладень, та ліквідність, що дозволить у разі необхідності швидко конвертувати цінні папери у грошові кошти. [1]

Великі страхові компанії, вкладаючи резерви в цінні папери, можуть використовувати специфічні стратегії, недоступні дрібному й середньому інвесторові, оскільки дрібним інвесторам досить тяжко одержати реальний прибуток на фондовому ринку. До того ж, великі інвестори мають можливість точніше проаналізувати фінансовий стан емітента й передбачити перспективи змін курсу його облігацій, ніж непрофесійні учасники ринку. [4]

Фінансова стабільність страхової компанії, що інвестує кошти в цінні папери, буде тим вищою, чим вищою буде ймовірність, що сформований страховою організацією фонд буде достатнім для повного відшкодування збитків страхувальників.

Аналізуючи діяльність страхових компаній у 2014 р., можемо відмітити, що вони не є активними інвесторами. Так, на фоні найбільшої частки активів, представлених цінними паперами (57,5%), акції складають 48,4%, облігації – 1,6%, іпотечні сертифікати – 1%, цінні папери, що емітуються державою – 6,5%. Статистичні показники дозволяють стверджувати про значну частку інвестицій у цінні папери в структурі активів страхових компаній, дозволених для представлення страхових резервів. [2]

Як бачимо, сьогодні інвестиційні можливості страховиків на ринку цінних паперів використовуються недостатньо, насамперед через слабку розвиненість самого фондового ринку.

До факторів, які стримують розвиток діяльності страхових компаній на ринку цінних паперів відносять: політична та економічна нестабільність, нестабільне законодавство, корупція у державних органах влади; низький економічний розвиток країни, відсутність у більшості населення країни вільних коштів, які можна було б вкласти у страхування життя та недовірою до страхових компаній; відсутність на ринку України довгострокових фінансових інструментів, в які могли б вкладати кошти страхові компанії. Українські державні цінні папери поки що не є надійним фінансовим інструментом, а вкладення коштів в акції підприємств на довгострокову перспективу, є досить ризикованим.

Література

1. Пахненко О. М. Взаємодія страхового і фондового ринків при формуванні конвергентної моделі фінансового ринку / О. М. Пахненко, В. В. Роєнко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. / ДВНЗ "УАБС НБУ". – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2012. – Вип. 34. – С. 59–69
2. Підсумки діяльності страхових компаній за 9 місяців 2014 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: forinsurer.com/files/file00543.pdf
3. Плиса В.Й. Страхування : підручник [Затверджено МОН України як підручник для студентів вищих навчальних закладів. Лист № 1.4/18-Г-2926 від 30.12.2008 року] / В.Й. Плиса. – К.: Каравела, 2010. – 472с.
4. Чеберяко О. В. Страхові компанії як професійні учасники ринку цінних паперів. – Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – № 2. – 2012. – с. 254-265

Гладка М.Є.,

старший викладач кафедри економічної кібернетики і фінансів,
Бердянський державний педагогічний університет

МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Сучасна парадигма соціально-економічного розвитку економіки та грошово-кредитних відносин країни передбачає розроблення завдань, спрямованих на забезпечення не тільки кількісного, але й якісного економічного зростання шляхом формування гнучкого механізму грошово-кредитного регулювання, що дозволяє контролювати грошовий ринок та ринок капіталів, діяльність банківської системи, стабілізувати грошовий обіг, стимулювати інвестиційну активність, підвищувати конкурентоспроможність виробників, покращувати рівень життя населення.

Дослідженню проблем використання інструментів грошово-кредитного регулювання економіки присвячені наукові праці таких видатних учених як Дж. М. Кейнс, Р. Кемпбелл, П. Самуельсон, М. Туган-Барановський, А.Спіфанов, М. Савлук та інші.

Останнім часом існує певна збіжність у методах та інструментах монетарної політики не тільки в розвинених країнах, а й у перехідних економіках. Головним чинником уніфікації процедур монетарної політики виступає

швидкий розвиток різноманітних фінансових ринків, диверсифікація інститутів та глобалізація фінансового посередництва.

Доки фінансовий сектор залишається відносно закритим і в ньому переважали комерційні банки, монетарна політика виконувалася встановленням лише двох параметрів: резервних вимог на поточні депозити в комерційних банках і відсоткової ставки рефінансування центрального банку. Це визначається як класична система резервування коштів. Зміни будь-якого з параметрів змушують банки пристосовувати умови надання позичок та прийняття вкладів відповідно змінам загальноекономічного запасу грошей та сукупних витрат.

Існує багато загальних тенденцій в модернізації операційних процедур. По-перше, розвиток фінансових ринків та зростання небанківського посередництва змусили центральні банки збільшити ринкову орієнтацію своїх інструментів. В більшості випадків, основна маса резервів пропонується через операції відкритого ринку. По-друге, зростаюча важливість і гнучкість цінового механізму в новому ринковому оточенні примусили центральні банки зосередитися на відсоткових ставках більше, ніж на грошовій масі, намагаючись вплинути на ліквідність. Третя тенденція полягає в тому, що зменшена сегментованість ринку, а отже більша простота і швидкість, з якими зміни відсоткових ставок передаються через повний спектр фінансових інструментів, дозволяють центральним банкам сконцентруватися на короткостроковому сегменті кривих доходності, де їхні дії мають найбільший ефект. Четвертою тенденцією є те, що ринкова орієнтація інструментів центрального банку асоціюється з наданням переваги гнучким інструментам.

Фінансове середовище є одним з головних факторів, які визначають форму процедур монетарної політики. Особливо важливі є два аспекти цього осереддя: структура фінансових ринків та контрагенти операцій центрального банку.

Які ринки найбільш важливі для впровадження монетарної політики? Міжбанківський ринок традиційно є ключовим: безперервне функціонування цього ринку зменшує роль центрального банку як впорядника міжбанківських операцій. Більше того, активна торгівля всіх банків на цьому ринку гарантує швидке та рівномірне поширення впливу операцій монетарної політики на загальну ліквідність. В Україні, міжбанківський ринок є досить демократичним і достатньо конкурентним, що істотно полегшує впровадження монетарної політики Національним банком.

Впровадженню монетарної політики також значно сприяє наявність одного чи кількох розвинених ринків якісних цінних паперів. Частиш за все ці зобов'язання емітує уряд (державні облігації). Коли запаси таких паперів обмежений, іноді через відсутність бюджетного дефіциту, центральні банки часто випускають свої власні папери.

Ринки високоякісних цінних паперів відіграють дві важливих ролі у впровадженні монетарної політики. По-перше, центральний банк використовує їх для проведення операцій відкритого ринку; якщо первинна емісія слугує для зменшення ліквідності, операції на ринках вторинних активів дозволяють центральному банку додавати ліквідність. По-друге, вторинні активи можуть слугувати допоміжним засобом операцій рефінансування.

В Україні після реструктуризації державного боргу на початку 1999 р. первинний ринок ліквідних цінних паперів фактично паралізовано, вторинного ринку взагалі ніколи не існувало. На сьогодні основна маса операцій відкритого ринку здійснюється з іноземною валютою. Ці фактори значно утруднюють ефективне впровадження монетарної політики в Україні.

Контрагентами операцій центрального банку звичайно виступають комерційні банки. Цьому існує два пояснення. По-перше, банки є фінансовими установами, які депонують резерви в центральному банку. По-друге, банки є установами, які піддаються прямому регулюванню та нагляду з боку центрального банку. Якщо центральний банк взаємодіє з установами, які йому непідзвітні, операції монетарної політики супроводжує кредитний ризик.

Отже, об'єктом впливу монетарної політики є кон'юнктура фінансового ринку. Залежно від обставин монетарної політики може стимулювати кредитну емісію (експансію) або обмежувати її (рестрикція).

Оскільки центральний банк не може прямо впливати на кінцеві цілі (стратегічний рівень), для ефективного впровадження монетарної політики необхідно правильно обрати проміжні цілі (тактичний рівень). В Україні проміжною ціллю монетарної політики традиційно є обмінний курс. Це зумовлено тим, що через відсутність ринку ліквідних цінних паперів об'єктом операцій відкритого ринку виступає іноземна валюта [1].

Основними інструментами монетарної політики є встановлення мінімальних резервних вимог, рефінансування комерційних банків, операції на відкритому ринку. Узагальнена схема механізму застосування інструментів монетарної політики та їхньої типологічної класифікації представлена на рис. 1.

Об'єктом рефінансування є банківські інститути. Кредити рефінансування надаються тільки стійким банкам, що зіткнулися з тимчасовою кризою ліквідності. Діяльність центрального банку стосовно рефінансування переслідує три головні цілі: сприяти реалізації монетарної політики, забезпечити безперервне функціонування платіжної системи, запобігти виникненню банківських криз або обмежити їхній вплив на банківський сектор.

Одним з найбільш активно застосовуваних інструментів монетарної політики є мінімальні резервні вимоги (РВ) стосовно зобов'язань комерційних банків, які виконують дві основні функції: поточне регулювання банківської ліквідності (пряме регулювання); обмеження кредитної емісії (ринкове регулювання). Простота застосування робить цей засіб дуже привабливим. Шляхом зміни РВ підтримується заданий обсяг грошової маси та регулюється рівень ліквідності комерційних банків. Коли ЦБ підвищує норму РВ – зменшується сума вільних грошових коштів у розпорядженні комерційних банків. Пониження норми РВ, навпаки, збільшує можливість кредитування.

Ще одним важливим інструментом монетарної політики є операції відкритого ринку (ОВР), які являють собою цілеспрямовані дії ЦБ по купівлі або продажу ЦБ за свій рахунок цінних паперів, що знаходяться в обігу на вторинному фондовому ринку, переважно державних зобов'язань. Зараз ОВР вважаються найбільш дієвим та гнучким інструментом монетарної політики, що забезпечує ефективний вплив на грошовий ринок та банківський кредит, а отже і на економіку в цілому [3].

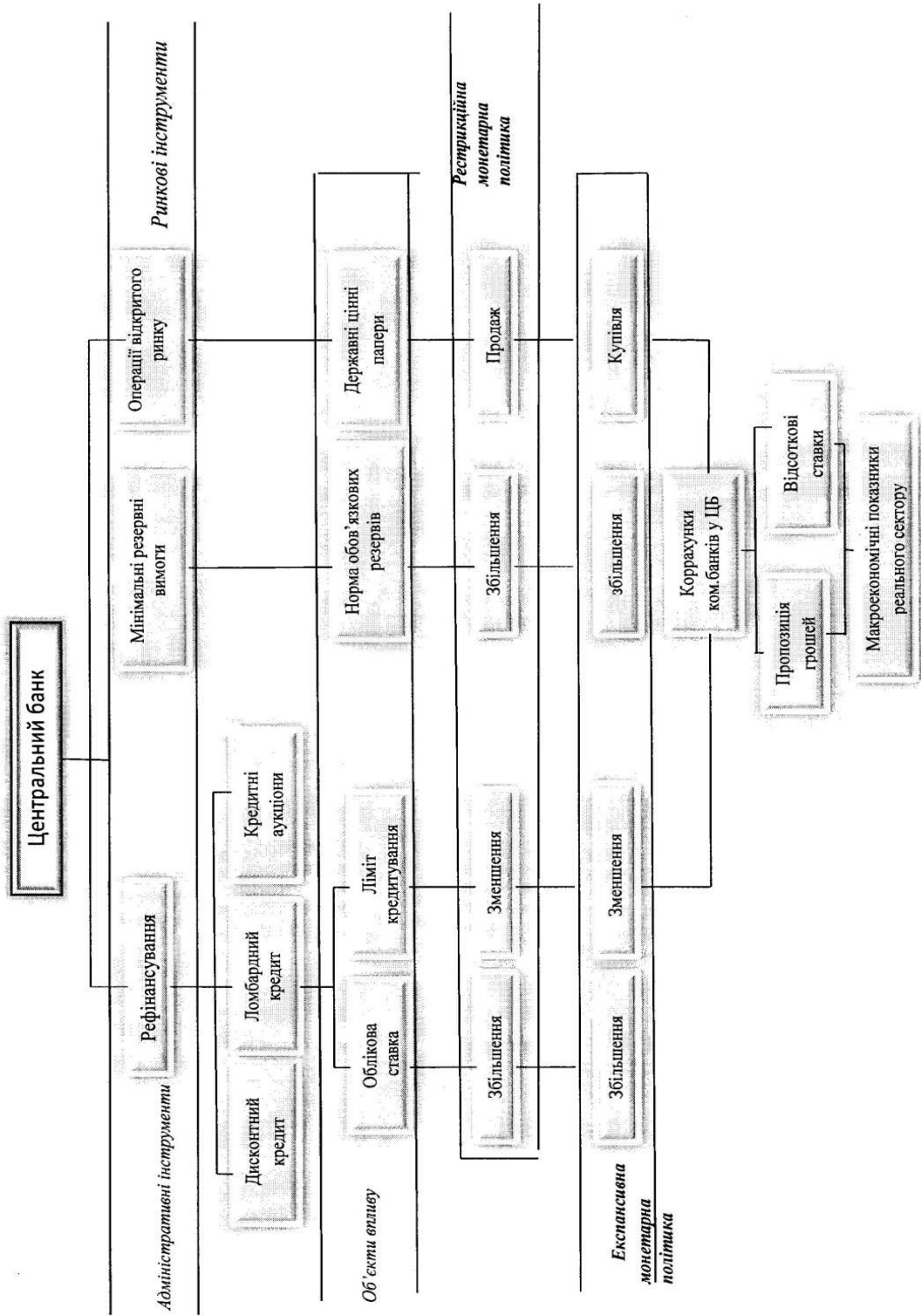

Рис.1. Застосування інструментів монетарної політики [2. с.47]

Таким чином, резюмуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що інструменти монетарної політики не є сталими, вони модифікуються під впливом змін економічної ситуації в країні та світу. В Україні зараз не можна однозначно оцінити практику впровадження монетарної політики. З одного боку НБУ надає перевагу ринковим інструментам – операціям відкритого ринку, міжбанківський ринок є достатньо розвиненим, ефективність монетарної політики підвищує наявність системи міжбанківських розрахунків у реальному часі. З іншого боку, через відсутність в Україні ринків ліквідних цінних паперів операції відкритого ринку застосовуються виключно на валютному ринку. Ситуацію можна виправити за умови кардинального перегляду стратегії державного регулювання грошового ринку в Україні.

Література

- 1.Храпкіна, В.В. Основні інструменти грошово-кредитної політики України [Текст] / Храпкіна В.В., Крутушкіна В.В., // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 9. – С. 30–38.
- 2.Сігайов А.О. Методичний та організаційний аспекти аналізу монетарних показників.-К.: Наукова думка, 2003.-370 с.
- 3.Пасічник, І.В. Роль інструментів грошово-кредитної політики [Текст] / Пасічник І.В., Галушко Ю.П., // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. - №1. – С.143-146

УДК 336.71

Гладинець Н.Ю.,
к.е.н., доцент кафедри обліку та фінансів,
Мукачівський державний університет

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Стан банківської системи країни визначається процесами, що спостерігаються в економічній, соціальній та політичній сфері держави. Стабільність середовища, в якому функціонують комерційні банки, безпосередньо впливає на фінансову стійкість банківської системи.

Забезпечення фінансової стійкості банківської системи є важливою передумовою розвитку та функціонування економіки кожної держави. Особливо актуальним є дане твердження на сучасному етапі, в умовах наростаючої фінансової кризи, яка охопила кредитно-банківську систему України. Проблема забезпечення фінансової стійкості, надійності та стабільності банківської системи ставить під загрозу не лише прибутковість функціонування комерційних банків, але і їх подальше існування. Зокрема, за 2014 рік 33 банки в Україні були визнані неплатоспроможними. Відтік вкладів із банків склав понад 50 мільярдів у гривнях та близько 9 мільярдів у доларах, а збитки банківської системи за 2014 рік оцінюються у 50 млрд. грн. [1].

З огляду на зазначене важливим є поглиблення наукових основ забезпечення фінансової стійкості банківської системи як складової частини економічної системи, окреслення наявних проблем та розробка адекватних сучасним реаліям шляхів і методів забезпечення стійкого функціонування банківського сектору.

Як стверджує Камуз А.О., на фінансову стійкість банківської системи впливають зростання/падіння вартості фінансових активів, збільшення/зменшення попиту на валютну ліквідність, стратегія девальвації/ревальвації національної валюти, корегування валютної структури фінансових вкладень підприємств і населення на користь вітчизняної чи іноземної валюти, доступність державної підтримки, обсяги рефінансування. Забезпечення стійкості банківської системи досягається також повнотою і несуперечливістю чинної нормативно-правової бази, належним рівнем правозастосування і судової практики, наявністю дієвої системи страхування банківських вкладів і ефективної системи оцінки й моніторингу за рівнем фінансової стійкості банківського сектору національної економіки [2, с.19].

Кочетков В.М. пропонує розрізняти екзогенні та ендогенні фактори, що впливають на фінансову стійкість банків. Серед екзогенних факторів він виокремлює економічні, соціально-політичні та фінансові. Ендогенні фактори залежать від функціонування самих банків і пов'язані із адекватністю капіталу банків, якістю їх активів, рівнем менеджменту, рівнем рентабельності, ліквідності балансу, платоспроможності банків [3, с.39].

Головними чинниками, що розбалансували та підірвали довіру до банківської системи України на сучасному етапі, стали військова агресія на сході України, інфляція, девальвація гривні, масова ліквідація банків. Ці причини спровокували панічні настрої серед вкладників комерційних банків та створили «ефект доміно», коли вилучення депозитів з одночасним неповерненням кредитних платежів призвело до численних проблем з підтриманням банківськими установами необхідного рівня ліквідності та платоспроможності, а відтак і банкрутств банків. Масовий відтік вкладів із банків, ажіотажне підвищення попиту на вільно конвертовану валюту призвели до знецінення національної грошової одиниці та ще більше погіршили фінансовий стан банківських установ. В цих умовах більшість банків з метою недопущення масового відпливу коштів були змушені вдаватися до непопулярних методів, зокрема встановити обмеження на видачу готівкових коштів, обмежити розрахунки з використанням платіжних карток та Інтернет-банкінгу тощо.

Разом з тим, для вітчизняної банківської системи характерний порівняно низький рівень капіталізації банків, що не забезпечує належним чином їх фінансову стійкість. Внаслідок зниження платоспроможності позичальників зросли фінансові ризики банків та погіршилася якість банківських активів. Це призвело до зростання обсягів проблемної заборгованості у структурі кредитного портфеля, а відтак створило дестабілізуючий вплив на фінансову стійкість банківського сектору.

Брак довіри до комерційних банків суттєво загрожує фінансовій стійкості банківської системи. Для того, щоб повернути довіру населення та бізнесових кіл до банківського сектору, необхідно, в першу чергу, побудувати більш ефективні і прозорі механізми управління банківською системою. Це дозволить зупинити відтік депозитів, зменшити попит населення на іноземну валюту, а відтак і зупинити інфляційну спіраль.

Забезпечення надійності, стабільності та фінансової стійкості банківської системи України у подальшому залежатиме від:

- ескалації конфлікту на сході країни;
- стабілізації курсу національної грошової одиниці;
- ефективності реформування банківської системи;
- скасування наявних адміністративних обмежень на валютному ринку;
- відновлення та зміцнення довіри до банківського сектору з боку вкладників;
- вирішення проблем із простроченою заборгованістю позичальників банків;
- підвищення та підтримки достатнього рівня власного капіталу комерційних банків.

За наявного позитивного вирішення вказаних умов можливо очікувати, що в найближчій перспективі спостерігатиметься зміцнення фінансової стійкості банківської системи.

Для вирішення проблем забезпечення фінансової стійкості банківської системи необхідно сконцентрувати зусилля на таких заходах:

- розробити та впровадити дієві механізми підтримки державою банківської системи, зокрема проблемних банків;
- встановити чіткі та прозорі критерії виділення рефінансування комерційним банкам;
- розробити системні заходи з реструктуризації проблемних кредитів;
- збільшити гарантований рівень відшкодування депозитних коштів для вкладників комерційних банків

Досягти фінансової стабільності банківського сектору можливо за умови постійної координації дій на рівні уряду, Національного банку України та парламенту. Така інтеграція інститутів та прозорий економічний вектор розвитку сприятимуть зменшенню напруги у суспільстві, дозволять підвищити серед банківської спільноти упевненість в незмінності та ефективності економічних перетворень.

Запропонована система заходів по підтримці фінансової стійкості банківської системи, своєчасної нейтралізації і запобігання розвитку дестабілізуючих тенденцій, спрямована на створення передумов економічної стійкості і стабільного розвитку банківського сектору України. А це, в свою чергу, сприятиме виходу на траєкторію стабільного зростання економіки держави в цілому.

Література

1. Банківські слухання у Раді: економіці та населенню бракує довіри [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/business/2015/02/150218_ukrainian_banks_parliament_az

2. Камуз А.О. Формування системи забезпечення стійкості банківської системи / А.О. Камуз // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2010. – Вип. 2. – С. 19-22.

3. Кочетков В.М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: [Монографія] / В.М. Кочетков. – К.: КНЕУ, 2002. – 238 с.

УДК 336.143:336.22

Honcharuk Y.V.,

*Postgraduate student of Institute of Regional Research
National Academy of Sciences of Ukraine
Lviv, Ukraine*

CASH FLOWS AND DEVELOPMENT OF UKRAINIAN REGIONS

The economic system cannot work efficiently without effective functioning of all its components. They are industrial, financial and social sectors. The financial sector shows the results of the formation, distribution and using of financial resources for socioeconomic development of regions and the country as a whole. Today the main priorities of the effective financial system formation at the regional level should be identification and using of growth potential, revitalization of existing financial mechanisms and tools. This means timely and comprehensive assessment of the cash flows.

Today Ukraine faces with an extremely acute problem of financial support of regions. A further escalation of this problem may cause such dangerous processes as territorial disintegration, disputes between territories, legislative and executive authorities and regions on the basis of resource allocation.

The current model of formation of local revenues in Ukraine is very imperfect, because the most local budgets are scarce. So they need to receive intergovernmental transfers which provide them significant resources that are necessary for the performing both their own and delegated authorities. One of these transfers is an equalization grant from the state budget. It is used to balance revenues and expenditures. Equalization grant does not restrict the freedom of action of local governments. Nowadays intergovernmental transfers tend to increase.

"Cash flow" is often used economic category. It was investigated by a large number of domestic and foreign researchers. They explored the problems related to cash flow analysis, forecasting, management and its risks for organizations, regions, and countries. However, there is no a single approach to the economic interpretation of cash flows and their content. This is because, like any economic phenomenon, this category has different manifestations. In addition, each explorer adapts content of used categories in order to meet the challenges of his own research and fully reveal the problem.

Regional cash flows refer to monetary indicators which depend on time and describe certain regional reproductive processes within the relevant time period. Local cash flow is a part of the budgetary resources of the region. Regional budgetary resources according to the Budget Code of Ukraine are identified with the term "budgetary funds", which is the budget revenue. Regional cash flows should be diverse, sustainable and flexible. They must facilitate increasing and effective using of financial potential. The state of equilibrium can be achieved only after the empowerment of regions. The local government must get more authority for solving its problems. This should take place in terms of maintaining the integrity of

the territory and combination of national and regional interests. It is important to consider an ability of each region during implementation of the strategy of the national economy formation.

Regional cash flows include tax revenues, non-tax revenues, capital and trust funds revenue, and transfers from the state budget to local budgets.

As it was mentioned above, the existing model of local revenues in Ukraine is very imperfect. One of the main evidences of this is that most local budgets are scarce. That is why local governments are obliged to use an equalization grant from the state budget. Transfer of equalization grants is carried out according to norms of deductions on daily basis set by the Law of State Budget of Ukraine for the current year for each local budget. Table 1 shows the annual amounts of equalization grants from the state budget to local budgets in Ukraine since 2010 till 2014.

Table 1

Annual amounts of equalization grants from the state budget to local budgets in Ukraine in 2010- 2014

Year	Annual amounts of equalization grant, billion UAH
2010	43.6
2011	43.6
2012	51.6
2013	55.7
2014	60.9

(Source [2].)

This table shows that the regions of Ukraine have a great shortage of financial resources, which tends to increase. Equalization grant grew from 43.6 billions UAH in 2010 to 60.9 billions UAH in 2014.

Let review the amounts of official transfers from the state budget to the budget of Lviv region in 2011-2013. These volumes described in Table 2.

Table 2

Annual amounts of official transfers from the state budget to budget of Lviv region in 2011-2013

Year	General fund, thousand UAH	Special fund, thousand UAH	Total, thousand UAH	Avg growth, %
2011	3074596.8	227161.7	3301758.5	-
2012	4048017.3	116770.7	4164787.9	20.72%
2013	4532577.9	82585.8	4615163.7	9.76%

(Source [3], [4], [5].)

Data mentioned above show a constant growth of needs of official transfers to budget of Lviv region. This leads to increasing of the dependence on the state budget. As a result, this reduces the financial autonomy of the territory.

Based on this, the most of the socioeconomic problems of the region should be solved at the local level. There is a need to move from the traditional principles of regional development to new economic relations. That would ensure their effective development [1, p. 123]. Regions need to develop their own economic strategy independently. Current national laws are not applicable during the implementation of economic reforms at the regional level.

Regions need a strong fiscal potential which is able to accumulate cash flows by expanding the tax and improving the relevant fiscal arrangements. This must help to identify the reserves of increasing of budget revenues and then enlarge them. Therefore, now one of the main tasks is to review the current tax policy in order to expand fiscal powers of local authorities.

Local government must implement new management technologies for balancing of social and economic development. Special attention should be given to the regional movement of financial resources, which are part of the budgetary process in the region. Such movements include incoming and outgoing cash flows, extra budgetary funds and transfers from/to the state budget.

There is a need to develop a special model which may evaluate the overall revenue potential, the volume of spending in the regional budget and extra budgetary funds by type of taxes, duties, and other fees for the planning period for various external conditions and strategies of cash resources.

It is necessary to perform administrative, fiscal, and tax reforms during the implementing of declared by government changes. It is very important to move from a centralized system of public finance to a decentralized system of public finance and to lay the foundation of basic elements of local finances as a part of public finances. Especially, it concerns the tax field. Local authorities should get more freedom regarding setting their own taxes, broader regulation of tax rates, and tax bases in accordance with their needs.

Financial support for local authorities should be improved. Local government should have a greater volume of their own funds after signing an association agreement with the EU and after all appropriate changes in economic and financial systems in Ukraine. This should be done with the usage of such financial instruments as municipal borrowing, municipal loans, and local taxes and fees.

References

1. Сімків Л.Є. Проблеми диспропорційного розвитку регіонів України та шляхи їх подолання / Л. Є. Сімків // Інноваційна економіка . - 2013. - № 6. - С. 122-128.
2. Поліщук Л. Перерахування дотації вирівнювання в умовах сьогодення /Л. Поліщук // Казна України –2014– №5. – С.23.
3. Пояснювальна записка до річного звіту про виконання обласного бюджету Львівської області за 2011 рік
4. Пояснювальна записка до річного звіту про виконання обласного бюджету Львівської області за 2012 рік
5. Пояснювальна записка до річного звіту про виконання обласного бюджету Львівської області за 2013 рік

ОЦІНКА РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Як показує зарубіжний досвід, децентралізація державних фінансових ресурсів є ефективним механізмом виконання державою своїх функцій. Незважаючи на спрямування фінансової політики України, до фінансової децентралізації, що закріплено в Конституції України та у Європейській хартії про місцеве самоврядування, за останні роки так і не вдалося зробити реальні кроки в напрямі її проведення. Лише у 2014 році з підписанням між Україною та Європейським союзом Угоди про асоціацію, а також з метою вирішення політичної і соціальної напруги, у наукових колах і суспільстві зцілому постала необхідність ґрунтовного обговорення і напрацювання базових напрямів фінансової децентралізації.

Метою написання тез доповіді є аналіз рівня фінансової децентралізації в Україні, обґрунтування доцільності і необхідних масштабів її проведення.

Так, у вітчизняній і зарубіжній літературі ступінь фінансової децентралізації піддається кількісним і якісним оцінкам, які передбачають аналіз певного комплексу критеріїв, основними з яких вважають [1]:

1. *Співвідношення показників видатків місцевого самоврядування (місцевих бюджетів) до публічних видатків.* Цей показник засвідчує ступінь децентралізації та деконцентрації публічних завдань і функцій, свідчить про фінансову спроможність місцевого самоврядування щодо їхнього виконання, тобто якість виконання. Прикладами держав, де такий показник сягає більше 50%, є Данія, Іспанія, Швеція. В Україні ж протягом 2014 року він становив 43% [2] (без урахування міжбюджетних трансфертів), а частка доходів місцевого самоврядування у доходах Зведеного бюджету – в середньому 22% [2], тобто можемо говорити про те, що показник децентралізації видатків в Україні є майже вдвічі вищим аніж доходів, що є спадком від адміністративно-командної економіки СРСР. Крім цього, при централізованому управлінні державними доходами виникають більші можливості використання корупційної складової представниками вищої влади.

2. *Обсяг видатків місцевих бюджетів до ВВП.* Цей показник дозволяє проаналізувати, яка частина публічних ресурсів є розподілена між суб'єктами місцевого самоврядування і дозволяє оцінити перспективи проведення фінансової децентралізації з врахуванням економічних особливостей окремих адміністративно-територіальних одиниць. Зарубіжний досвід свідчить, що показник вищий ніж 15% означає високий рівень децентралізації (Данія, Швеція, Іспанія, Фінляндія, Нідерланди, Італія), 15-10% – середній рівень децентралізації (Польща, Велика Британія, Угорщина, Чеська Республіка, Франція), нижче 10% – низький рівень децентралізації (Словаччина, Литва, Естонія, Португалія, Греція, Кіпр). Проаналізувавши співвідношення видатків місцевих бюджетів в Україні без врахування міжбюджетних трансфертів за січень-вересень 2014 р. (157,3 млрд. грн. [2]) до ВВП країни за цей же період (1116,5 млрд. грн. [2]), бачимо, що отриманий показник становить 14%, тобто відповідає середньому рівню децентралізації.

3. *Частка власних доходів у структурі доходів територіальних громад.* Цей показник свідчить про фінансову самостійність (фінансову автономію) органів місцевого самоврядування, оскільки їхнє право встановлювати податкові ставки, а також визначати обсяги надходжень з інших джерел реалізуються винятково щодо власних доходів. Серед країн, у яких частка таких доходів перевищує 50%, є Швеція, Данія, Фінляндія, Франція, Люксембург, Кіпр, Австрія, Бельгія, Ірландія, Португалія та ін. В Україні протягом 2014 р. такий показник становив лише 7,1% [2]. Порівняно з попередніми двома показниками частка власних доходів показує дійсну фіскальну децентралізацію, тобто є не лише кількісним, але й якісним критерієм. Як бачимо, в Україні частка власних доходів місцевих бюджетів є надзвичайно низькою, тому для досягнення позитивного ефекту від заходів фінансової децентралізації виникає потреба у пошуку і науковому обґрунтуванні шляхів їхнього підвищення хоча б в чотири рази для досягнення рівня 30 % доходів місцевих бюджетів, на чому наголошує і Аналітичний центр Асоціації міст України [3].

4. *Обсяг міжбюджетних трансфертів, зокрема, дотацій вирівнювання в структурі доходів місцевих бюджетів.* Розмір цього показника безпосередньо свідчить про фінансову автономію місцевого самоврядування, тобто чим він вищий – тим нижчий рівень фінансової самостійності і незалежності місцевого самоврядування, а отже нижчим є рівень децентралізації. Аналізуючи статистичні дані за січень-вересень 2014 р. бачимо, що частка міжбюджетних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів в Україні становить 55,4% [2, с.59], з яких частка дотацій вирівнювання – 27%, тобто половину всіх міжбюджетних трансфертів. Варто зазначити, що протягом останніх років простежується чітка тенденція до збільшення міжбюджетних трансфертів, при чому темпи їхнього зростання є вищими, аніж доходів місцевих бюджетів, що говорить про низький рівень фінансової децентралізації в Україні.

Серед інших критеріїв виділяють: рівень зайнятості в публічному секторі; рівень доходів місцевого самоврядування порівняно з доходами державного бюджету; обсяг податкових доходів у порівнянні із загальним показником податкових доходів у державі; стану та якості майна, що перебуває у власності територіальних громад [1], а також ефективність контрольно-наглядових механізмів попередження і усунення фінансових зловживань.

Зважаючи на отримані результати оцінки критеріїв фінансової децентралізації можемо зробити висновок, що вітчизняна фінансова система неодмінно потребує децентралізації фінансових ресурсів, зокрема збільшення частки власних доходів місцевих бюджетів до 30% за рахунок перерозподілу надходжень від податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток підприємств, екологічного податку між Державним бюджетом України і місцевими бюджетами, а також зарахування до місцевих податків і зборів плати за землю і податку з транспортних засобів преміум класу, спрямування до місцевих бюджетів адміністративних штрафів за порушення податкового законодавства у сфері місцевих податків і зборів, що потребує подальшого ґрунтовного наукового та економічного обґрунтування.

Література

1. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / [Бориславська О. та ін.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні». – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія». – 2012. – 128 с.

2. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень-вересень 2014 року / [Зубенко В.В., Самчинська І.В., Рудик А.Ю. та інші]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи впровадження», USAID. – К., 2014. – 70 с.

3. Пропозиції щодо децентралізації фінансів та зміцнення матеріально- фінансової основи місцевого самоврядування [Електронний ресурс]: матеріали Аналітичного центру Асоціації міст України. Режим доступу: http://auc.org.ua/sites/default/files/reforma_byudzhet.pdf.

Гула А.С.,

аспірант кафедри економіки і фінансів,
Харківський Національний Університет Внутрішніх Справ

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ КООПЕРАТИВНИХ БАНКІВ В АГРАРНОМ СЕКТОРІ

Сільське господарство є однією з провідних галузей економіки. На цей сектор доводиться близько 13% валового внутрішнього продукту держави, забезпечує 9-11% доходів від державного бюджету, займає друге місце серед секторів національної економіки у травній структурі експорту.

Кредитування аграрного сектора - це дуже специфічна сфера діяльності. Особливістю аграрного виробництва є низька рентабельність виробництва продукції, високі сільськогосподарські ризики, великий період обороту капіталу, низька кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств, незадовільний фінансовий стан більшості підприємств, фізичний і моральний знос основних фондів, сезонні особливості сільськогосподарського виробництва і залежність від природо-кліматичних умов.

Мета дослідження – розглянути особливості зарубіжного досвіду функціонування кооперативних банків та виявити можливості ефективного використання цього досвіду в Україні. При цьому дослідженні аналізувалися кооперативні банки провідних європейських країн, зокрема – Польщі, Німеччини та Франції. В цих країнах кооперативи мають велике значення в забезпеченні населення продовольчими товарами і пройшли тривалий період функціонування.

Узагальнення зарубіжного досвіду свідчить про те, що сільськогосподарський кредит в зарубіжних країнах є важливим елементом економічного розвитку аграрного виробництва.

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить, що кредитування аграрного сектора економіки розвинутих країн здійснюється у значних обсягах. Кредитною підтримкою охоплено всі види витрат фермерів: від поточних виробничих витрат, нагромадження основного капіталу до інвестицій на поліпшення соціальної інфраструктури на селі тощо. Характерний високий рівень залучення кредитних ресурсів в аграрний капітал. До числа країн з найвищою питомою вагою позичкових коштів в аграрному капіталі належить Англія і Німеччина – близько 50%, Франція – понад 40%, Італія і Бельгія – більш як 30% [Ошибка! Источник ссылки не найден., с.3]. У країнах Європейського Союзу 40% господарств знаходяться в повній залежності від залучення позичкових коштів і лише 25% фермерських господарств обходиться від банківських кредитів [2, с.12].

У розвинутих країнах система кредитної кооперації і, зокрема кооперативні банки існують більш 100 років. Ідея створення кредитних спілок виникла в середині XIX століття внаслідок прискорення промислового розвитку проблеми нестачі коштів у певних груп осіб. Ці групи осіб були об'єднані виробничими, професійними або соціальними інтересами та не мали змоги взяти кредити у банках.

Засновниками кредитної кооперації можна вважати Германа Шульце та Фрідріха Райффайзена [1, с. 135], останній з яких у Німеччині втілює на практиці ідею організації сільських кредитних кооперативів на основі принципів: відсутності вступних та пайових внесків, спільної відповідальності за обов'язками кооперативу, видачі позики тільки членам товариства і тільки на виробничі потреби, обмеженої кількості позичальників, роботи членів правління на громадських засадах.

Говорячи про досвід європейських країн, треба відзначити, що сільськогосподарські кооперативи Франції звільнені від податків з прибутку. Кооперативи Франції, відповідно до законодавства, можуть записати в свої статuti право на надання послуг третім особам, які не є членами, в максимальних рамках 20% від обороту, але в даному випадку ця діяльність піддається оподаткуванню відповідно до загальної юрисдикції в тому, що стосується податку з прибутку [3].

Отже, у Франції держава здійснює фінансову підтримку кооперативів зі спільного використання техніки, сільськогосподарських кооперативів через механізми пільгових відсоткових ставок, фінансування окремих видів витрат, забезпечення попиту на продукцію кооперативів, часткового фінансування оновлення основних засобів на інноваційних засадах.

Значний досвід у сфері кредитування аграрного сектора економіки спостерігається у Польщі. Кооперативні банки Польщі відіграють значну роль у забезпеченні кредитними ресурсами сільськогосподарських підприємств, цей досвід можна застосувати й на Україні.

У 1861 році почали функціонувати кооперативні банки у Польщі. На початку ринкових відносин нарахувалося 1660 кооперативних банків, які знаходились в сільській місцевості.

Особливістю польських господарств також є їх вузькопрофільність, одні спеціалізуються на виробництві – одного виду продукції, інші – іншого. Багатопрофільні господарства вважаються менш ефективними. Отже, на зростання виробництва сільської продукції сприяв Польщі до ЄС, а тому рентабельність польського сільського господарства становить близько 40-50%. Кредитування аграріїв проводиться ретельно, банк отримує заявку на кредит, ретельно перевіряє данні позичальника, проводить аналіз кредитної історії та документів, що підтверджують обсяги продаж продукції, та проводиться розрахунок суми, яку отримає позичальник. Обов'язковим є візит банківського представника до самого господарства. Також діє система пільгового кредитування, фермер сплачує 3%, а решту суми відсоткової ставки повертає держава.

Таким чином, використання зарубіжного досвіду організації та функціонування кредитної кооперації у сільському господарстві для України може стати значним поштовхом у виході з кризової ситуації, а також для сталого розвитку агропромислового комплексу.

Система кооперативних банків, поширена в Європі, має високу довіру серед населення, є стабільною і стійкою до фінансових потрясінь, сприяє розвитку аграрного сектора економіки. Отже, дослідження зарубіжного досвіду, передусім німецьких, французьких та польських кооперативних банків, свідчить про те, що в умовах світової фінансово-економічної кризи винятково позитивну роль відіграють кооперативні банки. В Україні можливість створення кооперативних банків передбачена законодавством, однак жодний такий банк не було зареєстровано. Така модель організації банківського бізнесу може доцільно застосовуватися в Україні на засадах державного сприяння, використання в законодавчому забезпеченні процесу зарубіжного досвіду провідних країн з створення кооперативної системи банків.

Література

1. Артеменко І. А. Теоретичні засади і практика реформувань відносин власності в споживчій кооперації України при переході до ринкової економіки / І. А. Артеменко. – Полтава: "ПУСКУ", 2005. – 195 с.
2. Дворядкин Н. Государственное регулирование сельскохозяйственного производства за рубежом и в России / Н. Дворядкин, В. Козаченко, В. Гайдук // Международный сельскохозяйственный журнал. – 1998. – № 4. – С. 10-14.
3. Статистика та аналітичні матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua>

Гуцул І.А.,

викладач кафедри податків та фіскальної політики,
Тернопільський національний економічний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СПОСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Зовнішньоекономічна діяльність в усіх країнах є важливим чинником економічного зростання і спрямована на реалізацію переваг міжнародного поділу праці, що є важливим в умовах сучасного глобалізованого світу. Регулювання зовнішньоекономічних відносин завжди було в центрі уваги як теоретиків, так і органів державної влади. Зокрема, меркантилісти, як представники першої економічної школи, об'єктом своїх досліджень обрали зовнішню торгівлю, в якій вбачали основне джерело зростання багатства країни. Основні напрями регулювання міжнародної торгівлі (протекціонізм та фритредерство) знаходимо і в працях вчених-представників класичної школи політичної економії, які в даний час особливо актуальні. Так, А.Сміт, відстоюючи принципи вільної торгівлі, вважав необхідним запровадження мита як засобу національної безпеки. Д.Рікардо у теорії порівняльних переваг у зовнішній торгівлі зазначав, що за умов вільної торгівлі кожна країна вкладає свій капітал і працю в галузі промисловості, які приносять їй найбільшу вигоду [1]. Проте, як демонструє світовий досвід, абсолютно вільної торгівлі й відкритої економіки не існувало ніколи і не буде у найближчому майбутньому, тому проблеми митного регулювання завжди були і будуть актуальними.

Сучасний етап розвитку економіки характеризується для України постійним зростанням обсягів міжнародної торгівлі, ускладненням динаміки торговельних процесів, посиленням вимог міжнародних організацій стосовно забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки, зниженням національних торговельних бар'єрів та високими ймовірностями порушення правил митної політики та економічної безпеки деякими країнами СНД. З метою гарантування безпеки країни і захисту загальнонаціональних інтересів будь-яка держава здійснює регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Зважаючи на зазначені обставини, проблема удосконалення системи оподаткування ЗЕД є однією з основних та вимагає формування чітких параметрів подальшої трансформації, визначення конкретних шляхів її досягнення та окреслення кола різнопланових питань національного податкового законодавства, які потребують негайного вирішення, в тому числі і через виконання внесених відповідних змін до Податкового та Митного кодексів та інших законодавчих актів, що регулюють діяльність суб'єктів ЗЕД.

Оподаткування зовнішньоторговельних потоків є одним з найбільш значущих важелів управління ринковою економікою держави. На жаль, сьогодні, наявне в нашій державі регулювання не повністю відповідає стандартам ГАТТ/СОТ. Поряд з флуктуаціями політико-економічного характеру залишається ряд суттєвих проблем, які впливають на стан податкового регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а саме:

- надмірна деталізація та значна диференціація у розмірах ставок ввізного мита на однорідні товари;
- наявність значної кількості пільг зі сплати ввізного мита для окремих галузей та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- ігнорування галузевими міністерствами та відомствами основних принципів і підходів для підготовки законодавчих актів з питань податкового регулювання, зокрема підготовка ними пропозицій щодо деталізації товарів за комерційними назвами, маркою та призначенням для споживання в окремій галузі;
- значні зловживання суб'єктами ЗЕД при визначенні митної вартості товарів;
- не до кінця врегульований механізм відшкодування ПДВ підприємствам-експортерам [2, с. 143].

Стосовно мита як одного з податків на міжнародну торгівлю, то основною проблемою його адміністрування залишається заниження митної вартості товарів. Однією з найбільш нагальних залишається проблема визначення митної вартості. Розраховуючи митну вартість, що є базою оподаткування імпортованих товарів, іноді виникають розбіжності митних органів та інтересів учасників ЗЕД. Нерегулярне надання торговельно-промисловою палатою потрібної інформації до митних органів України та недотримання порядку заповнення сертифікатів створюють

багато спірних питань при визначенні країни походження товарів. Усе згадане вище, а також корупційні діяння в митних органах призводять до зменшення надходжень митних платежів до Державного бюджету.

Варто підкреслити, що використання тінювих схем імпортерами майже неможливе без підтримки іноземних виробників, які з метою захоплення ринку свідомо беруть участь у їх реалізації. Оскільки для визначення митної вартості згідно із законодавством використовується контактна ціна, іноземний виробник зазначає в інвойсі, що виходить за межі Євросоюзу, реальну ціну, а при ввезенні на митну територію України надається інвойс з іншою ціною, яка може в кілька разів бути меншою від попередньої. Це створює нерівні конкурентні умови на українському ринку та завдає значної шкоди українським галузям економіки.

Найбільші розходження у цінах на товар зафіксовані при його імпорті з таких країн як Німеччина, Китай, Польща, Туреччина, Угорщина. Використанню тінювих схем сприяють такі чинники: прогалини в законодавстві, які з успіхом використовують імпортери для ухиляння від податків та мита; недосконала система визначення та контролю митної вартості; зловживання службовців під час виконання професійних обов'язків.

Чинники ризику визначення митної вартості, а також можливі шляхи їх подолання подані у табл. 1.

Таблиця 1

Чинники ризику визначення митної вартості та можливі шляхи їх подолання

№ з/п	Метод визначення митної вартості	Чинники ризику	Можливі шляхи подолання
1.	Товари, призначені для експорту	Документи	Верифікація документів
2.	За ціною угоди імпортованих товарів	Порогова митна вартість	Формування цінової бази товару з урахуванням країни походження, виробника, наявності посередників тощо, сукупність ознак для порівняння товарів (Імпортованого та обраного як опорний)
		Діапазони відхилень цін	Визначення діапазону можливого коливання цін імпортованого товару відносно опорних значень
		Документи, що підтверджують додаткові витрати	Верифікація документів
3.	За ціною угоди стосовно ідентичних товарів	Сукупність характеристик товару для порівняння Показники якості та діапазон їх коливань Репутація на споживчому ринку України	Визначення чисельних значень характеристик груп товарів за ТН ЗЕД. Визначення чисельних показників, якості порівнюваних товарів. Маркетингове дослідження за визначеною сукупністю показників
4.	За ціною угоди стосовно подібних товарів	Фактори ризику за п. 3 Комерційна взаємозамінність	Шляхи подолання за п. 3. Розробка показників комерційної взаємозамінності товарів та методика їх застосування
5.	На основі віднімання вартості	Фактори ризику за пунктами 3, 4	Шляхи подолання за пунктами 3, 4
6.	На основі додавання вартості	Фактори ризику за пунктами 3, 4 Технологічна схема переробки	Шляхи подолання за пунктами 3, 4. Запити у відповідні посольства та консульства за визначеним колом показників
7.	Резервний	Залежно від обраного методу визначення цінних показників опорного товару	

Джерело: автор склав на основі [3]

З метою усунення проблеми заниження митної вартості при нарахуванні митних платежів потрібно запровадити активну співпрацю між суб'єктами ЗЕД та митними органами, для повноцінного запровадження положень чинного митного законодавства у сфері визначення митної вартості, чітко дотримуватися митними органами своїх функціональних повноважень у цьому питанні, активізувати позиції суб'єктів ЗЕД і декларантів у відстоюванні своїх прав у сфері визначення митної вартості з використанням механізмів, закладених у міжнародних договорах, які виконує Україна.

Отже, задля вирішення згаданих проблем та удосконалення оподаткування ЗЕД потрібно впроваджувати електронні процедури документообігу не лише в сфері декларування, а й у розширенні бази даних з країнами імпортерами (експортерами), створивши при цьому уніфіковану базу нормативних і довідкових документів, систему автоматизованого збору, збереження і обробки інформації, а також запровадити комплексну автоматизацію митних процедур. Це дозволить швидше та якісніше здійснювати зовнішньоекономічні операції, що, в свою чергу, збільшить обсяг надходжень до Державного бюджету України.

Література

1. Амеліна І. В. Міжнародні економічні відносини [Текст] : навч. посіб. / І. В. Амеліна, Т. Л. Попова, С. В. Владимиров. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 256 с.

2. Новікова К.І. Перспективні напрямки розвитку митно-тарифного регулювання в Україні [Текст] / К.І. Новікова // Держава і регіони. – Запоріжжя, 2010. – № 1. – С. 141-145.

3. Даньков І. Визначення митної вартості товарів: теорія і практика [Електронний ресурс] / І. Даньков. – Режим доступу : http://www.pwc.com/ua/uk/publications/assets/Final_Customs_valuation_UKR.pdf

Данік Н.В.,

доцент кафедри фінансів та кредиту

Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ ПОТОКАМИ КОРПОРАЦІЇ

Останнє десятиріччя українська економіка розвивається значними темпами, особливо це стосується сфери корпоративного бізнесу. Великі українські підприємства структурують свій бізнес за міжнародними стандартами підприємницької діяльності, зокрема акціонерне товариство утворюють єдину бізнес-структуру на умовах горизонтальної або вертикальної інтеграції. З одного боку об'єднання декількох суб'єктів господарювання в одне підприємство дає змогу отримувати синергетичний ефект від злиття, з другої – вимагає від власників збільшувати фінансування об'єднаної структури. За таких умов, дослідження теоретико-методичних засад управління фінансовими потоками корпорацій набуває особливої актуальності.

Серйозні дослідження теоретичних та практичних аспектів проблеми управління фінансами корпоративних підприємств знайшли своє відображення в працях зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема Р. Брейлі, Дж. Ван Хорна, Ю. Вінслава, Є. Кібенка, О. Поважного, С. Румянцева, Є. Шевченка та інших.

Дослідження існуючої практики ведення бізнесу в Україні показує, що найбільшої ефективності функціонування досягли великі промислові формування. Ці підприємства, які в рамках однієї організаційної структури створили замкнутий технологічний цикл – сільськогосподарське виробництво – переробка сільськогосподарської сировини – виготовлення кінцевих продукції харчування – торгівля цими продуктами. Такий ланцюг дозволяє їм збільшувати загальну ефективність виробництва продукції за рахунок зниження затрат на проміжних стадіях технологічного процесу промислового виробництва, а також за рахунок більш повного завантаження промислових потужностей [2, с. 116]. Зазначений принцип інтеграції суміжних галузей отримав назву вертикальної інтеграції.

В Україні більшість холдингових компаній являють собою саме змішані холдинги. Вони краще підходять для наукоємних виробництв і технологічно пов'язаних підприємств, де здійснюються складні науково-технічні, виробничі та інші види діяльності. Холдингова компанія цього типу може виконувати функції генерального підрядника, здійснювати власну науково-виробничу й торговельну діяльність, координувати конверсію оборонних виробництв, займатися зовнішньоекономічною діяльністю від імені дочірніх підприємств [3, с. 33].

Грунтовні теоретичні дослідження та результати проведеного аналізу, дозволи визначити основні характерні ознаки корпорацій, а саме:

1) майже всі промислові корпорації мають вертикальний характер інтеграції, тобто в основі їхнього бізнесу лежить єдиний замкнутий виробничо-збутовий ланцюг, що дозволяє холдингам отримувати синергетичний ефект від функціонування;

2) дочірні підприємства холдингу мають тісний економічний взаємозв'язок. Це означає, що всі бізнес-єдиниці холдингової структури працюють за єдиними корпоративними стандартами фінансового обліку, аналізу, бюджетування, контролінгу тощо;

3) загальне керівництво холдингом здійснює управляюча компанія, яка володіє контрольними пакетами акцій всіх дочірніх підприємств. Як правило, управляючій компанії надаються всі повноваження виконавчих органів дочірніх підприємств: єдине фінансове, виробниче, комерційне та економічне управління. Іноді між головною управляючою компанією та дочірніми підприємствами існує ще кілька галузевих управляючих компаній, до завдань яких належить оперативне керування тільки одним бізнес-напрямом холдингу [4, с. 104].

Типова організаційна структура холдингової корпорації віддзеркалює узагальнену схему розподілу функцій корпоративного управління промислових формувань, що засновані у формі акціонерних товариств. Холдинги, які функціонують в організаційно-правовій формі товариств з обмеженою відповідальністю, мають приблизно таку ж організаційну структуру з поправкою на органи топ-управління, передбачені українським законодавством в галузі підприємництва [1, с. 564].

Слід зазначити, що відокремлення, в рамках холдингу, галузевих управляючих компаній, які керують виробничими, переробними, логістичними, збутовими дочірніми підприємствами є доцільним з огляду на те, що делегування повноважень регіональним компаніям сполучено з великими ризиками.

Побудова та застосування у практичній діяльності холдингів означеної теоретичної моделі фінансування створює науково обґрунтовані основи для впорядкування фінансових потоків між структурними підрозділами холдингів, підвищення ефективності управлінських рішень та використання інноваційних підходів до процесів внутрішнього планування і бюджетування.

Література

1. Ван Хорн, Джеймс К. Основы финансового менеджмента/Ван Хорн Джеймс К., М. Джон (мл.) Вахович [Пер. с англ., 11-е издание]. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. - 992с.

2. Горбунов А.Р. Управление финансовыми потоками. Проект «сборка холдинга»/ А.Р. Горбунов. [5-е изд.]. – М.: Глобус, 2004. – 240с.

3. Лещенко М.М. Оцінка розвитку холдингових структур ТНК у країнах світу/ М. Лещенко. - Економічний простір, 2012. - №62 – С. 28 – 33.

4. Суржик В.Г. Економічна природа холдингів як сучасної форми бізнесу/ В. Суржик. – Наукові праці НДФІ, 2008. – № 1(42). – С. 101–109.

МИТО ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У ринковій економіці податкові важелі вважаються найбільш ефективним інструментом її регулювання. Грамотно побудована податкова система в державі має великий вплив як на функціонування економіки в цілому, так і на розвиток та регулювання зовнішньоекономічних відносин. Однією зі складових податкової системи України, що впливає на регулювання зовнішньоекономічної діяльності є мито.

Роль, яку відіграє мито в економічній системі країни, його значення як інструменту державного регулювання економіки відображається у функціях, які воно виконує. Серед багатьох функціональних завдань, які виконує мито найчастіше виділяють [1, с. 5]: регулюючі, захисні та фіскальні. З розвитком ринкових відносин мито повинно втрачати свою фіскальну значимість та ставати, більшою мірою, інструментом регулювання економіки із зміщенням акцентів в бік національного товаровиробника і його захисту. На жаль, в Україні, сьогодні серед функцій, які виконує мито, зокрема ввізне, пріоритетність має саме фіскальна, не зважаючи на лібералізацію Митного тарифу України внаслідок вступу України до СОТ. Фіскальна орієнтація застосування мита свідчить про його недосконалість як інструменту державного регулювання і пояснюється сучасним станом вітчизняної економіки.

В умовах обмеженості бюджетних ресурсів, низької податкової дисципліни і платоспроможності багатьох суб'єктів господарювання фіскальну значимість мита, завжди можна виправдати. Адже склад елементів оподаткування (наприклад, відсутність податкового періоду), механізм нарахування, порядок і терміни сплати мита відрізняються від загальних положень встановлених Податковим кодексом України щодо інших податків, що визначає мито як один із найбільш надійних і стабільних джерел наповнення державного бюджету і одночасно інструментом торгової політики держави, за допомогою якого регулюється ввезення іноземних товарів, що в деякій мірі забезпечує захист і розвиток вітчизняного виробництва з одночасним стимулювання вивезення національних товарів за кордон.

Не зважаючи на окремі зобов'язання України перед міжнародними організаціями (СОТ, Європейським Союзом (ЄС), Міжнародним валютним фондом (МВФ)), в частині не запровадження будь-яких заходів (збільшення ставок, введення нового імпортного мита) чи обмежень щодо імпорту, 28.12.2014 року Верховною Радою України було прийнято Закон України №73-VIII «Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року» [3], яким запроваджено тимчасовий (строком на 12 місяців) додатковий імпортний збір, у розмірі 10% і 5%, що справляється з усіх товарів, які ввозяться на митну територію України у митному режимі імпорту, незалежно від країни походження цих товарів, крім життєво необхідних товарів, до яких законом віднесено: природний газ, вугілля енергетичне, паливо для АЕС, нафта, нафтопродукти, медичні вироби для проведення гемодіалізу та лікування онкологічних хворих, товари, що безоплатно надаються Україні урядами інших держав або міжнародними організаціями в рамках міжнародних (міжурядових) угод тощо.

Згідно з назви Закону, запровадження додаткового імпортного збору, пов'язане із збалансуванням платіжного балансу та формально відповідає положенням статті XII ГАТТ-1994. Однак зазначимо, що запровадження додаткового імпортного збору може вплинути на відносини України з СОТ, ЄС та МВФ, хоча відповідно до законодавства даний збір запроваджується з моменту опублікування рішення Кабінету Міністрів України після завершення консультацій з міжнародними фінансовими організаціями [3], а також мати неоднозначні наслідки для розвитку економіки загалом. Причинами цього може бути наступне: за даними Державної служби статистики України за 2014 рік в Україні спостерігається, позитивне сальдо зовнішньоторгівельного балансу – основної складової платіжного балансу, у розмірі 3883,7 млн.дол.США (вперше з 2004 року) [4], хоча і при зниженні обсягів імпорту і експорту. Тому можна стверджувати, що даний закон має більше фіскальний характер, а це вже не відповідає вимогам міжнародних організацій щодо запровадження додаткових та захисних тарифних заходів.

Крім того, змінами внесеними до Митного кодексу України даний платіж віднесено до особливих видів мита, який встановлюється окремим законом і справляється незалежно від інших видів мита [2], отже, загальний розмір оподаткування товарів при ввезенні збільшиться, як наслідок, частина імпорту може переорієнтуватись на незаконне переміщення через митний кордон з метою уникнення сплати додаткового імпортного збору, що сприятиме не розвитку, а тінізації економіки.

Загалом державне регулювання платіжного балансу повинне здійснюватися не одиничними заходами, таким як запровадження додаткового імпортного збору, а зводиться до сукупності економічних (фінансових, грошово-кредитних, валютних тощо) заходів, спрямованих на раціональне формування його основних статей, усунення причин та факторів появи незбалансованого стану. Для країн з дефіцитним платіжним балансом, до яких належить і Україна, зазвичай рекомендується застосовувати заходи, що стимулюють експорт товарів та ввезення іноземних капіталів і стримують імпорт товарів та обмежують вивезення капіталів. Тому, для стабілізації та вирівнювання платіжного балансу Кабінету Міністрів України доцільно було б обрати не адміністративне обмеження імпорту, що створює ризики погіршення відносин з ключовими міжнародними партнерами і донорами (ЄС, МВФ), а засоби стимулювання експорту через створення сприятливих умов ведення бізнесу, що сприяло б доступу українських експортерів на зовнішні ринки та стабілізації економіки загалом.

Література

1. Гребельник О. Місце і роль митних платежів у системі оподаткування зовнішньоекономічної діяльності підприємств /О. Гребельник //Освіта, менеджмент і бізнес: світовий вимір. – 2011. – № 2. – С. 4-8.
2. Закон України " Про внесення змін до Митного кодексу України щодо стабілізації платіжного балансу" від 28.12.2014, № 74-VIII [Електронний ресурс]// Режим доступу з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74-19>

3. Закон України "Про заходи щодо стабілізації платіжного балансу України відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року" від 28.12.2014, № 73-VIII, [Електронний ресурс]// Режим доступу з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/73-19>

4. Зовнішньоекономічна діяльність:Офіційна статистична інформація Державної служби статистики України, [Електронний ресурс]// Режим доступу з <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Джугостран К.І.,
студентка 53 групи
кредитно-економічного факультету,
Одеського національного економічного університету

ПРОБЛЕМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Зміцнення капітальної бази вітчизняних банківських установ та інтеграція банківської системи України у світове співтовариство значною мірою залежать від зростання обсягів капіталу банків. Капітал забезпечує достатній рівень конкурентоспроможності як узагальнюючого показника стійкості та дієздатності кожного банку зокрема і банківської системи в цілому.

Проблеми, пов'язані з капіталізацією банківської системи, а також питання щодо способів підвищення рівня капіталізації банківської системи в цілому досліджувалися багатьма науковцями. А саме: О. Лаврушиним, К. Рожковою, В. Міщенко, Н. Ткачук, М.Алексеєнко, Л. Примостка та іншими.

Метою дослідження є визначення проблем, що пов'язані з нарощенням капітальної бази вітчизняних банків, а також визначення найбільш прийнятого на сьогодні шляху підвищення рівня капіталізації банківської системи України.

В ході дослідження вирішуються такі завдання, як аналіз концентрації банківського капіталу України, динаміки власного капіталу вітчизняної банківської системи, виявлення основних шляхів підвищення капіталізації та вибір найбільш ефективного способу.

Власний капітал – це сукупність коштів, що квалідені власниками банку при його створенні, що збільшується в процесі діяльності банку внаслідок капіталізації частини прибутку та додаткових внесків учасників.[3] Зростання частини капіталу в структурі ресурсів банку свідчить про бажання його акціонерів ефективно співпрацювати з кредиторами.

Головною проблемою банківської системи України є недостатньо високий рівень капіталізації, що впливає на її надійність та стійкість, особливо в умовах кризи та гальмує її динамічний розвиток. Тому забезпечення банків капіталом відповідно до потреб економіки – головне завдання для будь-якої банківської системи в умовах глобалізаційних змін.

У процесі інтеграції в європейський економічний простір Україна впроваджує рекомендації Базельського комітету щодо коректування або зміни нормативів НБУ. Таким чином, відповідно до «Базелю III» в Україні була прийнята «Концепція реформи банківської системи України до 2020 року» згідно з якою планується збільшення нормативу мінімального регулятивного капіталу з 120 до 500 млн. грн. до 2018 року і до 750 млн. грн. – до 2020 року. [1] Таким чином Базельський комітет спонукає НБУ здійснювати певні реформи стосовно збільшення власного капіталу комерційних банків аби створити більш потужні системні, регіональні та спеціалізовані банки, що надалі має підвищити конкурентоспроможність банківської системи України.

Розглянемо на скільки вітчизняні банки готові на сьогоднішній момент до реформ пропонованих Базельським комітетом (див. табл.1).

Таблиця 1

Концентрація банківського капіталу України

Власний капітал банків, млн.грн.	01.01.2014		01.01.2015	
	Кількість банків	Питома вага, %	Кількість банків	Питома вага, %
більше 10 000	4	2,22	3	1,90
9 999 – 1 000	25	13,89	22	13,92
999 – 750	3	1,67	4	2,53
749 – 500	17	9,44	16	10,13
499 -120	107	59,44	87	55,06
менше 120	24	13,33	26	16,46
Всього	180	100	158	100

З вище наведеної таблиці видно, що значна кількість банків України не має достатнього рівня власних коштів аби відповідати нормативам, що рекомендує Базельський комітет та власне НБУ. За аданими на 01.01.2015 лише 29 банків мають власні капітали у розмірі більше 750 млн. грн. та лише 45 банків – вище 500 млн. грн. зі 158 діючих на даний момент. Тобто 104 банки України не зможуть існувати при заданих умовах, якщо не збільшуватимуть власний капітал.

Проаналізуємо основні тенденції щодо власного капіталу банківської системи України та основних його складових (див. табл.2).

Динаміка власного капіталу банків України та його складових у 2010-2015 роках [2]

Показники	На початок року					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Власний капітал, млн. грн.	120 207	137 725	155 487	170 196	192 599	148 063
Темп росту, %	-	114,57	112,90	109,46	113,16	76,88
Статутний капітал, млн. грн.	119 188	145 857	171 865	176 239	183 978	179 208
Темп росту, %	-	122,38	117,83	102,55	104,39	97,41
Співвідношення статутного і власного капіталу, %	99,15	105,90	110,53	103,55	95,52	121,03
Прибуток, млн. грн.	-31 491	-13 027	-7 708	-50 947	-46 913	-100 841
Темп росту, %	-	41,37	59,17	660,96	92,08	214,95
ROE, %	-26,20	-9,46	-4,95	-29,93	-24,36	-68,11

Варто звернути увагу на те, що до 2014 року в банківській системі України простежується позитивна тенденція щодо збільшення власного капіталу. На початку 2015 року ці темпи пішли на спад, що пояснюється перш за все зменшенням кількості діючих банків в порівнянні з минулим періодом.

Негативним явищем є також те, що в цілому українська банківська система є збитковою, причому з кожним наступним роком спостерігається збільшення непокритих збитків. Така ситуація в банках України зменшує привабливість як для приватних клієнтів, так і для партнерів та інвесторів, зменшується довіра до вітчизняних банків. Ці факти є підтвердженням того, що зараз актуальною проблемою є саме збільшення капіталізації банків України. Ця проблема потребує якнайшвидшого вирішення.

Існує декілька шляхів підвищення рівня капіталізації банку, серед яких варто виділити наступні:

- 1) збільшення капіталу за рахунок розміщення акцій власної емісії;
- 2) збільшення показника адекватності капіталу через консолідацію банківської системи (злиття, приєднання банків, реорганізація банків, тощо);
- 3) збільшення капіталу за рахунок субординованого боргу (шляхом випуску депозитних сертифікатів, банківських облігацій та єврооблігацій);
- 4) збільшення капіталу за рахунок прибутку.

Збільшення капіталу за рахунок розміщення акцій власної емісії не є достатньо раціональним варіантом, адже з часом це може призвести до значного знецінення самих акцій. До того ж це призводить до збільшення кількості акціонерів, що, в свою чергу, призводить до зменшення показника рентабельності капіталу.

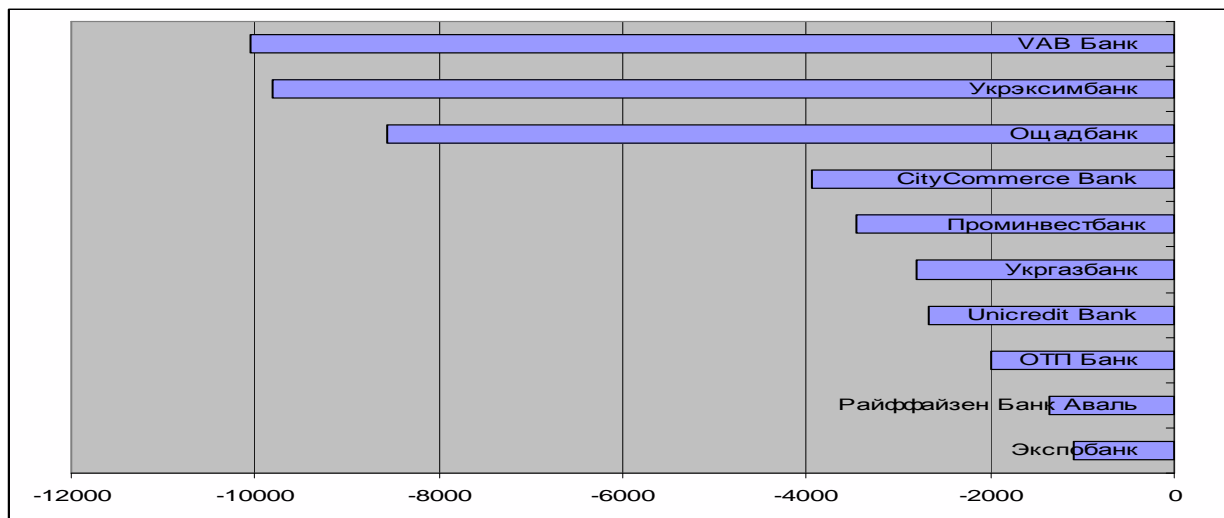

Рис. 1. Топ-10 збиткових банків України за результатами 2014 року [2]

З вище наведеного рисунку видно, що збільшення капіталу за рахунок прибутку у нинішній ситуації просто неможливе, адже, як вже зазначалось раніше, банківська система України протягом останніх років є збитковою: на 01.01.2015 року збитки банківської системи України склали 100 млрд.грн. Тобто, не кожен банк зможе використовувати це джерело збільшення капіталу.

За рахунок субординованого боргу збільшення капіталу у сучасних умовах також є малоімовірним: по-перше, через збитковість банківської системи – у інвестора немає впевненості у тому, що банк зможе повернути запозичені йому кошти, а по-друге, зараз в Україні друга хвиля кризи, яка дуже щільно охопила банківську сферу, що також не впливає на позитивне рішення потенційного інвестора. До того ж, кошти залучені на умовах субординованого боргу, у разі ліквідації банку, повертаються інвесторам в останню чергу, тобто після задоволення вимог усіх попередніх вкладників, що певним чином може відштовхувати потенційних інвесторів.

На наш погляд, консолідація банківської системи – найбільш дієвий спосіб підвищення капіталізації, хоча власники банків не охоче на це йдуть, адже не бажають ділитись своєю частиною прибутку.

Необхідно зазначити, що у світовій практиці стимулювання процесів злиття та поглинання, в ході яких проблемні банки включаються до складу фінансово-стійких і сильних банків, є одним із способів реструктуризації банківської системи взагалі, а в умовах кризи особливо. Крім того, зацікавленість держави у прийнятті подібних рішень зумовлена мінімальними витратами з державного бюджету на порятунок неплатоспроможних банків та на виплату вкладів. Тобто, фінансова консолідація в даному випадку є способом мінімізації соціальних та економічних витрат, пов'язаних з банкрутством банків. За даними на 10.02.2015 в стані ліквідації знаходяться 34 банки України. [1] Саме ці банки повинні бути основними претендентами на консолідацію з більш ефективно працюючими банками, але в цьому випадку, одним із найважливіших завдань держави повинна бути розробка стратегії і створення умов для результативного проведення процесів злиття і поглинання. Таким чином, були здійснені певні кроки в даному напрямку, а саме прийнято ЗУ «Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків» від 28.12.2014 р. Відповідно до цього закону спрощується процедура капіталізації банківських установ.

Література

1. НБУ разработал концепцию реформирования банковской системы Украины до 2020 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://censor.net.ua/news/289211/nbu_razrabotal_kontseptsiyu_reformirovaniya_bankovskoyi_sistemy_ukrainy_do_2020_goda
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
3. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку / Л. О. Примостка. – К. : КНЕУ, 2004. – 280 с.

УДК 336.01

Дишлева А.М.,
*спеціаліст першої категорії групи аналітичних
досліджень та моніторингу цін,
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

СУТНІСТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ

Глобальна фінансово-економічна криза 2008 – 2009 рр., вплив якої ми відчуваємо вже майже сім років, вражає своєю глибиною, тривалістю та сферою поширення. Світова економіка перебуває у стані пошуку збалансованих рішень. З одного боку, країни мають подолати наслідки світової фінансової кризи, від надмірного обсягу боргу до високого рівня безробіття. З іншого боку, їхні перспективи нерайдувні. Потенційні темпи росту переглядаються у бік зниження, а перспективи такого погіршення, у свою чергу, позначаються сьогодні на впевненості, попиті та зростанні. У результаті більш складного, ніж очікувалося, подолання наслідків кризи, а також зниження потенційних темпів зростання, прогнози МВФ за останні три роки багаторазово переглядалися у бік зниження [1, с. 15].

Провідні економісти всього світу знову і знову залучаються до вирішення цієї проблеми, звертаючись до історії виникнення фінансово-економічних криз, досліджуючи причини їх виникнення та нові фактори, що з'явилися внаслідок глобалізації світової економіки, шукаючи усі можливі шляхи виходу з кризи та подолання її наслідків.

Історія виникнення кризових явищ в економіці свідчить, що у переважній більшості випадків вони починалися саме з фінансової кризи, яка досить швидко поширювалася на всю економіку, трансформуючись в економічну кризу.

Першою фінансовою кризою глобального характеру, яка переросла в економічну кризу капіталістичної економіки, була криза, що виникла у Великобританії в 1825 – 1826 рр. Пізніше кризи повторювалися кожні 10 – 11 років. Характерною рисою кризових явищ XIX ст. було те, що вони розпочиналися в більш розвинутих економічних системах. За спекулятивними перегрівами та першими банкрутствами слідували банківські кризи. Внаслідок уповільнення економічного зростання світової економіки виникали проблеми у периферійних країнах, добробут яких цілком залежав від обсягу експорту товарів у розвинуті країни. Зменшення надходжень до державної казни та неможливість залучення іноземних кредитів змушували деякі країни оголошувати дефолти за своїми внутрішніми борговими зобов'язаннями, що в окремих випадках спричинювало нову хвилю банкрутств [2, с.30].

У XX ст. кризи стали глибшими, масштабнішими та розгорталися частіше. Найглибшими з них були: криза 1919 – 1923 рр. в Німеччині та Велика депресія 1929 – 1933 рр. в США. Крім того, в 1990 – 2000 рр. світова економіка знову зіткнулася із фінансовими кризами у Мексиці, Південно-Східній Азії, Росії, США тощо.

Класифікуючи види економічних криз, слід розглянути поділ економічних циклів на: короткі (3-4 роки), середні (7-11 років), великі (40-60 років). На початку 1920-х років американські вчені Дж. Кітчін та В. Крам дали визначення короткостроковим циклам довжиною в 3 – 4 роки, які в подальшому стали називати циклами Кітчина. В ці ж роки причини економічних криз знайшли пояснення у теорії «великих циклів» («довгих хвиль»), притаманних капіталістичній економіці, видатного російського вченого М. Кондратьєва. Напрямок теорії економічних криз та відповідну школу було створено М. Туган-Барановським. Вчений дійшов висновку, що передумовою та початком загальної економічної кризи є фінансова криза. [3, с. 4 – 5].

М.Д. Кондратьєв у структурі великих циклічних коливань виділяв висхідні та низхідні хвилі. Крім того, вчений дослідив механізм взаємодії великих та середніх циклів кон'юнктури: «Великі цикли економічної кон'юнктури виявляються у тому ж єдиному процесі динаміки економічного розвитку, в якому виявляються й середні цикли з їх фазами підйому, кризи та депресії. Середні цикли при цьому ніби нанизуються на хвилі великих циклів... Середні цикли, що припадають на низхідний період великого циклу, мають характеризуватися особливою

тривалістю та глибиною депресії, коротко терміновістю та слабкістю підйомів. Середні цикли, що припадають на висхідний період великого циклу мають характеризуватися протилежними рисами» [4].

Для великих (довгих) економічних циклів характерними є структурні кризи. Як зазначає А.С. Гальчинський, структурні кризи є кризами інституційного оновлення економіки, суспільних процесів загалом. «Структурні кризи прямо і безпосередньо кореспондуються з довгими хвилями економічного і технологічного розвитку, виникають тоді, коли чинна структура економіки заходить у конфлікт із запитами нової техніки і технології, але інституційно ще не готова до відповідних змін... Вони являють собою кризи подвійної, або навіть потрійної дії: одночасно акумулюють в собі зламні зрушення, пов'язані з дією не лише довгих, а й середніх та коротких циклів, що суттєвим чином ускладнює їх перебіг.» [5, с. 23, 71].

На думку вченого, середні цикли є економічними циклами відтворювального процесу промислового виробництва, які при цьому відбивають циклічність розвитку не лише виробництва, а й обміну, розподілу та споживання промислової продукції в їх органічній єдності.

На відміну від середніх циклів, які відбивають у своєму розвитку спосіб функціонування основного капіталу, матеріальною базою коротких (малих) циклів є процеси, що відбуваються у сфері грошових та фінансових відносин.

Фінансові кризи, у структурі яких зазвичай поєднуються циклічні процеси, що відбуваються у сфері грошового обігу, кредиту та фондового ринку, є граничними пунктами коротких (малих) циклів. Автор підкреслює, що фінансові кризи (які він ще називає грошово-фінансовими) виявляють себе насамперед як кризи знецінення через інфляційні процеси платіжних інструментів обігу, через надмірне зростання вартості позичкового капіталу, знецінення фондових цінностей. До опосередкованих індикаторів таких криз він відносить динаміку грошових агрегатів, розбалансованість державного бюджету та платіжного балансу, динаміку банкрутств, біржову паніку та ін. [5, с. 46–71].

Кризи епохи глобалізації кризи все частіше характеризуються як фінансово-економічні. Яскравими прикладами таких процесів стали кризи 1997 – 1998 рр. та 2008 – 2009 рр., а також рецесія 2001 – 2002 рр.

Як зазначає В. Сіденко, в умовах глобалізації відбувається значна модифікація циклічного розвитку економіки, у тому числі й зміна механізмів визрівання та протікання економічних криз. При цьому автор виділяє наступні новітні фактори, що зумовили розгортання у 2008 р. масштабної глобальної фінансово-економічної кризи:

1) Перетворення фінансової сфери на таку, що генерує найсильніші імпульси для економічної динаміки, і одночасно на головний осередок глобальної економічної нестабільності.

2) Зростаюча віртуалізація ринкових механізмів, яка призводить до відриву важливих економічних параметрів – пропозиції грошей, цін і валютних курсів – від реальної економічної основи, що істотно посилює нестабільність.

3) Посилення значення неекономічних факторів у розвитку циклічної динаміки. Швидкість поширення інформації істотно випереджає потенціал її раціонального опрацювання. Тому інформатизація зовсім не веде автоматично до формування раціональних очікувань і раціональних моделей економічної поведінки. При цьому зростає небезпека маніпулювання свідомістю з боку потужних ТНК, які оперують у середовищі мас-медіа.

4) Посилення синхронізації економічних циклів і механізмів «взаємного зараження» при виникненні локальних кризових явищ.

5) Переміщення центра ваги у механізмах поширення циклічних коливань із сфери торгівлі до сфери руху ліквідних капіталів, а також перетворення ТНК на провідних «агентів циклічності».

6) Становлення механізмів скоординованої глобальної антикризової політики, здійснюваної за прямої участі глобальних регулюючих інститутів [6].

Глобальна фінансово-економічна криза 2008 – 2009 рр. стала найгострішою за останні десятиліття та вперше після Великої Депресії призвела до синхронного падіння усєї світової економіки. Вона є системною, структурною, трансформаційною кризою. Більшість аналогій з минулим в оцінках нинішньої кризи не спрацьовують. Це не Велика депресія 30-х років, не криза 70 – 80-х років ХХ століття. Це глобальна криза ХХІ століття. Тому і підходить до здійснення аналізу її впливу та подолання наслідків такої кризи мають будуватися на якісно новій основі.

Література

1. World economic outlook Legacies, Clouds, Uncertainties [Електронний ресурс] / International Monetary Fund. – October, 2014. – 243 p. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/02/pdf/text.pdf>
2. Нуриель Рубини, Стивен Мим Нуриель Рубини: как я предсказал кризис: экстренный курс подготовки к будущим потрясениям / Рубини Нуриель, Мим Стивен; [пер. с англ. В.В.Ильина]. – М. : Эксмо, 2011. – 384 с.
3. Барановський О.І. Сутність та різновиди фінансових криз [Текст] / О.І. Барановський // Фінанси України. – 2009. – №5. – С. 3–20.
4. Кондратьев Н.Д., Яковец Ю.В., Абалкин Л. И. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения. Избранные труды. – М. : Экономика, 2002. – 766 с.
5. Гальчинський А.С. Криза і цикли світового розвитку. – К. : «АДЕФ-Україна». 2009. – 392 с. – С. 53–54.
6. Сіденко В. Модифікація світової економіки під впливом новітніх факторів глобальної трансформаційної кризи [Текст] / В. Сіденко // Економіка України, 2012. – № 5. – С. 18–31.

ОСНОВНІ НОВАЦІЇ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА ВИПАДОК БЕЗРОБІТТЯ

Дослідження проблем безробіття в Україні в сучасних умовах господарювання є досить актуальним. Безробіття є невід'ємною складовою ринкової економіки, яке не може бути доцільним ні в економічному, ні в соціальному плані, оскільки його зростання створює цілий комплекс проблем. Безробіття – це незайнятість певної частини економічно-активного населення (трудових ресурсів) унаслідок об'єктивних причин (процесів), притаманних ринковій економіці, таких як циклічність розвитку економіки, суперечливий характер науково-технічного прогресу, високі темпи модернізації виробництва, дія закону народонаселення і т. ін. [1, с. 152].

Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття", від 02.03.2000 р. № 1533-III [2] визначено правові, фінансові та організаційні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. Закон встановлює систему прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення в разі безробіття з не залежних від застрахованих осіб обставин та надання соціальних послуг за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

Згідно із Законом допомога по безробіттю надається диференційовано у залежності від страхового стажу та тривалості безробіття [2]:

– застрахованим особам, страховий стаж яких протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, становить не менше ніж 6 місяців – залежно від страхового стажу (% до середньої заробітної плати застрахованої особи: 50 % – до 2 років, 55 % – від 2 до 6 років, 60 % – від 6 до 10 років, 70 % – понад 10 років);

– застрахованим особам, які протягом 12 місяців, що передували реєстрації особи як безробітної, мають страховий стаж менше 6 місяців або звільнені з останнього місяця роботи за порушення трудової дисципліни або правил поведінки та іншим особам – без урахування страхового стажу (виплачується у мінімальному розмірі, що встановлюється правлінням Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття).

Причому допомога по безробіттю виплачується у % до тривалості безробіття: перші 90 календарні дні – 100 %, наступні 90 календарних днів – 80 %, у подальшому – 70 %.

Виходячи з викладеного вище, встановлюються два мінімальні розміри допомоги по безробіттю: для застрахованих, які мають право на допомогу залежно від страхового стажу та для осіб, які мають право на допомогу без урахування страхового стажу. Зазначені мінімальні розміри допомоги встановлюються виходячи з фінансових можливостей бюджету Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, які зазвичай є нижчими за прожитковий мінімум для працездатних осіб, що суперечить конституційним нормам.

Разом з тим, максимальний розмір допомоги по безробіттю, відповідно до вищезгаданого закону [2], не може перевищувати чотирикратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом.

Крім того, питання соціальних послуг безробітним та сприяння їх працевлаштуванню регулюються Законом України "Про зайнятість населення", від 05.07.2012 р. № 5067-VI [3].

Проте в зазначеному законі існує ряд недоліків, а саме такі, що стосуються сфери соціального забезпечення. По-перше, до зайнятого населення не віднесені батьки (або особи, що їх замінюють), які знаходяться у відпустці по догляду за дитиною до досягнення нею трьох років, а отже, цей період не враховується до страхового стажу, що знижує рівень соціального забезпечення таких осіб, зокрема, при визначенні рівня пенсійних виплат, а також інших соціальних гарантій. По-друге, введення механізму компенсацій роботодавцям на створення нових робочих місць та працевлаштування на них молоді та інших вразливих верств населення, який фактично замінює дотації на створення додаткових робочих місць для працевлаштування безробітних не гарантує ефективності стимулювання роботодавців, адже, зазначені компенсаційні виплати є суттєво меншими за дотації. Фактично, відмова від дотацій є способом економії коштів державного бюджету та Фонду соціального страхування на випадок безробіття. По-третє, відмічена неузгодженість у законодавстві. Підсумовуючи, слід зазначити, що прийняті нормативно-правові акти за час незалежності України запроваджують сучасні підходи до формування національної системи соціального забезпечення, а також визначають цивілізовані її форми.

Література

1. Чепурко Г. І. Ринок праці в Україні: проблеми зайнятості в період становлення ринкової економіки / Г. І. Чепурко. – К.: Інститут соціології НАН України, 2004. – 274 с.
2. Законом України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття", від 02.03.2000 р. № 1533-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>.
3. Закон України "Про зайнятість населення", від 05.07.2012 р. № 5067-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/506>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Результати досліджень функцій податків, які здійснили В. Л. Андрущенко [1], Ю. Б. Іванов [2], В. М. Мельник [3], П. В. Мельник [4], Ф. О. Ярошенко [1] та інші, свідчать про те, що історія розвитку оподаткування здійснюється шляхом зростання ролі регулюючої функції податків. З цього приводу, Ю. Б. Іванов у статті «Функції податків та податкове регулювання» зазначає, що «наявність у податків як економічної категорії регулювальної функції визначає можливість активного та цілеспрямованого її використання для досягнення різних цілей в процесі державного регулювання економічних та соціальних процесів» [5, с. 40].

Термін «податкове регулювання» широко почав використовуватися у наукових працях вченими, які опубліковані протягом останнього десятиліття. І не дивлячись на те, що єдиного загально визнаного його трактування не сформульовано (табл. 1), переважна більшість науковців під податковим регулювання розуміє управлінський вплив за допомогою податкових методів та інструментів на соціально-економічні процеси.

Таблиця 1

Дефініції поняття «податкове регулювання»

Автор та джерело	Визначення поняття «податкове регулювання»
Т. І. Єфименко [6]	Податкове регулювання, за допомогою притаманних йому методів і важелів, дозволяє досягти більш ефективного використання матеріальних і фінансових ресурсів, інтенсифікувати інвестиційну та підприємницьку активність, узгодити інтереси різних суб'єктів господарювання, прошарків населення, центральних і регіональних рівнів державного управління
Ю. Б. Іванов [5, с. 41]	Податкове регулювання – це свідомий, активний та цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин за допомогою засобів та інструментів податкової політики з метою досягнення бажаних соціально-економічних результатів
Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова [7]	Податкове регулювання – це цілеспрямований вплив держави на учасників економічних відносин шляхом використання засобів та інструментів податкової політики.
Р. П. Жарко [8]	Податкове регулювання – це комплекс дій державних органів, спрямованих на зміну параметрів податкової системи та податкового механізму з метою досягнення певних соціальних та економічних цілей
І. Фокіна [9]	Податкове регулювання економіки – основний елемент податкового механізму, який покладено в основу довгострокових стратегічних цілей держави, спрямованих на забезпечення економічної стабільності та стимулювання економічного зростання
В. Грушко, Л. Кошембар [10, с. 97]	Податкове регулювання інвестиційної активності – це здійснення державою за допомогою механізмів оподаткування певних заходів, спрямованих на регулювання обсягів, якості й напрямів інвестування суб'єктів господарювання всіх форм власності, досягнення рівноваги між попитом і пропозицією на інвестиційному ринку

Найбільш комплексно дослідив податкове регулювання Ю. Б. Іванов, який зазначив, що воно: є процесом (на відміну від регулюючої функції податків); передбачає свідоме використання податків; неможливе без реалізації конкретних дій з боку суб'єктів управління; цілеспрямоване на конкретні результати [2, с. 41].

Повністю погоджуючись з думкою одного із провідних вчених України з питань оподаткування та екстраполюючи результати його досліджень у сферу інвестування зазначимо, що під поняттям «податкове регулювання інвестиційної діяльності» доцільно розуміти процес реалізації свідомого управлінського впливу суб'єктів державного регулювання на інвестиційну діяльність за допомогою податкових методів та інструментів.

Також слід зазначити, що податкове регулювання необхідно розглядати як частину (елемент системи) державного регулювання. З цього приводу Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма та В. В. Карпова пишуть, що не дивлячись «на високу ефективність, вважати податкове регулювання єдиним та вирішальним важелем впливу на економічні процеси було б неправильним, оскільки лише зміною умов оподаткування без інших важелів державної економічної політики неможливо вирішити всі проблеми у сфері економіки» [7]. Продовжуючи думку вчених підсумуємо, що податкове регулювання в цілому та інвестиційної діяльності зокрема повинно спиратися на загальну концепцію державного регулювання економіки.

Література

1. Ярошенко Ф. О. Історія оподаткування : Навчальний посібник / [Ф. О. Ярошенко, П. В. Мельник, В.Л. Андрущенко, В. М. Мельник]. – Ірпінь : Національна академія ДПС України, 2004. – 242 с.
2. Іванов Ю. Функції податків та податкове регулювання / Ю. Іванов // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 39 – 43.

3. Мельник В. М. До аналізу розвитку соціальної підфункції податків / В. М. Мельник, В. А. Тарашенко // Інтеграційні процеси та розвиток фінансової системи України: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (29–30 листопада 2006 р.). – Х. : ФОП Лібуркіна Л. М., 2006. – С. 31–33.
4. Мельник П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці / П. В. Мельник. – Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. – 362 с.
5. Іванов Ю. Функції податків та податкове регулювання / Ю. Іванов // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 39–43.
6. Єфименко Т. І. Податкове регулювання економічного розвитку : автореф. дис... д-ра екон. наук : спец. 08.02.03 «Організація управління, планування і регулювання економікою» / Т. І. Єфименко. – Київ, Інститут економічного прогнозування, 2003. – 37 с.
7. Податковий менеджмент : Навчальний посібник [Електронний ресурс] / [Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма, В. В. Карпова]. – Київ : Знання, 2008. – 525 с. – Режим доступу : <http://mmlib.net/pages-3751.html>
8. Жарко Р. П. Теоретико-методичні засади удосконалення податкового регулювання підприємницької діяльності : Автореф. дис. ...канд. екон. наук : спец. / Р. П. Жарко – К., 2006. – 24 с.
9. Фокіна І. В. Формування механізму податково-субсидіарного регулювання вугільної промисловості : Автореф. дис... канд. екон. наук : спец. 08.07.01 «Економіка промисловості» / І. В. Фокіна; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. — Донецьк, 2006. — 18 с.
10. Грушко В. І. Інструменти податкового регулювання інвестиційної активності / Грушко В. І., Кошембар Л. О. // Фінанси України. – 2008. – № 2. – С. 89–97.

УДК 336.226.2(477)

Дубовик О.Ю.,
к.е.н., доцент кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ МАЙНОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Україна взяла курс на бюджетну децентралізацію, який передбачає підвищення бюджетної і фінансової самостійності місцевих бюджетів, що відіграють важливу роль у вирішенні соціальних проблем, піднесенні рівня добробуту населення, фінансуванні державних видатків. Податкові надходження повинні стати важливим інструментом зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування.

Одним з найбільш потужних джерел доходів місцевих бюджетів у всьому цивілізованому світі і найбільш розповсюдженими виступають майнові податки. Податкова реформа-2015 внесла суттєві зміни у майнове оподаткування України. Новий податок на майно тепер консолідує три податки: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортний податок і плату за землю.

Відомо, що для ефективного оподаткування нерухомого майна необхідно дотримуватись наступних умов: забезпечення бюджетної самодостатності території; створення стимулу для ефективного володіння нерухомістю; податок на нерухомість є показником інвестиційної привабливості території; соціальна захищеність потенціальних платників. Податок на майно виконує не тільки фіскальну роль, наповнюючи дохідну базу бюджетів органів місцевого самоврядування, а й впливає на формування структури особистої власності громадян. Підвищення або зниження ставок податку на майно, надання різного роду пільг дозволяє зменшити майнову диференціацію населення. Співвідношення фіскального і регулюючого призначення змінюється залежно від завдань, які стоять перед суспільством на певних етапах соціально-економічного розвитку.

Наявність нерухомості не пов'язана безпосередньо з поточним доходом власника, а отже, з платоспроможністю. Існуючі диспропорції між середніми доходами громадян і вартістю нерухомості несе в собі основний ризик виникнення соціальної напруженості. Тому законодавством було встановлено певні пільги для фізичних осіб, які володіють житловою нерухомістю.

Оскільки тепер оподатковується житлова і нежитлова нерухомість, громадяни та суб'єкти господарювання мають замислитися, чи зможуть вони утримувати цю нерухомість та сплачувати податок. Або, може, потрібно одержувати прибуток від її використання (наприклад, від здачі в оренду). Це призведе до одержання додаткових коштів як суб'єктами підприємництва, якими за цих умов стануть і фізичні особи, так і державою у вигляді податків на дохід (прибуток).

По місцевих податках і зборах органи місцевого самоврядування можуть самостійно надавати пільги і зменшувати ставки. Сьогодні, за словами заступника міністра фінансів, середня площа об'єкта житлової нерухомості на території України складає 56,6 м². Виникає правомірне питання: як же тоді бюджет України наповниться податком на нерухомість? Адже плануються надходження у бюджет у розмірі 3,8 млрд. грн. від збирання цього податку, що складає майже 4 % доходів місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів).

На наш погляд, законодавці підійшли дещо формально до встановлення механізму розрахунку податку на нерухомість. Реформа майнового оподаткування не буде мати успіху, оскільки при розрахунку податку на нерухоме майно:

- не враховується територіальне розташування нерухомості;
- прирівняне обкладення нежитлової нерухомості суб'єктів господарювання, використання якої призводить до одержання прибутку, і фізичних осіб, у яких у більшості випадків нерухомість використовується на неприбуткові господарські цілі (господарські споруди на дахах і у приватному секторі тощо);
- у механізм розрахунку податку не закладена ринкова вартість нерухомості. Якщо б оцінка нерухомості для оподаткування проводилась за її ринковою вартістю, це стимулювало б до її більш раціонального використання.

Велику стурбованість викликає питання про адміністрування податку на нерухомість. Може виникнути ситуація, коли державні витрати на адміністрування цього податку будуть перевищувати його надходження до бюджету.

Новацією майнової податкової реформи-2015 також є введення транспортного податку. Він в усеченій формі являє собою податок на розкіш або на багатство, впровадження якого в Україні обговорювалося вже декілька останніх років. Але чинний податок не став податком на надприбутки, на олігархів, мільонерів та мільярдерів. Він навряд чи зможе поправити економічне становище в країні та наповнити бюджет.

Земельний податок, який теж став власним доходним джерелом місцевих бюджетів, також зазнав певних змін у процесі реформування майнового оподаткування. Однак нормативна грошова оцінка землі, яка застосовується для розрахунку земельного податку, суттєво відрізняється від її експертної оцінки, яка замовляється при здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок та прав на них, у бік зменшення. Останнім часом стрімко зростає інтерес до землі як об'єкту інвестиційних вкладень. Від створення умов для досягнення реального рівня цін на землю найбільшою мірою виграє держава – на сьогоднішній день основний власник і розпорядник земельних ресурсів у нашій країні.

Враховуючи особливості і диспропорції сучасного соціально-економічного розвитку України, виважений підхід до застосування науково обґрунтованих механізмів розрахунку податків за окремими видами майна є найважливішим чинником мінімізації ризиків виникнення соціальної напруженості у суспільстві та зміцнення дохідної бази бюджетів муніципалітетів, що дуже актуально сьогодні в умовах фінансово-економічної кризи.

УДК 657

Жадан О.В.,

аспірантка Науково-дослідного фінансового інституту Державної навчально-наукової установи «Академія фінансового управління», м. Київ

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Сучасний стан бюджетної системи свідчить про необхідність посилення фінансового контролю в процесі управління бюджетними коштами. В економічній літературі існують прогалини щодо розкриття теми методичних прийомів фінансового контролю в сфері управління бюджетними коштами. Тому визначення найбільш ефективних методичних прийомів фінансового контролю залишається актуальним для бюджетної системи.

Методичні прийоми фінансового контролю досліджувались у працях багатьох учених. Так, Бутинець Ф. Ф., Виговська Н. Г., Малюга Н. М. і Петренко Н. І. приділяли увагу всезагальним філософським і запозиченим із інших наук методам контролю. Білуха М. Т., Микитенко Т. В. досить широко розглянули методичні прийоми контролю господарської діяльності. Базась М. Ф. аналізував специфічні особливості, які варто враховувати при застосуванні методів контролю. Гуцаленко Л. В., Дерій В. А., Коцупатрий М. М. та інші розглядали методи, застосовувані при здійсненні фінансового контролю у державній сфері.

Проте сучасний стан економіки нашої країни та слабкість фінансово-бюджетної дисципліни, якій притаманний високий рівень корупції, потребують більш поглибленого аналізу методичних прийомів фінансового контролю за виконанням бюджетів.

Отже, перед наукою постає завдання дослідити сучасні методичні прийоми фінансового контролю за формуванням дохідної частини та видатками місцевих бюджетів і натомість запропонувати такі, що дозволять підвищити ефективність фінансового контролю.

Метод фінансового контролю характеризується використанням загальнонаукових методичних прийомів і власних прийомів контролю [1, с. 73].

Проведений аналіз дефініцій методу контролю дає підстави стверджувати, що це поняття трактується вченими майже однаково, а саме як «сукупність засобів і прийомів теоретичного пізнання...» [2, с. 51]. Стосовно переліку методичних прийомів контролю та сфери їх застосування, то одна група вчених розглядає особливості методичних прийомів, що застосовуються у господарському контролі (Бутинець Ф. Ф., Виговська Н. Г., Малюга Н. М. і Петренко Н. І.) та фінансово-господарському контролі (Білуха М. Т. і Микитенко Т. В.). Науковці другої групи (Гуцаленко Л. В., Дерій В. А., Коцупатрий М. М., Василик О. Д. і Павлюк К. В.) більше уваги приділяють методам, застосовуваним у сфері державного фінансового контролю.

Водночас, серед фахівців немає спільної думки щодо визначення переліку методів контролю залежно від сфери їх застосування. Крім цього, не розглядаються конкретні методичні прийоми фінансового контролю для бюджетної сфери.

Таким чином, методичні прийоми фінансового контролю за виконанням бюджету можна визначити як способи та прийоми, що ґрунтуються на принципах, пов'язаних із сутністю й особливостями предмету контролю, та застосовуються для отримання ефективних результатів фінансового контролю бюджетів.

Фінансовий контроль за виконанням місцевих бюджетів має свою специфіку й особливості, відповідно до яких із запропонованих науковцями методичних прийомів найбільшого поширення набули:

- інвентаризація документів (перевірка наявності необхідних документів, таких як рішення сесії міської ради про затвердження міського бюджету, кошторис доходів і видатків тощо, відповідно до вимог законодавства);
- зустрічні перевірки (наприклад, повноту зарахування до бюджету податку з доходів фізичних осіб можна перевірити шляхом направлення запитів до платників податку – підприємств, які здійснюють свою діяльність на відповідній території);

- вибіркові спостереження (так, повноту зарахування доходів до бюджету можна перевірити тільки за окремими видами доходів бюджету, які мають найбільшу частку у складі доходів бюджету);
- економічний аналіз (для встановлення причинних зв'язків, наприклад, між зниженням надходжень із податку з доходів фізичних осіб і збільшенням заборгованості з оплати праці на підприємствах – платниках податку);
- дослідження документів (щодо доцільності й ефективності здійснення видатків на закупівлю техніки, відповідності їх законодавству у сфері державних закупівель);
- камеральні перевірки (застосовує податковий орган для контролю за станом розрахунків підприємств із бюджетом);
- нормативно-правове регулювання (перевірка планування надходжень доходів за видами бюджетів відповідно до вимог статей 64, 69 Бюджетного кодексу України [3] або правильності проведення видатків місцевих бюджетів відповідно до визначених законодавством кодів економічної класифікації видатків);
- групування недоліків (наприклад, для виявлення найпоширеніших причин недоотримання доходів бюджету: неукладання договорів оренди, не вірне спрямування при зарахуванні коштів тощо);
- документування результатів проміжного контролю (наприклад, складання реєстру договорів, відповідно до яких здійснювалась оплата за придбання обладнання);
- аналітичне групування (за допомогою таблиці аналізу факторів, що впливають на виконання плану надходження доходів до місцевих бюджетів);
- отримання та розгляд пояснень від посадових осіб, керівника або головного бухгалтера, щодо виявленого факту закупівлі товару за завищеними цінами, що призвело до неекономного витрачання бюджетних коштів.

Під час здійснення фінансового контролю за виконанням місцевого бюджету за доходами важливим питанням є цілеспрямованість зарахування податків і зборів. Наприклад, відповідно до Податкового кодексу України [4] суми податку на доходи, нараховані відокремленим підрозділом на користь фізичних осіб, за звітний період повинні перераховуватись до відповідного бюджету за місцем знаходження такого відокремленого підрозділу. Отже, при перевірці платника податку, який має організаційну структуру з відокремленими підрозділами, що знаходяться на територіях різних міських рад, важливо проконтролювати правильність перерахування податку. Для реалізації даної цілі фінансового контролю можна застосувати метод співвідношення належності платника податку до бюджету, до якого він сплачує відповідний податок. Це дасть змогу виявити нецілеспрямованість сплати податку і суми втрат для бюджету, до якого він повинен бути сплачений.

При перевірці обсягів сплачених сум податків до бюджету важливо звертати увагу на відповідність нарахованої суми податку тій, що фактично надійшла. Отже, вважаємо за необхідне запропонувати застосування методу співставлення нарахованої і фактично сплаченої суми податків. Він дозволить виявити, чи в повному обсязі, згідно з нарахованою сумою, надійшов цей податок до бюджету.

Здійснення фінансового контролю завершується оформленням його результатів, які відображають стан управління фінансовою діяльністю об'єкта контролю. За результатами фінансового контролю визначаються винні посадові особи, обсяги їх відповідальності та приймаються рішення щодо виправлення виявлених недоліків.

Функції з виконання місцевих бюджетів закріплені не за одним, а за кількома органами: казначейського обслуговування, місцевого самоврядування, фінансовими, фіскальними, розпорядниками бюджетних коштів. Тому при виявленні порушення контролюючому органу важливо вірно визначити, який саме орган повинен нести відповідальність за виявлені недоліки, щоб не допустити їх повторення в майбутньому. Отже, при оформленні результатів фінансового контролю можна запропонувати застосовувати метод розмежування відповідальності між суб'єктами, які беруть участь у виконанні місцевих бюджетів, відповідно до законодавчо закріплених за ними функцій.

Таким чином, перелік методичних прийомів, запропонованих в економічній літературі, можна доповнити наступними методами:

- співвідношення належності платника податку до бюджету, до якого він сплачує відповідний податок;
- співставлення нарахованої і фактично сплаченої суми податків;
- розмежування відповідальності між суб'єктами, які беруть участь у виконанні місцевих бюджетів, відповідно до законодавчо закріплених за ними функцій.

Література

1. Білуха М. Т. Фінансовий контроль: теорія, ревізія, аудит : Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. Т. Білуха, Т. В. Микитенко. – К.: Укр. акад. оригін. ідей, 2005. – 888 с.
2. Бутинець Ф. Ф., Виговська Н. Г., Малюга Н. М., Петренко Н. І. Контроль і ревізія: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. / За редакцією проф. Ф. Ф. Бутинця. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2002. – 544 с.
3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page17>.

**МОБІЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ВІД ПРОДАЖУ ОБ'ЄКТІВ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ**

Місцевий бюджет є фінансовою базою для реалізації органами місцевої влади своїх функцій та виступає основним інструментом регулювання соціальних, інвестиційних, виробничих й інших сфер діяльності адміністративно-територіальної одиниці. Розвиток окремих галузей та економіки адміністративно-територіальної одиниці в цілому залежить від обраного органами місцевої влади, в межах наділених повноважень, механізму мобілізації фінансових ресурсів до місцевих бюджетів та їх розподілу. Завдання по забезпеченню населення якісними повноцінними суспільними благами вимагають від органів місцевої влади пошуку додаткових джерел мобілізації коштів до місцевих бюджетів. До таких джерел відноситься майно (рухоме та нерухоме), що знаходиться у комунальній власності.

В умовах політичної, соціальної та економічної нестабільності, коли виникає потреба в зменшенні податкового навантаження на суб'єктів господарювання, відчуження (приватизація) об'єктів комунальної власності дозволяє органам місцевої влади збільшити обсяг мобілізованих фінансових ресурсів. Такі кошти зараховуються до місцевих бюджетів як доходи від операцій з капіталом. Зауважимо, що частка доходів від операцій з капіталом у загальних доходах місцевих бюджетів за період з 2005 по 2014 роки складала від 0,5% (2014 р.) до 4,3% (2007 р.) [1]. У структурі доходів від операцій з капіталом виділяють надходження від продажу основного капіталу (в т.ч. кошти від відчуження комунального майна) та надходження від продажу землі і нематеріальних активів. Зауважимо, що частка проданих нематеріальних активів, до яких зокрема, належить найменування місця походження товару, в структурі таких надходжень незначна. Водночас, вважаємо, що нематеріальні активи комунальної форми власності є резервом збільшення обсягу вхідних фінансових потоків місцевих бюджетів.

Слід зазначити, що найбільші за часткою у структурі доходів від операцій з капіталом були надходження від продажу комунального майна та землі, які з року в рік лише змінювали своє співвідношення (рис. 1). Так, стрімке зростання надходжень коштів від продажу землі та, відповідно, і збільшення частки таких надходжень у структурі доходів від операцій з капіталом спостерігалось у 2007 році. Приріст надходжень коштів від продажу землі у 2007 році склав 43,6%, з одночасним падінням частки надходжень коштів від відчуження майна на 33,1%. Одним із факторів, який, на нашу думку, міг вплинути на збільшення надходжень коштів від приватизації комунальної землі, було закінчення дії мораторію на відчуження сільськогосподарських земель, у тому числі і комунальних, 1 січня 2007 року [2]. Мораторій знову був відновлений лише 13 січня 2007 року [3], тобто, за 12 днів 2007 року могли бути відчужені найбільш затребувані землі комунальної форми власності сільськогосподарського призначення (офіційна статистична інформація, що підтвердила б таке припущення, відсутня).

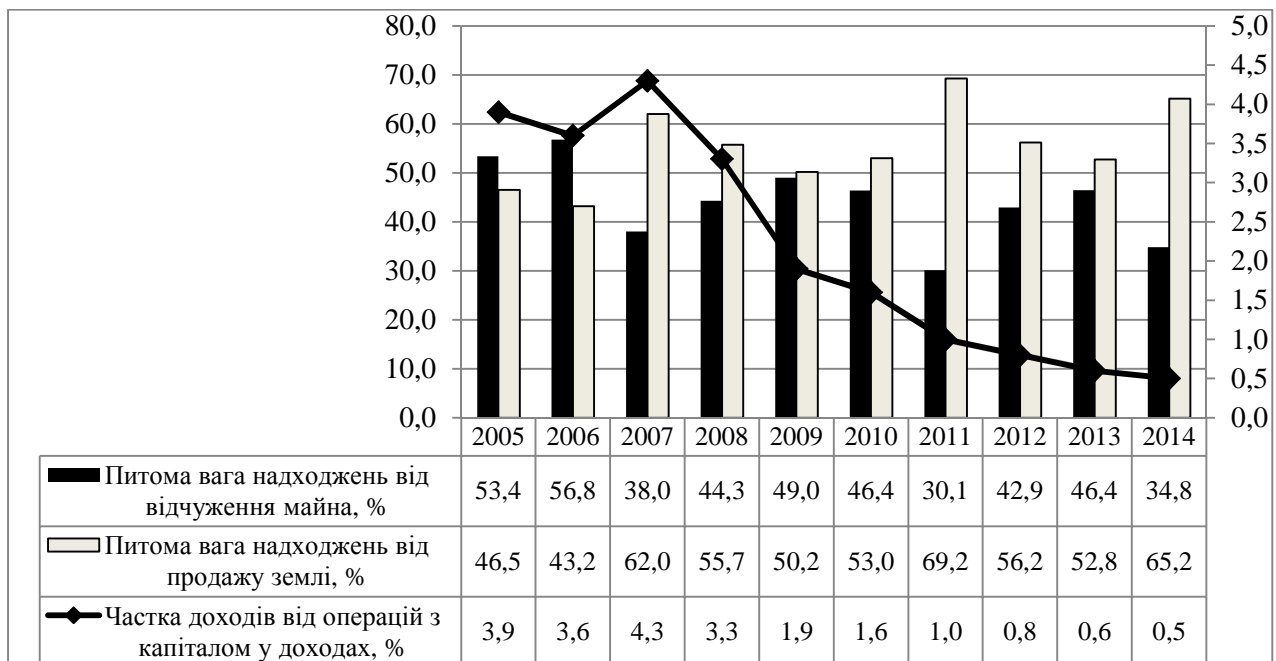

Рис. 1. Структура доходів місцевих бюджетів від операцій з продажу землі та майна [складено автором за даними 1]

Органом, уповноваженим здійснювати державну політику у сфері приватизації як державного, так і комунального майна (за умови делегування таких повноважень органами місцевого самоврядування) є Фонд державного майна України (далі – Фонд держмайна). Аналіз звітів Фонду держмайна показав, що за його сприянням місцеві бюджети поповнювались у розмірі від 8,954 млн.грн. (2013 р.) до 197,66 млн.грн. (2006 р.) [4]. Разом з тим, у

звітах уповноваженого органу, не зазначається яка кількість об'єктів комунальної власності приватизовано за участю Фонду держмайна, а яка кількість – за рахунок дій уповноважених органів місцевої влади. Якщо виходити із звітних даних Фонду, в середньому вартість одного об'єкту комунального майна коливалась від 9 тис. грн. – у 2013 році до 44 тис. грн. – у 2006 році (за 2008 рік офіційні дані відсутні) (рис. 2). При цьому, у 2013 році вартість 1 кв.м. загальної площі квартир будинку, за даними Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, в середньому по Україні склала 5,226 тис.грн [5]. Однак, якщо виходити з того, що у звітах зазначаються загальні дані по кількості приватизованих об'єктів (тобто, приватизованих як за участю Фонду, так і за участю органів місцевої влади) та із даних звітів Державної казначейської служби України по коштам, які надійшли від відчуження комунального майна: середня вартість одного об'єкту комунального майна була значно більшою (рис. 2). Крім того, така середня вартість динамічно зростала з року в рік (виняток кризовий 2009 рік). Так, за період з 2005 по 2013 роки середня вартість одного відчуженого об'єкту комунального майна зросла в 2,7 рази, що логічно пояснюється інфляцією (87,1% [6]) та зміною курсу валют (офіційний курс гривні по відношенню до долара США знизився на 55,97% [7]).

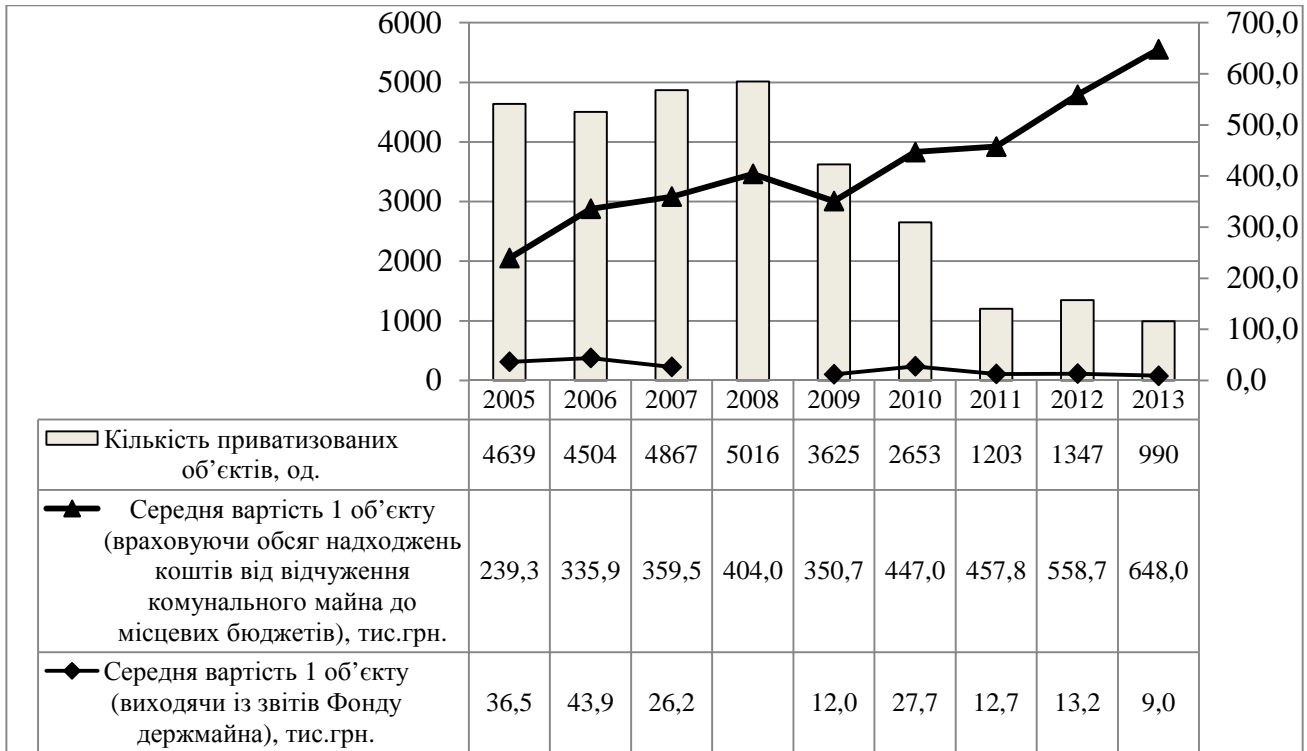

Рис. 2. Кількість приватизованих об'єктів комунального майна та вартість одного такого об'єкту [складено автором за даними 1; 4]

Виходячи з усього вище зазначеного, вважаємо, що надходження коштів до місцевих бюджетів України від продажу майна й земель могли б бути значно більшими за умови усунення маніпуляцій з такими об'єктами комунальної власності (у підтвердження таких дій, зокрема, зазначимо, що у звітних даних Фонду держмайна наявні розбіжності у 192 одиниці по кількості приватизованого комунального майна на кінець 2005 р. та на початок 2006 р. [4]). З метою вирішення цього питання необхідно сформувати в країні ефективно функціонуючу систему громадського контролю, який, в свою чергу, може здійснюватися лише за умови дотримання органами місцевої влади принципу гласності й відкритості своєї діяльності.

Відчуження об'єктів комунальної форми власності, з одного боку, дозволяє у короткостроковому періоді збільшити обсяг коштів, що мобілізуються до місцевих бюджетів, а, з іншого – створює певні ризики (зокрема, у випадку відчуження стратегічно важливих об'єктів) та зменшує фінансовий потенціал адміністративно-територіальної одиниці. Зауважимо, що комунальне майно є вичерпним не відновлювальним джерелом формування вхідних фінансових потоків місцевих бюджетів, тож, від ступеня ефективності управління ним залежить не лише сьогоднішній обсяг таких фінансових потоків, а майбутній. Таким чином, приймаючи відповідне рішення про відчуження об'єкту комунальної власності органи влади на місцях повинні враховувати зазначені ризики та розраховувати економічний ефект.

Література

1. Річні звіти Державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
2. Закон України «Про внесення змін до Земельного кодексу України» № 2059-IV від 6.10.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2059-15>
3. Закон України «Про внесення змін до Земельного кодексу України щодо заборони продажу земель сільськогосподарського призначення до прийняття відповідних законодавчих актів» № 490-V від 19.12.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/490-16>

4. Річні звіти Фонду державного майна України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.spfu.gov.ua/_layouts/SPFUSiteDefinition/ReportsMFI.aspx

5. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України «Про показники опосередкованої вартості спорудження житла за регіонами України» № 369 від 07.08.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.minregion.gov.ua%2Fattachments%2Fcontent-attachments%2F1254%2FNakaz369.pdf&ei=5GO-VK7mMYa8UbfwgqA\]&usg=AFQjCNFllvYtrOLNwngzOWd6U6Hf4BrkA&sig2=eWL9CayZ5Eh3EhMayNEr4A&bvm=bv.83829542,d.d24](http://www.minregion.gov.ua%2Fattachments%2Fcontent-attachments%2F1254%2FNakaz369.pdf&ei=5GO-VK7mMYa8UbfwgqA]&usg=AFQjCNFllvYtrOLNwngzOWd6U6Hf4BrkA&sig2=eWL9CayZ5Eh3EhMayNEr4A&bvm=bv.83829542,d.d24)

6. Финансовый портал Минфин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/infl/>

7. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют (середній за період) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CCEQFjAA&url=http%3A%2Fwww.bank.gov.ua%2Ffiles%2FExchange_r.xls&ei=H7O_VIbYPIG6UtOjhNgB&usg=AFQjCNGhmvLN3tBZGVJGu0K2DV6nR1pqrg&sig2=7FwdwQwuZH3bTDVPKRLP6A&bvm=bv.83829542,d.d24

УДК 336.7

Dr hab. Natalia Iwaszczuk

*kierownik Katedry Zarządzania w Energetyce
AGH Akademia Górniczo-Hutnicza imienia St. Staszica
m. Kraków, Polska*

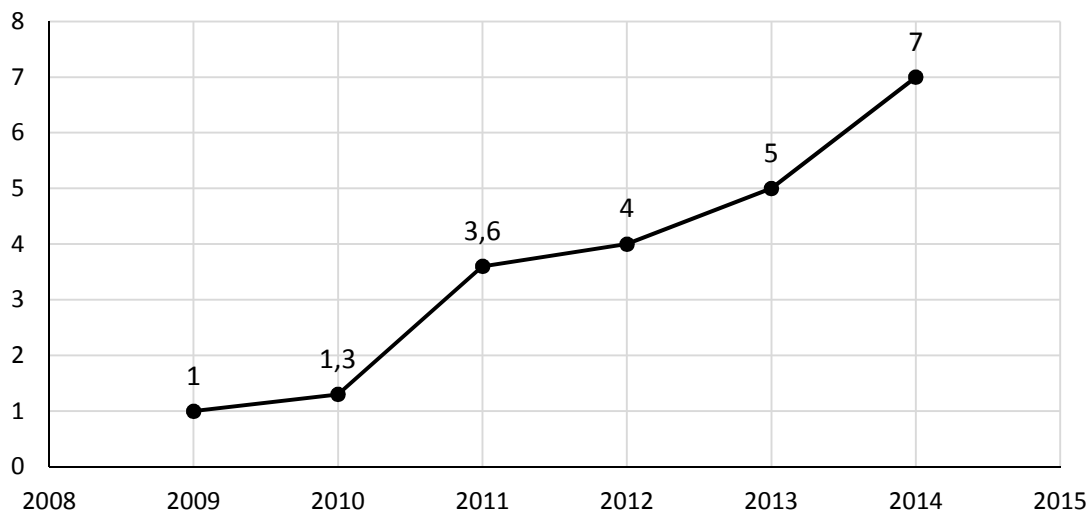
mgr Anna Jarzęcka

*doktorantka Wydziału Zarządzania
AGH Akademia Górniczo-Hutnicza imienia St. Staszica
m. Kraków, Polska*

WPLYW ROZWOJU TECHNOLOGII NA KSZTAŁTOWANIE SIĘ RYNKU BANKOWOŚCI MOBILNEJ W POLSCE

Z uwagi na gwałtowny rozwój technologii otrzymujemy coraz to nowe rozwiązania ułatwiające nasze życie. Telefon komórkowy nie służy już wyłącznie do prowadzenia rozmów czy wysłania SMS, lecz staje się smartfonem, który integruje i dostarcza wiele usług multimedialnych, związanych z dostępem do Internetu, lokalizacją i aplikacjami wspomagającymi między innymi zarządzanie informacjami osobistymi. Ten przełom jakościowy, który spowodował, że urządzenie mobilne staje się tym najważniejszym, zastępując i integrując w jednym małym urządzeniu możliwości, które do tej pory dawały nam komputery osobiste. Urządzenie to często zastępuje portfel, terminarz itd., a wiele osób deklaruje, że nie wychodzi bez niego z domu. Chęć korzystania z tych urządzeń jest na polskim rynku coraz większa, co potwierdzają dane o ich sprzedaży (rys. 1).

Popularność smartfonów oparta jest przede wszystkim na prostocie użytkowania (przykładowo obsługa za pomocą ekranów dotykowych), wizualnej prezentacji treści w sposób ciekawy, kolorowy a przede wszystkim szybki (pod względem szybkości dostępu do potrzebnych informacji).

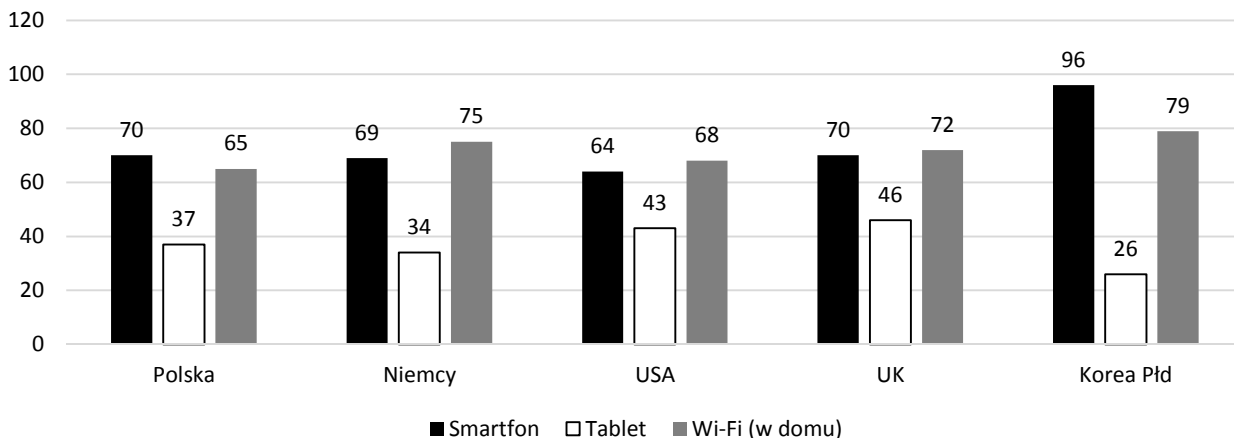

Rys. 1. Sprzedaż smartfonów (mln szt.) na polskim rynku w latach 2009–2014

Źródło: [9c]

Do tej popularności przyczyniły się również obniżki cen usług telekomunikacyjnych głównie związanych z dostarczaniem Internetu mobilnego, a także względnie niska cena tych urządzeń oraz wygoda i zainteresowanie ze strony konsumentów handlem elektronicznym. Wszystkie usługi zaczynają być przenoszone do sieci. Zgodnie z badaniami TNS 18 września 2014 Bankowość mobilna – Connected Life [9b], w Polsce 48% respondentów deklaruje, że ostatniego zakupu z kategorii ubrania/buty dokonało on-line. Dlatego też dostawcy usług finansowych nie mogą pozostawać w tyle.

W sferę intensywnego korzystania z usług finansowych wchodzi także generacja Y (pokolenie ludzi urodzonych w latach 80/90 XX wieku), która ze światem technologii jest obyta i oczekuje dostosowania do swoich wymogów oferty instytucji finansowych [8]. Patrząc przez pryzmat absorpcji nowych technologii czy też urządzeń, z których korzystają internauci (prezentacja na rys.2) można stwierdzić, że rozwój aplikacji na urządzenia mobilne to dla banków dzisiaj konieczność.

Rys. 2. Urządzenia, z jakich korzystają internauci (dane w %) w grupie 15-65 lat

Źródło: [9b]

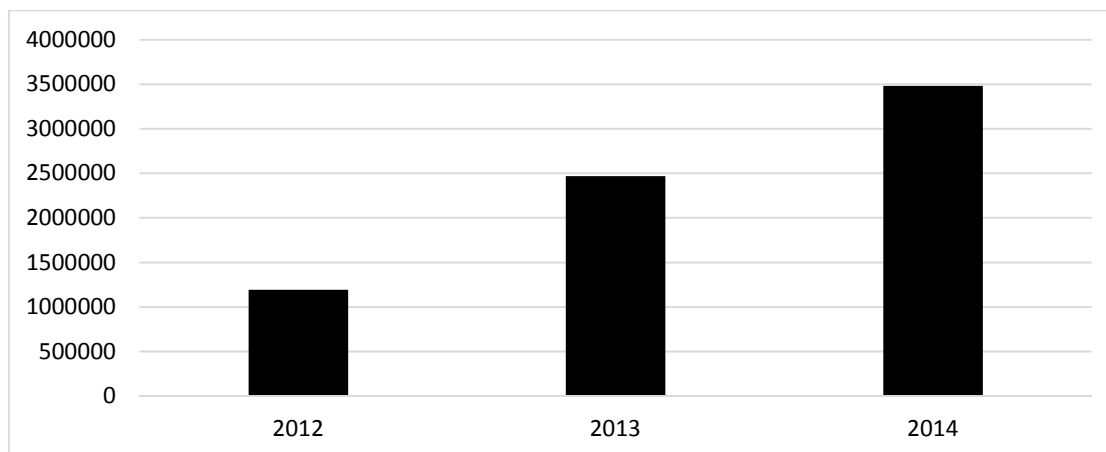
Podstawowe usługi oferowane przez bank w oddziałach są od dawna dostępne w sieci Internet, zatem bankowość internetowa jest obecnie standardem oferowanym na rynku. Nowoczesna bankowość oznacza transfer usług bankowych od tych prostych do coraz to bardziej skomplikowanych, dostępnych w sieci na urządzenia mobilne i jest określana terminem bankowości mobilnej. Fakt pozytywnego odbioru usług mobilnych przez klientów potwierdzają dane z banków określające ilości klientów korzystających z serwisów za pośrednictwem stron w wersji lekkiej (tzw. serwis lite) czy też za pośrednictwem aplikacji mobilnej (przedstawione w tabeli 1), a także przyrost klientów bankowości mobilnej w Polsce (przedstawiony na rys. 3).

Tabela 1

Liczba aktywnych użytkowników bankowości mobilnej (min 1 logowanie do aplikacji bądź serwisu lite)

Bank	IV kw. 2014
mBank	892 000
PKO SA	595 926
ING Bank Śląski	42 016
BZ WBK	483 472
Alior Bank	144 408

Źródło: [7]

Rys. 3. Liczba użytkowników bankowości mobilnej w Polsce w wybranych latach

Źródło: [7]

Według B. Noconia i B. Zborowskiego przez „bankowość mobilną nazywaną po angielsku mobile banking lub m-banking, rozumie się zestaw narzędzi, które za pomocą telefonu lub innego urządzenia mobilnego z dostępem do Internetu

(np. tabletu) umożliwiając korzystanie z usług bankowych poprzez dedykowaną aplikację mobilną lub mobilny serwis www” [2, s. 36].

W swojej pracy E. Ślęzak przywołuje definicję bankowości mobilnej sensu largo podaną przez Departament ds. Rozwoju Międzynarodowego „jako subkategorię bankowości elektronicznej, w której klient otrzymuje możliwości dostępu za pomocą urządzeń mobilnych do szerokiej palety usług finansowych tj. rozliczeniowych, kredytowych, depozytowych” [3, s. 173]. W tej definicji wyróżnia się bankowość mobilną sensu stricto jako tą służącą do płatności mobilnych. M. Koralewski wskazuje bankowość mobilną jako jeden oprócz handlu mobilnego i płatności mobilnych z obszarów mobilnych usług finansowych [5].

Tomasz Hassa powołując się na cytowane źródła przytacza definicję bankowości mobilnej „przede wszystkim, jako platformę, która umożliwia dostęp do usług lub produktów bankowych za pośrednictwem urządzeń mobilnych – telefonów komórkowych, smartfonów i tabletów. Dodaje także, że komunikacja na linii bank – klient realizowana jest za pośrednictwem Internetu mobilnego” [1, s. 41].

Kolejną istotną cechą bankowości mobilnej, na jaką wskazuje T. Hassa jest „interaktywność oraz dostęp w dowolnym czasie i miejscu” [1, s. 41]. „Ostatecznie traktuje bankowość mobilną, jako platformę umożliwiającą dostęp do usług lub produktów bankowych za pośrednictwem urządzeń mobilnych i w tym sensie wydziela bankowość mobilną i płatności mobilne” [1, s. 42].

Niebezpośrednie formy kontaktu klientów z bankiem są wykorzystywane od dłuższego czasu i przybierały formę bankowości na telefon czy poprzez SMS czy WAP. Powszechny dostęp do mobilnego Internetu wymusił, aby banki odchudziły swoje strony internetowe i udostępniły obsługę rachunku w formie lekkich stron internetowych (przykładowo Inteligo jako pierwsze w Polsce uruchomiło taki serwis w 2008 r.). Wraz z upowszechnianiem urządzeń mobilnych jak smartfony, tablety banki zaczęły oferować dedykowane aplikacje mobilne. Aplikacje te dodatkowo wykorzystują nowoczesne funkcje dostępne w tychże urządzeniach, co pozwala dostarczyć klientom dodatkowe możliwości podczas korzystania z usług bankowych niedostępne przy korzystaniu ze zwykłych komputerów/ bankowości internetowej. Te dodatkowe usługi to między innymi geolokalizacja, czyli w praktyce najczęściej identyfikacja miejsca pobytu klienta i przedstawienie mu najkrótszej drogi do bankomatu czy też oddziału banku (ze wskazaniem ich na obrazie z kamery). Przykładowo można tutaj podać ofertę rabatową dla klientów mBanku z wykorzystaniem geolokalizacji, gdzie klient może uzyskać informacje, w jakich sklepach w okolicy otrzyma i w jakiej wysokości rabat. Rozwój bankowości mobilnej pociąga za sobą rozwój płatności mobilnych.

Płatności mobilne to płatności, czyli przekazanie środków pieniężnych w zamian za dobro lub usługę, ewentualnie transfer środków pieniężnych, w których telefon komórkowy (lub urządzenie o podobnych funkcjach) używany jest do zainicjowania, potwierdzenia i sfinalizowania transakcji [9a]. Mogą mieć one miejsce przy zakupie usług oraz cyfrowych lub fizycznych towarów przez Internet lub drogą tradycyjną.

Na polu płatności mobilnych już nie tylko banki walczą o klientów, ale także inne podmioty jak operatorzy telefonii komórkowej, czy organizacje płatnicze. Od 2010 roku w Polsce funkcjonują na większą skalę karty płatnicze w technologii zbliżeniowej, a ilość punktów akceptujących te płatności zwiększa się. „W 2007 roku Polska, jako pierwszy kraj w Europie Centralnej, udostępniła karty płatnicze w technologii zbliżeniowej. Na przestrzeni lat Polska stała się liderem płatności zbliżeniowych w Europie, o czym świadczą statystyki. Na koniec III kwartału 2013 r. w obiegu znajdowało się ok. 19,8 mln kart z funkcją zbliżeniową, co stanowi 56,7 % wszystkich kart płatniczych” [2, s. 39].

Dodatkowo na rynku pojawiły się telefony wyposażone w technologię zbliżeniową NFC, co w połączeniu ze specjalną kartą SIM, na której są zapisane dane karty płatniczej, umożliwia dokonywanie transakcji w terminalu POS. NFC jest skrótem od pojęcia Near Field Communication czyli technologią bliskiego zasięgu (wymiana danych za pomocą fal radiowych na odległość ok. 20 cm [4, s. 197]). Według M. Polasika transakcje w terminalach POS stanowią ok. 3/4 wszystkich płatności dokonywanych przez klientów indywidualnych, stąd można wnioskować, że mają one wpływ na rozwój płatności mobilnych w Polsce [4, s. 198]. Na podstawie przeprowadzanych badań [4, s. 199] wskazuje się, że karty zbliżeniowe i płatności mobilne NFC są konkurencyjną formą w stosunku do płatności gotówkowych z uwagi na ich szybkość. Karta instalowana jest w sposób zdalny na karcie SIM klienta poprzez przesłanie danych przez sieć operatora. Taka operacja wydania karty jest komfortowa dla klienta, ponieważ operacja może być wykonana bez konieczności wizyty w oddziale banku. Według M. Polasika rynek polski jest rynkiem pionierskim dla płatności mobilnych, choć na polskim rynku jest relatywnie mało telefonów wspierających NFC lub są jeszcze drogie dla przeciętnego użytkownika, choć ta tendencja powoli ulega zmianie [4, s. 204].

W rozwój płatności mobilnych angażują się również organizacje płatnicze jak Visa i MasterCard udostępniając własne rozwiązania oparte na kartach płatniczych odpowiednio V.me czy MasterPass. Jest to usługa, która umożliwia klientom korzystanie z karty lub aktywowanego urządzenia w dowolnym miejscu. „MasterPass łączy wszystkie sposoby płatności – od tradycyjnych plastikowych kart do cyfrowych portfeli – oraz daje możliwość płacenia za zakupy gdziekolwiek jesteśmy w bardzo prosty sposób” [6]. Usługa ta obejmuje:

- Usługi kasowe – zapewniają one ujednoczoną obsługę NFC, kodów QR i urządzeń mobilnych oraz proces dokonywania płatności w Internecie.

- Portfele połączone z MasterPass – czyli banki czy sprzedawcy mogą oferować własne portfele.

- Usługi dodatkowe – proces zakupowy zostanie wzbogacony o oferowane promocje [6].

Rozwój rynku bankowości mobilnej jest dynamiczny, wprowadzane są coraz to nowe technologie, z których konsumenci chętnie korzystają, lecz wymusza to na bankach ciągłe i szybkie dostosowywanie swojej oferty. Na naszych komputerach osobistych systemem operacyjnym jest najczęściej Windows. Natomiast dla urządzeń mobilnych to iOS, Android czy Windows Phone. Należy tutaj pamiętać, że przykładowo oprogramowanie Android jest typu open-source, co może sprzyjać lukom bezpieczeństwa, dlatego nie bez znaczenia pozostanie sprawne zarządzanie ryzykiem operacyjnym (szczególnie dla potrzeb uzyskania szybkiej informacji zarządczej) w bankach. Na rynku pojawiają się nowe technologie, które mogą w znaczący sposób wpływać na kształt usług. Do tych nowinek można zaliczyć urządzenia typu Google Glass czy smart-watch (inteligentne zegarki). Jak podają B. Nocoń i B. Zborowski, bank Banco Sabadell testuje bankowość dla okularów Google, a nowozelandzki Bank Westpac pracuje nad rozwiązaniem dla inteligentnych zegarków [2, s. 42]. Jaka będzie przyszłość bankowości – zapewne przekonamy się w najbliższym czasie.

Literatura

1. Hassa T. Stan i perspektywy rozwoju bankowości mobilnej dla klientów indywidualnych w Polsce / Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów, Zeszyt Naukowy 131, Szkoła Główna Handlowa Warszawa, 2013. – S. 41-57.
2. Nocoń B., Zborowski B. Bankowość mobilna i płatności mobilne / [w:] Wyzwania informatyki bankowej, pod red. A. Kawińskiego i A. Sieradza, Gdańsk, 2014. – S. 35-43.
3. Ślęzak E. Współczesne modele bankowości mobilnej w aspekcie teorii użyteczności / Uniwersytet M. Curie-Skłodowskiej Lublin, 2010. – S. 169-182.
4. Polasik M. Perspektywy rozwoju mobilnych płatności NFC na rynku polskim / Uniwersytet M. Kopernika w Toruniu – Wydział Nauk Ekonomicznych i zarządzania Katedra Zarządzania Finansami. VOL. XLVIII.4, 2014, Sekcja H. – S. 197-207.
5. Koralewski M. Płatności Mobilne – definicja i przegląd rozwiązań http://www.web.gov.pl/wiedza/biblioteka/e-booki/590_3139.html (dostęp z dnia 2015-03-01)
6. MasterCard wprowadza płatności elektroniczne MasterPass / <http://www.computerworld.pl/news/388627/MasterCard.wprowadza.platnosci.elektroniczne.MasterPass.html> (dostęp z dnia 2015-03-05)
7. Portal PRNEWS.PL <http://prnews.pl/raporty/raport-prnewspl-rynek-bankowosci-mobilnej-iv-kw-2014-6550333.html> (dostęp z dnia 2015-03-04)
8. Młodzi wybierają bankowość mobilną i Internetową / <http://webbite.pl/2013/02/mlodzi-wybijaja-bankowosc-mobilna-i-internetowa/> (dostęp z dnia 2015-03-05)
9. Materiały konferencyjne z 35 Forum Bankowości Elektronicznej – Tworzenie się rynku bankowości mobilnej. Modele biznesowe oraz uwarunkowania prawne i technologiczne. Centrum Promocji Informatyki Warszawa 18 września 2014:
 - a/ Kisiel M. Stan obecny i trendy rozwojowe bankowości mobilnej w UE oraz w Polsce
 - b/ Olękiewicz A. Raport z globalnego badania Connected Life'2014 – porównania sytuacji w Polsce z funkcjonowaniem płatności mobilnych w innych krajach c/ Uryniak J. PSP, bankowa (wspólna) platforma płatności

Коваленко Ю.М.,

*к.е.н., доцент, професор кафедри фінансових ринків,
Національний університет державної податкової служби України,
м. Ірпінь*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯДУ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Виділяється чотири основні підходи до організації фінансового нагляду: традиційний інституціональний; поцільовий (Twin Peaks¹); функціональний; інтегрований (мегарегулятор).

Традиційно більшість країн дотримується інституціонального підходу, тобто регулювання і контроль підсекторів фінансового сектору здійснюється через різні регулятори. Така модель домінувала до 1980-их рр. і історично виправдовується низьким ступенем комплементарності та інтегрованості цього сектору (проте саме її використовувє сьогодні Мексика і Китай).

Цікавим є підхід Twin Peaks, або «подвійні вершини», що реалізується, наприклад, Банком Нідерландів, який є одним із цільових регуляторів і відповідає за макропруденційне регулювання. При цьому Управління з фінансових ринків опікується контролем за добросовісністю ведення бізнесу. На відміну від Нідерландів, в Австралії пруденційне регулювання впроваджується поза компетенції Центрального банку – Резервного Банку Австралії. Натомість цю функцію виконують Управління пруденційного регулювання (контролюються депозитні установи, страхові компанії і пенсійні фонди) і Комісія з цінних паперів та інвестицій (бізнес-поведінка фінансових корпорацій і операції на фінансових ринках (окрім кредитних), захист інтересів споживачів і виробників фінансових послуг, подолання інформаційної асиметрії). Резервний Банк забезпечує фінансову стійкість за допомогою Ради Резервного Банку і Ради з Платіжної системи. Координацію роботи регуляторів забезпечує Рада Фінансових Регуляторів під керівництвом Управляючого Резервним Банком.

Альтернативним став функціональний підхід, який впроваджений і в Україні, за якого різні напрями фінансової та страхової діяльності піддаються відповідному регулюванню з боку регуляторів, у межах компетенції яких знаходиться і пруденційний нагляд, і контроль добросовісності бізнесу. Головна проблема – вірогідність дублювання повноважень, перетинання сфер відповідальності, а також нерівномірність покриття регуляторного впливу. Наразі самим регуляторам важко провести ризику між інституціональним і функціональним підходами і віднести себе до певної моделі. При цьому спільними рисами цих підходів є зростаюча потреба у покращенні координації та ефективності роботи національних регуляторів. Запровадження макропруденційного регулювання і виділення уповноваженого органу для країн з цими формами організації також є непростим завданням.

Щодо інтегрованого фінансового нагляду, то у докризові роки перспективи формування мегарегулятора оцінювалися позитивно і спиралися на досвід Великобританії, яка у 1997 р. інтегрувала фінансове регулювання на базі Управління Фінансових Послуг. Але надалі фінансовий сектор цієї країни повною мірою відчув труднощі

¹ «Twin Peaks» – форма організації фінансового регулювання, за якої відбувається розподіл функцій: 1) забезпечення стійкості і безпеки фінансових інститутів; 2) контроль за добросовісністю ведення бізнесу між двома регуляторами.

визначення оптимальної форми регулювання². У результаті проведеної реформи мікро- і макропруденційний нагляд знаходиться у компетенції Банку Англії³. Розглядається також передача певних функцій спеціальному підрозділу Міністерства фінансів, однак це може призвести до конфлікту інтересів між відомствами і негативних наслідків для фінансового сектору і економіки загалом.

Власне, оптимальної моделі організації регулювання і нагляду у фінансовому секторі не існує. За рівнем інтеграції Світовий банк розділяє моделі пруденційного нагляду на шість категорій, а регулювання – на п'ять (табл. 1). Зі зростанням ступеня інтеграції нагляду і контролю порядковий номер відповідної моделі підвищується.

Таблиця 1

Класифікація країн за ступенем інтегрування регулювання і нагляду

№	Модель пруденційного нагляду	Модель регулювання
1	Секторальний нагляд: нагляд за банками і небанками знаходиться поза Центральним банком	Відсутність регулювання у сфері банківської діяльності
2	Секторальний нагляд: Центральний банк – нагляд за банками; інший нагляд – поза Центральним банком	Регулювання здійснює не орган пруденційного нагляду
3	Частково інтегрований нагляд поза Центральним банком	Секторальне регулювання
4	Частково інтегрований нагляд у Центрального банку	Регулятор – орган, що здійснює інтегрований нагляд
5	FSA (орган фінансового регулювання і нагляду) – інтегрований пруденційний нагляд поза Центральним банком	Twin Peaks – інтегроване регулювання у спеціальному органі, який не є органом нагляду
6	Інтегрований пруденційний нагляд у Центрального банку	

Джерело: складено на основі [1]

За деякими дослідженнями [2], до кризи 2008 р. у світі спостерігалась тенденція до зростання кількості країн, які використовували інтегровані моделі пруденційного нагляду. Частка країн з повністю інтегрованим надзором у центральному банку (група 6) зросла за 1999–2008 рр. з 4,4 до 10,7 %, поза центральним банком (група 5) – з 25,9 до 47,6 %. Після кризи частка країн 6 групи поступово зростала і досягла у 2013 р. 33,5 %. Натомість частка країн 5 групи знизилась до 38,1 %. Це означає, що криза не викликала розчарувань в інтегрованому пруденційному надзорі, однак у більшості країн переважає думка, що центральні банки краще за інші органи підготовлені до його реалізації.

Щодо регулювання, то до кризи найбільш високими темпами зростала частка країн 4 групи: за 1999–2008 рр. з 10,7 до 32,7 %. Натомість частка країн із Twin Peaks (5 група) зросла з 6,7 до 9,1 %. У 2008 р. її застосовували лише згадані нами Нідерланди та Австралія. Після кризи у регулюванні відбулись суттєві зміни: частка країн з Twin Peaks до 2013 р. зросла до 22,9 %; її обрали Фінляндія, Бельгія, Нова Зеландія і Великобританія.

Отже, на світових ринках є вибір моделі регулювання та нагляду у сфері фінансового сектору. На це варто зважати за вибору моделі національного фінансового сектору, його регулювання та нагляду. Це актуалізується в умовах системних зрушень та інтеграційних процесів у світі.

Література

1. The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org.
2. Абрамов А. Регулирование финансовых рынков: модели, эволюция, эффективность / А. Абрамов, А. Радыгин, М. Чернова // Вопросы экономики. – 2014. – № 2. – С. 33–49.

УДК 336.71

Коваленко В.В.,

*д.е.н., професор кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет*

ОЦІНКА РІВНЯ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ

Питання якості кредитного портфелю, причин його погіршення та превентивних заходів потребують подальшої розробки як в теоретичному, так і в організаційно-практичному аспектах, оскільки характер діяльності банків в умовах фінансової нестабільності в економіці принципово змінився. Значну увагу потрібно сконцентрувати на вирішенні проблеми досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю та ризикованістю банківських операцій з кредитування та розробці зважених підходів до реалізації кредитної політики. Від структури та якості

² Формальною причиною став крах і наступна націоналізація банку Northern Rock. Управління фінансових послуг при цьому піддалась нищівній критиці за неналежний рівень прозорості фінансового сектору, несвоєчасне реагування на негативні події, а також лобювання інтересів великих фінансових корпорацій лондонського Сіті, що призвело до безпрецедентних бюджетних витрат. Тож тристороння Угода британських регуляторів (Казначейства, Управління і Банку Англії) не спрацювала.

³ У 2011 р. у Банку Англії на базі Ради Директорів створено Комітет із Фінансової Політики (відповідає за макропруденційне регулювання, в першу чергу відновлення стабільності британського фінансового сектору через виявлення, моніторинг системного ризику і своєчасні дії з його подолання), а у 2012 р. – вже Управління пруденційного регулювання. Нагляд за поточною діяльністю передано Управлінню фінансової поведінки, а координуючим органом стала Рада із фінансової стабільності, що створено також на базі Ради Директорів.

кредитного портфелю банку значною мірою залежить його стабільність, репутація та фінансовий успіх. Тому банки мають ретельно аналізувати якість позичок, проводити незалежні експертизи великих кредитних проектів, виявляти випадки відхилення від сформованої ними кредитної політики [1].

Сутність поняття «кредитний портфель банку» можна трактувати як у вузькому, так і в широкому розумінні. У вузькому розумінні «кредитний портфель» – це заборгованість за кредитами фізичних осіб, суб'єктів господарювання, банків та органів влади. У широкому розумінні – до складу кредитного портфелю крім кредитів належать операції, пов'язані з факторингом, наданням гарантій, поручительств, акредитиви та ін. Також визначення даному поняттю можна дати виходячи з його структури, а саме як сукупність засобів, розміщених у формі кредитів з визначеним терміном функціонування, розміром та якістю [2].

Якість кредитного портфелю банку відображає відповідність структури його кредитних вкладень базовим принципам організації кредитування з точки зору забезпечення поверненості, строковості та платності наданих у тимчасове користування грошових коштів. Ці параметри загалом характеризують ступінь кредитного ризику та дохідність позичкових операцій банку, що є стратегічними цілями його кредитної політики [3].

Впорядкування методології оцінки якості кредитних портфелів банківських установ дозволить ретельно та ґрунтовно визначити питому вагу «поганих» боргів у складі портфелю кредитування. Це, в свою чергу дасть банкам відповіді на чисельні питання щодо власної економічної безпеки. Систематизація компонентів системи оцінки якості кредитного портфелю містить у собі наступне:

Мета – забезпечення максимальної дохідності від кредитних операцій комерційного банку за певного допустимого рівня ризику [4].

Функції оцінки якості кредитного портфелю пропонуємо розглянути в рис. 1.

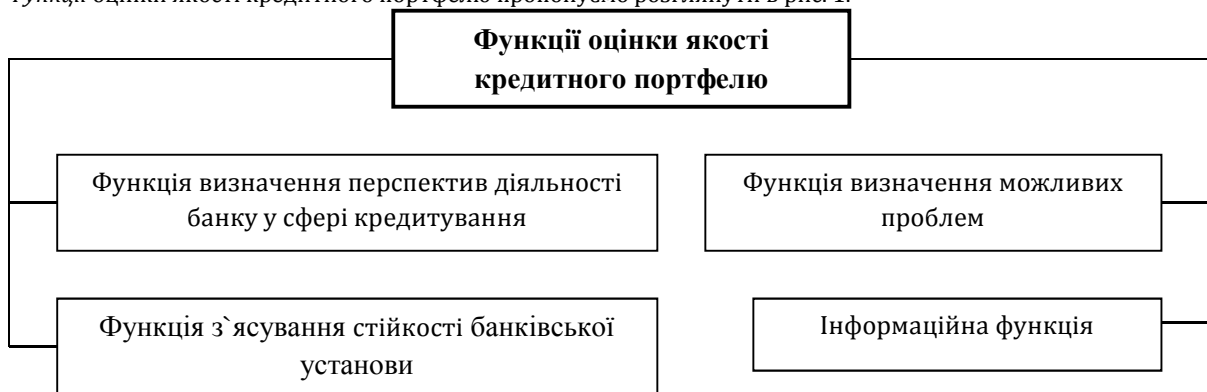

Рис. 1. Функції оцінки якості кредитного портфелю

Джерело: авторська розробка

Розглянемо кожну з наведених функцій:

– інформаційна – донесення до інвесторів, кредиторів та менеджменту банківської установи інформації щодо реального стану портфелю кредитування з метою проведення вчасного аналізу та конкретизації відповідних висновків;

– визначення можливих проблем – ідентифікація можливих ризиків з огляду на поточний стан у процесах кредитування держави, окремої банківської установи чи їх групи;

– з'ясування стійкості банку – визначення ступеню стійкості банківської установи до коливань в економічній сфері держави, враховуючи потужність процесів кредитування та якість виконання кредитних зобов'язань позичальниками;

– визначення перспектив – вирішення питання щодо розвитку діяльності банківської установи в напрямку кредитування. Визначення нових шляхів долучення клієнтської бази до кредитних операцій. Пошук банківських продуктів, що зацікавлять потенційного позичальника та принесуть прибуток кредитору.

Процеси оцінювання якості кредитного портфелю повинні базуватися на таких принципах:

1. Принцип об'єктивності – аналіз якості кредитного портфелю банківської установи має здійснюватися, ґрунтуючись лише на методиці проведення таких досліджень. При проведенні оцінки стану портфелю кредитування має бути виключена можливість долучення будь-яких суб'єктивних бачень особи, що аналізує.

2. Принцип безперервності та оперативності – передбачає проведення заходів з оцінки якості кредитного портфелю у досить стислі строки за умов виключення переривання процесів оцінювання. Такий підхід надає змогу оперативно дослідити процеси, що відбуваються в галузі кредитування на основі актуальних, «гарячих» фактів.

3. Принцип конфіденційності – дослідження якості кредитного портфелю банку має висвітлювати інформацію для обмеженого кола зацікавлених адресатів. Банківська установа постійно має бути зацікавлена у проведенні зазначеної оцінки, яка, однак, завжди «фільтрується» перед донесенням її результатів широкому загалу.

4. Принцип явності в інтерпретації результатів – результати аналізу і рекомендації по забезпеченню високої якості кредитного портфелю банківської установи мають бути чіткими і ясними з метою уникнення невірних їх розуміння, і, як наслідок, помилкових дій з боку керівництва.

5. Принцип комплексності і системності – на якість кредитного портфелю банківської установи постійно впливає значна кількість внутрішніх та зовнішніх чинників. З огляду на це, аналітик повинен досліджувати якість процесів кредитування, беручи до уваги взаємодію комплексу змінних усередині установи, при цьому проводячи постійний моніторинг зовнішнього середовища і його трансформації.

Якісне оцінювання кредитного портфелю має на меті, насамперед, максимальне зниження ризику неповернення позики, що веде до значних втрат для банку і може привести його до банкрутства. При цьому

застосовується два методи оцінювання якості кредитного портфелю: з погляду кредитного ризику, та з погляду рівня захищеності від можливих втрат.

Існуюча методика враховує не усі аспекти, що впливають на оцінювання якості кредитних портфелів банківських установ. Не викликає сумнівів, що вона потребує докорінних доповнень, вдосконалень та перетворень. Тому, за результатами проведеного дослідження можна сказати, що процес управління якістю кредитного портфелю банку включає в себе такі складові:

- превентивні заходи, спрямовані на формування кредитного портфелю високої якості;
- забезпечення утримання оптимальних значень кредитного портфелю шляхом внутрішньобанківського моніторингу якості кредитного портфелю;
- впровадження та врахування чинників, які мають вплив на вимірювання якісних показників кредитного портфелю (якість забезпечення за кредитними договорами, особа позичальника та його фінансово-майновий стан, ліквідність об'єктів застави/іпотеки, показники DPD credit ranging).

До заходів активізації процесу кредитування вітчизняними банківськими установами слід віднести: обмеження вартості залучених депозитів в інвалюті для здешевлення кредитних ресурсів; проведення реструктуризації раніше виданих позик на добровільній основі; розробка механізм реструктуризації заборгованості за іпотечними кредитами (відстрочення платежів за кредитами та/або зупинення нарахування відсотків за ними), наданими позичальникам Донецького та Луганського регіонів, та рефінансованих Державною іпотечною установою, враховуючи, що неплатоспроможність позичальників настала з незалежних від них причин; створення компанії з управління активом (НБУ і банки), що на однакових прозорих фіксованих умовах викупить проблемну заборгованість комерційних банків; скорочення тимчасово термін розрахунку за зовнішньоекономічною діяльністю з 90 до 45 днів (за винятком документарних операцій); дозволити банкам надавати кредити без забезпечення у певному обсязі, а також при купівлі товарів національного виробництва (заборонені при порушенні банками нормативів внаслідок складних суспільно-економічних обставин згідно до постанови НБУ від 26.08.2014 № 529). Це дозволить населенню задовольнити мінімальні побутові потреби чи оплатити соціально значимі послуги (освітні, медичні тощо); рефінансування під цільові проекти лише після стабілізації ситуації (при стабільному зростанні депозитів на протязі трьох місяців) та при максимальному використанні інструменту державних гарантій.

Література

- 1.Пірог В.В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ / В.В. Пірог // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 2.
- 2.Говоруха С. Підходи до визначення поняття «кредитного портфелю» та аналіз його характеристик / С. Говоруха // Вісник Львівського університету. – 2008. – № 39. – С. 125-127.
- 3.Дзюблюк О.В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О.В. Дзюблюк // Журнал європейської економіки. – 2010. – № 9. – С. 108–124.
- 4.Волохов В.І. Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності / В.І. Волохов // Фінанси України. – 2008. – №8. – С. 109-117.

Козарезенко Л.В.,

к.э.н., доцент,

старший научный сотрудник отдела

бюджетных расходов социальной сферы и экономического развития

ГУНУ «Академия финансового управления»

ПРИОРИТЕТЫ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ

В бюджетной политике отражаются общественные интересы и с помощью финансово-бюджетных инструментов регулирования экономических и социальных процессов реализуются основные функции и задачи государства. Система бюджетного регулирования характеризует процессы перераспределения валового внутреннего продукта и является мощным инструментом развития общества, бюджетная политика способна влиять на развитие, активизацию инвестиционной деятельности и является действенным механизмом, с помощью которого государство оказывает соответствующее влияние на экономический рост.

Бюджетное регулирование как важная составляющая системы государственного регулирования социально-экономических процессов является совокупностью функциональных финансово-бюджетных и экономических элементов, среди которых доходная часть бюджета, расходная часть бюджета, дефицит (профицит) бюджета, государственный долг, налоговое регулирование, межбюджетные отношения, экономические процессы в стране, внешняя экономическая среда и их взаимосвязь. Реализация основных направлений бюджетной политики требует согласованности и сбалансированности налоговой политики, регулирования расходов бюджета, межбюджетных отношений, внутреннего и внешнего государственного долга, финансовой политики в сфере внешнеэкономической деятельности, бюджетного регулирования цен, инновационной деятельности.

Учитывая, что бюджет является одним из основных инструментов государственного регулирования экономики, становление эффективной бюджетной системы является необходимым условием для достижения экономического развития любой страны. Бюджетная политика, которая реализуется через систему бюджетных механизмов, должна обеспечивать бюджетное равновесие и эффективное воздействие на социально-экономические процессы. Механизм формирования объема и структуры доходов и расходов бюджета является важной составляющей бюджетного регулирования для обеспечения всестороннего развития общества. Особенно важным решением этой задачи является для транзитивных экономик, которые отличаются неоднородностью и динамизмом

общественной среды, поэтому необходимо повысить роль бюджетной политики в системе государственного регулирования и разработать концептуальные основы построения ее эффективной модели [1, с. 7-8].

Основными задачами национальной бюджетной политики в условиях неустойчивости внешнего окружения являются:

– увеличение бюджетных инвестиций в развитие инфраструктуры и создание в Украине институтов развития с участием государства, такие как банки развития, венчурные и лизинговые компании, инвестиционные фонды, кредитные агентства;

– переориентация государственных расходов на нужды экономики, а именно на оказание государственной поддержки отраслям, которые могут в среднесрочной перспективе обеспечить повышение технического уровня производства, производительности труда и конкурентные преимущества на мировых рынках;

– инвентаризация и оценка эффективности целевых программ всех уровней, финансируемых при участии бюджета, и уточнение по результатам такой оценки приоритетов государственных инвестиций;

– реальное реформирование определенных законодательством социальных льгот, привилегий и выплат и отказ от льгот ведомственного характера, не связанных с социальной защитой малообеспеченных слоев населения.

Выполнение перечисленных задач должно обеспечить увеличение государственных расходов инвестиционного направления и рационализацию текущих расходов бюджета [2, с.15].

В Украине бюджетная политика в основном рассматривается как политика определения и осуществления расходов бюджета. Понимая важность политики государственных расходов и расходов бюджета, в частности, нельзя согласиться с такими подходами и определением соответствующих приоритетов. По нашему мнению, основная цель и задачи бюджетной политики заключаются, прежде всего, в регулировании общественно-экономических отношений в части формирования и мобилизации финансовых ресурсов, доходов бюджета с целью обеспечения выполнения обязательств государства и осуществление соответствующих расходов. То есть формирование фонда государственных финансовых ресурсов бюджета государства должно быть первоочередным в предоставлении общественных благ [3, с. 27].

Украина, позиционируя себя как социальное государство, взяла на себя бремя социальных расходов. Согласно действующему законодательству, из государственного бюджета финансируется слишком много льгот (около 625), вместо некоторых из которых могли бы быть профинансированы инфраструктурные проекты. При этом стоит отметить, что Украина не является лидером по размеру социальных расходов (см. табл.1, табл. 2) по сравнению с некоторыми странами Европы.

Таблица 1

Динамика ВВП и доли социальных расходов в ВВП в некоторых странах мира в 2007-2011 годах *

Страна	Прирост (спад) объемов ВВП, % к предыдущему году					Социальные расходы, % ВВП				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Великобритания	3,5	-1,1	-4,4	2,1	0,7	12,7	13,3	15,1	15,1	15,2
Бельгия	2,9	1,0	-2,8	2,2	1,9	15,4	15,9	17,3	17,1	17,2
Дания	1,6	-0,8	-5,8	1,3	1,0	14,9	14,7	16,9	16,9	17,1
Германия	3,3	1,1	-5,1	3,7	3,0	16,5	16,3	17,9	17,3	16,5
Франция	2,3	-0,1	-3,1	1,7	1,7	17,7	17,8	19,4	19,5	19,5
Италия	1,7	-1,2	-5,5	1,8	0,4	17,0	17,6	19,2	19,2	19,3
Испания	3,5	0,9	-3,7	-0,1	0,7	11,6	12,5	14,7	15,3	15,2
Болгария	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,7	9,6	10,1	12,1	12,6	11,9
Чехия	5,7	3,1	-4,7	2,7	1,7	12,5	12,4	13,6	13,8	14,0
Польша	6,8	5,1	1,6	3,9	4,3	14,2	14,0	14,7	14,8	14,1
Эстония	7,5	-3,7	-14,3	2,3	7,6	8,5	10,5	14,0	13,1	11,7
Латвия	9,6	-3,3	-17,7	-0,3	5,5	7,1	8,1	12,6	12,5	10,8

Анализируя данные, приведенные в таблице 1, можем отметить, что обязанности государств выполнять свои социальные обязательства при падении объемов ВВП привело к росту доли социальных расходов в 2009 году. В 2010-2011 годах доля социальных расходов в ВВП в большинстве стран была относительно стабильной.

Анализ данных таблицы 2 показал, что отсутствует устойчивая корреляция между ростом / уменьшением объемов ВВП и увеличением / уменьшением доли социальных расходов в ВВП Украины [4, с. 54-55].

В контексте регулирования макроэкономических процессов государство не должно тратить общественные ресурсы, имитируя благотворительность частного лица, что использует личные средства. Выступая важнейшим общественным институтом, государство «ответственно» за коллективные интересы, реализация которых требует бюджетных ресурсов. Речь идет именно об общественном институте, а не о персонифицированном субъекте, принимающем «государственные решения». Удовлетворение потребностей общества, достижение поставленных целей - это тот механизм, который превращает государственные расходы на инвестиции, несмотря даже на то, что не все общественные интересы можно выразить в терминах экономического роста. Переход от «государства-мецената» до «государства-инвестора» должен стать, по мнению Дыхи М., доминантой модернизации украинской социально-экономической политики.

Таким образом, в современных условиях недостаточно сводить роль государства к субъекту макроэкономического регулирования и поддержки баланса совокупного спроса и совокупного предложения, а тем более рассматривать его только как арбитра свободной рыночной координации (регулирования) всех макроэкономических процессов / показателей. Сегодня функции государственного участия в экономической жизни должны рассматриваться с точки зрения влияния такой деятельности на социальную сферу на основе

економічного зростання, але з огляду на позиції досягнення соціального ефекта і підвищення благосостояння населення [4, с.57].

Таблиця 2

Динамика ВВП і доли соціальних витрат в ВВП України в 1999-2011 роках *

Рік	Приріст (спад) об'ємів ВВП, % к попередньому року	Соціальні витрати, % ВВП	Приріст (спад) частки соціальних витрат в ВВП, % к попередньому року
1999	-0,2	3,2	-
2000	5,9	3,5	9,4
2001	9,2	4,1	17,1
2002	5,2	5,6	36,6
2003	9,6	4,8	-14,3
2004	12,1	5,6	16,7
2005	2,7	9,0	60,7
2006	7,3	7,6	-15,6
2007	7,9	6,7	-11,8
2008	2,3	7,8	16,4
2009	-14,8	8,1	3,9
2010	4,1	8,4	3,7
2011	5,2	8,7	3,6

Розглядаючи сучасне становище бюджетної політики в Україні, головною метою якої є створення умов для тривалого економічного зростання, що сприяло б конкурентоспроможності національної економіки, можна помітити неспівпадіння дій влади щодо вибору пріоритетів соціально-економічного розвитку країни. В частині, залишається дискусійним питання, чи саме напрямки бюджетного фінансування є пріоритетними - соціальне чи економічне розвиток. З однієї сторони, збільшення витрат повинно сприяти розвитку виробництва, збільшенню інвестицій і зарплати населення, з іншої - економіка, де виробництво стає перешкодою загальному розвитку людини, обречена на деградацію [5, с.55].

Література

1. Чугунов І.Я. Бюджетна система в інституційному середовищі суспільства / Чугунов І.Я., Лисяк Л.В. // Фінанси України. - 2009. - №11. - С.3-11.
2. Богдан Т.П. Стабілізаційна бюджетно-податкова політика та особливості її застосування в Україні / Т.П. Богдан, І. Богдан // Фінанси України. - 2012. - №7. - С. 3-16.
3. Огонь Ц.Г. Проблеми підвищення ефективності формування та використання бюджетних коштів / Ц.Г. Огонь // Наукові праці НДФІ. - 2005. - Вип. 4 (33) - С. 27-32.
4. Діха М.В. Стратегічне регулювання соціально-економічної сфери: проблеми, цілі, пріоритети / М.В. Діха // Фінанси України. - 2012. - № 7. - С. 47-58.
5. Затонацька Т.Г. Бюджетні витрати на розвиток людського капіталу / Т.Г. Затонацька // Фінанси України. - 2008. - № 10. - С. 53-60.

УДК 336.711+336.74+336.77[(100)]

Конопатська Л.В.,

к.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту банківської діяльності,

Щеглюк М.С.,

аспірант кафедри менеджменту банківської діяльності,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

СВІТОВА ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВОЇ ПОЛІТИКИ КІЛЬКІСНОГО ПОМ'ЯКШЕННЯ

За останні кілька років для підтримки економічного зростання в світі активно почали використовувати нетрадиційні заходи проведення грошово-кредитної політики. Однією з перших країн, що вдалась до нетрадиційних методів, з метою стимулювання зростання національної економіки вдалась Федеральна резервна система США (ФРС), розпочавши політику кількісного пом'якшення (QE). Основною метою проведення QE є те, що центральний банк купує на відкритих фінансових ринках активи, таким чином, надаючи економіці певну кількість ліквідних коштів. Політика кількісного пом'якшення ФРС розпочалася наприкінці 2008 року після банкрутства Lehman Brothers - одного з найбільших банків США.

Регулятор почав скуповувати іпотечні цінні папери для підтримання економіки США, загалом до липня 2010 року загальна сума викуплених активів досягла 1,75 трлн. дол. і мала позитивний вплив на економіку США. ФРС призупинила першу хвилю QE1 з огляду на покращення макроекономічних показників США та поступове відновлення фондового ринку. Але вже в листопаді ФРС розпочала нову хвилю QE2 з метою наповнення економіки ліквідними коштами. Економіст Мартін Фельдштейн стверджує, що QE2 призвела до зростання на фондовому ринку в другій половині 2010 року, а також, сприяло збільшенню споживання і дало поштовх зростання американської економіки в кінці 2010 року [6]. Серед продовження антикризових заходів ФРС США вдалось вдатися до QE3, яка

була прийнята на засіданні ФРС у вересні 2012 року. В свою чергу дана програма передбачала щомісячну купівлю цінних паперів, забезпечених іпотечними кредитами, на суму 40 млрд. дол., а також придбання довгострокових казначейських цінних паперів на суму 45 млрд. дол. ФРС вирішила також залишити облікову ставку міжбанківського кредиту на рекордно низькому рівні – від 0 до 0,25%. Цей показник не змінюється від грудня 2008 року [4].

З грудня 2013 року ФРС почала згортати програму кількісного пом'якшення QE3 зменшивши розміри викупу активів до 10 млрд. дол. в місяць.

22 січня 2015 року голова Європейського центрального банку (ЄЦБ) Маріо Драгі заявив про запуск масштабної програми кількісного пом'якшення QE в європейських країнах[2]. Банк Англії також застосовує політику кількісного пом'якшення, британська програма QE була оголошена у березні 2009 року, після того, як міністерство фінансів надало дозвіл Банку Англії на купівлю високоякісних активів, дана програма була припинена у січні 2010 року, коли Центробанк довів купівлю облігацій до 200 млрд. фунтів. У жовтні 2011 року Банк Англії відновив грошові вливання в економіку, збільшивши обсяг програми до 275 млрд. фунтів. Також варто відмітити, що 9 жовтня 2014 року Банк Англії залишив без змін розмір своєї програми викупу активів і зберіг ключову ставку кредитування на рекордному мінімумі - 0,5%, на якому вона знаходиться з березня 2009. В цілому Банк Англії за час дії програми придбав активів на 375 млрд. фунтів стерлінгів за рахунок створення резервів центрального банку [3].

Програма кількісного пом'якшення для ЄЦБ полягає в тому, що Центробанк щомісяця скуповуватиме суверенні боргові облігації країн еврозони на суму 60 млрд. євро на місяць, а старт програми запланований на березень 2015 року. Програма спрямована на ефективне виконання функції підтримання цінової стабільності ЄЦБ. QE включатиме в себе програму придбання паперів, забезпечених активами купівлі-продажу (ABSPP) і програму купівлі забезпечених облігацій (CBPP3), які були введені в дію в кінці 2014 року. Щомісячне скуповування активів буде здійснюватись до тих пір, поки Рада керуючих не побачить змін у темпах розвитку інфляції, яка відповідно до основних завдань ЄЦБ повинна становити близько 2% у середньостроковій перспективі. ЄЦБ буде здійснювати купівлю облігацій, випущених центральними урядами еврозони, установами та європейськими інституціями на вторинному ринку.

Механізм дії програми кількісного пом'якшення ЄЦБ зображено на рис. 1

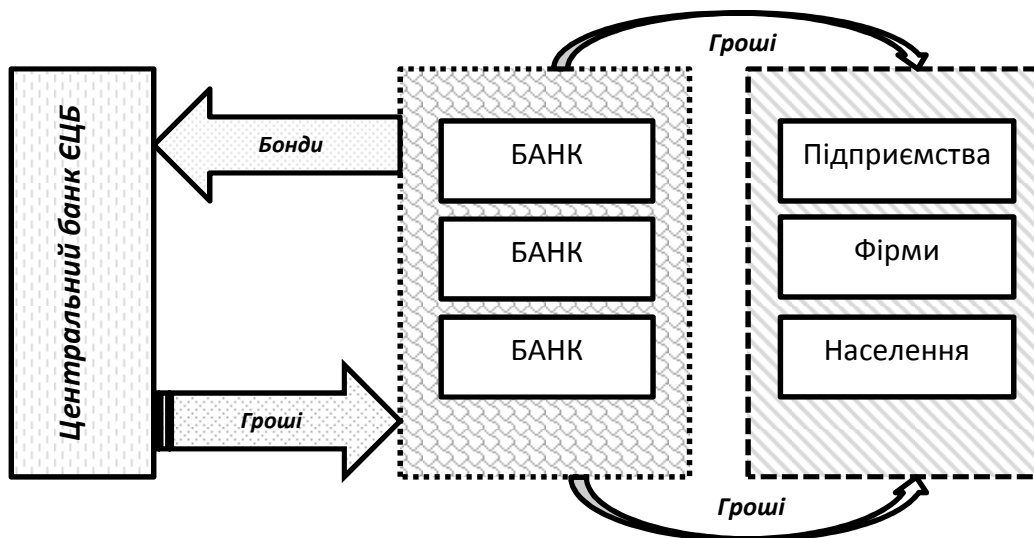

Рис. 1. Механізм дії програми кількісного пом'якшення ЄЦБ

Таким чином, ЄЦБ буде купувати корпоративні (суверенні) бонди у банків, основною вимогою регулятора є те, що отримані кошти від продажу бондів банки повинні направляти на кредитування підприємств та населення, що в свою чергу призведе до наповнення економіки грошима та дасть поштовх до інфляційних змін в Єврозоні. Ще однією суттєвою особливістю є той факт, що ЄЦБ може викупити до 33% боргу кожної з країн ЄС, але з метою диверсифікації ризиків ЄЦБ купуватиме лише 20%, а інші 80% викупу будуть покладені на національні центробанки.

Даний світовий досвід може бути корисним і для України, але основною вимогою на цьому шляху є той факт, що сформована додаткова ліквідність повинна поживити ринок кредитів для населення та підприємств. Також важливими аспектами в сучасних умовах для підтримання стабільності української банківської системи є використання як прямих, так і опосередкованих методів впливу валютного регулювання, забезпечення контролю та прозорості механізму надання кредитів рефінансування, зниження облікової ставки НБУ і застосування інших заходів для скорочення інфляції та стабілізації економічних процесів.

Література

1. Обзор центра макроэкономических исследований Сбербанка России. Стратегии выхода из банковского кризиса: международный опыт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sbrf.ru
2. Прес реліз 2 January 2015 - ECB announces expanded asset purchase programme [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2015/html/pr150122_1.en.html

3. Програма кількісного пом'якшення Банку Англії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bankofengland.co.uk/markets/Pages/apf/default.aspx>
4. Сайт Федеральної резервної системи США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.federalreserve.gov/monetarypolicy/default.htm>
5. Сидоров А. Антикризисные меры ведущих стран зоны евро в 2008 – 2010 гг. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mirec.ru/old/index.php%3Foption=com_content&task=view&id=168.html
6. Фельдштейн, Мартин «Quantitative Easing and America's Economic Rebound» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.project-syndicate.org/commentary/quantitative-easing-and-america-s-economic-rebound>

УДК 330.332.9

Коржев І.В.,

викладач обліку,

Івано-Франківський державний коледж технологій та бізнесу

ФІНАНСОВІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

На сучасному етапі економічного розвитку України суттєво зростає роль і місце інвестиційної діяльності, яка є важливою складовою господарської діяльності підприємств всіх форм власності та забезпечує реалізацію їх економічних інтересів шляхом спрямування фінансових ресурсів у ті галузі, що принесуть найбільший прибуток. Фінансові інвестиції як одна зі складових інвестиційного ринку України набули широкого поширення в реаліях сьогодення, однак залишаються відносно новим та недостатньо дослідженим явищем у діяльності суб'єктів господарювання. З огляду на зазначене, доцільно розглянути особливості ведення обліку операцій з фінансовими інвестиціями на вітчизняних підприємствах.

Інвестиції – всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті яких прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [1]. Такими цінностями можуть бути, зокрема, кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів) тощо. Згідно з п.п. 14.1.81 ст. 14 Податкового кодексу України фінансові інвестиції – це господарські операції, що передбачають придбання корпоративних прав, цінних паперів або інших фінансових інструментів [2].

Отже, спрямування підприємством своїх активів у розвиток іншого підприємства і є фінансовим інвестуванням.

Підприємства можуть вести облік та складати звітність за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку або міжнародними стандартами фінансової звітності відповідно до законодавства та згідно ст. 12-1 Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [3]. Методологічні засади формування в обліку інформації та її розкриття у фінансовій звітності визначаються П(С)БО 12 “Фінансові інвестиції”. Норми даного стандарту застосовуються підприємствами, організаціями незалежно від форм власності (крім бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства, складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності [4].

Для правильного відображення в бухгалтерському обліку фінансових інвестицій підприємства використовують у різних комбінаціях методи оцінки, що визначені П(С)БО 12 “Фінансові інвестиції”. Вибір методів оцінки залежить від видів фінансових інвестицій (поточні чи довгострокові). Під час придбання всі інвестиції оцінюються та відображаються в обліку за собівартістю, яка формується відповідно до активів, які були передані в оплату. Усі поточні фінансові інвестиції на дату складання балансу відображаються за справедливою вартістю. Справедлива вартість – сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов'язання за звичайних умов на певну дату. Фінансові інвестиції, справедливую вартість яких достовірно визначити неможливо, відображаються на дату балансу за їх собівартістю з врахуванням зменшення корисності інвестиції. Зменшення корисності – втрата економічної вигоди в сумі перевищення залишкової вартості активу над сумою очікуваного відшкодування [5]. Якщо справедлива вартість фінансових інвестицій може бути як вищою, так і нижчою від собівартості, то вони підлягають переоцінці. Результати якої визнаються як інші доходи або інші витрати. Метод участі в капіталі – метод обліку інвестицій, згідно з яким балансова вартість інвестицій відповідно збільшується або зменшується на суму збільшення або зменшення частки інвестора у власному капіталі об'єкта інвестування. У разі володіння борговими інвестиціями для їх оцінки на дату балансу передбачено метод оцінки за амортизованою собівартістю. Так, амортизована собівартість фінансової інвестиції – собівартість фінансової інвестиції з врахуванням часткового її списання внаслідок зменшення корисності, яка збільшена (зменшена) на суму накопиченої амортизації дисконту. Різниця між собівартістю та вартістю погашення фінансових інвестицій амортизується інвестором протягом періоду з дати придбання до дати їх погашення за методом ефективної ставки відсотка. Недоліки відображення в обліку операцій з переоцінки фінансових інвестицій, з борговими інвестиціями кваліфікують як інші порушення фінансової дисципліни.

Отже, ефективність діяльності суб'єкта господарювання у сфері фінансових інвестицій насамперед залежить від ухвалення правильних управлінських рішень. Ці рішення містять: розробку основних напрямків інвестиційної діяльності, формування цілеспрямованого й збалансованого інвестиційного портфеля, експертизи окремих об'єктів інвестування, забезпечення вищого управлінського персоналу своєчасною та неупередженою інформацією про її результати, яка саме генерується системою бухгалтерського обліку підприємства.

Література

1. Закон України від 18.09.91 №1560-ХІІ “Про інвестиційну діяльність”. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Закон України від 16.07.99 – XIV “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1296101742611/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/zakon_ukrayini_pro_buhgalterskiy_oblik_finansovu_zvitnist_ukrayini
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 “Фінансові інвестиції”, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 26.04.2000 № 91. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/psbu12/>
5. П(С)БО 7 “Основні засоби”, затверджені Наказом МФУ від 27.04.2000 № 92. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/psbu7/>

УДК 336.1:352

Косаревич Н.Б.,
*к.е.н., начальник відділу забезпечення моніторингу
обласних програм та аналізу бюджету,
Івано-Франківська обласна рада*

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ОСНОВА МАТЕРІАЛЬНОГО ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Дослідження сучасного стану розвитку місцевого самоврядування дає підстави стверджувати, що існує багато важливих і актуальних проблем, серед яких особливого значення набувають ті, що пов'язані з формуванням та розвитком комунальної власності. Саме вона має виступати матеріальною основою задоволення життєво необхідних потреб територіальної громади.

На сьогодні роль і значення права комунальної власності поступово переходить на перший план, що зумовлює необхідність детального вивчення та актуалізації проблем у сфері розвитку даної інституції.

Питанням формування та розвитку комунальної власності, визначення суб'єктів управління та підходів до форм і методів управління об'єктами комунальної власності присвячені дослідження вітчизняних вчених та науковців В.Алексєєва, К.Апанасенко, В.Бабаєва, О.Батанова, Г.Бондаренка, В.Вакуленка, В.Куйбіди, В.Удовиченка та інших.

Комунальна власність – найважливіша складова матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування. З усіх джерел зростання добробуту територіальних громад їй належить особлива роль, оскільки можливість примноження прибутків від об'єктів комунальної власності і, передусім, від нерухомого майна, залежатиме лише від рівня ефективності управління цим майном і майновими правами, що регламентовано, насамперед, Конституцією України [1].

Ефективність місцевого самоврядування вимірюється наявністю у громади достатнього місцевого бюджету, а також ефективно працюючої комунальної власності. Майно комунальної власності громада може використовувати для підтримання життєдіяльності міста, селища чи села. Комунальна форма власності, дозволяє органам місцевого самоврядування мати додаткові джерела доходів. Загалом, комунальна власність виражає суспільні, економічні, політичні та територіальні інтереси спільноти громадян.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» в числі підстав для набуття права комунальної власності називає наступні: передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

При цьому маючи у розпорядженні певну комунальну власність важливим питанням є логічність кроків щодо управління нею. За своєю суттю поняття «управління комунальною власністю» можна визначити як регламентовану законом діяльність, спрямовану на використання об'єктів комунальної власності відповідно до завдань та функцій, що покладені на органи місцевого самоврядування.

Відповідно до Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” виконавчі органи сільських, селищних, міських рад здійснюють широкі повноваження щодо управління комунальною власністю. Вони вправі використовувати майно для господарської та іншої не забороненої Законом діяльності, зокрема, “можуть передавати об'єкти комунальної власності в тимчасове або постійне користування фізичним та юридичним особам, здавати в оренду, купувати й продавати, використовувати як заставу, приватизувати, вирішувати питання їх відчуження, визначати в договорах та угодах умови використання та фінансування об'єктів комунальної власності, що приватизуються та передаються в користування та оренду” [2].

Даючи згоду на передачу об'єктів, рада повинна керуватися не лише доцільністю, але і тим, щоб майнові міркування, операції з об'єктами права комунальної власності не ослаблювали економічних основ місцевого самоврядування, не зменшували обсягів та не погіршували умов надання послуг населенню цієї території. Сільським, селищним радам надається право не лише вносити пропозиції про передачу або продаж та переважно придбання в комунальну власність відповідних територіальних громад об'єктів, що належать до державної та інших форм власності, якщо вони мають важливе значення для забезпечення комунально-побутових та соціально-культурних потреб мешканців територіальних громад, а також мати певні об'єкти комунальної власності за межами адміністративно-територіальних одиниць.

Разом з тим, в даний час існує багато суб'єктивних та об'єктивних чинників, які свідчать про те, що комунальна власність в Україні поки що не стимулює функціонування сталого економічного розвитку території. Серед іншого, це спричинено тим, що земля і розташовані на ній будівлі та споруди тривалий час не розглядалися як цілісні об'єкти нерухомого майна; йде постійне формування об'єктів нерухомого майна комунальної власності; органи місцевого самоврядування не мають повного переліку нерухомості, що належить територіальній громаді та інші.

Як показує комплексний аналіз управління розвитком територіальних громад в Україні, у нашій державі не забезпечується сповна ні організаційна (формування виконавчих структур органів місцевого самоврядування за шаблоном принципом без урахування місцевої специфіки), ні правова (дублювання повноважень органів місцевого самоврядування та органів державної виконавчої влади, відсутність критеріїв розмежування цих повноважень), ні фінансово-економічна (висока дотаційність місцевих бюджетів, низька фінансова спроможність місцевих податків із зборів) автономія місцевого самоврядування, що дає підстави стверджувати про недотримання вимог Європейської Хартії місцевого самоврядування [3].

З викладеного можна припустити, що на сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування виникає необхідність зосередження уваги на удосконаленні системи управління комунальним майновим комплексом територіальної громади шляхом визначення соціально безпечних управлінських технологій, які будуть орієнтовані на людину та її потреби. Визначаючи пріоритетним напрям збалансованого підходу до формування комунальної власності, метою уповноважених органів управління має стати раціональне використання, збереження і своєчасне оновлення комунального майна, забезпечення дохідної частини бюджету для вирішення соціально-економічних завдань регіону, підвищення добробуту і життєвого рівня населення, а також створення привабливих інвестиційних умов для розвитку бізнесу, перетворивши цей важливий ресурс розвитку в капітал як визначальний чинник сталого розвитку території.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30
2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон Верховної Ради України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Офіційний вісник України. – 1997. – № 25.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування // Місцеве самоврядування. – 1997. – № 1–2. – С. 70–77.
4. Алексеев В.М. Удосконалення управління комунальною власністю в Україні: організаційно-теоретичні засади. – Чернівці, Технодрук, 2005. – 216 с.
5. Алексеев В.М. Власність територіальних громад в Україні: шляхи розвитку : монографія. – Чернівці, Технодрук, 2007. – 336 с.
6. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні : підручник / за заг. ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. – К. : НАДУ ; Вид-во "Фенікс", 2010. – 400 с.
7. Тітов М. І. Комунальна власність в Україні. Нормативно-правове забезпечення / М. І. Тітов, В. М. Алексеев. – Х. : Стиль-Издат, 2008. – 432 с.

УДК 336.11:369.223.23

Костенко Г.П.,

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики і фінансів,
Бердянський державний педагогічний університет*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Побудова ефективної системи охорони здоров'я в країні є важливим чинником її соціально-економічного розвитку. Адже, здоров'я людини є не лише однією з найважливіших життєвих цінностей, але й необхідною умовою високого трудового потенціалу, чинником довготривалого стійкого економічного зростання, підвищення національного доходу й національного престижу, індикатором результативності та ефективності соціальних реформ.

На сучасному етапі розвитку система охорони здоров'я поряд з наявними процесами децентралізації залишає у собі механізм державного фінансування на основі загального оподаткування з державними системами надання послуг. Це в цілому зберігає структуру по моделі Семашка, де не існувало поділу на покупця і постачальника медичної допомоги та усі об'єкти перебували у власності держави й під її управлінням, а всі медичні працівники були державними службовцями. Існуючий в країні низький рівень державних видатків на охорону здоров'я призводить до зниження якості, своєчасності та доступності медичних послуг пересічним громадянам. Поряд з цим, система охорони здоров'я стикається зі складними проблемами щодо зростання неінфекційних та інфекційних захворювань, зростання рівня смертності, зокрема серед працездатного населення, зменшення середньої тривалості життя українських громадян. Тому, гострим постає питання реформування системи охорони здоров'я, що повинно базуватися передусім на позитивному зарубіжному досвіді механізму фінансування такої системи.

Всесвітня організація охорони здоров'я фінансування охорони здоров'я визначає як «функцію системи охорони здоров'я, пов'язану з мобілізацією, накопиченням і розподілом грошей на покриття потреби здоров'я людей, індивідуально і колективно, в системі охорони здоров'я» [1, с. 28]. Тобто, передбачається надання у розпорядження фінансових коштів та встановлення таких фінансових стимулів для постачальників, які гарантуватимуть доступ до дієвої системи громадського здоров'я та особистої гігієни здоров'я всьому населенню.

Слід зазначити, у Швейцарії і Нідерландах механізм загального охоплення медико-санітарними послугами реалізовано шляхом перерозподілу коштів між різними схемами страхування, задовольняючи людей з невеликою потребою в лікуванні та людей із групи високого ризику, яким необхідно надання більшого обсягу послуг [2].

У Великобританії, Норвегії та частково у Німеччині модель системи охорони здоров'я реалізовано по-іншому: високе охоплення населення медичним обслуговуванням забезпечується переважно коштами державного бюджету, що впливає на якість та доступність медичних послуг.

Але й фінансування медико-санітарних послуг за умов використання механізмів передплати та об'єднання коштів у пули, передбачає знаходження державою компромісу між долею населення, яку доведеться охопити, самим набором послуг, які повинні стати доступними, і долею від загального обсягу видатків, яка буде сплачуватися у рамках запропонованої програми (рис. 1).

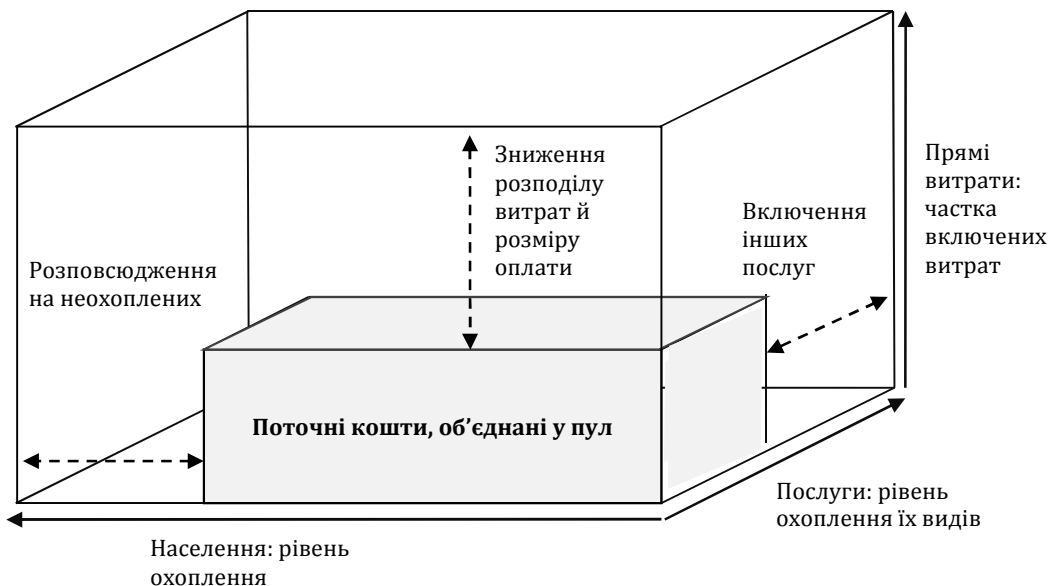

Рис. 1. Три виміри, що необхідно врахувати при забезпеченні загального охоплення медико-санітарними послугами населення

Джерело: розроблено на основі джерел [2, 3, 4, 5, 6]

Вирішення питання у трьох вимірах з рівнів охоплення населення, видами послуг й компенсації медичних витрат в зарубіжних країнах реалізовується по-різному. У даному випадку зображення на рис. 1 об'єднання коштів надає можливості певній країні охопити більше половини населення та приблизно половину потенційних медичних послуг, де відшкодування вартості таких послуг здійснюється менш ніж на половину. Наближення до загального охоплення в такій країні можливо при залученні більшої кількості споживачів медико-санітарних послуг, розширення спектру послуг при відшкодуванні більшої частки їх вартості.

Застосування механізмів соціального медичного страхування упродовж тривалого часу багатьма європейськими країнами та Японією, що передбачає об'єднання фінансових ресурсів у пул, дозволяє здійснити охоплення більшої частини зазначених вимірів. При цьому, жодна з країн не має 100% охоплення, своєю стратегічною орієнтованістю країна визначає пропорції з охоплення у трьох вимірах. Разом з тим, в цих країнах все населення має право на цілий пакет послуг з профілактики й лікування захворювань, проходження реабілітації. За сутністю кожна особа в країні є захищеною від серйозних фінансових ризиків, заснованих на передплаті та об'єднанні коштів до пулу.

Враховуючи зарубіжний досвід фінансування системи охорони здоров'я та охоплення медико-санітарними послугами населення, зазначимо, для ефективної роботи національної системи охорони здоров'я необхідне акумулювання такої суми доходів, яка б підтримувала стале надання медичної допомоги; ефективне об'єднання коштів для сприяння максимально можливого доступу громадян до медичних послуг; створення належних стимулів для постачальників, які б відповідали потребам охорони здоров'я найкращим чином; виділення ресурсів для дієвих, ефективних, справедливих медико-санітарних заходів та послуг.

Література

1. Аналіз системи охорони здоров'я в Україні – 2011 / [Ліза Тарантіно, Славія Чанкова, Джош Розенфельд та ін.]. – Бетесда, MD: Проект Системи охорони здоров'я 20/20, 2011. – 155 с.
2. World health report. Health systems financing: the path to universal coverage [Електронний ресурс]. – 2011. – 106 p. – Режим доступу : <http://www.who.int>.
3. Global health equity: public-private partnerships for health problems, priorities, and donors: the KFF's PwG health survey [Електронний ресурс]. – Washington: The Henry J. Kaiser Family Foundation, 2007. – 76 p. – Режим доступу : <http://www.kff.org/kffr/pubs/upl/7716pdf>.
4. World security report 2010/11: providing health services in the times of crisis and beyond. – Geneva: International Labour Office, 2010. – 278 p.
5. The nation's health / edited by Laxmi Shree Duggal S. Singh. – [8th ed.]. – London: Jones & Bartlett Learning International, 2011. – 856 p.
6. Porter M.E. Redefining health care: a strategy for success: [monograph] / Porter M.E., Elizabeth Olmsted Berg E.O. – Boston: Harvard Business School Press, 2006. – 506 p.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТИВАННЯ УКРАЇНИ

Венчурна інвестиційна діяльність в розвинених країнах світу є одним з найбільш важливих інструментів фінансування секторів економіки, зростання конкурентоспроможності країн і зниження ризиків індивідуальних інвесторів.

Венчурні фонди належать до важливих базових елементів загальної системи венчурного інвестування. За результатами аналізу венчурної інвестиційної діяльності, можна сказати, що вона є інтегрованою системою елементів, що взаємодіють між собою та забезпечують венчурним підприємствам конкурентні переваги. Усі рішення в рамках цієї системи повинні бути спрямовані на досягнення на підвищення капіталізації венчурних підприємств.

В Україні венчурне підприємництво зародилося під час економічних реформ при переході на нові організаційно-правові форми підприємницької діяльності в інноваційній сфері. У 1998 році за пропозицією Європейської асоціації венчурного капіталу при Українській асоціації інвестиційного бізнесу (УАІБ) була відкрита секція венчурного інвестування [1].

Таблиця 1

Розподіл активів ІСІ (у т. ч. венчурні)

Фонди	01.01.2013	01.01.2014
Венчурні	92,82%	94,74%
Відкриті	0,10%	0,06%
Інтервальні	0,10%	0,07%
Закриті (крім венчурних)	6,97%	5,13%
Усі (з венчурними)	100,00%	100,00%

Джерело: [3]

Сукупна ВЧА ІСІ, як і загальні активи ІСІ в управлінні, зростає за рахунок венчурних фондів, чисті активи яких примножилися на 20 382 млн. грн., або на 15.7% (після +24.9% у 2013 році). Через це частка цього сектору ще більше зростає – із 93.0% до 94.6% (у 2012 році була 92.0%)

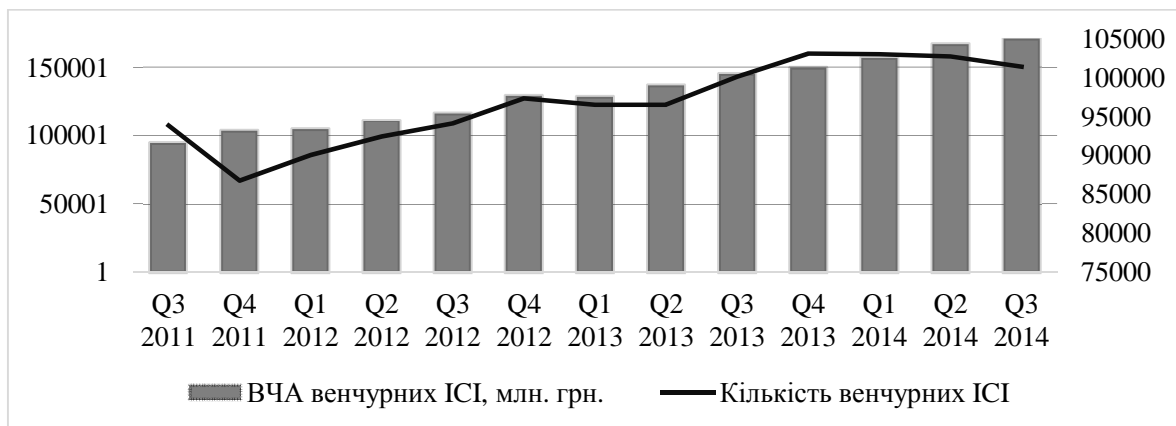

Рис. 1. Обсяги венчурних ІСІ [3]

Підвищена ризикованість венчурних фондів не відлякує інвесторів, так як компенсується широкими інвестиційними можливостями таких фондів, ефективне використання яких може принести інвесторам більші прибутки та інші переваги, ніж при вкладенні коштів в інші ІСІ. Згідно українському законодавству, венчурні фонди, як і будь-який інший інститут спільного інвестування звільняється від сплати податку на прибуток та ПДВ до моменту завершення своєї роботи та виплати дивідендів. Це дозволяє забезпечити беззбиткове реінвестування грошей від реалізації проекту. Акумуляуючи прибуток у рамках венчурного фонду, інвестор має змогу реінвестувати його в інші проекти без сплати податків. Саме тому венчурні фонди користуються популярністю в Україні і їх кількість з кожним роком збільшується [2].

Громадяни України були доволі активними вкладниками у закритих фондах, де їхня частка суттєво зростає, причому мова йде як про венчурні, так і решту ІСІ закритого типу.

У венчурних фондах вкладення роздрібних інвесторів-резидентів у 2013 році зросли на 2 245.8 млн. грн., або із 2.3% до 3.6% у ВЧА цих ІСІ.

В інших закритих фондах обсяг інвестицій цих вкладників збільшився на 434.7 млн. грн., що на тлі символічного збільшення коштів іноземних громадян у цих ІСІ та різкого скорочення – юридичних осіб, особливо резидентів, призвело до стрімкого розширення частки українських громадян у ВЧА сектору – із 23.1% до 31.5%.

Іноземним інвесторам станом на 01.01.2014 належало від 0.6% в інтервальних ІСІ та близько 5% у відкритих і закритих невенчурних ІСІ до 18.1% у венчурних. Як і у 2012 році, вага нерезидентів зростає лише у сукупній ВЧА

венчурних ІСІ. Їхні вкладення у цьому секторі за рік зросли більш ніж удвічі. В цілому, іноземні юридичні та фізичні особи володіли 17.5% ВЧА усіх визнаних ІСІ (у 2012 році – 16.1%)

У 2013 році відбулося розширення сектора венчурних фондів, однак і тут зростання уповільнилося удвічі порівняно з 2012 роком.

Розвиток венчурної індустрії України стримують наступні негативні чинники:

- слабка законодавча база. Термін “венчурний бізнес” уже протягом кількох років зустрічається в низці законодавчих актів України, проте досі не дано визначення суті, функцій, принципів діяльності саме венчурних фондів і венчурних фірм. Уперше про них згадали у Закон України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)”

- брак джерел фінансування інвестицій.

- погіршення ситуації в секторі генерації наукових знань.

- брак на ринку венчурного інвестування “якісних” проєктів, які визначаються потужною маркетинговою стратегією та потенційною місткістю ринку.

- відсутність фахівців у сфері венчурного менеджменту, які володіють технологіями виявлення та оцінки інноваційних проєктів [5].

Досліджуючи дане питання потрібно сказати, що венчурні інвестиційні фонди не є інститутом спільного інвестування і їх потрібно розглядати як один із видів інститутів венчурного інвестування, а також основним їх призначенням є інвестування інноваційного, а не існуючого бізнесу. На даний момент діяльність венчурних інвестиційних фондів є дуже актуальним питанням і потребує подальших досліджень.

Одним із варіантів вирішення проблем, що до розвитку венчурної індустрії є прийняття окремого закону України, який ґрунтується на таких засадах:

1) діяльність венчурних фондів здійснюється в організаційно-правовій формі пайових і корпоративних інвестиційних фондів, а також в інших формах, які будуть прийнятні венчурному інвестуванню;

2) венчурні фонди здійснюють венчурні інвестиції у корпоративні права та/або боргові зобов'язання інноваційних підприємств; спільних підприємств, створених для виконання проєктів технопарків, наукових парків; підприємств інноваційної інфраструктури, які визнані такими відповідно до чинних нормативно-правових актів;

3) строк існування венчурного фонду інноваційного розвитку обмежується мінімальним і максимальним терміном;

4) засновниками та учасниками (акціонерами) венчурного фонду інноваційного розвитку можуть бути фізичні та юридичні особи, резиденти та нерезиденти, а також держава та територіальні громади;

5) активами венчурних інвестиційних фондів можуть бути корпоративні права, боргові зобов'язання, нерухомість та майнові права інтелектуальної власності.

Література

1. Заїка С.О. Венчурні інвестиції світовий досвід залучення і перспективи використання в Україні. /Заїка С.О. //Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. - 2014. - вип. 149. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vkhdtusg_2014_149_23.pdf

2. Стариченко О. Особливості та можливості венчурних інвестиційних фондів в Україні / Стариченко О. // Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://ufin.com.ua/analit_mat/rzp/195.html

3. Річний огляд ринку ІСІ [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html

4. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ufin.com.ua>

5. Верховна Рада України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>

УДК 336.132.11

Кохан І.В.,

викладач кафедри фінансів,

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника”,

м. Івано-Франківськ

FINANCIAL SUPPORT OF REGIONAL PROGRAMS SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE IVANO-FRANKIVSK REGION

Interrelation between the capital and regions is a crucial factor for the development of a state on the whole. They do not only establish state concord, but also influence people's welfare greatly. The absence of its own well-considered regional policy in the past led to considerable disproportions in the territorial structure of the Ukrainian economy, the benefits of territorial labor division, regional natural resources and scientific production potential were used inappropriately and caused pollution in many cities and districts.

The financial economic basis of many administrative territorial units is rather weak. All these factors cause the necessity of taking dedicated measures in the state regional economic policy, in their turn they would provide efficient regulation for the processes of the regional development, monitoring the activity of the state and local authorities regarding the structural transformation of state economy and imposing consecutive marketing relations.

The social economic development of Ivano-Frankivsk region is characterized by considerable productive, financial, geopolitical, touristic, cultural and scientific potential at post-crisis period conditioned by the influx of nationwide and

worldwide tendencies. On one hand, the positive thing is that there is a switch over to the initial development in most economic spheres, and on the other hand – the tempos of the economic growth are extremely slow and do not allow to forecast optimistic prospects. Let us analyze the estimation and financial sources of the regional programs of social economic development in Ivano-Frankivsk region from 2011 up to present. At the end of 2013 state financing was held according to the Health Population of Precarpathian Region (2013-2020) – 569801.2 thousand UAH; “Drinking Water” (2012-2020) – 214.4 thousand UAH; Environment Protection (2011-2015) – 4233.14 million UAH; “Own House” – 34255.0 thousand UAN [4].

Regional special-purposed program aims to support individual building constructions in the villages and improve living conditions is called “Own House”. By 2012-2015 it suggests increasing amount of growth of houses in the villages by giving long-term (up to 30 years) mortgages; increasing the amount of startup houses due to first-priority investments for unfinished houses with high level of readiness; social orientation of building – immediate credits for large families and young families, local social workers; improvement of country land planning, giving practical aid with the support of rural authorities, individual construction companies in choosing and signing contracts on allotting lands, housing projects.

Financing support of the Program is to be based on the involving different nontraditional resources on three levels: state, regional, district (local). Housing construction financing in every district is held according to the following scheme: 50 % of the price is at the cost of the state budget, and 50 % – from the local budget. Resulting from the financial availability and other sources of financing, state authorities allot financial support on the Program annually while forming regional, district and local budgets [1].

Regional special-purpose program “Drinking Water” by 2012-2020 provides the following aspects: to improve the quality of drinking water and sewage treatment; to improve sanitary, epidemic and ecological situation in the region; to protect the sources of drinking water supply; to install new drinking water supply, sewage systems, up to date equipment and materials at the enterprises; to reduce water expenditure; to provide people with qualitative drinking water.

It will give an opportunity to implement state policy in the sphere of drinking water and water supply; to improve the quality of drinking water and sewage treatment; to utilize sediment, appearing while clearing sewage systems; to improve sanitary, epidemic, ecological conditions in the region; to provide the protection of water supply resources; to adjust latest technologies with new equipment, tools and materials at water supply enterprises; to reduce water expenditure; to provide people with qualitative drinking water 24 hours accessing the system of centralized water supply.

The aim of the regional policy should provide economic, legitimate and organizational conditions to hold municipal and administrative reforms, optimize production system of the regions, eliminate disproportions between their social and production development, improve environment for population, and align the levels of economic development in the regions. The main aspects of the regional policy stipulate, first of all, establishing effective regional structures of the economy.

Ivano-Frankivsk regional experience in the sphere of working out and realizing the programs at the regional level proves the possibility to unite all financial sources assigning substantial amounts of regional and local budgets to solve the tasks of social economic development in the region satisfying social economic needs of the population according to the strategic priorities of social economic policy.

References

1. Novikova O. F., Amosha O. I., Shaulska L. V. (2010). Managing Human and Social Development in the Regions of Ukraine. Donetsk : National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Industrial Economics. (in Ukr.).
2. Danilishin B. M. (2009). The Strategic Potential of the Productive Capacity in the Ukrainian Regions. Kyiv: Council of Productive Capacity of Ukraine National Academy of Science of Ukraine. (in Ukr.).
3. Department of Statistics in Ivano-Frankivsk region. Retrieved from <http://www.ifstat.gov.ua/> (in Ukr.).
4. Ivano-Frankivsk Regional Council (2015-2016). The Program of Economic and Social Development of Ivano-Frankivsk Region (2015-2016). Retrieved from <http://www.orada.if.ua/index.php?id=122> (in Ukr.).

УДК 3.33.336

Красуцька С.О.,
студентка, кафедра фінансів,
Ситник І.П.,

доцент кафедри фінансів,
Національний університет харчових технологій,
м. Київ

ПРІОРИТЕТИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

В умовах незалежності України лісова промисловість має особливе значення у підвищенні рівня забезпеченості держави та населення продукцією лісового комплексу та покращенні за рахунок збільшення обсягів лісових насаджень її екологічного стану. Все більше підприємств потребують науково-методичних рекомендацій формування фінансової політики підприємства та пошук напрямів удосконалення її організації. Вирішення питань, що стоять перед фінансистами неможливе без наукового підходу до всього різноманіття проблем.

Лісові ресурси посідають одне з цільних місць в ресурсній базі економіки України. Як відомо, її лісові ресурси дуже обмежені і забезпечують власні потреби лише на 20-25% [4, с.82].

На жаль, в Україні спостерігаються деякі негативні тенденції в розвитку окремих територій та певних показників, які характеризують фінансово-господарський стан державних лісогосподарських підприємств, тим самим зменшуючи рентабельність як окремого підприємства лісової галузі, так і в глобальному – є чинником зменшення ВВП країни:

- відсутність системи управлінського аналізу, що не дає змоги здійснювати планування роботи в часі, задовольнити обмін інформацією, оцінювати можливості виконання робіт власними силами, або використання потенціалу підрядчиків;

- неврегульованість постійності права держлісгоспів на використання лісових ресурсів державного значення, необхідність його щорічного підтвердження та залежність цього права від рішень місцевих органів влади;

- правова неврегульованість підстав для отримання з державного бюджету необхідного фінансування, а також порядку його отримання і використання;

- відсутність системи стимулювання якості лісгосподарських заходів;

- обмеженість коштів (державних та власних) для фінансування належного ведення лісового господарства;

- надані у постійне користування лісові ресурси не мають вартісної оцінки, не відображаються в активах балансів і тому не можуть бути гарантом отримання необхідних банківських кредитів, які до того ж переважно на цей час є недоступними для пілотних територій;

- недосконалість організаційної структури;

- близько 70 % основних засобів держлісгоспів є зношеними, що не сприяє їх ефективному використанню;

- значна частка інших операційних витрат (20-30 %), що негативно впливає на отримання прибутку;

- висока частка витрат на оплату послуг підрядних організацій в матеріальних витратах (25-55 %) і водночас невикористання держлісгоспами системи закупівлі цих послуг на тендерній основі для унеможливлення зловживань;

- залежність лісгосподарського виробництва від недостатньо розвинутої сфери послуг підрядних організацій, від їхнього впливу на формування цінової політики на лісопродукцію та вартість підрядних послуг.

З метою покращення теперішнього стану фінансів лісового господарства потрібна матеріальна підтримка держави, а також стимулювання підприємств даної галузі до якіснішої роботи. Підприємства в свою чергу можуть здійснити такі заходи:

- покращити систему управління операційною діяльністю шляхом аналізу роботи за попередні періоди;

- підібрати оптимальний план фінансового забезпечення підприємства і залучити інвесторів;

- підвищити ефективність основних засобів;

- знизити операційні витрати, шляхом підбору оптимального каналу постачання сировини та каналу збуту;

- підвищити продуктивність лісових насаджень та раціональне їх використання;

- провести аналіз попиту та пропозиції і відповідно до цього здійснювати операційну діяльність, що в свою чергу позитивно відзначиться на фінансовому стані підприємства.

При розробці рекомендацій для окремого підприємства всі перераховані вище аспекти, по можливості, повинні враховуватися максимально детально і відповідно до регіональних особливостей. [3, с.82]

Покращення фінансового забезпечення підприємств лісового господарства залежить від підвищення їх інвестиційної привабливості та вдосконалення окремих складових національної лісової політики, що створюють сприятливі кредитні та податкові передумови для фінансування процесів відтворення лісоресурсного потенціалу. [4, с. 62]

Основним кроком у системі заходів удосконалення фінансової політики, а саме фінансового забезпечення підприємств лісового господарства має стати покращення інвестиційного клімату шляхом імплементації у вітчизняну практику апробованих за кордоном управлінських методів, упорядкування національного ринку лісопродукції та стимулювання лісгосподарських підприємств до збільшення інвестиційних вливань у нарощення лісоресурсного потенціалу. Завдяки правильному підходу до фінансового забезпечення, та фінансової політики взагалом, виконується головна мета підприємства, тобто отримання прибутку.

Література

1. Лісовий кодекс України від 21.01.1994 №3852-ХІІ

2. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств: навч. посіб. / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. — 3-тє вид., виправл. і доповн. — К.: Знання-Прес, 2009. — 300 с.

3. Горбик В.М. Формування лісової політики: стан та етапи становлення / К.: -2006. -№11. - с.73-76

4. Колісник Б.І. Інвестиційне забезпечення розвитку лісгосподарського комплексу: сучасний стан та пошук додаткових джерел / [Текст] К.: Знання- 2008. - №7. - с.3-7

УДК 336.77.067.22

Криховецька Зоряна,

к.е.н., доцент кафедри фінансів,

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",

м. Івано-Франківськ

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЄВОСТІ КРЕДИТНОГО МЕХАНІЗМУ В ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ В УКРАЇНІ

Однією з важливих умов успішного реформування національної економіки України є активізація інвестиційної діяльності, яка б забезпечила економічне зростання. Важливим джерелом здійснення інвестиційної діяльності є довгостроковий банківський кредит. Проблема залучення та трансформації коштів банками пов'язана з функціонуванням кредитного механізму, який потребує постійного вдосконалення й пристосування до ринкових умов. Під кредитним механізмом пропонуємо розуміти сукупність організаційно-економічних методів, форм, прийомів управління наявними ресурсами, за допомогою яких реалізуються функції та роль кредиту, напрями

кредитної політики, яка виходить із загальнодержавних інтересів, інтересів окремих кредитних установ, вкладників та інших кредиторів банків.

Проведений нами аналіз інвестиційного кредитування за 2008-2014 роки показав, що кредитний механізм не чинить ефективного впливу на інвестування реального сектора економіки України, що зумовлено слабкою ресурсною базою банків, нестійкістю функціонування виробничих підприємств, невизначеністю критеріїв відбору інвестиційних проектів, високими ризиками, відсутністю ефективного механізму взаємодії держави і банків у процесі інвестиційного кредитування тощо.

Для стимулювання кредитних інвестицій у реальний сектор економіки необхідно впровадити комплекс таких заходів:

- проведення узгодженої грошово-кредитної та валютної політик урядом і НБУ, контроль інфляційних процесів, збалансування державних фінансів, зменшення дефіциту платіжного балансу;

- забезпечення законодавчої регламентації кредитних відносин шляхом створення законодавчої основи щодо залучення довгострокових коштів домогосподарств у фінансово-кредитні інститути та їх спрямування на потреби інвестиційного розвитку, обґрунтування методичних засад проведення державних експертиз інвестиційних проектів під довгострокові кредити з урахуванням економічної ситуації в Україні; визначення правових аспектів багатогранної участі банків у різноманітних об'єднаннях і формах інвестування, удосконалення законодавства в частині захисту інтересів банку, зниження норми резервування до банків, які здійснюють довгострокове інвестиційне кредитування;

- розвиток синдикованого кредитування, системи страхування і перестраховування ризиків вкладень у реальний сектор, запровадження комплексної системи управління ризиками кредитно-інвестиційної діяльності;

- розвиток державно-банківського партнерства у стимулюванні інвестиційної діяльності шляхом забезпечення прозорості проектів державно-банківського партнерства, максимального захисту прав та інтересів учасників та регулювання системи їх відбору, створення органів контролю за проектами державно-приватного партнерства та системи надання державних гарантій;

- запровадження цільового рефінансування під інвестиційні проекти та забезпечення його ефективності шляхом удосконалення законодавчої та нормативної бази щодо організації та практичної реалізації контролю за цільовим використанням кредитів, які видаються НБУ;

- запровадження механізму повної або часткової бюджетної компенсації відсотків, які сплачуються підприємствами за інвестиційними кредитами, розробка механізму сплати податків за інвестиційними кредитами тільки після реалізації відповідних проектів; зниження податку на прибуток кредитних установ, які здійснюють інвестиційне кредитування;

- удосконалення організаційного забезпечення кредитного механізму шляхом створення банку розвитку, створення в структурі банків підрозділів з інвестиційного кредитування, консолідації фінансових установ у рамках фінансової групи з метою фінансового забезпечення інвестиційних проектів;

- підвищення обсягів банківського капіталу, зокрема шляхом злиття чи приєднання банків; нарощування довгострокових залучених коштів через підвищення довіри до банківської системи; удосконалення системи гарантування вкладів населення;

- створення у банках системи менеджменту інвестиційної діяльності, яка базується на пошуку привабливих і прибуткових інвестиційних проектів;

- вирішення проблеми високих процентних ставок на інвестиційні кредити через підтримання стабільної монетарної політики; зниження фінансових ризиків; підвищення конкуренції серед банків;

- створення умов для розвитку регіональних банків, які зацікавлені в розвитку економіки регіону, у якому здійснюють свою діяльність;

- розробка програми розвитку регіональної банківської системи для кожного регіону з метою створення таких умов функціонування регіональних банківських систем, які б забезпечили виконання ними функцій та завдань, спрямованих на активізацію інвестиційної діяльності відповідних територій, що, в підсумку, забезпечить соціально-економічний розвиток регіонів та країни в цілому.

Література

1. Горюх О. В. Проблеми розвитку банківської системи в Україні та шляхи їх подолання [Електронний ресурс] / О. В. Горюх // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 7. – С. 231 – 237. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vkhnauekon_2014_7_32.pdf.

2. Копилук О.І. Фінансово-економічна криза та її вплив на формування регіональної політики розвитку банківської системи України / О.І. Копилук // Економіка промисловості. – 2014. – № 2. – С. 16–22.

3. Офіційний сайт НБУ. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

4. Шаперенков А. В. Основні перешкоди участі банків у розвитку інноваційного потенціалу України [Електронний ресурс] / А. В. Шаперенков // Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(1). – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10\(1\)_69.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10(1)_69.pdf).

СУЩНОСТЬ ФИНАНСОВОГО МЕХАНИЗМА ГОСУДАРСТВА

Для разработки концептуальных положений относительно создания функциональной финансовой политики, которая была бы в состоянии обеспечить реализацию приоритетных направлений национального социально-экономического развития необходимо выделить систему ключевых особенностей функционирования финансовой системы и финансовой политики. Финансовая политика государства имеет значительное влияние на развитие экономики, а финансовый механизм является средством ее реализации.

Не смотря на распространенность термина "финансовый механизм" в экономической литературе, однозначных подходов к определению его сущности нет. Поэтому уточним сущность финансового механизма в контексте структурной перестройки экономики.

Классическим в Украине считается определение финансового механизма, которое дал О. Василик: "...в самом общем виде финансовый механизм может быть охарактеризован как комплекс специально разработанных и законодательно закрепленных в государстве форм и методов создания и использования финансовых ресурсов для обеспечения экономического развития и социальных потребностей граждан. Финансовый механизм это в сущности, методические, организационные и правовые положения и мероприятия, которые определяют функционирование финансов в экономике государства, их практическое использование для достижения определенных соответствующими программами целей и заданий" [1, с. 102]. Таким образом, наиболее общим признаком финансового механизма является наличие методических, организационных и правовых положений, которые регулируют финансовые отношения для достижения определенной цели.

В. Кудряшов выделяет отдельно не финансовый механизм, а финансово-кредитный механизм под которым понимает совокупность способов, форм и инструментов, которые приняты к использованию в процессе проведения финансовых операций [2, с. 16]. По нашему мнению, такое определение, во-первых, является суженным, поскольку принимает во внимание только финансовые операции. Во-вторых, кредитные отношения являются частью финансовых, поэтому выделять их в данном случае отдельно нет необходимости.

О. Ковалюк рассматривает финансовый механизм как составляющую единой финансовой системы, которая охватывает сферу финансов (объект финансовой системы), совокупность финансовых органов (субъект финансовой системы), финансовый механизм (средство взаимодействия субъекта и объекта финансовой системы) [3, с.74].

По нашему мнению, такое определение является нетрадиционным, но не до конца логическим, ведь финансовый механизм создается именно субъектами финансовой системы.

С. Ковальчук и И. Форкун определяют финансовый механизм как совокупность конкретных финансовых форм, методов и рычагов, с помощью которых обеспечивается процесс общественного воспроизводства, то есть осуществляются распределительные и перераспределительные отношения, образуются доходы субъектов ведения хозяйства и фонды денежных средств [4, с. 70]. Они подчеркивают, что становление финансового механизма является важным направлением финансовой политики.

Также существует мысль, что финансовый механизм - это комплекс социально разработанных и законодательно закрепленных в государстве форм и методов создания и использования финансовых ресурсов для регулирования экономических и социальных процессов в государстве. А основной целью такого регулирования является финансовое обеспечение темпов и пропорций развития экономики, а также социальных гарантий населению. Финансовое обеспечение и финансовое регулирование являются двумя основными методами функционирования финансового механизма. Финансовое обеспечение заключается в формировании целевых фондов финансовых ресурсов в достаточном объеме и их эффективном использовании. Финансовое регулирование связано с регулированием распределительных отношений. Если финансовое регулирование следует принципу оптимизации, то оно способно обеспечить достижение перспективных целей, которые являются особенно актуальными в контексте реализации мероприятий по выходу из кризиса.

С. Онишко делает попытку систематизировать имеющиеся определения финансового механизма и делает вывод, что все они сводятся к трактовке его как системы или совокупности методов и рычагов влияния на хозяйственные процессы [5, с. 144]. В результате исследования, она предлагает рассматривать финансовый механизм на двух уровнях. Во-первых, на высоком (и здесь она соглашается с мнением Опарины В.) - как систему финансовых отношений, которые возникают на стадиях формирования, распределения и перераспределения ВВП, по поводу создания, аккумуляции и использования финансовых ресурсов. Объектом этих отношений является выработанный ВВП, субъектом - производители ВВП (предприниматели, рабочие, служащие) и государство (по праву управляющей структуры общества) [5, с. 145]. Во-вторых, на практическом уровне - как составную часть хозяйственного механизма, который являет собой взаимоувязанную совокупность финансовых стимулов, рычагов, инструментов, форм и способов регулирования экономических процессов и отношений. Элементами финансового механизма можно определить финансовые отношения, финансовые рычаги, финансовые методы, правовое обеспечение и информационно - методическое обеспечение финансового управления. Исследователь отмечает, что многогранность экономических связей не может быть реализована через существование универсального механизма. Объективно возникает потребность в полной или в подавляющей направленности действия конкретного механизма на решение поставленных заданий [5, с. 148].

Вследствие этого, существующие определения финансового механизма можно разделить на три группы. Первая группа исследователей рассматривает финансовый механизм как часть хозяйственного или экономического механизма, выделяя в его структуре формы организации общественного производства, совокупность экономических форм и методов регулирования экономических процессов.

Вторая группа ученых рассматривает финансовый механизм как совокупность финансовых рычагов, форм,

інструментів, методів управління, для забезпечення розподільчих і перерозподільчих відносин, задоволення потреб суспільства, впливу на суспільне виробництво.

Третя група фахівців підтримує точку зору, що фінансовий механізм це система. Не трактує її як систему по-різному: як систему відносин, важелів, управління, дій по кінцевим напрямкам впливу на суспільне виробництво з метою задоволення суспільних потреб і максимізації прибутку. Ми підтримуємо точку зору, що фінансовий механізм — це система, і схилимося до думки, що, перш за все, це система фінансових відносин. Бо саме фінансові відносини визначають методи і важелі, які будуть використовуватися для реалізації фінансової політики.

Таким чином, фінансовий механізм має місце завжди, коли йдеться про фінансування, фінансове забезпечення, фінансове регулювання, фінансове впливу, фінансових санкцій і тому подібне. Тому ми погоджуємося з думкою О. Василюка, що "...назначення фінансового механізму зводяться до двох основних функцій - фінансовому забезпеченню і фінансовому регулюванню економічних і соціальних процесів в державі. Слід зазначити, що вказані функції виконуються повною теоретичною абстракцією. При наявності досвіду фінансове забезпечення одночасно виконує функцію регулювання так само, як регулювання може виконувати функцію фінансового забезпечення. Фінансовий механізм в цілому — це принципова схема практичного використання фінансів в економіці держави, їх впливу на відповідні процеси" [1, с. 103].

Література

1. Василюк О. Д. Теорія фінансів / О. Д. Василюк. — К. : НІОС, 2005. — 416 с.
2. Кудряшов В. П. Курс фінансів / В. П. Кудряшов. — К. : Знання, 2008. — 431 с.
3. Ковалюк О. М. Фінансовий механізм організації економіки України (проблеми теорії і практики) / О. М. Ковалюк. — Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. — 396 с.
4. Ковальчук С.В. Фінанси / Ковальчук С. В., Форкун І. З. — Л. : Новий світ, 2006. — 568 с.
5. Онишко С.В. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку / С.В. Онишко. — Ірпін: НАДПСУ, 2004. — 434 с.

Кулинич Х.В.,
аспірант кафедри державних та місцевих фінансів,
Піхоцька О.М.,
к.е.н., доцент, декан фінансового факультету,
доцент кафедри державних фінансів
Львівської державної фінансової академії

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ТІНЬОВИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ

Податки є одним з найважливіших важелів впливу держави на економічні процеси. Оптимальна, стабільна, ефективна податкова система стимулює розвиток національної економіки, ділову активність, підвищує соціальні стандарти життя населення. Однак, диспропорційний фінансовий тиск, неефективні методи податкової політики, нестабільне соціально-політичне середовище держави є основою для корупції, розвитку тіньового сектору економіки та, відповідно, недоотримання коштів у державний бюджет.

Тіньова економіка — сфера вияву економічної активності, спрямованої на отримання доходів від здійснення заборонених видів діяльності або на ухилення від суспільного (державного) контролю та сплати податків при здійсненні легальних видів економічної діяльності [1, с. 637]. В Україні тільки за офіційними даними вона набула надзвичайно великих розмірів.

Інтегральний показник рівня тіньової економіки у 2012 році становив 32%, у 2013 — 35%, у I кварталі 2014 — 40%. У 2013 році у тіні опинилося приблизно 250 млрд. грн. — коштів українських платників податків. 41% закупівель державні та комунальні підприємства проводили без застосування тендерних процедур. За даними СБУ від 50 до 75% бюджетних асигнувань під час процедури держзакупівель освоюються з численними порушеннями. Через корупційні оборудки у сфері держзакупівель збитки становлять 10-15% (35-53 млрд. грн.) видаткової частини держбюджету щорічно [2, с. 1-2].

На сьогоднішній день значна частина населення працює не офіційно або основну частину зарплати отримує «у конвертах». За підрахунками профспілок, обсяг тіньової зарплати в Україні складає орієнтовано 200 млрд. грн., а за оцінками податківців — 170 млрд. грн. щорічно [2, с. 3]. Мале та середнє підприємництво занижує офіційні доходи від діяльності, готівкові операції не декларуються в реальному обсязі.

Слід зазначити, основний вплив на формування тіньової економіки здійснює фінансова політика через податкове навантаження. Платники податків прагнуть мінімізувати свої витрати на оплату податкових платежів у зв'язку з високим рівнем оподаткування.

За останні п'ять років спостерігається динаміка росту податкового навантаження на (табл. 1) на 2,14%. Найвищою рівня він досяг у 2012 році.

Якщо врахувати власні доходи пенсійного фонду, так як в міжнародній статистиці обов'язкові відрахування у соціальні фонди розглядаються як податки, а не як звичайні страхові внески, то загальний рівень податкового навантаження ще збільшиться.

Аналіз статистичних даних показав, що прийняття Податкового кодексу не тільки не знизило рівень податкового тягаря, а навпаки — підвищило на 1,69%.

Тому пріоритетного значення набувають процеси оптимізації податкового навантаження з метою детінізації національної економіки.

Першочергово необхідно стимулювати розвиток малого підприємництва. На роботодавця припадають окрім витрат на виробництво, рекламу, зарплатню плату, ще великі обов'язкові платежі ЄСВ. Формально з 2015 р. розмір

08.00.08 Гроші, фінанси і кредит

ставки ЄСВ знизився з 41% до 16,4%. Проте, для зниження ставки необхідно виконати наступні, практичну нереальні, умови:

1) загальна база нарахування єдиного внеску за місяць, за який нараховується заробітна плата (дохід) та/або винагорода за цивільно-правовими договорами, в 2,5 рази або більше перевищує загальну середньомісячну базу нарахування єдиного внеску платника за 2014 рік;

2) середня заробітна плата по підприємству збільшилася мінімум на 30 відсотків у порівнянні з середньою заробітною платою за 2014 рік;

3) середній платіж на одну застраховану особу після застосування коефіцієнта складе не менше ніж 700 гривень;

4) середня заробітна плата по підприємству складе не менше трьох мінімальних заробітних плат [6].

Таблиця 1

Рівень податкового навантаження в Україні у 2009–2013рр.

Показник	Рік				
	2009	2010	2011	2012	2013
Податкові надходження до зведеного бюджету, млн.грн.	182,0	197,5	293,1	359,5	348,1
ВВП, млн. грн.	808,3	951,3	1139,2	1305,5	1411,2
Рівень податкового навантаження, %	22,52	20,76	25,73	27,54	24,66
Власні доходи пенсійного фонду, млрд. грн.	103,1	119,3	139,2	158,0	166,9
Податкове навантаження на працю, %	12,76	12,54	12,22	12,10	11,82
Рівень загального податкового навантаження, %	35,28	33,30	37,95	39,64	36,48

Джерело: розроблено авторами на основі даних [3], [4], [5]

Скасування даних умов забезпечить ефективну дію нововведень стосовно розміру ставки та зменшить кількість працюючих неофіційно.

По-друге, вдосконалити систему податкового контролю, покарання за не виконання чи ухилення від фіскальних законів зробити фінансово та кримінально строгішими.

Не слід також забувати про налагодження процесу адміністрування податків, податкову культуру, помірне зниження податкового навантаження.

Дані заходи допоможуть значно зменшити сектор тіньової економіки України.

Література

1. Економічна енциклопедія: у трьох томах. – Т.3. – К.: Академія, 2002, – 952 с.
2. Бочі А. Тіньова економіка в Україні: причини та шляхи подолання / Ангела Бочі, Василь Поворозник // МЦПД – режим доступу http://icps.com.ua/assets/uploads/files/t_novaekonom_kaukra_ni.pdf.
3. Виконання державного бюджету [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу: <http://treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
4. Валовий внутрішній продукт [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2003/vvp/vvp_kv/vvp_kv_u/arh_vvp_kv.html.
5. Надходження коштів до Пенсійного фонду України [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Пенсійного фонду України. – Режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category;jsessionid=B2417222BVE25E123EF67201C9E1CDB2.app1?cat_id=94750.
6. Змінні у справлянні єдиного соціального внеску [Електронний ресурс] / Офіційний Державної фіскальної служби України. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/baneryi/podatkovi-zmini-2015/ediniy-sotsialniy-vnesok/181862.html>.

УДК 330.3

Кучер Г.В.,

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
Київський національний торговельно-економічний університет

ПИТАННЯ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ

Комплексний підхід до фінансування проектів дозволяє забезпечити реалізацію окремих напрямів співробітництва в контексті пріоритетів, визначених Міжнародною конференцією ООН по фінансуванню розвитку 2002 р. [1]. Зокрема це стосується забезпечення відповідальності національних урядів за фінансування розвитку та забезпечення партнерських взаємовідносин із усіма зацікавленими сторонами (зокрема держави, приватного сектора та громадськості), врахування їх проблем та особливостей при розробці й реалізації стратегій, програм та проектів. Відповідальність передусім лежить на країнах-отримувачах міжнародної допомоги, яку доцільно розглядати не як допомогу, а співробітництво, що дозволить враховувати пріоритети країни-отримувача при забезпеченні розвитку. «Концепцію партнерства» було визначено як один з центральних принципів міжнародного співробітництва в сфері забезпечення розвитку. Враховуючи «необхідність розподілу відповідальності за процес розвитку між державою та колом інших учасників в середині країни та за її межами» [1] існування певних переваг та

ризиків приватного сектора, певні види діяльності варто залишати державі, при цьому враховувати можливі переваги від поєднання спільних зусиль в реалізації проектів державного та приватного секторів.

Міжнародна спільнота акцентує увагу на доцільність формування потенціалу з управління офіційною допомогою щодо розвитку (ОДР), підвищення узгодженості та координованості зусиль з надання міжнародної допомоги для розвитку. Зазначене дозволяє не лише сформувати загальні умови для отримання допомоги, але й «полегшити навантаження на країни-отримувачі, зокрема на малі країни». Планові витрати розвитку, за даними Міжнародної конференції розвитку, недостатні для забезпечення цілей Декларації тисячоліття ООН (витрати в розмірі 0,7 % ВВП країн)[1].

Проведемо аналіз ситуації в Україні щодо обсягів та внутрішніх джерел фінансових ресурсів фінансування економічного зростання та формування фінансового потенціалу розвитку країни [2].

При стабільному зростанні ВВП України через механізм зведеного бюджету протягом 2010 – 2014 років перерозподіялось у середньому 34 відсотки ВВП країни. Щорічно здійснювалося освоєння капітальних інвестицій у обсягах від 17,52 % ВВП у 2010 р. до 12,97% у 2014 р. При цьому обсяги фінансування капітальних видатків з державного бюджету скорочувалися з 10952,2 млн. грн. (1,04 % ВВП) у 2010 р., що становило 5,8 % освоєних капітальних інвестицій, до 6497,8 млн. грн. (0,41 % ВВП) у 2013 р., що становило 2,4% від загального обсягу. Найбільші розміри освоєних капітальних інвестицій були у 2012 р. і становили 20,91 % ВВП. При цьому вважаємо, що потрібно моніторити не лише обсяги освоєних капітальних інвестицій, але й безпосередньо щодо фінансування видатків розвитку.

Розглядаючи джерела фінансування інвестицій у зазначений період, слід відмітити, що найбільшу частку (60,8% у 2010 р. та 63,8% у 2013 р.) становили власні кошти підприємств та організацій, також значну роль відігравали кредити банків та інші позики (12,3 % у 2010 р. та 15,3 % у 2013 р.). Державне фінансування таких видатків скоротилося з 9, 2 % у 2010 р. до 5,1% ВВП у 2013 р.) [3].

Фінансування економічного розвитку потребує врахування ресурсної бази такої сфери фінансової системи країни як фінанси населення (домогосподарств). Значне скорочення заощаджень населення з 15 % ВВП у 2010 р. до 2,32 % на кінець 2014 р. та коливання обсягів коштів на депозитах у банківській системі країни, що у середньому в цей період становили 26,5 % ВВП, свідчить про скорочення їх ресурсів та можливостей, недовіру даної групи потенційних інвесторів до банківської системи, негативні очікування та намагання мінімізувати ризики. Враховуючи складність розбудови ринкової економіки, посткризового відновлення, тягар військових витрат та їх вплив на добробут населення, варто державі активізувати роботу щодо ініціювання створення інвестиційних фондів, банків за участю держави, що дозволило б скоординувати зусилля, акумулювати роздрібнені ресурси домогосподарств, бізнесу та держави для фінансування суспільного розвитку.

Депозити резидентів з 2010 р. зростали з 38,6 % до 45,73 % у 2013 р., а 2014 рік показує погіршення усіх показників (при цьому потрібно враховувати, що дані за 2014 рік попередні та наслідки військових дій на території країни). Частка депозитів нерезидентів коливалася з 1,86 % у 2010 р. до 1,46% у 2013 р. та зростала у 2014 р. до 1,75% ВВП. Ресурси іноземних інвесторів займали незначну частку від 2,1 до 1,8 % ВВП відповідно.

Зазначене свідчить про низький рівень фінансування інвестиційних капіталовкладень та проектів. У зазначений період частка видатків інноваційного спрямування коливалася в межах до одного відсотка ВВП, виключення - 1,1% ВВП у 2011 р. Вважаємо, варто вдосконалити структурування видатків для їх виокремлення в частині фінансування розвитку і поліпшення їх моніторингу, посилити координацію та зацікавленість потенційних інвесторів у підтримці проектів інноваційного розвитку за допомогою надання пільгових кредитних чи податкових канікул тощо.

Література

1. Міжнародна конференція ООН по фінансуванню розвитку 2002 р. [Електронний ресурс] Режим доступу // <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/295/19/PDF/N0229519.pdf?OpenElement>
2. Статистичні матеріали Національного банку України [Електронний ресурс] Режим доступу // http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=57897
3. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування. - [Електронний ресурс] Режим доступу // <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Луценко І.С.,
к.е.н., старший викладач кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет

РЕТРОСПЕКТИВА ТА СУЧАСНИЙ СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ІНВЕСТИЦІЙ

Однією з рушійних сил економічного зростання в Україні є мобілізація та ефективне спрямування інвестиційних ресурсів у розбудову реального сектора економіки. Втім, негативні тенденції розвитку економіки України останніх років, а саме: вплив наслідків фінансово-економічної кризи, політична нестабільність, бойові дії на сході України, анексія Російською Федерацією АР Крим, відсутність реальних реформ, позначаються на її інвестиційній привабливості. Так, за результатами опитування респондентів керівників компаній-учасників Європейської Бізнес Асоціації чинниками падіння інвестиційної привабливості України у 4 кварталі 2014 р. до 2,5 балів стали війна на Донбасі (проголосувало 30 %), нововведення НБУ щодо валютного регулювання (проголосувало 28 %), відсутність реальних реформ та дезорганізація роботи державних установ (проголосувало 27 %), зростання корупції (проголосувало 11 %) [1]. Також підтвердженням втрати економіки України інвестиційної привабливості є

зменшення надходжень прямих іноземних інвестицій на 14,3 % станом на 01.10.2014 р. порівняно з відповідним періодом 2013 р.

Окрім зазначених факторів на рішення потенційних як іноземних, так й вітчизняних інвесторів істотно впливають зміни у реалізації податкової політики. Так, за результатами реалізації податкової політики останніх років, Україна за рейтингом субіндексу податкових систем у 2015 р., за даними проекту «Ведення бізнесу 2015» Світового банку, серед 189 країн світу займає 108 місце (табл. 1), що порівняно з 2014 р. покращила свої позиції на 49 п.

Таблиця 1

Рейтинг субіндексу податкових систем України та інших країнах світу

Країни	Місце у рейтингу	Платежі (кількість)	Час (кількість годин на рік)	Середньозважена ставка оподаткування, %
Україна	108	5	350	52,9
Росія	49	7	168	49,0
Білорусія	60	7	183	52,0
Польща	87	18	286	38,7
Німеччина	68	9	218	48,8
Грузія	38	5	362	16,4

Джерело: складено автором за даними [2]

Крім того, важливим інструментом податкової політики, що впливає на рішення інвесторів є податкові пільги. Так, інвестиційні податкові пільги в Україні почали надаватись для іноземних інвесторів з 1992 р. Серед основних пільг виділялись:

- 5-, 3- та 2-річні «податкові канікули» з податку на прибуток для підприємств з іноземними інвестиціями за участю українського капіталу;

- зменшення суми доходу, що підлягає оподаткуванню, на величину фактично здійснених іноземних інвестицій – для підприємств, що повністю належать іноземному інвестору; встановлення подібних пільг для дочірніх підприємств, що створені підприємствами з іноземними інвестиціями;

- 5-річне звільнення підприємств з іноземними інвестиціями за участю українського капіталу від сплати податку на додану вартість при реалізації ними товарів, робіт, послуг власного виробництва.

Нестабільність податкового законодавства періоду 1992-1996 рр. та поступова відміна податкових пільг для підприємств з іноземними інвестиціями спричинила недовіру сумлінних іноземних інвесторів до України. Хоча за вищезазначений період чисельність підприємств з іноземними інвестиціями зросла в 4,6 рази⁴, а надходження прямих іноземних інвестицій в Україну збільшилось у 3 рази⁵.

Також, для залучення інвестицій в Україні з 1998 для суб'єктів господарювання, які функціонували у спеціальних економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку почали надаватись преференції з оподаткування, а саме:

- звільнення інвестицій від оподаткування;

- звільнення від сплати ввізного мита, ПДВ, акцизного збору, внесків до Інноваційного фонду та Фонду зайнятості протягом освоєння інвестицій, перших двох, п'яти років, до 2009 року або протягом всього періоду дії спец режиму;

- повне звільнення від сплати податку на прибуток після отримання першого прибутку в перші роки (3-5 років) або часткове звільнення (сплата 20-50% відставки відповідного податку) з третього по шостий роки, або протягом всього терміну дії спецрежиму;

- звільнення від сплати податку на землю на певний термін або на весь період діяльності.

У результаті надання ВЕЗ та ТПР таких пільг на першому етапі їх функціонування сприяло зміцненню позицій вітчизняних виробників на внутрішньому та світовому ринках. Втім, згодом результати діяльності територій зі спеціальним режимом оподаткування виявились досить сумнівними та не виправдали покладених на них завдань. Так, наприклад, інвестицій у ВЕЗ та ТПР було залучено тільки на 45,2 % від запланованих проектами, іноземних інвестицій на 49,6 %, також на 70,5 % виконання спостерігається і щодо створення нових та збереження робочих місць.

Таким чином, зазначені пільги для ВЕЗ та ТПР було скасовано з березня 2005 р.

Варто відмітити, реалізацію податкової політики щодо ефективності стимулювання залучення інвестицій у розвиток реального сектору економіки з 2013 р., а саме:

- введення спеціального режиму оподаткування прибутку підприємств, що здійснюють інвестиційний проект за ставкою: з 1 січня 2013 року по 31 грудня 2017 року включно - 0 відсотків; з 1 січня 2018 року по 31 грудня 2022 року включно - 8 відсотків; з 1 січня 2023 року - 16 відсотків;

- звільнення від оподаткування ввізним митом імпорт устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, що не виробляється в Україні;

- використання методу нарахування амортизації основних засобів, що входять до груп 2 (капітальні витрати на поліпшення земель, не пов'язані з будівництвом) і 3 (будівлі) як прискорене зменшення залишкової вартості.

Крім того, до позитивних сторін варто віднести запровадження низки критеріїв до суб'єктів господарювання, які здійснюватимуть інвестиційні проекти у пріоритетні галузі економіки та отримуватимуть податкові пільги. Оскільки, необгрунтоване надання податкових пільг у 1991-1998 рр. підприємствам з іноземними інвестиціями призвело до зловживань в цій сфері діяльності та втрат бюджету.

⁴ Розраховано автором за даними [3]

⁵ Розраховано автором за даними [3]

Однак, зазначені податкові стимули діяли тільки упродовж 2013-2014 рр. Оскільки у 2015 р. у результаті внесення змін до Податкового кодексу України такі пільги для суб'єктів господарювання пріоритетних галузей економіки було відмінено. Така нестабільність податкового законодавства знов викликає недовіру сумлінних інвесторів до залучення інвестицій у економіку України.

Для суб'єктів господарювання до 01.01.2016 р. залишилась тільки ставка 0% з податку на прибуток, у яких чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за даними фінансової звітності, за останній річний звітний період не перевищує трьох мільйонів гривень та нарахованої за кожний місяць звітного періоду заробітної плати (доходу) працівників, які перебувають з платником податку у трудових відносинах, є не меншим, ніж дві мінімальні заробітні плати, розмір якої встановлено законом, та які відповідають одному із таких критеріїв [4]:

- утворені в установленому законом порядку після 1 квітня 2011 року;
- діючі, у яких протягом трьох послідовних попередніх років (або протягом усіх попередніх періодів, якщо з моменту їх утворення пройшло менше трьох років), щорічний обсяг доходів задекларовано в сумі, що не перевищує 3 млн.грн., та у яких середньооблікова кількість працівників протягом цього періоду не перевищувала 20 осіб;
- які були зареєстровані платниками єдиного податку в установленому законодавством порядку в період до набрання чинності Податкового кодексу України та у яких за останній календарний рік обсяг виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) становив до 1 млн.грн. та середньооблікова кількість працівників становила до 50 осіб.

Втім, ураховуючи той факт, що в світовій економіці спостерігається посилена конкурентна боротьба серед зарубіжних країн за інвестиційні потоки, конкуренти України постійно дбають про зростання своєї інвестиційної привабливості, створюючи лібералізаційні умови щодо залучення інвестицій, зокрема надають їй податкові стимули для суб'єктів підприємницької діяльності. Однак, повертаючись до податкової політики України, попри позитивні зрушення, вона й далі реалізує фіскальну мету, а завдання пов'язані з стимулюванням розвитку, захисту окремих галузей реального сектору економіки та залученням інвестицій, створенням додаткових робочих місць вирішують без системно та не дають помітного ефекту.

Література

1. Пріоритети інвестиційного забезпечення структурних реформ у промисловості України. – К.: НІСД – 2014 – 57 с.
2. Інформація Світового Банку «Doing Business» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/about-us-2015>
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk>
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

УДК 336.027

Морицан В.Ф.,
викладач кафедри фінансів,
Матіїв М.В.,
студентка економічного факультету,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка”,
м. Івано-Франківськ

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Державне регулювання інвестиційної діяльності в Україні є важливою складовою системи управління економікою та інструментом реалізації інвестиційної політики держави. Головною його метою є створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку України. Також державне управління інвестиційною діяльністю можна визначити як підзаконну, юридично-владну виконавчу та розпорядчу діяльність відповідних органів виконавчої влади зі здійснення покладених на них функцій управління, необхідних у процесі управління економічним розвитком країни.

Через нерідко непродуману фінансову політику в регіонах практично втрачено кошти приватних та інституційних інвесторів: ні домогосподарства, ні вітчизняні, ні іноземні інвестори – юридичні особи не поспішають вкладати свої кошти в реальну економіку.

Тому важливо охарактеризувати стратегії і визначити основні засоби, методи, принципи та напрямки державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні з метою закладення підвалин економічного зростання.

Для визначення ролі держави в управлінні інвестиційною діяльністю, в першу чергу, необхідно визначитись, що собою являє державне регулювання.

Отже, державне регулювання – це сукупність інструментів, за допомогою яких відповідні органи держави на базі законодавства та в межах своєї компетенції здійснюють вплив на процес функціонування тієї чи іншої сфери суспільного життя [3, с. 67].

Упровадження ринкових реформ потребує значної фінансової підтримки з боку держави, але її внутрішні джерела дуже обмежені і використовуються переважно для підтримки життєво важливих сфер економіки, тому велика увага приділяється пошуку додаткових джерел фінансування, розвитку народного господарства, серед яких велике значення відіграють іноземні інвестиції [2, с. 327].

Основними напрямками інвестиційної політики в Україні мають бути:

- послідовне зниження регуляторного тиску на інвесторів і відсутність диверсифікованих джерел інвестицій, нерівномірність їх розподілу між регіонами;

- зростання динаміки інвестування не лише в галузі зі швидким обігом капіталу, а й у високотехнологічні або стратегічно важливі для держави сфери;
- зниження соціального напруження, досягнення остаточного підходу у виділенні коштів на потреби соціальної сфери;
- залучення іноземних інвестицій, отримання іноземних кредитів, створення спільних підприємств з іноземним капіталом за такими напрямками, як розвиток переробної промисловості, агропромислового комплексу;
- створення ефективних форм і механізмів управління інвестиційною діяльністю [4, с. 19].

Кабінет Міністрів України 29 вересня 2010 р. схвалив Концепцію Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011– 2015 рр., де в якій передбачено проведення активної державної політики із стимулювання розвитку інвестиційної діяльності в Україні, зокрема на засадах розвитку системи державних інвестицій, підвищення ефективності та посилення прозорості функціонування механізмів державно-приватного партнерства та стимулювання залучення приватних інвестицій у реальний сектор економіки.

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що державне регулювання інвестиційної діяльності – це складова державного управління економікою, що полягає в підтримці інвестиційної діяльності з боку держави, що здійснюється шляхом прямої участі держави в інвестиційній діяльності та через створення сприятливих умов для її розвитку.

Література

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.
2. Вовчак О. Д. Інвестування : навч. посіб. / О. Д. Вовчак. – Львів : Новий Світ – 2000, 2008. – 544 с.
3. Гераймович В. Л. Проблеми державного регулювання інвестиційного процесу в Україні / В. Л. Гераймович. – 2011. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
4. Іваноньків О. О. Політика держави щодо інвестиційної діяльності в Україні та перспективного прямого іноземного інвестування / О. О. Іваноньків. – Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 11 (77). – С. 12–20.

Морозова Г.С.,

доцент кафедри фінанси,

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

РОЗВИТОК РИНКУ ФАКТОРИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Функціонування суб'єктів господарської діяльності все більше потребує якісного управління фінансовими ресурсами, зокрема швидкістю обороту капіталу. Одним із інноваційних для українського ринку способів управління оборотним капіталом є факторинг.

Факторинг забезпечує таку систему взаємовідносин з покупцями, при якій постачальник може надавати конкурентні відтермінування платежів своїм клієнтам, не відчуваючи при цьому дефіциту в оборотних коштах.

Перш ніж перейти до розгляду вітчизняної практики факторингової діяльності, необхідно уточнити сутність поняття «факторинг» і його особливості відповідно до норм міжнародного та вітчизняного права. Адже саме процес становлення нормативно-правового забезпечення окремого виду фінансових відносин може, певним чином, пояснити вектор їх розвитку.

У світовій практиці поняття факторинг прийнято розглядати у відповідності із положеннями Конвенції про міжнародний факторинг, прийнятої ще у 1988 році Міжнародним інститутом уніфікації приватного права. Так, згідно із цим документом, факторинг – це процес перепоступки факторинговій компанії неоплачених боргових вимог (у вигляді рахунків-фактур) у поєднанні з елементами фінансового, бухгалтерського, інформаційного, збутового, страхового, юридичного та іншого обслуговування постачальника. Отже, відповідно до норм міжнародного права, факторинг являє собою комплексну послугу, яка, з одного боку, передбачає фінансування дебіторської заборгованості клієнта – постачальника (виробника, продавця) певних товарів чи послуг, а, з іншого боку, – надання факторинговою компанією своєму клієнту додаткових супутніх послуг, пов'язаних із фінансовим консалтингом, оптимізацією його збутової діяльності, ефективним управлінням портфелем дебіторської заборгованості тощо.

У свою чергу, в Україні тривалий час факторингові відносини регламентувалися лише окремими положеннями Цивільного та Господарського кодексів України. Так, згідно з даними нормативно-правовими актами факторинг визначається як кредитна операція під заставу документів, які засвідчують право грошової вимоги продавця до покупця за відвантажені товари або надані послуги.

Таким чином, у процесі факторингового обслуговування постачальник фактично передає свій статус кредитора третій стороні – факторинговій компанії, якій у майбутньому покупець повинен буде сплатити свій борг перед постачальником. По суті факторинг – це трансформація кредитних зобов'язань покупця перед продавцем у його кредитні зобов'язання перед фінансовою установою, що надає факторингові послуги.

Послуга факторингу в Україні доволі таки молода. Зародження та формування українського ринку факторингу припадає на 2001 рік. Першим банком, що розпочав надавати послуги з факторингових операцій, був АКБ "Укрсоцбанк". Станом на 30.06.2014 року в Державному реєстрі фінансових установ міститься інформація про 175 фінансові компанії, які мають право надавати послуги факторингу, що на 128 компаній більше, ніж в 2008 р.

Основним споживачем факторингових послуг залишається середній та малий бізнес, який характеризується найвищою динамікою розвитку, тобто найбільше потребує постійного поповнення оборотних коштів. При цьому, одними з основних клієнтів факторингових компаній є банківські установи, які, як правило, передають на обслуговування факторинговим компаніям прострочену заборгованість (переважно за договорами споживчого кредитування).

Не зважаючи на світову фінансову кризу, яка охопила будь-яку сферу економіки, зокрема і ринок факторингових послуг, у більшості країн світу вже відновились загальні обороти факторингового обслуговування та стали більшими, ніж в часи докризової ситуації. В Україні ринок факторингових послуг також набуває широкого розвитку. Протягом першого півріччя 2014 року фінансові компанії уклали 8169 договорів факторингу на загальну суму 6843,5 млн. грн., виконали 9491 договорів на суму 5204,3 млн. грн. Діючими на кінець першого півріччя 2014 року залишалося 5725 договори факторингу. При цьому, за результатами I півріччя 2014 року порівняно з відповідним періодом 2013 року відбулося збільшення на 184,6% (4438,8 млн. грн.) операцій факторингу у вартісному виразі, в той час як кількість договорів збільшилась на 2,3% (на 182од.).

Важливим показником, який характеризує факторингові послуги, є джерела їх фінансування. Динаміка структури джерел фінансування факторингових операцій за 2008 – 2013 рр. є досить нестійкою та істотно коливається, в першу чергу за рахунок зміни частки власних коштів та банківських кредитів.

В 2013 році частка власних коштів становить 61,6% і є найбільшою в структурі джерел фінансування, що на 58,3 відсоткові пункти вище даного показника за 2008 рік. Станом на кінець 2014 року частка банківських кредитів становила 33,3%, що на 25,3 відсоткових пункти менше, ніж за 2008 рік. Доля позичкових коштів юридичних осіб (крім банківських кредитів) в 2014 році значно скоротилась і була найменшою за весь досліджуваний період – 3,7 % від загальної суми джерел фінансування.

Обсяг фінансування факторингових операцій за рахунок власних коштів станом на 30.06.2014 року збільшився у три рази (до 4080,6 млн. грн.) в порівнянні з показником на відповідну дату 2013 року; обсяг банківських кредитів збільшився в 2,9 рази (до 2523,4 млн. грн.); обсяг позичкових коштів юридичних осіб (крім банківських кредитів) зменшився на 8,4% (до 138,2млн. грн.).

Аналіз розподілу за галузями обсягів наданих фінансових послуг за укладеними договорами факторингу показав, що за перше півріччя 2014 року порівняно з аналогічним періодом 2013 року відбулося збільшення укладених договорів за такими галузями, як: будівництво – у 41,4 рази (64,6 млн. грн.) та сфера послуг – у 1,8 рази (27,8 млн. грн.).

В той же час, укладено договори факторингу за галузями, по яких протягом першого півріччя 2012 р. та першого півріччя 2013 р. не укладалися договори, а саме: транспортна сфера – 3,0 млн. грн., добувна промисловість – 0,1 млн. грн. Як і в попередньому періоді, найбільшу частку (97,5 %) продовжують складати «інші» галузі. І хоча дану категорію Нацфінпослуг у своїх звітах подає без деталізації, на думку аналітиків, категорія «інші» головним чином сформована підприємствами торговельної галузі (торговельне фінансування).

Для прикладу, у Великобританії факторинг не обслуговують виробничі компанії, компанії сфери послуг та оптово-роздрібною торгівлі. В Італії факторинг широко використовується в сфері комерційних, транспортних та телекомунікаційних послуг. У Данії найбільший попит на послуги факторингу спостерігається з боку текстильної промисловості, в Греції – харчової промисловості, тоді як в Австрії – електроенергетичної, переробної та хімічної галузей.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, спостерігаємо динамічні темпи розвитку ринку факторингових послуг в Україні. Не зважаючи на деяку ризиковість факторингу на сьогодні, він є найперспективнішою формою рефінансування дебіторської заборгованості та найефективнішим знаряддям фінансового менеджменту для виходу суб'єктів господарювання з кризового стану. Він прискорює одержання більшої частини платежів, гарантує повне погашення заборгованості і знижує витрати з ведення рахунків. Факторинг дає гарантію платежу і рятує постачальників від необхідності брати додаткові й дуже дорогі кредити в банку. Все це сприятливо впливає на фінансове становище підприємств. Але поруч з цим, констатуємо, що серед основних проблем розвитку ринку факторингових послуг, які існують на сьогоднішній день в Україні, варто виділити наступні: недосконалість вітчизняного законодавства; відсутність професійних навичок та досвіду роботи учасників ринку факторингу; використання банками при оцінюванні потенційного клієнта факторингу схеми, ідентичної при кредитуванні; відсутність чітких методичних рекомендацій. А тому, для розвитку ринку факторингових послуг в Україні пропонується: урегулювати законодавчо-нормативну базу шляхом прийняття ЗУ "Про факторинг"; підвищити кваліфікацію працівників щодо проведення факторингових операцій; підтримати учасників факторингового бізнесу; поширювати факторинг серед малого та середнього бізнесу; підтримувати розвитку факторингових компаній, для яких цей вид операцій є профільним за участю держави; адаптувати європейські моделі факторингових схем для українського ринку з метою вирішення основного завдання сьогодення – зниження показників втрат.

Література

1.Смачило В. В. Сутність факторингу та його використання при управлінні дебіторською заборгованістю в Україні / В. В. Смачило, Є. В. Дубровська // Фінансова політика й економічне регулювання Фінанси України. – 2007.– № 7. – С. 35 – 45.

2. Левченко Н.М. Факторинг як інструмент ефективного управління дебіторською заборгованістю підприємств / Н. М. Левченко, Г. В. Кравченко // Економічний простір. – 2009.– № 23/2. – С. 242 – 251.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ

Формування належної фінансової бази органів місцевого самоврядування, побудова досконалого механізму формування фінансових ресурсів на місцевому рівні досягається за умови реалізації політики економічної стабільності, за якої максимальна увага законодавчої й виконавчої влади приділяється ефективному формуванню фінансових ресурсів місцевих бюджетів.

З часу здобуття незалежності України процеси реформування, що тривають у системі державного управління та місцевого самоврядування України, обумовили необхідність пошуку нових наукових підходів до розв'язання проблеми ефективного управління місцевими бюджетами в контексті проведення адміністративно-територіальної реформи.

Ефективне функціонування системи місцевого самоврядування значною мірою залежить не стільки від обсягу повноважень, якими наділені органи місцевого самоврядування, скільки від наявності в їх розпорядженні матеріальних, фінансових та інших ресурсів, необхідних для виконання покладених на них функцій.

Українські та зарубіжні науковці приділяють увагу дослідженню такого поняття як фінансове забезпечення місцевого самоврядування, що обумовлено необхідністю достатнього рівня фінансових ресурсів для реалізації завдань місцевого значення. У наукових працях О. Кириленко, С. Юрія фінансове забезпечення подано як один із методів фінансового механізму, покликаною забезпечувати розподільчі та перерозподільчі процеси з метою утворення доходів і фондів коштів[1, с. 54]. В. Опарін вважає, що фінансове забезпечення — це структурна підсистема фінансово-кредитного механізму, система джерел і форм фінансування розвитку економічної та соціальної сфер суспільства [1, с. 61].

Деякі українські вчені, А. Берлач, О. Башняк, О. Василик, Л. Воронова, фінансове забезпечення пов'язують з безповоротним безвідплатним виділенням коштів з Державного та місцевих бюджетів на виконання загальнодержавних функцій, функцій місцевого самоврядування та забезпечення функціонування бюджетних підприємств, установ та організацій[2, с. 123].

В.М. Родіонова розуміє під фінансовим забезпеченням покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, що акумулюються суб'єктами господарювання і державою. Формами фінансового забезпечення виділяє самофінансування, кредитування й державне фінансування, а інструментами механізму фінансового забезпечення склад і структуру його джерел[3, с. 79].

Серед вітчизняних та зарубіжних, зокрема російських, досліджень у сфері управління та державного управління можна виділити два основних підходи до визначення ресурсного забезпечення –статичний та управлінсько-логістичний. Наприклад, у роботі А.Мельник, О.Оболенського, А.Васіної, Л.Гордієнко ресурсне забезпечення трактується як сукупність ресурсів, що використовуються чи можуть використовуватися організацією для здійснення своєї діяльності[4, с. 36]. Однак, у даному дослідженні термін "забезпечення" вживається у широкому сенсі. Мається на увазі створення фінансових засад діяльності місцевого самоврядування, гарантування певного рівня фінансових ресурсів, надання їх в достатній кількості з метою задоволення потреб місцевого самоврядування, створення надійних умов для здійснення ним своїх функцій.

Таким чином, термін "фінансове забезпечення" використовується вченими для пояснення особливостей фінансово-кредитного механізму, а також стосовно місцевого управління та самоврядування.

Узагальнюючи підходи до визначення терміну «фінансове забезпечення», можна дійти висновку, що воно здійснюється в таких формах:

- бюджетне фінансування, що здійснюється на безповоротній основі за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів;
- кредитування, яке здійснюється за рахунок мобілізації тимчасово-вільних коштів на основі принципів забезпеченості, платності, поверненості, цільового призначення;
- самофінансування, засноване на використанні власних ресурсів для забезпечення розвитку суб'єктів підприємницької діяльності[5, с. 59].

З метою створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень необхідно вжити низку заходів та взяти до уваги, що:

- визначені законом повноваження органів місцевого самоврядування для їх здійснення мають бути забезпечені відповідними ресурсами;
- обсяг дотації вирівнювання з державного бюджету розраховується на основі уніфікованих стандартів надання адміністративних та соціальних послуг;
- фінансову основу здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень становлять податки та збори, які за своєю природою зв'язані з територією відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Суттєво розширюються права органів місцевого самоврядування щодо визначення податкової бази та регулювання ставок оподаткування;
- матеріальною основою місцевого самоврядування повинно бути майно, серед іншого земля, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст (комунальної власності), а також об'єкти їх спільної власності.

Завдяки проведенню адміністративно-територіальної реформи в Україні можливо створення умов для раціонального використання фінансових ресурсів місцевого самоврядування, досягнення економії грошових засобів за рахунок реорганізації системи надання суспільних благ за рахунок органів місцевої влади, акумуляції податкових платежів з урахуванням податкового потенціалу кожного регіону.

Література

1. Юрій С. І. Антологія бюджетного механізму [Текст] / Юрій С.І., Демянишин В.Г., Буздуган Я.М. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 250 с.
2. Василик О. Д. Бюджетна система України: підручник / Василик О. Д., Павлюк К. В. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. — 496 с.
3. В.М. Родіонова Фінанси : підруч. під ред. В.М. Родіонова / В.М. Родіонова, В.Я. Вавілов, Л.І. Гончаренко. – М. : Финансы и статистика, 1993. – 432 с.
4. Державне управління: [навч. посіб.] / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко. – К. : Знання-Прес, 2003. –343 с. – (Вища освіта XXI стаття).
5. Фінанси: [навч. посіб.] / О.П. Близнюк, Л.І. Лачкова, В.І. Оспіщев [та ін.]/ за ред. І.В. Оспіщева. – К. : Знання, 2006. –415 с.

УДК 369.06(061.1 ЄС)

Новосад Я.С.,
аспірант,

Львівська державна фінансова академія

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В КРАЇНАХ СНД

На сьогоднішній день, коли система державного медичного страхування в Україні тільки зароджується, для того щоб обрати найоптимальнішу модель медичного страхування, слід максимально використовувати позитивний досвід держав пострадянського простору, у яких система медичного страхування розвивалась в подібних умовах та функціонує роками.

Росія одна з перших серед країн колишнього СРСР ввела загальнообов'язкове медичне страхування. Більшість авторів вважає, що саме це дало змогу системі охорони здоров'я Російської Федерації (РФ) пережити кризу 90-х років минулого століття в умовах гострого дефіциту бюджетних коштів.

Медичне страхування РФ здійснюється в двох видах: обов'язкове та добровільне. Обов'язкове медичне страхування (ОМС) є частиною державного соціального страхування. Базова програма ОМС включає первинну медико-санітарну допомогу в амбулаторно-поліклінічних, санітарно-поліклінічних організаціях та лікарнях, включаючи медикаментозне забезпечення, жінкам в період вагітності, під час та в післяродовий період [1].

Суб'єктами добровільного медичного страхування (ДМС) є роботодавці, які, приймаючи на роботу працівника, укладають договір медичного страхування та надають останньому гарантований пакет послуг медичного обслуговування, та сплачують страхові внески з нарахувань на фонд оплати праці.

Система добровільного медичного страхування не покриває витрат жінок в період вагітності та пологів, на косметичну або пластичну хірургію, а також консультації клінічних психологів, більшість видів стоматологічних послуг, фізіотерапію, витрат на лікування онкологічних захворювань, туберкульоз і тому подібне [2].

Серед інших країн пострадянського простору, де сьогодні успішно функціонує система медичного страхування є Естонія.

Медичне страхування в Естонії, яке діє з 1 січня 1992 року, побудоване за принципом солідарності: у разі хвороби вартість оплачених лікарняною касою (ЛК) медичних послуг не залежить від того, скільки соціального податку сплатила конкретна людина і чи працює вона в цей час взагалі. До того ж ЛК оплачує лікування непрацюючого населення. Медичне страхування фінансується з соціального податку, розмір якого в Естонії становить 33% – його сплачує роботодавець, сам громадянин або держава (наприклад, за пенсіонерів, дітей, матерів, які виховують дітей віком до 3 років; тих, хто отримує допомогу по безробіттю, військовослужбовців тощо).

За оцінкою експертів, сильною стороною системи фінансування охорони здоров'я Естонії є її стабільність, досягнута завдяки цілеспрямованим соціальним податкам і впорядкованій бюджетній політиці лікарняної каси.

Медичне страхування передбачає компенсацію жінкам у віці до 40 років на штучне запліднення. Клопотати про неї можуть пацієнтки, які мають медичні показання до такої процедури, в тому числі й ті, які вже її проходили. До того ж компенсацію у зв'язку з пологами ЛК виплачує з першого дня і в розмірі 100%. Це ж стосується і відшкодування на усиновлення дитини [3].

В Латвії реформа охорони здоров'я почалася в 1993 році. Її основний принцип – централізація всіх фінансових ресурсів і децентралізація заходів в самій галузі. Половина грошових коштів в охороні здоров'я – це податки з населення, друга частина надходить з держбюджету. І працююче, і непрацююче населення застраховане.

Поліклініки функціонують, але робота їх трансформується. В поліклініці пацієнт, крім сімейного лікаря може побувати у одного-двох фахівців, зробити аналізи. Звільнені від оплати малозабезпечені (при наявності підтверджуючого документа), вагітні [2].

У Литві система обов'язкового медичного страхування діє (з середини 1997) на основі принципів універсальності та солідарності, яка забезпечується Національним фондом медичного страхування (НФМС) при Міністерстві охорони здоров'я ЛР [4].

За рахунок коштів НФМС застрахованим особам надаються безкоштовні медичні послуги, зокрема первинне амбулаторне лікування, спеціалізована допомога амбулаторного та стаціонарного лікування, первинна медична допомога, догляд за хворими, підтримує лікування, проведення аналізів, обстежень і процедур, реабілітація, санаторно-курортне лікування та інші послуги. Кошти НФМС також використовуються для відшкодування страховальнику витрат на "компенсовані" ліки і засоби медичної допомоги, виписані для амбулаторного лікування.

Підсумовуючи, слід вказати, що на етапі вибору моделі законодавчого забезпечення обов'язкового медичного страхування в Україні науковцям та законодавцям варто більш ретельно вивчити досвід країн СНД. Серед позитивних аспектів організації охорони здоров'я та системи обов'язкового медичного страхування цих країн можна

назвати такі [5]:

- можливість працюючого забезпечувати медичне страхування непрацюючих членів його сім'ї;
- вартість оплачених медстраховкою медичних послуг не залежить від того, скільки податку сплатила конкретна людина і чи працює вона в цей час взагалі;
- можливість вільного вибору страхової компанії, лікаря, медичної установи.

Таким чином, досягнення країн СНД повинні в обов'язковому порядку бути враховані в Україні. Метою такого роду аналізу має стати створення в нашій державі дійсно якісного закону, котрий захищатиме права, свободи та законні інтереси громадян у сфері охорони здоров'я.

Література

1. Медичне страхування в деяких країнах східної Європи, Росії, Латвії [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.likar.info/biblioteka/article-43588-medichne-strahuvannya-v-deyakih-krayinah-shidnoyi-yevropi-rosiyi-latviyi-oglyad-skladeniy-z-fragmentiv-statey/>
2. Медичне страхування в деяких країнах східної Європи, Росії, Латвії <http://www.likar.info/biblioteka/article-43588-medichne-strahuvannya-v-deyakih-krayinah-shidnoyi-yevropi-rosiyi-latviyi-oglyad-skladeniy-z-fragmentiv-statey/>
3. Шевченко М. Медстрахуванням в Естонії. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.vz.kiev.ua/ru/yaka-strahova-medicina-potribna-ukra%D1%97ni/>
4. Досвід країн Східної та Центральної Європи із запровадження системи медичного страхування. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1924070137398/meditsina/dosvid_krayin_shidnoyi_tsentralnoyi_yevropi_zaprovadzhennya_sistem_i_medichnogo_strahuvannya
5. Машина Н. І. Міжнародне страхування : навч. посібн. / Н. І. Машина // – К. : Центр навч. літ-ри, 2006 р. – 504 с.

Олійник А.А.,

викладач,

кафедра «Бухгалтерського обліку»,

Кіровоградський національний технічний університет

ВИРОБНИЦТВО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ЕКОЛОГІЧНО – ЧИСТОЇ (ОРГАНІЧНОЇ) ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Основною метою створення та діяльності більшості підприємств (у тому числі і сільськогосподарських) є отримання прибутку, проте діяльність у аграрному секторі має суттєву специфіку (сезонність, залежність від кліматичних умов, високий ступінь ризику тощо).

Найважливішим показником, що характеризує прибутковість сільськогосподарського виробництва при вирощуванні сільськогосподарських культур є розмір отриманого врожаю з одиниці площі (як правило, центнерів з 1 гектару).

З метою отримання максимального врожаю більшість сільськогосподарських товаровиробників використовують новітні агротехнології, різноманітні добрива, гербіциди, хіміко-техногенні інтенсифікації тощо, не враховуючи, що інтенсивне використання агрохімікатів не тільки підсилює процеси забруднення агроєкосистем і деградацію гумусу – основи ґрунтової родючості [1, 4, 5], а і стають шкідливими для споживання населенням. Тому, необхідно оптимізувати рослинно - мікробну взаємодію в агроценозах з метою більш ефективного використання біологічного потенціалу ґрунту та забезпечення населення екологічно безпечною продукцією. На сьогодні вирішити це питання можливо шляхом або внесення у ґрунт органічних та мінеральних добрив, які оптимізують діяльність аборигенної мікрофлори, або ж збагаченням високоефективними штамами азотфіксуючих, фосформобілізуючих мікроорганізмів, продуцентами та абіотичними речовинами. Проте, суттєвими проблемами на шляху їх вирішення є інертність сільськогосподарських товаровиробників, які продовжують використовувати традиційні підходи при вирощуванні продукції, тим самим унеможливаючи (на свою думку) падіння рентабельності виробництва з одного боку, і несформованість ринку споживачів екологічно чистої (органічної) продукції з іншого.

Необхідність стимулювання виробництва екологічно чистої продукції обумовлена наступним:

- гарантована якість, безпечність і корисність (для споживача);
- збереження, підвищення родючості і якості ґрунту (для виробника сільськогосподарської продукції);
- збереження природного навколишнього середовища на довгострокову перспективу (для суспільства).

Саме ці обставини обумовлюють необхідність регулювання виробництва і споживання екологічно чистої продукції [2, 3].

Зростання попиту на екологічно чисту продукцію харчування пов'язано з прагненням людей дбати про стан свого здоров'я. Виробники сільськогосподарської продукції, які здійснювали свою діяльність на засадах органічного виробництва закордоном, отримали низьку перевагу, а саме:

- високу якість вирощеної продукції,
- державне сприяння виробництву;
- вихід на зовнішні ринки збуту тощо.

Підтримка вітчизняного виробника екологічно чистої продукції дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємств шляхом отримання економічного та екологічного ефекту, буде сприяти створенню сприятливих умов для реалізації стратегії індустріального розвитку національної економіки на принципах інновацій та модернізації. При цьому необхідно враховувати як закордонний досвід так і вітчизняні особливості функціонування сільськогосподарського виробництва.

Суттєвою проблемою є також сертифікація органічної продукції в Україні.

Впровадження виробництва сільськогосподарської екологічно – чистої продукції рослинництва в Україні потребує розробки методичного забезпечення щодо реалізації такого виробництва з врахуванням галузевих особливостей, формування економічного механізму стимулювання суб'єктів реалізації і споживання екологічно чистої продукції, застосування сучасних інформаційно - комунікаційних технологій з метою інформаційного забезпечення як виробників так і споживачів цієї продукції.

Література

1. Petersen Jan-Erik. Energy production with agricultural biomass: environmental implications and analytical challenges / Jan-Erik Petersen // Eur. Rev. Agric. Econ. – 2008. – September, 35. – P. 385–408.
2. Артиш В.І. Організаційно – економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні / В.І. Артиш // Економіка АПК. – 2009. - №2. – С. 117 – 120.
3. Зіновчук Н.В. Деякі аспекти державного регулювання виробництва екологічно чистої продукції в Україні / Н.В. Зіновчук // Науковий вісник НАУ. – 2002. - №2. - С. 51 – 56.
4. Кобець М. І. Еколого-економічні проблеми сучасного землекористування / М. І. Кобець // Вісн. СНАУ. – 2003. – Вип. 1–2. – С. 213–218. – (Серія «Економіка та менеджмент»).
5. Парфенюк Г.І. Інтенсивність мікробіологічних процесів в опідзоленому чорноземі при біологізації землеробства / Г.І. Парфенюк // Агроекологічний журнал. – 2001. – № 2. – С. 30–31.
6. Харченко М.О. Проблеми та перспективи впровадження екологічно чистого виробництва в Україні // Вісник СумДУ – 2011. – № 2. – С. 176-182

УДК 336.71: 339.743

Онуфрічук К.І.,

аспірантка відділу грошово-кредитних відносин,
ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАНУ"
м. Київ

СУЧАСНА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ВАЛЮТНИХ ОБМЕЖЕНЬ В УКРАЇНІ

Відповідно до стратегії розвитку національної економіки, яка включає підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Україна в обмежені строки зобов'язалась здійснити лібералізацію операцій з капіталом та валютного регулювання. Певні заходи в цьому напрямі реалізовано, зокрема розпочато процес переходу до плаваючого валютного курсоутворення.

Проте, з огляду на складну економічну та фінансову ситуацію, значну девальвацію гривні, падіння рівня ЗВР, зниження експорту та валютних надходжень, появу множинних курсів та скорочення ресурсної бази банків, НБУ прийняв ряд постанов, які призвели до пожорсткішання валютного регулювання. У відповідних постановах відзначено, що дані заходи спрямовані на стабілізацію ситуації на валютному ринку і носять тимчасовий характер. В подальшому планується скасувати введені обмеження та продовжити подальше проведення лібералізації валютного регулювання та операцій з капіталом [1, с. 7].

Так, Правління НБУ прийняло ряд нормативних актів, серед яких Постанова НБУ № 758 "Про врегулювання ситуації на грошово-кредитному і валютному ринках України", яка набрала чинності з 3 грудня 2014 р. і діє до 3 березня 2015 р., в рамках якої введено ряд нових обмежень на здійснення купівлі-продажу іноземної валюти на внутрішньому ринку та поновлено дію скасованих раніше.

Зокрема, для фізичних осіб запроваджено низку вимог, серед яких обмеження максимальної суми видачі готівкових коштів у національній валюті в межах 150 000 грн на добу на одного клієнта, та в іноземній валюті з поточних та депозитних рахунків в еквіваленті до 15 000 грн.

Враховуючи посилення напруги на готівковому сегменті валютного ринку, Постановою НБУ № 758 передбачено зменшення максимальної суми продажу готівкової іноземної валюти одній особі в один операційний день до суми, що не перевищує в еквіваленті 3000 грн (94 дол. США станом на 23.02.2015 р.). Дане обмеження не поширюється на купівлю фізособами-резидентами готівкової валюти для погашення зобов'язань за валютними кредитами у банках. В результаті запровадження даних обмежень обсяг валюти, проданої населенню, стрімко зменшувався: середньомісячний показник 2013 р. становив 1 600,8 млн дол. США, у січні 2014 р. – 1 562 млн дол. США, в липні 2014 р. – 675,1 млн дол. США, у вересні – 540,8 млн дол. США, у листопаді – 197,2 млн дол. США, а у січні 2015 р. – 109 млн дол. США [2].

Ще одне обмеження для фізичних осіб було введено в дію Постановою НБУ № 540 від 29 серпня 2014 р., згідно з якою перекази іноземної валюти за кордон без підтвердних документів можуть здійснюватись на суму, що в еквіваленті не перевищує 15 000 грн в один операційний день, та при наявності підтвердних документів – на суму, що перевищує 15 000 грн, але не більше, ніж 150 000 грн на місяць.

Крім того, згідно із змінами до Податкового кодексу, з 1 січня 2015 р. фізичні особи, які здійснюють операції з купівлі іноземної валюти в готівковій формі (крім фізичних осіб, що здійснюють операції з купівлі іноземної валюти для погашення кредитів), зобов'язані сплачувати збір на обов'язкове державне пенсійне страхування за ставкою 2 %.

Для юридичних осіб запроваджено також ряд обмежень, серед яких діє вимога щодо обов'язкового продажу експортної валютної виручки у розмірі 75 %. Це має сприяти ритмічності надходжень іноземної валюти на валютний ринок України, зменшенню тиску на обмінний курс гривні і в результаті – збалансуванню грошово-кредитного ринку в цілому. Крім цього, НБУ встановив термін розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, який на сьогодні не повинен перевищувати 90 календарних днів. Цей норматив покликаний підтримувати стабільне надходження іноземної валюти в країну.

Для попередження купівлі валюти за фіктивними договорами регулятор зобов'язав банки формувати і надавати до НБУ реєстр купівлі валюти разом з документами, що підтверджують підстави такої купівлі. Операції без поставки валют забороняються.

У рамках здійснення контролю за імпортними операціями НБУ з 24.02.2015 р. згідно із Постановою НБУ № 124 ввів обов'язкове оформлення акредитиву для виконання імпортного контракту з передоплатою на суму понад 500 000 дол. США. Імпортний акредитив повинен бути підтверджений закордонним банком інвестиційного класу. Щодо імпортних контрактів на суму від 50 000 до 500 000 дол. США, то оформлення акредитиву не є обов'язковою вимогою, проте, для здійснення авансових платежів за такими контрактами уповноважені банки повинні отримати підтвердження НБУ.

Ряд додаткових антикризових заходів стосується діяльності як юридичних, так і фізичних осіб. Наприклад, Постанова НБУ №124 також обмежує надання банками кредитів у гривні для купівлі валюти. Ці вимоги не поширюються на операції фізичних осіб, пов'язаних із погашенням кредитів у іноземній валюті. Але юридичні особи не мають права брати кредит у гривні і купувати на ці кошти валюту, у тому числі для погашення боргів перед материнською компанією-нерезидентом.

Крім цього, в Постанові НБУ № 130 зазначено, що банки повинні купувати валюту за дорученням клієнтів не раніше четвертого операційного дня з моменту надходження заявки клієнта і зарахування гривневого еквівалента для купівлі на транзитний рахунок.

Під час загострення економічної ситуації в країні та порушенні рівноваги на внутрішньому валютному ринку регулятор вдався до застосування ще більш суворих обмежень. Зокрема, при піковому розбалансуванні попиту та пропозиції на валютному ринку НБУ змінив правила роботи банків з іноземною валютою. Наслідком такої зміни стало скорочення ліміту відкритої валютної позиції банків у 5 разів – з 5 до 1 % з 2 вересня 2014 р.

Слід відзначити, що перераховані обмеження не дали потрібного результату, про що свідчать статистичні дані: починаючи із травня 2014 р., коли відбулось погорсткішання обмежень щодо експортної виручки, до кінця року спостерігалась тенденція до зменшення надходження виручки від експорту (травень – 5 919 млн дол., серпень – 5 257 млн дол., грудень – 4 818 млн дол.) [3]. Дана тенденція пояснюється тим, що експортери все ще намагаються утримувати валютну виручку, щоб потім продати по більш вигідному курсу. Також існують методи обходу нормативів шляхом використання підставних фірм. Такі фірми показують, що вони ще не надали виручку підприємству, і тому, підприємство не зможе продати її на міжбанку. У тому числі на скорочення експортної виручки вплинуло і падіння експорту. Крім того, потрібно відзначити, що більшість обмежень НБУ запровадив із запізненням.

Таким чином, на основі викладеного матеріалу, а також з урахуванням попереднього вітчизняного досвіду розвитку валютних відносин, можна сказати, що система адміністративних валютних обмежень недостатню ефективність. Можна згадати кризові 1998 та 2008 роки, коли вона була неспроможна стримати панічну «втечу» капіталу, наслідком якої стала стрімка девальвація гривні [4, с. 270].

Отже, фактично всі обмежувальні заходи, які вводилися НБУ в 2014– 2015 р.р., не лише не сприяли стабілізації ситуації в країні, але й мали певним чином деструктивний характер. Запровадження адміністративних обмежень деформувало валютний ринок, сприяло створенню множинності курсів, "чорного" ринку, де сьогодні відбувається значний об'єм валютних операцій, завищеному попиту на іноземну валюту, відтоку депозитних вкладів та їх трансформації в готівку поза банками, а також проведення валютних операцій в межах однієї банківської установи.

Крім макроекономічної неефективності, діюча система створює негативний зовнішній імідж України як закритої країни, додатковий бар'єр для іноземних інвестицій, перешкоди для міжнародної інтеграції і внутрішнього розвитку фінансового сектору, додаткові трансакційні витрати для всієї економіки, сильний стимул для лобювання та корупції, а також протирічить зобов'язанням, взятими у зв'язку з підписанням угоди про Асоціацію з ЄС.

Не відкидаючи обґрунтованість адміністративних обмежень в поточних умовах, потрібні дії НБУ, спрямовані не на обмеження активності на валютному ринку, а на збільшення пропозиції іноземної валюти та використання ринкових інструментів валютного регулювання. Слід забезпечити максимальну прозорість і передбачуваність операцій НБУ, обмежити можливості комерційних банків щодо здійснення спекулятивних операцій, прийняти відповідне валютне законодавство, забезпечити дотримання юридичними особами встановлених обмежень, оскільки компанії вдаються до пошуку шляхів, які дозволяють їх уникнути, а також посилити контроль та відповідальність за тіньовим валютним ринком.

Література

1. Банківська система 2015: виклики та перспективи. – [Електронний ресурс] – Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>;
2. Основні тенденції валютного ринку [Електронний ресурс] – Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58039;
3. Платіжний баланс [Електронний ресурс] – Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44464&page=0;
4. Береславська О. І. Валютна політика України: теорія та практика : монографія / О І Береславська; Держ. податк. адмін. України [та ін.]. – Ірпінь : Нац. ун-т ДПС України, 2010. – 330 с.

Парипа Іван,
студент спеціальності "фінанси і кредит" ОКР "бакалавр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника",
м. Івано-Франківськ

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ТОВАРУ "FORD MOTORS"

У 1872 р. син ірландського іммігранта впав з коня під час роботи на фермі свого батька біля міста Дірборн (штат Мічиган, США). Саме в цей день він вирішив створити такий транспортний засіб, який не завдавав би страждань і був би надійнішим, ніж транспортні засоби з використанням сили тварин. Цим найзником-невдахою був Генрі Форд (Henry Ford).

Компанія "Ford Motor" створена в 1903 р. Її засновниками були дванадцять бізнесменів зі штату Мічиган на чолі з Генрі Фордом, який тримав 25,5 % акцій підприємства і посідав посади віце-президента і головного інженера компанії. Під автомобільний завод була переобладнана колишня фургонна фабрика на Мек Авеню в Детройті. Бригади, що склалися з двох-трьох робітників, під безпосереднім керівництвом Форда збирали автомобілі із запчастин, які виготовлялися на замовлення іншими підприємствами. Перший автомобіль компанії був проданий 23 липня 1903 р. Транспортним засобом Ford стала "бензинова коляска" з приводом від двигуна потужністю 8 к.с., що одержала назву "Model A". Автомобіль був описаний як "найдосяконаліша машина на ринку, яку в стані водити навіть 15-річний хлопчик" [1].

Сьогодні у "Ford Motor" Company є свої виробничі та торгові центри у 30 країнах світу. Компанія щорічно виробляє мільони легкових та вантажних автомобілів, тракторів. Компанія реалізує близько 70 моделей машин у всьому світі, вироблених під марками Ford, Lincoln, Mercury, Jaguar и Aston Martin. У "великій трійці" американського автобізнесу "Форд Мотор" посідає почесне друге місце за обсягами продажів [2].

Щоб задовольнити зростаючі потреби покупців, а також підвищити продуктивність праці, Ford уперше впровадив на своїх заводах конвеєрне виробництво, при якому кожний робітник виконував одну операцію, залишаючись на одному місці. У результаті нововведення кожні 10 секунд з конвеєра сходила одна "Model T", рухомий конвеєр став новим, значним етапом індустріальної революції [3].

Основною метою компанії ставало постійне удосконалення своєї продукції при зниженні витрат на виробництво. Генрі Форд говорив "Failure is simply the opportunity to begin again, this time more intelligently. There is no disgrace in honest failure; there is disgrace in fearing to fail.", що в перекладі означає "Невдача, це можливість почати знову, цього разу більш розумно. Не є ганьбою потерпіти невдачу; є ганьбою, побоюватися потерпіти невдачу" [1]. Тому цілями його компанії були такі: професіоналізм в усіх стосунках з дилерами, внутрішніми клієнтами, постачальниками та споживачами; постійне вдосконалення та інновації як основа для дій; довіра до наших людей та створення корпоративної культури, в якій вони вповноважені відповідально реалізувати свій творчий потенціал; прибутковість компанії як вимір нашої ефективності та як засіб для зростання; чесна та прозора діяльність на засадах Корпоративного Громадянства [4].

Стрімкий темп життя постійно вимагав нарощування потужностей і впровадження унікальних технологій. Розвиваючись у ритмі часу, "Ford Motor Company" була готова показати свої останні досягнення. Про це свідчать обсяги продаж (рис. 1).

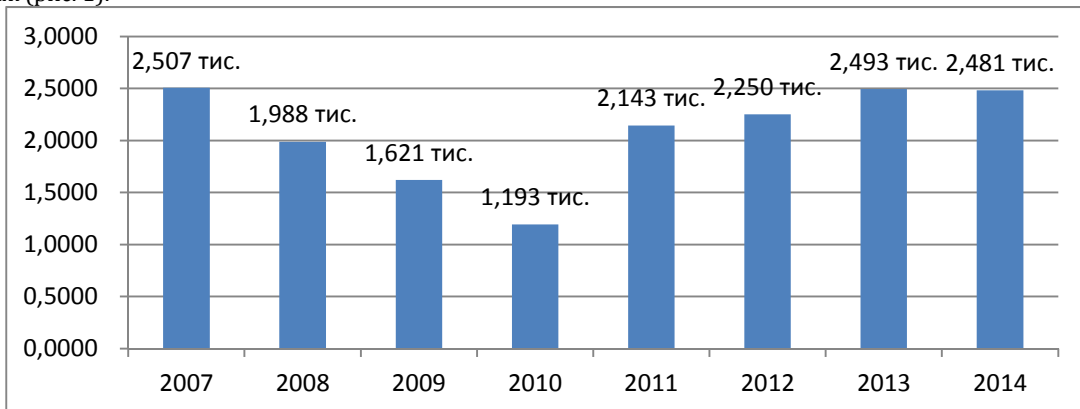

Рис.1. Обсяги продаж автомобілів "Ford".

Післявоєнна програма Генрі Форда II з реорганізації швидко відновила життєздатність компанії, на її підставі було розпочато програму експансії, в результаті якої в Сполучених Штатах нараховувалось 44 заводи-виробники, 18 монтажних заводів, 32 склади запасних частин, два величезних випробувальних полігони та 13 конструкторсько-дослідних установ. Крім значного розширення виробничих установ "Ford", ця програма передбачала розвиток компанії в напрямках: фінансування, страхування, випуск запчастин, сервіс, електроніка, скляні вироби, авіапромисловість, прокат автомобілів.

На сьогоднішній день, крім виробництва авто марок Ford, Lincoln, Mercury, Mazda і брендів Premier Automotive Group (Aston Martin, Jaguar, Land Rover, Volvo) компанія веде діяльність в галузях фінансування (Ford Credit), запчастин та сервісу (Ford Customer Service Division) і автомобілів (Hertz).

Ford Credit, дочірня компанія, що повністю належить Ford Motor Company, – це найбільша компанія в світі, що займається автомобільним фінансуванням. Компанія має понад 11 мільйонів клієнтів у 36 країнах, її численний

штат нараховує близько 20 тис. співробітників. Понад 12,5 тис. дилерів користується послугами компанії стосовно оптового продажу, займу капіталу та нерухомості.

Ford Credit є лідером за рівнем задоволення клієнтів та лояльності, компанія отримала більше винагород від J. D. Power за якість задоволення клієнтів та дилерів, ніж будь-яка дочірня фінансова компанія в автомобільній галузі. У жовтні 1987 р. був створений Ford Financial Services з метою забезпечення постійного джерела прибутку для зрівноваження автомобільного бізнесу компанії і зосередження на потребах клієнтів.

Hertz, непряма дочірня компанія, що належить Ford, є найбільшою в світі компанією з прокату автомобілів. Вона веде діяльність у більш ніж 140 країнах світу близько в 7 тис. міст, обслуговуючи комерційні підприємства, у тому числі компанії Fortune 500, а також приватних клієнтів [5].

Компанія випускає легкові і комерційні автомобілі марок Ford, Lincoln, Mercury. Під контролем Ford знаходяться такі відомі виробники автомобілів як Daimler а також Mazda (частково). Підприємства Ford розташовані в США, Канаді, Мексиці, Німеччині, Бразилії, Аргентині, Іспанії, Китаї, Таїланді та ін. Загальна чисельність працівників, зайнятих в компанії – 327,5 тис. чоловік.

У зв'язку із змінами поглядів на систему організації корпорації, компанія "Ford" почала впевнено розвиватися. Нові моделі авто Ford тепер розрбляються безпосередньо за новими технологіями. Це допомагає пришвидшити оновлення модельного ряду і збільшення динаміки. До нових моделей можна віднести такі як, Focus C-MAX и Focus, Ka и Fusion, Mondeo, S-max і знаменитий Mustang [3].

Компанія робить все можливе для того, щоб добитися більшої продажі автомобілів і ще більше підняти престиж торгової марки. На сьогоднішній день діяльність компанії є досить успішною. Фірмовий знак Ford впізнають практично всі жителі планети.

Аналізуючи слова Генрі Форда "Успішні люди вириваються вперед, використовуючи той час який інші використовують в пустую", можна сказати що він дотримувався "Законів маркетингу", а саме 10 закону "Не будь повільним".

Література

1. Генри Форд Моя жизнь. Мои достижения = My Life and Work. – Астрель, 2012. – 349 с.
2. Основні віхи Ford Motor Company – http://ford-vidi.com.ua/about_ford/
3. Історія Ford Motor <http://uk.wikipedia.org/wiki/Ford>
4. Місії компанії http://ford.ua/Про_компанію/Місії_компанії
5. Всебічний розвиток компанії <http://ford.zet.com.ua/pages.php?id=8&pages=5>

Пересипкіна А.О.,

магістрант за спеціальністю «Фінанси і кредит»

Донецького національного університету

економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,

м. Кривий Ріг

СТРАТЕГІЇ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Економіка XXI століття базується на досягненні зростання і конкурентоспроможності підприємства за рахунок вибору інноваційного шляху розвитку, що забезпечує вчасне адаптаційне реагування на фактори нестабільного зовнішнього середовища. За таких умов завданнями стратегічного управління є раціональна координація і корегування інноваційної діяльності суб'єкта підприємництва у рамках діючої загальної стратегії для досягнення економічного успіху.

Питанням стратегічного фінансування інновацій на підприємстві присвячені дослідження таких українських вчених, як Ю. Гончаров, С. Ілляшенко, С. Онишко, О. Михайлівська, Л. Федулова та ін. Проте треба відзначити, що проблеми поєднання стратегії підприємства з можливостями її фінансового забезпечення залишаються недостатньо дослідженими.

Метою дослідження є обґрунтування стратегічних фінансових можливостей забезпечення впровадження інновацій на підприємстві.

Загальна стратегія розвитку підприємства спрямована на визначення основних кількісних і якісних параметрів діяльності і розробку методів найбільш ефективного їх досягнення. У рамках даної стратегії виділяють інноваційну стратегію, яка в умовах обмежених можливостей економічного зростання за рахунок екстенсивних факторів надає суб'єктам підприємництва можливості конкурентного розвитку за рахунок впровадження інновацій.

В економічній літературі широко висвітлені етапи формування інноваційної стратегії, які включають визначення цілей (місії), розробку перспективних завдань, аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища, пошук альтернативних інноваційних стратегій, аналіз їх переваг і недоліків, розробку оптимальної стратегії [1, с. 97]. Однак при цьому автори відходять від розгляду зв'язку стратегії з можливостями її фінансового забезпечення, хоча це питання є визначальним з точки зору ухвалення конкретним підприємством рішення про доцільність здійснення інноваційної діяльності.

Фінансове забезпечення інноваційної діяльності являє собою економічні відносини, що виникають у процесі акумуляції, розподілу і використання фінансових ресурсів на етапах створення, придбання, впровадження, розповсюдження і реалізації інновацій. На відміну від інвестиційного забезпечення діяльності, пов'язаного з пошуком достатніх обсягів ресурсів, фінансування інноваційної діяльності передбачає залучення ресурсів з метою їх збільшення і підвищення економічного ефекту від їх використання.

Фінансові можливості суб'єкта підприємництва здійснювати інноваційну діяльність залежать від наявного в його розпорядженні інноваційного потенціалу. Останній являє собою сукупність ресурсів підприємства і

можливостей до їх реалізації, які під впливом зовнішнього середовища визначають можливості ефективної інноваційної діяльності у ринкових умовах. Різні автори виділяють до дев'яти різних складових інноваційного потенціалу, відповідно до яких можна виділити різні інноваційні можливості підприємств: фінансові, інформаційні, інтелектуальні, ринкові, техніко-технологічні, мотиваційні, комунікативні, науково-дослідні, кадрові [2, с. 130].

Стратегічне управління фінансовим забезпеченням інноваційної діяльності має бути спрямоване на досягнення цілей економічного суб'єкта. Існує два типи стратегічних цілей: функціональні – спрямовані на підтримку поточної діяльності підприємства, забезпечення безперервного функціонування і відстоювання наявної ринкової позиції; цілі розвитку – спрямовані на нарощування обсягів діяльності підприємства, реалізації і прибутку підприємства; впровадження нових видів діяльності і продукції; розширення ринків збуту і збільшення попиту.

Розробка цілей і оцінка інноваційного потенціалу підприємства дозволяють обрати тип інноваційної стратегії. При значній кількості класифікаційних ознак і видів стратегій можна обрати два їх основних типи: агресивні, що пов'язані з цілями розвитку і зростання, та оборонні, що відповідають функціональним цілям діяльності.

За сприятливих зовнішніх умов суб'єкти підприємництва з високим інноваційним потенціалом будуть обирати агресивні стратегії досягнення лідируючої позиції на ринку за рахунок: встановлення монополії у виробництві інноваційної продукції, мінімізації витрат на здійснення діяльності, розробки і створення нового сегменту ринку тощо. При цьому фінансове забезпечення інноваційної діяльності має бути орієнтованим на зовнішні джерела фінансових ресурсів у формі державного фінансування, кредитування, залучення акціонерного капіталу та інших менш традиційних форм (лізингу, франчайзингу, венчурного фінансування), оскільки реалізація агресивних наступальних стратегій вимагає залучення значних обсягів ресурсів при високій рентабельності інноваційних проєктів.

Підприємство з низьким рівнем інноваційного потенціалу, як правило, більш схильні до вибору оборонних стратегій, які передбачають купівлю патентів і ліцензій на науково-технічні розробки, модернізації та швидкої адаптації виробництва до нових видів продукції, розширення існуючих ринкових сегментів тощо. В цьому випадку фінансове забезпечення буде ґрунтуватись на внутрішні джерела фінансових ресурсів, які характеризуються швидкістю і легкістю залучення за меншої вартості капіталу, що інвестується у інновації.

Отже, суб'єкт підприємництва, який сьогодні прагне мати стійку ринкову позицію і отримувати прибуток, не може обійтись без ефективної інноваційної стратегії. Вона має об'єднувати цілі підприємства з джерелами їх фінансування на основі наявного інноваційного потенціалу. У стратегії мають бути обґрунтовані види та форми фінансування інноваційної діяльності, тоді як розрахунок економічної ефективності залучення кожного конкретного джерела фінансування інновацій проводиться в рамках розробки тактики реалізації інновацій.

Література

1. Загородній А., Чубай В. Методичний підхід до вибору інноваційної стратегії підприємства / А. Загородній, В. Чубай // Актуальні проблеми економіки. - № 6. - 2011 р. - С. 95-100.
2. Капітан І. Формування структури інноваційного потенціалу підприємств й управління його розвитком / І. Капітан // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - № 12. - С. 130-137.

УДК 336.14

Петричко М.М.,

доцент кафедри обліку та фінансів,
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В сучасних умовах господарювання економіка України нерозривно пов'язана з формуванням ефективної бюджетної політики як на рівні органів державної влади так і на рівні органів місцевого самоврядування зокрема. Тому актуальною постає проблема дослідження бюджетної децентралізації та фінансової автономії місцевих бюджетів.

Проблематика бюджетної децентралізації та функціонування місцевих бюджетів займає важливе місце в дослідженнях вітчизняних вчених: В.Кравченка, І.Луніної, В.Опаріна, В.Федосова, К.Павлюка, Ц.Огонь, С.Юрія, О.Кириленко.

Першим поштовхом до змін у бюджетній політиці є затвердження розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [1] та прийняття Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо реформи міжбюджетних відносин)» [2], який дає можливість вирішення наступних проблем, а саме:

1. Надання бюджетної автономії місцевим бюджетам та підвищення їх фінансової самостійності.
2. Стимулювання громад до об'єднання та формування спроможних територіальних громад через механізм переходу бюджетів об'єднаних громад на прямі міжбюджетні відносини з державними бюджетом, наділення таких громад повноваженнями, рівнозначними повноваженням міст обласного значення, позбавлення права на виконання делегованих державою повноважень органів місцевого самоврядування в селах, селищах, містах районного значення, що не об'єдналися.
3. Розширення наявної дохідної бази місцевих бюджетів шляхом:
 - передачі з державного бюджету плати за надання адміністративних послуг (крім 50% адміністративного збору за держреєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців), державного мита;
 - збільшення відсотка зарахування екологічного податку з 35 до 80%;
 - закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел – податку на доходи фізичних осіб за новими нормативами (бюджети міст обласного значення, районів – 60%, обласні бюджети – 15%, бюджет м. Києва – 25%) та податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки (обласні бюджети – 10%);

- запровадження з 2015 року збору з роздрібного продажу підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою 5 % вартості реалізованого товару замість збору за виноградарство, садівництво та хмелярство, який надходитиме до місцевих бюджетів;

- розширення з 2015 року бази оподаткування податку на майно;

4. Децентралізацію видаткових повноважень у соціально-культурній сфері та чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидіарності.

5. Запровадження нових видів трансфертів (базова дотація, освітня субвенція, субвенція на підготовку робітничих кадрів, медична субвенція; субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру).

6. Встановлення нової системи вирівнювання за закріпленими загальнодержавними податками (податку на прибуток та податку на доходи фізичних осіб) – залежно від рівня надходжень на одного жителя.

7. Спрощення процедури надання місцевих гарантій та здійснення запозичень від міжнародних фінансових організацій.

8. Зміни у розмежуванні зарахування коштів екологічного податку (крім податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів), з передбаченням зарахування до державного бюджету 20% надходжень, а до місцевих бюджетів – 80%, у тому числі до обласних бюджетів – 55%, сільських, селищних, міських бюджетів – 25% та бюджету міста Києва – 80%.

Такий перерозподіл коштів на користь місцевих бюджетів надасть можливість місцевим органам влади вирішувати нагальні проблеми регіонів щодо охорони і збереження довкілля, житлово-комунального господарства. Крім цього це дасть змогу оптимізувати видатки на окремі заходи, які будуть враховувати специфіку кожного регіону [2].

Проте слід відмітити, що позитивний ефект бюджетної децентралізації можливий лише при умові проведення ряд реформ в бюджетній сфері: реформ охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення, пенсійної реформи та інших; адміністративна реформа, яка дасть змогу провести адміністративну децентралізацію – передачу повноважень та компетенцій з центрального органу влади на місцевий орган управління. Окремо можна констатувати, що бюджетна децентралізація буде успішно проведена протягом 2015 року при умові ефективного виконання податкової реформи [3] та розподілу надходжень від податку на доходи фізичних осіб та частина податку на прибуток підприємств. І вже після проведення вищезазначених реформ ми можемо розглядати бюджетну децентралізацію, яка дозволить розподілити видаткові повноваження між рівнями влади та джерела їх фінансування.

Отже можна зробити висновок що запровадження відповідних змін сприятиме ефективному впровадженню бюджетної децентралізації в Україні.

Література

1. Розпорядження КМУ від 1.04.2014 № 333 “Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні”. [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>

2. Закон України “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин” від 28.12.2014 № 79-VIII. [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>

3. Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо податкової реформи” від 28.12.2014 № 71-VIII. [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/71-19>

4. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р № 2456 - VI зі змінами і доповненнями. [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

5. Закон України “ Про місцеве самоврядування в Україні ” від 21.05. 1997р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80/page5>

УДК 368.025.6:336.1(477)

Пенкаль Н.А.,
асистент кафедри фінанси та кредит,
Хмельницького національного університету

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ВЗАЄМОДІЇ БАНКІВ І СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Управління ризиками (ризик-менеджмент) відіграє одну з головних ролей у процесах попередження і нейтралізації ризиків взаємодії банків і страхових компаній.

Необхідними складовими будь-якої системи управління є об'єкт управління (керована підсистема) та суб'єкт управління (керівна підсистема).

На цій основі запропонована комплексна система управління ризиками, що є дуже актуальним для українських компаній. Проте, намагаючись її розробити, компанії неминуче здійснюють помилки. До числа основних з них можна віднести наступні: фрагментарність ризик-менеджменту, незнання концептуального підходу при організації ризик-менеджменту, помилкова організаційна структура відділу управління ризиками і функціональної моделі взаємодії підрозділів в рамках реалізації системи управління ризиками, відсутність націленості на ефективність в роботі при заданих нормативах.

Термін КСУР (Комплексна система управління ризиками підприємства – Enterprise Risk Management – ERM) з'явився відносно недавно, але вже отримав значне поширення. ERM – це структурований підхід, вбудований у діяльність бізнесу, який підтримує координацію стратегії, процесів, людей, технологій, і знань/інформації з метою оцінки і управління невизначеністю в діяльності організації, з метою збільшення її вартості. У сьогоднішньому економічному середовищі посилюються вимоги до всебічного управління ризиками. Такий підхід дозволяє гарантувати, що як ризики,

так і можливості для зростання і розвитку компанії будуть систематично ідентифіковані та проаналізовані і будуть запропоновані рішення, що дозволяють бізнесу мінімізувати збитки і максимізувати можливий прибуток.

Дослідивши питання, можна виділити такі організаційні форми взаємодії:

1. На договірних засадах (найпростіша);
2. Агентські відносини;
3. Взаємодія на рівні інституцій:
 - компанія-засновник-банк, дочірня-страхова компанія;
 - компанія-засновник-страхова компанія, дочірня-банк;
 - повна інтеграція;
 - фінансовий супермаркет, фінансовий конгломерат, фінансова група.

Метою комплексної системи управління ризиками є забезпечення стратегічної та оперативної стійкості бізнесу компанії за рахунок підтримки рівня ризиків у визначених межах.

Комплексна система управління ризиками при взаємодії банків і страхових компаній на договірній основі представлена на рис. 1.

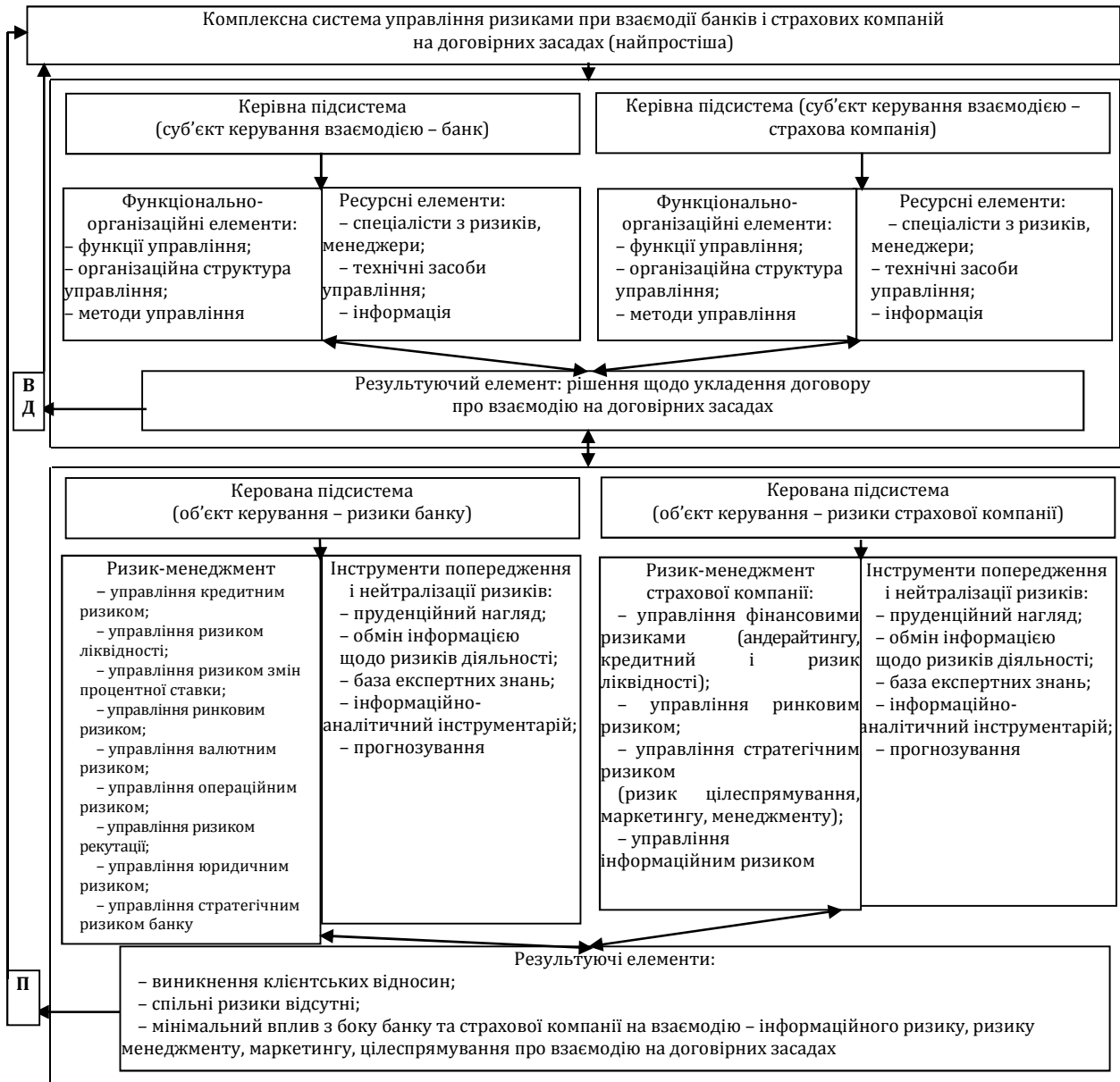

Рис. 1. Сукупність та взаємозв'язки комплексної системи управління ризиками при взаємодії банків і страхових компаній на договірній основі

(ВД – вихідна інформація і документація (рішення, договір про взаємодію), що впливають на систему управління ризиками; П – продукт: виконання зобов'язань, спільні програми з виявлення ризиків)

Джерело: розроблено автором

При взаємодії на договірних засадах ризик-менеджмент кожної з фінансових установ носитиме незалежний характер, виникають клієнтські відносини.

На якість договорів про співпрацю можуть вплинути ризики, що виникають у діяльності окремої фінансової установи. Тому необхідним стає налагодження процесу обміну інформацією щодо виникнення ризиків діяльності, що повинно бути закріплено у відповідному договорі про спільну діяльність.

Література

1. Арутюнян Р. Р. Розвиток інтеграційних процесів в діяльності банків та страхових компаній : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Рузана Разміковна Арутюнян ; Одеський державний економічний університет МОН України. – Одеса, 2007. – 228 с.
2. Багмет К. В. Ризик-менеджмент в системі банківського страхування / К. В. Багмет // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 4 (118). – С. 203–211.
3. Бут Т. В. Развитие интеграции страхового и банковского бизнеса : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.10 / Т. В. Бут ; Кубанский государственный университет. – Ставрополь, 2007. – 183 с.
4. Єрмошенко А. М. Інтеграція страхового сектора з банківською сферою як фактор розвитку національної економіки : монографія / А. М. Єрмошенко. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. – 449 с.
5. Клапків Ю. М. Розвиток інтеграції банківського та страхового бізнесу в Україні / Ю. М. Клапків // Зб. наук. пр. Уманського НУС. Серія: Економіка / за ред. А. Ф. Головчука та ін. – 2010. – Вип. 73, ч. 2. – С. 48–55.
6. Рогачев А.Ю. Преимущества комплексного подхода к управлению рисками предприятия / А.Ю. Рогачев // Управление финансовыми рисками. – 2008. - № 1 (13).

УДК 336.711.65:336.76(477)

Повжик К.В.,
*аспірант кафедри фінансової діяльності суб'єктів
господарювання і державних установ,
Чернігівський національний технологічний університет*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Головною функцією регуляторів, що контролюють фінансовий ринок є забезпечення його стабільності, оскільки він не є сталим за своєю природою, схильний до необмежених розширень та скорочень, а стан рівноваги для нього є тимчасовим. Сегментарні диспропорції фінансового ринку України, слабкість та фрагментарність його розвитку, вразливість до несприятливої кон'юнктури зовнішніх фінансових ринків, до кризових явищ внутрішньої фінансової системи значною мірою обумовлені неефективністю регулювання з боку держави. Виходячи з вищевказаних положень та відсутності єдиного підходу до державного регулювання, можемо зробити висновок про особливу актуальність цього питання.

Виділяють три моделі державного регулювання фінансового ринку: секторна, за завданнями (двох вершин), мегарегулятора (єдиного нагляду).

Суть секторної моделі полягає в тому, що кожний сектор фінансового ринку регулюються окремими незалежними органами, функції яких не повинні дублюватись. Протягом останніх 15 років від цієї моделі відмовився ряд європейських країн: Австрія, Бельгія, Естонія, Латвія, Великобританія, Польща. В деяких країнах модель функціонує частково, зокрема Фінляндія та Люксембург, регулювання банківського та фондового секторів здійснює один орган. Деякі країни продовжують використовувати її в повній мірі, зокрема, Україна, Греція, Іспанія, Литва. У зв'язку з тим, що останніми десятиріччями через уніфікацію послуг, що надаються установами фінансового ринку, межі між секторами фактично усунені. Це значно ускладнює роботу регуляторів, оскільки важко досягнути їх узгодженості в діях та уникнути дублювання їх функцій.

Модель мегарегулятора полягає у наданні лише одному органу повноважень у здійсненні регулювання та нагляду за діяльністю усіх посередників фінансового ринку. До цієї моделі від секторної перейшли Австрія, Бельгія, Естонія, Угорщина. Її перевагами є можливість здійснювати ефективний контроль за діяльністю фінансових конгломератів і консолідованих фінансових груп; скорочення витрат; мінімізація дублювання функцій між регуляторами; посилення відповідальності мегарегулятора; створення можливості консолідованого нагляду за фінансовими установами. Основним недоліком є ризик виникнення регуляторної монополії, помилки якого можуть мати значний негативний вплив на діяльність усіх секторів фінансового ринку.

Модель на основі завдань (двох вершин) полягає поділ завдань нагляду між двома регуляторами: один здійснює макропруденційний нагляд за діяльністю фінансових посередників, відповідає за їх безпеку та надійність, другий здійснює регулювання бізнесу на фінансовому ринку, надає достовірну інформацію, забезпечує інформаційну прозорість та захист прав інвесторів і споживачів фінансових послуг. Таким чином один регулятор Найбільш виражено дана модель регулювання представлена в Нідерландах, окремі елементи присутні у наглядових органах Італії, Португалії та Франції. Модель двох вершин має ряд переваг, оскільки є синтезом двох попередніх моделей. Забезпечуючи комплексний нагляд за фінансовим ринком та прозорість для всіх його суб'єктів з однієї сторони, з іншої за виникнення суперечності між фінансовою стабільністю та захистом прав споживачів, пріоритет за забезпеченням стійкості фінансового ринку.

З вищепроведеного аналізу моделей державного регулювання можемо зазначити, що їх запровадження залежить від ряду факторів: ментальних характеристик, особливостей економічного та соціально-політичного характерів та ін. Питання державного регулювання фінансового ринку України є предметом дискусій між науковцями тривалий період часу.

Існує точка зору, за якої є доцільним розбудова вже існуючих регуляторних органів Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та Нацкомфінпослуг. Ми, в свою чергу, вбачаємо, що значне переважання фінансових послуг банківського сектору над іншими секторами фінансового ринку, проблеми у діяльності кредитних спілок та страхових компаній, спекулятивний характер діяльності фондового ринку, та уніфікація фінансових послуг є тими передумовами, через які потрібний перегляд вже існуючої системи регулювання фінансового ринку.

Модель регулятора як окремий орган або створення його при НБУ також не є виправданим, оскільки створення регуляторної монополії не зможе дати поштовх до розвитку фінансового ринку [2, 8], забезпечення економіки достроковими ресурсами та захистити права інвесторів та споживачів фінансових послуг в повному обсязі.

На нашу думку, модель «двох вершин» є найбільш виправданою моделлю регулювання фінансового ринку України. Саме вона забезпечить консолідований нагляд за фінансовими посередниками, прозорі умови доступу до інформації усім учасникам фінансового ринку, захист прав інвесторів, ліквідує вірогідність бюрократизації регулятора і створить умови для стабільного функціонування фінансового ринку України.

Література

1. Адамик Б. Інституційна архітектура державного регулювання діяльності банків в умовах посткризового розвитку фінансового ринку / Б. Адамик // Наука й економіка. – 2013. – №3(31). – С. 11-16.
2. Міщенко В. Підвищення ефективності регулювання та нагляду за фінансовим сектором в Україні / В. Міщенко // Вісник НБУ. – 2010. – №. 8. – С. 4-9.

Поліщук Є.А.,
докторант кафедри банківських інвестицій,
Нагорна О.В.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри банківських інвестицій,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

РОЗВИТОК КРЕДИТНИХ СПІЛОК В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Окремо хотілось би звернути увагу на розвиток кредитних спілок за кордоном, а також порівняти їх кількісні показники (кількість зареєстрованих кредитних спілок, кількість членів, рівень пенетрації) із українськими. Так, на рис. 1 можна спостерігати динаміку розвитку цих фінансових посередників за критерієм їх кількості. Для глибшого розуміння специфіки їх розвитку ми взяли статистичні дані з 2005 по 2013 рр. Для аналізу було обрано країни Європи (Білорусь, Естонія, Велика Британія, Ірландія, Латвія, Литва, Македонія, Молдова, Польща, Росія, Румунія, Україна):

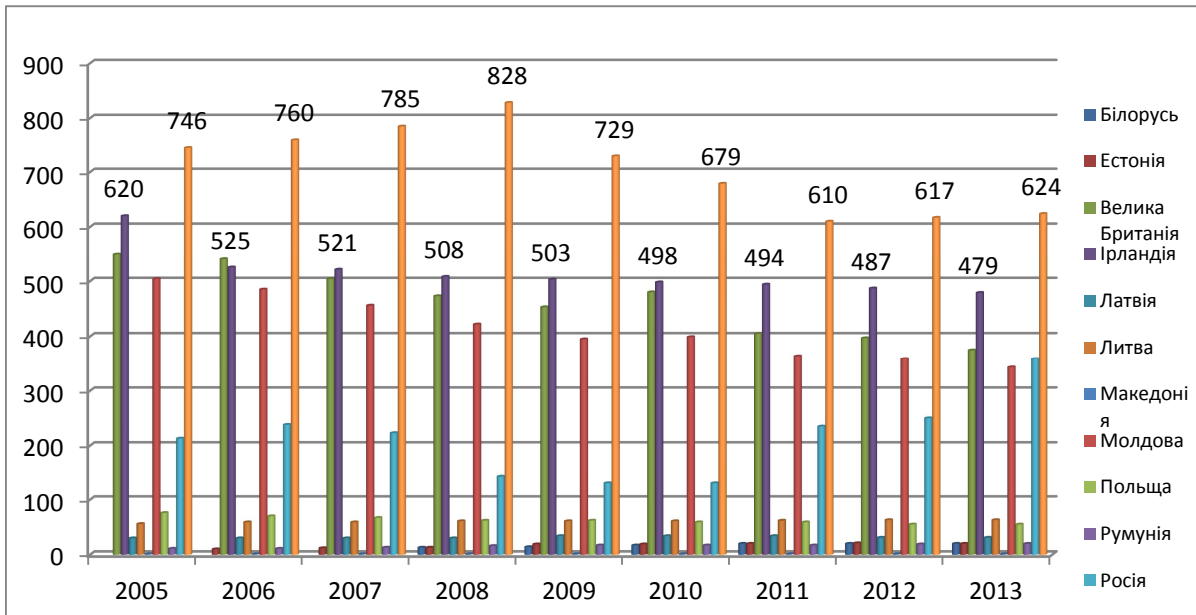

Рис. 1. Кількість кредитних спілок у деяких країнах Європи з 2005 по 2013 рр.*

*Складено автором самостійно на основі: [1-9]

Як свідчать наведені на рис. 1 дані, по кількості кредитних спілок у обраних країнах протягом аналізованого періоду лідируючі позиції займала Україна. Тобто, з огляду інституційного аспекту сектор кредитних спілок в Україні є розвинутим. По рівню їх розвитку Україна навіть не поступається Ірландії – країні, де джерела фінансування кредитних спілок є головними конкурентами для банків.

Разом з тим, цього досить мало задля висновків щодо розвитку кредитних спілок. Тому, ми також обрали такий критерій, як кількість членів кредитних спілок (див. рис. 2.). До 2008 року в Україні кількість членів кредитних спілок невинно зростала. Вона, хоч і не була такою ж високою, але приблизно займала такі ж позиції, як і Польща. Після світової фінансової кризи кількість членів в Україні зменшується і досі має тенденцію до зниження. Та ж Польща по кількості членів вже у 2010 році стала випереджати Україну, маючи тенденцію до зростання.

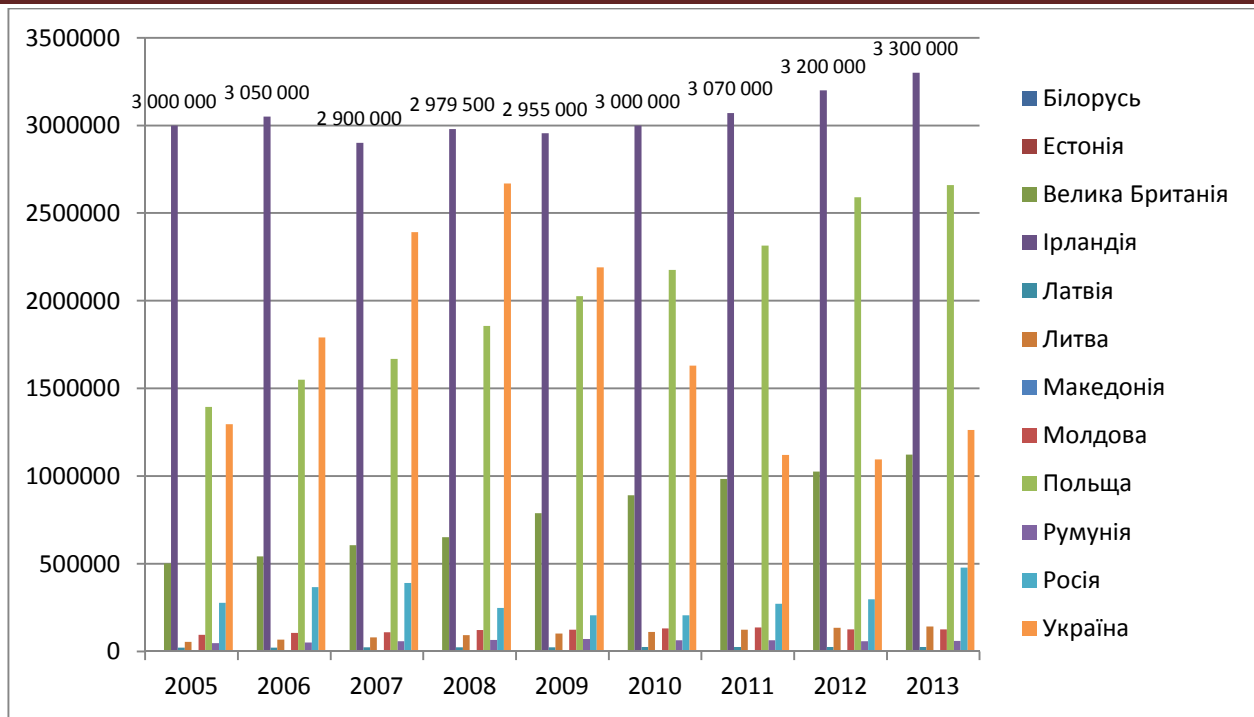

Рис. 2. Кількість членів кредитних спілок у деяких країнах Європи з 2005 по 2013 рр.*

*Складено автором самостійно на основі: [1-9]

По цьому критерію Ірландія мала й має найбільшу кількість членів. Цей показник нам важливий з огляду подальших розрахунків ступеня пенетрації (тут: проникнення, поширення або охопту) цих небанківських фінансових установ серед населення. Він розраховується як співвідношення кількості членів кредитних спілок до працездатного населення. Відповідно, чим вищий цей показник, тим вищий ступінь пенетрації (див. рис. 3). Так, в Ірландії цей показник у 2005 році сягав понад 110 %, що свідчить про активну участь економічно неактивних членів – пенсіонерів. У 2010 році цей показник упав до рівня 70%, але наразі у порівнянні з іншими аналізованими країнами лишається високим і має тенденцію до зростання.

Україна мала найвищий показник пенетрації у 2008 році – 8,31%. Тоді, коли й мала максимум кількість членів кредитних спілок (2,669,411 млн. чол.), і, власне, самих кредитних спілок (828 фінансових установ).

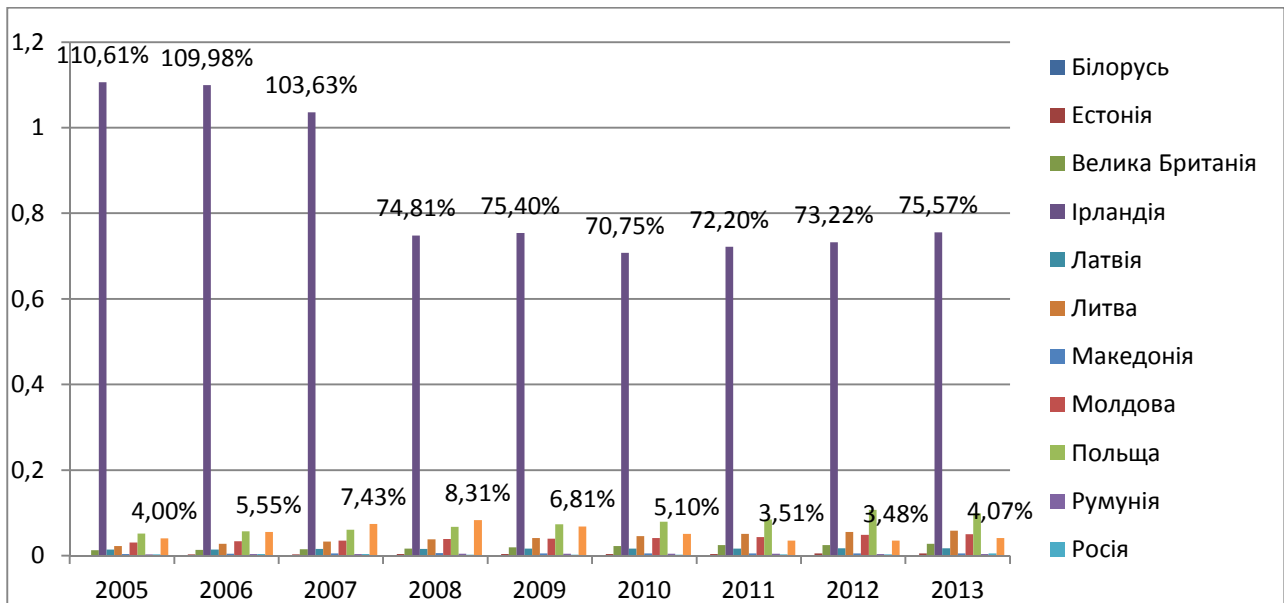

Рис. 3. Рівень пенетрації кредитних спілок у деяких країнах Європи з 2005 по 2013 рр.*

*Складено автором самостійно на основі: [1-9]

Якщо узагальнити, то в Україні кредитні спілки обрали екстенсивний шлях розвитку: вони нарощували свою діяльність за рахунок збільшення кількості кредитних спілок та їх членів. Цей розвиток давався ціною збільшення витрат на їх утримання.

Проналізовані показники свідчать про те, що в таких країнах, як Ірландія, Велика Британія, Естонія кредитні спілки йшли змішаним шляхом розвитку (екстенсивним та інтенсивним одночасно); Україна, Білорусь Молдова та Росія розвивалися екстенсивно (тобто за рахунок великої кількості цих НБФУ та їх членів); Литва, Латвія, Польща пішли шляхом інтенсифікації розвитку. Це підтверджує те, що темпи приросту кількості кредитних спілок та їх членів значно відставали від обсягів наданих кредитів та залучених заощаджень.

Література

1. Статистичний звіт за 2005 р. Всесвітньої ради кредитних спілок [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.woccu.org/publications/statreport>
2. Статистичний звіт за 2006р. Всесвітньої ради кредитних спілок [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.woccu.org/publications/statreport>
3. Статистичний звіт за 2007 р. Всесвітньої ради кредитних спілок [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.woccu.org/publications/statreport>
4. Статистичний звіт за 2008 р. Всесвітньої ради кредитних спілок [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.woccu.org/publications/statreport>
5. Статистичний звіт за 2009 р. Всесвітньої ради кредитних спілок [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.woccu.org/publications/statreport>
6. Статистичний звіт за 2010 р. Всесвітньої ради кредитних спілок [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.woccu.org/publications/statreport>
7. Статистичний звіт за 2011 р. Всесвітньої ради кредитних спілок [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.woccu.org/publications/statreport>
8. Статистичний звіт за 2012 р. Всесвітньої ради кредитних спілок [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.woccu.org/publications/statreport>
9. Статистичний звіт за 2013 р. Всесвітньої ради кредитних спілок [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.woccu.org/publications/statreport>

УДК 336.2

Проскура К.П.,

д.е.н., доцент кафедри аудиту,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

АНАЛІЗ ОБСЯГІВ ТА СТРУКТУРИ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ В УКРАЇНІ В 2014 РОЦІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах нестабільності економічної та політичної ситуації в Україні особливої актуальності набувають питання аналізу надходжень до бюджету та пошуку додаткових джерел фінансування державного бюджету. Традиційно, в Україні основну частину, більше 70% бюджетних надходжень складають податки та збори, але в ситуації що склалась більшість платників податків в Україні стають неплатоспроможними і очікувано вже не зможуть в достатній мірі виконати свій податковий обов'язок збору податкових надходжень до бюджету, що означає необхідність розробки запобіжних заходів та альтернативних варіантів фінансування бюджету.

В 2014 році в Україні спостерігалось падіння всіх макроекономічних показників, недостача коштів для утримання соціальної інфраструктури та бюджетної сфери, суттєве падіння курсу національної валюти, зниження рівня життя населення і та в цілому світового рейтингу держави. Дані тенденції вплинули на виконання бюджету за 2014 рік, призвели не недоотримання запланованих на цей рік бюджетних надходжень, в тому числі і податкових; різке падіння ділової активності та прибутковості суб'єктів господарювання призвело та посилення інфляційних процесів призвело до подальшого падіння рівня надходжень від прямих податків та перерозподіл структури податкових надходжень в бік податків на споживання, зокрема, ПДВ. Проаналізуємо розміри та структуру податкових надходжень, запланованих на 2014 рік згідно Закону про Державний бюджет на 2014 рік. Всього податкових надходжень було заплановано 299 588,8 млн. грн. (79,29% всіх надходжень до зведеного бюджету), в тому числі податок на додану вартість 149 958,7 млн. грн.(50,05% всіх податкових надходжень), податок на прибуток підприємств – 40 290,4 млн. грн. (13,45% всіх податкових надходжень, податок на доходи фізичних осіб – 14 191,8 млн. грн. (4,74%), акцизний податок - 44 927,9 млн. грн. (15 %).

За даними Державної фіскальної служби України (далі – ДФС), оприлюдненими на її офіційному сайті, фактично отримані суми надходжень податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів та до державних цільових фондів до зведеного бюджету України складають за 2014 рік 381 855,1 млн. грн., з них до Державного бюджету України – 293 424,9 млн. грн., або 77 % від загальної суми надходжень. Найбільшу питому вагу в загальній сумі надходжень державного бюджету складають надходження: ПДВ із ввезених на територію України товарів (107 287,2 млн. грн., або 36,6 %); ПДВ із вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) (80 684,9 млн. грн., або 27,5 %); податок на прибуток підприємств (39 941,8 млн. грн., або 13,6 %); акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) (28 085,5 млн. грн., або 9,6 %).

Аналіз структури податкових надходжень до бюджету також показує негативну тенденцію скорочення питомої ваги прямих податків в загальній сумі податкових надходжень, що свідчить про суттєве зниження ділової активності та прибутковості підприємств. Це однозначно означає, що в Україні не розвивається промисловість, падають обсяги реалізації, зменшується кількість податкоспроможних платників податків.

Далі проаналізуємо суми податків та зборів, нарахованих протягом 2014 року платниками податків та порівняємо їх з сумами надходжень, визначивши тенденції в динаміці їх зміни. Так, за даними ДФСУ, станом

протягом 2014 року податків і зборів (обов'язкових платежів) до бюджетів у сумі 166 759,3 млн. грн., них до Державного бюджету України – 138 788,5 млн. грн., або 83% від загальної суми надходжень. Найбільшу питому вагу в загальній сумі нарахувань державного бюджету складають нарахування: податок на прибуток підприємств (38 833,4 млн. грн., або 28,0%); ПДВ (35 861,0 млн. грн., або 25,8%); акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) (27 387,7 млн. грн., або 19,7%). Як бачимо, тенденція щодо розмірів нарахованих та сплачених податкових надходжень протягом 2014 року є негативною, що свідчить про звуження оподаткованої бази і суттєве потенційне зменшення суми податкових надходжень до бюджету у 2015 році.

З 1 січня 2015 року вступили в дію ряд нових законів, що визначили напрями податкової реформи. Так, зменшено кількість податків та зборів, переглянуто механізм сплати податку на прибуток, переглянуто склад і ставки податників єдиного податку, уточнено ставки податку на доходи фізичних осіб, і т.д. В обґрунтування даних законопроектів розраховувались фіскальні ефекти від впровадження таких змін, але, на нашу думку ситуація мало прогнозована.

Підводячи підсумки слід відмітити, що ситуація з надходженням податків до бюджету в Україні в 2015 році може стати критично, враховуючи падіння ділової активності, припинення діяльності частини значних промислових об'єктів і багатьох малих і середніх суб'єктів господарювання, падіння купівельної спроможності населення, різкого падіння курсу гривні, невизначеності податкового законодавства і нестабільної політичної ситуації в країні. В даній ситуації вже не може бути виходом посилення податкового контролю і перегляд складу і механізму розрахунку податків і зборів. Об'єктивно вітчизняний бізнес і населення уже не можуть виконувати необхідний рівень податкового навантаження для наповнення бюджету у необхідних для забезпечення видаткової частини розмірах. В таких умовах, незважаючи на те, що зазвичай податкові надходження складають більше 70% всіх надходжень до бюджету, в 2015 році, враховуючи невтішні очікування і тенденції динаміки податкових платежів, слід орієнтуватись на інші види надходжень і здійснювати пошук інших, скоріше за все, зовнішніх, джерел фінансування.

УДК 658.1:005.336

Пустовгар С.А.,

викладач кафедри фінансів,

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

ВИЗНАЧЕННЯ КЛАСІВ ФІНАНСОВОЇ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ГАЛУЗІ

В умовах фінансово-економічної кризи актуалізується проблема діагностики фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі у зв'язку із зростанням суми чистих збитків підприємств галузі, кількості збиткових підприємств та підприємств, проти яких порушено провадження у справі про банкрутство.

Питанням діагностики неплатоспроможності підприємств займалися ряд вчених, серед яких І. Благун, М. Кизим, Ю. Копчак, А. Матвійчук, О. Терещенко [1-3]. Зазначені дослідники акцентують увагу на визначенні ймовірності банкрутства підприємства, проте з метою проведення превентивної діагностики фінансової неплатоспроможності підприємств, виникає необхідність визначення класів фінансової неплатоспроможності на основі поєднання впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

При визначенні впливу внутрішніх чинників на фінансову неплатоспроможність підприємств металургійної галузі акцент робиться на фінансових показниках, які є результируючими та відображають вплив інших факторів. Проте, оскільки неплатоспроможність підприємства необхідно розглядати як поточний стан та можливість ефективного використання фінансового потенціалу відновлення платоспроможності, який характеризується наявністю та можливістю залучення фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел, при діагностиці фінансової неплатоспроможності підприємства необхідно враховувати і вплив компліментарних та деструктивних факторів зовнішнього середовища.

За основу для визначення класів фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі взято "Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства" [4], в яких наводиться пояснення сутності видів фінансової неплатоспроможності підприємств.

В результаті проведеного дискримінантного аналізу визначено показники, що ідентифікують рівень фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі та побудовано функції класифікації підприємств металургійної галузі за рівнем фінансової неплатоспроможності (рис. 1).

Побудовані, з використанням дискримінантного аналізу, функції дають змогу визначити рівень фінансової неплатоспроможності металургійних підприємств шляхом віднесення підприємства до класу, для якого класифікаційна функція (У) має найбільше значення.

Найбільший вклад в загальну дискримінацію металургійних підприємств за рівнем платоспроможності вносять: коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу, коефіцієнт оборотності основних засобів, коефіцієнт рентабельності продаж та інтегральний показник зовнішнього середовища – показники, які доцільно використовувати з метою оперативної діагностики.

Класи неплатоспроможності підприємств	Функція класифікації підприємств за рівнем фінансової неплатоспроможності	Дискримінантні змінні
Платоспроможність	$Y=0,62*X_1+2,39*X_2+0,20*X_3+0,09*X_4+0,02*X_5+0,04*X_6+0,05*X_7+0,11*X_8+0,3*X_9+1,15*X_{10}+1,11*X_{11}+0,21*X_{12}+0,01*X_{13}+0,25*X_{14}+0,09*X_{15}-5,69$	X_1 – коефіцієнт поточної ліквідності; X_2 – коефіцієнт абсолютної ліквідності; X_3 – коефіцієнт забезпеченості запасів і витрат власним оборотним капіталом; X_4 – коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу; X_5 – коефіцієнт мобільності активів; X_6 – коефіцієнт фінансової незалежності капіталізованих джерел; X_7 – коефіцієнт оборотності активів; X_8 – коефіцієнт оборотності основних засобів; X_9 – коефіцієнт оборотності необоротних активів; X_{10} – коефіцієнт оборотності запасів; X_{11} – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; X_{12} – коефіцієнт рентабельності продаж; X_{13} – коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції; X_{14} – показник відношення чистих активів до зареєстрованого капіталу; X_{15} – інтегральний показник зовнішнього середовища
Поточна неплатоспроможність	$Y=1,91*X_1-1,39*X_2+0,08*X_3-0,85*X_4-0,01*X_5+0,02*X_6+1,07*X_7-0,11*X_8-0,52*X_9-0,13*X_{10}-0,43*X_{11}-0,003*X_{12}+0,004*X_{13}+0,67*X_{14}+0,02*X_{15}-4,57$	
Критична неплатоспроможність	$Y=-0,13*X_1-0,30*X_2+0,14*X_3+0,02*X_4+0,03*X_5-0,08*X_6-0,01*X_7-0,08*X_8+0,13*X_9-0,16*X_{10}-0,13*X_{11}+0,03*X_{12}+0,03*X_{13}+0,04*X_{14}-0,01*X_{15}-0,34$	
Надкритична неплатоспроможність	$Y=-0,60*X_1+0,01*X_2-1,80*X_3+0,06*X_4+0,39*X_5+0,93*X_6-0,33*X_7+0,72*X_8-0,70*X_9-0,07*X_{10}-0,17*X_{11}-0,61*X_{12}-0,26*X_{13}-0,21*X_{14}+0,12*X_{15}-5,23$	
Ліквідаційна неплатоспроможність	$Y=-0,14*X_1+0,54*X_2+0,11*X_3+0,08*X_4-0,18*X_5+0,06*X_6+0,23*X_7-0,30*X_8+0,47*X_9-0,25*X_{10}-0,63*X_{11}+0,11*X_{12}+0,02*X_{13}-2,22*X_{14}-0,23*X_{15}-7,45$	

Рис. 1. Функції класифікації металургійних підприємств за рівнем фінансової неплатоспроможності

Отже, в результаті проведеного дослідження, з використанням дискримінантного та факторного аналізу, визначено показники фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі України та побудовано моделі її прогнозування з ідентифікацією рівнів неплатоспроможності на основі поєднання впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Даний підхід до діагностики дає змогу проведення комплексної й оперативної оцінки фінансової неплатоспроможності підприємств металургійної галузі.

Література

1. Кизим Н. Оценка и прогнозирование платежеспособности предприятий : монографія / Кизим Н.А., Благуно И. С., Копчак Ю. С. – Х. : ИД «ИНЖЕК», 2004. – 144 с.
2. Матвійчук А. Нечіткі, неймережеві та дискримінантні моделі діагностування можливості банкрутства підприємств / А. В. Матвійчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfmte.com/assets/journal/2/Matviychuk.pdf>.
3. Терещенко О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібн. / О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2000. – 412 с.
4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. №14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?nobreak=1&uid=1022.3220.3>.

УДК 336.71

Ромасюк А.С.,
студент кредитно - економічного університета,
Кузнецова Л.В.,
д.э.н., профессор
Одеського національного економічного університета

ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СОВРЕМЕННЫХ БАНКОВ

В условиях растущей интеграции финансовых рынков конкуренция приобретает особенно острые формы. Чтобы удержать и усилить конкурентные позиции банков на рынке, возникает необходимость разработки и внедрения инновационных банковских услуг.

Необходимо отметить, что отдельным вопросам влияния информационной экономики на развитие банковских продуктов и услуг посвящены научные труды Николаева Е., Приймака П., Сергеевой А., Скиннера К, М., Страхарчука А, Михайлюка Г. и других.

Целью данной статьи является анализ влияния информационных технологий на деятельность современных банков.

Одна из проблем современного использования банками информационных технологий состоит в том, что они вместо того, чтобы сосредоточиться на внедрении инновационных каналов для новых продуктов и услуг, добавляли новые каналы в рамках программ по снижению расходов, внедрению самообслуживания и рационализации работы отделений. В результате добавились колл-центры, онлайн- и мобильные сервисы к существующим бизнес-процессам, вместо того чтобы развивать их как полноценные самостоятельные сервисы.

Причина нерационального функционирования интернет-сервисов заключается в том, что банки просто автоматизировали получение выписок с помощью интернета, но не воспользовались потенциалом широкополосного доступа к социальным медиа. Технология просто добавляется к банку, деятельность которого осуществляется на бизнес-процессах 1970-х годов, а надо бы использовать новую технологию для разработки нового банка специально под эту технологию. Когда новый банк специально выстраивается вокруг новой технологии, он получает достаточно большее количество конкурентных преимуществ на рынке [4].

Одним из эффективных инструментов внедрения инноваций является создание банковского бренда специально под канал обслуживания – банк не будет отставать от инноваций, поскольку каждый новый бренд запускается со свежей инфраструктурой. Обратной стороной, очевидно, будет неизбежное увеличение издержек, связанных с созданием новых брендов и банков с нуля. Однако это означает, что каждый банк будет нацелен на будущее, и по мере того, как старые бренды будут выходить из употребления, банк сможет закрывать их с большей легкостью.

Банки, если хотят выжить в информационной экономике, должны учесть в своей стратегии следующие тенденции.

1. Интернет стал неотъемлемой частью жизни для молодого поколения.

Перед банками стоит задача переориентация политики на "коренных цифровых жителей" – это более молодое поколение, выросшее с интернетом, для них он – неотъемлемая часть жизни.

Люди, которые попадают в категорию коренных цифровых жителей, – это поколение Z. Они не думают об интернете – они просто живут своей жизнью, в которую естественным образом встроены мобильность, интерактивность и различные цифровые каналы коммуникации. Они также не думают о банковских отделениях, колл-центрах, интернет-продуктах и т.п. – для них это просто жизнь. Именно этого менеджеры розничных банков и не понимают, потому что ими управляют представители старших поколений, которые в буквальном смысле не понимают цифрового образа жизни.

2. Как любой цифровой бизнес, банкинг можно разложить на биты и байты.

Это означает, что любой банк можно рассматривать как три цифровых бизнеса в одном. Банк – производитель банковских продуктов, исполнитель транзакций и продавец услуг. Прежде всего, банковские продукты разлагаются на составляющие. Каждый банковский продукт может быть деконструированным до мельчайшей детали, а затем реконструирован в новые структурные формы различного применения. Такой компонентный подход требует, чтобы каждая банковская услуга была представлена в форме элементарных базовых виджетов, или объектов и предложена клиенту, который скомпонует их так, как сочтет нужным.

Иными словами, набора готовых банковских продуктов больше не будет существовать, зато будут их компоненты в виде приложений. Клиент складывает их в соответствии со своими потребностями.

3. Изменение взаимоотношений с клиентами.

Сначала это были человеческие отношения «один к одному», затем – удаленные «один ко многим», сейчас это снова отношения «один к одному», но в цифровой форме.

Здесь на первый план выходит технология Big Data, поскольку теперь мы пытаемся дистанционно управлять взаимоотношениями с помощью массовой персонализации. Последнее достигается только за счет контекстно зависимо обслуживания любого и каждого клиента там, где это уместно. Это означает, что нам необходимо, с разрешения клиента, проанализировать эксабайт клиентских данных, чтобы определить, какие контекстно зависимые услуги ему могут понадобиться, пока он живет своей жизнью.

На основе вышеизложенного можно сделать вывод о том, что современные условия деятельности банков под воздействием стремительного развития информационных технологий снова изменились. В основном специфика этих изменений повлияет на деятельность банковских отделений, так как в будущем основой для контактов с клиентом станет информационное пространство, а отделения получат второстепенную роль. Указанное приведет к уменьшению количества отделений, сокращению банковского персонала, изменению набора необходимых компетенций, что, по нашему мнению, необходимо уже сегодня учитывать при формировании стратегий развития банков.

Литература

1. Николаев Є. Б. Теорія інформаційної економіки: зміст і основні суперечності : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.01 „Економічна теорія та історія економічної думки” / Ніколаєв Євген Борисович; Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана. – К., 2011. – 176 с.
2. Приймак П. В. Розвиток інформаційних технологій в банківській системі України / Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип.22.12 – С. 342-348.
3. Сергеева О. С. Вплив інформаційних технологій на управління грошовими потоками банків // Економічний часопис XXI. – К. : Ін-т суспільної трансформації, 2013, N N 3/4, ч.2. – С.39-42
4. Скиннер К. Цифровой банк: как создать цифровой банк или стать им / Крис Скиннер; Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2014. – 202 с.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

Успішна діяльність будь-якого підприємства неможлива без ефективного управління фінансовими ресурсами, формування та належне використання яких є основою для стабільного процесу виробництва та його постійного зростання, що визначає конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Існує багато різноманітних трактувань поняття «фінансові ресурси» (в залежності від рівня їх формування, врахування джерел формування, їх цільового призначення тощо) [1; 4]. Розглянувши різні погляди на сутність фінансових ресурсів, вважаємо найбільш доречним визначення фінансових ресурсів як грошових доходів, надходжень і нагромаджень, які формуються на підприємстві в процесі його господарської діяльності за рахунок власних, позикових і залучених джерел фінансування у фондовій та нефондовій формах та використовуються з метою забезпечення потреб розширеного відтворення, здійснення поточної господарської діяльності та фінансового забезпечення стратегічного розвитку підприємства.

Найбільш поширеним серед теоретиків та практиків є підхід до класифікації фінансових ресурсів за джерелами формування. Згідно з цим підходом вони поділяються на власні (внутрішні та зовнішні) та залучені. Елементами фінансових ресурсів є статутний фонд, додатковий та резервний капітал, амортизаційні відрахування, прибуток, кредиторська заборгованість [5].

Для забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами важливе значення має вивчення чинників, що впливають на їх формування та використання та знаходження фінансово-економічних важелів впливу на розширення обсягу фінансових ресурсів та їх успішного використання. Чинники впливу доцільно поділяти на внутрішні (несистематичні) – пов'язані безпосередньо з діяльністю окремого підприємства, та зовнішні (систематичні) – не пов'язані з діяльністю підприємства. До внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів підприємства належать: нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування, кошти, отримані від реструктуризації активів, до зовнішніх – внески засновників і безповоротна фінансова допомога. Суттєвий вплив на формування фінансових ресурсів підприємств справляє надходження виручки від реалізації продукції, розмір статутного капіталу та емісійного доходу, дооцінка активів підприємства, безоплатно надана допомога, нерозподілений та чистий прибуток, позичковий потенціал. Джерелами формування позикових фінансових ресурсів є банківські та комерційні кредити, облігаційні позики; фінансовий лізинг і кредиторська заборгованість.

Метою управління фінансовими ресурсами є забезпечення діяльності підприємства оптимальним обсягом фінансових ресурсів у кожний конкретний період часу відповідно до напрямів його розвитку, організація формування необхідного обсягу та раціонального використання фінансових ресурсів, максимізація прибутку та забезпечення підвищення ринкової вартості підприємства.

Під системою управління фінансовими ресурсами слід розуміти динамічну сукупність форм, методів, важелів впливу на прийняття управлінських рішень з формування власних та залучених фінансових ресурсів та їх використання, що сприяє забезпеченню реалізації загальної економічної стратегії розвитку підприємства, максимізації його вартості, зменшенню рівня ризику та активізації інноваційної діяльності. Створення такої системи виступає головною метою трансформації управління фінансовими ресурсами.

Ефективність функціонування системи управління фінансовими ресурсами підприємства залежить від дотримання наступних принципів: системності, яка дозволяє управляти фінансовими ресурсами з урахуванням чинників зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства; інтегрованості, що означає управління фінансовими ресурсами в комплексі з іншими ресурсами (матеріальними, трудовими та інформаційними); комплексності, яка забезпечує розробку та прийняття таких управлінських рішень, що впливають на загальну результативність та ефективність діяльності підприємства; адаптивності, яка створює умови для управління фінансовими ресурсами в межах гнучкої системи, що легко пристосовується до змін ринкового середовища; динамічності, що забезпечує встановлення достатньої швидкості руху фінансових ресурсів між усіма підсистемами та циклами діяльності підприємства; науковості, що визначає необхідність застосування наукового аналізу та впровадження нових ефективних підходів до управління фінансовими ресурсами підприємств; врахування суб'єктами управління кон'юнктури ринку та ризику.

Удосконалення системи управління фінансовими ресурсами на підприємствах України потребує здійснення оперативних та стратегічних заходів за такими напрямками: оптимізація структури фінансових ресурсів; вибір найефективніших джерел залучення фінансових ресурсів шляхом проведення розрахунків вартості залучення ресурсів з кожного з джерел; забезпечення зменшення і страхування підприємницьких і фінансових ризиків, пов'язаних з формуванням і використанням фінансових ресурсів підприємства; забезпечення постійного моніторингу за станом фінансових ресурсів за критеріями стійкості, платоспроможності та ділової активності, які розглядаються через показники структури капіталу, ліквідності та оборотності, що дає можливість кількісно оцінити вплив якості управління фінансовими ресурсами на рівень рентабельності та динаміку розвитку підприємства.

Свідома розробка та реалізація фінансової стратегії виступає початковим пунктом трансформації системи управління фінансовими ресурсами підприємства. Стратегія управління фінансовими ресурсами включає визначення методів формування фінансових ресурсів, цілей їхнього використання, часових характеристик, важелів і прийомів управління рухом фінансових ресурсів та капіталу, визначення спеціального функціонального «стратегічного набору» (як структури специфічних фінансових стратегій), а також розробку фінансових планів.

Стратегія управління фінансовими ресурсами підприємства забезпечує формування та ефективне використання фінансових ресурсів, виявлення найефективніших напрямків інвестування та зосередження фінансових ресурсів на цих напрямках, відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним

можливостям підприємства, визначення головної загрози з боку конкурентів, правильний вибір напрямків фінансових дій та маневрування для досягнення поставленої мети.

Здійснювати управління фінансовими ресурсами необхідно з урахуванням ризиків, що зумовлюються нестабільністю економічного розвитку, зростанням конкуренції на товарних і фінансових ринках, посиленням глобалізаційних процесів та дефіцитом інформації. Це потребує створення відповідної підсистеми контролю ризику обраної стратегії та управління ризиком втрати фінансової стійкості підприємства.

Література

1. Бланк И.А. Управление формированием капитала / И.А. Бланк – К.: Ника-Центр, 2008. – 510 с.
2. Нестеренко Н. В. Шляхи вдосконалення управління фінансовими ресурсами підприємства / Н.В. Нестеренко, Д. М. Ребріна // «Вісник». – 2011. – № 3(16). – С. 69-72.
3. Погожа Н. В. Проблемні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства в умовах рецесії України / Н. В. Погожа // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – № 2(45). – С. 144-149.
4. Фінанси підприємств: Підручник. К.: КНЕУ Підручник / Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та ін.; кер. кол. авт і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – восьме вид., перероб. та доп. - К.: КНЕУ, 2013. – 519 с.
5. Фінансові ресурси підприємства та їх класифікація: зб. наук. праць / наук. ред. Л.І. Катан. – Острог : в-во НаУ «Острозька академія», 2006. – 184с.

УДК 368.914

Руденко Я.П., Гвоздюкова С.М.,
*аспіранти кафедри економічної кібернетики,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»,
м. Суми*

РИЗИКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ НАКОПИЧУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Запланована модернізація існуючої пенсійної системи шляхом запровадження другого рівня, а саме накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, вестиме за собою виникнення ряду ризиків її запровадження.

У програмі економічних реформ України на 2010-2014 рр. зазначено, що «метою реформи пенсійної системи є посилення соціального захисту осіб, які втратили працездатність, забезпечення гідного рівня їх життя в результаті стійкого розвитку пенсійної системи на засадах збалансованості інтересів пенсіонерів та громадян, які працюють» [1, с. 27]. Тож виходячи із вищезазначеного можна зробити висновок, що головною кінцевою метою запровадження другого рівня пенсійної системи є забезпечення гідної старості громадян. А отже перелік та структура ризиків є похідною від недостатності накопичень для забезпечення гідної старості громадянина (рисунок 1).

Індивідуальний ризик недостатності накопичень є особистим ризиком учасника накопичувальної системи, який не спромігся накопичити певний обсяг коштів через певні власні причини (недостатність трудового стажу, низька заробітна плата тощо).

Під колективними ризиками недостатності накопичень маються на увазі ті ризики, які є незалежними від кожного окремого учасника накопичувальної системи та у свою чергу поділяються на внутрішні та зовнішні відносно системи.

Зовнішні ризики у свою чергу складаються з макроекономічних ризиків (фінансово-економічні кризи, які обумовлюють низькі темпи економічного зростання, а отже і низький рівень заробітних плат та пенсій, високий рівень інфляції, що у свою чергу може впливати на знецінення пенсійних заощаджень) та протиправних дій третіх осіб (ризик втрати пенсійних активів унаслідок дій контрагентів за угодами). Для компенсації зазначених ризиків можливим є розроблення механізму забезпечення гарантій збереження коштів пенсійних накопичень, який використовує страхування як механізм забезпечення відповідальності компаній з управління активами (КУА), створення фонду гарантування як механізму забезпечення відповідальності застрахованих осіб та запровадження гарантій як механізму забезпечення відповідальності держави.

Внутрішні ризики системи складаються з наступних:

- ринкового, який полягає у ризику зменшення накопичень через дії ринкових таких чинників, як: падіння вартості окремого емітента, дія фінансових криз тощо. У певній мірі його можна кваліфікувати як ризик несвідомого неналежного управління;

- неналежного управління грошовими коштами, що полягає у свідомих діях посадових осіб КУА, через які відбувається зменшення вартості пенсійних активів;

- демографічного, у рамках якого виникає ризик збільшення «коефіцієнта системного навантаження» – відношення кількості пенсіонерів до кількості платників пенсійних внесків. За даними Аналітично-дорадчого центру «Блакитної стрічки», в Україні до 2050 року четверо працівників повинні будуть утримувати п'ятьох пенсіонерів [3, с. 18-19, с. 52]. Таке явище склалося через зниження народжуваності та збільшення тривалості життя;

- тіньової зайнятості та тіньових доходів, що в умовах трансформаційної економіки є абсолютно очевидним фактом, через слабкість соціально-економічних інститутів. Це є прямою загрозою фінансовій безпеці держави, адже до Пенсійного фонду не нараховуються внески від значної частки доходів;

- низького рівня заробітної плати. Така ситуація обумовлена низькою продуктивністю праці по відношенню до економічно розвинених країн. Її вирішенням є модернізація виробництва, яка у свою чергу тягнучиме за собою підвищення заробітної плати. Проте таке покращення веде за собою скороченням частини працівників. Тобто зростання відрхувань по Пенсійного фонду компенсується за рахунок звуження кола платників.

А отже в країнах зі значним рівнем безробіття чиста модернізація виробництва в пенсійному контексті може обернутись зворотним ефектом;

– збільшення дефіциту бюджету ПФУ. Даний ризик може виникнути через те, що запровадження другого рівня пенсійної системи відбуватиметься за рахунок скорочення надходжень коштів до системи соціального страхування;

– низького рівня довіри населення до недержавного пенсійного страхування (НПС). Проведені опитування по даному питанню засвідчили, що лише 5 % респондентів віддають перевагу недержавним пенсійним фондам, що у свою чергу свідчить, що значна частина респондентів інвестування в НПС не вважає безпечним [2]. Проте такий рівень недовіри можна пояснити перш за все необізнаністю стосовно діяльності даного фінансового інституту.

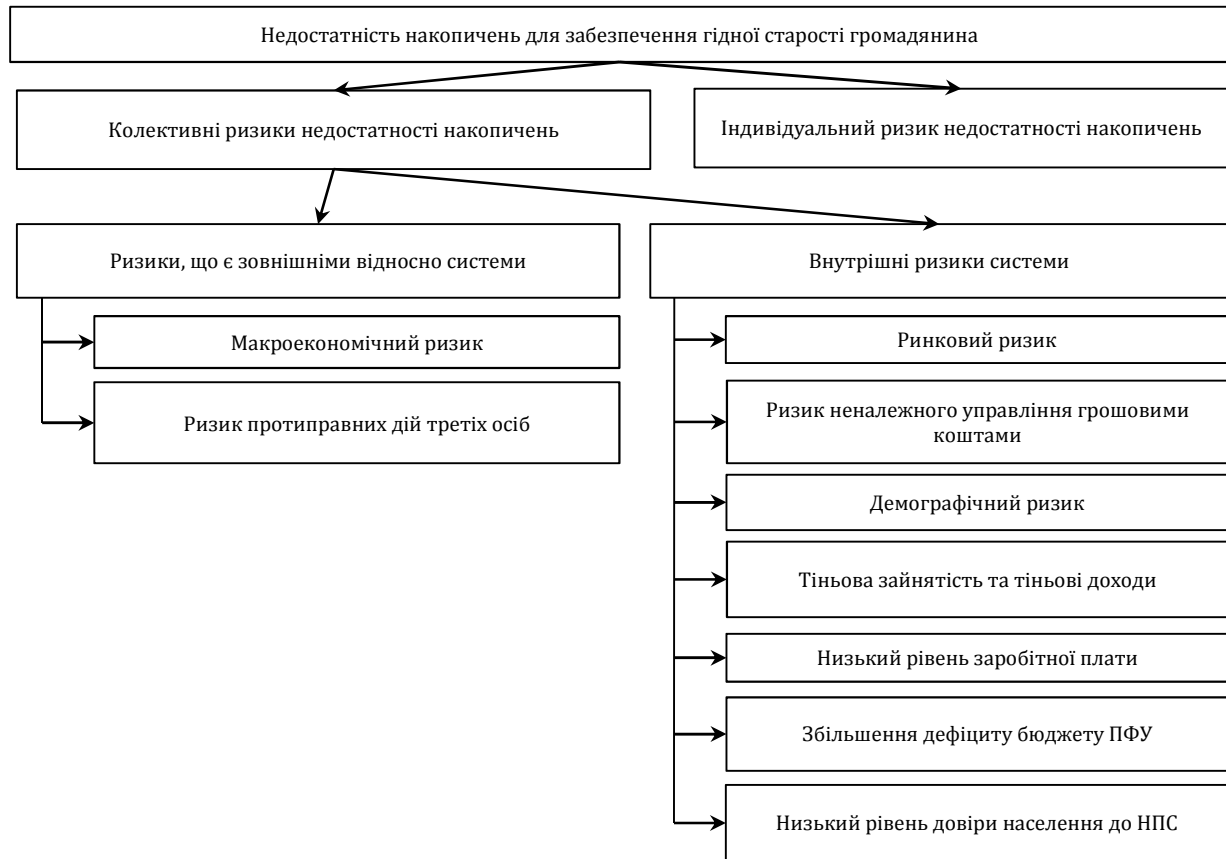

Рис. 1. Перелік ризиків запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування

Отже, виходячи із вищезазначеного, необхідно зазначити, що колективні ризики недостатності накопичень характеризуються:

- взаємозв'язком їх певної частини;
- здатністю взаємно трансформуватися;
- складністю їх ідентифікації.

Проте їх дія в кінцевому результаті призводить до недостатності накопичень для забезпечення гідної старості громадянина.

Література

1. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава : програма економічних реформ на 2010-2014 роки / Комітет з економічних реформ при Президентові України [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_2.pdf
2. «Щодо ризиків та загроз запровадженню обов'язкової накопичувальної пенсійної системи» : аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/729/>
3. Демографічні та фінансові передумови пенсійної реформи в Україні : прогноз до 2050 р. / Аналітично-дорадчий центр «Блакитної стрічки» ПРООН [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.undp.org.ua/files/ua_60467Demography_Pension_UKR.pdf

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО АУДИТУ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

Аудит ефективності бюджетних програм є важливою складовою державного фінансового контролю при застосуванні програмно-цільового методу формування бюджету в умовах стійкого зростання державних витрат, що спостерігається в усьому світі, зокрема і в Україні, щоразу більше уваги звертається на досягнення результативності при здійсненні бюджетних програм. Визнано, що будь-який роботодавець і виробник послуг, уряд повинен забезпечувати ефективне й результативне використання людей і грошових ресурсів, які перебувають в його розпорядженні.

Оцінка бюджетних програм, за формулюванням шведського вченого Е. Ведунга, - це ретельне, ретроспективне визначення достоїнств, вартості й цінності адміністрування, результатів та наслідків дій урядових установ, яке має значення для майбутніх практичних ситуацій [1].

Правильна оцінка бюджетних програм - вкрай складне завдання. Як зазначив американський економіст Е. Ліхен, не можна не визнавати той факт, що майже усім оцінкам властиві похибки, що ні мистецтво, ні наука, ні статистика не здатні позбавити процес оцінки впливу людського владження та ймовірності помилки. Тож питання полягає не в тому, наскільки точно є оцінка, а в тому, наскільки вона помилкова. Яким чином розробник бюджету чи фінансовий контролер може звести нанівець загальний вплив неминучих похибок в оцінках або хоча б зменшити його до припустимого рівня відхилення.

У багатьох розвинених країнах світу застосовується технологія вимірювання результатів діяльності (performance measurement), що являє собою процес збору детальної інформації про ефективність (efficiency), результативність (effectiveness) та якість (quality) програм та послуг, що надаються органами місцевої влади. Вимірювання результатів діяльності може використовуватися організацією (бюджетною установою) для оцінки її власної діяльності, може використовуватися муніципалітетом у деяких послугах, крім того, декілька органів місцевого самоврядування можуть об'єднатись і розробити спільну систему. Для застосування цієї технології важливим є чітке визначення концепції діяльності, вибір відповідних вимірників, а також зворотній зв'язок (встановлення прямого контакту з процесом прийняття рішень).

Вимірювання результатів діяльності допомагає точно оцінити потреби та встановити цілі, робить можливим довгостроковий аналіз та порівняння результатів, покращує підзвітність та якість послуг для клієнтів, підвищує мотивацію персоналу організації та рівень довіри громади до місцевого самоврядування [2].

Показник виконання є основою для оцінки діяльності як приватного, так і державного сектора. Однак показники результативності та їхнє смислове навантаження істотно відрізняються від простих результатів і показників. Вони безпосередньо пов'язані з реагуванням установи на розв'язання проблем соціальної та економічної спрямованості, а не на поліпшення умов або на утримання, підтримку установи тощо.

Показники виконання програм мають будуватись на цілях програми, вимірювати один і той самий об'єкт за певний проміжок часу, використовувати дані, що є доступними для учасників бюджетного процесу. Як правило, показники виконання програм пропонуються самими бюджетними установами-виконавцями програм та підпрограм в процесі їх формування. Але на наш погляд, існування системи рекомендованих показників по основних напрямках бюджетних видатків, буде теоретичною базою для безпосередніх виконавців програм та полегшить їх роботу в цьому напрямку. Тому вкрай важливим завданням є обґрунтування системи результативних показників оцінки бюджетних видатків як за програмами, так і за напрямками відповідно до бюджетної класифікації, що є абсолютно необхідною умовою для ефективного управління видатками місцевих бюджетів.

Оскільки технологія вимірювання результатів діяльності почала застосовуватися в США, а потім в Європі, то систематизація показників для оцінки ефективності та результативності бюджетних видатків була предметом досліджень перш за все закордонних вчених-економістів. Запропоновані ними показники багато у чому схожі, але, все ж таки, відрізняються, як правило, не змістом процесу оцінки, а кількістю та назвами показників.

Американський економіст Р.Хакет вважає, що показники результативності мають: показати ефективність використання бюджетних коштів; вимірювати ті самі результати через деякий час; порівнювати результати виконання бюджетних програм у динаміці за роками та між головними розпорядниками бюджетних коштів; зазначити зміни, які відбуваються у групі споживачів, чи зміни у проблемах, на розв'язання яких спрямована програма; використовувати зрозумілі та чітко визначені терміни.

Р.Хакет виділяє такі види показників результативності:

- показник якості, який відображає, наскільки послуга досягла своєї мети або виконала завдання, задовольнила потребу споживача або задовольнила загальноприйняті вимоги галузевого стандарту;
- показник продуктивності відображає кількість вироблених одиниць продукції, наданих послуг або кількість споживачів, яка була обслугована державною установою в рамках програм (наприклад, кількість відвідувань людей похилого віку вдома; кількість людей, які пройшли вакцинацію тощо);
- показник ефективності - показник витрат (або сума інших ресурсів) на одиницю продукту. Цей показник є інструментом, який відображає, наскільки державні послуги надаються за рахунок найменших витрат. Але він не відображає, наскільки повно задовольняються потреби за бюджетною програмою, яка на них спрямована;
- показник робочого навантаження - це співвідношення результатів за програмою з кількістю зайнятих у ній працівників (наприклад, кількість клієнтів на одного менеджера за напрямком, кількість заяв на одного менеджера за напрямком тощо) [3].

Д. Аммонс визначає показники продуктивності як поєднання показників результативності та показників ефективності. Наприклад, "довжина відремонтованої дороги в метрах за одну годину" - показник ефективності, а

"процент якісно відремонтованих доріг" - показник результату, то "кошти (або години праці), витрачені на відповідним чином відремонтований метр дороги" віддзеркалюють продуктивність.

З огляду на вищенаведене можна зробити висновок, що серед науковців немає одностайності щодо показників оцінки результативності бюджетних програм, їхнього змісту та співвідношень між ними. При цьому слід зазначити, що будь-яка система показників є компромісом між тим, чого було б бажано досягти з теоретичної точки зору, і тим, що на практиці можна створити на підставі доступних даних, їхньої ймовірності, відображення наявними даними поточних процесів тощо.

Література

1. Ведунг Е. Оцінювання державної політики та програм / Пер. з англ. В. Шульга. – К.: Основи, 2011. – С. 290.
2. Дорошенко О.О. Методичні аспекти аудиту ефективності виконання бюджетних програм / О.О. Дорошенко // Фінанси, облік і аудит. – 2010. - №16. – С. 227-233.
3. Хакет Р. Програмно-цільовий метод. Program Budgeting Manual. Barents Group / Р. Хакет. – Barents group, 1999. – Р. 111-112.

Семенча І.Е.,

професор кафедри банківського дела,

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОСОБЕННОСТЕЙ ОБСЛУЖИВАНИЯ КЛИЕНТОВ В БАНКАХ УКРАИНЫ

Привлечение новых клиентов и удержание уже существующих является непростой задачей любой сервисной организации. Банковский сектор Украины наполнен многообразными банковскими учреждениями и, бесспорно, между ними существует конкурентная борьба. Чтобы быть конкурентоспособными, каждая банковская структура должна обеспечивать высокое качество обслуживания клиентов и иметь безупречную репутацию.

Как показал анализ, вопросы оценки качества обслуживания клиентов на современном этапе интересуют таких отечественных и зарубежных ученых: Исаев Р. А., Ребрин Ю.И., Кабушкин Н.И., Тони Бенделл, Дэвид Бодди, Р. Хойер и др. Однако, как мы уже неоднократно отмечали, степень разработки данного вопроса отечественными учеными остается крайне узка. Кроме того, применение уже существующих методик оценки состояния обслуживания клиентов, рассмотренных, например, в [1-3], является недостаточным, ведь повышение качества услуг не возможно без тщательного непрерывного мониторинга качества, определения и удовлетворения новых нужд клиентов данного сегмента рынка в любых банковских продуктах.

В пределах научно-исследовательской работы «Стратегические составляющие финансовой устойчивости и безопасности банковской системы и финансовых рынков Украины», которая проводится на кафедре банковского дела Днепропетровского национального университета имени Олеся Гончара, впервые реализованы вопросы комплексной оценки качества обслуживания клиентов банков на принципах индивидуальности применения, комплексности оценивания, универсальности использования и сравнимости результатов.

Для этого были определены зоны обслуживания клиентов банка с позиции структуры его сервисной среды; для каждой из них построена общая классификация критериев, которые определяют совокупное качество состояния обслуживания клиентов на основе системного подхода; обоснован и разработан методический подход к оцениванию для каждой из зон обслуживания; проведен полевой эксперимент для апробации результатов; обработаны и обобщены результаты оценивания по всем зонам обслуживания по банкам I и III группы, которые ведут деятельность на рынке Приднепровского региона Украины, за период с 2012 по 2014 гг.

По результатам проведенного исследования определили ряд общих тенденций, которые указывают на сильные и слабые стороны обслуживания клиентов банков Украины:

1. Оценка состояния качества зального обслуживания клиентов банка. Опрос показал, что в больших банках более 60% клиентов наблюдают постоянные очереди к операторам, которые не координируются администраторами. Но при этом сами помещения становятся наиболее привлекательными (хорошо освещенные, присутствуют зеленые насаждения, господствует приятная атмосфера). Наиболее слабым местом для больших банков являются параметры назначения.

2. Оценка состояния качества кассового обслуживания клиентов банка. Анализ результатов опроса показал, что состояние обслуживания в кассах на среднем уровне. Большей частью присущи такие недостатки: очереди без учета потоков клиентов, частое отвлечение кассиров в процессе обслуживания на другие виды работ (разговоры по телефону, ответы на вопросы сотрудников, и т.п.), помещение касс не учитывает особенностей клиентов с ограниченными возможностями и не оборудовано местами для ожидания, кое-где отсутствует оперативная информация о порядке приема платежей.

3. Оценка состояния качества обслуживания клиентов банка в банкомате. Все банки, которые были проанализированы, в целом удовлетворяют потребности клиента при предоставлении услуг в банкомате. Направлениями для усовершенствования работы определено: отсутствие мусорных контейнеров и навесов возле банкоматов, не удобное размещение информации на экране, отсутствие средств защиты личной информации клиента, неудобство в работе с банкоматом, которое создают рекламные ролики, неудачное объединение цветовой гаммы шрифта и фона экрана банкомата, наличие комиссии за обслуживание и ее размер, невозможность получения денег разного номинала, в частности мелкого.

4. Оценка качества работы call-центра банка. Исследование показало разное состояние. Call-центры ПАТ КБ «Райффайзен Банк Аваль» и ПАТ КБ «Приватбанк» имеют незначительные проблемы с обслуживанием клиентов. В основном, для банков в усовершенствовании нуждается профессиональный уровень операторов и эффективная организация их работы, а именно: наличие обратной связи с клиентом; умение оператора

подстраиваться под особенности общения клиента; формирование эмоциональных мотиваторов при взаимодействии с клиентом. Call-центр ПАТ КБ «Ощадбанк» имеет более значительные проблемы почти во всех спектрах обслуживания клиентов.

5. Оценка состояния внедрения банком системы обслуживания home-banking. Все банки, которые исследовались, внедряют в своей деятельности услугу home-banking на достаточно высоком уровне, который почти полностью удовлетворяет нужды клиентов при предоставлении услуг и привлекает к получению услуг еще раз. Но, при этом, существуют вопросы, которые нуждаются в улучшении: вопрос безопасности обслуживания, дизайна сайта, получение визуализированной аналитики по движению средств на счетах клиента, индивидуализация предложений.

6. Оценка состояния качества обслуживания при предоставлении потребительского кредита в точках продаж. Относительно организации процесса оформления кредитов в точках продаж, то исследование выявило, что самым слабым вопросом остается определение нужд и приоритетов клиентов, а также организация рабочего места консультанта.

7. Оценка состояния развития корпоративной культуры банка. В украинских банках корпоративная культура очень низкая и только начинает развиваться. Зафиксирована бессистемность и фрагментарность в ее формировании. Ни один из анализируемых банков не достиг уровня сформированности корпоративного поведения, которое, безусловно, влияет на уровень сплоченности и текучести персонала.

8. Оценка состояния качества банковской рекламы в сети Интернет. В целом, банки имеют допустимый уровень предоставления банковской рекламы в сети Интернет. Большинство опрошенных клиентов считают, что на сайтах банков находится мало информации, преимущественно есть информация о кредитных и депозитных продуктах, а большую ее часть они получают именно в отделениях банков. Информация подается преимущественно в яркой цветной гамме, понятным языком. По результатам исследования определили, что выдерживаются и в достаточной мере используются маркетинговые и информационные параметры предоставления рекламы, а группы эстетических и эргономических параметров учитываются слабо.

9. Оценка состояния организации банковского обслуживания. Качество обслуживания в исследуемых банках большей частью находится на достаточно высоком уровне. Для большинства банков одинаковой проблемой остается наличие очередей в отделениях, но повышается скорость обслуживания и постепенно улучшается отношение банковского персонала к клиентам.

Таким образом, разработанная методика оценивания качества обслуживания клиентов, как показали результаты, может содействовать становлению каждого из исследуемых банков как клиенториентированного учреждения, достижению конкурентных преимуществ на рынке банковских услуг и дальнейшему устойчивому развитию его деятельности.

Литература

1. Пономарева Т.А. Качество услуг: качественные параметры оценки / Т.А. Пономарева, М.С. Супрягина // Маркетинг в России и за рубежом. – 2005. – № 1(45). – С. 47–49.
2. Яремчук А. Методика оценки качества банковского обслуживания в г. Киеве [Электронный ресурс] / А. Яремчук, О. Перминова. – Режим доступа до статті : <http://b2blogger.com/articles/marketingresearch/111.html>
3. Потоцкая А.А. Качество услуг и особенности обеспечения методов оценки [Электронный ресурс] / А.А. Потоцкая. – Режим доступа до статті : http://pda.coolreferat.com/Качество_услуг_показатели_качества_методы_оценки_особенности_обеспечения

УДК 336.13 + 658.1

Середа Олена,
старший викладач кафедри фінансів,
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Северодонецьк

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Необхідною умовою розвитку економіки є висока інвестиційна активність, яка досягається за допомогою зростання обсягів реалізованих інвестиційних ресурсів та найбільш ефективного їх використання в пріоритетних сферах матеріального виробництва. Аналіз інвестиційної сфери вітчизняної економіки свідчить про те, що на сьогодні не створені передумови для покращення інвестиційного клімату, поновлення виробничого потенціалу, для активного використання фінансових інструментів фондового ринку та механізми стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності.

Метою дослідження є визначення напрямів підвищення інвестиційного потенціалу та обґрунтування вибору інвестиційної стратегії.

Інвестування діяльності українських компаній здійснюється, в основному, за рахунок власних коштів. До основних чинників, що перешкоджають залученню довгострокових інвестиційних вкладень, на макrorівні відносяться: політична і економічна нестабільність розвитку країни, правове забезпечення, стан фінансового ринку, інвестиційна активність населення. Мікроекономічними чинниками є: фінансовий стан, результативність діяльності, рівень використання сучасних фінансових інструментів (цінні папери, венчурний капітал).

Одним з головних показників, що визначають інвестиційну привабливість, є інвестиційний потенціал. В економічній літературі є різні визначення поняття «інвестиційний потенціал», більшість з яких орієнтується на ресурсний підхід [1, с. 98, 2, с. 128, 3, с. 52]. Виходячи з положень до визначення інвестиційного потенціалу можна виділити його основні характеристики: 1) потенціал відображає сукупність власних і залучених ресурсів для здійснення інвестиційної діяльності і забезпечення стійкого розвитку економічної систему 2) потенціал відображає

ступінь використання ресурсних можливостей для досягнення цілей його інвестиційної стратегії. Таким чином, в основі вказаних підходів до визначення інвестиційного потенціалу знаходяться наявні власні і залучені ресурси та здатність їх ефективно використовувати за умови сприятливого інвестиційного клімату в цілях, визначених стратегією. Інвестиційний потенціал на макrorівні слід розглядати як ключовий фактор майбутнього успіху підприємств реального сектору економіки. Безперервний пошук перспективних напрямів інвестування створює необхідну базу для здійснення оптимального вибору стратегії стійкого розвитку, структури капіталу, або перспективних методів і технологій управління і операційної діяльності.

Послідовність формування інвестиційного потенціалу можна представити наступними етапами.

Перший етап передбачає оцінку інвестиційної привабливості, як передумови забезпечення стійкого розвитку суб'єкта господарювання. Така оцінка здійснюється на підставі аналізу чинників внутрішнього і зовнішнього середовища з використанням відомих методичних підходів.

На другому етапі обґрунтовується вибір джерел фінансування інвестиційної діяльності за критеріями вартості капіталу, рентабельності власного капіталу, мінімізації ризиків.

На третьому етапі аналізується інвестиційний потенціал для обґрунтування вибору інвестиційного проекту. Можливість і доцільності конкретної форми фінансування визначається параметрами проекту, а тож потенціалом підприємств з позиції прийняття фінансових зобов'язань і їх впливу на результати їх діяльності. Такими параметрами є вартість та вірогідність отримання залучених ресурсів, можливість розподілу ризиків між учасниками проекту, адаптація окремого джерела під проект.

Четвертий етап передбачає оцінку можливості реалізації інвестиційних проектів на підставі використання таких методів як: чиста теперішня вартість, внутрішня норма дохідності, період окупності проекту, індекс рентабельності інвестицій, середньої норми прибутку на інвестиції.

Шляхи вирішення проблем соціально-економічного розвитку з урахуванням динамічних змін інвестиційного потенціалу полягають у наступному.

1. Розробка адаптивного механізму інвестиційної стратегії на підставі врахування інвестиційного потенціалу, що інтегрує вибір джерел фінансування; розробку прогнозів соціально-економічного розвитку на основі інвестиційного потенціалу; організацію фінансового контролю.

2. Активізація інвестиційних процесів за рахунок внутрішніх інвестицій.

3. Активізація використання інструментів фондового ринку шляхом мобілізації усіх ресурсів від емісії цінних паперів з метою залучення додаткових джерел фінансування.

Для обґрунтування вибору інвестиційної стратегії запропоновано методичний підхід до комплексної оцінки інвестиційного потенціалу. Модель інтегральної оцінки інвестиційного потенціалу представлено як багатомірний об'єкт, який дає змогу: досліджувати поведінку показників інвестиційної діяльності, зіставляти розраховані значення цих показників із галузевими та цільовими параметрами; упорядковувати процес нормування показників для вибору доцільної альтернативи інвестиційної стратегії. Розробка інвестиційної стратегії здійснюється на підставі ситуаційного проектування, яка передбачає формування фінансових прогнозів соціально-економічного розвитку з урахування змін інвестиційного потенціалу.

Література

1. Іванов С. В. Методологічні підходи до визначення сутності інвестиційного потенціалу / С. В. Іванов // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – Дніпропетровськ. – ДНУ, 2004. – Випуск 95. – С. 98 – 104.

2. Управління потенціалом підприємства : навч. посіб. / [Должанський І. З., Загорна Т. О., Удалих О. О., та ін.]. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 362 с.

3. Туріянська М. М. Інвестиційні джерела / М. М. Туріянська – Донецьк : Юго-Восток, 2004. – 317 с.

УДК 336.71 (477)

Сидоренко І.В.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів,

Чернігівський національний технологічний університет

КЛЮЧОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВ УКРАЇНИ ЯК СИСТЕМИ

У сучасних соціально-економічних умовах слід приділяти особливу увагу розвитку фінансової сфери України та важливої її складової – банківської системи. Світова фінансова криза негативно вплинула на діяльність вітчизняної банківської системи, виявивши неспроможність багатьох банківських установ протистояти впливу зовнішніх і внутрішніх чинників. Для виправлення ситуації та підвищення ефективності діяльності комерційних банків необхідно постійно вдосконалювати систему управління банком та підтримувати належний рівень банківської безпеки, як важливого елементу банківського менеджменту.

Проблемам банківської безпеки присвячено чимало досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Серед них наукові праці О. Барановського, В. Богомолова, Т. Болгар, С. Григоріної, М. Зубка, О. Крикля, А. Єпіфанова, Г. Конаховича, Ю. Корнієнко, О. Користіна, С. Побережного, О. Хитріна, Н. Островської, С. Соколовського, В. Соловйова, З. Сороківської та інших. Науковцями приділено значну увагу теоретичним засадам банківської безпеки на макро- і мікрорівні. У працях висвітлено сутність та складові банківської безпеки, її місце у системі економічної і фінансової безпеки держави. Розглянуто основні види загроз та чинників, що негативно впливають на безпеку банківської діяльності. Підкреслено необхідність формування системи заходів для підвищення рівня фінансової та інформаційної безпеки банків у сучасних умовах.

Розглядаючи питання банківської безпеки варто дослідити існуючі підходи до визначення самого поняття, оскільки авторами багатьох наукових досліджень не досягнуто згоди з цього приводу. Так, Зубок М. [2] визначає

безпеку банківської діяльності як стан стійкої життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація основних інтересів і пріоритетних цілей банку, захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов функціонування. Барановський О. [1] безпека банку трактує різнопланово: як захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх і внутрішніх загроз; – як стан зовнішнього та внутрішнього середовища банку; як один з основних елементів банківського менеджменту; як організація заходів щодо запобігання можливим загрозам його діяльності.

Поняття «фінансова безпека банку» як і поняття «безпека банківської діяльності» не має єдиного трактування. Кожен автор, що проводить дослідження з цих питань дає своє визначення.

Наприклад, О. Хитрін визначає фінансову безпеку банку як динамічний стан, при якому банк [4]: юридично і технічно здатний виконувати та реально виконує властиві йому функції; забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізми для реалізації даного потенціалу.

А. Єпіфанов вважає, що «фінансова безпека банку як невід'ємною і важливою складовою частиною економічної безпеки банківської установи, оскільки успішно працюючий генерує достатній обсяг коштів для того, щоб бути застрахованим від зовнішніх і внутрішніх загроз» [3].

У цілому, систему фінансової безпеки банку можна представити у вигляді схеми (рис. 1).

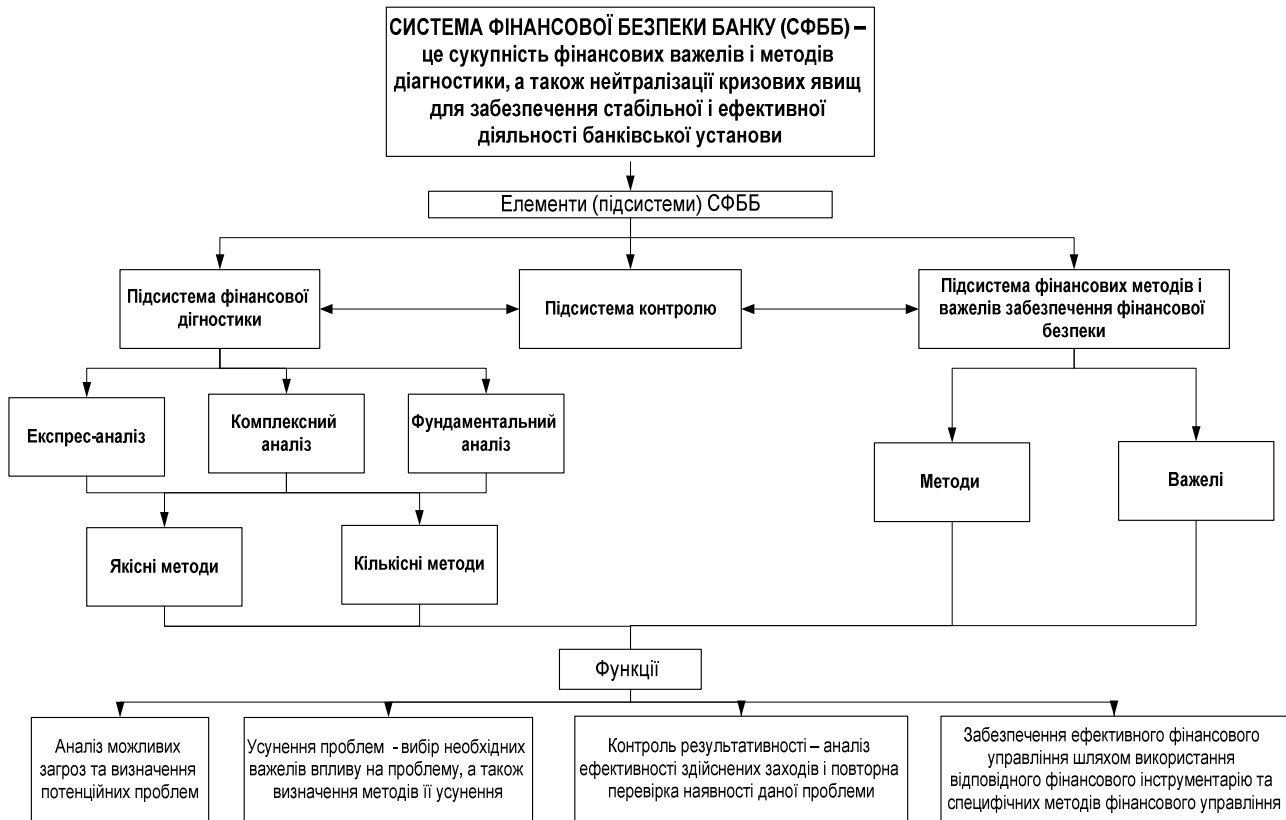

Рис. 1 Система фінансової безпеки банку*

* систематизовано автором на основі [3]

Отже, розглянувши ряд наукових досліджень можна з упевненістю стверджувати, що питання банківської безпеки в сучасних умовах економічного розвитку як України, так і світу, є досить актуальними. Неefективна діяльність у сфері захисту банківських установ прямо впливає як на результати діяльності самого банку, так і на стан клієнтів – суб'єктів господарювання і населення

Це неприпустимо, оскільки нестабільні банки не в змозі створити надійну банківську систему, погіршення стану економічних суб'єктів призводить до погіршення загальноекономічної ситуації в країні.

Література

1. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру / Барановський О. І. // Економічне прогнозування. – 2006. – №1. – С. 7-32.
2. Зубок М. І. Безпека банківської діяльності: навч. посібник / М. І. Зубок — К.: КНЕУ, 2002. – 190 с.
3. Фінансова безпека підприємств і банківських установ [Текст]: монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А.О.Єпіфанова [А.О.Єпіфанов, О.Л.Пластун, В.С.Домбровський та ін.] – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – 295 с.
4. Хитрін, О. І. Фінансова безпека комерційних банків / О.І. Хитрін // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 118-124.

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗМЕЩЕНИЯ СТРАХОВЩИКАМИ СРЕДСТВ СТРАХОВЫХ РЕЗЕРВОВ

В современных условиях развития экономики страхование приобретает особо важную роль, поскольку является одним из источников значительных инвестиций в экономику страны за счет аккумулируемых в страховых фондах финансовых ресурсов. В данном контексте приоритетное значение отводится инвестиционной деятельности страховой компании, которая позволит эффективно функционировать и выполнять свои обязательства перед страхователями. Размещение страховых фондов в различные активы обеспечивает необходимый уровень накопления средств страховыми компаниями для увеличения собственного капитала и при этом не требует привлечения внешних инвестиций. Существует несколько общепризнанных принципов, согласно которым осуществляется размещение средств страховых резервов, что представлено на рис. 1.

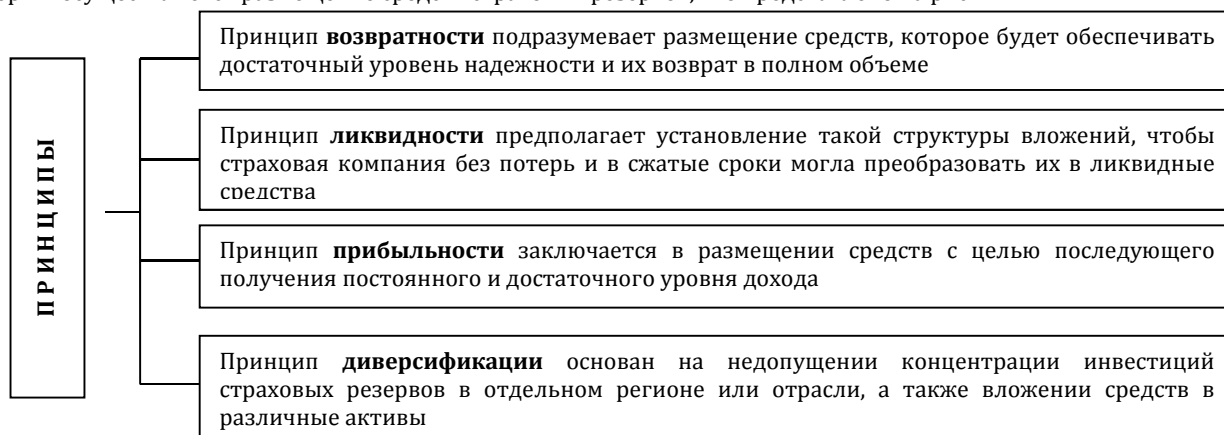

Рис.1. Принципы размещения средств страховых резервов

Источник: составлено автором

В своей инвестиционной деятельности страховая компания, управляя средствами страховых фондов, обязана обеспечивать высокий уровень рентабельности вложений, который позволит сохранить реальную стоимость инвестиций на период всего срока инвестирования и при необходимости иметь возможность без труда реализовать размещенные активы.

Размещение средств страховых резервов осуществляется страховщиками согласно Указания Банка России «О порядке инвестирования средств страховых резервов и перечне разрешенных для инвестирования активов» № 3444-У от 16.11.2014 г. На данный момент законодательством Российской Федерации разрешены следующие направления размещения средств страховых резервов и виды активов:

– государственные и муниципальные ценные бумаги Российской Федерации и субъектов Российской Федерации;

- акции, облигации и жилищные сертификаты;
- денежные средства на депозитах, банковских счетах и депозитные сертификаты;
- инвестиционные паи паевых инвестиционных фондов;
- недвижимое имущество;
- доля перестраховщиков в страховых резервах;
- ипотечные ценные бумаги [2].

Страховая компания может осуществлять размещение средств страховых резервов самостоятельно, либо путем передачи части средств в доверительное управление доверительным управляющим. В договоре доверительного управления страховщиком должна быть предусмотрена возможность безусловного изъятия части средств для осуществления страховых выплат в течение четырех рабочих дней с даты получения соответствующего уведомления управляющей компанией.

Также настоящим Указанием предусмотрены требования по максимально разрешенному проценту стоимости каждого вида активов от размера страховых резервов. Так, например, стоимость государственных и муниципальных ценных бумаг не должна превышать 45% от суммарной величины страховых резервов, максимальная сумма денежных средств размещенных в депозиты не должна превышать 60% от суммы страховых резервов, стоимость акций не более 20%, а стоимость облигаций – менее 45% и т. д. [2].

Согласно с проведенным Центральным банком Российской Федерации аналитическим обзором небанковских финансовых посредников на российском рынке за 1 полугодие 2013 г. можно выделить следующие основные направления размещения средств страховщиками на российском рынке:

- наибольший удельный вес в структуре активов страховщиков занимают вложения средств в банковскую систему – 38,5%, среди них по прежнему преобладают средства на депозитах – 76,3%;
- продолжается прирост вложений страховщиков в государственные ценные бумаги, так доля государственных ценных бумаг в структуре долговых ценных бумаг страховщиков повысилась до 29%;

– зросло вложення в цінні папери нефінансових організацій (в структурі портфеля цінних паперів частка становить 30%), серед них вложення в акції зросло на 25,8%;
– частка вложення страховиків в сектор інших фінансових організацій в структурі сукупних вложення становить всього 8,8%, серед них вложення в облігації зросло на 36,2%;
– також слід окремо відзначити вложення страхових організацій в зарубіжні активи, які зросло в 2012 році на 11,2% [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що найбільш довіряють серед страховиків використовують такі напрями інвестування, як вложення в банківську систему, а саме вложення в акції і облігації банків, розміщення коштів на депозитах в комерційних банках. Розповсюдженою стає практика як вложення коштів в зарубіжні активи, яке продовжило свій ріст в 2013 році.

Література

1. Аналітичний огляд Центрального банку Російської Федерації «Небанківські фінансові посередники» за 1 півріччя 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cbr.ru/analytics/fin_r/nbfi/Fin-posr-2013.pdf

2. «О порядке инвестирования средств страховых резервов и перечне разрешенных для инвестирования активов» : указание Банка России от 16.11.2014 г. № 3444-У [Електронний ресурс] / Справочная правовая система «КонсультантПлюс». – Режим доступу : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_152533/

УДК 336.2

Соколова К.Ю.,

*аспірантка кафедри податків і митної справи,
Національного університету ДПС України,*

Ріппа С.П.,

*д.е.н., професор, кафедри інтелектуальних управляючих
та обчислювальних систем факультету
інформаційних технологій та менеджменту
Національного університету ДПС України,
м. Ірпінь*

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ ЯК СТРУКТУРНИЙ ПРОЦЕС ФІСКАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Фіскальна безпека є однією з основою для провадження господарської діяльності та стабільного ведення бізнесу. Забезпечення її – це гарантія незалежності країни, умова стабільності й ефективної життєдіяльності суспільства, досягнення успіху суб'єктів господарювання. Фіскальна безпека розглядається як найважливіша якісна характеристика фіскальної політики держави, та визначає її спроможність підтримувати нормальні умови життєдіяльності населення, стійке забезпечення ресурсами розвитку народного господарства, а також послідовну реалізацію національних та державних інтересів.

Фіскальна безпека – ефективність фіскальної політики, яка покликана здійснювати регулювання державних витратів і податкових надходжень для забезпечення повної зайнятості, стабільності і економічного зростання, а також характеризується здатністю держави впливати на економічну кон'єктуру шляхом зміни системи оподаткування і державних витрат [1].

Фінансовий моніторинг податкових ризиків спрямований на забезпечення виконання дохідної частини бюджету, за рахунок податкових надходжень, а також виявлення та попередження можливостей порушення податкового законодавства. Таким чином, податкові ризики тісно пов'язані із збільшення чи зменшення доходів та витрат бюджету. Вірогідно, чим точніше будуть визначатись податкові ризики та вживатись відповідні заходи реагування по їх ліквідації, тим менші будуть втрати бюджету, тим самим буде кращим стан фіскальної безпеки.

У загальному значенні під фінансовим моніторингом податкових ризиків, як структурного процесу фіскальної безпеки держави слід розуміти найважливішу якісну характеристику контрольно-перевірочної роботи органів державної фіскальної служби, яка визначає здатність підтримувати стійке забезпечення дотримання норм податкового законодавства та стабільні податкові поступлення.

Фінансовий моніторинг податкових ризиків включає три найважливіших положення структури та загальної концепції фіскальної безпеки держави:

1. Економічна незалежність. Не має абсолютного характеру, тому що міжнародний поділ праці робить національні економіки взаємозалежними, а обов'язок платити податки ставить перед платниками зобов'язання. Тому в сучасних умовах економічна незалежність означає можливість контролю за національними ресурсами, податковими поступленнями та досягнення такого рівня виробництва, ефективності та якості продукції, який забезпечує її конкурентоспроможність і дозволяє брати участь у світовій торгівлі, коопераційних зв'язках та обміні науково-технічними досягненнями.

2. Стабільність національної економіки. Передбачають захист власності у всіх її формах, створення надійних умов та гарантій для підприємницької активності, стримування факторів, здатних дестабілізувати ситуацію (боротьба з відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом, кримінальними структурами в економіці, недопущення серйозних розривів у розподілі доходів, та ризиків, що можуть викликати значні втрати бюджету).

3. Здатність до саморозвитку і прогресу. Створення сприятливого клімату для інвестицій, постійна модернізація виробництва, підвищення якості надання адміністративних послуг держави, підвищення професійного, освітнього і загальнокультурного рівня працівників стають необхідними й обов'язковими умовами

стабільності та самозбереження національної економіки [складено за 2].

Загальна концепція фіскальної безпеки держави повинна охоплювати наступне коло питань щодо фінансового моніторингу податкових ризиків у контрольно-перевірочній роботі органів державної фіскальної служби:

– розробка єдиного підходу, методики збору і подання інформації про виробничу діяльність суб'єктів господарювання;

– ідентифікація можливих небезпек та ризиків, що призводять до них, оцінка їх частоти;

– аналіз, моделювання та управління податковими ризиками;

– збір і обробка даних про втрати бюджету. Розробка єдиної методики оцінки бюджетних втрат від несприятливих подій, яка повинна враховувати як прямі, так і непрямі збитки;

– інтегральна оцінка ризику, одержання середніх показників за видами ризику, виявлення статистичних закономірностей;

– оцінка можливостей фіскальної служби щодо управління податковими ризиками і наявності додаткових резервів для ліквідації наслідків несприятливих ситуацій;

– формування загальної концепції фіскальної безпеки, управління різними групами ризиків з урахуванням специфіки їх виникнення;

– створення комплексної системи заходів щодо контролю ефективності та результатів заходів по зниженню податкових ризиків у контрольно-перевірочній роботі органів Державної фіскальної служби України;

– закріплення розробленої концепції в нормативних і методичних матеріалах, оформлення декларації економічної та фіскальної безпеки тощо.

Фіскальна безпека країни повинна забезпечуватися ефективністю самої податкової системи, інтегрованою системою фінансового моніторингу податкових ризиків, якісною контрольно-перевірочною роботою, тобто, поряд із захисними заходами, що здійснюються державою, вона повинна захищати сама себе на основі високого рівня соціального забезпечення та добровільного рівня сплати податків. Забезпечення фіскальної безпеки країни не є прерогативою одного державного відомства чи служби. Вона має підтримуватися всією системою державних органів, всіма ланками й структурами економіки [складено за 2; 3; 4].

Отже, фінансовий моніторинг податкових ризиків є важливим та необхідним структурним процесом фіскальної безпеки держави, яка визначається ефективністю податкової політики, та має оптимально поєднувати фіскальні інтереси держави та індивідуальні, корпоративні інтереси платників податків. З позицій фіскальної достатності проблема безпеки зводиться до забезпечення держави таким обсягом податкових надходжень, який є оптимально необхідним згідно з вимогами проголошеної економічної доктрини. При цьому варто пам'ятати, що на фіскальну безпеку держави впливають численні податкові ризики, часто необґрунтовані. Разом з тим, фіскальна безпека держави передбачає оптимізацію рівня оподаткування, адже надмірне підвищення норми оподаткування призводить до збільшення тіньової економіки, згорання легального бізнесу, масового ухилення від сплати податків, а відтак — до скорочення податкової бази та зростання податкових ризиків.

Література

1. Фіскальна безпека. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://botanchik.at.ua/index/fiskalna_bezpeka/.
2. Останкова Л.А., Шевченко Н.Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками: Навч. посіб. / Л.А. Останкова, Н.Ю. Шевченко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 256 с.
3. Федосов В.М. Бюджетна система: підручник/ за наук. ред. В.М. Федосова, С.І.Юрія. – К.: Центр учбової літератури, Тернопіль: Економ. Думка, 2012. – 871с.
4. Гранатуров В.М. Податкові ризики держави: визначення та класифікація / В.М. Гранатуров, І.Б. Ясенова // Фінанси України. – 2007. – № 10. – С. 86–94.
5. Вовчак О.Д., Кеменяш І.Г. Податкові ризики в системі управління економічною безпекою підприємницьких структур України // Фінанси України. – 2008. – № 1. – С. 41-46.

УДК 631.162

Солонка О.О.,
аспірант

Стецюк П.А.,
д.е.н., професор, завідувач відділу кредитування,
страхування та фінансів підприємств
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
м. Київ

ФІНАНSOVA БЕЗПЕКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Однією з актуальних проблем сьогодення є забезпечення фінансової безпеки підприємств аграрного сектору економіки, які функціонують в умовах економічної невизначеності та знаходяться під впливом різноманітних деструктивних факторів, пов'язаних із труднощами економічного і політичного характеру. Низький рівень виробничої активності та поглиблення кризи у сільському господарстві свідчать про наявність ряду не вирішених проблем у різних сферах функціонування сільськогосподарських підприємств.

При виборі стратегічних цілей діяльності підприємства (забезпечення зростання ринкової вартості, максимізації прибутку, обсягу продаж, темпів росту підприємства, мінімізації транзакційних витрат) важливе значення має досягнення належного рівня фінансового стану, критерієм якого виступає фінансова безпека підприємства [1]. Своєчасна діагностика стану фінансової безпеки є передумовою запобігання фінансових загроз у виробничій та інвестиційній діяльності сільськогосподарських підприємств, захисту їх фінансових інтересів. Крім того, формування на підприємстві надійної системи фінансової безпеки є важливим завданням у контексті зростання економічного потенціалу.

Негативний вплив на фінансовий стан підприємств мають ряд чинників, серед яких варто виділити недостатнє фінансування галузі, слабку адаптацію до ринкових умов, неадекватне зростання цін на продукцію і матеріально-технічні ресурси, споживані аграрними виробниками, значна матеріалоемність продукції. Вони деструктивно впливають на рівень і динаміку собівартості, призводять до спаду сільськогосподарського виробництва, обмежують відтворювальний потенціал підприємств і відповідно створюють загрозу фінансовій безпеці.

Підприємствам АПК бракує власних коштів для забезпечення ефективної господарської діяльності та фінансової стійкості і безпеки. До того ж необхідність залучення кредитних ресурсів у виробничий процес зумовлена низкою причин і специфічних особливостей самого сільськогосподарського виробництва, що робить аграріїв неконкурентоспроможними на кредитному ринку. Сезонність праці, низька оборотність коштів та ризики, пов'язані з надмірною залежністю від природно-кліматичних умов, роблять непривабливим кредитування сільськогосподарських підприємств для комерційних банків [2, с. 5-12].

Розвиток системи кредитного обслуговування аграрного сектора економіки гальмує також неврегульованість таких питань як нерозвиненість ринку землі, що унеможлиблює її використання як застави для отримання кредиту, знос основних засобів, тривала процедура отримання банківського кредиту, високі відсоткові ставки, тощо [3].

Такі обставини, безперечно, негативно впливають на рівень фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств та обумовлюють необхідність державної підтримки. Досвід державного регулювання фінансової безпеки сільського господарства у розвинених країнах свідчить про наявність механізмів заохочення аграріїв до її підтримки на належному рівні, важелів державного впливу на цей процес та гарантованої підтримки розвитку галузі з боку держави [4, с. 212]. Для досягнення цих завдань застосовують специфічні форми пільгового кредитування та оподаткування, субсидування страхових послуг, митне регулювання, тощо [5, с. 86].

У підсумку можна стверджувати, що сільськогосподарські підприємства України на даний час відчувають гостру нестачу фінансових ресурсів, зокрема на відновлення основних засобів виробництва, житла, підготовку висококваліфікованих кадрів, науково-дослідні розробки, підвищення їх інвестиційної привабливості, а враховуючи такі чинники як фінансова криза в країні та висока ризикованість галузі, питання фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств вимагає особливої уваги.

Подолання наявних труднощів, кризових явищ та забезпечення високого рівня фінансової безпеки в аграрному секторі України залежить, насамперед, від створення надійної системи фінансування господарської діяльності та формування адекватних механізмів управління фінансовими ресурсами. Виконання цих умов не тільки підвищить ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств, запобігаючи їх банкрутству, а й сприяє підвищенню життєвого рівня населення та подолання проблем продовольчої безпеки країни.

Література

1. Самбуріна Н. С. Аналіз фінансової складової безпеки підприємства / Н. С. Самбуріна. — Х. : Изд. ХНЕУ, 2006.
2. Родіонов О. В. Формування фінансової безпеки підприємства: монографія / О. В. Родіонов, С. І. Співак, Н. В. Тертична, О. С. Бондаренко, Г. С. Поповиченко, І. М. Манько. – Луганськ : Вид-во «Ноулідж», 2011. – 248 с.
3. Волохов В. І. Кредитування в аграрній сфері - стан та перспективи розвитку / В. І. Волохов // Економічний простір. – 2011 р. – №45. – С.132-137.
4. Гривківська О. В. Забезпечення фінансової безпеки сільського господарства: [Монографія] / О. В. Гривківська. – Тернопіль : Астон, 2012. – 340 с.
5. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія / О. Є. Гудзь. – К : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2007 р. – 576 с.

УДК 336.71

Стечишин Т.Б.

к.е.н., ст. викладач кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ УКРАЇНИ

Формування і накопичення якісних активів вимагає від менеджменту банку надзвичайно виваженого підходу та ґрунтовного аналізу. Нині існує ряд проблем у банківському секторі, нагальне вирішення яких допоможе банкам України уникнути наслідків фінансової та військової кризи без значних втрат. В іншому випадку, з ринку фінансових послуг може зникнути значна частина банківських установ, зокрема системних, що спричинить загострення не лише економічної кризи, але й соціальної. Отже, до основних проблем, що виникають при управлінні кредитним портфелем банку, відносимо такі.

1. *Обмежені обсяги кредитування та висока частка проблемних кредитів у сукупному обсязі наданих українськими банками позик.* За даними НБУ, портфель гривневих кредитів юридичних осіб у банківському секторі у третьому кварталі 2014 року скоротився на 0,9%, а за дев'ять місяців – на 8,7%. Обсяг же валютних позик

юридичних осіб у липні-вересні в доларовому еквіваленті зменшився на 5,4%, за січень-вересень – на 10,4%. Під час криз уряди багатьох країн намагаються дати імпульс економіці за допомогою її кредитного підживлення через державні банки. Ця ж логіка, очевидно, працює зараз і в Україні. Так, в Ощадбанку за три квартали 2014 року портфель гривневих позик юридичним особам збільшився на 2,9 млрд. грн або на 8,9%, валютних – на 13,6 млн. дол або на 0,7%. Як уточнюють у банку, фінансування надавалося в тому числі підприємствам ПЕК - 2,2 млрд. грн, 45 млн. дол, 48,6 млн. євро, АПК - 20 млн. дол, вантажоперевезення - 340 млн. грн. В установі наголошують, що надавали коротко- і довгострокові позики підприємствам усіх форм власності, тобто не тільки державним [1]. Зростав кредитний портфель і у банків, які входять у вітчизняні ФПГ. Так, у третьому кварталі 2014 року портфель гривневих кредитів юридичних осіб у ПУМБ зріс на 735,9 млн. грн. або на 8,9%, за дев'ять місяців - на 1,6 млрд. грн. або на 21,5%, у банку "Фінанси та кредит" - на 855,4 млн. грн. або на 6% та на 2,87 млрд. грн. або на 23,4% [1]. У липні-вересні ПУМБ фінансував підприємства АПК - 15-20%, торгівлі - 40%, виробництва товарів особистого споживання та легкої промисловості - 20%.

Високий рівень проблемної заборгованості в банках (близько 40% за оцінками Moody's) є наслідком кризи, який неможливо подолати за короткий час. Більша частина безнадійних кредитів (52%) сформована за іпотечними кредитами фізичних осіб, виданими до 2008 року. Аналогічна ситуація і за кредитами юридичних осіб (48% всіх безнадійних кредитів). За прогнозами міжнародного рейтингового агентства Moody's частка проблемних кредитів в банках України зросте наступного року приблизно до 55% валового сукупного портфеля [2]. В умовах фінансової нестабільності, вважаємо, що українські фінансові установи зобов'язані бути більше сконцентровані не на збільшенні рівня кредитування, а на збереженні якості своїх активів.

2. *Волатильність валютного курсу та значна девальвація гривні.* За даними експертів [3] тільки за I півріччя 2014 року девальвація національної валюти становила 47 %, що змусило банки зарезервувати 27,2 млрд. грн. – майже третину всіх своїх витрат. У результаті загальні витрати сектору збільшилися порівняно з аналогічним періодом 2013 р. на 32 %. З ослабленням гривні активи банків у гривневому еквіваленті зростають. Як наслідок, банкам доводиться резервувати під них усе більше коштів. Різне зростання витрат, у свою чергу, загрожує банкам збитками і зниженням регулятивного капіталу, оскільки банки формують резерви саме за рахунок прибутку, а якщо його немає, то шляхом відрахування з капіталу. Нестабільність економіки в період проведення АТО призводить до збільшення проблемних активів, постійно виникають ті чи інші обставини, не залежні від позичальників, через які вони не можуть вчасно і в повному обсязі виконувати зобов'язання перед кредитором. І, як наслідок, банки змушені збільшувати обсяги резервів. Більш того, внаслідок загального погіршення стану економіки України знизилася платоспроможність значної частини позичальників, навіть тих, що проживають на «чистих» територіях.

Щоб хоч якось підтримувати свої банки і не перейти в розряд неплатоспроможних, акціонери все частіше приймають рішення про докапіталізацію. Наприклад, за перші п'ять місяців 2014 року банківські установи емітували акцій на 2,2 млрд. грн. Серед банків із найбільшим обсягом емісії в першому півріччі - Дельта Банк, Укрсоцбанк, Український інноваційний банк, банк «Національний кредит», Банк "Кредит Дніпро", Прайм-Банк, банк «Альянс», БМ Банк та Платинум Банк. Надалі ситуація у банківській системі багато в чому залежатиме від подальшого розвитку воєнно-політичних подій у країні та від стану економіки. Істотну роль гратиме і регуляторна політика. Зараз НБУ розробляє план реформ банківського сектору до 2020 р. [4]. Однак, у випадку продовження ослаблення гривні якість кредитного портфеля банків знову погіршиться й актуалізується питання формування нових резервів.

3. *Висока питома частка валютних кредитів у структурі портфеля.* У 2014 році валютний кредитний портфель у доларовому еквіваленті скоротився більш ніж на 8 %, особливо у сегменті фізичних осіб (-15,1 %) проти юридичних осіб (-6,2 %). Якщо говорити про цільову структуру кредитного портфеля фізичних осіб, то 62 % - це споживчі кредити, 31 % - іпотека, 7 % - авто кредити [4]. Найбільшу питому вагу валютних позик мають довгострокові іпотечні кредити. На початку кризового для банків 2009 р. валютні ризики кредитного портфеля були значно вищі: сукупна частка валютних кредитів перевищувала 59 %. Тоді кредити на нерухомість становили понад 40 % від кредитного портфеля фізичних осіб. Що стосується нових кредитів, то обсяги видачі очікуються нижчі від середньорічних показників і за споживчими позиками, й особливо в сегменті кредитів на купівлю нерухомості. Це обумовлено як високою вартістю кредитів, так і загальною напруженою ситуацією на фінансовому ринку.

4. *Надто високі кредитні відсотки.* На українському ринку, який обмежений у зовнішньому фондуванні і використовує для кредитування переважно кошти клієнтів, вартість депозитів є вихідною точкою для формування ціни кредитного ресурсу. Отже, говорити про зниження кредитних ставок без обмеження і зменшення вартості залучених коштів, не доводиться. Макроекономічна дестабілізація різко погіршує платоспроможність і дисципліну позичальників, а різка девальвація гривні збільшує валютні ризики кредитування і знижує якість кредитного портфеля, оскільки вартість і частка валютних кредитів зростає, а вартість гривневих застав залишається колишньою. Що ж стосується зовнішніх запозичень у материнських компаніях іноземних банків, то варто відзначити, що частка іноземного капіталу у банківській системі України у посткризовий період 2008-2009 років сягала 37%, нині цей показник становить 33,7% [3]. Це свідчить про відтік іноземного капіталу з банківського сектору України. Ділова активність значно знизилася, зарубіжні та більшість внутрішніх інвесторів через анексію Криму та проведення АТО в донбаському регіоні побоюються вкладати кошти в якісь активи в Україні.

Рівень фінансової стабільності в банківській системі України залишається доволі низьким. Основним загрозами діяльності фінансових установ залишаються зростаючі ризики потенційної необхідності порятунку банків і слабкі показники їх прибутковості. Відтак, окреслення проблем банківського кредитування та їх часткове вирішення сприятиме створенню передумов економічної стійкості та відносної стабільності розвитку банківської системи України.

Література

1. Пасочник В. Чи витримають банки війну [Електронний ресурс] / В. Пасочник // Економічна правда. – 2014. – 12 листопада. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/>.
2. В банках України значно зростає частка проблемних кредитів [Електронний ресурс] // Економіст. – 2014. – 9 грудня. – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/>.

3. В Україні побільшало іноземного банківського капіталу і поганих кредитів [Електронний ресурс] // Економіст. – 2014. – 23 червня. – Режим доступу: <http://ua-ekonomist.com/>.

4. Українські банки опинилися на межі виживання [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство Форум. – 2014. – 4 вересня. – Режим доступу: <http://for-ua.com/article/1052366>.

УДК 336.225

Сушкова О.Є.,

к.е.н., доцент кафедри податкової і митної справи,
Національний університет Державної податкової служби України,
м. Ірпінь

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СПРАВЛЯННЯ ПДВ В УКРАЇНІ

Сучасний стан розвитку України характеризується проведенням реформ в усіх сферах життєдіяльності країни. Початок 2015-го року ознаменувався проведенням податкової реформи, заходи якої спрямовані на створення сприятливого податкового середовища для розвитку бізнесу в країні. Основними завданнями реформи є зменшення кількості податків та зборів, максимально спростити механізм їх обчислення, забезпечити легкість сплати та звітування перед податковими органами, розвивати партнерські відносини між державними фіскальними органами та платниками податків.

Так, одним з головних напрямів податкової реформи стало запровадження системи електронного адміністрування ПДВ, яка не передбачає внесення кардинальних змін до загальних принципів справляння цього податку: перелік платників, об'єкти оподаткування, ставки податку, принципи формування податкових зобов'язань та кредиту залишаються незмінними. Ця система лише забезпечує автоматичний облік у розрізі платників податку сум ПДВ, що містяться у податкових накладних, сум податку, сплачених платниками при ввезенні товарів на митну територію України, а також автоматичне перерахування суми залишків на ПДВ-рахунках платників податку в кінці місяця до бюджету [1]. Зазначені нововведення спрямовані, перш за все, на зниження обсягів корупційних схем, пов'язаних з обчисленням і сплатою ПДВ (за оцінкою Державної фіскальної служби України тіньовий обіг в 2013 р. склав більш ніж 300 млрд. грн.), що повинно забезпечити додаткові надходження до бюджету країни у розмірі близько 50-70 млрд. грн. на рік [2].

Але, якщо ж податковою реформою передбачалось покращення умов ведення бізнесу в Україні, то треба враховувати, що у податкових витратах платників податків ПДВ займає найбільшу частину, навіть порівняно з єдиним соціальним внеском [3]. Так, справжня проблема полягає в тому, що ПДВ виводить з обороту значну частину обігових коштів платників податку (особливо у випадках, коли потребує авансової сплати – до моменту отримання виручки від реалізації). Це лише погіршує їх фінансове становище та в сучасних умовах існування української економіки є першочерговою проблемою розвитку бізнесу. При цьому, з одного боку, від сплати ПДВ фактично неможливо ухилитися, а з іншого – законодавчі норми справляння ПДВ дають широкі можливості для шахрайства та корупції.

З приводу цього серед недоліків справляння ПДВ треба також відзначити постійну потребу у його відшкодуванні експортерам. Операції експорту оподатковуються за ставкою 0%, а отримання виручки від реалізації товарів (робіт, послуг) за кордоном не є гарантією покриття ПДВ-витрат підприємства. Таким чином, експортери опиняються в ситуації, коли великі обсяги обігових коштів виведенні з обороту підприємства завдяки придбанню товарів у платників ПДВ, а отримати законне відшкодування ПДВ не має змоги через бюрократичну волокніту та брак коштів в бюджеті країни.

ПДВ є податком на споживання, тому, виходячи з природи непрямих податків, йому властивий інфляційно утворюючий елемент, що за кризової ситуації в країні підсилює негативні прояви інфляційних процесів, спричиняючи ще більше зростання цін, зменшення сукупного попиту через зниження купівельної спроможності населення, скорочення валового виробництва товарів та послуг у країні. ПДВ не є «чутливим» до рівня платоспроможності економічних суб'єктів, чим обумовлює нерівномірний розподіл податкового навантаження на різні соціальні верстви населення.

Також треба зазначити, що діюча сьогодні система диференціації ставок ПДВ обумовлена суто фіскальними потребами держави, а не призвана оптимізувати вплив цього податку на соціально-економічні процеси в країні. Так, зокрема введення 7% ПДВ на операції продажу або імпорту лікарських засобів, медичних виробів або медичного обладнання має на меті лише посилення фіскальної функції ПДВ. За цих обставин проявами регулюючої (стримуючої) складової є зниження рівня споживання цієї категорії товарів (по-перше, за рахунок профілактичних закупок), переорієнтації населення на більш дешеві, а іноді і неякісні препарати, зростання «тіньового» обігу, що лише призводить до погіршення якості життя населення.

Тому через велику кількість недоліків, суперечливості, значну корупційну складову у механізмі справляння ПДВ та неоднозначний вплив на соціально-економічні процеси цей податок постійно зазнає багато критики з боку платників податку, населення, експертів, державних діячів, та вважається одним із головних факторів, які стримують розвиток економіки країни. Проте ПДВ є одним з головних бюджетоутворюючих податків в Україні та головним джерелом наповнення бюджету (29% доходів Зведеного бюджету або 38% доходів Державного бюджету [4]). Та ще, враховуючи напрямок на інтеграцію у європейський економічний простір, де справляння ПДВ є обов'язковою вимогою ЄС до всіх країн-членів, збереження ПДВ в податковій системі України є беззаперечним фактом, але методика його розрахунку та адміністрування потребує суттєвих доопрацювань.

Треба відзначити, що функціонування ПДВ в ЄС має певні особливості, які роблять його своєрідним гібридом стандартного ПДВ та податку з продажу. Це обумовлено необхідністю узгодження справляння цього податку при здійсненні операцій між підприємствами країн-членів ЄС з різними ставками податку. Особливості справляння ПДВ полягає у тому, що експортно-імпортні операції, що носять проміжний характер у виробничому циклі та

здійснюються між виробниками країн-членів ЄС, обліковуються за ставкою 0%, ПДВ сплачується тільки на етапі продажу товару кінцевому споживачу (населення або неплатник ПДВ) [3]. Таким чином, запропонований європейськими країнами механізм оподаткування нівелює проблему відшкодування ПДВ експортерам, значно спрощує систему адміністрування цього податку та зменшує потребу господарюючих суб'єктів в обігових коштах.

Враховуючи європейський досвід справляння ПДВ та напрями його розвитку, вважаємо, що найбільш прийнятною до українських реалій моделлю трансформації системи оподаткування ПДВ є концепція, яка запропонована групою "Економічний розвиток" Реанімаційного Пакета Реформ. Ця концепція передбачає встановлення диференційованих ставок ПДВ, яка, на думку експертів, допоможе зменшити рівень податкового навантаження на соціально значимі товари, обсяги відшкодування в експортноорієнтованих галузях, збільшити оборотні кошти підприємства і тим самим підвищити рівень їх конкурентоспроможності, а також посилити ефективність боротьби зі злочинними схемами ухилення від сплати ПДВ [2].

Задля досягнення зазначеної мети автори концепції пропонують замість 20%-вої ставки ПДВ встановити 7% для операцій з реалізацією товарів (робіт, послуг) платникам податку та 17% для операцій з неплатникам ПДВ. Саме цей рівень ставок робить економічно не вигідним функціонування «податкових ям», вартість послуг яких частіше становить 6-11% від фіктивного обороту. Механізм «сортування» операцій працює автоматично – головним критерієм є наявність у економічного агента ІПН платника ПДВ. Це означає, що споживач «проміжний» і він може скористатись своїм правом на ПДВ-кредит. Натомість відсутність у контрагента ІПН вказує на те, що він є кінцевим споживачем, який у повному обсягу відшкодує продавцю суму нарахованого ПДВ. На думку автора, даний механізм створює певні стимули у суб'єктів господарювання реєструватись у якості платників ПДВ (насамперед, з метою зменшення податкового тягаря), що враховуючи введений порядок електронного адміністрування ПДВ забезпечить більш ефективний податковий контроль за діяльністю бізнес структур, зокрема за формуванням у них доходів та витрат.

По розрахункам експертів реалізація запропонованої концепції дозволить:

- 1) збільшити обсяг податкових надходжень до Державного бюджету України майже на 17% (з 128 до 150 млрд. грн. на рік (потенціал до 180 млрд. грн.));
- 2) зменшити розміри бюджетного відшкодування ПДВ майже в 3 рази; що суттєво знизить навантаження на бюджет країни;
- 3) знизити рівень роздрібних цін на 2,5%;
- 4) збільшити величину оборотних коштів підприємств-виробників більш ніж на 12% (до 100 млрд. грн.). Це сприятиме зростанню рівня їх фінансових можливостей у здійсненні реальних інвестицій;
- 5) зменшити масштаби використання корупційних схем, що пов'язані з формуванням фіктивного ПДВ або його відшкодуванням. [2]

Але запропонована експертами концепція передбачає вирішення не всіх заявлених завдань, а саме залишається невирішеним питання зменшення рівня податкового навантаження на соціально значимі товари (продукти харчування, предмети побуту, лікарські засоби тощо). Тому, вище запропоновані зміни у порядку справляння ПДВ треба розглядати як тактичні заходи, які спрямовані на вирішення основної проблеми кризового становища, а саме нестача фінансових ресурсів як у сфері державних фінансів, так і у приватному секторі. Подальше ж вдосконалення системи оподаткування ПДВ в Україні повинно передбачати розробку та впровадження дієвої системи диференційованих ставок цього податку, яка б відповідала сучасному стану розвитку економіки країни та враховувала національні особливості споживчого ринку. Це дозволить знизити податкове навантаження на менш захищені верстви населення, збалансувати структуру споживання, та забезпечить створення умов для полегшення умов ведення бізнесу в країні та підвищення стандартів якості життя населення.

Література

1. Лист ДФС України "Про систему електронного адміністрування ПДВ" № 1403/7/99-99-19-03-01-17 від 19.01.2015 р.
2. Податкова реформа [Електронний ресурс] / Реанімаційний пакет реформ. — Режим доступу: <<http://platformareform.org/?p=28>>
3. Боярчук Д. ПДВ по-європейськи чи податок з продажу? [Електронний ресурс] / Д. Боярчук // Популярна економіка: ціна держави. — 2014. — № 26. — Режим доступу: <<https://www.facebook.com/popular.economy/posts/773118869436189:0>>
4. Статистичний збірник: „Бюджет України 2013”. — К.: Міністерство фінансів України, 2014. — 244 с.

УДК 338.5:336.717.061:336.781.5

Урванцева С.В.,

старший викладач кафедри банківських інвестицій,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

ПРОЦЕС ЦІНОУТВОРЕННЯ ПО БАНКІВСЬКИМ ІНВЕСТИЦІЙНИМ КРЕДИТАМ

У найбільш загальному вигляді ціноутворення – це процес формування цін на товари та послуги. Він здійснюється на основі методології, що представляє сукупність найбільш загальних правил формування ціни, пов'язаних в основному з макроекономічними особливостями господарської системи, а також із різними сферами ціноутворення. Методологія процесу ціноутворення єдина для будь-якої системи незалежно від того, хто її встановлює, періоду дії, сфери діяльності установи. Найважливішими елементами методології ціноутворення є: загальні правила, принципи та методи розробки концепції ціноутворення (методики), обґрунтування цін та управління ціноутворенням [1, с. 27; 2, с.12]. Базовими принципами визначено: науковість, цільова спрямованість, безперервність, єдність процесу ціноутворення.

На основі методології розробляється політика ціноутворення суб'єкта господарювання, а також його стратегія. Конкретизація політики ціноутворення здійснюється різними методами встановлення цін і контролю за ними, тобто методика як елемент методології дає змогу, відповідно до економічної стратегії діяльності установи, здійснювати цінову політику. Цінова політика реалізується на рівні оперативного управління установи та включає тактичні дії з визначення ціни на окремі послуги, групи послуг та продукти.

На думку Н. Маслак, методика ціноутворення – це сукупність конкретних правил побудови ціни, які відображають специфіку галузі, виробництв, продуктів [3, с.42]. На основі проведеного дослідження процесу ціноутворення на банківські кредитні продукти [3, с. 47; 4, с. 159; 5, с. 190; 6, с. 480; 7, с. 335] запропонуємо наступну узагальнену методика, що складається з восьми етапів:

- 1) визначення цілей ціноутворення (максимізація поточного прибутку, оптимальне розширення збуту, забезпечення виживання, лідерство у якості тощо);
- 2) оцінка попиту (надлишковий, високий, стабільний від'ємний тощо), концентрації ринку та його сегментації, конкурентоспроможності установи;
- 3) аналіз структури витрат (визначення постійних та змінних витрат);
- 4) аналіз цін у банків-конкурентів (аналіз якісних та кількісних параметрів конкуруючих послуг);
- 5) вибір методу ціноутворення (витратний, ринковий, параметричний);
- 6) врахування додаткових факторів;
- 7) встановлення вихідної ціни та її затвердження (основна ціна включає базову процентну ставку, шкалу диверсифікації, розмір комісії, тариф; супутні ціни включають додаткові тарифи, пені, штрафні санкції тощо);
- 8) контроль за реалізацією цінової політики (також включає розробку системи коригування цін, оцінку ступеня досягнення цілей).

Важливим елементом методики формування ціни кредитного продукту є вибір методу ціноутворення. Основні методи формування ціни можна розподілити на наступні групи: 1) витратні методи, що передбачають розрахунок ціни продажу кредитного продукту шляхом додавання до витрат на його створення певної величини, званої маржею; 2) ринкові методи (ціна встановлюється виходячи з цін на аналогічні продукти конкурентів, наявності послуг-замінників, рівня насиченості ринку); 3) параметричні методи виокремлюються, як методи, засновані на ціні, прийнятій за базову [8, с.122]. А. Нікітін також виділяє комбіновані, до яких належать методи визначення ціни на базі врахування цінності клієнта протягом його життєвого циклу [4, с. 115].

Аналіз робіт зарубіжних [9, с. 230; 10, с. 499] та українських науковців [7, с. 355; 3, с. 59; 4, с. 154] дає можливість визначити базові методи ціноутворення, а саме: «вартість плюс», «цінового лідерства», «надбавки», «максимальних процентних ставок», «вартість-вигідність», «ціноутворення на основі беззбитковості», «мінімального рівня дохідності процентних активів», «з метою проникнення на ринок», «на основі відчутної цінності продукту».

Усі зазначені методи можуть бути використані і при визначенні ціни інвестиційного кредиту. Проте зарубіжні вчені переважно акцентують увагу на двох методах: «вартість плюс» та «цінового лідерства». Рішення про вибір методу ціноутворення залежить від умов, що склалися на фінансовому ринку та від стратегії ціноутворення. При умові формування «ринку-продавця» на якому попит перевищує пропозиція, кредитор може встановлювати завищені ставки та використовувати методи «вартість плюс», «цінового лідерства», «надбавки». «Ринок-покупця» на якому пропозиція перевищує попит, вимагає ґрунтовного вивчення потреб споживачів (позичальників) та використання таких методів формування ціни, як ціноутворення на основі беззбитковості та забезпечення цільового прибутку, «вартість – вигідність», мінімального рівня дохідності процентних активів, ціноутворення з метою проникнення на ринок.

Практика українських кредитних установ свідчить, що процес кредитування сьогодні є досить індивідуальним, а тому і відповідне ціноутворення багато в чому залежить від відносин між клієнтом і фінансовою установою. Винятком можуть бути так звані стандартизовані кредитні послуги, ціна яких є фіксованою, та не передбачає перегляду при роботі із різними клієнтами.

Підводячи підсумок зазначимо, що на мікрорівні сформована ціна інвестиційного кредиту повинна відповідати основним завданням цінової політики фінансової установи, а саме: забезпечувати посилення позиції на ринку та конкурентоспроможність товару (послуги), враховувати необхідність підвищення рентабельності власників, забезпечувати покриття витрат, пов'язаних зі сплатою процентів за залучені ресурси, і витрат на утримання апарату. В той же час ціна інвестиційного кредиту безпосередньо впливає на рівень прибутку позичальника, ефективність його господарських розрахунків та здатність своєчасно виконувати зобов'язання. Відповідно, важливою умовою формування політики ціноутворення, що відповідає сучасним ринковим вимогам, є розробка орієнтованої на споживача цінової філософії та стратегії фінансової установи.

Література

1. Цeny и ценообразование: Учебник для вузов / Под ред. И.К. Салимжанова. – М.: ЗАО «Финстатинформ», 1999. – 304 с.
2. Шкварчук Л.О. Ціни і ціноутворення: навчальний посібник / Л.О. Шкварчук. – 2-е вид. випр.. – К.: Кондор, 2004. – 214 с.
3. Маслак Н.Г. Ціноутворення на банківські продукти: монографія / Н.Г. Маслак, О.А. Криклій. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 121 с.
4. Маркетинг у банку: навч.-метод. посіб. для сам ост. вивч. дисц./ А.В. Нікітін, Т.Г. Іванова, І.Г. Бритченко, О.М.Момот; за заг.ред. А.В. Нікітіна. - К.: КНЕУ, 2010. – 474 с.
5. Павленко Л.Д. Елементи системи ціноутворення на банківські продукти та їх характеристика // Вісник Університету банківської справи Національного банку України, 2011 №3. - С.189-192
6. Спицын И.О., Спицын Я.О. Маркетинг в банке. М.: АО «Тарнекс», ЦММС «Писпайп», 1993. – 656 с.
7. Лютий І.О. Банківський маркетинг. Підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / І.О. Лютий, О.О. Солодка – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 776 с.

8. Павленко Л.Д. Методи ціноутворення на банківські продукти [Текст] /Л.Д.Павленко // Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків: збірник тез-доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (20-21 жовтня 2011р.) /ЧІБС; ДВНЗ «УАБС НБУ».— Черкаси, 2011.—С.122-124.
9. Роуз П.С. Банковский менеджмент, М. Дело, 1997. – 744 с.
10. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Джозеф Синки-мл.; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1018 с..

УДК 336.144

Форкун І.В.,
кандидат технічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
Блинда А.М.,
магістр кафедри фінансів та банківської справи,
Хмельницький національний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розрахунок показників бюджетів всіх рівнів зумовлює проблему обрання методів бюджетного планування для достовірного визначення обсягу та джерел формування доходів бюджету, оптимального розподілу видатків за окремими групами, галузями і забезпечення збалансування бюджету на відповідний період. Особливої актуальності питання точного розрахунку та раціонального використання бюджетних коштів набуває в умовах існуючих дисбалансів в системі державних фінансів.

Проблемами бюджетного планування та методиками його реалізації займалися такі зарубіжні науковці, як Дж. М. Кейнс, А. Паретто, П. Самуельсон, В. Танзі та ін. Серед українських вчених слід відмітити роботи А. Ахламова, В. Василика, О. Галушко, В. Опаріна, В. Суторміна, С. І. Юрія. В них розглядалися питання вдосконалення бюджетного процесу через застосування ефективних методик формування і виконання бюджету. Однак дана проблема залишається розкритою не в повній мірі, а в умовах реформаційних процесів в бюджетній сфері потребує подальших наукових досліджень.

Метою дослідження є систематизація та узагальнення методичних підходів до реалізації бюджетного планування в Україні.

У фінансовому словнику зазначається, що бюджетне планування – комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів для визначення доходів і видатків бюджетів на всіх стадіях бюджетного процесу [2].

Методика планування – це сукупність методів, прийомів розробки, обґрунтування та аналізу прогнозів, стратегічних програм і планів усіх рівнів, системи розрахунків планових показників, їх взаємного узгодження [2].

Під методом планування розуміють конкретний спосіб, технічний прийом, за допомогою якого вирішується яка-небудь проблема планування, розраховуються числові значення показників пропозицій, стратегічних програм і планів [4].

Постійний процес розробки внутрішньо різних варіантів проекту бюджету, вибір прийняттого з них, його оцінка потребує розширення методологічної та методичної бази, застосування системи різнопланових методів, основними з яких є: нормативні, балансові, екстраполяційні, прямого розрахунку та економічного аналізу. У цілому в бюджетному плануванні застосовуються водночас повністю чи частково всі зазначені методи з урахуванням реальних можливостей.

Вибір методів та їх комбінування є дуже важливим, оскільки забезпечує відповідний рівень планової роботи. Однак жоден із них не дає відповіді на запитання: наскільки корисними для суспільства виявилися бюджетні витрати за тими чи іншими напрямками і який вплив це справило на соціально-економічний розвиток країни загалом і споживача послуг зокрема. Для розв'язання цієї складної проблеми, окрім названих методів бюджетного планування, застосовують різні підходи до бюджетування, що представлено на рисунку 1 [5, с. 96].

Також варто зазначити, що бюджетне планування, по суті, є складовою бюджетування, яке включає складання проекту бюджету, його розгляд і затвердження з метою достовірного визначення обсягу та джерел формування доходів бюджету, оптимального розподілу видатків за окремими групами, галузями і забезпечення збалансування бюджету на відповідний період.

Оскільки вдосконалення системи планування бюджету потребує взаємозв'язку між стратегічними цілями розвитку держави і результатами діяльності органів державної влади та інших учасників бюджетного процесу досить важливим є збільшення частки методів бюджетування в методиці бюджетного планування. При цьому будь-які рішення стосовно фінансування тих чи тих програм мають урахувувати результати, досягнуті в попередніх бюджетних періодах, їх можна оцінити за допомогою таких елементів, як моніторинг та оцінювання ефективності й результативності програм, що вже є притаманним програмно-цільовому методу бюджетування, який найширше застосовується в процесі бюджетного планування.

В основу програмно-цільового методу складання бюджетів покладено бюджетні програми, визначення яких дається у Бюджетному кодексі України: «Бюджетна програма – систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети та завдань, виконання яких пропонує та здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій» [1]. Бюджет за програмами спрямовується на досягнення конкретної мети і дає чітке розуміння державним органам та громадськості цільової спрямованості бюджетних коштів та забезпечує прозорість бюджету.

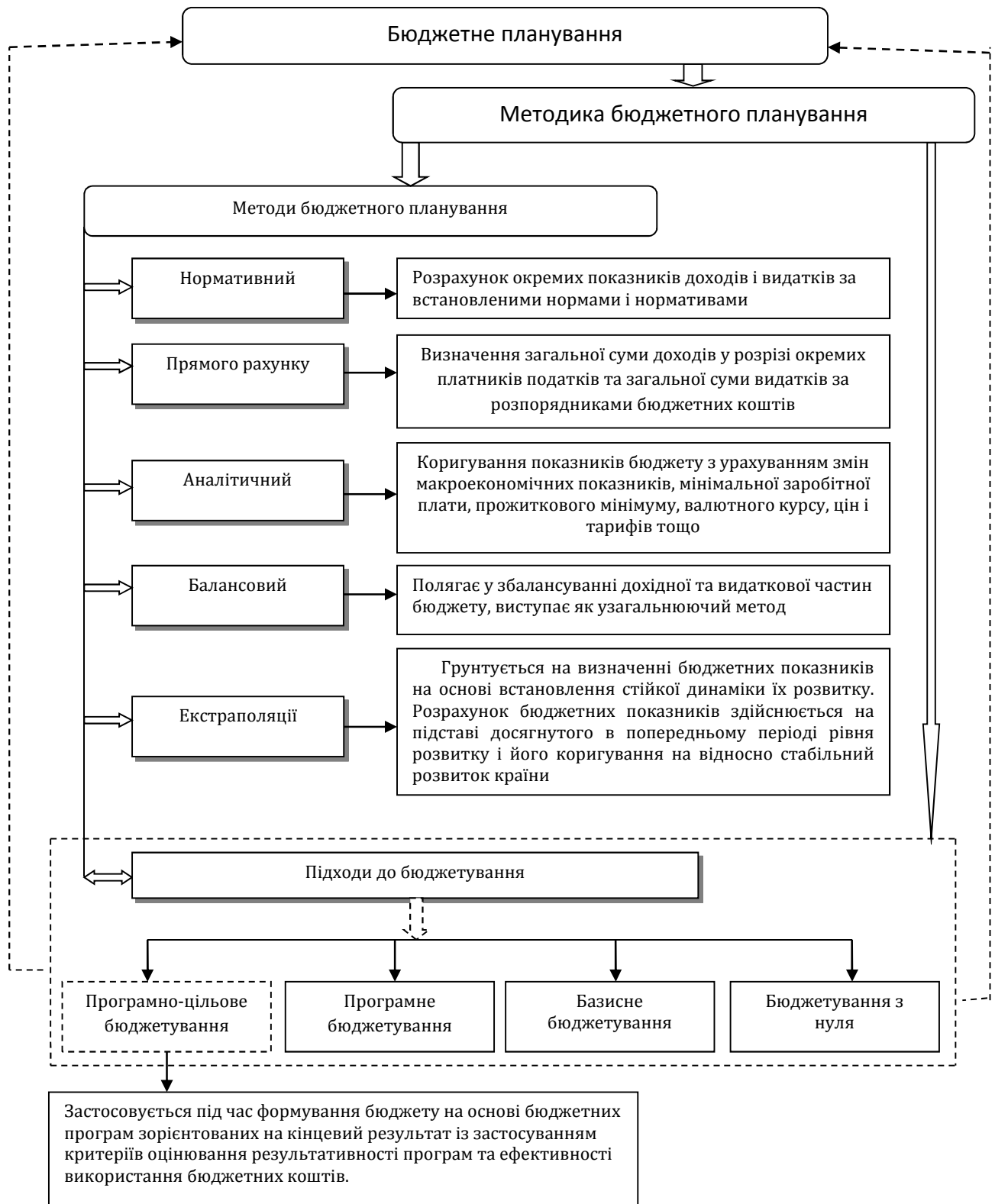

Рис. 1. Методи бюджетного планування (систематизовано на основі 4, 5)

Подальший розвиток саме програмно-цільового методу в бюджетному плануванні сприятиме успішному вирішенню завдань з мобілізації фінансових ресурсів до бюджету і забезпеченню безперервного фінансування соціально-економічного розвитку суспільства [3, с. 149].

Важливим є те, що даний метод передбачає планування бюджету не лише на наступний рік, а й на перспективу, тобто програмно-цільовий метод формування бюджету сприяє застосуванню середньострокового (на 3-5 років) планування.

Проте сьогодні в Україні запровадження середньострокового планування в бюджетний процес перебуває на початковому етапі свого розвитку і супроводжується певними труднощами. Розробка середньострокових бюджетних оцінок має робочий характер застосування: при формуванні річного бюджету на плановий період

середньострокові бюджетні оцінки, що розроблені у попередньому бюджетному циклі, не використовуються, тобто вони не мають динамічного характеру, а саме середньострокове бюджетне планування виступає радше як декларативне, ніж практичне. Така ситуація пояснюється здебільшого відсутністю в Україні затвердженої методології середньострокового планування бюджету.

Висновки. Удосконалення бюджетного планування безпосередньо пов'язане з програмно-цільовим методом. Особливість якого полягає у формуванні бюджету за програмами, зосередженні на результатах, стратегічному підході у плануванні, посиленні відповідальності при виконанні програм, обґрунтованості та аналізі прийнятих бюджетних рішень, прозорості у витрачанні бюджетних коштів. Розвиток в Україні програмно-цільового методу бюджетного планування на рівні місцевих бюджетів набуде поширення тільки після завершення процесу бюджетної децентралізації та впровадження адміністративно-територіальної реформи.

Література

1. Бюджетний кодекс України, затверджений Верховною Радою України від 08.07.2010 №2456-УІ / ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Загородній А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – Львів: Центр Європи. – 1997. – С.335
3. Корнієнко Н. М. Зарубіжний досвід програмно-цільового бюджетування та його використання в Україні / Н. М. Корнієнко // Вісн. ДДФА: Економічні науки. – 2012. – № 2(28). – С. 147-152.
4. Фалалєєва Т. Є. Впровадження програмно-цільового методу формування місцевих бюджетів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2011/Economics/3_83093.
5. Федосов В. М. Бюджетна система. Підручник / за наук. Ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К. : ЦУЛ; Тернопіль. Екон.думка. – 2012. – 871с.

УДК 336.22

Хомутенко В.П.,
професор кафедри фінансів,
Хомутенко А.В.,
доцент кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ПОДАТКОМ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Аграрний сектор забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей економіки, формує засади збереження суверенності держави за рахунок забезпечення продовольчої безпеки країни, створює соціально-економічні основи розвитку сільських територій та вносить значний вклад у створення валового внутрішнього продукту країни (ВВП). Так, частка валової доданої вартості продукції підприємств сільського господарства в Україні складає близько 20,7% усього валового внутрішнього продукту (уступаючи лише промисловості) [1].

Передумовою стабільного розвитку аграрного сектору економіки є проведення державної політики, в тому числі і податкової, спрямованої на підтримку та стимулювання даного сектору. Стимулююча функція податків реалізується шляхом зменшення податкового навантаження на аграрний сектор, що досягається, зокрема, за рахунок повного або часткового звільнення від оподаткування, надання пільг, застосування спеціальних (спрощених) режимів оподаткування та інше.

Значний вплив на розвиток вітчизняних підприємств агропромислового комплексу здійснили заходи із застосування спеціальних режимів оподаткування таких товаровиробників. Зокрема, діючий механізм оподаткування сільськогосподарських підприємств сприяв збільшенню їх обігових коштів майже на 38 млрд.грн. [1], що, на нашу думку, в першу чергу пов'язане зі збільшенням обсягу податкових преференцій підприємствам аграрного сектору економіки України (рис. 1).

Слід зазначити, що одним із напрямків державної податкової політики України у сфері аграрного сектору економіки є надання податкових преференцій з податку на додану вартість (далі – ПДВ) у вигляді наділення сільськогосподарські підприємства правом застосовувати спеціальний режим оподаткування, передбачений ст.209 ПКУ. Разом з тим, обрати спеціальний режим з ПДВ можуть лише ті підприємства, основним видом діяльності яких є постачання вироблених сільськогосподарських товарів (послуг) на власних або орендованих основних фондах, а також на давальницьких умовах. Крім того, питома вага вартості сільськогосподарських товарів та послуг таких суб'єктів господарювання повинна становити не менш 75% вартості усіх товарів (послуг), поставлених ними протягом попередніх 12 послідовних звітних податкових періодів сукупно. При цьому, такі товари та послуги повинні бути власного виробництва підприємства аграрного сектору – суб'єкта спеціального режиму оподаткування.

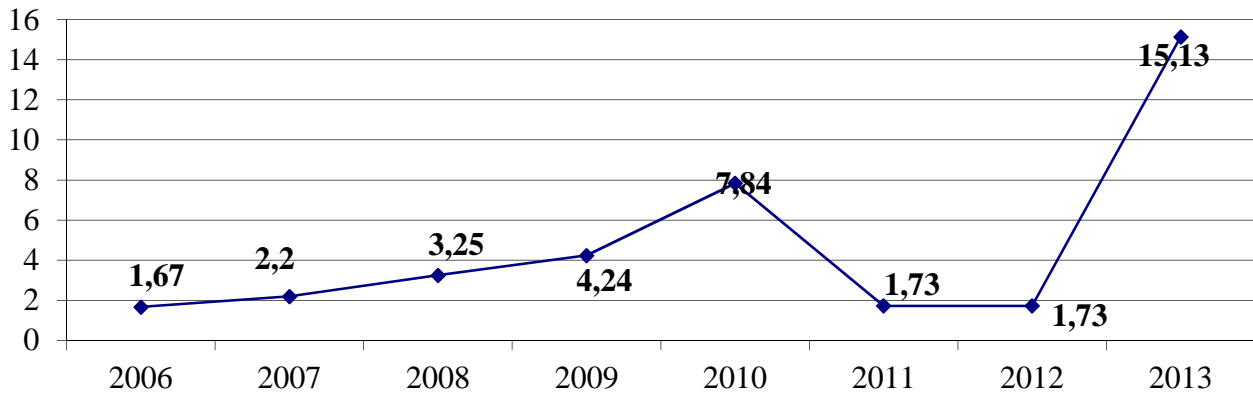

Рис. 1. Обсяг податкових преференцій підприємствам аграрного сектору економіки України за період з 2006р. по 2013р. [2]

Відповідно до норм Податкового кодексу України [3] (далі – ПКУ), підприємство аграрного сектору наділене правом залишити у своєму розпорядженні та використовувати на цілі, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції, позитивну різницю між загальною сумою податкових зобов'язань з ПДВ від поставок сільськогосподарської продукції та сумою податкового кредиту з ПДВ, який сформовано згідно з чинним законодавством. При цьому, до підприємств, що застосовують спрощений режим оподаткування, застосовується «правило першої події» як загальностановлений метод [3]. Це означає, що податкові зобов'язання формуються за датою зарахування (отримання) коштів від покупця або за датою відвантаження товарів (крім, експорту) та за датою оформлення документа, що засвідчує факт виконання послуг. Аналогічно виникає право на податковий кредит – за датою тієї події, що відбулася раніше: списання коштів з банківського рахунка платника податку на оплату товарів/послуг або отримання платником податку товарів/послуг, що підтверджено електронною податковою накладною, зареєстрованою в Єдиному реєстрі податкових накладних [3, 4].

Зауважимо, що до 1 січня 2015 року позитивна різниця між податковими зобов'язаннями та податковим кредитом з ПДВ підлягала перерахуванню на спеціальний рахунок сільськогосподарського підприємства відкритий в уповноваженому банку, а від'ємна різниця – зараховувалась до складу податкового кредиту наступного звітного (податкового) періоду [3, п. 209.3]. Однак, із впровадженням системи електронного адміністрування ПДВ [4], з 1 січня 2015 року змінено порядок зарахування позитивної різниці з ПДВ на спеціальні рахунки аграріїв у банках. Так, для підприємства аграрного сектору, яке застосовує спеціальний режим оподаткування ПДВ, відкривається єдиний електронний рахунок у Державній казначейській службі України (далі – ДКСУ) для обліку сум податку як в межах їх основної діяльності, визначених статтею 209 ПКУ, так і сум податку за іншими видами діяльності. Таким чином, сільськогосподарське підприємство зобов'язане з 1.02.2015 року перерахувати позитивну різницю з ПДВ не на власний рахунок у банку, а на електронний рахунок у ДКСУ. У разі наявності грошових зобов'язань з ПДВ перед бюджетом, ДКСУ перераховує кошти з електронного рахунку підприємства до бюджету, а залишок коштів – на спеціальний рахунок в уповноваженому банку платника [5, п. 22]. Такий розподіл коштів здійснюється на підставі реєстру, що автоматично формується Державною фіскальною службою України (далі – ДФС) на підставі поданих платником податкових декларацій з ПДВ та надсилається ДКСУ. Тобто, сільськогосподарське підприємство матиме змогу збільшувати свої обігові кошти, за рахунок сум ПДВ, лише після завершення податкового періоду з ПДВ, який дорівнює одному календарному місяцю, обробки поданої декларації органами ДФС та опрацювання отриманих даних органами ДКСУ.

Нормативно жорстко регламентовано і статті витрат, які можна сплатити за рахунок акумульованих сум ПДВ на спеціальному рахунку. Зокрема, за рахунок таких коштів дозволяється виплачувати заробітну плату основному та допоміжному персоналу, сплачувати орендну плату за землі на яких вирощується сільськогосподарська продукція, виплачувати відсотки за кредитом, узятим на закупівлю сільськогосподарської техніки [3]. У разі нецільового використання сум ПДВ, сільськогосподарське підприємство не лише сплачує штрафи, а й усю суму ПДВ, що підлягала сплаті [6]. Таким чином законодавець обмежив можливості використання наданих аграріям податкових преференцій.

До основних недоліків електронного адміністрування ПДВ в умовах спеціального режиму оподаткування сільськогосподарських підприємств можна віднести систематичне відволікання їх обігових коштів, що призводить до погіршення їх фінансового стану, за рахунок:

- обмеження реєстрації податкових накладних у випадках, коли сума податкових зобов'язань за податковою накладною перевищує суму грошового залишку на електронному рахунку ПДВ такого підприємства. Це призводитиме до необхідності додаткового перерахування з банківського поточного рахунку грошових коштів на електронний рахунок ПДВ сільськогосподарського підприємства;
- введення норми, за якою при анулюванні реєстрації платником ПДВ сільськогосподарського підприємства, кошти з його електронного рахунку перераховуватимуться до бюджету, а електронний рахунок закриватиметься [4]. За необхідності аграріям доведеться відкривати новий електронний рахунок;
- встановлення зтяжних строків повернення помилково чи надміру сплачених в бюджет коштів з електронного рахунку підприємства. Такі кошти повертатимуться на поточний рахунок сільськогосподарського підприємства не раніше ніж через тридцять днів від дня подачі заяви до контролюючого органу, у відповідності до вимог ст. 43 ПКУ [3].

Таким чином, введення електронного адміністрування ПДВ в умовах економічної нестабільності України нівелює позитивний вплив спеціального режиму оподаткування ПДВ на розвиток підприємств аграрного сектору.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2014/so_ek_r_u/soekru_u/arh_soekru_14.htm
2. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/166710.html>
3. Податковий кодекс від 02.12.2010р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page10>
4. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку ведення Єдиного реєстру податкових накладних» від 29.12.2010 р. № 1246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1246-2010-%D0%BF>
5. Постанова КМУ «Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість» від 16.10.2014р. №569 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/569-2014-%D0%BF>
6. Лист ДПА України «Щодо постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.11 № 11 «Про затвердження Порядку акумулювання сільськогосподарськими підприємствами сум податку на додану вартість на спеціальних рахунках, відкритих у банках» від 24.01.2011 р. № 1693/7/16-1417 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/podatкова-baza-do-nabrannya-chinnosti-podatkovim-kodeksom/baza-podatkovih-rozuyasnen/zagalnodержavnij-podatki/podatok-na-dodanu-vartist/61204.html>

УДК 336.14:352(477)

Цюпа О.П.,

к. е. н., викладач кафедри фінансів,

Дудла Т.С.,

студент 5 курсу ОКР «спеціаліст»,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»,

м. Івано-Франківськ

МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Соціальні послуги є складовою загальної системи соціального захисту та соціального забезпечення населення, яка ґрунтується на конституційних правах. Соціальні послуги дуже важливі для забезпечення допомоги людям що потрапили в складні життєві умови та не можуть самостійно вийти з цього стану. Система соціальних послуг є відносно новою та невеликою в порівнянні з іншими складовими системи соціального захисту та забезпечення (як наприклад, система пенсійного забезпечення, працевлаштування, тощо). Саме тому, поки що не вироблені принципи бюджетного фінансування системи соціальних послуг, як на державному, так і на місцевому рівнях. Вивченням основних аспектів фінансової політики у сфері надання соціальних послуг займалися такі вчені, як К. Павлюк, С. Синчук, Т. Семіта та С. Слухай. Проте це питання потребує додаткового дослідження.

Система надання соціальних послуг – це важливий елемент соціально-економічного та територіального вирівнювання регіонів і громад, а її розвиток є частиною зобов'язань України щодо виконання Європейської соціальної хартії. Ст. 14 Хартії визначає, що країни, які до неї приєдналися, зобов'язуються: 1) сприяти функціонуванню служб або створювати служби, які, завдяки використанню методів соціальної роботи, сприяли б підвищенню добробуту і розвитку як окремих осіб, так і груп осіб у суспільстві, а також їхній адаптації до соціального середовища; 2) заохочувати окремих осіб та добровільні або інші організації до участі у створенні та функціонуванні таких служб [1].

На виконання міжнародних зобов'язань держави, а також відповідно до визначених у Програмі реформ на 2010-2014 рр. пріоритетів соціального розвитку, в Україні розпочалися системні трансформації національної соціальної політики, зокрема сфери соціального обслуговування населення в частинах:

1) створення ефективної системи надання соціальних послуг, підвищення їх якості та рівня задоволення потреб отримувачів таких послуг;

2) оптимізації мережі установ та закладів, що надають соціальні послуги;

3) підвищення ефективності використання коштів та управління бюджетними видатками на соціальні послуги;

4) впровадження стандартів якості соціальних послуг; забезпечення контролю за якістю соціальних послуг на підставі впровадження державних стандартів та забезпечення контролю за їх дотриманням;

5) введення ринкових механізмів у функціонування системи соціальних послуг та запровадження механізму соціального замовлення соціальних послуг недержавним інституціям, які визнаються як рівні суб'єкти надання соціальних послуг [2].

Фінансування соціальних послуг здійснюється за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів [3; 4].

Наявна система фінансового забезпечення закладів соціального обслуговування характеризується певними недоліками. Так, на сьогодні соціальні послуги надаються закладами, підпорядкованими цілій низці різних міністерств. Вони фінансуються з бюджетів різних рівнів, причому схеми фінансування значно відрізняються залежно від того, до системи якого розпорядника бюджетних коштів належить той чи інший заклад. Однією з найбільших вад системи соціальних послуг є те, що в цій системі головна увага традиційно приділяється фінансуванню наявних стаціонарних закладів. За цих умов державні органи не займаються оцінкою того, які саме

соціальні послуги потрібні в тому чи іншому регіоні та в якій кількості. Однак робити таку оцінку необхідно, причому не раз і назавжди, а з певною періодичністю, щоб за потреби вносити необхідні корективи.

Значно менша частина бюджетних коштів спрямовується на надання соціальних послуг у громадах; соціальні послуги, що надаються у громадах, є адресними та краще відповідають потребам соціально незахищених категорій громадян. Проте їх поширення ускладнене, оскільки органи місцевого самоврядування не мають стимулів для зміни пріоритету бюджетного фінансування з установ стаціонарного типу на установи, що надають соціальні послуги у громадах.

Отже, враховуючи, що сьогодні розподіл коштів відбувається шляхом фінансування не клієнта, а установи, спостерігається недостатня ефективність використання коштів, а також недостатня зацікавленість керівників установ залучати кошти з інших джерел. Усе вищезазначене обумовлює необхідність реформувати наявну систему надання соціальних послуг, яка має спонукати до перенесення центру уваги з фінансування закладів на задоволення потреб одержувачів соціальних послуг, розширення діапазону цих послуг та підвищення ефективності їх надання.

Література

1. Європейська хартія про місцеве самоврядування, ратифікована Законом України «Про ратифікацію Європейської хартії про місцеве самоврядування» від 15.07.97 №452/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – №38. – С. 249.
2. Кулачок Л. В. Надання соціальних послуг в Україні: реалії та перспективи // Л. В. Кулачок // Право і безпека. – 2006. – Т.5. – № 3. – С. 125-128.
3. Закон України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 р. № 966-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/>
4. Бюджетний кодекс України: Закон Верховної Ради України: від 08.07.2010 № 2456-VI // Урядовий кур'єр. – 2010 – № 151.

УДК 336.14:352(477)

Цюпа О.П.,
к. е. н., викладач кафедри фінансів,
Гриник Л.І.,
студент 5 курсу ОКР «спеціаліст»,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка»,
м. Івано-Франківськ

ОСНОВНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Протягом останніх років в Україні спостерігалось розширення повноважень органів місцевого самоврядування без відповідного збільшення обсягів їхніх фінансових ресурсів. В таких умовах місцеві бюджети не здатні виконувати свої функції ефективно та у повному обсязі. Проблема бюджетної децентралізації в Україні обговорюється вже багато років. Її актуалізація саме сьогодні викликана тим, що в передачі повноважень, у т. ч. бюджетних, на місця містяться значні резерви підвищення ефективності бюджетної системи, створення стимулів для соціально-економічного розвитку регіонів, розширення їхньої доходної бази, детінізації економіки і зростання на цій основі добробуту населення.

Проблемі бюджетної децентралізації присвячено багато досліджень науковців. Так цим питанням присвячені праці відомих учених: В.Л. Андрущенко, О.П. Кириленко, О.О. Сунцова, Д.В. Полозенко та ін. Однак сьогодні не існує єдиної думки щодо оптимального механізму реформування місцевих бюджетів відповідно до критерію ефективності розподілу фінансових ресурсів, які формуються саме на місцевому рівні.

З метою поліпшення надання послуг громадянам, державі необхідно через проведення бюджетної децентралізації посилити зв'язок між послугами, що надаються на місцевому рівні, та необхідним обсягом фінансових ресурсів для них.

В рамках проведення реформи місцевого самоврядування і територіальної організації влади в основі якої лежить децентралізація влади і суттєве розширення повноважень територіальних громад 28 грудня 2014 року прийнято Закон про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин [1]. Зміни до Бюджетного кодексу України спрямовані на побудову нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та нових підходів у взаємовідносинах державного бюджету з місцевими бюджетами, що сприятиме:

1. формуванню нових прогресивних відносин у управлінні бюджетними ресурсами;
2. визначенню на законодавчому рівні чітких бюджетних прав та рівня відповідальності двох рівноправних гілок влади — центрального уряду і місцевого самоврядування;
3. комплексному вирішенню питань розвитку територіальних громад;
4. збільшенню мотивацій до нарощування доходної бази місцевих бюджетів.

Як і будь-які зміни, так і зміни до Бюджетного кодексу України мають як позитивні, так і негативні аспекти. Зокрема, серед позитивних аспектів можна виділити:

1. розширення прав місцевих органів влади та надання повної бюджетної самостійності;
2. розширено джерела наповнення місцевих бюджетів за рахунок передачі доходів з державного бюджету, запровадження акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів, збільшення нормативу зарахування до місцевих бюджетів екологічного податку з 35% до 80% та ін.;
3. запроваджено новий механізм бюджетного регулювання та вирівнювання – горизонтальне вирівнювання податкоспроможності відповідного бюджету;
4. запроваджено нову трансферну політику та посилення відповідальності профільних міністерств за реалізацію державної політики у відповідних галузях.

Зміни до законодавства не вирішили ключових проблем місцевого самоврядування та не враховували їх інтереси. Так, прийняті зміни жодним чином не вирішують проблеми казначейського обслуговування місцевих бюджетів та не передбачили посилення відповідальності держказначейства за порушення термінів проходження платіжних доручень місцевих бюджетів. Вилучення єдиного податку з надходжень до бюджету розвитку місцевих бюджетів негативно вплине на можливість використання коштів бюджету розвитку як джерела інвестиційних ресурсів на місцях, що ставить під загрозу розвиток територіальних громад, що було однією із головних завдань реформи бюджетної децентралізації [2]. Важким ударом для органів місцевого самоврядування стало зарахування до державного бюджету 25 % податку на доходи фізичних осіб, найбільш стабільного джерела доходів місцевих бюджетів.

З огляду на складність процесу бюджетної децентралізації, здійснення такої реформи повинне мати покроковий, але цілеспрямований характер, супроводжуватися ретельним моніторингом результатів і виправленням можливих помилок.

Література

1. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин. Закон України від 28.12.2014 р. № 79-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 12, Ст.76

2. Цюпа О. П. Формування бюджету розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів / О. П. Цюпа // Управлінські науки в сучасному світі : матеріали I Наукової міжнародної конференції на честь доктора економічних наук, проф. Шкітіної М.І., Київський національний лінгвістичний університет – Київ, 27 листопада 2014 р. – 278 с.

УДК 351.72

Чумак О.В.,
к.е.н., доц., докторант,
ДННУ "Академія фінансового управління",
м. Київ

ХАРАКТЕРОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В системі державних фінансів України одна з ключових ролей належить державним підприємствам. Проте, останніми роками все більше виникає суперечностей щодо використання потенціалу вітчизняного державного сектора, й відповідно, не повною мірою якісного виконання покладених на нього функцій. Тому нагальними завжди виступають питанням фінансового регулювання діяльності державних підприємств. В першу чергу, необхідно звертати увагу на умови функціонування підприємств в розрізі їх економічного та юридичного аспектів, що й актуалізувало напрям дослідження.

В процесі створення та організації діяльності державних підприємств за участю держави, остання може виступити в якості: засновника, співзасновника та власника пакету акцій. Нормативно державне підприємство визначено таким, що діє на основі державної власності. Залежно від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду в Україні діють унітарні та корпоративні державні підприємства. Державні унітарні підприємства діють як державні комерційні підприємства або казенні підприємства. Держава та орган, до сфери управління якого входить державне комерційне підприємство, не несуть відповідальності за його зобов'язаннями, крім випадків, передбачених законодавчими актами. Казенне підприємство створюється за рішенням Кабінету Міністрів України, майно закріплюється за ним на праві оперативного управління в обсязі, зазначеному в статуті підприємства. В Україні сьогодні також діють і корпоративні державні підприємства, поділ яких передбачено на нефінансові та фінансові з урахуванням міжнародної практики. Таким чином, до підприємств державної форми власності віднесено: державні комерційні підприємства, казенні підприємства, державні акціонерні товариства, 100 % акцій яких перебуває у державній власності.

Фінансова діяльність державних підприємств сьогодні все більше набуває проблем, які посилюються низкою таких ключових умов:

- нераціональна структура підприємств державної форми власності;
- слабкий рівень забезпеченості власним оборотним капіталом;
- обґрунтованість методів й показників фінансового планування;
- не дієвість фінансового контролю їх діяльності;
- відсутність належних умов виконання зобов'язань з кредитування;
- інформаційна обмеженість показників фінансової звітності;
- недосконалі схеми фінансування діяльності державних підприємств;
- незадовільний стан й умови використання необоротних активів тощо.

Сьогодні соціальні, політичні та економічні кризові явища значно посилити негативний вплив за поданим переліком неузгоджених питань, тому для їх вирішення необхідно підходити комплексно й системно. Адже наразі, приймають нормативно-законодавчі акти, якими передбачено усунення окремих негативних умов, проте їх впровадження є досить довготривалим процесом на практиці. Відтак, першочерговими напрямами удосконалення організації фінансової діяльності державних підприємств мають стати:

здійснення фінансового планування відповідно до врахування реальних зовнішніх й внутрішніх умов функціонування підприємства за оновленими нормативними документами;

виконання прозорого, повного й достовірного фінансового контролю майна та здійснюваних операцій чітко встановленими на законодавчому рівні структурами;

запровадження системи бюджетування діяльності підприємств за всіма сферами споживання ресурсів, доходами та результатами діяльності;
розгляд можливості надання податкових стимулів певним видам державних підприємств;
створення умов пільгового кредитування з поетапним звітуванням про цільове та ефективне використання отриманих коштів;
розробка удосконаленого механізму формування й розподілу прибутку, та забезпечення доходної частини бюджету;

розгляд можливості реструктуризації, злиття й закриття окремих підприємств державного сектора тощо.

Оцінка ефективності управління об'єктами державної власності в частині фінансового регулювання, здійснюється державою за бальною системою залежно від виконання критеріїв ефективності управління об'єктами державної власності. Проте, враховуються кількісні показники діяльності, інформація за якими не надасть цілісного й детального уявлення про фінансово-майновий стан, й відповідно, про рівень управління об'єктом. Також відзначається відсутність диференціації в підході до різних груп підприємств, зазначені критерії не містять показників, які б визначали макроекономічний і соціальний ефекти, обрані критерії не дають змоги оцінити діяльність неприбуткових організацій та не враховують рівня впровадження новацій (або їх відсутність), не можливо за визначеними показниками здійснити порівняння результатів діяльності з іншими підприємствами галузі тощо. Отже, оцінка результативності управлінської діяльності, підприємств, які фінансуються (повністю або частково) з бюджету, має бути більш повною й ґрунтовною з метою встановлення прозорості методів управління та шляхів витрачання коштів поетапно.

Література

1. Білик М.Д. Фінансові проблеми державних підприємств // Фінанси України. – 2004. – №6. – С.70–82
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003. - №436-IV // Офіційний вісник України – 2003. – №11 (28.03.2003)
3. Зимовець В.В. Державна фінансова політика економічного розвитку / В.В.Зимовець: [моногр.]; НАН України; – К.: Ін-т економіки і прогнозування, 2010. – 356 с.
4. Мотриченко В.М. Сфери діяльності та функції державних підприємств / В.М.Мотриченко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №5(71). – с. 120-127

УДК 336.7:339.7

Шаповал Ю.І.,

м.н.с.,

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,

м. Київ

АКТУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ДИСБАЛАНСІВ

Процеси глобалізації є визначальними у тенденціях розвитку сучасних економічних систем, оскільки саме вони призвели до безпрецедентної взаємозалежності національних економік. У 2015 році розбіжність у темпах економічного розвитку різних країн (рис. 1) залишатиметься ключовим трендом, що впливатиме на національні економіки країн, що розвиваються.

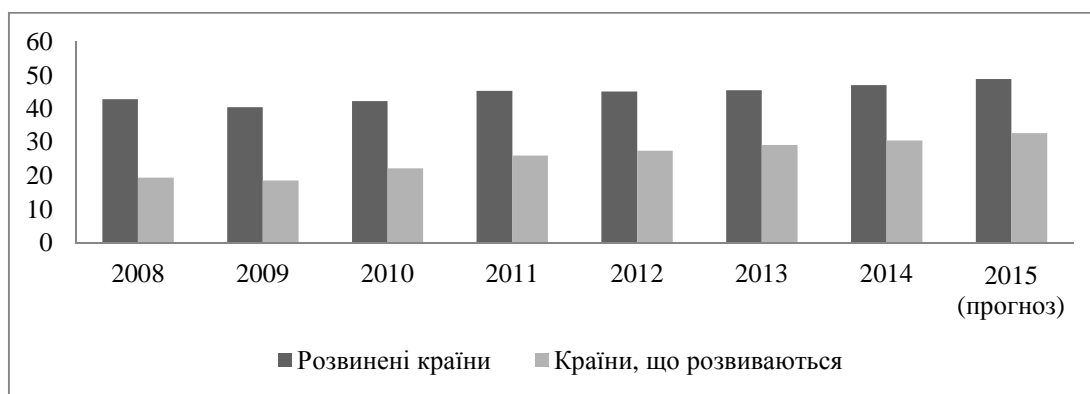

Рис. 1 Динаміка ВВП розвинених країн та тих, що розвиваються, трлн. дол. США [1]

Існуючі розриви у темпах зростання ВВП, різний прогрес у структурних реформах в економіці, у поєднанні з глобальними фінансовими дисбалансами та зростанням дефіциту рахунку поточних операцій формують нові виклики для монетарної політики в країнах, що розвиваються.

Загалом упродовж 2006–2013 рр. світові дисбаланси рахунку поточних операцій скоротилися більш ніж на третину. Концентрація дисбалансів також знизилася, а з нею – і системні ризики, в результаті скорочення деяких найбільших дефіцитів (в США) і профіцитів (в Китаї та Японії). Коригування дисбалансів рахунку поточних операцій

відбувалися в основному за рахунок зниження попиту в країнах, що мають дефіцит, або за рахунок відмінностей у темпах зростання, пов'язаних з більш швидким відновленням економік країн, що розвиваються. Очікується, що скорочення дисбалансів рахунку поточних операцій матиме довготривалий характер. Скорочення глобальних дисбалансів у зв'язку зі зміною попиту супроводжувалося більш високим рівнем безробіття у багатьох країнах, що мають дефіцит. В числі пріоритетних завдань залишається поліпшення сальдо рахунку поточних операцій і більш високих темпів економічного зростання в умовах скорочення чистих зовнішніх зобов'язань в країнах-дебіторах [2].

В той час як США накопичує дефіцит торгового балансу і дефіцит рахунку поточних операцій, країни-експортери, зокрема Китай, мають позитивне сальдо торгового балансу і профіцит рахунку поточних операцій (рис. 2).

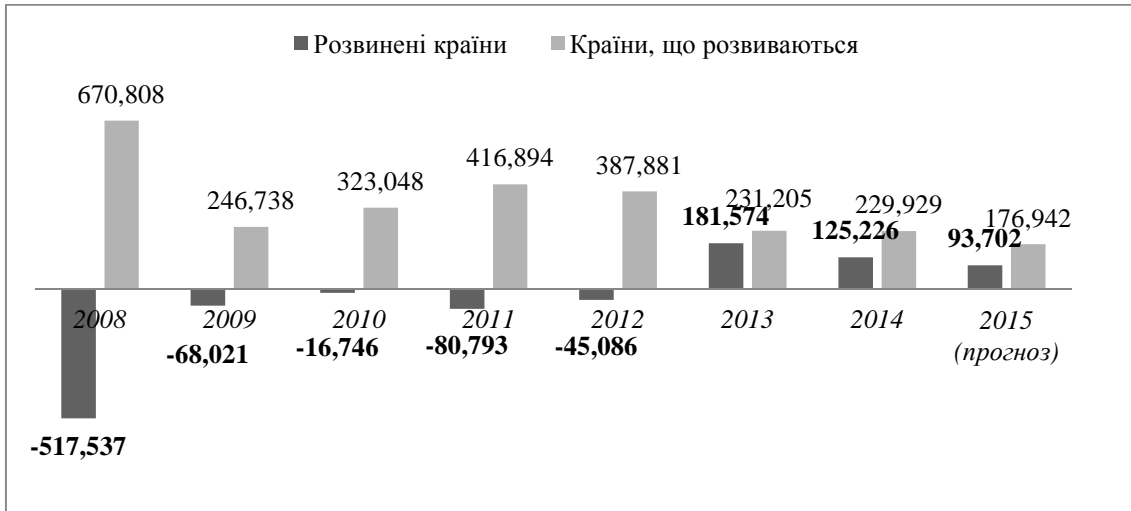

Рис. 2 Динаміка рахунку поточних операцій розвинених країн та тих, що розвиваються, млрд дол. США [1]

Через невідповідність темпів зростання економік різних країн пріоритети та інструментарій реалізації монетарної політики стали більш розбіжними. У той час як деякі країни піднімають процентні ставки, інші мають намір їх знизити. Так у вересні 2014 р. ФРС вирішила зберегти процентну ставку по федеральних фондах в діапазоні 0,00–0,25 %. У вересні 2014 р. ЄЦБ залишив процентні ставки за операціями рефінансування, граничного кредитування і депозитну без змін на рівні 0,05%, 0,30 % і -0,20% відповідно. У середині жовтня ЄЦБ розпочав купівлю цінних паперів, забезпечених активами (ABSPP) та іпотечними облігаціями (CBPP3). Новий раунд купівлі активів, як очікується, збільшить кредитування малого та середнього бізнесу, пріоритетних галузей з метою стимулювання зайнятості та зростання економіки зони євро. У жовтні 2014 р. Банк Англії зберіг ставку рефінансування незмінною на рівні 0,5 % та програму купівлі активів на рівні 375 млрд фунтів стерлінгів. 31 жовтня 2014 р. Банк Японії оголосив, що проведе програму купівлі державних облігацій (близько 80 трлн єн). Банк Японії зберіг процентну ставку нижче 0,1 % (ставка незмінна з 2009 р.). В листопаді 2014 р. Банк Китаю знизив базову процентну ставку після того, як раніше вже скоротив удвічі короткострокову ставку репо протягом 2014 р. для збільшення ліквідності банківської системи. Він також скоротив резервні вимоги до банків, які кредитують МСБ та аграріїв. З іншого боку, Центральний банк Бразилії збільшив процентні ставки утрічі протягом 2014 р. на тлі повоувань зростання інфляції. Центральні банки Індії та Південної Африки підвищили процентні ставки протягом першої половини 2014 р. в основному, щоб зупинити відтік капіталу і запобігти девальвації своїх валют, у той час як центральний банк Індонезії зберіг свою ставку без змін на рівні 7,5 % (ставка незмінна з листопада 2013 року) [3, с. 27].

Загалом, більшість розвинених країн застосовує м'яку монетарну політику, а країни, що розвиваються, навпаки – ужорсточують її. М'яка монетарна політика забезпечила високу доступність ліквідності і відіграла вирішальну роль у відновленні економічного зростання та боротьбі з дефляцією у розвинених країнах. Логіка ужорсточення монетарної політики в країнах, що розвиваються, полягала в оцінці характеру уповільнення економічного зростання, зокрема, є вагомі аргументи на користь того, що воно носить структурний характер, коли використання виробничих потужностей і зайнятість підтримуються на високому рівні, а інфляція обумовлена в основному монетарними чинниками. В таких умовах монетарні заходи щодо її зменшення мали сприяти посиленню стимулів для заощаджень та інвестицій, активізації внутрішніх джерел "довгих грошей" і, у підсумку, вирішенню проблем економічного зростання.

Загалом країни, що розвиваються, об'єктивно обмежені у використанні своїх монетарних механізмів для прискорення темпів економічного зростання. Навіть тепер, коли економіка Китаю стала найбільшою у світі і переходить на новий етап розвитку, монетарний механізм змінюється у ринковому напрямі поступово: монетарна влада країни не виконує безоглядно рекомендацій міжнародних фінансових інституцій щодо створення більш ліберальної фінансової системи, а пристосовує монетарні інструменти до специфічних проблем національного розвитку у міру їх випробування на практиці.

Вплив змін у монетарній політиці центробанків розвинених країн на економіку країн, що розвиваються, залежить від макроекономічних умов цих країн. Так, Україна здебільшого покладається на іноземний капітал для фінансування своїх витрат і тому більш вразлива до розворотів капіталу. Україна залучає, насамперед, портфельні інвестиції (в основному «гарячий капітал») замість прямих іноземних інвестицій (довгострокових кредитів,

спрямованих на стимулювання зростання) і схильна до спекулятивних атак з боку інвесторів, які прагнуть швидко повернути свої інвестиції. Оскільки Україна має вже гнучкий режим обмінного курсу та НБУ не має достатньо валютних резервів, її валюта і надалі буде знецінюватися. Крім того, оскільки в Україні накопичено дефіцит по рахунку поточних операцій (в 2014 р. скоротився до 5,2 млрд дол США або 4,0% від ВВП порівняно з 16,5 млрд дол США або 8,7% від ВВП у 2013 р.), то економіка більш уразлива до розворотів капіталу. Слід зазначити, що чинниками, які також сприяють підвищенню вразливості є інфляція (у 2014 р. відбулось стрімке зростання споживчої інфляції – до 24,9%, ціни виробників зросли на 31,8%), стан державного бюджету (у 2014 р. дефіцит становив 78,1 млрд грн, а в 2013 р. – 64,7 млрд грн) та державного боргу (станом на 01.10.2014 – 135,9 млрд дол США, а на 01.10.2013 – 137,3 млрд дол США) [4].

В майбутньому економічне відновлення економіки США призведе до підвищення процентних ставок і, відповідно, зміцнення долара, що в свою чергу сприятиме збільшенню боргового навантаження країн, що розвиваються. Враховуючи уповільнення темпів зростання економік країн, що розвиваються, держави можуть виявитися не в змозі обслуговувати свій борг. Погіршити ситуацію може й те, що більшість країн, що розвиваються, спеціалізується на експорті сировини, ціни на яку демонструють спадну динаміку, тому експортні доходи скорочуватимуться. Ослаблення національних валют дозволить країнам, які розвиваються, наростити експортні доходи, проте їх висока залежність від імпорту нівелюватиме цей позитивний ефект.

Перед монетарною політикою країн, що розвиваються, постає завдання вибору стратегії управління процентною ставкою, що залежатиме від макроекономічної ситуації в контексті безробіття та інфляції. Країни, що розвиваються, повинні бути здатні контролювати рівень свого зовнішнього боргу, так як у випадку ослаблення валютного курсу або підвищення процентних ставок, вартість рефінансування зовнішнього боргу може зрости. Крім того, раптові зміни в настроях інвесторів, викликані геополітичними ускладненнями і подальшими розбіжностями в монетарній політиці провідних центральних банків можуть суттєво вплинути на потоки капіталу.

Література

1. World Economic Outlook Database [Електронний ресурс]. – Доступно з: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/02/weodata/index.aspx>>.
2. World economic outlook: a survey by the staff of the International Monetary Fund. – Washington, DC: IMF. October 2014 [Електронний ресурс]. – Доступно з: <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2014/02/pdf/c4.pdf>>.
3. World Economic Situation and Prospects 2015 United Nations publication. –192 р. [Електронний ресурс]. – Доступно з: <<http://www.un.org/en/development/desa/policy/wesp>>.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Доступно з: <<http://bank.gov.ua>>.

Шикіна Н.А.,

к.е.н., доцент кафедри фінансів,

Коцюрубенко Г.М.,

к.е.н., викладач кафедри фінансів,

Одеський національний економічний університет

БЮДЖЕТНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

Останні події економічного та політичного життя в Україні істотно погіршили умови стабільного розвитку, що не могло не відобразитись на появі панічних настроїв у суспільстві та провокування соціальних конфліктів. Важливою складовою зняття напруги має стати стабільна та виважена державна політика щодо забезпечення соціальних гарантій, реалізація яких можлива лише за умови збалансованої бюджетної політики. Поряд з тим, формування та виконання бюджету у порівнянні з іншими макроекономічними показниками формують основу для аналізу рівня бюджетної безпеки. Бюджетна безпека – складова формування фінансової безпеки країни, погіршення якої, безумовно, є негативним явищем та слугує індикатором необхідності корегування, а подекуди і перебудови, загальної стратегії розвитку держави.

Оцінювання рівня бюджетної безпеки здійснюється у складі визначення рівня загальної економічної безпеки країни відповідно до методичних рекомендацій, розроблених Міністерством економічного розвитку і торгівлі України. Відповідно до наказу Міністерства у 2013 році методика розрахунку, чинна на той період часу (Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60), була переглянута.

Для можливості проведення оцінки бюджетної безпеки в динаміці та за наявності звітних даних про стан виконання бюджету, доцільно здійснити розрахунок показників відповідно до Методики, що діяла до 2013 року.

В Україні кожного року Кабінетом Міністрів приймається, а потім Верховною Радою схвалюється, проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний рік. Так, на 2014 рік у розділі «Основні завдання бюджетної політики» з метою подальшої стабілізації державних фінансів передбачено збереження, з урахуванням норм податкового законодавства, частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через зведений бюджет на рівні, що не перевищує 30 відсотків. Така саме норма за даним показником передбачена українським законодавством і на 2015 рік.

Такий підхід вже зберігається в Україні протягом досить тривалого часу та відповідає американській моделі державно-централізації ВВП. З одного боку така модель вважається досить жорсткою, оскільки вимагає від суспільства високого рівня ділової активності, а з іншого – це ідеальна модель для реалізації підприємницького потенціалу кожної людини країни відповідного віку та для реалізації сміливих рішень уряду, спрямованих на економічний розвиток, що безумовно є позитивним фактором.

Оцінювання рівня бюджетної безпеки України [розраховано авторами на основі 2-3]

№	Індикатор, одиниця виміру	Порогове значення	Роки					
			2006	2008	2009	2010	2012	2013
1.	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду), %	не більше 30	31,6	31,4	29,9	29,1	31,6	30,4
2.	Відношення дефіциту (-) / профіциту (+) державного бюджету до ВВП, %	не більше 3	(-) 0,7	(-) 1,3	(-) 3,9	(-) 5,9	(-) 3,8	(-) 4,4
3.	Відношення дефіциту, профіциту торговельного балансу до загального обсягу зовнішньої торгівлі, %	не більше 5	(-) 3,1	(-) 7,8	(-) 1,3	(-) 2,3	(-) 5,2	н/д
4.	Обсяг трансфертів з державного бюджету, % до ВВП	не більше 10 - 15	7,1	6,2	6,8	7,2	8,8	8,0

Значне перевищення рівня перерозподілу ВВП через зведений бюджет (без урахування доходів Пенсійного фонду) в Україні мало місце ще у 1996 році та дорівнювало 37,1 % до ВВП[3]. Починаючи з 1997 року даний показник складає близько 30 %, з деяким перевищенням у 1,6 % у 2006 та 2012 роках.

Більш складною є ситуація забезпечення належного рівня бюджетної безпеки України за показником «Відношення дефіциту / профіциту державного бюджету до ВВП, %». Значне перевищення дефіциту державного бюджету над пороговим значенням спостерігалось у 2009 та 2010 роках (3,9 % та 5,9 % до ВВП відповідно) та у 2012 та 2013 роках (3,8 % та 4,4 % до ВВП відповідно).

Такий стан справ обумовлює необхідність активізації діяльності державної політики щодо прийняття заходів з метою зменшення дефіциту державного бюджету. Досягти зазначеної мети можна як шляхом збільшення доходної частини (зокрема шляхом активізації економічної діяльності та зростання ВВП), так і за допомогою зменшення видатків державного бюджету. Регулювання останніх має відбуватись у тісній взаємодії з необхідністю забезпечення соціальних гарантій та вимагає використання новітніх інструментів державного фінансового менеджменту, зокрема в частині здійснення та планування видатків державного бюджету.

Література

1. Наказ Міністерства економіки України від 29.10.2013р. №1277 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України" [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://mkm.gov.ua/inter/uk/publsh/2013/1277?tid=38738>
2. Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 № 60 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» [Електронний ресурс]/ Офіційний веб-портал Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.mkg.gov.ua/>
3. Офіційний сайт державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

УДК 336.11

Dr hab. inż. Stanisław Szydło,
Katedra Zarządzania w Energetyce
Wydział Zarządzania
AGH Akademia Górniczo-Hutnicza im. St. Staszica
m. Kraków, Polska
mgr Damian Juszczyk,
doktorant Wydziału Zarządzania
AGH Akademia Górniczo-Hutnicza im. St. Staszica
m. Kraków, Polska

KONSEKWENCJE KONWERCENCJI NOMINALNEJ DLA STABILNOŚCI EKONOMIKI POLSKIEJ

1. Wprowadzenie

Konwergencja nominalna odnosi się do zbieżności kursów walutowych w stosunku do jednostki walutowej. Wskazuje ona na stopień zbieżności kursów walutowych państw członkowskich Unii Europejskiej, które dążą do zrealizowania wspólnego kursu Euro. Zgodnie z art. 140 Traktatu o Unii Europejskiej (dawniej Traktat ustanawiający Wspólną Wskazówkę Główną) oraz w art. 13 w sprawie konwergencji w zakresie warunków konwergencji do przynajmniej dwóch, prócz następujących warunków, które zobowiązuje są wdrożyć i utrzymać

konwergencji nominalnej w zakresie sytuacji cenowej, sytuacji finansów publicznych, sytuacji kursowej oraz sytuacji w zakresie długoterminowych stóp procentowych.

2. Teoria i praktyka konwergencji

Konwergencję, czyli proces upodabniania się lub inaczej tworzenia się zbieżności, można rozpatrywać w szerokim i wąskim znaczeniu. W szerokim znaczeniu konwergencja rozumiana jest jako proces ograniczania nierówności ekonomicznych pomiędzy krajami i regionami. Treść konwergencji ze swej istoty wiąże się ze stabilnością gospodarki. Z jednej strony dostosowywanie warunków i wskaźników w kraju do ogólnosiwiatowych zapewnia większą stabilność takiej gospodarki, ale z drugiej strony czyni ją bardzo podatną na kryzysy i inne niepożądane zjawiska zewnętrzne [1, s. 156].

Teoria konwergencji jest kojarzona z efektem doganiania, w wyniku którego względnie nierozwinięte kraje mają mieć ułatwiony rozwój gospodarczy i możliwość zrównania się w rozwoju z wysoko uprzemysłowionymi krajami [1, s. 157]. Teoria ta opiera się na prawie przychodów malejących i rosnących wydatków na zwiększenie technicznego uzbrojenia pracy w krajach zaawansowanych technologicznie. Za tą teorią przemawia również możliwość wykorzystywania przez słabo rozwinięte kraje technologii opracowanych i sprawdzonych. W okresach krótkich i średnich, istnieją spektakularne przypadki znaczącego przyśpieszenia wzrostu niektórych krajów, tzw. gospodarczych tygrysów. Można również dobrze przytaczać zjawiska pozostawania niektórych krajów w zakłętym kręgu biedy czy nawet cofania się w rozwoju, np. krajów afrykańskich. Przytaczane spektakularne przykłady na konwergencję realną takich krajów jak Japonia, czy Chiny do końca nie przekonuje. Kraje te miały niegdyś charakter mocarstwowy – przykładem może tutaj być Japonia, która już w 1905 roku pokonała potężne imperium Romanowów [1, s. 156]. Podobnie przykłady Hiszpanii, Irlandii czy Włoch są mało przekonujące. Kraje czy też regiony, w historycznej perspektywie, rozwijają się szybciej bądź wolniej, a decydujące o tym jest tak wiele czynników, że trudno byłoby je przeanalizować. Wydaje się, że dominującym, chociaż na pewno nie jedynym, czynnikiem rozwoju wybranych krajów czy też regionów gospodarczych jest sytuacja klimatyczna obszarów Ziemi.

Współcześnie – umownie przyjęto – podzielono konwergencję gospodarczą na: realną i nominalną. Zapewne właściwszy byłby jej podział na realną i ustaloną arbitralnie.

Realna konwergencja to w teorii ekonomii zdolność gospodarki słabiej rozwiniętej do szybszego wzrostu gospodarczego, w rezultacie którego początkowa różnica w poziomie PKB na mieszkańca w stosunku do krajów bogatszych z czasem zanika. Prawidłowość taka została zauważona i dowiedziona empirycznie w licznych przypadkach, np. stanów tworzących USA i japońskich prefektur. We wszystkich tych przypadkach zanotowano wartość tzw. współczynnika konwergencji na poziomie ok. 2%, co oznacza, że w dłuższym okresie wzrost regionów ubogich jest o tyle wyższy od wzrostu regionów bogatych, że średniorocznie nadrabiane jest ok. 2% istniejącej początkowo luki w rozwoju. Z punktu widzenia neoklasycznej ekonomii, za zjawiskiem tym stoi oczywisty mechanizm: w regionach ubogich praca jest tania, zaś kapitał relatywnie drogi, bowiem jest go niewiele. Jeśli kapitał jest drogi, korzyść z jego użycia jest wysoka. Oznacza to, że z inwestycji w rejonie uboższym osiąga się większy zysk niż w regionie bogatym, gdzie kapitał jest względnie tani (bo jest go dużo). Stanowi to też zachętę do przepływu kapitału z regionów bogatszych do uboższych, to zaś wiedzie do szybszego tempa wzrostu regionów biednych. Realną konwergencję wyjaśnia zarówno model egzogenicznego wzrostu, jak i model endogenicznego wzrostu. O ile jednak w pierwszym przypadku zwraca się uwagę na wyższe stopy zysku osiągane w regionach uboższych z inwestycji kapitałowych, to w teorii endogenicznego wzrostu najważniejsza jest możliwość szybszego „uczenia się” przez kraje, które gonią inne, silniej rozwinięte, w przypadku prowadzenia dobrej polityki gospodarczej. Tłumaczy to, dlaczego realna konwergencja nie zawsze występuje pomiędzy krajami: na przeszkodzie może jej stanąć zła polityka gospodarcza. W Unii Europejskiej również zauważono zjawiska realnej konwergencji, choć ich tempo było w poszczególnych krajach różne. W przypadku Irlandii realna konwergencja doprowadziła do nadrobienia wielowiekowych zaniechań i do przegonienia w stosunkowo krótkim czasie innych krajów Unii pod względem poziomu PKB na mieszkańca. Nieco wolniejsza, ale również wyraźna tendencja do szybkiej konwergencji wystąpiła w Hiszpanii i Portugalii. Najwolniej proces ten następował w Grecji, głównie na skutek popełnionych przez ten kraj poważnych błędów w polityce gospodarczej. Konwergencja realna jest zjawiskiem o charakterze długookresowym. W Unii Europejskiej widać ją zwłaszcza na przykładzie Irlandii, Hiszpanii i Portugalii. Hipoteza o konwergencji realnej ma swoich zwolenników, jak i ekonomistów odnoszących się do niej sceptycznie. Szybsze tempo wzrostu PKB, jest jednym z warunków rozwoju gospodarczego, jednak go nie gwarantuje.

Realizacja konwergencji nominalnej w praktyce zakłada zbieżność parametrów charakteryzujących politykę w gospodarce opartej na kryteriach z Maastricht, tj. kryteria inflacyjne, fiskalne, legislacyjne oraz kursowe. Najprawdopodobniej kryteria nominalne będą ciągle powiększane o nowe wymagania. Chcąc być pełnoprawnym partnerem krajów zrzeszonych w Unii będzie trzeba w wysokim stopniu koordynować politykę gospodarczą: przyjąć fiskalny traktat oraz przystąpić do unii bankowej, wprowadzić wspólną walutę itp. Stawiane być mogą warunki nieformalne, takie jak np. zrównoważenie rachunku obrotów bieżących. Polska zobowiązała się do wprowadzenia wspólnej waluty euro, kiedy tylko nasza gospodarka będzie do tego przygotowana, to znaczy że będzie w stanie spełnić kryteria konwergencji nominalnej. Nasz kraj zobowiązał się także do przestrzegania obowiązujących w strefie euro zasad koordynacji polityki fiskalnej. Przystąpienie do wspólnej waluty związane jest z rezygnacją z dwóch istotnych narzędzi autonomicznej polityki makroekonomicznej – krajowej polityki pieniężnej a w szczególności kursowej, w dłuższej perspektywie także polityki fiskalnej.

Zagrożenia związane z przyjęciem Euro uzależnione są również od konwergencji realnej, tj. strukturalnych różnic polskiej gospodarki w stosunku do gospodarek strefy euro. Z badań prowadzonych przez NBP wynika, że najistotniejsze różnice strukturalne między polską gospodarką a strefą euro występują w zakresie struktury wydatków konsumpcyjnych oraz struktury produkcji. Różnice w strukturach produkcji polegają głównie na wysokim udziale w produkcji sektora surowcowego w szczególności górnictwa, rolnictwa, kopalnictwa, oraz handlu i napraw. Jednocześnie występuje niewielki udział w tej strukturze sektorów usługowych, w tym obsługi nieruchomości i firm, pośrednictwa finansowego czy transportu. Różnice w zakresie struktury wydatków konsumpcyjnych, znaczący udział dóbr podstawowych wynikają w znacznej mierze z niskich dochodów Polaków. Drugi z elementów konwergencji realnej to podobieństwo przebiegu cykli koniunkturalnych.

W tabelach 1 i 2 zobrazowano zmiany wielkości GDP/CAP liczone według parytetu siły nabywczej waluty. Refleksja autorów dotyczy oceny wieloletnich procesów gospodarczych, społecznych i politycznych które zaszły na ziemiach polskich.

Nie sposób nie zauważyć, że o ile w latach powojennych gospodarka Polski skróciła w znacznym stopniu dystans dzielący ją od najbardziej rozwiniętych krajów europejskich i światowych, to w okresie od 1989 roku do 2013 roku nasz kraj w stosunku do gospodarek rozwiniętych w sposób istotny nie zmienił dystansu. Dystans ten został w pewnym stopniu

08.00.08 Гроші, фінанси і кредит

zmniejszony w stosunku do niektórych krajów europejskich, jednak w stosunku do innych nie tylko nie zmniejszył się, ale uległ nawet zwiększeniu.

Tabela 1

Zmiany wielkości GDP/CAP liczone według parytetu siły nabywczej waluty

Kraj/Rok	GDP/CAP 1938 PPP	GDP/CAP	GDP/CAP	GDP/CAP	GDP/CAP	GDP/CAP	GDP/CAP
		w Polsce	1988 PPP	w Polsce	2010 PPP	2013 PPP	w Polsce
Polska	960	100	7281	100	19783	23275	100
W. Brytania	4650	484	13896	191	35904	36209	192
Szwecja	4490	468	14422	198	39029	43455	199
Szwajcaria	4400	458	16405	225	46581	53705	238
Norwegia	3450	359	19330	265	56692	65461	307
Niemcy	3350	349	16195	222	37260	43332	189
Holandia	3140	327	14053	193	42255	43404	221
Dania	3080	321	16032	220	39489	42790	198
Luksemburg	2850	297	18191	250	86899	90790	434
Belgia	2620	273	14484	199	37600	40338	196
Francja	2600	271	15486	213	33820	36907	186
Irlandia	2500	260	8319	114	41188	43304	218
Hiszpania	1730	180	10330	142	32070	32103	164
Austria	1540	160	13510	186	40005	44168	215
Grecja	770	80	6754	93	27805	25651	165
USA	5190	541	19378	266	47199	53143	257
Kanada	3570	372	19582	269	38989	43207	210
Japonia	860	90	15311	210	33753	36315	180
Australia	5560	579	13785	189	39407	43550	215
N. Zelandia	5670	591	11638	160	29531	34227	148

Źródło: Roczniki Statystyczne z lat 1938–2013

Relacje GDP/CAP Polski do poszczególnych krajów

Tabela 2

Kraj/Rok	Relacje GDP/CAP Polski do poszczególnych krajów			
	1938	1988	2010	2013
Polska	1	1	1	1
W. Brytania	4,84	1,91	1,81	1,56
Szwecja	4,68	1,98	1,97	1,87
Szwajcaria	4,58	2,25	2,35	2,31
Norwegia	3,59	2,65	2,87	2,81
Niemcy	3,49	2,22	1,88	1,86
Holandia	3,27	1,93	2,14	1,86
Dania	3,21	2,2	2	1,84
Luksemburg	2,97	2,5	4,39	3,90
Belgia	2,73	1,99	1,9	1,73
Francja	2,71	2,13	1,71	1,59
Irlandia	2,6	1,14	2,08	1,86
Hiszpania	1,8	1,42	1,62	1,38
Austria	1,6	1,86	2,02	1,90
Grecja	0,8	0,93	1,41	1,10
USA	5,41	2,66	2,39	2,28
Kanada	3,72	2,69	1,97	1,86
Japonia	0,9	2,1	1,71	1,56
Australia	5,79	1,89	1,99	1,87
N. Zelandia	5,91	1,6	1,49	1,47

Źródło: Roczniki Statystyczne z lat 1938–2013

Z punktu widzenia zasad realnej konwergencji nasza sytuacja nie jest zbyt dobra. Tylko konwergencja dochodowa wydaje się przebiegać korzystnie. Jednakże z umieszczonych w tabelach wielkości nasuwa się jeden zasadniczy wniosek: makroekonomiczne fundamenty Polski nie są tak silne, jak wydaje się wielu politykom. Przystąpienie Polski do strefy euro nie powinno jej poważnie zmienić. Zmiana dokonała się w momencie przystąpienia Polski do Unii i przyjęciu jej zasad, którymi państwa członkowskie mają się kierować przy zarządzaniu gospodarką.

4. Podsumowanie

W świetle przedstawionej oceny – analizy – nasz kraj nie spełnia kryteriów konwergencji nominalnej, a tym samym warunków przyjęcia euro. W tym samym czasie gospodarka pozostawała względnie stabilna. Niewypełnienie w/w kryteriów w praktyce nie musi oznaczać automatycznej destabilizacji gospodarki, natomiast może podnosić ryzyko jej wystąpienia.

Z przeprowadzonych w artykule badań i analiz, a także szerokich przemyśleń autorów płynie wniosek, że Polska jeszcze w dłuższej perspektywie nie będzie spełniać kryteriów konwergencji nominalnej. Na bieżące śledzenie zmian w zakresie konwergencji nominalnej pozwalają szczegółowe sprawozdania krajowe oraz raporty EBC. Z ich analiz wynika, iż z czasem sytuacja gospodarki ulega wolnemu, ale systematycznemu pogorszeniu i nic nie wskazuje na odwrócenie tej tendencji.

Literatura

1. Szydło S., *Problemy stabilizacji polskiej gospodarki w okresie rynkowych reform*, Wydawnictwo AGH, Kraków 2013.

УДК 336.02

Dr hab. inż. Stanisław Szydło,

Katedra Zarządzania w Energetyce

Wydział Zarządzania

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza im. St. Staszica

m. Kraków, Polska

mgr Joanna Czyżowska,

doktorantka Wydziału Zarządzania

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza im. St. Staszica

m. Kraków, Polska

WPŁYW NOMINALNYCH I REALNYCH STÓP PROCENTOWYCH NA DECYZJE INWESTYCYJNE PRZEDSIĘBIORSTW

Wprowadzenie

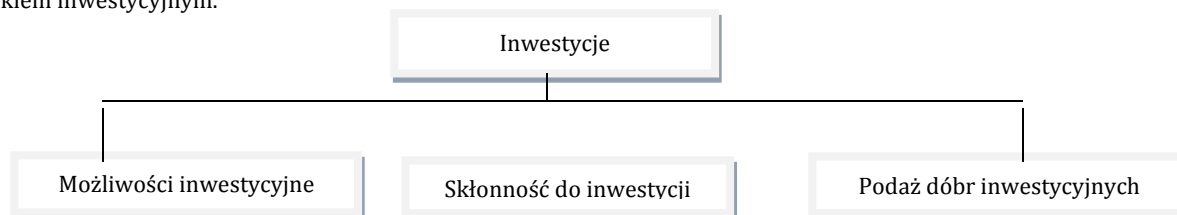
Inwestycje pobudzają gospodarkę, stanowiąc przy tym obok wydatków na konsumpcję, wydatków rządowych oraz eksportu netto podstawowy składnik PKB. Gospodarka w dużej mierze opiera się na zachowaniach przedsiębiorców, którzy kierowani „zwierzęcymi instynktami” decydują o poziomie inwestycji. Decyzje inwestycyjne są jednymi z najistotniejszych decyzji podejmowanych przez przedsiębiorstwa. Powinny zatem być podejmowane z ostrożnością oraz w oparciu o odpowiedni aparat metodologiczny. Od trafności tych decyzji zależy konkurencyjność przedsiębiorstwa, jego udział w rynku oraz możliwości generowania zysków. Na decyzje inwestycyjne wpływa szereg czynników w tym między innymi stopy procentowe.

W ekonomii stopa procentowa jest podstawową ceną międzyokresową. Jej kształtowanie w istotny sposób oddziałuje na efektywność i funkcjonowanie całej gospodarki, a także na decyzje inwestycyjne przedsiębiorstw. Stopa procentowa utrzymuje równowagę między zaciągniętymi a udzielonymi kredytami, inwestycjami a oszczędnościami, popytem a podażą dóbr przeznaczonych do bieżącej konsumpcji.

Uwarunkowania decyzji inwestycyjnych przedsiębiorstw

Inwestycje obejmują kapitał trwały i zmiany zapasów w przedsiębiorstwie [2, s. 46]. Są one częścią agregatowego popytu na towary. Ich zmiany mają istotny wpływ na zmiany popytu i dochodu narodowego. Inwestycje mają na celu osiągnięcie zysku w przyszłości. Czynniki mające wpływ na kształtowanie się przyszłego zysku przedsiębiorstw mają znaczenie przy kształtowaniu inwestycji. Można do nich zaliczyć m. in.: stopę procentową, zmiany popytu konsumpcyjnego, oczekiwania, koszty i efektywność wyposażenia kapitałowego.

Aby właściwie prognozować wielkość nakładów inwestycyjnych należy uwzględniać wskaźniki do których należą m. in. środki kredytowe, środki na rachunkach przedsiębiorstw. Alternatywą do środków na rachunkach przedsiębiorstw są środki kredytowe. Na rynku pieniężnym zamiana pieniądza na środki inwestycyjne odbywa się w okresie krótkim, natomiast na rynku kapitałowym w okresie długim. Na rynku pieniężnym powinno się pozyskiwać środki o okresie trwania nie dłuższym niż rok, jednak w wyniku możliwości refinansowania kredytu, okres ten może być dłuższy. Pozyskiwanie środków na okres dłuższy niż jeden rok, odbywa się na rynku kapitałowym, który jest segmentem rynku finansowego, będącego rynkiem inwestycyjnym.

Rys. 1. Makroekonomiczne uwarunkowania inwestycji

Źródło: opracowanie własne

Powyższy rysunek obrazuje makroekonomiczne uwarunkowania inwestycji. Przedstawia czynniki wpływające na stopę zwrotu z inwestycji oraz możliwości inwestycyjne gospodarki (oszczędności w gospodarce, akumulacja kapitału), podaż dóbr inwestycyjnych.

Tradycyjny mechanizm impulsów monetarnych pokazuje oddziaływanie rynkowej stopy procentowej na kształtowanie się inwestycji i koniunktury gospodarczej. Rynkowa stopa procentowa określana jest za pomocą relacji podaży kredytów, kształtowanych przez banki, do popytu na nie. Niska realna, długookresowa stopa procentowa, obniża koszt kapitału co wpływa na zwiększenie się poziomu inwestycji przedsiębiorstw.

Wpływ impulsów monetarnych na decyzje inwestycyjne przedsiębiorstw

Impuls monetarny (pieniężny) oznacza zmianę jednej z następujących zmiennych monetarnych:

- pieniądza banku centralnego,
- wolnych rezerw płynności,
- podaży pieniądza,
- wolumenu kredytów,
- stóp procentowych różnego rodzaju,
- zbliżonych do pieniądza aktywów o różnym stopniu płynności [1, s. 148].

Inwestycje stanowią podstawowe ogniwo łańcucha mechanizmu impulsów monetarnych. Efektywność transmisji impulsów monetarnych może znacząco wpływać na decyzje inwestycyjne przedsiębiorstw.

Tradycyjny mechanizm impulsów monetarnych ukazuje, w jaki sposób rynkowa stopa procentowa kształtuje inwestycje i koniunkturę gospodarczą [4, s. 143]. W krajach o stabilnej gospodarce i niskiej inflacji zmiana stóp rynkowych słabo oddziałuje na inwestycje, co wynika m. in.:

- z dużego znaczenia finansowania ze środków własnych;
- z niskiej kosztotwórczej roli pożyczonego kapitału;
- z przerzucania poprzez ceny kosztów kredytów na konsumenta [3, s. 92].

Zmiany stóp rynku pieniężnego prowadzą do zmian oprocentowania kredytów, pożyczek oraz depozytów. Wpływa to na wybór między przyszłą i obecną konsumpcją. Zmiany w oprocentowaniu kredytów i pożyczek wpływają na poziom inwestycji. Kanał stopy procentowej działa poprzez decyzje przedsiębiorstw o skali wydatków inwestycyjnych [4, s. 143]. Zagregowane ceny powoli dostosowują się do ekspansywnej polityki pieniężnej, w efekcie czego obniżce krótkookresowych nominalnych stóp procentowych towarzyszy obniżka krótkookresowych stóp realnych. Zgodnie z teorią oczekiwań niskie, krótkookresowe, realne stopy procentowe prowadzą do spadku realnej, długookresowej stopy. Niska realna, długookresowa stopa procentowa obniża koszt kapitału powodując wzrost inwestycji. Zmniejszenie przez banki ekspansji kredytowej zależy od ich woli, a także od zachowań innych uczestników rynku. Powyższe uwarunkowania odpowiadają na pytanie czy impuls monetarny spowodowany działalnością banku centralnego przyniesie oczekiwany skutek tzn. uczyni pewną część inwestycji przedsiębiorstw nieopłacalną i zmniejszy popyt na kredyty.

Teoria portfelową q -Tobina jest zbliżeniem do teorii kredytowej impulsów monetarnych. Współczynnik q to stosunek wartości giełdowej firmy do kosztu odstąpienia kapitału firmy. Gdy $q=4,5$ oznacza to, że wartość firmy jest cztery i półkrotnie wyższa składników jej kapitału. Zatem wskaźnik q wskazuje na opłacalność wydatków na inwestycje. Jeżeli $q>1$ pożądany kapitał jest wyższy niż posiadany przez firmę. Dostosowanie rzeczywistego kapitału do wartości pożądanej oznacza podejmowanie inwestycji. W sytuacji gdy $q<1$ kapitał pożądany jest mniejszy od posiadanego co równoznaczne jest z odpowiednio małymi inwestycjami. Spadek wartości q to sygnał do wycofywania kapitałów będący wynikiem pogarszających się możliwości inwestycyjnych.

Stosunkowa łatwość obliczenia wartości q stanowi zaletę w/w koncepcji. Giełda dostarcza informacji o cenach akcji firm, a wskaźniki cen dóbr kapitałowych dostępne z rachunku dochodów i produkcji umożliwiają ocenę wartości odstąpienia kapitału.

Wpływ stóp procentowych na decyzje inwestycyjne przedsiębiorstw

Rynkowa (nominalna, pieniężna) stopa procentowa jest to całkowita, wyrażona w procentach od sumy udzielonej pożyczki, zapłata, jaką otrzymuje się za tę pożyczkę [4, s. 26]. Składają się na nią składniki realne oraz monetarne. Składniki realne określają czystą stopę zwrotu oraz koszt poniesionego ryzyka, natomiast składniki monetarne przejawiają się w spodziewanej stopie inflacji. Stopa procentowa jest podstawową ceną międzyokresową. Kształtowanie stopy oddziałuje na efektywność i funkcjonowanie całej gospodarki, w tym również na decyzje inwestycyjne.

W modelu klasycznym kładzie się nacisk na równowagę na rynku pracy popytu na pracę (w produkcji dóbr konsumpcyjnych i kapitałowych) z jej podażą. Jest to model pełnego zatrudnienia. Wraz ze wzrostem stopy procentowej zwiększają się inwestycje. Przy spadku stopy procentowej rośnie popyt na kapitał.

W systemie keynesowskim dominujący wpływ ma relacja: oszczędności – inwestycje jako wyznacznik dochodu. John M. Keynes odrzucił twierdzenie klasyków, że oszczędności zawsze równają się inwestycjom, dzięki zmianom rynkowej stopy procentowej. Według niego, oszczędności są zdeterminowane dochodami, a te rozmiarami inwestycji. Zależność oszczędności od inwestycji wykluczała odrębny wpływ tych dwóch czynników na stopę procentową. U Johna M. Keynesa stopa procentowa była zjawiskiem czysto monetarnym, a jej wysokość zależała od podaży i popytu na pieniądź.

Teoria funduszy pożyczkowych przyjmuje zasadę, że stopę procentową określają warunki realne, czyli oszczędności, inwestycje oraz czynniki monetarne. Wynika ona z oddziaływania zarówno sfery realnej jak i monetarnej, będąc jednocześnie stopą rynku kredytowego.

Popyt i podaż funduszy pożyczkowych wyznaczana jest za pomocą poziomu rynkowej stopy procentowej.

Realna stopa procentowa to stopa równoważąca podaż i popyt na rynku kapitałowym. Podaż oszczędności zależna jest od tego, w jakim stopniu ludzie skłonni są poświęcić dzisiejszą konsumpcję na rzecz przyszłej. Popyt natomiast uzależniony jest od efektywności produktywnego wykorzystania zasobów rzeczowych, które są zaangażowane w działalność gospodarczą. Stopa efektywności wykorzystania tych zasobów wyznacza górny dopuszczany poziom stopy procentowej. Stopa procentowa jest zarówno czynnikiem wpływającym na wielość podaży, jak i popytu na oszczędności w gospodarce, a także traktowana jest jako parametr, którego poziom jest zależny od relacji pomiędzy tą podażą i popytem. Wzrost stopy

procentowej powoduje przyrost oszczędności, z kolei jej spadek zniechęca do oszczędzania. Spadek stopy procentowej jest równocześnie czynnikiem zachęcającym do zaciągania kredytów, natomiast jej wzrost powoduje odwrotny skutek. Wzrost podaży oszczędności z kolei, jest czynnikiem wpływającym na spadek stopy procentowej, zaś przyrost popytu na oszczędności pobudza jej wzrost.

Ostatecznym celem finansowej działalności inwestycyjnej pozwalającym ocenić zmianę wartości inwestycji w czasie jest stopa zwrotu. Stopa zwrotu jest jednym z podstawowych parametrów opisujących jakość inwestycji w instrumenty finansowe. Obliczana jest ona, jako stosunek osiągniętego zysku do poniesionych nakładów inwestycyjnych.

Bezpośredni wpływ na stopę zwrotu mają stopy kredytowe banków komercyjnych. Pośredni wpływ mają następujące czynniki:

- wysokość podstawowych stóp procentowych banku centralnego;
- wysokość stopy rezerw obowiązkowych;
- wysokość stóp procentowych w operacjach banku centralnego warunkowych repo i rewers repo, bezwarunkowych (outright) oraz kupowanie walut;
- operacje depozytowo-pożyczkowe banku centralnego;
- poziom rentowności – zysku emisyjnego – papierów skarbowych.

Naturalnym selekcjonerem nieefektywnych projektów inwestycyjnych jest stopa kredytowa, co wynika z jej bezwzględnie wysokiego poziomu. Finansowanie się przedsiębiorstw kredytami bankowymi jest drogie. Banki aktywnie operują na rynkach finansowych współokreślając rynkową stopę procentową. Banki komercyjne są podmiotami organizującymi transakcje pomiędzy pożyczkodawcami a pożyczkobiorcami. Czasowe prawo dysponowania pieniędzmi (kredyt) związane jest z jednej strony z istnieniem potrzeb na środki pieniężne, czyli istnieniem podmiotów deficytowych, z drugiej zaś z istnieniem chętnych do ich udostępniania, czyli podmiotów nadwyżkowych.

Podsumowanie

W teorii ekonomii można zauważyć różne podejścia do problemu inwestowania. Wynika to ze zmian w podejściu do rozpatrywanego problemu oraz indywidualnych upodobań.

W świetle przeprowadzonej analizy można wskazać następujące zalecenia co do wpływu wybranych wielkości makroekonomicznych na decyzje inwestycyjne polskich przedsiębiorstw:

- Oczekiwana stopa zwrotu ma podstawowe znaczenie w podejmowaniu przez przedsiębiorstwo decyzji inwestycyjnej.
- Impulsy monetarne, stopy procentowe NBP oraz stopy kredytowe banków komercyjnych mogą mieć istotny wpływ na decyzje inwestycyjne.
- Depozyty przedsiębiorstw oraz wielkość kredytów, to czynniki w dużej mierze wyprzedzające powstawanie nowych inwestycji.
- Inwestycje w dużej mierze kształtuje koniunktura gospodarcza.

Analiza badanych zmiennych makroekonomicznych wykazała, iż największy wpływ na inwestycje mają: nakłady na środki trwałe, kredyty i pożyczki udzielone przedsiębiorstwom, oprocentowanie lokat terminowych (6-miesięcznych), oprocentowanie kredytów na cele gospodarcze.

Literatura

1. Duwendag D. i inni, *Teoria pieniężna i polityka pieniężna*, Poltext, Warszawa 1996.
2. Hall R. E., Taylor J. B., *Makroekonomia*, PWN, Warszawa 2010.
3. Kaźmierczak A., *Polityka pieniężna w gospodarce rynkowej*, PWN, Warszawa 2000.
4. Szydło S., *Stopy procentowe w gospodarce polskiej*, Oficyna Wydawnicza TEXT, Kraków 2002.

УДК 336.13.051

Шумкова О.В.,

к.е.н., доцент кафедри статистики, АГД та маркетингу,
Сумський національний аграрний університет,

Шумкова В.І.,

викладач економічних та фінансових дисциплін
Коледжу Сумського національного аграрного університету

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Проблема підвищення ефективності державного регулювання аграрного сектора заходами державної підтримки набуває дедалі більшої актуальності. У період фінансової кризи, коли навіть найуспішніші галузі переживають занепад, організаційно-економічний механізм державного регулювання аграрної економіки, загалом її бюджетного фінансування, повинен будуватись на основі принципів системності та комплексності під час застосування відповідних інструментів і методів.

На сьогоднішній день основні напрямки державної підтримки АПК за рахунок державного бюджету є наступні: пряма бюджетна державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників у вигляді субсидій та дотацій; державна підтримка короткострокового грошового кредитування сезонних витрат товаровиробників АПК на пільгових умовах; державна підтримка забезпечення підприємств і організацій АПК машинобудівною продукцією на основі довгострокової оренди або лізингу; державне безповоротне фінансування капітальних вкладень, інвестицій в рамках державних цільових програм; поворотне державне фінансування капітальних вкладень, а також надання державних гарантій за залученими інвестиційними кредитами [2, с.126].

У даний час необхідно здійснити модернізацію існуючих форм і методів державної підтримки АПК, формування нових напрямків і механізмів її реалізації.

Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників за останні п'ять років зростає більше ніж у 4 рази і становила у 2013 році 16 % від обсягу валового виробництва сільськогосподарської продукції. У 2013 році такий обсяг порівняно з 2011 роком зріс на 13,6 %, тоді як у 2012 році порівняно з 2011 роком зменшився на 3,2 %, або на 3 млрд. 35 млн. грн.

У Сумській області було розроблено Програму розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Сумської області на період до 2015 року. Метою програми є розробка завдань та шляхів розвитку аграрного сектору регіону, спрямованих на підвищення ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств різних форм власності і господарювання.

Фінансування виконання Програми планувалося за рахунок наступних джерел: кошти державного бюджету в межах виділених асигнувань на виконання чинних програм підтримки агропромислового комплексу; кошти обласного та місцевих бюджетів в межах 140 млн. грн. за напрямками, передбаченими Програмою; кошти сільськогосподарських, переробних підприємств та інвестиційні ресурси 2242 млн. грн.

У результаті виконання Програми та реалізації запропонованих заходів очікувалося: збільшення виробництва валової продукції сільського господарства в постійних цінах до 9,3 млрд. гривень, або на 62%; створення 5800 нових робочих місць; збереження та відтворення родючості ґрунтів, покращення стану екосистеми області та забезпечення сталого розвитку аграрної галузі Сумської області; забезпечення екологічно безпечної та високоякісної продукції тваринного походження; розширення площі лісів та інших земель, укритих лісовою рослинністю, до 461 тис. га; максимальне наближення освітньої системи і системи кадрового забезпечення до вимог аграрного сектору.[3, с.26]

Станом на 1 січня 2015 року у Сумській області було впроваджено наступні інвестиційні проекти: будівництво елеватора в ТОВ «Комбікормовий завод» (м. Кролевець); реконструкція тваринницьких приміщень, будівництво доїльного залу ТОВ «Вітчизна» (Конотопський район); модернізація тваринницьких приміщень, будівництво молочного залу у ТОВ «Велетень» (м. Глухів); реконструкція пташника ТОВ «Сумський бекон» (Сумський район); будівництво додаткових елеваторних ємностей ПАТ «Вирівське ХПП» (Білопільський район); будівництво системи зрошення ТОВ АФ «Вікторія» (Білопільський район); будівництво корівника з установкою молокопроводу в ТОВ «УГАК» (Шосткинський район).

Не зважаючи на таку кількість інвестиційних програм, що були реалізовані за останні роки в Сумській області, ми вважаємо, що цього було недостатньо для покращення функціонування аграрного сектору області.

Таким чином, система державної підтримки повинна бути гнучкою, відповідати поточним та довгостроковим потребам сільського господарства. При формуванні структури витрат на АПК в державному бюджеті необхідно орієнтуватися насамперед на фінансове забезпечення: структурних змін в агропромисловому комплексі, підтримки пріоритетних напрямів розвитку агропромислового виробництва, а також заходів з формування інфраструктури внутрішнього продовольчого ринку; формування фінансово-кредитного механізму обслуговування товаровиробників АПК. [1, с.113]

Література

1. Борщ А.Г. Бюджетна підтримка аграрного сектору в умовах трансформаційних процесів в економіці України [Текст] / А.Г. Борщ // Економіка АПК. – 2013. – № 2. – С. 111-116.
2. Пасхавер Б.Й. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку [Текст] / Б.Й. Пасхавер [та ін.]; ред. Б.Й. Пасхавер. - К., 2013. - 432 с.
3. Програма розвитку агропромислового комплексу та сільських територій Сумської області на період до 2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sm.gov.ua/index.php/uk/2012-02-03-08-03-13>

Щитнік Ю.О.,

аспірант кафедри фінансів,

ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана»

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ

Податковий контроль відіграє свою особливу роль у кожній із окремо взятих країн, але його організація спрямована на єдине – дотримання податкового та валютного законодавства, повноти та своєчасності сплати до бюджету податків та зборів платниками податків. У кожній країні існує своя система організації податкового контролю, методи роботи з платниками податків, розроблені свої каральні заходи за порушення норм законодавств, створенні та діють різні відомства та організації, що це забезпечують.

Обсяг податкових надходжень до бюджету залежить від стану економіки і, в значній мірі, від ефективності роботи фіскальних служб. Для того, щоб ця залежність не порушувалася, необхідно вдосконалювати роботу вітчизняних органів державної фіскальної служби (далі – ДФС), в тому числі шляхом вивчення та аналізу зарубіжного досвіду роботи відповідних служб з перспективою впровадження окремих його елементів в Україні.

У Швеції повноваження зі збору податків, перевірки правильності їх нарахування та стягнення податкових недоїмок покладені на Агентство зі сплати податків. Організаційна структура податкових органів країни базується на трьох моделях, які взаємодіють досить ефективно: високий рівень добровільності сплати податків, повернення надлишку сплачених податків в автоматичному режимі [1, с. 318].

Організаційна структура податкових органів України відповідає рисам двох моделей: моделі «за видами податків» та «функціональній моделі». Більш ефективним для України є впровадження нової моделі організаційної структури «за видами платників», але з деякими особливостями, а саме з урахуванням галузевої приналежності

таких платників, що привело б до підвищення ефективності роботи органів ДФС. Перші кроки по шляху реформування організаційної структури вже зроблено. Результатом цього є створення окремого спеціалізованого підрозділу для великих платників податків.

У Швеції застосовується єдина податкова декларація для всього підприємства. Вона складається з двох частин: одна призначена для ПДВ, інша - для прибуткового податку та соціальних внесків. Таке практичне запровадження принципу єдності податкової звітності в адмініструванні податків є дуже зручним як для платника, так і для податкової служби. Терміни подання декларації залежать від категорії платника: малі підприємства звітують перед податківцями раз на рік, середні та великі - щомісяця.

Заслугою на окрему увагу досить незвична (як для східноєвропейських країн) практика своєрідної «опіки» платника. Так, місцеві податкові відділи за місяць до настання терміну подання декларації зобов'язані надіслати її підприємству, нагадуючи таким чином платнику про його обов'язки. Причому за допомогою комп'ютера здійснюється суворий контроль своєчасності таких «нагадувань» [4, с. 163].

Особливістю організаційної структури більшості податкових інспекцій **Німеччини** є наявність слідчого і пошукового відділів. Спеціальної податкової міліції в Німеччині немає. У багатьох інспекціях існує відділ розслідування. Ухиленнями від сплати податків займається відділ штрафів.

В **Японії** організаційна структура податкової служби досить проста. Найвищим органом є управління при Міністерстві фінансів. В країні 11 департаментів державних податків, яким підпорядковуються податкові контори. Крім територіальних податкових контор, є спеціалізовані, які займаються збором податків з власників автомобілів. У роботі податкових органів Японії виділяють чотири напрями: керівництво платниками податків, перевірка рахунків платників, податкові консультації і зв'язок з населенням. Вважається, що саме останні два напрями впливають на створення умов для успішної діяльності податкової служби країни [5, с. 93].

Важливим завданням податкових органів Японії є встановлення тісної співпраці з платниками податків. Щоб отримати їх довіру, податкові органи мають діяти справедливо, неупереджено. Кожен податківець повинен розуміти свою відповідальність перед державою, пишатися своєю роботою. У своїй діяльності Національне податкове управління Японії успішно використовує систему накопичення висловлених думок, вимог та скарг, а також пропозицій платників податків з питань оподаткування [2, с. 164].

В Україні більша частина роботи органів ДФС представлена контрольно-перевірною діяльністю. Контролюючі органи щорічно перевіряють більшість усіх підприємств. При цьому тривалість однієї перевірки в середньому становить 15 робочих днів, і перевірок буває декілька на рік. Така практика є обтяжливою як для бізнесу (перевірки негативно впливають на діяльність підприємства), так і для держави (колосальні витрати часу і трудових ресурсів податкових органів).

У світовій практиці давно визнано, що зростання кількості перевірок не призведе до зростання податкових надходжень до бюджету. У розвинених країнах перевіркам підлягають лише найбільш ризиковані групи платників, відбір яких здійснюється на основі оцінки ступеня ризику несплати ними податків. В Україні теж налагоджений процес управління ризиками, який регламентується відповідними нормативно-правовими актами. Незважаючи на це, даний метод відбору платників податків для перевірок не працює так, як у зарубіжних країнах [2, с. 165].

У **Франції** проведення податкових перевірок покладається на податкові центри. Робота податкових центрів регламентується Податковим кодексом. Працівники податкових центрів здійснюють два види перевірок: камеральні та виїзні. На своїх робочих місцях вони вибірково опрацьовують добровільно подані декларації. Як правило, перевіряють близько 50 тис. декларацій на рік: 45 тис. - від юридичних осіб і 5 тис. - від фізичних осіб [3, с. 24].

Отже, методика податкового контролю Франції більш досконала, ніж в Україні, можливо через те, що податкове законодавство згруповане в єдиний законодавчий документ - Податковий кодекс. Відносини між працівниками податкової служби й платниками податків будуються на принципах чесності, демократичності та взаєморозуміння. При зменшенні кількості податків та зборів фінансування з державного бюджету вдається здійснювати згідно з планом без наявності дефіциту, що свідчить про правильність реформування податкового контролю і податкової системи загалом.

Цікавим є досвід організації діяльності податкових органів в **Італії**. Міністерство фінансів Італії займається тільки доходами, до нього входять податкові та митні органи. Перевірки, що проводяться податковими органами, здійснюються вибірково шляхом жеребкування та з інших причин. Основні типи контролю, які застосовуються податковими органами Італії, наступні: аналітичний контроль - податкові управління вносять корективи в наведені в деклараціях дані на основі записів, проводок. Як правило, така форма контролю потребує проведення перевірки бухгалтерських записів і всієї документації підприємства; індуктивний контроль проводиться, якщо в декларації не повністю вказано джерела доходів, відсутній ряд бухгалтерських записів, наявні серйозні порушення правил ведення бухгалтерського обліку; частковий контроль проводиться безпосередньо за реєстром платників податків. Прикладом часткового контролю може бути практика контролю доходів на основі «коефіцієнтів доходів»; скорочений контроль полягає в тому, що при виявленні у платника податків платоспроможності, що перевищує ту, яка вказана в декларації про доходи, податкове бюро має повноваження вносити необхідні зміни у вказані сукупні доходи.

Література

1. Буряк П.Ю. Податковий контроль в Україні [монографія] / Буряк П.Ю., Карпінський Б.А., Залуцька Н.С. - Л.: Львівська державна фінансова академія. - (Фінансові стратегії). Т1: Попередній контроль. - 2007. - С.300 - 329.
2. Безпалько І.Р. Досвід оподаткування доходів фізичних осіб у зарубіжних країнах / Безпалько І.Р. / Регіональна економіка - 2009. - №2. - С.159 - 165
3. Білецька, Г. М. Щодо розгляду факторів впливу на надходження податку з доходів фізичних осіб до бюджету / Г. М. Білецька // Економіка. Фінанси. Право. - 2010. - № 7. - С. 23 - 26.
4. Федосов В.М. Податкова система України // Опарін В.М., П'ятаченко Г.О. та ін. - Підруч./ За ред. В.М. Федосова. - К.: Либідь, 1994. - С.228 - 314.
5. Якушик І.Д., Податкові системи зарубіжних країн // Литвиненко Я.В. - Довідник. - К.: «МП ЛЕСЯ», 2004. - С. 88-97.

ПРОБЛЕМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Одним з найважливіших показників, що визначає перспективи розвитку банку, є розмір його капіталу. При цьому, недостатній його рівень не дає змоги розвиватися і ефективно функціонувати не лише банку, а й банківській системі. Підтримання належного рівня капіталу є головним чинником стабільного розвитку банківського сектору.

Тому актуальним є подальше дослідження проблеми капіталізації не лише окремого банку, а й всієї банківської системи.

Для кращого розуміння сутності капіталізації спочатку дамо визначення цьому поняттю. Капіталізація – це комплекс дій, спрямованих на реальне збільшення обсягу капіталу банку шляхом реінвестування отриманого прибутку, залучення грошових коштів та їх еквівалентів ззовні, а також за рахунок концентрації та консолідації [1, с. 11-12].

Особливо гостро і актуально питання капіталізації банківської системи постає у періоди економічних спадів та фінансових криз, тому що саме через недостатній рівень капіталу та занадто ризикову діяльність банки опиняються на межі банкрутств.

В цілому проблему капіталізації потрібно розглядати у двох аспектах: з однієї сторони важливим є нарощування банками власного капіталу, а з іншої – потрібно покращувати якість складових капіталу та його структуру. Необхідно визначити розмір капіталу, який повинен відповідати рівню ризикованості операцій банку, забезпечити своєчасне виконання зобов'язань перед кредиторами, конкурентне функціонування на ринку.

Національний банк України є регулятором банківського сектору і контролює процеси капіталізації, зокрема через визначення елементів регулятивного капіталу. Для оцінки надійності банківської системи важливо проводити моніторинг нормативу Н2 (розраховується як співвідношення регулятивного капіталу до зважених на ризики активів), оскільки він є якісним показником, що визначає рівень капіталізації, надійність банку і всієї банківської системи, а також розраховувати такі показники, як: співвідношення капіталу банків до ВВП, темп зростання капіталу, активів (таблиця 1).

Співвідношення капіталу до ВВП вважається нормальним, якщо перевищує 5% [5, с. 44].

Таблиця 1

Динаміка показників банківської системи України

	01.01.2011р.	01.01.2012р.	01.01.2013р.	01.01.2014р.	01.01.2015р.
Регулятивний капітал, млн. грн.	160 897	178 454	178 909	204 976	188 949
Достатність капіталу Н2, %	20,83	18,90	18,06	18,26	15,60
Рентабельність капіталу (ROE), %	-10,19	-5,27	3,03	0,81	-30,46
ВВП, млн. грн.	1082569	1316600	1408889	1454931	-
Активи банків, млн. грн.	942084	1054272,3	1127179,4	1277508,7	1316717,9
Власний капітал банків, млн. грн.	137725,1	155486,9	170196,3	192598,9	148062,6
Співвідношення власного капіталу до ВВП, %	12,7	11,8	12,1	13,23	-

Складено автором за даними НБУ [3]

Як бачимо з даних таблиці 1 регулятивний капітал протягом 2011-2014 рр. має тенденцію до збільшення. Однак, станом на 01.01.2015 р. зменшився на 16 027 млн. грн., що пов'язано з кризовою ситуацією у банківському секторі. Значення нормативу адекватності регулятивного капіталу зменшувалося протягом зазначеного періоду, але перевищувало нормативне у середньому на 8%, тобто протягом 2011-2014 рр. банківська сфера залишалася достатньо капіталізованою. Вже на 01.01.2015 р. Н2 становив 15,6%, тобто його значення наближається до критичного рівня. Рентабельність капіталу (ROE) на початок 2013 р. становила 3,03%, 2014 р. – 0,81%, 2015р. – «-»30,46%, що свідчить про неефективність використання капіталу банками.

Для того, щоб банківська система працювала ефективно, потрібно забезпечити пропорційно зростання і власного капіталу, і активів. Протягом 2011-2014 рр. спостерігається їхнє пропорційне збільшення, то вже станом на 01.01.2015 р. темпи зростання активів перевищують нарощування капіталу. Власний капітал банків зменшився на 44 536,3 тис. грн., що зумовлено кризою у банківському секторі та збитковою діяльністю банків. Активи банків зросли на 39 209,2 тис. грн., що посилює проблему капіталізації. Співвідношення капіталу банків до ВВП перевищує 5% та перебуває в межах 12-13%.

Можемо зробити висновок, що на даному етапі для банківської системи спочатку потрібно подолати кризу шляхом підвищення довіри до банків, наслідком чого стане приплив коштів у банківську сферу та відновлення прибуткової діяльності банків. Що стосується питання капіталізації, то необхідним є додаткове «вливання» ресурсів акціонерами з метою формування його на достатньому рівні для покриття ризиків, виконання своїх зобов'язань перед вкладниками, кредиторами, сприяння подальшому розвитку банку та покращення якості складових капіталу.

Література

1. Міщенко В. Капіталізація банківської системи України: сьогодення та перспективи / В. Міщенко // Вісник Національного банку України. 2013. Випуск № 7 (209). С. 11-17

2. Банківські операції: підручник / М.І. Крупка, Є.М. Андрущак, Н.Г. Пайтра; за ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Крупки. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 312 с.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
4. Коренева О. Стан капіталізації банківської системи України та оцінка можливостей покриття банківських ризиків капіталом / О. Коренева, Я. Кузніченко // Вісник Національного банку України. – 2013. – Випуск №10 (212). – С. 43-50
5. Владичин У. Достатність регулятивного капіталу у вітчизняному та іноземному банківництві України / У. Владичин // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Випуск 19. – С. 523-529

СУТНІСТЬ ВИТРАТ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

За сучасних умов розвитку, економіка України потребує реформи, основною метою якої підвищення ефективності діяльності як народного господарства в цілому, так і окремих галузей чи підприємств. Проведення вказаної реформи вимагає формування та вдосконалення нових підходів до забезпечення ефективного функціонування об'єктів господарювання. Досягнення поставленої мети забезпечується отриманням прибутку від господарської діяльності підприємства, який, у свою чергу, обумовлюється його доходами та витратами. Доходи значною мірою визначаються кон'юнктурою ринку, а витрати більш значною мірою – ефективністю діяльності самого підприємства. Тобто на перший план у системі економічного управління підприємствами висувається процес розробки методів оптимальних управлінських рішень стосовно витрачання тих чи інших видів ресурсів.

Дослідженню сутності категорії «витрати» присвячена низка наукових праць з боку як вітчизняних, так й іноземних авторів. Зокрема, найбільш значний внесок у вивченні даної проблематики здійснили : В. Н. Селиванов, В. Г. Лебедев, Ю. С. Цал-Цалко, Є. В. Мних, О.В.Олійник, В.В. Сопко, М.С. Пушкар.

Однак, при всьому розмаїтті трактувань економічної сутності категорії «витрати» їх можна згрупувати у дві великі групи – трактування витрат із точки зору економічної теорії та бухгалтерського обліку, які суттєво різняться між собою (див. табл. 1). Визначення з економічної точки зору повніше розкривають власне економічний зміст категорії, а з бухгалтерської – економічні наслідки здійснення витрат після закінчення виробничого процесу.

Таблиця 1

Дефініції економічної сутності витрат

Автори	Визначення витрат
Трактування сутності витрат із точки зору економічної теорії	
В. Н. Селиванов, Л. К. Воронова [1, с. 147]	Витрати на виробництво продукції — складаються з видатків, пов'язаних із використанням у процесі виробництва продукції (робіт, послуг) природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних фондів, нематеріальних активів, трудових ресурсів, а також інших видатків на її виробництво
Є. А. Ананькіна, Н. Г. Данілочкіна [2, с. 15]	Витрати відображають вартість ресурсів, що використано-вуються в процесі діяльності підприємства з виробництва продукції, виконання робіт і здійснення послуг
Д. Мідлтон [3]	Витрати-це те що потрібно віддати, щоб отримати бажане
Ю. С. Цал-Цалко [4, с. 5]	Сукупні витрати живої та уречевленої праці на виробництво продукції становлять витрати господарської діяльності суб'єктів підприємництва
І. А. Бланк [5]	Виражені в грошовій формі поточні витрати трудових, матеріальних, фінансових і інших видів ресурсів на виробництво продукції.
Трактування сутності витрат з точки зору бухгалтерського обліку	
П(С)БО 16 «Витрати» [6, с. 6]	Витратами визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення власного капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками) за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
МСБО [7]	Зменшення економічної вигоди протягом звітного періоду, що відбувається у формі вибуття або використання активів чи збільшення зобов'язань, що веде до зменшення власного капіталу підприємства за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.
Є. В. Мних [8, с. 392]	Витрати – зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками)
В.В. Сопко[9, с. 145]	Витрати формують використані у процесі виробництва різні речовини та сили природи на виготовлення нового продукту праці
В. Б. Івашкевич [10, с. 145]	Витрати – це відтік або інше використання активів і (або) виникнення кредиторської заборгованості в результаті відвантаження або виробництва товарів, надання послуг або здійснення інших операцій, які є основою діяльності господарюючого суб'єкта.

Аналізуючи вищевикладені тлумачення сутності витрат, очевидно, що дослідникам облікового напрямку імпонує визначення, наведене в П(С)БО 16, яке більше характеризує наслідки збільшення витрат, ніж їхню економічну сутність. Тобто це визначення передає зміст витрат діяльності, які відображаються у Звіті про фінансові результати, але не виражає сутності категорії «витрати виробництва» на рівні виробничого процесу, оскільки відпуск сировини і матеріалів у виробництво не супроводжується зміною розміру ані активів, ані пасивів підприємства, а призводить до змін у структурі активів підприємства.

Отже, трактування категорії «витрати» об'єднано у дві великі групи – з точки зору економічної теорії та з точки зору бухгалтерського обліку – не лише за сутністю. Кожну групу поєднує також час виникнення витрат та мета формування інформації про них. Так, часом виникнення «витрат першої групи» можна вважати момент реального споживання ресурсів, виконаних робіт чи послуг, який супроводжується зазвичай відтоком коштів із підприємства. «Витрати другої групи» настають у момент документально оформленого факту зменшення активів

або збільшення зобов'язань, причому витрачання грошових коштів підприємства витратами не вважається. «Витрати з точки зору економічної теорії» формуються з метою подання інформації для прийняття управлінських рішень стосовно їхнього планування, аналізу, а також для ціноутворення. «Витрати з точки зору бухгалтерського обліку» розкривають інформацію про діяльність підприємства, яку можна отримати з оприлюдненої фінансової звітності

Література

1. Финансово-правовой справочник предпринимателя / под ред. Селиванова В. Н, Вороновой Л. К. – К. : Манускрипт, 1995. – 302 с.
2. Ананькина Е. А. Управление затратами : конспект лекцій / Е. А. Ананькина, Н.Г. Данилочкина. – М. : ПРИОР, 1998. – 64 с.
3. Д. Мідлтон. Бухгалтерський облік і прийняття управлінських рішень [Текст] / Д. Мідлтон. — М. Аудит, 1977. — 401 с.
4. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства : навч. посіб. /Ю. С. Цал-Цалко. – К. :ЦУЛ, 2002. – 656 с.
5. Бланк И. А. Словарь-справочник финансового менеджера [Текст] / И.А. Бланк. – К.: Ника – Центр, 1998. – 19 с.
6. . Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318. – К., 1999. – 6 с.
7. Концептуальна основа фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1014.7709.0>
8. Мних Є. В. Економічний аналіз : підруч. [для студентів вищих навчальних закладів] / Є. В. Мних. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
9. Сопко В. Учет затрат и калькулирование себестоимости продукции в промышленности / В. Сопко, Е. Патрик. – К. : Техника, 1998. – 122 с.
10. Ивашкевич В. Б. Организация управленческого учета по центрам ответственности и местам формирования затрат / В. Б. Ивашкевич // Бухгалтерский учет. – 2000. – № 5. – С. 15–18.

УДК 631.1

Агапова Е.М.,
д.с.-г.н., професор кафедри технології виробництва та переробки продукції тваринництва,
Кононенко В.А.,
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Кононенко І.В.,
магістр з обліку і аудиту,
Одеський державний аграрний університет

**ОЦІНКА В БУХГАЛТЕРЬСЬКОМУ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ
БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ ТВАРИННИЦТВА**

Грунтовне дослідження оцінки як елемента методу бухгалтерського обліку проведено в монографіях Н. М. Малюги «Шляхи удосконалення оцінки в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи розвитку» [4] та Л. Г. Ловінської «Оцінка в бухгалтерському обліку» [3]. Н.М. Малюгою доведено, що оцінка є невід'ємним елементом методу бухгалтерського обліку; оцінка в єдиному грошовому вимірнику активів, капіталу, зобов'язань, господарських і фінансових процесів, фінансових результатів є основою для їх відображення в бухгалтерському обліку.

Вітчизняні науковці при розробці концепції бухгалтерського обліку надають «оцінці» визначального значення, адже саме оцінка є важливим елементом методології бухгалтерського обліку. За висловом проф. Я.В. Соколова: «Оцінка є серцем методології бухгалтерського обліку» [5, с. 364]. Аналогічний є підхід проф. Г.Г. Кірейцева: «В даний період головний резерв удосконалення обліку – у підвищенні наукового його рівня, в подальшому розвитку його теорії та удосконаленні методології. Центром методології обліку стає бухгалтерська оцінка, яка актуалізує дослідження регулюючої його функції» [2, с. 7]. Варто відмітити, що в ринкових умовах господарювання роль оцінки в бухгалтерському обліку зростає, ускладнюються завдання, які ставляться перед нею.

Запровадження в дію з 01.01.2007 року П(С)БО 30 «Біологічні активи» докорінно змінив організацію і методику ведення обліку на сільськогосподарських підприємствах. Як зазначає О.О. Канцуров [1, с.91], принциповими змінами, які вносяться П(С)БО 30 до існуючої практики обліку сільськогосподарської діяльності, є виділення рослин і тварин, які є об'єктами сільськогосподарської діяльності, в окрему облікову категорію – «біологічні активи», оцінка біологічних активів і сільськогосподарської продукції за справедливою вартістю та особливий порядок визначення фінансових результатів.

Найбільш дискусійним залишається питання оцінки біологічних активів і сільськогосподарської продукції. П(С)БО 30 «Біологічні активи» (пункт 12) визначає, що сільськогосподарська продукція при її первісному визнанні оцінюється за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу або за виробничою собівартістю відповідно до П(С)БО 16 «Витрати».

МСБО 2 «Запаси» (§ 20) передбачає, що сільськогосподарську продукцію, яку суб'єкт господарювання зібрав як урожай своїх біологічних активів, оцінюють після первісного визнання за справедливою вартістю мінус попередньо оцінені витрати на місці продажу на час збирання урожаю.

Аналогічний підхід зафіксовано також у МСБО 41 «Сільське господарство» (§§ 13, 32). Підприємство самостійно вибирає варіант оцінки сільськогосподарської продукції – за справедливою вартістю або за собівартістю.

Визначення справедливої вартості біологічних активів і сільськогосподарської продукції ґрунтується на цінах активного ринку. За наявності кількох активних ринків їх оцінка ґрунтується на даних того ринку, на якому підприємство передбачає продавати. снують такі основні аспекти виникнення проблем: при оприбуткуванні тварин; при оприбуткуванні продукції одержаної від тварин; при вибутті тварин.

Практика сільськогосподарських підприємств України свідчить, що під час визначення справедливої вартості присутній суб'єктивний підхід, який обумовлений рядом факторів, а саме:

1) по багатьох видах продукції відсутній активний ринок, а тому виникає потреба користуватися останньою ринковою ціною операції з такими активами, ринковими цінами на подібні активи, додатковими показниками, що характеризують рівень цін;

2) ціни на ринку різко коливаються залежно від місця і часу реалізації продукції.

Таким чином, використання справедливої вартості для оцінки біологічних активів тваринництва сприяє поширенню суб'єктивності в обліку, дає можливість необмежено викривляти фінансові результати діяльності підприємства.

Оцінка поточних біологічних активів тваринництва за історичною (фактичною) собівартістю, на наш погляд, є: об'єктивна – що фактично склалося на підприємстві; документально підтверджена – є документи, які підтверджують фактичні витрати; піддається перевірці – можна перевірити правильність розрахунку ціни на підставі собівартості продукції; зрозуміла та легка для сприйняття користувачами.

Література

1. Канцуров О.О. Облік сільськогосподарської діяльності відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи» / О.О. Канцуров // Облік і фінанси АПК. – 2006. – № 11. – С. 91-95.
2. Кірейцев Г.Г. Умови розвитку бухгалтерського обліку в сільському господарстві України / Г.Г. Кірейцев // Реформування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи. II Міжнар. наук.-практ. конф.: Зб. тез та виступів. – К. : Інститут аграрної економіки, 2006. – 246 с.
3. Ловінська Л.Г. Оцінка в бухгалтерському обліку : монографія / Л.Г. Ловінська. – К. : КНЕУ, 2006. – 256 с.
4. Малюга Н.М. Шляхи удосконалення оцінки в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи розвитку: монографія / Н.М. Малюга. – Житомир : ЖІТІ, 1998. – 384 с.
5. Соколов Я. В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: учеб. пособие вузов / Я.В. Соколов. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.

УДК 657.2

Адамовська В.С.,
к.е.н., доцент,
Брітан Н.В.,
студентка,

кафедра обліку, аналізу, аудиту та адміністрування,
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

Економічна система, яка склалася в Україні, спричиняє високі трансакційні витрати підприємств. Причиною цього є існування паралельних платіжних систем, збільшення кредиторської і дебіторської заборгованостей, широке розповсюдження банківських кредитних пластикових карток, ненадійність партнерів, невиконання умов угоди. Всі ці операції зумовлюють необхідність здійснення оцінки трансакційних витрат підприємства з метою їх ефективного управління та контролю за ними.

Недостатня розробленість методичних і організаційних засад обліку трансакційних витрат значною мірою ускладнює їх облік та реальну оцінку на підприємстві. Більше уваги науковці приділяють питанню виявлення трансакційних витрат під час здійснення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, але не менш важливим є облік та виявлення трансакційних витрат в складі інших витрат операційної діяльності.

Збільшення частки трансакційних витрат в складі витрат підприємства призводить до необхідності здійснення ретельної оцінки даних витрат з метою їх подальшої оптимізації [1].

Для здійснення оцінки та аналізу трансакційних витрат необхідно: здійснити поділ трансакційних витрат підприємства на вимірювані та не вимірювані, визначити особливості їх формування; здійснити збір та обробку інформації про трансакційні витрати підприємства; визначити кінцеві результативні показники, на які здійснюють вплив трансакційні витрати підприємства (чистий прибуток, рентабельність продажів, ефективність виробничо-господарської діяльності тощо) та проаналізувати силу і характер такого впливу.

З метою повного висвітлення й адекватного представлення зовнішнім користувачам інформації про трансакційні витрати потрібно змінити підходи до класифікації окремих витрат, які нині відносять до інших операційних. Зокрема, вважаємо, що витрати від списання безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування до резерву сумнівних боргів – це витрати, що більшою мірою пов'язані з процесом обміну активами і правами, у зв'язку з чим такі витрати доцільно обліковувати у складі витрат на збут.

Також вважаємо, що втрати внаслідок нестачі й від псування цінностей, що є результатом крадіжок, пошкоджень, неправильного зберігання, а також витрати внаслідок визнання штрафів, пені, неустойки, за характером є трансакційними витратами, понесення яких зумовлено недосконалими механізмами забезпечення захисту прав і інтересів суб'єкта господарювання. Тому ці витрати мають загальногосподарський характер, пов'язані

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

із забезпеченням процесу обслуговування й управління суб'єктом господарювання. Відповідно їх доцільно відображати у складі адміністративних витрат [2].

З огляду на вище сказане, запропоновано застосовувати транзитний рахунок 99 «Транзитні витрати» у складі рахунків 9 класу «Витрати діяльності», що передбачатиме 5 субрахунків (таблиця 1).

Таблиця 1

Склад трансакційних витрат підприємства за рахунками, рахунку 99

№ рахунку	№ субрахунку	Номенклатура статей витрат	Трансакційні витрати
Рахунок 99 Трансакційні витрати	991	Витрати на дослідження і розробки	Витрати, пов'язані з дослідженнями та розробками, що здійснює підприємство, якщо такі дослідження та розробки відповідають П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»
	992	Сумнівні та безнадійні борги	Відрахування в резерв сумнівних боргів на заборгованість за реалізовану продукцію та сума списання поточної дебіторської заборгованості, що визнана безнадійною
	993	Втрати від операційних курсових різниць	Витрати за активами і зобов'язаннями операційної діяльності підприємства від зміни курсу гривні до іноземної валюти
	994	Нестачі і втрати від псування цінностей	Нестачі грошових коштів і втрати від псування цінностей, що виявлені в процесі заготовлення, переробки, збереження та реалізації, якщо на час встановлення нестачі винуватця не виявлено
	995	Визнані штрафи, пені, неустойки	Визнані економічні санкції за невиконання підприємством законодавства та умов договорів

До трансакційних витрат суб'єктів економічних відносин потрібно відносити, по-перше, ті витрати, понесення яких зумовлено їх соціально-економічною діяльністю, по-друге, ті витрати, що можуть бути ідентифіковані з конкретним суб'єктом господарювання [2].

Таким чином, запропонована класифікація полегшить збір та обробку даних про трансакційні витрати підприємств, зокрема ті, що входять до складу інших витрат операційної діяльності.

Література

1. Макалюк І.В. Проблеми виявлення трансакційних витрат в інформаційній системі бухгалтерського обліку підприємства [Електронний ресурс] / І.В. Макалюк // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1814>
2. Канцуров О.О. Методологічні засади бухгалтерського обліку трансакційних витрат [Електронний ресурс] / О.О. Канцуров // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3432>

Адамовська В.С.,
к.е.н, доцент,
Жалдак О.М.,
студентка,

кафедра обліку, аналізу, аудиту та адміністрування
ДВНЗ «Криворізький національний університет»

ОБЛІК ГРОШОВИХ КОШТІВ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ВАЛЮТІ В УМОВАХ КРИЗИ

Грошові кошти є найбільш ліквідними активами. Вони присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, надання послуг, а також їх продаж та отримання виручки.

Грошові розрахунки можуть набирати як готівкової, так і безготівкової форми. Безготівковим грошовим розрахункам, як правило, віддають перевагу. Підприємства щоденно вступають в грошові відносини з іншими господарюючими суб'єктами. Розрахунки підприємств і організацій між собою, а також з органами фінансово-кредитної системи, здійснюються переважно без участі грошей у формі готівки, тобто безготівковому порядку [2].

Відповідно до П(С)БО 4 грошові кошти - це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [4].

В М(С)БО 7 вказано, що грошові кошти складаються з готівки в касі та депозитів до запитання. Еквіваленти грошових коштів - це короткострокові, високоліквідні інвестиції, які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості [3].

Усі підприємства, які мають поточні рахунки в банках, зобов'язані саме там зберігати свої кошти. Отримувати готівку з власного рахунку підприємства можуть не тільки на заробітну плату, матеріальне заохочення, на відраження та загальногосподарські витрати, а й на інші цілі (розрахунки за сировину, матеріали, товари тощо).

Законодавством встановлені певні обмеження щодо використання готівки, яка надходить в касу:

1.3 рахунків в банку у межах наявних коштів використовується на:

- виключно вказані цілі, які визначені в грошовому чеку та не суперечать чинному законодавству України.

2.У вигляді готівкової виручки використовується:

- для забезпечення господарських потреб;
- на виплати, пов'язані за оплатою праці.

Розрахунки готівкою підприємствами всіх видів діяльності та форм власності проводяться з оформленням таких документів: податкових накладних, прибуткових і видаткових касових ордерів, касового або товарного чека, квитанції, договору купівлі-продажу, актів про закупівлю товарів, виконання робіт (надання послуг) або інших документів, що засвідчують факти якоїсь діяльності, що підлягають оплаті.

Уся готівка, що надходить до кас, має своєчасно (у день одержання готівкових коштів) та в повній сумі оприбутковуватись [2].

Для вдосконалення обліку касових операцій пропонуємо запровадити на підприємстві систему «Клієнт-Банк», що є системою дистанційного банківського обслуговування поточних рахунків клієнтів, яка функціонує з використанням спеціального програмного забезпечення. Ця система викликає інтерес у клієнтів, яким необхідно оперативного зараховувати-перераховувати кошти.

Головна перевага системи «Клієнт-Банк» – економія часу.

Останнім часом усе більшої популярності набувають банківські платіжні картки. Ними можуть користуватись як підприємства, так і приватні особи.

Згідно із Законом України "Про Національний банк України", платіжна картка – це спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором [5].

Отже, для зручності ведення обліку грошових коштів у національній валюті слід зберігати готівку на рахунках у банках. Краще обрати два надійних банка, котрі перевірені часом та довірою інших клієнтів. Також для економії часу рекомендуємо використовувати систему «Клієнт-Банк», яка має безліч переваг:

1. Оперативність – при використанні системи збільшується швидкість проходження платежів.
2. Зручність – автоматизація підготовки платіжних доручень, меморіальних ордерів, заявок на переказ валюти й інших документів, максимальне наближення електронного виду документів до паперових аналогів спрощує користування системою.
3. Швидкість і мобільність – система дозволяє контактувати з банком без обмежень в часі, оскільки технічні можливості більшості програмних комплексів дозволяють цілодобово відправляти документи в банк і переглядати отримані. [1, с.24]

Тим більше, що зараз склалася така ситуація, коли національна валюта України перебуває у стані девальвації. Це призвело до постійної нерівноваги на валютному ринку, постійної депреціації національної валюти та доларизації внутрішнього обігу. За останній рік ціни на імпорتنі товари підвищуються майже щомісячно. Також затримуються платежі, зростають борги підприємств по оплаті товарів, послуг, податків.

Більшість економістів пояснюють таке падіння курсу гривні тим, що в Україні значна сума коштів знаходиться у населення готівкою. Якби в державі були налагоджені безготівкові розрахунки, то на нашу думку, курс не був би плаваючим.

Література

1. Валентинова Т. Платіжні картки на підприємстві: застосовуємо правильно / Т. Валентинова // Все про бухгалтерський облік. – 2006. – №13 (1167). – С. 22-30.
2. Інвентаризація грошових коштів. Все про бухгалтерський облік <http://www.vobu.com.ua/ru/info/inventar/10-0.html>
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_019
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 "Звіт про рух грошових коштів"
5. Про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням: Положення затверджене Постановою правління НБУ від 19.04.05 №137

Amalyan Arutyun W.,

PhD student,

National Academy of Statistics, Accounting and Auditing, Kyiv

ENHANCEMENT OF SALES OPERATIONS REPORTING AS DATA BASE FOR MAKING MANAGEMENT DECISIONS

(within the framework of customer loyalty programs)

Over a period of last decades the whole world is recording prior growth rates of the quantity and scope of customer loyalty programs (CLP). Today the average US household belongs to an astonishing 23 loyalty programs [1]; in Russia where such programs were launched less than 10 years, number of coalition program MALINA cards already exceeds 6 million, and of Mnogo.ru - 3 million. But their efficiency estimations are diametrically opposite: whereas Starbucks pointed to their loyalty program as the key driver in its outstanding 2013 second-quarter fiscal results (which included a 26% rise in profit and an 11% jump in total revenue)[2], CEO of the communicative agency BTL Creative Boutique (Russia) Oleg Lozovoy asserts that all self-dependent CLPs in Russian retail were "complete and unconditional failure"[3].

In consideration of large-scale costs, concerned with such programs (US companies alone spend \$50 billion a year on CLPs [4]) it's about time to analyze the way and efficacy of the accounting of sales operations with bonuses.

In its essence CLP is a rewards program offered by a seller to customers who frequently make purchases. Within the scope of CLP if a customer buys goods or services, the entity grants the customer award credits which in future can be

redeemed for free or discounted goods or services. Actually such programs represent promises made today to deliver something tomorrow, or next year, or potentially never. In brief such programs' structures are built around uncertain future events: contingencies of "how much," "when," and "if". These uncertainties often obfuscate the value or costs that a sponsor is promising. Furthermore, as experts note, these uncertainties can often challenge one's ability to estimate the future benefits and costs of a program in an accurate and substantive way [5].

There are different ways to cope with this problem. As provided by IFRIC 13 Customer Loyalty Programmes [6], effective since 2008, an entity shall account for award credits as a separately identifiable component of the sales transaction(s) in which they are granted (the 'initial sale'). The fair value of the consideration received or receivable in respect of the initial sale shall be allocated between the award credits and the other components of the sale. The consideration allocated to the award credits shall be measured by reference to their fair value.

In Ukraine such award credits are accounted only from the angle of customers with registration of the number of award credits (bonuses or points) on their ascertained bonus cards; meanwhile all initial sales receipts are accounted as an income at the time of payment. Future redemptions (if mentioned) are usually not recognized as accounts payable to customers. Accordingly in profit and loss statement they are not recognized.

Such mode of CLP accounting is erroneous on the score of many reasons, including: (i) it is contrary to philosophy of the main principles of accounting and (ii) it is of no use for the purpose of determining main characteristics and efficacy of any specific CLP.

(i) Lack of future redemption costs recognition is in opposition to six out of ten fundamental principles of accounting:

1. Going Concern Principle: This accounting principle assumes that an entity will continue to exist long enough to carry out its objectives and commitments. If the entity's financial situation is such that the accountant believes the entity will *not* be able to continue on, maybe it should not render credit awards. The going concern principle allows the company to defer some of its prepaid expenses until future accounting periods.

2. Monetary Unit Assumption: outstanding redemption of award credits should be represented and measured in national currency units - not in points, bonuses or award credits. With regard to possibility of significant deferment of redemption it would be appropriate to consider time value of award credits.

3. Full Disclosure Principle: Because certain information on future redemption is important to an investor or lender using the financial statements, that information should be disclosed within the statement or in the notes to the statement.

4. Conservatism: this principle directs the accountant to choose such alternative for reporting that will result in less net income and/or less asset amount. The basic accounting principle of conservatism leads accountants to anticipate or disclose losses, but it does not allow a similar action for gains. Accountants are expected to be unbiased and objective.

5. Matching Principle: This accounting principle requires companies to use the accrual basis of accounting. The matching principle requires that expenses be matched with revenues. In our case, credit awards should be reported in the period when the initial sales were made (and not reported in the period when they were redeemed).

6. Revenue Recognition Principle: Under the accrual basis of accounting (as opposed to the cash basis of accounting), revenues are recognized as soon as a product has been sold or a service has been performed, regardless of when the money is actually received. The share of future sales transaction revenue should be recognized in an appropriate period.

Conclusion N1: If the entity is granting credit awards on its own account, it should recognise the consideration allocated to award credits as revenue when award credits are redeemed and the entity fulfils its obligations to supply awards. The amount of revenue recognised shall be based on the number of award credits that have been redeemed in exchange for awards, relative to the total number expected to be redeemed.

Lack of future redemption costs fair value recognition makes it impossible to accrue a provision in accordance with either deferred revenue methods or cost/ provision methods of recognition and to estimate the obligations to supply goods and services to customer.

According to the first method (deferred revenue), awards are to be granted as a part of market exchange of separately identifiable components of initial sales. They are to be measured at fair value as provided by §13 of IAS 18 Revenue [7].

Second method (cost/ provision method) authorizes recognition of award credit as an expense to be measured in accordance with IAS 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets [8], i.e. at cost of satisfying obligation. It is based on the assumption that CLPs are marketing tool and applies §19 as guidance for interpretation.

Conclusion N2: Besides problems with measurement and recognition, employed in Ukraine model of award credits accounting (or, to put it more precisely, lack of it) does not provide data base, essential for managerial decision making relevant to CLP: award credits cash value determination, definition of thresholds for granting bonuses, terms of loyalty cards validity and, in general, - CLP efficacy evaluation.

General conclusion: award credits should be accounted with an adequate and timely allocation of the sales transaction to the award credits and to other components of that sale transaction. The incomes and expenses for the "award sales" at the point of award credits redemption should be recognized at the time of that sale (unless expenses were provided before).

References

1. Shaukat, Tariq Auerbach, Phil. Loyalty: is it really working for you? March 2012. - official site of McKinsey & Company <<http://mckinseyonmarketingandsales.com/loyalty-is-it-really-working-for-you>> Accessed 20/02/2015
2. Tierney Jim. Loyalty Program Triggers Starbucks' Record Q2 Apr 26 2013 - official site of The Loyalty Marketer's Association Loyalty360 <<http://loyalty360.org/resources/article/loyalty-program-triggers-starbucks-record-q2>> Accessed 20/02/2015
3. Official site of Sales Promotion Agency BTL Studio <<http://btl.su/info/articles/285>> Accessed 20/02/2015
4. Tariq Shaukat, Phil Auerbach Loyalty: Is It Really Working For You? Forbes, 12/01/2011 - <<http://www.forbes.com/sites/mckinsey/2011/12/01/loyalty-is-it-really-working-for-you/>> Accessed 20/02/2015
5. Tim A. Gault, Len Llaguno, Martin Ménard. Loyalty Rewards and Gift Card Programs: Basic Actuarial Estimation Techniques - Casualty Actuarial Society E-Forum, Summer 2012, p.2 - <https://www.casact.org/pubs/forum/12sumforum/Gault_Llaguno_Menard.pdf> Accessed 20/02/2015

6.IFRS Interpretation 13 Customer Loyalty Programmes	-
< http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/consolidated/ifric13_en.pdf > Accessed 20/02/2015	
7.International Accounting Standard 18 Revenue	-
< http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/consolidated/ias18_en.pdf > Accessed 20/02/2015	
8.International Accounting Standard 37 Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets	-
< http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/docs/consolidated/ias37_en.pdf > Accessed 20/02/2015	

УДК 657

Бардаш С.В.,
д.е.н., професор, в. о. завідувача кафедри фінансового аналізу і контролю,
Київський національний торговельно-економічний університет,
Осадча Т.С.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та аудиту,
Херсонський економіко-правовий інститут,
м. Миколаїв

КЛАСИФІКАЦІЯ РЕНТИ ЯК ДОХОДУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах розвитку соціально-економічних відносин все більше приділяється уваги як соціальним, так і екологічним проблемам, адже назріла екологічна криза та зниження соціального рівня життя населення не може залишитися без уваги економічної науки. Дана ситуація зумовлює необхідність трансформації положень економічної та облікової науки в напрямі забезпечення стійкого розвитку економічної системи. Недостатнє наукове дослідження проблем досягнення стійкого розвитку на мікроекономічному рівні спричиняє зниження очікуваних результатів управління та рівня впровадження прогресивних змін в діяльності підприємства.

Основою політики переходу до стійкого розвитку є обов'язкова узгодженість економічного, екологічного та соціального розвитку, таким чином, щоб для майбутніх поколінь людей не зменшувалися якість і безпека життя, відбувався соціальний прогрес, не погіршувалася стан довкілля. Оскільки рента є доходом від використання різних видів ресурсів, набуває актуальності забезпечення раціонального використання ресурсів таким чином, щоб не порушити основні положення концепції стійкого розвитку, а саме: отримувати дохід від використання ресурсів, при цьому не забруднювати навколишнє природне середовище та забезпечити можливість використання даних ресурсів майбутніми поколіннями.

Економічну сутність ренти економісти визначають по різному. Одні розглядають ренту як один з видів доходів на власність, плата власників за використання природного ресурсу. Інші розглядають ренту як регулярний дохід з капіталу або земельної ділянки, що отримується їх власниками без підприємницької діяльності. Ренту визначають і як особливий вид сталого доходу, безпосередньо не пов'язаного з підприємницькою діяльністю.

Виходячи із сутності та економічної природи ренти, а також враховуючи необхідність її облікового відображення, розроблено наступну класифікацію ренти (рис. 1).

Так, фінансова рента або ануйтет поділяється на:

- дискретну, період між платежами може перевищувати рік. Дискретна рента може бути річною, за якою платіж проводиться один раз на рік та р-строкова, коли платежі здійснюються р-разів на рік;
- умовну – виплату обумовлену настанням якої-небудь події (обмежені ренти – можуть мати кінцеве число величини кожного окремого платежу, з нескінченним числом платежів – вічні ренти);

За стабільністю розміру платежів фінансова рента поділяється на постійну ренту, за якої величина кожного окремого платежу рівна між собою та змінну, за якої величина кожного окремого платежу може бути різною;

За моментом виплати членів фінансової ренти останні поділяються на: постнумерандо (звичайна), платежі здійснюються в кінці відповідних періодів та пренумерандо, коли платежі здійснюються на початку періодів.

Залежно від початку строку фінансової ренти слід виділяти негайну ренту, коли термін виплати починається одразу після підписання договору чи контракту та відстрочену ренту, якщо після підписання договору встановлено пільговий період, протягом якого рента не виплачується.

Окремо виділяється група видів природної ренти, під якою слід розуміти додатковий прибуток, який отримують понад певний прибуток на витрачені працю і капітал. Природну ренту слід поділяти за видами природних ресурсів на земельну, гірську, водну, лісову і т.д., причому диференціальна рента II-го роду можлива тільки для поновлюваних природних копалин.

Абсолютна рента в умовах обмеження пропозиції присутня на всіх об'єктах розробки й значною мірою визначається ціною природного ресурсу, однак, у сучасних умовах не існує об'єктивних природних факторів для формування абсолютної ренти.

Дохід, який отримують землевласники, реалізуючі власність на землю називають земельною рентою. Основною причиною виникнення земельної ренти є існування монополії на землю як об'єкта господарювання. У складі видів земельної ренти слід виділяти:

- абсолютну ренту, яка утримується власником землі з орендарів незалежно від місцезнаходження ґрунтів та їх родючості;
- диференційну I-го роду, в основі виділення якої знаходиться поділ земель за їх якістю;
- монопольну ренту – додатковий дохід, що утворюється внаслідок перевищення ціни товару над його вартістю, коли даний товар вироблений за сприятливих умов. Зазначені обставини надають можливість виробляти рідкісні види продукції та за рахунок цього встановлювати на них монопольно високі ціни.

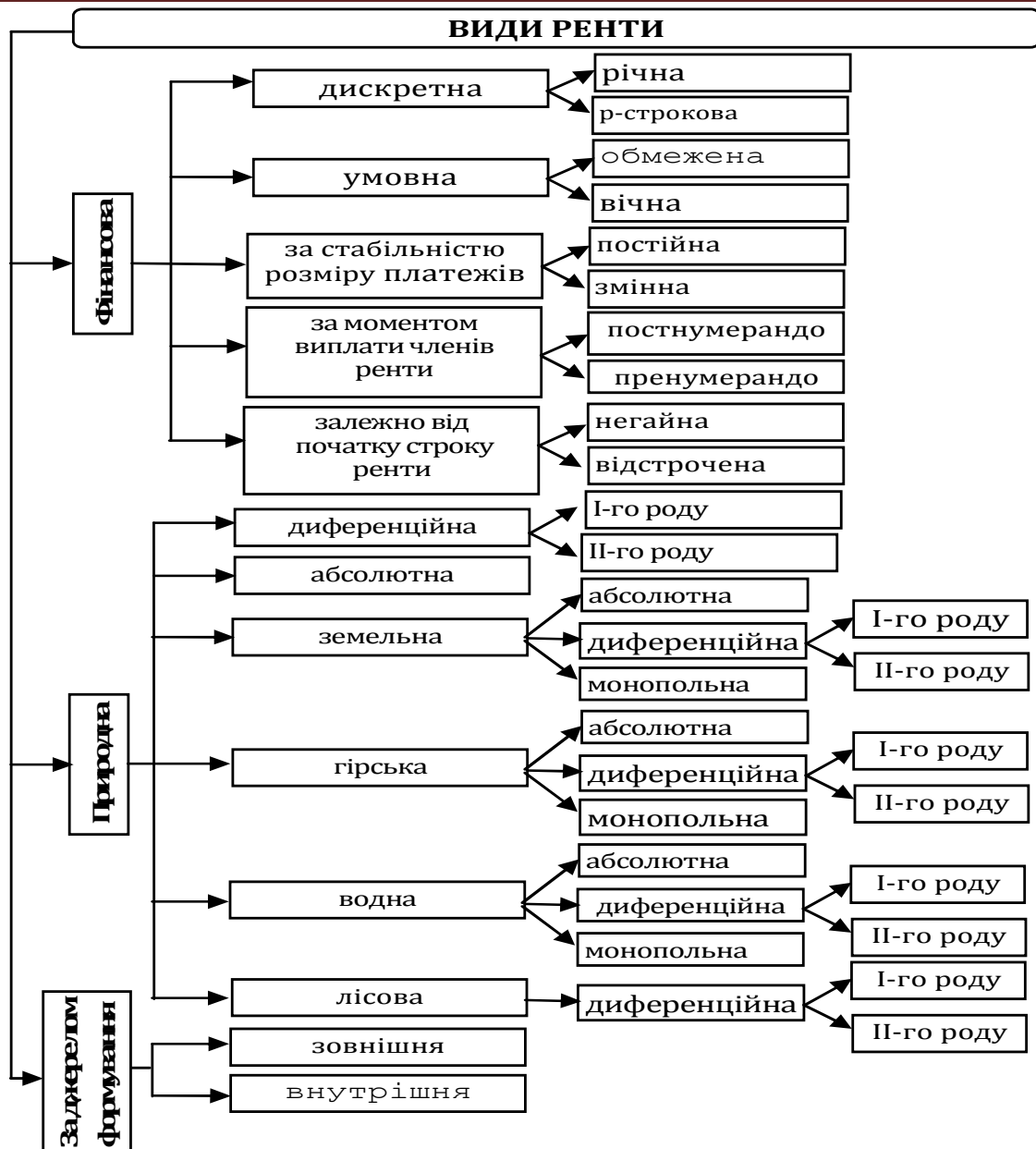

Рис. 1. Види ренти

Гірська рента – рента, утворена в процесі видобування корисних копалин, не може розглядатися лише з галузевих позицій гірничого виробництва, адже вона пов'язана з іншими видами ренти та макроекономічними процесами, має природне джерело виникнення та загальноекономічний характер прояву. Гірська рента, як і будь-яка природна рента, поділяється на:

- абсолютну, під якою розуміється додатковий прибуток власника за рахунок перевищення вартості над ціною виробництва, яка приносить звичайну середню норму прибутку на будь-яких, у тому числі, і на гірших родовищах;
- диференційну, яка утворюється на найкращих та середніх, за умовами виробництва, ділянках, де забезпечується вища продуктивність праці за рахунок розробки родовищ, що характеризуються сприятливими природними факторами;
- монопольну, яка одержується з ділянок, де видобуваються рідкісні корисні копалини, які продаються за монопольними цінами, що визначаються лише платіжною здатністю споживачів.

Водна рента є певним видом надприбутку, який залежить від природних властивостей води, що отримує суб'єкт господарювання завдяки експлуатації обмежених різноякісних водних ресурсів. У складі водної ренти слід виділяти:

- абсолютну водну ренту, обумовлену правом використання водних ресурсів на свій розсуд або ж можливістю передавати право в оренду іншому суб'єкту господарювання за певну плату;
- диференційну водну ренту I-го роду, яка виникає при експлуатації водних об'єктів із кращими природними властивостями і характеристиками;
- диференційну водну ренту II-го роду, яка виникає внаслідок послідовних вкладень капіталу та праці в один і той же водний ресурс;
- монопольну водну ренту, - додатковий дохід, який утворюється внаслідок перевищення ціни водних ресурсів над його вартістю.

Під лісовою рентою слід розуміти частину доданої у процесі природокористування вартості, на яку претендує власник лісу, властивості якого залучаються поруч з іншими факторами виробництва. Лісова рента існує у формі

диференційної ренти I-го роду (за якістю і місцезнаходженням) та диференційної ренти II-го роду, що відображає ефективність додаткових витрат на відтворення, охорону та експлуатацію лісових ресурсів.

Природна рента утворюється не тому, що ресурси обмежені в просторі, а тому, що природа має продуктивні сили, що створюють продукт, який має цінність для людей. На відміну від класичної політичної економії, яка вважає ренту результатом виробничих відносин, у регіональній економіці остання розглядається як частка продукту землі, сформована її продуктивними силами.

За джерелом формування можна виокремити внутрішню та зовнішню ренту: внутрішня рента базується на надлишку та незбалансованості влади в самому підприємстві і пов'язана з поведінкою агентів підприємства відносно його активів, відповідно, зовнішня має зовнішні рентоутворюючі фактори.

З утворенням ренти виникає особливий вид доходів, внаслідок чого рентоутворюючі фактори формують додаткові доходи власників капіталу.

Запропонована вище класифікація дозволяє врахувати основні положення концепції стійкого розвитку та може бути покладена в основу розробки організації та методики бухгалтерського обліку ренти.

УДК 657

Богович Ірина,

студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",

Жук Ольга

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",

м. Івано-Франківськ

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Необоротні активи є одним з найважливіших об'єктів економічних наук, зокрема бухгалтерського обліку. Необоротні активи у сучасних умовах господарювання відіграють визначальну роль, оскільки вони становлять вагомий частину майна будь-якого суб'єкта господарювання. Щодо необоротних активів існує низка невирішених проблемних питань. Особливої уваги потребує питання трактування терміну "необоротні активи" та їх класифікації. На сьогодні різко виділяються розбіжності у назві та визначенні засобів, під якими в бухгалтерському обліку розуміють необоротні активи.

Для правильного розуміння поняття необоротних активів необхідно дослідити поняття активу. Активи – це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів і прав, виражених у грошовій вартості, які контролюються підприємством і використовуються з певною метою.

В своїх наукових працях з питань фінансового менеджменту І.О.Бланк [1, с.153-157] під активами підприємства розуміє контрольовані ним економічні ресурси, сформовані за рахунок інвестованого в них капіталу, які характеризуються детермінованою вартістю, продуктивністю і здатністю генерувати дохід, постійний оборот яких в процесі використання зв'язаний з факторами часу, ризику і ліквідності. Зокрема вчений виділяє декілька класифікаційних ознак:

- за характером функціонування;
- за характером участі активів в різних видах діяльності підприємства;
- за характером фінансових джерел формування активів тощо;
- за характером участі в господарському процесі з позицій особливостей їх обороту, відповідно до якої виділяють оборотні (поточні) та необоротні активи. Саме ця класифікація активів призначена для цілей бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Зарубіжні вчені-бухгалтери М.Р. Метьюс, М.Б. Перера зазначають, що поділ активів на основні і оборотні прийшов у практику бухгалтерського обліку з економіки через судову сферу в кінці XIX або на початку XX століття [2, с. 274].

Варто наголосити на тому, що те, що в економіці та юриспруденції називають капіталом, в бухгалтерському обліку називають активами. Тому однією з теорій походження поділу активів на оборотні та необоротні(основні) є класичний поділ капіталу визначним економістом Карлом Марксом на оборотний і основний.

При визначенні змісту поняття необоротних активів російськомовні дослідники піднімають проблему неправильної назви терміну, оскільки в російській мові вживається "в необоротне активи", тобто поза оборотні, ті які не беруть участі в господарському обороті. Ще Я.В. Соколов зазначав, що поділ активів на оборотні та необоротні є досить умовним [3, с. 491]. Саме тому деякі науковці пропонують перейменувати термін на "довгострокові активи" або "основні активи".

Автори Б. Нідлз, Х. Андерсен та Д. Колдуелл виділяють 3 основні риси необоротних активів і дають наступне визначення: необоротні активи – це засоби, які:

- 1) мають термін корисного використання більше одного року;
- 2) використовуються в діяльності підприємства;
- 3) не підлягають перепродажу покупцям [4, с. 196].

На відміну від цього точного і змістовного визначення Ентоні Райс зазначає, що основні фонди (тобто необоротні активи) – це будь-які активи, які компанія використовує на постійній довгостроковій основі(наприклад, будівлі, транспортні засоби, комп'ютери), на відміну від оборотних активів, які придбаються для продажу покупцям [5, с. 146].

У зарубіжній обліковій практиці поняття "необоротні активи" позначається різними термінами. Наприклад, у Швейцарії необоротні активи в балансі відображаються в розділі "Основні засоби", в Росії та Білорусі носять назву поза оборотних активів, в Німеччині фінансова звітність розкриває об'єкти засобів довгострокового використання в розрізі статей "Основний капітал" і "Фінансові активи", в Естонії – основне майно, в Єгипті – основний (основні засоби), моральний (нематеріальні актив) та ресурсний(природні багатства) капітал, в Азербайджані, Ізраїлі,

Молдові, Болгарії, Чехії – це довгострокові активи, як і в країнах англо-американської системи обліку (США, Великобританія, Австралія).

Отже, необоротні активи – це матеріальні і нематеріальні ресурси, що належать установі і забезпечують її функціонування і термін корисної експлуатації яких, як очікується, становить більше одного року.

За результатами дослідження поняття необоротних активів можна зробити висновок, що ця категорія бухгалтерського обліку є однією з найважливіших у господарській діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, однак не можна говорити про однозначність і простоту цього поняття.

Література

1. Бланк И.А. Финансовый менеджмент / И.А. Бланк – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
2. Мэтьюс М.Р. Теория бухгалтерського учета / М.Р. Мэтьюс, М.Б. Перера. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1999. – 663 с.
3. Соколов Я.В. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней : учебн. пособие для вузов / Я.В. Соколов. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 638 с.
4. Нидлз Б. Принципы бухгалтерського учета / Б. Нидлз, Х. Андерсон, Д. Колдуэлл: Пер. с англ. [Под ред. Я.В. Соколова]. – [2-е изд., стереотип]. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 496 с.
5. Семейон В.С. Активи як облікова категорія: проблеми трактування / В.С. Семейон // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2008. – № 2 (44). – С. 146-155.

УДК 657.471

Бонарев В.В.,

асистент кафедри “Обліку, аналізу і аудиту”,

Чернівецький національний університет імені Ю.Федьковича

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Основоположником поняття трансакційних витрат є Р. Коуз. У науковій праці “Природа фірми” (1937 р.) на його думку трансакційні витрати – це витрати, які виникають при використанні цінового ринкового механізму. Автор вважає, що без поняття трансакційних витрат, неможливо зрозуміти, як працює економічна система, не можна з користю проаналізувати численні проблеми та немає підстав для певної політики [2].

Науковці трактування економічної категорії “управлінський облік” розкривають по різному, але розкриття сутності даного поняття кожним вченим має право на існування, так як стрімка динаміка соціально-економічних змін, етнокультурні та ситуативні інваріанти існування підприємств, зумовлюють ситуацію розширення та постійного вдосконалення горизонтів сучасної облікової думки, а отже і вносять корективи до управлінського обліку. У зв'язку з чим ми пропонуємо під економічною категорією “управлінський облік” розуміти окрему підсистему обліку, яка пов'язана зі збором та обробкою інформації, що надходить в розрізі структурних підрозділів та сфери відповідальності у вигляді уточнених даних про витрати на виробництво і калькулювання собівартості продукції. Така підсистема у свою чергу буде відповідати системі управління і надавати можливість на її основі приймати виважені, обґрунтовані управлінські рішення, що передбачатиме тенденції розвитку всередині підприємства та ефективну роботу господарюючого суб'єкту в цілому.

Між системою управління та підсистемою управлінського обліку, яка виступає частиною системи управління, повинна бути повна узгодженість щодо формування інформаційних ресурсів та принципів обробки інформації а тому повинна бути організована на тих же принципах, що і система управління [3, с. 75].

У свою чергу підсистема управлінського обліку – це цілісна упорядкована сукупність елементів методу обліку (документації та інвентаризації, рахунків та подвійного запису, оцінки та калькуляції, прогнозного балансу та управлінської внутрішньогосподарської звітності) і набір алгоритмів для обробки первинних даних (оперативних, бухгалтерських, статистичних) з метою отримання інформації для контролю, прийняття ефективних рішень, оперативного і стратегічного планування [4]. Підсистема управлінського обліку слугує інтересам ефективного управління, тому рішення про доцільність її впровадження в тій або іншій формі варто приймати виходячи з оцінки співвідношення витрат і доходів від її функціонування. Система управлінського обліку є ефективною, якщо вона дозволяє полегшити досягнення цілей організації з найменшими витратами на організацію та функціонування самої системи [5, с. 193].

Для забезпечення ефективності управлінського обліку необхідно чітко визначити організаційну структуру підприємства, виділити в системі підприємства функціональні відділи, служби, центри; організувати інформаційну систему з прямим і зворотним зв'язком між підрозділами, різними рівнями управління [6, с. 475].

Управлінський облік ведуть за значно ширшою номенклатурою об'єктів, ніж фінансовий що диктується необхідністю збору інформації про виникнення витрат в усіх ланках діяльності господарюючого суб'єкта, то вагоме місце в його здійсненні передбачається для організації управлінського обліку трансакційних витрат. Організація управлінського обліку трансакційних витрат дозволяє прослідкувати де саме виникають такого роду витрати та звернути увагу на виправданість виникнення цих витрат у тому чи іншому сегменті діяльності організації, та з урахуванням їх раціональної організації на майбутнє здійснювати ефективне управління ними. Організація управлінського обліку за сферами відповідальності також дозволяє підвищити відповідальність керівників організаційних структур підприємства [1, с. 132].

Отже, організувати управлінський облік трансакційних витрат на підприємстві необхідно за сферами відповідальності такого роду витрат із заповненням відомостей обліку трансакційних витрат.

Література

1. Бонарев В. В. Теоретичні основи управлінського обліку трансакційних витрат / В. В. Бонарев // *Wirtschaft und Management: Theorie und Praxis: Sammelwerk der wissenschaftlichen Artikel*. Vol. 2 – Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2014. – С. 129 – 134.
2. Коуз Р. Фирма. Рынок. Право / Р. Коуз. – М. : Дело, 1993. – 192 с.
3. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти): монографія / М.С. Пушкар. – Тернопіль: Економічна думка, 1999. – 422с.
4. Садовська І. Б. Напрямки системного підходу до організації управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах / І. Б. Садовська // *Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Економічні науки. Серія "Облік і фінанси"*. – Випуск 4(16). – Луцьк, 2007. – С. 109 – 116.
5. Тітаренко Г. Б. Управлінський облік в організації аграрних корпорацій / Г. Б. Тітаренко // *Вісник ЖДТУ*. – №3(49). – 2009. – С. 191–195.
6. Чацкіс Ю. Д. Організація бухгалтерського обліку. Навч. посіб. / Ю. Д. Чацкіс, Е. С. Гейєр, О. А. Наумчук, І. О. Власова. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 564 с.

УДК 681.518

Бондаренко О.В.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Національний лісотехнічний університет України,
м. Львів*

РОЛЬ ЕКСПЕРТНИХ СИСТЕМ ПРИ ВИБОРІ ТА ВПРОВАДЖЕННІ АВТОМАТИЗОВАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ ПІДПРИЄМСТВА

Експертні системи є набором програм або програмним забезпеченням, яке виконує функції експерта при вирішенні задач в області його компетенції. Експертні системи – це прогресуючий напрямок в галузі штучного інтелекту [1, с. 27]. Причина підвищеної зацікавленості до експертних систем у можливості їх застосування для рішення задач з різноманітних областей людської діяльності. Спроби створення експертних систем проводилися практично на всіх наукових напрямках. Вибір програмного забезпечення для автоматизації управління обліково-аналітичними системи завдання не просте, особливо, для невеликих підприємств. І справа тут, навіть не в складності об'єкту вибору, як такого, а переважно, в тому, що від цього об'єкту залежать результати діяльності підприємства.

У науковій літературі висвітлюється важливість аналізу програмного забезпечення системи управління, зокрема про це вказується у працях А.М. Берези, С.В. Бухаріна, Е.С. Забіяко, В.В. Конобеевських А.Г. Гагаріна, А.В. Іванченка, А.В. Мельникова, А.Ф. Рогачева, І.А. Філіпенко [1-5]. Проте аналіз програмного забезпечення в обліково-аналітичних системах авторами не досліджуються, що і зумовило наше дослідження. Тому основна увага буде приділена аналізу якості програмного забезпечення в цілях удосконалення структури інформаційної обліково-аналітичної системи.

Вибір корпоративної системи здійснюється у декілька етапів: підготовчий; аналіз об'єкту і системи управління; здійснення вибору автоматизованої інформаційної системи вибір організації, що займається впровадженням; реалізація і налаштування автоматизованої інформаційної системи; навчання користувачів; тестове випробування автоматизованої інформаційної системи [5, с. 21].

В даному дослідженні детально розглянемо етап «здійснення вибору автоматизованої інформаційної системи» і модель експертної системи, що дозволяє за заданими критеріями визначити, яка з автоматизованої інформаційної системи підходить підприємству. Критеріями при виборі автоматизованої інформаційної системи, як правило, є [3, с. 223; 4, с. 193]:

1. Сукупна вартість володіння. Сума витрати на купівлю та впровадження системи є одним з найважливіших критеріїв.
2. Функціональна повнота.
3. Масштабованість. Можливість при необхідності придбати або активувати додаткові модулі, які не потрібно на початкових етапах проекту по автоматизації, та масштабність по потужності, тобто здібності системи нормально функціонувати й оперативно реагувати на дії користувача при збільшенні кількості користувачів, кількості оброблюваних документів, зростанні об'єму існуючих даних.
4. Технологічність. Такі показники як інтегрованість (використання усіма модулями однієї бази даних, одноразове введення даних), інтегрованість (можливість автоматичного, напівавтоматичного та ручного обміну даними з існуючими додатками), відкритість системи (можливість модифікації функціональності за допомогою вбудованих або зовнішніх засобів розробки, шляхом зміни початкових кодів функцій і процедур, ядра системи, інтерфейсних форм, структури і моделі).
5. Інваріантність по відношенню до бізнесу. Можливість підтримки програмним забезпеченням різних видів бізнесу. Цей критерій особливо важливий для корпоративних структур з диверсифікованими видами діяльності.
6. Перспективи розвитку. Важливо з'ясувати плани розробників щодо розвитку і модифікації системи (розробки та підтримка програмного забезпечення просто припиняється розробниками)

Класифікаційні ознаки критеріїв вибору КІСО		
№	Ознака	Опис
1	Опис КІСО	Критерії, за допомогою яких здійснюється оцінка безпосередньо самій КІСО
1.1	Структура	Критерії оцінки структури КІСО
1.2	Функціонал	Критерії оцінки функціональних можливостей КІСО
1.3	Принципи	Критерії оцінки принципів побудови КІСО
1.4	Технічні вимоги	Критерії оцінки технічних вимог функціонування КІСО
1.5	Архітектура	Критерії оцінки особливостей архітектури, закладеної при створенні КІСО
1.6	Вартість	Критерії оцінки вартісних параметрів КІСО
1.7	Інтеграція	Критерії оцінки внутрішньої і зовнішньої інтеграції КІСО
1.8	Бізнес-логіка	Критерії оцінки реалізації бізнес-логіки, закладеної в КІСО
1.9	Елементи КІСО	Критерії оцінки елементів КІСО
2	Опис фірми-розробника та її партнерів	Критерії оцінки фірми-розробника КІСО і фірм-партнерів по просуванню і впровадженню даної КІСО
2.1	Технології	Критерії оцінки технологій, підходів, методів, які застосовуються фірмами в процесі впровадження КІСО
2.2	Досвід	Критерії оцінки досвіду успішних і невдалих проектів фірм
2.3	Фахівці	Критерії оцінки кваліфікаційного рівня фахівців фірм
3	Принциповість	Відношення критеріїв вибору КІСО до відповідних етапів вибору КІСО
3.1	Принципові	Критерії, які мають бути оцінені в першу чергу і, які визначають основні принципи вибіраною КІСО
3.2	Не принципові	Критерії, які не є сильно принциповими при виборі КІСО
4	По мірі деталізації	На скільки критерій конкретно описує досліджуваний об'єкт
4.1	Загальні	Критерії, що описують об'єкт дослідження в загальному вигляді
4.2	Конкретні	Критерії, що конкретно описують об'єкт дослідження
5	По складності оцінки	Доступність і достовірність інформації для самостійної оцінки
5.1	Складний	Можливість самостійного отримання повної і достовірної інформації за цим критерієм дуже мала
5.2	Середній складності	Можливе самостійне отримання повної і достовірної інформації
5.3	Легкий	Можливе самостійне отримання повної і достовірної інформації. Інформація в загальнодоступних джерелах
6	За типом значення	Залежно від типу значення критерію : можливість кількісного виміру значення, або якісний показник
6.1	Кількісний	Критерії, значення яких можуть бути визначені у вигляді конкретних числових показників
6.2	Якісний	Критерії, значення яких не можуть бути визначені у вигляді конкретних числових показників

При вирішенні проблеми вибору найбільш відповідної ERP системи варто провести експертну оцінку найбільш важливих критеріїв для конкретного підприємства. Усі критерії можна умовно розділити на якісні, кількісні і цінні показники. Для сукупної оцінки АІС і аналізу властивостей критеріїв доцільно використати мультиплікативну модель розрахунку детермінованого узагальненого показника «якість-ціна» [2, с. 117]:

$$J = \left[V_{кол} \frac{\sum_j V_{j,кол} X_{j,кол}}{\sum_j V_{j,кол}} + V_{нал} \frac{\sum_i V_{i,нал} X_{i,нал}}{\sum_i V_{i,нал}} + V_{кач} \frac{\sum_l V_{l,кач} X_{l,кач}}{\sum_l V_{l,кач}} \right] \times \frac{V_{цены} P}{V_{кол} + V_{нал} + V_{кач}}$$

де, $x_{j,кол}$ - кількісні ознаки; $x_{i,нал}$ - ознаки наявності; $X_{j,кач}$ - усереднені по безлічі експертів якісні ознаки; $\{V_{j,кол}\}$ - безліч парціальних вагових коефіцієнтів окремих кількісних ознак; $\{V_{i,нал}\}$ - безліч парціальних вагових коефіцієнтів окремих якісних ознак; $\{V_{j,кач}\}$ - безліч парціальних вагових коефіцієнтів окремих якісних ознак; $\{V\}$ - безліч групових вагових коефіцієнтів; P - функція ціни.

Вибір групових вагових коефіцієнтів $V_{кол}$, $V_{нал}$, $V_{кач}$ у формулі дозволяє встановити необхідне співвідношення між вкладом оцінок особистих ознак в комплексний показник J . Знаменник останнього співмножника вищезазначеної формули нормує значення U так, щоб при досягненні усіма ознаками максимальних значень показник J перетворювався в одиницю.

Визначившись з критеріями можна приступати до найцікавішого, і не менш складнішого етапу безпосередньому вибору системи. Ринок АІС великий, програм на ньому представлено досить багато. Якщо

врахувати рекламні матеріали розробників і постачальників різних систем, то складається враження, що усі програми роблять одне і те ж, і лише трохи відрізняються одна від одної, в основному вартістю. У потенційних покупців виникає законне питання, а навіщо купляти впроваджувати велику і дорожу систему, якщо ось маленька і більше дешева, яка робить усе те ж саме.

Існує доволі чітка залежність між класом АІС, її можливостями та рівнем вартості. Якщо в результаті аналізу виходить, що під бюджет потрапляє один клас, а під вимоги - інший, то, необхідно шукати оптимальний варіант між вимогами та бюджетом. Коли ця робота буде завершена, то на основі звітів про класифікацію буде отримано перелік основних, а у разі необхідності, середніх і великих систем, практично, повний перелік представників цього класу з яких, як правило, робиться вибір. Вони задаються конкретні показники АІС, до прикладу максимальна кількість користувачів, вартість ліцензій за одне робоче місце та по формулі (1) робиться розрахунок детермінованого узагальненого показника «якість-ціна». При щонайменшому послабленні контролю процесу впровадження системи починає зростати потік вимог самого різного характеру, часто без користі з точки зору ефективності бізнесу. Саме тому, проекти по впровадженню АІС вимагають відлагодженої процедури узгодження функціональних вимог і оцінки економічної доцільності їх реалізації.

Отже, проведене дослідження дало змогу описати підхід до вибору АІС для обліково - аналітичних процесів, що дозволило значно понизити ризики при виборі системи та істотно полегшити роботи по впровадженню.

Література

1. Береза А.М. Основи створення інформаційних систем : навч. посібник, 2 вид., перер. і доп. / А.М. Береза. – К. : КНЕУ, 2001. – 204 с.
2. Бухарин С.В. Экспертные системы оценки качества и цены товаров (работ, услуг) [Текст]: монография / С.В. Бухарин, Е.С. Забияко, В.В. Конобеевских ; Под ред. проф. С.В. Бухарина. – Воронеж: ИММФ, 2006. – 200 с.
3. Гагарин А.Г. Экспертное оценивание экстремальных значений параметров экономических систем [Текст] / А.Г. Гагарин, А.Ф. Рогачев // Известия Волгоградского гос. технического ун-та: межвуз. сб. науч. ст. – 2006. – №3 (Актуальные проблемы реформирования российской экономики). – С. 222-225.
4. Иванченко А.В. Разработка и применение экспертных систем при выборе и внедрении систем планирования ресурсов на предприятии / А.В. Иванченко, А.В. Мельников // Моделирование энергоинформационных процессов. – Воронеж, 2013. – С. 192-196.
5. Филипенко И.А. Выбор ПО для автоматизации управления / И.А. Филипенко // Корпоративные системы. – 2001. – № 3. – С. 21-22.

Бондаренко Т.Ю.,

к.е.н., доцент кафедри обліку та державного фінансового контролю,

Волков Д.П.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту підприємницької діяльності,

Криворізький економічний інститут,

ДВНЗ «Криворізький національний університет»

РОЗВИТОК АНАЛІЗУ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інтенсивний розвиток ринкових відносин, зміни в інституціональній структурі економіки України створили нове середовище для здійснення комерційних процесів сучасних підприємств, які діють як у виробничій, так і у невиробничій сферах.

Комерційна діяльність почала свій розвиток з появою класу купців і промисловців. Купецтво було шанованою частиною українського суспільства. Існував кодекс честі купця-комерсанта: непорушність купецького слова, чітке виконання зобов'язань по угодах, сумлінне відношення до своєї справи.

Після Жовтневої революції відношення держави до купецтва було негативним, а у період військового комунізму (1918-1921 рр.) комерційна діяльність була заборонена.

В період НЕПу (1921-1928 рр.) відбулося поживлення комерційної діяльності у зв'язку із розвитком товарно-грошових відносин.

Далі настав період адміністративно-командних методів управління, жорсткої централізації у плануванні, що тягнулося до другої половини 60-х років. Вважалося, що комерція – поняття, що породжене капіталізмом, воно не вкладалося в ідеологію соціалізму та радянської торгівлі [1, с. 163].

У другій половині 60-х років підвищується інтерес до комерційної діяльності у зв'язку з намірами здійснити господарську реформу.

І тільки з 90-х років почала підкреслюватися велика роль і значення комерційної роботи як рушійної сили переходу до ринкових відносин.

У вітчизняній та зарубіжній літературі існують різні визначення комерції.

На думку Б.А. Райзберга, З.С. Варналій, А.П. Кисельова, Удовицької Є.А., комерційне підприємництво - це діяльність, пов'язана з обміном, розподілом та споживанням товарів і послуг, визначальну роль у ньому відіграють товарно-грошові та торговельно-обмінні операції, які здійснюються у вигляді угоди з купівлі-продажу або перепродажу товарів і послуг. Представниками комерційного підприємництва є різні торговельні організації, що реалізують (продають) предмети споживання і засоби виробництва з метою отримання прибутку [2, с. 318].

Проте комерційною діяльністю сьогодні займаються не тільки спеціалізовані підприємства. Цей вид діяльності тією чи іншою мірою притаманний усім підприємницьким структурам незалежно від форм власності, до яких вони належать.

Л.В. Осипова та І.М. Сіняєва, Переверзева С.О. підкреслюють, що багато юридичних осіб у сфері комерційної діяльності здійснюють складний комплекс заготівельної, виробничої, будівельної, інвестиційної та іншої підприємницької діяльності з метою її подальшої реалізації через процеси купівлі-продажу для виручки доходів і отримання прибутку в умовах взаємодії з іншими суб'єктами господарювання, державними органами, міжнародними організаціями та ін. Основними методологічними основами комерційної діяльності в сучасних умовах є концепція маркетингу і системний підхід [3, с. 271; 4, с. 12].

Різні тлумачення комерції визначають її багатоаспектність, але превалює думка, що предметом комерції є здійснення купівлі-продажу товарів. Вищевикладене свідчить, що комерційне підприємництво слід розглядати з точки зору вузького і широкого аспектів.

У вузькому розумінні комерційне підприємництво - це підприємництво у сфері торгівлі, пов'язане із здійсненням процесів купівлі-продажу товарів для задоволення попиту покупців (споживачів) та отримання прибутку.

У широкому розумінні комерційне підприємництво є господарсько-торговельною діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері виробництва і товарного обігу, спрямованого на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжною діяльністю, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг [5, с. 19].

Господарсько-торговельна діяльність може здійснюватися суб'єктами господарювання в таких формах: матеріально-технічне постачання і збут; електропостачання; заготівля; оптова торгівля; роздрібна торгівля і громадське харчування; продаж і передача в оренду засобів виробництва; комерційне посередництво у здійсненні торговельної діяльності та інша допоміжна діяльність по забезпеченню реалізації товарів (послуг).

Існує думка, згідно з якою маркетинг ототожнюють з комерційною діяльністю. Так, Ю.В. Пакус і О.В. Місько визначають маркетинг як управління комерційною діяльністю підприємства орієнтованого на ринок [2, с. 319].

Але маркетинг поняття більш широке, ніж комерційна діяльність. Якщо комерційна діяльність розглядає тільки питання купівлі-продажу товарів і послуг, то маркетинг охоплює і виробничі функції.

Аналіз комерційної діяльності – складова частина системи маркетингових досліджень, що представляє систематичний збір, реєстрацію, обробку і аналіз даних по питаннях, що стосуються ринку товарів, робіт, послуг для прийняття ефективних маркетингових рішень. Такий аналіз слугує для вивчення ринкового середовища, в якому функціонує організація, включаючи ринки сировини та збуту.

Основа аналізу комерційної діяльності – економіко-математичні та прогнозні методи.

До основних напрямів аналізу комерційної діяльності, що відображають її результати відносять: аналіз обсягу реалізованої продукції, аналіз отриманого прибутку, визначення резервів економії ресурсів, витрат, стратегічне прогнозування можливої кон'юнктури ринку на наступні періоди [6, с. 113].

До завдань, що постають на сучасному етапі розвитку аналізу комерційної діяльності підприємства слід віднести необхідність створення єдиної обґрунтованої системи оцінних показників ефективності господарювання підприємств і їхніх підрозділів з урахуванням використання його ресурсів: матеріальних, трудових та фінансових, здійснення узагальнюючої оцінки їх ефективності.

Основним результативним показником є обсяг товарообігу, розрахований як у поточних, так і в зіставних цінах. Його збільшення або зменшення свідчать про ступінь задоволення попиту на товари, нарощування темпів реалізації. Характеризуючи цей показник, необхідно розглядати його у взаємозв'язку із прибутком від реалізації товарів, оскільки тільки у цьому випадку управління комерційною діяльністю можна назвати ефективним.

Найважливішим показником ефективності роботи торговельного підприємства є прибуток, у якому відображаються результати всієї діяльності підприємства – обсяг реалізованих товарів, їх склад та асортиментна структура, продуктивність праці, рівень витрат, наявність невиробничих витрат тощо. Від розміру отриманого прибутку залежать поповнення фондів, матеріальне заохочення працівників, сплата податків та ін. Наявність прибутку свідчить про те, що витрати підприємства повністю покриваються доходами від реалізації товарів і послуг. При цьому розрізняють прибуток від реалізації товарів, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування і чистий прибуток. Зауважимо, що для комерційної діяльності найважливіше значення має саме прибуток від реалізації товарів (продукції, послуг), оскільки він відображає результати діяльності підприємства, отримані безпосередньо від здійснення торговельної діяльності.

Література

1. Виноградська А. М. Технологія комерційного підприємництва: навч. посібник. / А. М. Виноградська. – Київ: ЦНЛ, 2006. – 780 с.
2. Іванова А. Т. Комерційна діяльність підприємницьких структур / А. Т. Іванова, В. П. Праткова. // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук праць. – 2006. – №185. – С. 316–320.
3. Осипова Л. В. Основы коммерческой деятельности: Учебник для вузов / Л.В. Осипова, И. М. Сияева. – Москва: Юнити-Дана, 2000. – 623 с.
4. Переверзева С.О. Механізм регулювання комерційної діяльності авіакомпаній України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.07.04 "Економіка транспорту і зв'язку" / Переверзева С. О. – Київ, 2003. – 17 с.
5. Балабанова Л.В. Комерційна діяльність: маркетинг і логістика: навч. посіб. / Л.В. Балабанова, А.М. Германчук. – Київ: ВД "Професіонал", 2004. – 288 с.
6. Фролова Л.В. Механізм логістичного управління торговельним підприємством : монографія / Л.В. Фролова. – Донецьк: ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського, 2005. - 322 с.

**БІОЛОГІЧНІ АКТИВИ З ГЕНЕТИЧНО МОДИФІКОВАНИМИ ОРГАНІЗМАМИ:
ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ**

Сучасне аграрне виробництво, пов'язане із запровадженням високих наукових технологій у селекції, генетиці, що зумовлює потребу посилення обліково-інформаційного забезпечення управління, державного та суспільного контролю за генетично модифікованими біологічними організмами. Перед науковцями постає завдання адаптації системи обліку до сучасних вимог. Якщо не можна зупинити чи заборонити вирощування генетично модифікованої продукції, то потрібно вміти виділити її серед інших біологічних продуктів. Кожен має право вибирати, вживати йому продукти з генетично модифікованими організмами (ГМО) чи ні. Таким чином, поділ активів при їх виробництві на ті, що містять і не містять ГМО є досить актуальним.

Незважаючи на очевидні переваги ГМО, не виключено, що їх використання в майбутньому може несприятливо вплинути на довкілля і здоров'я людини, оскільки модифікація генетичних структур втручається у корінні механізми формування найважливіших властивостей живих організмів – спадковості, мінливості, продуктивності та якості [2, с. 75].

З 30 грудня 2009 року в Україні запроваджено обов'язкове маркування продукції, яка як містить, так і не містить ГМО. ГМО дають змогу вирішувати майже всі найгостріші проблеми сільського господарства, а саме вирощувати продукцію, що має стійкість до токсичних речовин, вірусів, комах, хвороб та умов середовища.

Українські виробники продукції є достатньо відкритими до біотехнологій. Щодо таких даних не існує офіційної статистики, але за підрахунками підприємців близько 50% - 80% сої, що вирощується в Україні є генетично модифікованою. Картопля, кукурудза та пивоварний ячмінь, а також бавовна теж містять ГМО, але в значно меншій кількості, ніж соя [6, с. 151].

ГМО є активами майже всіх підприємств у вигляді біологічних активів та сільськогосподарської продукції. Тому, для «прозорого» ведення обліку на підприємстві потрібно їх відображати як окремі об'єкти обліку. Обов'язкове відображення в обліковій політиці біологічних активів з ГМО підвищить інформативність обліку та сприятиме прийняттю раціональних рішень [1].

Облік сільськогосподарської діяльності в Україні ведеться відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи», який відповідає змісту МСБО 41 «Сільське господарство». Аналіз даних стандартів показав, що в них відсутній порядок обліку активів з ГМО та їх біологічних перетворень.

Для організації бухгалтерського обліку ГМО на рівні суб'єкта господарювання необхідним є регламентація основних положень щодо обліку ГМО в обліковій політиці підприємства в частині визначення одиниць бухгалтерського обліку ГМО; методів оцінки і списання ГМО; порядку бухгалтерського обліку випуску продукції, що містить ГМО; порядку проведення інвентаризації та формування бухгалтерської звітності з відображенням ГМО [3, с. 11].

ГМО на підприємстві використовується у складі сировини та готової продукції, а тому є активами підприємства й повинні бути відображені в системі бухгалтерського обліку. Для бухгалтерського обліку біологічних активів з ГМО пропонуємо відкривати окремий аналітичний рахунок до рахунків 20 «Виробничі запаси», 16 «Довгострокові біологічні активи», 21 «Поточні біологічні активи»; для процесу біологічних перетворень та незавершеного виробництва – до рахунку 23 «Виробництво»; для сільськогосподарської продукції, що містить ГМО – до рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва».

Для організації бухгалтерського обліку на рівні суб'єкта господарювання необхідно удосконалити існуючий П(С)БО 30 «Біологічні активи» та розробити методичні рекомендації щодо облікового забезпечення біологічних активів та сільськогосподарської продукції з ГМО. Відокремлене відображення в обліку ГМО прискорить процеси нових змін до інших галузевих стандартів обліку.

Отже, організація бухгалтерського обліку біологічних активів з генетично модифікованими організмами дозволить отримувати відповідну інформацію, що в свою чергу сприятиме посиленню державного та суспільного контролю за використанням ГМО.

Література

1. Замула І.В. Аналітична модель бухгалтерського обліку екологічної діяльності / Замула І.В., Шигун М.М. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vlp.com.ua/files/59_4.pdf.
2. Замула І.В. Сутність і класифікація біологічних активів як об'єкта бухгалтерського обліку / Замула І.В., Черевко Л. П. // Вісник ЖДТУ. – 2012. – №1. – С. 74-76.
3. Малюга Н.М. Біологічне різноманіття: обліковий аспект (до питання розробки національного стандарту) / Малюга Н.М., Замула І.В. // Облік і аудит екологічної діяльності в АПК: зб. наук. праць міжнар. науково-практ. конф., 19-20 трав. 2010 р. – Мелітополь, 2010. – С. 8-17.
4. Новожилов О.В. Законодавча і нормативно-правова база для використання та регулювання обігу генетично модифікованих організмів в Україні/ Новожилов О.В. – К.: Аграрна наука. – 2008. – 116 с.
5. Остапчук О.В. Відображення в обліку біологічних активів з генетично модифікованими організмами [Електронний ресурс] / О.В. Остапчук. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Agroin/2010_7-9/OSTAPCHUK.pdf.
6. Ратошнюк Т.М. Економічний механізм стимулювання виробництва екологічно чистої продукції / Т.М. Ратошнюк // Наука і економіка. – 2012. – №1. – С. 150-153.

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ**

Організація системи внутрішнього контролю на будівельних підприємствах в сучасних умовах функціонування економіки держави та ринкової кон'юнктури в галузі є необхідною умовою для досягнення максимального рівня ефективності їх діяльності.

На організаційну структуру системи внутрішньогосподарського контролю впливає ряд факторів, які по суті, є критеріями її побудови. До таких факторів можна віднести наступні: вид організаційно-правової форми підприємства, організаційну структуру підприємства, структуру управління підприємства, розмір організації, галузеву направленість підприємства.

На сьогодні відсутнє законодавство, яке б чітко встановлювало методичні засади формування системи внутрішнього контролю підприємств усіх видів та форм власності, визначало завдання, функції та повноваження суб'єктів та об'єктів контролю. Наявність законодавчих підстав, які в певній мірі регламентують організаційні та методологічні аспекти функціонування цієї системи, залежить від організаційно-правової форми підприємства.

Будівельні підприємства, згідно діючого законодавства, можуть мати різні організаційно-правові форми господарювання, найпоширенішими серед яких є наступні: товариство з обмеженою відповідальністю, закрите акціонерне товариство, відкрите акціонерне товариство, приватне підприємство.

Чинним законодавством визначено організаційні засади проведення внутрішньогосподарського контролю господарських товариств, а саме: товариства з обмеженою відповідальністю та акціонерного товариства. Так, згідно вимог Цивільного та Господарського кодексів України управління діяльністю господарського товариства здійснюють його органи та посадові особи, склад і порядок обрання (призначення) яких встановлюється залежно від виду товариства, а у визначених законом випадках - учасники товариства. Посадовими особами товариства визнаються голова та члени виконавчого органу, голова ревізійної комісії (ревізор), а у разі створення ради товариства (спостережної ради) - голова і члени цієї ради [1, 2].

Для суб'єктів господарювання з іншими організаційно-правовими формами законодавчо не визначено вимоги щодо формування системи внутрішньогосподарського контролю та окремих його суб'єктів. Проте, діючим законодавством їм не заборонено створювати необхідні органи контролю або запроваджувати відповідні посади.

Доцільність та особливості організації системи внутрішнього контролю в структурі будівельного підприємства впливає і залежить від розміру підприємства, організаційної структури та структури управління. Зрозуміло, що чим складнішими є організаційна структура та структура управління на підприємстві, тим чисельнішою буде і служба внутрішньогосподарського контролю. Як організаційна структура, так і структура управління безпосередньо пов'язані й визначаються розміром підприємства (масштабом та видами діяльності), який є одним із основних критеріїв при формуванні системи внутрішньогосподарського контролю підприємства. Зі збільшенням розміру підприємства відбувається поступове збільшення чисельності суб'єктів внутрішньогосподарського контролю. При цьому, кількість суб'єктів спеціальних контролюючих органів (ревізійної комісії, спостережної ради) залишається майже незмінною, у той час як чисельність адміністративного, бухгалтерського, технологічного персоналу, служби внутрішнього аудиту, який виконує контролюючі функції, постійно зростає. Це пояснюється більшою кількістю підрозділів та технологічних, виробничих і фінансових процесів у великих підприємствах [6].

При організації системи внутрішнього контролю слід враховувати і певні умови, яким вона повинна відповідати. Максимова В.Ф., досліджуючи проблеми організації внутрішнього контролю на підприємствах, виділила наступні умови, які необхідно врахувати при побудові системи контролю:

- відповідальність керівництва підприємства за організацію системи контролю - занадто великий вплив на функціонування системи керівних працівників може зменшити незалежність та об'єктивність контролю;
- проблематичність доцільності використання складних контрольних систем на невеликих підприємствах - за звичай функції контролю на таких підприємствах виконує керівництво і посадові особи, що зменшує ступінь його об'єктивності та достовірності;
- обмеження ефективності і дієвості контролю керівництвом підприємства - щонайкраща система контролю в кінцевому підсумку буде неефективною, якщо керівництво підприємства прагне обійти її, здійснює натиск, або вступає з нею в змову;
- відмова від неадекватних засобів контролю - якщо діючі або розроблювані системи контролю неефективні чи явно неадекватні, то в такому контролі просто немає необхідності;
- ступінь довіри до внутрішньогосподарського контролю - певна довіра виникає тоді, коли постійно діюча система поточного контролю супроводжується проведенням адекватно спланованих перевірок на відповідність [5, с. 123].

На нашу думку, описані вище умови організації системи внутрішньогосподарського контролю характерні також для будівельних підприємств. Проте, вважаємо, що даний перелік не є вичерпним, зокрема його варто доповнити такими умовами як розподіл обов'язків для уникнення поєднання виконавчих та контролюючих функцій, перерозподіл обов'язків контролерів з метою уникнення зловживань владними повноваженнями, забезпечення незалежності контролерів від керівників структурних підрозділів.

Питання щодо поділу обов'язків суб'єктів внутрішньогосподарського контролю також досліджував Т.А. Бутинець. Науковець визначає поділ обов'язків як обов'язкову умову грамотної побудови процедур контролю, до яких відносяться: санкціонування здійснюваних господарських операцій; реєстрація господарських операцій; забезпечення збереження активів в ході здійснення господарських операцій; періодичне зіставлення існуючих активів про суми, відображені на рахунках обліку [3, с. 28].

Система внутрішнього контролю на будівельному підприємстві включає попередній, поточний та наступний види контролю. Особливості організації кожного виду внутрішньогосподарського контролю описано Н.Г. Виговською.

Постановка попереднього контролю з боку власника полягає в розробці та затвердженні всіх необхідних документів (від статуту до внутрішніх документів); у вирішенні питання про кадровий склад виконавчих органів, про ревізійну комісію, про затвердження аудитора; визначенні порядку контролю за фінансово-господарською діяльністю підприємства; оцінці ризиків; встановленні порядку ведення обліку, складання звітності, зберігання документів; порядку реорганізації та ліквідації підприємства.

Поточний контроль здійснюється в момент здійснення операції, визначення напрямів інвестиційних ресурсів тощо. Він попереджає можливі зловживання при одержанні та витрачання коштів, сприяє дотриманню фінансової дисципліни, своєчасності фінансово-грошових розрахунків.

Найбільш розповсюдженим з усіх видів контролю є наступний контроль. Він включає в себе перевірку щорічного звіту про виробничу та фінансову діяльність, оцінку майна підприємства, перевірку дотримання фінансової дисципліни, аналіз фінансового стану [4, с. 320].

Отже, ефективність системи внутрішньогосподарського контролю залежить від його місця в організаційній структурі підприємства. На практиці на будівельних підприємствах служби внутрішньогосподарського контролю формуються дуже рідко. Викликано це нерозумінням важливості функціонування такої служби, небажання власників підприємств до створення окремої не профільної структурної ланки, відсутність нормативної регламентації діяльності внутрішніх контролерів та юридичного статусу відповідних служб.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 26.02.2015 р.).
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 26.02.2015 р.).
3. Бутинець Т.А. Внутрішній контроль: елементи організації системи / Т.А. Бутинець. – Вісник Житомирського державного технологічного університету / Економічні науки. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – № 1 (43). – С. 28.
4. Виговська Н.Г. Господарський контроль в Україні: теорія, методологія, організація: [моногр.] / Н.Г. Виговська. – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 532 с.
5. Максимова В.Ф. Внутрішній контроль економічної діяльності промислового підприємства - системний підхід до розвитку / В.Ф. Максимова. – К.: АВРІО, 2005. – 264 с.
6. Рибалко Л.В. Організаційні аспекти системи внутрішньогосподарського контролю підприємств аграрного сектору економіки АПК [Електронний ресурс] / Л.В. Рибалко. – Режим доступу: <http://magazine.faaaf.org.ua/content/view/490/35/> (дата звернення 26.02.2015 р.).

УДК 657.6:338.

Василюк М.М.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ*

ВНУТРІШНЬОПРОФЕСІЙНА ПОВЕДІНКА АУДИТОРІВ У СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

Професійна поведінка аудиторів у процесі надання професійних послуг впливає на економічний добробут не тільки аудиторських фірм, але й аудиторської спільноти загалом. Для аудиторів є важливим, щоб їхні клієнти довіряли якості аудиту та наданих ними послуг. Етична проблема виникає у випадку, коли аудитору необхідно самостійно зробити вибір. При цьому етичною поведінкою буде така, яка більш корисна та відповідатиме моральним нормам і принципам професійної етики.

Вагомий внесок у розробку теоретичних основ, методологічних та організаційних підходів до проблеми якості аудиту зробили провідні вчені – економісти, такі як: Р. Адамс, Е. Аренс, Д. Лоббек, Д. Робертсон, Е. Гутцайт, В. Бурцев, Ю. Данилевський, В. Суйц, М. Білуха, Ф. Бутинець, Я. Гончарук, Г. Давидов, Н. Дорош, Л. Кулаковська, Н. Малюга, О. Петрик, Ю. Піча, О. Редько, В. Рудницький, Б. Усач, Л. Церетелі.

У своїй професійній практиці для підтримання довіри суспільства аудитори повинні дотримуватися певних правил, що забезпечать якість виконання професійних обов'язків. У практичній діяльності поряд із дотриманням технічних стандартів й положень, що регулюють аудиторську практику, аудитори-професіонали керуються етичними вимогами, що мають на меті забезпечити впевненість суспільства у відповідності їх професійної поведінки, обізнаності та майстерності вимогам незалежності. У професійній сфері існує два етичних аспекти:

– загальна етика (духовний аспект);

– професійна етика (практичний аспект). Загальні етичні принципи визначаються шляхом систематичного вивчення проблеми людського вибору між поняттями про добру та погану поведінку, якими керується людина.

Професійна етика визначає загальні приписи щодо ідеальних форм поведінки, та конкретні правила, у яких зазначені неприпустимі форми поведінки працівників відповідних професій. Загальні приписи акцентують увагу на встановленні правил діяльності: вони потребують високого рівня професійності. Дотримання детально розроблених конкретних правил забезпечує відповідність нормам і стандартам професійної діяльності. Тому існує необхідність у

кодексах професійної етики для конкретних професій, що чітко визначають критерії поведінки та дозволяють вирішувати конкретні професійні проблеми.

Контроль якості аудиторської фірми, на нашу думку, повинен включати політику та процедури, що забезпечують моніторинг відповідності послуг. При цьому процедури контролю якості слід розглядати як заходи та дії, які здійснюються для впровадження політики контролю якості та моніторингу відповідності системи контролю якості фірми нормативним вимогам. Зокрема, політика та процедури контролю якості повинні застосовуватись до кожного з наступних взаємозалежних елементів:

- відповідальність керівництва за якість роботи аудиторської фірми;
- етичні вимоги;
- прийняття завдання та продовження співпраці з клієнтом, виконання конкретних завдань та людські

ресурси;

- виконання поставлених завдань;
- моніторинг якості наданих послуг.

Якщо практикуючий аудитор планує свою роботу або формує власну думку за наслідками проведеного аудиту, йому необхідно брати до уваги всі фактори та психологічні аспекти, які можуть вплинути на його незалежність, неупередженість висновку, формувати власну поведінку у процесі виконання аудиторських завдань суворо в межах етичних вимог. Аудитор повинен глибоко відчувати психологію кожної сторони, яка намагається використати результати аудиту для власних цілей, знати фактори, які спричиняють конфлікти й уміти їх розв'язувати, не порушуючи етичних принципів. Аудитор повинен підтримувати престиж професії, тому не може дозволяти собі будь-яких вчинків, які б могли зашкодити його власній репутації та репутації професії в цілому. А тому він повинен уникати ситуацій, які можуть впливати на його об'єктивність та неупередженість [1].

Отже, при забезпеченні якості аудиторської діяльності недостатньо обмежуватися процедурами контролю над виконавцями під час аудиту. Дії в сфері якості повинні виявляти не тільки порушення, а й запобігати їм, визначати й усувати причини, сприяти постійному вдосконаленню методик і процедур роботи аудиторів. Дотримання етичних вимог в аудиті є невід'ємним підґрунтям забезпечення довіри до аудиторської професії і повному обсязі повинно бути враховано при розробці, впровадженні та застосуванні системи контролю якості аудиторських послуг як на внутрішньому, так й на зовнішньому рівні.

Література

1. Бондар В. П. Концепція розвитку аудиту в Україні: теорія, методологія, організація : монографія / В.П. Бондар. – Житомир : ЖДТУ, 2008. – 456 с.
2. Закон України «Про аудиторську діяльність» від від 22.04.1993 № 3125- XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3125-12>
3. Міжнародні стандарти аудиту, надання впевненості та етики: Видання 2006 року. / Пер. з англ. мови О. В. Селезньов, О. Л. Ольховікова, О. В. Гик, Т. Ц. Шарашидзе, Л. Й. Юрківська, О. Куліков. – К. : ТОВ "ІАМЦ АУ "СТАТУС", 2006. – 1152 с.
4. Редько О. Аудит по-українськи: незалежний, безконтрольний, формальний, «моторний» [Електронний ресурс] / О. Редько. – Режим доступу: <http://www.kontrakty.com.ua/ukr/gc/nomer/2002/16/8.html>

УДК 657.6:336.221

Василюк Марія,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Лашук Лілія,
студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника"
м. Івано-Франківськ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Система оподаткування у сільському господарстві, механізм справляння обов'язкових платежів, що сплачуються сільськогосподарськими виробниками державі, повинні будуватись з урахуванням специфічних особливостей галузі і підходів до оподаткування. Це зумовлює необхідність розглядати оподаткування в галузі як виокремлену підсистему загальнодержавної системи оподаткування.

В умовах ринкової економіки податки виступають складовою економічної життєдіяльності держави та окремих суб'єктів господарювання. За економічним змістом податки виражають фінансові відносини між державою і платниками податків [1]. Їх основне призначення – створення фонду грошових коштів для фінансового забезпечення виконання державою своїх функцій. Вони, з одного боку, забезпечують фінансову базу держави й виступають головним знаряддям реалізації її економічної політики, а з іншого, виступають як "податковий тягар платника", втрати його добробуту, зумовлені зниженням доходів, спричиненого їх оподаткуванням. Складові, що виражають суперечливість оподаткування, формують фінансово-економічні відносини між державою, суб'єктами підприємництва та громадянами.

За допомогою податків держава створює сприятливі умови для розвитку окремих галузей та окремих суб'єктів підприємництва; одержані надходження через податки спрямовує на модернізацію соціальної сфери та реалізацію інфраструктурних програм; здатна підвищити рівень заробітної плати працівників державної сфери та стипендії. Отже громадяни, підприємства та організації зобов'язані, як і в будь-якій державі, віддавати частину своїх доходів на загальнодержавні потреби у вигляді платежів. Справляння їх соціально виправдано, тому що

вони використовуються для задоволення потреб і захисту інтересів самих платників [3, с. 458].

Рис. 1. Система обов'язкових податків та платежів

Податковий кодекс України регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Однією з форм державного контролю за діяльністю суб'єктів господарювання являється перевірка дотримання ними вимог податкового законодавства. Контроль у даній сфері здійснюється спеціально уповноваженим на це державним органом – Державна фінансова інспекція (ДФІ). Саме ця форма контролю є найбільш ефективною з точки зору забезпечення податкових надходжень до бюджетів. Податкові перевірки забезпечують безпосередній контроль за повнотою і правильністю обчислення податків і зборів, який може бути реалізований тільки шляхом порівняння податкових розрахунків (декларацій), що їх подають платники податків, з фактичними даними щодо їх фінансово-господарської діяльності.

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Методичний підхід до вибору системи оподаткування підприємств малого бізнесу / М. Рета, І. Погорелов, М. Луцицька // Галицький економічний вісник. – 2013. – № 4(43). – С. 135 – 145.
3. Дуда Г. Б. Основна форма податкового контролю – податкові перевірки // Зростання ролі бухгалтерського обліку в сучасній економіці / Г. Б. Дуда // Збірник тез та доповідей і Міжнародної науково-практичної конференції (21 лютого 2013 р.; м. Київ) / ТОВ «Всеукраїнський інститут права та оцінки», 2013. – С. 457 – 461.

УДК 657.471.

Васильюк М.М.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Григорчук Х.Р.,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕСІВ ОБЛІКУ І АУДИТУ ЗАПАСІВ

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що найбільшою мірою термін "виробничі запаси" висвітлює властивості матеріальних ресурсів виробництва, основне призначення, яких полягає в обробці під час виробництва, при цьому не виключається можливість їх перебування у вигляді виробничих запасів на складі.

Склад запасів, їх оцінка та порядок відображення у фінансовій звітності визначено Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 "Запаси", яке було затверджене наказом Міністерства фінансів України №246 від

20.10.1999 року. Норми П(С)БО 9 застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами незалежно від форм власності (крім бюджетних установ) [2].

Для правильної організації обліку запасів важливе значення має їх класифікація. Вона необхідна для раціональної організації складського господарства, ведення аналітичного обліку, а також для нормування, планування, обліку, аналізу, управління запасами та інших потреб підприємства. Перелік основних класифікацій запасів розроблених Ф.Ф. Бутинець представлені нижче:

- за призначенням і причинами утворення розрізняють постійні та сезонні;
- за місцем знаходження – складські, у виробництві, в дорозі;
- за рівнем наявності на підприємстві – нормативні, понаднормові;
- наявністю на початок і кінець періоду розрізняють початкові та кінцеві;
- відносно до балансу – балансові, позабалансові;
- за ступенем ліквідності – ліквідні, неліквідні;
- за походженням – первинні, вторинні;
- за обсягом розрізняють вільні та обмежені;
- за сферою використання – у сфері виробництва, у сфері обігу, у невиробничій сфері;
- за складом і структурою – запаси виробничі, запаси незавершеного виробництва; запаси готової продукції, запаси товарні [1].

На підприємстві обсяг операцій із запасами, як правило, досить великий, а тому їх перевірка є трудомістким і відповідальним процесом.

Основними завданнями аудиту виробничих запасів виділяють:

- контроль за дотриманням чинного законодавства щодо операцій з виробничими запасами;
- встановлення правильності визнання активів запасами згідно з П(С)БО №9 “Запаси”;
- перевірка правильності формування первісної вартості запасів;
- дослідження стану складського господарства запасів;
- встановлення повноти і правильності відображення в бухгалтерському обліку надходження запасів за їх каналами;

– підтвердження (спростування) доцільності вибору підприємством методу списання запасів на витрати підприємства;

- перевірка дотримання встановлених нормативів використання запасів на виробництво;
- дослідження правильності і повноти відображення в обліку господарських операцій з вибуття запасів за їх каналами;

– перевірка правильності віднесення вартості запасів, використаних на виробництво.

Необхідною умовою виконання планів виробництва продукції є повне і своєчасне забезпечення підприємства сировиною та матеріалами. Рівень забезпеченості підприємств сировиною і матеріалами визначають за порівнянням фактичної кількості закупленої сировини з їх плановою потребою. Необхідно також перевірити забезпеченість потреби в завезенні матеріальних ресурсів договорами на поставку їх і фактичне виконання.

Отже, управління запасами – це дуже важлива і відповідальна ділянка роботи. Від оптимальності запасів залежать усі кінцеві результати діяльності підприємства. Ефективне управління запасами дає змогу прискорити оборотність капіталу і підвищити його дохідність, зменшити поточні витрати на зберігання їх, вивільнити з поточного господарського обороту частину капіталу, реінвестуючи його в інші активи.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. “Бухгалтерський фінансовий облік” : підручник, 8-ме вид., доповнене і перероблене / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: ПП “РУТА”, 2009. – 177 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 “Запаси”, від 20.10.1999 р. №246.

УДК 657

Василюк Марія,
к. е. н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Дмитрів Ірина,
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “магістр”,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім.В. Стефаника”
м. Івано-Франківськ

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В ринкових умовах господарювання можливість залучення підприємствами додаткових джерел фінансування на окремих стадіях життєдіяльності є основою їх безперерійного функціонування. Однак для ефективного та цілеспрямованого їх використання важливим є розуміння сутності кредиторської заборгованості [1]. Враховуючи те, що історія існування кредиторської заборгованості є давньою, в сучасній науковій літературі немає єдиної думки щодо трактування цього поняття [2]. Розглянемо трактування сутності кредиторської заборгованості з точки зору різних авторів (табл. 1).

Визначено, що економічній сутності кредиторської заборгованості притаманні наступні ознаки:

- примусовий характер економічних відносин;
- риса заміщення оборотних засобів підприємства;
- відрізняється швидкістю розповсюдження від підприємства до підприємства по ланцюгу взаємопов'язаних платежів, що викликає необхідність заліків взаємних вимог;

– може трансформувати безготівкові розрахунки, зокрема, змінювати способи платежів [2].

Таблиця 1

Підходи щодо розуміння сутності терміну «кредиторська заборгованість» в економічній літературі

№	Автор (джерело)	Сутність поняття «кредиторська заборгованість»
1	Бутинець Ф.Ф., Горецька Л.Л.	форма розрахунку за товари і послуги, які придбаються у ході операцій компанії, що періодично повторююся і використовуються у виробництві (в якості сировини) чи для перепродажу (інакше її називають рахунками до сплати чи торговими рахунками до сплати)
2	Голов С.Ф., Костюченко В.М.	сума, яка нараховується постачальникам за купівлю у них товарів або послуг в кредит
3	Борисов А.Б.	грошові кошти, які тимчасово підпорядковані підприємству, фірмі, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі, у яких вони позичені і яким вони не виплачені
4	Партич Г.О., Загородній А.Г.	заборгованість підприємства іншим юридичним і фізичним особам, що виникла в результаті здійснених раніше дій (подій), оцінена в гривнях і щодо якої в підприємства існують зобов'язання її погашення в певний строк
5	Чабанова Н.В., Василенко Ю.А.	особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між організацією і її кредиторами

Джерело: сформовано на основі джерела [1]

В економічній літературі наведені різні варіанти класифікації кредиторської заборгованості. Підприємство має право вибору будь-якого варіанту класифікації кредиторської заборгованості виходячи із особливостей та напрямків своєї діяльності, однак з метою формування достовірних облікових даних доцільним є використання класифікації, зазначеної у П(с)БО 11 "Зобов'язання"[1].

П(с)БО 11 "Зобов'язання" визначає методологічні засади формування та обліку інформації про кредиторську заборгованість, а також вимоги щодо її розкриття у фінансовій звітності, загальну класифікацію зобов'язань, що є характерною для багатьох підприємств.

Найпоширенішою ознакою класифікації боргів підприємства є термін погашення. За цим критерієм кредиторську заборгованість перед класифікують наступним чином:

- з терміном погашення до трьох місяців;
- з терміном погашення від трьох до шести місяців;
- з терміном погашення більше шести місяців [2].

Бутинець Ф.Ф. поділяє кредиторську заборгованість на наступні види [1]:

- 1) за складністю: прості, складні;
- 2) за визначеністю у часі: обмежені у часі, безстрокові;
- 3) за забезпеченістю виконання зобов'язань: забезпечені, незабезпечені;
- 4) залежно від підстави виникнення зобов'язання: договірні та позадоговірні;
- 5) за способом погашення: монетарні, немонетарні;
- 6) за часом виникнення: теперішні, майбутні;
- 7) за терміном погашення: довгострокові, короткострокові;
- 8) за можливістю оцінки: фактичні, оціночні, умовні.

В ході аналізу навчальної літератури виявлено, що, не зважаючи на тривале існування терміну "кредиторська заборгованість", між фахівцями у галузях бухгалтерського обліку, фінансів, економіки та права немає однозначності щодо визначення сутності даного поняття та класифікації.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навчальний посібник [для студ. спец. "Облік і аудит" ВНЗ] / Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька. – Житомир: ПП "Рута", 2003. – с. 387.
2. Марчак Н. В. Управління кредиторською заборгованістю як джерелом фінансування підприємств / Н.В. Марчак, О. О. Фокіна // Інноваційна економіка. – 2011. – №2. – С. 237-239.

УДК 38.2.64

Воропаєв Іван,

студент спеціальності "Облік і аудит",

Київський національний торговельно-економічний університет

**КОНТРОЛЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ
ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА**

Основні засоби є необхідною умовою функціонування і розвитку всіх підприємств різної форми власності, незалежно від напрямку їх діяльності. Постійний пошук нових рішень в цій сфері дозволяє більш розгорнуто дивитись на ситуацію, та приймати більш ефективні рішення.

Основні засоби – це та частина виробничих фондів, що бере участь у процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, а їхня вартість переноситься на виготовлений продукт поступово, у міру використання.

Основні засоби, згідно з П(С)БО 7, – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціальних функцій, очікуваний строк використання (експлуатації) яких понад один рік (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Об'єкт основних засобів, визнається як актив, якщо будуть отримані економічні вигоди, пов'язані з використанням цього об'єкта, та вартість може бути достовірно визначена [1].

Завдання контролю операцій з основними засобами полягає в тому, щоб перевірити збереження і використання основних засобів їх за даними балансу, правильність аналітичного і синтетичного обліку основних засобів, своєчасність відображення в обліку операцій, пов'язаних із введенням їх в експлуатацію, вибуттям, нарахуванням зносу і амортизації основних засобів.

Відповідно до завдань контролю операцій з основними засобами визначаються об'єкти, джерела інформації, методи перевірки операцій з основними засобами та порядок узагальнення результатів контролю.

Під час ревізії перевіряють збереження основних засобів за місцями їх знаходження і використання. Для цього ревізор організує і проводить вибірково (в окремих випадках суцільно) перевірку фактичної наявності об'єктів основних засобів, що досягається за допомогою часткової або повної їх інвентаризації.

Об'єкти контролю включають у себе інвентарні об'єкти основних засобів, їх збереження, облік основних засобів, нормування зносу та амортизації основних засобів. Об'єкти контролю основних засобів обґрунтовуються відповідно до нормативно-законодавчої та облікової інформації, яка використовується [2].

На підприємствах, які мають невелику кількість об'єктів, аналітичний облік основних засобів ведеться за допомогою інвентарних книг. Для контролю за зберіганням інвентарні картки складають в одному примірнику (типова форма № 03-7) у розрізі класифікаційних груп.

Існує багато завдань контролю основних засобів, розглянемо декілька найважливіших на прикладі виробничого підприємства:

- перевірка законності та правильності операцій, пов'язаних із рухом основних засобів, нематеріальних активів та їх документальним оформленням;
- перевірка правильності проведення переоцінки основних засобів;
- перевірка правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з рухом основних засобів.

Таким чином, для вирішення основних завдань при організації контролю за використанням основних засобів виробничого підприємства потрібно здійснити:

- контроль дотримання чинного законодавства за операціями з основними засобами;
- перевірку правильності документального оформлення оприбуткування і ліквідації основних засобів;
- контроль зіставлення даних аналітичного, синтетичного обліку, Головної книги і Балансу;
- перевірку правильності оцінки та переоцінки основних засобів;
- перевірку правильності кореспонденції рахунків за операціями з основними засобами;
- перевірку оцінки фінансових результатів від реалізації основних засобів фізичним або юридичним особам;
- контроль відображення в обліку результатів надзвичайних подій, пов'язаних з основними засобами (пожежа, повінь, розкрадання тощо);
- аналіз ефективності використання основних засобів [3].

На сьогоднішній день процедура контролю використання основних засобів не у всіх підприємствах є автоматизованою і виконується в ручну, при цьому її ефективність значно знижується. На нашу думку, для збільшення ефективності контролю необхідно комп'ютеризувати цей процес. Наприклад фірма "Парус" представляє інтегровану програму бухгалтерського обліку, де представлений бухгалтерський облік основних засобів. Таким чином, програма допоможе позбутися багато існуючих недоліків обліку основних засобів. Це дасть змогу зекономити час та багаторазово використовувати дані, занесені до комп'ютера.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби". [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
2. Методи і моделі прийняття управлінських рішень в аналізі та аудиті: Навч. посіб. / А. Д. Бутко, О. О. Заремба. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 323 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Контроль і ревізія / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир, 2004. – 320 с.

УДК 657.35

Галушак Ірина,

к.е.н., викладач кафедри обліку і аудиту,

Ласій Ірина,

студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника",

м. Івано-Франківськ

ОБЛІК АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

У процесі виробництва основні засоби втрачають свою споживну вартість і переносять її на створюваний з їх участю продукт. Внаслідок цього основні засоби втрачають виробничі якості і, якщо вони не можуть бути відновлені шляхом ремонту або модернізації чи відновлення стає економічно не вигідним, їх ліквідовують.

Таким чином, у процесі виробництва відбувається кругообіг вартості основних засобів. Так, їх вартість у вигляді амортизаційних відрахувань включається в собівартість виробленої продукції. У процесі її реалізації надходить виручка. Частина цієї виручки є відшкодуванням зношених основних засобів і спрямовується на капітальні вкладення для оновлення основних засобів.

Порядок нараховання і використання амортизаційних відрахувань у бухгалтерському обліку визначено законодавством та П(С)БО 7 "Основні засоби" [1].

Для узагальнення інформації про нараховану амортизацію та індексацію зносу необоротних активів, що підлягають амортизації, передбачено пасивний контрактивний рахунок 13 "Знос (амортизація) необоротних активів". За кредитом рахунку 13 відображається нараховання амортизації необоротних активів, а за дебетом її зменшення. Узагальнення інформації про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунок 10 "Основні засоби", відображається на субрахунку 131 "Знос основних засобів", а узагальнення інформації про суму зносу тих необоротних активів, облік яких ведеться на рахунок 11 "Інші необоротні матеріальні активи", здійснюється на субрахунку 132 "Знос інших необоротних матеріальних активів". Аналітичний облік за рахунком 13 ведеться відповідно за видами основних засобів та інших необоротних матеріальних активів.

Облік зносу (амортизації) необоротних активів відображається в журналі № 4, а в сільськогосподарських підприємствах - в журналі-ордері № 4А с.г.

На суму нарахованої амортизації збільшуються витрати підприємства відповідно до виду діяльності і зносу основних засобів.

Облік амортизації безоплатно одержаних основних засобів можна вести двома способами:

а) на основні засоби, одержані безкоштовно, не нараховувати амортизацію і не відносити її у витрати підприємства, а на суму зносу основних засобів кожного місяця робити запис: кредит рахунку 10 "Основні засоби" і дебет субрахунку 424 "Безоплатно одержані необоротні активи";

б) нараховувати амортизацію на безоплатно одержані основні засоби і одночасно визнавати дохід від безоплатно одержаних основних засобів на одну і ту суму.

У країнах з ринковою економікою амортизація розглядається лише як поступове перенесення вартості на новостворюваний продукт. У бухгалтерському обліку в Україні застосовують саме цей варіант. Для обліку амортизації використовують рахунок 13 "Знос (амортизація) необоротних активів". Нараховання амортизації відображають проведенням: дебет рахунків 23 "Виробництво", 91 "Загальновиробничі витрати", 92 "Адміністративні витрати", 93 "Витрати на збут", 94 "Інші витрати операційної діяльності", 97 "Інші витрати", 99 "Надзвичайні витрати" і кредит рахунку 13. Якщо використовувати рахунки класу 8 "Витрати за елементами", при нарахованні амортизації основних засобів проведення будуть такі: дебет рахунку 83 "Амортизація" і кредит рахунку 13 - нарахована амортизація основних засобів; дебет рахунків 23, 91, 92, 93, 94, 97, 99 і кредит рахунку 83 - віднесена амортизація на об'єкти обліку. Будемо чи не будемо використовувати рахунок 83 "Амортизація" - суть від цього не зміниться [2].

В Україні використовується спрощений варіант обліку нараховання амортизації (дебет рахунків, на яких обліковують об'єкти витрат, і кредит рахунку 13), але він позбавляє можливості мати інформацію про джерела на капітальні інвестиції. Механізм нараховання амортизації зі створенням амортизаційного фонду можна здійснити за допомогою рахунків діючого Плану рахунків. Для цього пропонуємо до рахунку 42 "Додатковий капітал" додати окремий субрахунок 427 "Амортизаційний фонд", який буде кореспондувати з рахунком 39 "Витрати майбутніх періодів".

Отже, підприємство має право вибору. Основою для нараховання амортизації здебільшого є первісна вартість основних засобів. Але в зв'язку з інфляційними процесами, що відбулися в Україні, необхідно нараховувати амортизацію також від переоціненої вартості об'єктів основних засобів.

У бухгалтерському обліку нараховання амортизації основних засобів починається з місяця, що настає за місяцем, у якому об'єкт основних засобів було введено в експлуатацію.

Нараховання амортизації призупиняється з місяця, що настає за місяцем, в якому розпочалися роботи з реконструкції, модернізації, добудови чи консервації об'єкта основних засобів, та розпочинається з місяця, що настає за місяцем, в якому об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання (здано в експлуатацію).

Отже, усі основні засоби, крім землі підвержені фізичному та моральному зносу, тобто під впливом фізичних сил, технічних та економічних факторів вони поступово втрачають свої якості та приходять до непотребу. Поступове перенесення вартості діючих основних фондів на готовий продукт та накопичення грошового фонду для заміни зношених об'єктів називається амортизацією. На світі декілька різноманітних концепцій амортизації.

В Україні нараховання амортизації (зносу) регламентується П(С)БО №7, за яким амортизація - це систематичне розподілення вартості основних засобів, яка амортизується протягом строку їх корисного використання (експлуатації).

Треба зазначити, що П(С)БО №7 дозволяє нараховання амортизації податковими методами, що приводить до різноманітних протиріч.

Основним питанням амортизаційної політики - який метод амортизаційних відрахувань обрати. Щоб відповісти на це питання треба детально розглянути усі існуючі методи та визначити фактори, що пов'язані з експлуатацією об'єктів основних засобів, бо чітких рекомендацій по цьому приводу у світі не існує. Обраний метод нараховання амортизації закріплюється приказом та відображається у обліковій політиці підприємства.

Щомісяця амортизаційні нараховання за обраним методом відображаються на рахунках бухгалтерського обліку, для чого призначений пасивний рахунок 13. Для розрахунку амортизації використовують типову формулу 03 - 14.

Отже, амортизаційні відрахування - один з головних джерел здійснення реальних інвестицій. За допомогою амортизації регулюється швидкість звороту основних засобів, інтенсифікується процес її відтворення, регулюється технічна та виробнича політика на підприємстві. В Україні не вироблено амортизаційної політики, яка б дала змогу стимулювати використання одного з найбільших інвестиційних ресурсів. Необхідно створити таку систему

амортизації, яка б у рамках загальнодержавного регламенту дала змогу кожному підприємству обирати найсприятливіші режими відновлення основних засобів.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 7 “Основні засоби” [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 р. № 996-XIV, із змінами та доповненнями [Електронний ресурс] : сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 657.43

Галушак Ірина,

к.е.н., викладач кафедри обліку,

Пилип'юк Наталя,

*студент V курсу спеціальності “Облік і аудит” ОКР “спеціаліст”,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка”,
м. Івано-Франківськ*

ПОРЯДОК І ФОРМИ РОЗРАХУНКІВ ЗА ОПЕРАЦІЯМИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

Будь-яка господарська діяльність залежить від наявності, доступності й вартості джерел фінансування. У зв'язку з дефіцитом власних коштів у підприємств виникає необхідність залучати додаткові фінансові ресурси із зовнішнього економічного середовища.

Важливим при купівлі товарно-матеріальних цінностей, як вважає І. О. Авраменко, є вибір постачальника. Для зменшення ризику та підвищення надійності поставок потрібно враховувати гак: вартість товару (включаючи витрати на зберігання, транспортування і страхування); умови платежу, гарантійні терміни; ремонт і обслуговування після продажу; відповідність продукції постачальника стандартам якості: можливість закупівель безпосередньо у виробників або оптовиків; місце розташування постачальника; основні види діяльності та фінансовий стан; виробничу потужність й обсяги випуску продукції за останні роки [1, 29].

Порядок і форми розрахунків із постачальниками визначаються господарськими договорами, внаслідок виконання яких у підприємства виникають поточні зобов'язання – кредиторська заборгованість. Господарський договір є найпоширенішою і важливою підставою виникнення зобов'язання, основною формою реалізації товарно-грошових відносин у ринковій економіці. Обов'язковою умовою укладання договорів має бути максимально точне відображення зобов'язань обох сторін.

Операції з постачання товарно-матеріальних цінностей здійснюються на підставі договорів (угод) купівлі-продажу.

В договорі купівлі-продажу містяться дані про товарно-матеріальні цінності, термін поставки, умови розрахунків, санкції за невиконання умов договору та деякі інші.

Зобов'язання перед постачальниками виникають тільки в умовах наступної оплати за одержані товарно-матеріальні цінності або надані послуги. Це ж стосується і розрахунків із підрядниками за виконані роботи [2, с. 21].

Підприємства можуть вільно вибирати форму розрахунків із постачальниками. Залежно від обраного способу розрахунки здійснюються у готівковій чи безготівковій формі. При цьому необхідно використовувати найдоцільніші форми розрахунків, що відповідають господарським зв'язкам, порядок і умови відвантаження її покупцям, місцеперебування постачальників і платників; джерела коштів, за рахунок яких здійснюватимуться платежі тощо. Для розрахунків із постачальниками та підрядниками можна застосовувати різні розрахунково-платіжні інструменти: платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, розрахункові чеки, акредитиви та інші, залежно від того, що передбачено договором.

Облік розрахунків із постачальниками та підрядникам є важливим і складним об'єктом бухгалтерського обліку, за допомогою якого формується інформація про заборгованість за отримані товари, виконані роботи та послуги, що буде погашена протягом року або в ході операційного циклу (залежно від того, який довший). У бухгалтерському обліку визнання зобов'язань під час придбання підприємством матеріальних і нематеріальних цінностей, послуг здійснюються із дотриманням принципу відповідності. Для цього використовують метод нарахування, дотримання якого, з погляду визнання зобов'язань стосовно до своїх кредиторів, потребує від підприємства правильного визначення моменту переходу права власності на відповідні цінності або моменту отримання послуг. Саме на момент переказу права власності, який визначають, наприклад: умовами контракту, за відсутності одночасного розрахунку в грошовій формі з постачальниками та підрядниками виникають зобов'язання за отримані активи.

Для поліпшення розрахункової системи обліку і скорочення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги пропонується:

- проводити аналіз складу і структури кредиторської заборгованості за конкретними постачальниками та підрядниками, а також щодо термінів утворення заборгованості або термінів їх можливого погашення, що дасть змогу своєчасно виявляти про терміновану заборгованість і вживати заходів щодо її стягнення;

- організувати на підприємстві систему аналітичного обліку кредиторської заборгованості не тільки за термінами, а і за розмірами і пропонованими умовами оплати;

- контролювати оборотність кредиторської заборгованості, а також стан розрахунків щодо короткотермінової заборгованості, позаяк в умовах інфляції будь-яке відтермінування платежу призводить до того, що підприємство реально отримує лише частину вартості поставленої продукції, тому бажано розширити систему авансових платежів;

– організувати роботу з договорами, в картці клієнта зазначати, працює він під реалізацію або за системою передоплати.

Отже прискорення розрахунків підприємства з постачальниками стане можливим при застосуванні системи знижок, відтермінувань, часткової оплати, безпроцентних позик тощо. Поширеною є практика диференціації величини платежу за поставлену сировину чи матеріали залежно від терміну сплати – швидша сплата рахунків супроводжується наданням знижки [3].

Література

1. Аврааменко Ю. Удосконалення обліку, аналіз і аудит розрахунків із постачальниками і підрядниками / І.О. Аврааменко // Фінансові ринки і цінні папери. – 2009. – № 19. – С. 29-33.
2. Бабіч В.В. Фінансовий облік-2 :навч. посіб. / В.В. Бабіч. – К. : КНЕУ, 2010. – С. 20-21.
3. Алпато Н.С. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві / Н.С. Алпато // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – №109. – С. 69–73.

УДК 657.222

Галушак І.Є.,
к.е.н., викладач кафедри обліку, аудиту,
Томків Н.М.,
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “магістр”,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника”,
м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

В останні роки в Україні відбуваються складні процеси реформування національної системи обліку, які зумовлені двома напрямками розвитку, зближенням з Міжнародними стандартами фінансової звітності та адаптацією до вимог податкового законодавства, жодний з котрих не можна недооцінювати та нехтувати, адже кожний втілює інтереси України.

Основні засоби - це вартісно виражені ресурси, які утримуються суб'єктом господарювання з метою використання в процесі виробництва, постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних чи соціально-культурних функцій, очікуваний строк експлуатації яких становить не менше одного року чи визначається межами операційного циклу понад один рік, вартість яких зменшується в процесі використання [1].

Ефективна та раціональна організація бухгалтерського обліку на підприємстві починається з розробки його облікової політики, яка передбачає вибір комплексу методичних прийомів, способів та процедур організації та ведення бухгалтерського обліку підприємством. Облік основних засобів на підприємстві складається з таких частин [2, с. 18]:

- введення в експлуатацію об'єктів основних засобів;
- поліпшення та ремонту об'єктів основних засобів;
- переведення основних засобів до необоротних активів і груп вибуття при реалізації;
- ліквідації об'єктів основних засобів;
- нарахування амортизації основних засобів.

Первинний, синтетичний та аналітичний облік основних засобів в основному відповідає вимогам, але система бухгалтерського обліку потребує певного удосконалення. До основних недоліків системи бухгалтерського обліку основних засобів можна віднести:

- у первинних документах з обліку основних засобів часто не всі реквізити заповнені, значна кількість інвентарних карток мають тільки електронний вигляд;
- внутрішнє переміщення об'єктів не завжди оформлюється актом приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів тощо;
- на більшості підприємств використовуються недоцільні методи розрахунку амортизації для здійснення оптимальної амортизаційної політики.

Організація обліку основних засобів повинна бути цілісною, єдиною системою взаємопов'язаних, взаємоузгоджених способів і методів обліку, які охоплюють увесь комплекс облікових процедур з виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації, тому основними шляхами її удосконалення визначені наступні:

- вибір оптимальної за складом та обсягом облікової інформації, яка забезпечить реалізацію завдань, поставлених перед обліком основних засобів;
- розробка та запровадження удосконалених форм носіїв облікової інформації;
- розробка та запровадження раціональних схем документообороту, що дозволять із найменшими затратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів забезпечити своєчасне виконання поставлених завдань.

Оскільки, на сьогоднішній день, стратегія застосування міжнародних стандартів передбачає впровадження методології поширення інформації з економічних питань згідно з міжнародними стандартами для забезпечення відкритості, прозорості та зіставлення показників фінансової звітності суб'єктів господарювання. Тому досить важливим етапом удосконалення обліку основних засобів та нарахування амортизації є гармонізація Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку 16 “Основні засоби”, зокрема [3]:

- потрібно визначити необхідність проводити переоцінку основних засобів лише в тому разі, якщо їх справедливую вартість можна достовірно визначити;

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

- варто запровадити способи можливого визначення справедливої вартості об'єкта основних засобів, яка повинна бути документально засвідчена;
- при операціях обміну варто оцінювати об'єкт основних засобів за справедливою вартістю, а не виходити з їх поділу на подібні чи неподібні об'єкти, що є досить абстрактним положенням.

Таким чином, удосконалення теоретичних і практичних засад організації обліку основних засобів повинне здійснюватись у напрямі розширення її управлінських можливостей, максимально пристосовуючи до практичних потреб суб'єктів підприємницької діяльності, що виникають у процесі прийняття управлінських рішень щодо руху основних засобів та ефективності їх використання. Основними шляхами удосконалення організації обліку основних засобів є раціоналізація як кожної форми документів і реєстрів обліку, так і методів, і способів збирання, обробки і узагальнення облікової інформації, адаптованих до сучасних умов.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби" затверджене Наказом Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z028800>
2. Замлинський В.А. Облік основних засобів: переосмислення принципів та завдань / В.А. Замлинський // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 1. – С. 18-23.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 "Основні засоби" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014

УДК 338.2:65

Галушак І.Є.,
к.е.н., викладач кафедри обліку,
Тонюк Надія,
магістр,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

РЕВІЗІЯ СТАНУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І ДОСТОВІРНОСТІ ЗВІТНОСТІ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

Контроль стану бухгалтерського обліку та достовірності звітності бюджетних установ доручається, як правило, кваліфікованому фахівцю з бухгалтерського обліку відомчої організації вищого рівня. Здійснюючи контроль із цього розділу ревізійної роботи, треба врахувати такі особливості бухгалтерського обліку бюджетних установ:

- наявність двох організаційних форм обліку – бухгалтерій при окремих установах і централізованих бухгалтерій;
- поряд з нормативно-правовою базою з методики бухгалтерського обліку загального призначення бухгалтерський облік бюджетних установ регулюють спеціальні нормативні акти.

Мета перевірки полягає в тому, щоб встановити, наскільки повно виконуються вимоги, які передбачені нормативними документами з організації бухгалтерського обліку та складання періодичної та річної звітності установ і організацій [2, с. 419].

Перевірка стану бухгалтерського обліку проводиться за трьома основними етапами:

- організація бухгалтерського обліку;
- оформлення первинних документів;
- визначення якісного рівня обліку (дотримання методики ведення облікових реєстрів, правомірності облікових записів).

Перевірка організації бухгалтерського обліку означає:

- проведення обстеження та аналізу даних планів роботи бухгалтерії та їхнього виконання, особливо щодо розділу контрольної роботи;
- контроль за проведенням заходів з удосконалення обліку на базі застосування комп'ютерної техніки,
- перевірку наявності посадових інструкцій на кожного працівника бухгалтерії, графіків здавання звітності.
- контроль забезпечення нормативно-правовою інформацією, техно-логічними інструкціями при застосуванні комп'ютерної техніки.
- перевірку організації архіву облікової інформації, яка передбачає обстеження архівного приміщення, дотримання правил формування архівних справ, ведення архівної інформації, оцінювання стану збереження архіву та їхньої відповідності вимогам чинного законодавства.

Окремим пунктом ревізії є перевірка стану звітної дисципліни та достовірності звітності, яка передбачає контроль:

- дотримання термінів здачі місячної, квартальної, річної звітності та повноти її обсягів;
- правильності складання і достовірності звітності балансу; звітів про виконання кошторису видатків, про зобов'язання бюджетних установ щодо кредиторської заборгованості, за розрахунками з фондами соціального страхування.

Завданням дослідження річної фінансової звітності, документування результатів фінансово-господарського аудиту та реалізації його матеріалів є підготовка висновку щодо достовірності річної фінансової звітності, складання, узгодження та підписання аудиторського звіту та реалізація результатів дослідження.

В результаті проведеної роботи складається проект аудиторського звіту з висновками і пропозиціями, який передається для обговорення керівництву бюджетної установи термін до 3-х робочих днів. При наявності

розбіжностей та зауважень зі сторони керівництва бюджетної установи, щодо яких досягнуто згоди, їх документують у відповідному протоколі, який є невід'ємною частиною аудиторського звіту.

В аудиторському висновку, який є основним розділом аудиторського звіту, має міститися оцінка достовірності фінансової звітності бюджетної установи.

До висновків включаються лише ті недоліки і порушення, які були виявлені державним аудитором, але залишилися не усунутими (не відшкодованими) в поданій відповідним органам річній фінансовій звітності.

При формуванні аудиторського звіту необхідно забезпечити [1, с. 29]:

- достовірність і повноту зібраної інформації;
- точність і об'єктивність аналізу та ґрунтовність висновків;
- реальність, конкретність та корисність наданих рекомендацій;
- переконливість (доказовість) опису висновків і рекомендацій.

Звіт підписується керівником групи державних аудиторів (державним аудитором).

Аудиторське дослідження має бути завершено не пізніше ніж через місяць після здачі бюджетною установою річного фінансового звіту.

За фактами порушень, виявлених поточними аудиторськими процедурами впродовж бюджетного року, але не усунутих бюджетною установою на час складання річної фінансової звітності та, як наслідок, відображених у розділі "висновки" аудиторського звіту, державний аудитор ініціює притягнення винних осіб до дисциплінарної, матеріальної або кримінальної відповідальності, складає протоколи про притягнення їх до адміністративної відповідальності, готує подання про застосування до бюджетної установи фінансових санкцій.

Оприлюднення органами ДКРС інформації, що міститься в аудиторських звітах, здійснюється відповідно до законодавства про інформацію, про звернення громадян тощо. Така інформація може також використовуватися органами ДКРС в інформаційних та оглядових листах, що направляються державним органам.

Оскільки відповідно до законодавства аудиторський звіт не є підставою для порушення кримінальних справ або проведення слідчих дій, аудиторські звіти можуть передаватися до правоохоронних органів за їх обґрунтованими письмовими зверненнями для використання в аналітичній роботі.

Література

1. Бюджетний контроль та аудит ефективності бюджетних програм : [Методичні вказівки по вивченню курсу] / Н.П. Злепко, І.Ф. Стефанів, О.Л. Шашкевич та ін. – Тернопіль, 2006. – 113 с.

2. Планування, облік, звітність, контроль у бюджетних установах, державне замовлення та державні закупівлі / В.Т. Александров, О.І. Ворона, П.К.Германчук, О.І. Назарчук, П.Г. Петрашко, С.М. Рубльова, І.Б. Стефанюк, Н.І. Сушко, О.О. Чечуліна. – Київ: НВП "АВТ", 2004. – 593 с.

УДК 657

Гандзюк О.В.,
Інженер 1-ї категорії,
Науково-дослідний інститут інноваційного
розвитку та державотворення,
Тернопільський національний економічний університет

ВПЛИВ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА НА ФОРМУВАННЯ ЗВІТНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Облікова звітність як інформаційне джерело процесу управління, вимагає системної організації та належного формування облікової політики підприємства. Облікова політика визначає стратегію розвитку підприємства, посилює виконання обліково-аналітичних функцій під час управління, дає змогу швидко реагувати на зміни виробничого процесу, знизити економічні ризики та досягнути високих результатів у конкурентній боротьбі. Саме від вибору облікової політики залежить формування показників облікової звітності. Однак на сьогодні часто спостерігається більш формальний підхід до процесу формування облікової політики, який полягає у складанні звітності у відповідності до вимог П(С)БО. Безпосередньо, на таку ситуацію впливають відсутність досвіду управління, недостатнє законодавче врегулювання.

Велика кількість авторів акцентує свою увагу на дворівневості облікової політики, тобто її поділі на облікову політику держави та облікову політику підприємства. Так, професор В. Г. Швець вважає, що облікову політику з одного боку, необхідно досліджувати, як сукупність конкретних методів, способів та форм організації бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил та особливостей господарської діяльності, а з іншого боку – як сукупність прийомів та методів, за допомогою яких здійснюється управління бухгалтерським обліком в особі уповноважених на те виконавчих та законодавчих органів влади в країні [2, с. 290].

Ступінь свободи підприємства у формуванні облікової політики законодавчо обмежений державною регламентацією бухгалтерського обліку у вигляді переліку методів та процедур, поміж яких передбачаються допустимі альтернативні варіанти. Підприємство має можливість вибору конкретних способів оцінки, калькулювання, складу бухгалтерських рахунків. Облікова політика окремих підприємств цілком залежить від державної політики: якщо в країні централізоване регулювання бухгалтерського обліку, то облікова політика підприємства відсутня.

Інструменти облікової політики слугують методичним прийомом, але лише опосередковано, тобто впливають на права та обов'язки підприємств саме через фінансову звітність. На підставі звітних показників приймаються рішення іншими суб'єктами щодо співпраці з підприємством. Крім того, воно переслідує і власні інтереси, які полягають найчастіше у підвищенні доходності та залученні нових інвестицій (рис. 1).

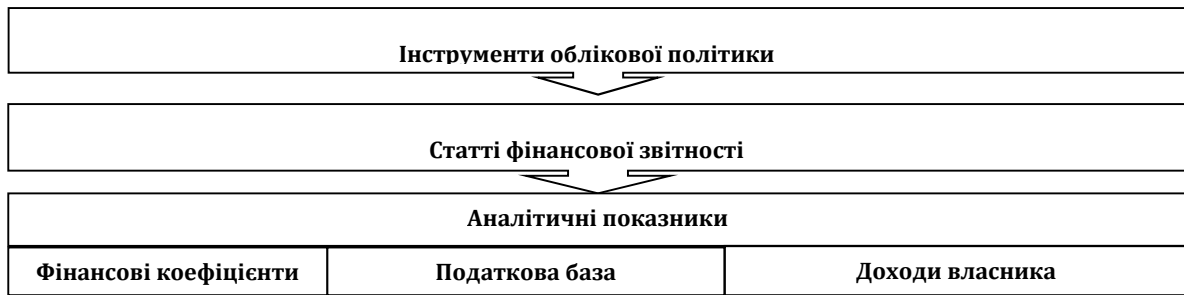

Рис. 1. Вплив облікової політики на показники діяльності підприємства

Таким чином, умовний вибір методики обліку спричинює реальні зміни у складі зобов'язань і вимог підприємств. При розробці облікової політики необхідно застосовувати такий метод, який дозволить би спрогнозувати наслідки її реалізації. Таким методом в обліку є моделювання, застосування якого забезпечує обґрунтування різних методичних та методологічних прийомів щодо організації бухгалтерського обліку. У разі зміни облікової політики у Примітках до річної фінансової звітності необхідно розкривати усі причини та сутність зміни; суму коригування нерозподіленого прибутку на початок звітного року або ж обґрунтування неможливості достовірного її визначення, факт повторного подання порівняльної інформації у обліковій звітності або недоцільності її перерахунку [1, с.25].

На сучасному етапі розвитку ринкових умов господарювання більшість бухгалтерів та менеджерів використовують облікову політику як інструмент формування звітної інформації. Вибір елементів облікової політики впливає як на збільшення так і на зменшення фінансового результату підприємства. Відмова від здійснення в звітному періоді уцінки основних засобів, або ж їх дооцінки, з одного боку, дає можливість одержати економію при сплаті податків (за податком на прибуток), проте з іншого, – зменшує показники фінансової автономності, що здатне негативно віддзеркалитися на взаємовідносинах з власниками та партнерами, і, як наслідок, мати від'ємний фінансовий результат. Відзначене в однаковій мірі стосується і інших структурних елементів облікової політики. Застосування методу ФІФО при здійсненні оцінки вартості запасів в інфляційних умовах підвищує податок на прибуток, збільшує фінансовий результат та рентабельність у звітному періоді, водночас із цим відбувається зменшення їх майбутньої величини, підвищення фінансової незалежності, але зниження показників обігу. Становище обтяжується неможливістю прямої кількісної оцінки реакції зацікавлених користувачів звітності на переміни фінансових характеристик суб'єкта, їх співвідношення із податковою економією та інакшими фінансовими та нефінансовими чинниками. Використання нелінійних методів нарахування амортизації активів, що підлягають капіталізації по різному впливає на ступінь оподаткування, крім того, дозволяє керівництву в певному плані впливати на політику дивідендів. Амортизація передбачає у собі розмір нерозподіленого прибутку звітного періоду, який виступає об'єктом задоволення майнових інтересів власників і являється найбільш можливою величиною дивідендів. Розмір витрат звітного періоду та вартість активів перебувають у оберненій залежності від методу розрахунку собівартості – повної або скороченої. У випадку присутності незавершеного виробництва, вибір першого варіанту збільшує вартість активів, показники концентрації капіталу, поточної ліквідності, рентабельності, стійкості економічного зростання. Вибір другого – викликає зростання податку на прибуток та показників обігу, здійснюється розподіл фінансових результатів між звітним і майбутніми періодами. В межах звітного періоду перерозподіл фінансового результату сприяє використуванню механізмів резервування. У певних випадках допускається переведення резервів на наступний фінансовий рік.

Посеред перерахованих важелів впливу облікової політики винятковий інтерес становлять її податкові наслідки, як найбільш поступлива вартісна оцінка величина, що несе безсумнівний економічний ефект у виді податкової економії. Теоретично, на оподаткування, вплив облікової політики не допустимий. Держава не зацікавлена у створенні механізмів, які б дозволили за допомогою вибору макету відображення господарських операцій в обліку позначитися на рівні платежів до бюджету, які здійснюють платники податків. Однак через те, що сьогочасний бухгалтерський облік формує як чітко конститутивні, так і оціночні показники, які в чіткій мірі застосовуються для розрахунку податків, у фірми виникає шанс шляхом вибору методів групування та оцінки впливати на величину податкових платежів (облікова політика фігурує в межах мінімальних альтернатив, які санкціонує податкове законодавство). З цієї причини державна податкова політика зобов'язана орієнтуватися на «пряме визначення» податків, тобто податків, база яких не змінюється (або істотно не змінюється) залежно від обраної облікової політики. Необхідно звернути увагу, що цілком позбутися впливу умовностей, притаманних бухгалтерському обліку, на оподаткування супроводжується проблемами, а присутність можливостей впливати на суму податків шляхом використання комплексу економічних (у т.ч. і облікових) інструментів, не заборонених чинним законодавством, реалізує інтереси керівництва та власників як складовий елемент суспільних інтересів.

Грунтовний підхід до визначення системи елементів облікової політики забезпечить можливість коригування інформації облікової звітності для задоволення економічних інтересів груп користувачів.

Отже, можемо зробити певні висновки. Вибір облікової політики зобов'язаний здійснюватися на базі моделювання, фундаментальною ланкою якого стає система обліково-аналітичного забезпечення. Процес вибору облікової політики залучає дані бухгалтерського, оперативного обліку, статистичного спостереження, різноманітну маркетингову інформацію. У цьому виявляється нерозривний зв'язок бухгалтерського обліку із прийняттям стратегічних управлінських рішень. Інформація, яка опрацьовується, підлягає трансформації шляхом аналітичної обробки. Застосовуючи облікову політику керівники та власники забезпечують найбільшу ефективність господарської діяльності фірми. Формування та здійснення облікової політики є саме тим інструментом, який дає

можливість власникам збудувати систему бухгалтерського обліку таким чином, щоб у процесі управління було можливим максимально задовольнити власні інформаційні потреби.

Література

1. Трофимова Л.Б. Основы построения учетной политики в соответствии с МСФО / Л.Б. Трофимова // Международный бухгалтерский учет. – 2008. – №12. – С. 24-27.
2. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / В.Г. Швець. – К. : Знання, 2004. – 447 с

УДК 657.4:336.14

Гарбуз А.В.,
студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Облік праці та заробітної плати займає одне з центральних місць в системі обліку на підприємстві. Заробітна плата є основним джерелом доходів робітників фірм, підприємств. Праця працюючих є необхідною складовою частиною процесу роботи бюджетних установ.

На сьогодні організація обліку оплати праці - це не лише облік оплати праці в установі, а, передусім, добре організований аналітичний облік і не лише оплати праці, а й облік використання робочого часу, облік розрахунків зі страхування, облік нарахування і виплати сум відпускних тощо.

Праця в бюджетних установах виступає як цілеспрямована діяльність людей по управлінню державою в цілому та місцевого самоврядування, охороні громадського порядку, забезпечення незалежного судочинства та прокурорського нагляду тощо, а також надання нематеріальних послуг в соціальній сфері для задоволення потреб членів суспільства.

Держава здійснює регулювання оплати праці працівників підприємств усіх форм власності і господарювання шляхом встановлення розміру мінімальної заробітної плати, інших державних норм і гарантій, умов і розмірів оплати праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, керівників державних підприємств, а також шляхом оподаткування доходів працівників.

Порядок нарахування заробітної плати, яка належить робітникам підприємства, залежить від застосовуваних форм оплати праці та організації виконання цих робіт [3, с. 78-84].

Нарахування заробітної плати при погодинній оплаті праці: сума нарахованої заробітної плати визначається шляхом множення відпрацьованих нормо-годин на тарифну ставку, а розмір премій визначається шляхом множення суми погодинної заробітної плати на визначений процент премій.

Для нарахування основної заробітної плати робітникам-відрядникам необхідно мати підсумок про їх виробіток і розцінки за виконані роботи. Для обліку виробітку продукції використовуються різні первинні документи, що залежать від характеру виробництва, системи організації і оплати праці.

Організація оплати праці проводиться на основі:

- законодавчих та інших нормативних документів;
- генеральної угоди на державному рівні;
- галузевих, генеральних угод;
- трудових договорів [2, с. 94].

Бухгалтерський облік на підприємстві повинен забезпечувати: точний розрахунок заробітної плати кожного робітника відповідно до кількості і якості витраченої праці, що діють формами і системами його оплати, правильний підрахунок утримань із заробітної плати; контроль за дисципліною праці, використанням часу і виконанням норм виробітку робітниками [5, с. 89-98].

Закон України "Про оплату праці" визначив, що заробітна плата - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник чи уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. У бюджетній сфері процес праці має певні особливості:

- результатом виконаної роботи є часто не річ (продукція), а послуги (діяльність);
- праця носить переважно розумовий характер;
- у складі сукупних витрат бюджетних установ на оплату праці припадає від 60 до 85% усіх витрат [1].

У бюджетній сфері досить високий рівень кваліфікації працюючих, а в деяких галузях (освіта, охорона здоров'я, мистецтво) частка спеціалістів вищої кваліфікації сягає близько 50% загальної чисельності працівників.

Питання нарахування заробітної плати, а також податкового і бухгалтерського обліку оплати праці займають особливе місце в роботі бухгалтерії кожного підприємства.

З одного боку, це пов'язано з відношенням до таких питань власне робітників, для яких заробітна плата служить основним джерелом матеріальних благ. З іншого боку - з тією обставиною, що суми, які спрямовуються підприємством на оплату праці, так чи інакше служать мірою, що визначає надходження податків і обов'язкових зборів у бюджет і цільові фонди.

Література

1. Лемішовський В.І. Бюджетні установи: бухгалтерський облік, оподаткування та звітність : навч. посібн. / За ред. В.І. Лемішовського. – Львів : Бухгалтерський центр "Ажур", 2009. – 912 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, З.Ф. – Житомир : ПП "Рута", 2010. – 192 с.
3. Закон України Про оплату праці від 24.03.1995 № 108/95-ВР

КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ

Система розрахунків впливає на договірні відносини між постачальниками і покупцями продукції та комплектації виробництва. Завданням внутрішнього контролю є перевірка достовірності даних обліку про стан розрахунків із покупцями та замовниками, дотримання розрахункової дисципліни і впливу її на платоспроможність підприємства, яка забезпечує його нормальну фінансово-господарську діяльність. Питання впровадження системи внутрішнього контролю розрахунків з покупцями та замовниками є важливим для всіх підприємств, що зумовлює необхідність більш глибокого дослідження даного питання.

Внутрішній контроль є одним із основних інструментів підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм і, особливо, акціонерних товариств [1].

Основними завданнями контролю розрахунків з покупцями та замовниками є перевірка:

- достовірності заборгованості покупців та замовників та правильності її списання, якщо строк позикової давності пройшов;

- наявності укладених договорів з покупцями та замовниками;

- правильності оформлення первинних документів;

- правильності використання реєстрів бухгалтерського обліку та повноти відображення в них розрахунків з покупцями та замовниками;

- дотримання правильності строків позикової давності розрахунків з покупцями та замовниками.

Основними способами внутрішнього контролю є фактичний та документальний. До фактичного контролю можна віднести: інвентаризацію, лабораторний аналіз, службові розслідування, експеримент, нормативна перевірка, контрольне запускання сировини у виробництво. Документальний контроль включає: економічний аналіз, математичне моделювання, дослідження документів, зустрічну перевірку, взаємну перевірку, порівняння.

Сьогодні, коли найбільш актуальною є проблема неплатежів, серед усіх видів дебіторської заборгованості на підприємстві переважає заборгованість за відвантажену продукцію, тому вивчаючи таку заборгованість під час розрахунків слід детально проаналізувати її стан та скласти систему внутрішнього контролю за розрахунками з дебіторами. Значно спростить процес контролю створення служби контролю на підприємстві. Сьогодні використовують два типи організації внутрішнього контролю:

- дивізійна організаційна структура: передбачає формування в кожному дивізіоні відділу внутрішнього контролю дивізіону.

- командна організаційна структура: доречна при спрощеній організаційній структурі.

Для спрощення роботи контрольного відділу, слід використовувати типову послідовність процедури контролю дебіторської заборгованості у розрахунках з покупцями та замовниками:

- звіряння залишків заборгованості за даними Головної книги із залишками в облікових реєстрах;

- перевірка наявності актів звірення і відповідності їх даним аналітичного та синтетичного обліків;

- визначення великих дебіторів і складання їх переліку;

- перевірка наявності договорів і їхньої реєстрації у спеціальному журналі;

- перевірка повноти і своєчасності оплати рахунків на основі реєстрів обліку;

- перевірка розрахунків за товарообмінними операціями;

- перевірка правильності відображення та повноти інформації щодо дебіторської заборгованості у балансі, звіті про фінансові результати, звіті про рух грошових коштів та у примітках до річної фінансової звітності [2].

У процесі своєї діяльності підприємство реалізує матеріальні цінності, і надає послуги. На цій стадії виникають розрахункові відносини з покупцями та замовниками. Від правильної організації розрахунків із покупцями та замовниками значною мірою залежить організація матеріального забезпечення і постачання відповідно до договірних зобов'язань і комерційних угод. Внутрішньогосподарський контроль за розрахунками з покупцями та замовниками дозволяє ефективно та мобільно віднайти недоліки в системі обліку та реалізації дебіторської заборгованості [3].

Серед головних елементів управління саме контроль дає реальну оцінку результатів діяльності підприємства. Однак невідповідність роботи існуючих контрольно-ревізійних служб, що виконують зазначену функцію контролю, підвищені вимоги ринкових перетворень потребує удосконалення контрольної функції внутрішнього контролю. Потреба у створенні служби внутрішнього контролю зумовлена тим, що керівникам необхідно знати реальний стан справ на підприємстві.

Література

1. Бурова Т.А. Теоретичні основи розвитку моніторингових і діагностичних систем в управлінні підприємством / Т.А. Бурова // Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3007>

2. Гуцаленко Л.В. Контроль дебіторської заборгованості: організація і методика здійснення / Л. В. Гуцаленко, І. С. Слободянюк // Економічні науки. – Серія "Облік і фінанси". – Випуск 8 (29). – Ч. 2. – 2011. – 547с.

3. Добровольська О.В. Сучасна система організації контролю за дебіторською заборгованістю підприємств / О. В. Добровольська // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1. – С. 5-11.

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Становлення ринкової економіки і поява багатьох юридично відокремлених господарюючих суб'єктів, у яких перетинаються інтереси декількох зацікавлених сторін, зумовили необхідність незалежного фінансового контролю. У цьому контексті згідно із Законом України «Про аудиторську діяльність» підприємець має право здійснювати незалежний контроль своєї фінансово-господарської діяльності на комерційній договірній основі за відповідну плату. Такий різновид зовнішнього контролю має назву аудиту.

Найважливішим методологічним принципом аудиту є планування, який передбачає вироблення головної стратегії і конкретних підходів до характеру, періоду, а також часу проведення аудиту. За таких умов аудиторів слід розробити і документально оформити загальний план аудиту, визначити в ньому суттєвість помилок, а потім здійснити аудит за цим планом. Загальний план аудиту розробляється настільки детально, що аудитор має можливість завдяки йому підготувати програму аудиту. Під час розроблення загального плану аудитор здійснює аналіз таких питань, які визначені у нормативі № 9 «Планування аудиту». Для виконання плану аудитор повинен підготувати в письмовій формі програму аудиторської перевірки з визначенням в ній конкретних завдань і процедур для кожного об'єкту аудиту.

З'ясувавши метод організації перевірки та кількість необхідних аудиторських процедур, які дадуть можливість встановити об'єктивну істину щодо інформації з питань дотримання трудового законодавства та розрахунків з оплати праці, виконавець аудиту складає робочу програму. Робоча програма повинна охоплювати такі питання:

- перевірка наявності внутрішніх нормативних документів, що регулюють трудові відносини на підприємстві;
- відповідність встановлених державою гарантій і компенсацій щодо праці і оплати у внутрішніх нормативних документах чинному законодавству;
- перевірка вхідних залишків у розрахунках з оплати праці;
- перевірка реальності операцій по заробітній платі, відображених в обліку;
- перевірка повноти відображення в обліку операцій по заробітній платі;
- перевірка правильності нарахувань на заробітну плату та утримань із неї;
- перевірка своєчасності видачі заробітної плати;
- перевірка правильності бухгалтерського обліку заробітної плати [3].

Перевірка розрахунків з оплати праці є трудомістким процесом, тому аудитор проводить лише вибіркочку перевірку найважливіших розрахунків. Важливо правильно провести вибірку. З цією метою необхідно звернутися до МСА 530 «Аудиторська вибірка та інші процедури вибіркової перевірки».

Отже, в обов'язковому порядку при аудиті розрахунків з оплати праці треба перевірити:

- правильність і своєчасність створення первинних документів з обліку робочого часу й оплати праці;
- правильність нарахування оплати праці за відрядною і погодинною системами;
- законність нарахування премій і доплат, правильність нарахування відпускних;
- правильність розрахунку допомоги, яка виплачується за рахунок коштів Фонду соціального страхування;
- правильність визначення сукупного доходу для цілей оподаткування фізичних осіб;
- правомірність застосування утримань і пільг для нарахування прибуткового податку;
- правильність інших утримань із нарахованої оплати праці [2].

При перевірці правильності нарахування оплати праці відрядно аудитор встановлює, як оформлені первинні документи, чи правильно застосовані норми і розцінки, чи є підписи посадових осіб, чи заповнені всі реквізити, чи немає необумовлених виправлень.

При перевірці нарахування погодинної оплати до уваги беруть відпрацьований час, норми і розцінки за відпрацьований час згідно з виконуваною роботою [1].

Таким чином, аудит виплат працівникам будь-якого підприємства – досить складний етап аудиту фінансової звітності, який потребує значних трудових витрат і передбачає постійне ведення роботи, спрямованої на максимальне скорочення часу перевірок без зниження при цьому їх якості, що в свою чергу ускладнюється дуже великою кількістю нормативної документацією, що регулює дану ділянку обліку та її частою зміною.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. Аудит : підручник / Ф.Ф. Бутинець ; 2-ге вид., перероб. та доп. – Житомир, 2009. – 672 с.
2. Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – К. : Каравела, 2004. – 568 с.
3. Сопко В. В. Організація і методика проведення аудиту: навчально-практичний посібник, 2-ге вид., перероб. та доповн. / В.В. Сопко, В.П. Шило, Н.І. Верхоглядова – К. : ВД «Професіонал», 2011. – 576 с.

Герасимович О.Т.,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім.В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ

У господарсько-фінансовій діяльності підприємства неминучі операції, пов'язані з купівлею товарно-матеріальних цінностей, оплатою послуг за готівковий розрахунок, поїздкою у відрядження працівників та ін., які потребують для їх здійснення витрачання готівкових грошових коштів підзвітними особами. Облік руху грошових коштів з підзвітними особами здійснюється на рахунку 37 "Розрахунки з різними дебіторами", субрахунку 372 "Розрахунки з підзвітними особами" [1].

Проблеми розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку та аналізу розрахунків з підзвітними особами досліджено в працях багатьох економістів. Значний внесок у вирішення цих проблем зробили вітчизняні дослідники: В.К. Орлова, Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, Г.В. Савицька, А.П. Шаповалова, М. Г. Чумаченка та ін. Проте майже всі вони розглядають проблеми розрахункового характеру загалом або акцентують увагу лише на розрахунках з дебіторами [2]. На нашу думку, потребує особливої уваги процес організації обліку розрахунків з підзвітними особами.

Службове відрядження – це поїздка працівника підприємства (організації, установи) за розпорядженням керівника на певний строк до іншого населеного пункту для виконання службового доручення поза місцем його основної роботи. За датами вибуття та прибуття у підприємство працівникові нараховується та виплачується суми добових (витрати на харчування та фінансування інших власних потреб фізичної особи, понесені у зв'язку з таким відрядженням).

Метою дослідження є висвітлення деяких особливостей організації обліку розрахунків із підзвітними особами, зокрема порядку відображення в обліку нарахування та відшкодування витрат за підзвітними сумами.

Основними критеріями для визнання організованого ведення обліку розрахунків підприємства з підзвітними особами є достовірність, повнота та своєчасність подання облікової інформації про витрати на відрядження працівників на будь-якому етапі облікового процесу.

Досліджуючи питання відображення в обліку, підзвітних сум та коштів наданих на відрядження, Хом'як Р. Л. звертає увагу на проблему невідповідності суті та назви субрахунку 372, про що свідчить і чинна назва авансового звіту та відсутність офіційного визначення терміну "підзвітна особа" та пропонують змінити його назву на "Розрахунки з підзвітними особами та за відрядженнями", а вже безпосередньо в процесі обліку на кожному підприємстві відкривати рахунки 4-го порядку [2]. Кількість та назва цих рахунків залежить від виду діяльності підприємства, його розмірів і чисельності підзвітних осіб. Для прикладу пропонують такі рахунки: – 3721 "Розрахунки з підзвітними особами"; – 3722 "Розрахунки за відрядженнями" [3].

Отже, операції з підзвітними особами відіграють важливу роль, так як через підзвітних осіб підприємство часто купує сировину, матеріали та інші необхідні для роботи підприємства речі, бере участь у виставках, ярмарках, укладенні угод та інших заходах потрібних для життєдіяльності підприємства, так як всі ці операції вимагають затрат і правильна їх оцінка відображається на вартості продукції, облік має вестись дуже точно з необхідними аналітичними розгалуженнями.

Література

- 1.Пушкар М.С. Фінансовий облік : Підручник / М.С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2011. – 628 с.
- 2.Хом'як Р. Л. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посіб. / Р.Л. Хом'як, В.І. Лемішовський, В.І. Воськало та ін. – Львів : Бухгалтерський центр "Ажур", 2010. – 440 с.
- 3.Бухгалтерський фінансовий облік: Підруч. для студ. спеціальності Облік і аудит вищих навч. Закл. / За ред. Ф.Ф. Бутинця. – 4-е вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП. Рута, 2002. – 688 с.

Гнатюк Т.М.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Шорбан Ганна,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ ОПЕРАЦІЙНОГО ЦИКЛУ ДЕРЕВОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Переробка деревини, традиційно, займає одне з провідних місць в структурі промислового виробництва карпатського регіону України. Адже, продукція підприємств, які здійснюють механічну чи хіміко-механічну обробку і переробку деревини використовується як предмети та засоби праці практично у всіх галузях економіки. При чому, незалежно від приналежності деревообробного підприємства до певної групи за видами виробництва (первинна, вторинна чи хіміко-механічна переробка деревини) усі вони потребують наявності певного запасу обігових коштів, для забезпечення безперервного виробництва та виконання плану з лісозаготівлі та дерево-переробки. Проте,

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

загальний брак таких ресурсів спонукає до пошуку внутрішніх резервів підвищення ефективності їх використання через удосконалення інформаційної бази аналізу операційного циклу.

Для прийняття якісних управлінських рішень менеджментом деревообробних компаній, направлених на максимізацію очікуваного ефекту від використання оборотних ресурсів необхідно обґрунтувати науковий та прикладний зміст поняття "операційний цикл" та чітко структурувати основні складові циклу. Так, зі складу оборотних активів виділимо три основні складові – матеріальні ресурси (запаси і поточні біологічні активи); оборотні активи у розрахунках (дебіторська заборгованість за усіма видами, у тому числі забезпечена векселями) та абсолютно ліквідні активи у вигляді грошових коштів, їх еквівалентів та короткострокових фінансових інструментів. При цьому, грошові кошти мають цікавити менеджмент лише у розрізі ймовірного напрямку їх використання, тобто – погашення найбільш строккових зобов'язань.

Таким чином, ключовими складовими операційного циклу є показники інтенсивності використання матеріальних ресурсів, дебіторської та кредиторської заборгованості деревопереробного підприємства, оцінку яких, найбільш доцільним є здійснювати у днях [1, С. 159]. Враховуючи вплив облікового аспекту на формування структури операційного циклу (*DOC*, *duration of the operating cycle*), можна формалізувати методику оцінки його тривалості, як сума тривалості обороту запасів (*DTS*, *duration turnover of stocks*) з різницею від порівняння тривалості обороту дебіторської (*DRT*, *duration receivables turnover*) і кредиторської (*DPT*, *duration payables turnover*) заборгованостей:

$$DOC = DTS + DRT - DPT,$$

де *DTS* – розраховується як частка від ділення середнього залишку запасів і середньоденної собівартості реалізації деревопереробних підприємств в аналізованому періоді; *DRT* – розраховується як частка від ділення середнього залишку дебіторської заборгованості і середньоденної виручки від реалізації продукції деревопереробних підприємств; *DPT* – розраховується як частка від ділення середнього залишку кредиторської заборгованості і середньоденної собівартості реалізації деревопереробних підприємств.

Тут слід зазначити, що в залежності від цілей, які ставляться перед суб'єктом аналізу і підготовки управлінських рішень оцінка операційного циклу може здійснюватись з різним ступенем деталізації у тому числі по окремих номенклатурах запасів, окремих дебіторах і окремих видах поточних зобов'язань, що у свою чергу дозволяє визначити сильні і слабкі місця виробничих програм деревопереробних підприємств.

Використовуючи оцінку тривалості операційного циклу за його складом та в обліковій площині, менеджмент отримує інформацію про стабільність фінансового стану підприємства, чутливість реагування фінансового стану на зміну сили впливу об'єктивних, чи суб'єктивних факторів та запас фінансової стійкості компанії. Адже не завжди підприємство у якого тривалість операційного циклу коротша буде мати кращі параметри спроможності забезпечувати власну господарську діяльність. Дане твердження можна проілюструвати використовуючи умовний приклад (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна оцінка тривалості операційного циклу за його складовими

№ з/п	Показники	Компанія X	Компанія Z	Відхилення (+/-)	
				абсолютне	у %
1	2	3	4	5	6
1	Чистий дохід від реалізації (тис. грн.)	1200,00	1200,00	0,00	0,00
2	Собівартість реалізації (тис. грн.)	750,00	750,00	0,00	0,00
3	Кількість днів у аналізованому періоді	365,00	365,00	0,00	0,00
4	Середня величина запасів (тис. грн.)	500,00	400,00	-100,00	-20,00
5	Середня величина дебіторської заборгованості (тис. грн.)	600,00	800,00	+200,00	+33,33
6	Середня величина кредиторської заборгованості (тис. грн.)	400,00	700,00	+300,00	+75,00
7	Чистий дохід від реалізації за один день (р.1 / р.3) (тис. грн.)	3,29	3,29	0,00	0,00
8	Собівартість реалізації за один день (р.1 / р.3) (тис. грн.)	2,01	2,01	0,00	0,00
9	<i>DTS</i> (р.4 / р.8) (дні)	248,80	199,00	-49,80	-20,00
10	<i>DRT</i> (р.5 / р.7) (дні)	182,40	243,20	+60,80	+33,33
11	<i>DPT</i> (р.6 / р.8) (дні)	199,00	348,30	+149,3	+75,00
12	<i>DOC</i> (р.9 + р.10 – р.11) (дні)	232,20	93,90	-138,3	-59,56

Припустимо, що у двох деревопереробних компаніях, X та Z, однакові обсяги чистого доходу та собівартості реалізації за однаковий проміжок часу. Проте середня величина запасів, дебіторської і кредиторської заборгованості – різні (табл. 1). Загальна тривалість операційного циклу за таких умов менша у підприємства Z на 138,3 дні, або на 59,56 %. Можна було б припустити, що інтенсивність використання ресурсів цього підприємства у операційній діяльності краща, ніж у підприємства X. Але за складовими операційного циклу тривалість погашення дебіторської заборгованості у підприємства Z гірша на 33,33%, а кредиторської заборгованості – на 75,00 %. Через збільшення розриву платіжного балансу підприємства Z стійкість його фінансового стану гірша.

Отже, керуючись обліковим підходом до оцінки інтенсивності використання операційних ресурсів менеджмент деревопереробного підприємства має можливість визначити якісний склад даного показника у розрізі

тривалості погашення дебіторської і кредиторської заборгованості. А це у свою чергу дає інформацію про стійкість фінансового стану та рівень незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування основної діяльності.

Література

1. Гринчуцький В. І. Економіка підприємства / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погрішук / Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.

Годнюк І.В.,

*доцент кафедри обліку і аудиту,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський*

ПОНЯТТЯ КОНСОЛІДОВАНОГО ОБЛІКУ ТА ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Глобалізація бізнесу, вихід його за кордони однієї держави, становлення транснаціональних корпорацій, об'єднання і поглинання нагально потребує наукової розробки з методології консолідованого обліку, його загальних принципів, методів і правил формування консолідованої звітності, а також відповідних методик при визначенні окремих показників об'єднаних товаровиробників. Якщо загальні принципи об'єднання підприємств та складання консолідованої звітності визначені як міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), так і національними (ПСБО), то окремих, галузевих методик консолідації обліку і складання звітності поки що не розроблено. Вищевикладене зумовлює актуальність теми дослідження, його мету та основні завдання дослідження.

Сучасна система консолідованого обліку є внутрішнім «утворенням» корпоративної групи і поєднує в собі «множники» бухгалтерського (фінансового та управлінського) і податкового обліку. Впровадження системи консолідованого обліку в групі підприємств направлено на формування єдиного простору даних для планування діяльності, аналізу отриманих результатів і прийняття відповідних рішень при управлінні постійно розвиваючими інформаційними потоками між консолідованою материнською компанією, дочірніми, асоційованими і сумісно-контролюючими підприємствами у відповідності з галузевою специфікою бізнесу [1].

На наш погляд, консолідований облік заслуговує на окрему складову системи обліку, що поєднує дані бухгалтерського та податкового обліку юридично самостійних осіб, що представлені в обліку та звітності як єдина економічна одиниця (консолідована група).

Створення цілісної системи консолідованого обліку передбачає активне застосування специфічного елемента регулювання бухгалтерського обліку та звітності - облікової політики підприємства.

Мета єдиної облікової політики корпоративної групи - визначити однакове відображення в обліку за міжнародними, національними стандартами бухгалтерського обліку, Податкового та Цивільного кодексів України одних і тих самих фактів господарського життя в різних підприємств-учасниках для того, щоб однаково впливати на балансові статті консолідованої звітності.

Основним завданням єдиної облікової політики корпоративної групи стосовно Податкового кодексу України є мінімізація оподаткування, а стосовно до бухгалтерського обліку - забезпечення дотримання нормативів фінансових коефіцієнтів як умови досягнення максимальної привабливості для інвесторів, банків та інших контрагентів. За допомогою ретельно продуманої єдиної облікової політики можна ефективно управляти фінансовим становищем, вибираючи прийоми, що дозволяють, з одного боку, з максимальним ступенем достовірності відобразити в обліку кожного підприємства факти господарського життя, а з іншого - впливати на деякі показники фінансового стану не тільки одного якогось підприємства, а й всієї корпоративної групи. [4].

Наявність єдиного робочого плану рахунків є обов'язковою умовою отримання узагальнених показників підприємств корпоративної групи. Пропонована система синтетичних рахунків консолідованого обліку спрямована на збір узагальненої інформації щодо інвестицій та розрахунків з материнським підприємством, дочірніми, асоційованими підприємствами, спільно контрольованими та іншим афілійованими особами.

Важливу роль в інформаційному забезпеченні інвесторів, акціонерів та інших зацікавлених користувачів про діяльність корпоративної групи відіграє інформація у консолідованій фінансовій звітності. Консолідована фінансова звітність не заміняє фінансових звітів окремих компаній, але дає об'єктивне й цілісне уявлення про майновий і фінансовий стан групи загалом як єдиної економічної одиниці.

Особливості складання консолідованої звітності в Україні регламентовано НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»; новим НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність», який на відміну від попереднього дозволяє материнському підприємству не подавати консолідовану звітність в разі якщо воно не є емітентом цінних паперів або якщо його материнське підприємство подає консолідовану звітність, яка є загальнодоступною та іншими стандартами.

Мета консолідованої фінансової звітності - це інформування власників, держави і третіх осіб про контрольований капітал, фінансовий стан і результати діяльності корпоративної групи. Достовірність та повнота консолідованої фінансової звітності є основою для залучення інвестицій. Вона містить консолідовані: 1) баланс; 2) звіт про фінансові результати; 3) звіт про рух грошових коштів; 4) звіт про власний капітал; 5) примітки до консолідованої звітності [3].

При здійсненні аналізу вимог національних і міжнародних стандартів щодо процесу консолідації фінансової звітності виявлено, що національні стандарти розглядають вужче коло питань, ніж міжнародні. А саме, НП(С)БО 2 не повністю розкриває всі тонкощі процесу консолідації, а саме не містить окремого визначення терміну «консолідована звітність», не містить процедури втрати контролю материнським підприємством над дочірнім, не містить питання обліку інвестицій. Це, в свою чергу, вимагає розгляду даного положення в одночасному зіставленні його з МСФЗ 27 та надання окремих пропозицій щодо його удосконалення [2,3].

Особливою проблемою, з якою стикаються транснаціональні корпорації при складанні консолідованої фінансової звітності є те, що її складові частини - фінансові звіти структурних підрозділів - виражені у різних валютах. Коли присутні значні коливання курсів, прибутки та збитки можуть досягати значних розмірів для корпорацій, що вклали кошти у статутний капітал іноземних компаній. Тому великого значення набуває питання, яким чином у консолідованій фінансовій звітності відображати курсові різниці, що виникають у зв'язку зі змінами валютних курсів.

Складання консолідованої фінансової звітності сприяє вирішенню таких практично важливих завдань, як: можливість порівняльного аналізу фінансового стану, результатів діяльності й конкурентоздатності різних консолідованих груп; забезпечення ефективних механізмів, що сприяють контролю за діяльністю великих компаній з боку відповідних фінансових і фіскальних органів

Література

1. Бурлакова О.В. Современные методологические проблемы консолидированного учета [Текст] / О.В. Бурлакова. – М. : Бухгалтерский учет, 2008. – 368 с.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 27 «Консолідована та окрема фінансова звітність»/ від 01.01.2012р. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_045 (дата звернення 27.12.2014).
3. Національне положення(стандарт)бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність»/ Наказ Міністерства України №628 від 27.06.2013 р. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13> (дата звернення 27.12.2014).
4. Сіренко С.В. Актуальність та основні облікові аспекти консолідованої фінансової звітності / С. В. Сіренко, К. А. Яровий // Економічний аналіз. – 2013 рік. – Том 14. № 2. – С. 235-239.- Доступно з мережі інтернет: [http://file:///C:/Users/User/Downloads/278-1233-1-PB%20\(2\).pdf](http://file:///C:/Users/User/Downloads/278-1233-1-PB%20(2).pdf) (дата звернення 27.12.2014).

Голинська Уляна,

*студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "бакалавр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ*

СУТЬ ПОНЯТТЯ ТОВАРОПОСТАЧАННЯ

На сучасному етапі розвитку економіки важливою умовою її ефективності є істотне поліпшення постачання в торгової мережі. Від нього в значній мірі залежать задоволення попиту, скорочення часу покупців на придбання товарів, рівень культури обслуговування. Практика показує, що злагоджена організація постачання товарами сприяє розвитку і закріпленню ділових зв'язків з постачальниками, вчасному усуненню недоліків в їхній роботі [3, с. 37].

Товаропостачання в економічній літературі часто ототожнюється з процесом переміщення товарів з сфери виробництва в сферу споживання. Товаропостачання відповідає поняттю руху товару, що охоплює комплекс взаємозв'язаних комерційних і технологічних операцій забезпечення руху товарних мас, воно має забезпечити постачання товарами роздрібною торговою мережі, при мінімальних витратах. Тому постачання торгових товарами слід розглядати в тісному зв'язку з такими технологічними операціями, як приймання, зберігання, підготовка товарів до відпустки і продажу [1, с. 198].

Існує три групи підходів до визначення поняття товаропостачання: сукупність комерційних операцій; постачання та збут; конкурентоспроможність підприємства.

Представники першого підходу Апопій В, Міщук І., Ребицький В., Рудницький С., Хом'як Ю., Герасимчук З., визначили товаропостачання як сукупність комерційних операцій.

Товаропостачання роздрібних торговельних підприємств є необхідною передумовою доведення товарів від виробництва до споживання, задоволення попиту населення та реалізації товарів. Тільки за умови, коли вся товарна маса, закуплена від постачальників торговельним підприємством з метою продажу населенню, буде доведена до пунктів роздрібного продажу товарів в необхідному обсязі та асортименті, можна буде задовольнити попит населення згідно з його грошовими доходами.

Завдяки організованому товаропостачанню торговельні підприємства мають можливість підтримувати повноту асортименту в торгових закладах регулювати рівень і структуру товарних запасів, активно впливати на процеси реалізації товарів. Від організації товаропостачання залежить повнота і стабільність асортименту товарів на роздрібних торговельних підприємствах, розмір товарних запасів, швидкість обігу товарів, розмір витрат з доведення товарів до торговельної мережі, фінансово-економічні показники діяльності торговельних підприємств [3, с. 37].

Інші автори розуміють під товаропостачанням комплекс операцій із закупівлі товарів у різних товаровиробників, оптових посередників та завезення товарів до місць продажу кінцевим споживачам. Однак, даною групою авторів, не в повній мірі досліджено застосування логістичних технологій в організації товаропостачання в торгівлю. Водночас не приділяється увага особливостям ідентифікації товару шляхом використання штрихового кодування. Постачання товарів є процесом досить відповідальним. Він включає комплекс комерційних, організаційних, технологічних операцій, що сприяють досягненню основної цілі – продажу товарів.

Товаропостачання повинне виконувати такі завдання: забезпечувати надходження товарів у потрібне місце і час, у визначеному обсязі та асортименті; максимально задовольняти попит населення, оперативно і з найменшими витратами забезпечувати завезення товарів; реагувати на зміни попиту та кон'юнктури ринку; забезпечувати постачання товарів без проміжних ланок, найкоротшим шляхом.

Постачання товарів повинне передувати: вивчення та прогнозування споживчого попиту; визначення потреб в товарах; виявлення джерел постачання товарів та вибір постачальників; встановлення господарських зв'язків з постачальниками.

В рамках другого підходу товаропостачання визначається з позиції постачання та збуту товарів. Прихильниками цього підходу є Кальченко А., Вачевський М., Гаркавенко С. Платонов В., які під товаропостачанням розуміють комплекс комерційних і технологічних заходів, здійснюваних організаціями і підприємствами, направленими на доведення товарів від виробничих підприємств і оптових баз до магазинів [3, с. 39].

Представник третього підходу Голошубова Н. пропонує розглядати товаропостачання, як необхідність забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Під товаропостачанням вона розуміє забезпечення безперервного функціонування сфери товарного обігу, задоволення попиту населення та конкурентоспроможності підприємств роздрібні торгівлі [2, с. 146].

Товаропостачання роздрібної торгової мережі – це комплекс комерційних операцій із закупівлі товарів у різних товаровиробників, оптових посередників та технологічних операцій, пов'язаних із завезенням товарів до місць продажу кінцевим споживачам.

Під товаропостачанням торгівельної мережі розуміють комплекс послідовних логістичних операцій щодо доведення товарів у торговельну мережу, за допомогою засобів системи штрихового кодування з урахуванням впливу чинників середовища, для забезпечення високого рівня її конкурентоспроможності та задоволення потреб споживачів. Від правильного і безперебійного функціонування товаропостачання залежить вся подальша робота торговельної мережі.

Література

1. Апопій В.В. Організація торгівлі : підручник / В.В. Апопій. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 61 с.
2. Голошубова Н. О. Організація торгівлі : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Н. О. Голошубова. – К. : Книга, 2004. – 560 с.
3. Дерев'яно О. Г. Обґрунтування загальноекономічні стратегії організації та логістика / О. Г. Дерев'яно. – Експрес новини : наука, техніка, виробництво. – № 3. – 1998. – 445 с.

Головачко В.М.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку та фінансів,
Мукачівський державний університет*

КОНТРОЛЬ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ОПЕРАЦІЙ З ІНВЕСТИЦІЙНОЇ НЕРУХОМОСТІ

Теоретичні основи проведення контролю за інвестиційною нерухомістю висвітлені у працях таких вітчизняних науковців як: В.В. Бабича, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, С.Ф. Голова, О.О. Ємця, В.І. Єфіменка, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, Я.Д. Крупки, Є.В. Мниха, А.А. Пересади, О.М. Петрука, М.С. Пушкара, В.С. Рудницького, В.В. Сопка, Н. Ткаченко, М.Г. та ін.

Контроль є одним з найважливіших процесів на підприємстві, адже він здійснюється для досягнення узгодженості й синхронізації зусиль виконавців, виявлення розбіжностей і протиріч у їхній діяльності. Контроль проводиться з метою дотримання законності при здійсненні господарських операцій, виконання певних правил, що регламентують діяльність підприємств і витрачання коштів, сировини та інших ресурсів.

Ефективний розвиток і розповсюдження операцій з інвестиційною нерухомістю, неможливі без належного контролю за цим процесом, який гальмується відсутністю методики проведення контрольних заходів. Проста адаптація методики контрольних заходів інших видів діяльності і відповідних їм організаційних прийомів без урахування специфіки операцій з інвестиційною нерухомістю неефективна, вона підвищує ризик надання помилкової інформації. Відсутність цієї методики ставить під сумнів якість і достовірність операцій з інвестиційною нерухомістю. Розробка методики контролю операцій з інвестиційною нерухомістю можлива лише за наявності теоретичних досліджень, що розкривають механізм проведення системного контролю в умовах дії ринкової економіки.

З точки зору економічної сутності інвестиційної нерухомості, операція формує сукупність процедур, вживаних для збору, обліку і узагальнення інформації про майно та земельні ділянки, а також для планування фінансово-господарської діяльності в рамках реалізації договору по операціях з інвестиційною нерухомістю .

На існуючому етапі здійснення операцій з інвестиційною нерухомістю

традиційний бухгалтерський облік вже не задовольняє вимоги управління даним процесом. Такі вимоги створюють передумови до виникнення нового напрямку діяльності спеціалістів в області контролю господарських операцій, заснованого на синтезі обліку, калькуляції, аналізу, прогнозування, економіко-математичних методів, де система контролю стає повноправним елементом в управлінні діяльністю підприємством.

Контроль за виконанням операцій з інвестиційною нерухомістю повинен здійснюватися ще на стадії укладання угоди по реалізації інвестиційної нерухомості в діяльності кожного суб'єкта господарювання. В цьому випадку керівнику необхідно дотримуватись принципів управлінських рішень. Метою такого рішення є складання виробничої програми, яка забезпечить максимізацію прибутку з урахуванням існуючих обмежень, що характеризують себе як чинники, що обмежують виробництво або реалізацію продукції.

Необхідність посилення внутрішнього та зовнішнього контролю за інвестиційною нерухомістю обумовлюється зростанням нестабільності зовнішнього середовища та ускладненням управління активами. Вчені виділяють два основні види контролю:

Внутрішній контроль - політика і процедури контролю, прийняті управлінським персоналом суб'єкта господарювання з метою забезпечення правильного та ефективного ведення господарської діяльності, збереження

активів, запобігання шахрайству та помилкам, а також виявлення їх, забезпечення точності і повноти облікових записів, своєчасної підготовки достовірної фінансової інформації.

Зовнішній контроль - система процедур та методів контролю, які здійснюють державні органи та незалежні компанії, з метою перевірки правильності облікових процесів на підприємствах.

Під час здійснення внутрішнього контролю інвестиційної нерухомості контролюється:

- правильність ведення первинного та зведеного обліку по руху інвестиційної нерухомості;
- визначення вартості інвестованого об'єкту, метод правильності вибору та доцільності методики нарахування амортизації;

- контроль за використанням, в ході діяльності.

Для більш якісного внутрішнього контролю ми пропонуємо здійснювати такі дії:

- удосконалити методику обліку надходження та вибуття інвестиційної нерухомості у системі аналітичних рахунків, що дозволить спростити систему контролю;

- розробити бухгалтерську модель економічного механізму амортизації, що сприятиме вирішенню проблем фінансового, внутрішньо – господарського контролю амортизаційних процесів та їх податкового аспекту;

- створити картотеки по розміщенню інвестиційної нерухомості, для зовнішніх користувачів.

Зовнішній контроль за інвестиційною нерухомістю спрямований на:

- перевірку правильності віднесення об'єкта до інвестиційної нерухомості;
- правильність віднесення витрат при нарахуванні амортизації на інвестиційний об'єкт;
- дотримання податкового законодавства, щодо обліку інвестиційної нерухомості;
- правильність списання з балансу інвестиційної нерухомості при вибутті.

З вище наведеного випливає, що інвестиційна нерухомість суттєво впливає на діяльність підприємства, оскільки вона є частиною його активів, тому контроль за станом їх збереження, наявності та ефективності використання має бути обов'язковим. Даний контроль повинен бути ретельним, повним, достовірним, обґрунтованим та відповідати чинному законодавству. Ефективна політика внутрішнього контролю та ряд заходів, спрямованих на покращення процесу контролю, для зовнішніх служб дасть змогу удосконалити організацію та методику контролю інвестиційної нерухомості, підвищити їх інформативність і прогнозувати ефективність їх використання на підприємстві в майбутньому.

УДК 331.108

Голуб Г.П.,

студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

АНАЛІЗ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ

Економічний аналіз має велике значення у вирішенні проблем використання трудових ресурсів на сучасному етапі розвитку економіки. До цих проблем передусім відносяться наступні: неефективне використання робочого часу, плінність кадрів тощо.

Мета аналізу кадрового забезпечення – вивчення забезпеченості установи працівниками за складом, структурою, кваліфікацією та характеристиками руху робочої сили.

Основними завданнями аналізу кадрового забезпечення бюджетної установи є:

- вивчення повноти використання робочого часу;
- вивчення інтенсивності руху трудових ресурсів бюджетної установи.

Аналіз здійснюється на основі наступних джерел інформації: даних облікового складу, інших оперативних даних, первинних документів [1].

Недостатнім залишається рівень розробки питань, пов'язаних з інформаційною базою бухгалтерського обліку в бюджетних установах.

Актуальність і науково-практична значимість окреслених проблем зумовили вибір теми дослідження, визначили його мету і завдання.

В умовах автоматизованої обробки інформації інформаційна база бухгалтерського обліку та бухгалтерська інформація використовується більш ефективно, ніж при ручній обробці даних.

Сучасний стан розвитку економіки показує, що всі три види обліку суттєво змінюються, починаючи від методів, які вони використовують і закінчуючи їх методологією, що підтримується діючим законодавством.

Для того, щоб удосконалити облік в установах, особливо по відношенню до оплати праці, рекомендується використати нові методи управління або сучасні технічні засоби з інформаційними системами. Та перш за все необхідно провести корінну реконструкцію технічної та інформаційної бази управління на основі введення сучасної інформаційної системи обліку, контролю, яка б дозволила введення первинної облікової інформації, нагромадження і отримання зведеної інформації та подальший її аналіз для прийняття управлінських рішень.

Вирішення більшості проблем інформаційного забезпечення повинно здійснюватись головним чином за такими напрямками:

- систематизація та спрощення документів;
- раціоналізація документів та їх структури;
- скорочення документообороту;
- комп'ютеризація процесу аналізу та оцінки.

Дослідження трудових ресурсів починається з оцінки забезпеченості установи та її підрозділів

кваліфікованою робочою силою. В результаті такого дослідження визначається склад і структура персоналу підприємства, забезпеченість підприємства окремими категоріями працівників, рух робочої сили, професійно-кваліфікаційний рівень персоналу [2].

Для оцінки забезпеченості установи робочою силою визначаються як абсолютні, так і відносні відхилення від планової потреби в ній.

На підставі аналізу руху робочої сили необхідно розробити заходи, які б мінімізували безпричинне звільнення працівників й розробити заходи щодо усунення причин, що вплинули негативно.

Для підвищення ефективності використання праці та заробітної плати в установі необхідно розробити конкретні заходи щодо забезпечення зростання продуктивності праці бюджетної установи.

Аналізуючи інформаційну базу та кадрову забезпеченість бюджетної установи доцільно використовувати сучасні інформаційні системи і технології підтримки прийняття рішень, упроваджені в діяльність бюджетної установи.

Література

1. Рзаєва Т. Г. Економічний аналіз [Текст] : навч. посібник / Т. Г. Рзаєва. – Хмельницький : ТУП, 2003. – 200 с.
2. Аналіз використання трудових ресурсів та оплати праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/18060203/ekonomika/analiz_zabezpechennya_efektivnosti_vikoristannya_virobnichih_resursiv

Гордієнко М.І.,

*к.е.н., доцент, завідувач кафедри економічного контролю та аудиту,
Сумський національний аграрний університет*

КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПРОФЕСІОНАЛІВ З АУДИТУ – ЗАПОРУКА УСПІХУ БІЗНЕСУ

Певний час термін «професійний бухгалтер» був синонімом терміну «аудитор». Проте згодом було визнано, що бухгалтери, які відповідали ознакам наявності високого рівня знань, навичок та етики, професійного досвіду та які були членами професійних бухгалтерських організацій, що брали на себе відповідальність за постійне підвищення кваліфікації та етичну підготовку під час виконання їх членами професійних обов'язків почали успішно реалізовувати свою компетентність не лише в аудиті, а й працюючи фінансовими директорами, головними бухгалтерами тощо. Міжнародна Федерація Бухгалтерів цей факт закріпила в словнику Кодексу професійної етики, адресуючи його особам, які працюють у бізнесі, державному секторі, освіті тощо [2].

Аудиторська Палата України в свою чергу, рішенням від 27 вересня 2012 року № 257/15 дала роз'яснення, що при застосуванні Кодексу етики та Міжнародних стандартів аудиту терміни «професійний бухгалтер» та «професійний бухгалтер – практик» вживати у наступному значенні: термін «професійний бухгалтер» застосовувати до осіб, які працюють у сферах, пов'язаних з бухгалтерським обліком, аудитом, фінансами та оподаткуванням, та мають відповідну підтверджену кваліфікацію; термін «професійний бухгалтер – практик» застосовувати до аудиторів, які працюють в аудиторських фірмах або надають професійні аудиторські послуги як фізичні особи - підприємці.

На сьогодні, незаперечним є той факт, що в Україні сформувалась і розвивається одна з найважливіших професій у сфері економіки — професія незалежного аудитора. Зацікавлені представники суспільства покладаються на об'єктивність та чесність професійних аудиторів, високу якість їхньої роботи. Тому аудиторам слід обов'язково дотримуватись певної етики.

Аудиторська діяльність — це професійна діяльність, яка має свій етичний кодекс, оскільки особи, що займаються цією діяльністю, зацікавлені у взаємодовірі та високій якості наданих послуг незалежно від поведінки деяких представників цієї професії. Для аудиторів є важливим, щоб їхні клієнти довіряли якості аудиту та інших наданих ним послуг. Етична проблема виникає у випадку, коли аудитору необхідно самостійно зробити вибір. При цьому етичною поведінкою буде така, яка більш корисна та відповідатиме моральним нормам і принципам професійної етики. Задоволення потреби клієнтів — це не кінцева мета аудитора. Аудиторські норми і правила, насамперед, визначаються інтересами суспільства, вони допомагають незалежним аудиторам у підтримці прозорості і реальності фінансової звітності, що подається її користувачам. Консультації з питань управління фінансовими ресурсами суб'єкта підприємництва сприяють їхньому ефективному використанню. Послуги внутрішніх та зовнішніх аудиторів забезпечують упевненість у правильному функціонуванні системи внутрішнього контролю підприємства, що, в свою чергу, посилює вірогідність достовірності фінансової інформації про підприємство.

У професійній сфері існує два етичних аспекти: загальна етика (духовний аспект); професійна етика (практичний аспект).

Загальні етичні принципи визначаються шляхом систематичного вивчення проблеми людського вибору між поняттями про добре і погане, якими керується людина.

Професійна етика визначає загальні приписи щодо ідеальних форм поведінки, та конкретні правила, в яких зазначені неприпустимі форми поведінки працівників відповідних професій. Загальні приписи акцентують увагу на встановлених правил діяльності: вони потребують високого рівня професіоналізму. Дотримання детально розроблених конкретних правил забезпечує дотримання норм і стандартів професійної діяльності. Тому існує необхідність у кодексах професійної етики для конкретних професій, що конкретно визначають критерії поведінки та дозволяють вирішувати конкретні професійні проблеми.

Професія аудитора має свої особливості:

- володіння професійними навичками, набутими під час навчання;
- відповідальність як перед користувачами фінансової звітності, так і перед клієнтами;
- об'єктивність у роботі з клієнтами;

- надання аудиторських послуг, що відповідають найвищим вимогам професійних норм і правил поведінки.

Професійні послуги, це послуги, що потребують бухгалтерських навичок (знань) і виконуються професійним бухгалтером, включаючи послуги з бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування, управлінського консалтингу та управління фінансами [2, с. 119].

Компетентні професійні послуги вимагають обґрунтованих суджень у застосуванні професійних знань та навичок.

Професійну компетентність можна розділити на два окремі етапи: досягнення професійної компетентності; підтримка/збереження професійної компетентності [2, с. 14].

Міжнародний стандарт освіти 4 «Професійні цінності, етика і ставлення» визначає результати навчання, які повинен продемонструвати наприкінці виконання освітньої професійної програми претендент на присвоєння кваліфікації професійного бухгалтера у зазначеній сфері. У стандарті наголошується, що професійна етика важлива як на етапі початкового професійного розвитку, так і протягом безперервного навчання (розвитку) [5].

Підтримка/збереження професійної компетентності вимагає від професійного аудитора постійної обізнаності та розуміння відповідних технічних, професійних і ділових здобутків. Безперервний професійний розвиток забезпечує вдосконалення та підтримку можливості професійного бухгалтера компетентно працювати у професійному середовищі.

Виділяють три сфери компетентності – професійний скептицизм та професійне судження, етичні принципи та дія в суспільних інтересах.

Дії в інтересах суспільства, мають надважливе значення і включають в себе обізнаність та турботу про вплив на публіку; вироблення чутливості до соціальної відповідальності; навчання протягом усього життя; схильність до якості, надійність, відповідальність, оперативність і ввічливість; дотримання законодавства і правил. Таким чином, професійні бухгалтери у відповідній сфері роблять свій внесок у впевненість і довіру до функціонування ринків та економіки в цілому [1].

«Vita sine litteris – mors est!» (лат. Життя без науки – смерть!) – казали древні римляни, які є основоположниками багатьох наук. Часи ідуть, а неписані істини давнини залишаються актуальними і у сьогоденні. Дійсно, яку б професію не опанувала людина, жага до знань, до науки, до самовдосконалення завжди була, є і буде рушійною силою прогресу. А що стосується професії аудитора, який сьогодні є носієм «належної практики», підвищення ефективності та вдосконалення, то питання постійного професійного розвитку набуває подвійної значущості.

У Міжнародному освітньому стандарті 8 «Вимоги щодо компетентності професіоналів з аудиту» зазначено, щоб набути спроможності та компетентності, що вимагаються від професіоналів з аудиту, потрібні додаткові освіта та/або розвиток, що виходять за межі тих, які необхідні для отримання кваліфікації професійного бухгалтера [1, 5].

Компетентність – це виявлена здатність виконувати відповідні ролі або завдання згідно з необхідними стандартами. Якщо спроможності стосуються властивих людям характеристик, що відкривають для них потенційні можливості працювати, то компетентність стосується фактичного прояву діяльності.

Література

1. Зубілевич С.Я. Міжнародні стандарти освіти професійних бухгалтерів: «перезавантаження» [Електронний ресурс] / С.Я. Зубілевич. – Режим доступу: <http://www.iaf.kiev.ua/library/379-msfz-osvity.html>
2. Кодекс Етики Професійних Бухгалтерів, 2009. Міжнародної Федерації Бухгалтерів / Перекл. з англ. за ред. С.Я. Зубілевич. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2010. – 123 с.
3. The UFE Candidates Competency Map. Understanding the Professional Competencies Evaluated on the UFE. – Toronto, 2013. – 118 p.
4. Development and Management of Written Examinations: Based on the Practices of Selected IFAC Member Bodies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifac.org/>.
5. International Education Standards for Professional Accountants [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifac.org/>.

УДК 657

Гоцанюк Я.М.,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

ПРОЦЕС РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ (РОБІТ, ПОСЛУГ) ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Процес реалізації продукції для будь-якого підприємства має особливе значення, оскільки є завершальним етапом кругообігу капіталу і уможливорює подальше функціонування підприємства. У зв'язку із цим, реалізація продукції (робіт, послуг) як об'єкту обліку завжди було приділено значну увагу з боку вчених-економістів, а саме: Бутинця Ф.Ф., Герасимовича А.М., Голова С.Ф., Кужельного М.В., Пархоменка В.М., Сук Л.К., Савченка В.Я., Сопка В.В., Пушкаря М.С. та інших.

Основними завданнями реалізації готової продукції, робіт і послуг є такі:

- забезпечення інформації про обсяг і структуру реалізованої підприємством продукції (робіт і послуг);
- облік і контроль виконання договірних зобов'язань щодо поставки товарної продукції;
- облік нарахування та сплати належних до обсягу реалізації податків та зборів;
- визначення ціни реалізації та фінансових результатів як у цілому за підприємством, так і за окремими

видами продукції, робіт і послуги [1, с. 200].

Важливість процесу реалізації продукції як об'єкта обліку підкреслюється також тим, що дохід, отриманий підприємством в процесі виробництва здобуває грошову форму в процесі реалізації. Реалізація, завершуючи виробничий процес, забезпечує відновлення й розширення виробництва, здійснення розрахунків підприємства за своїми зобов'язаннями (перед бюджетом, персоналом по оплаті праці, постачальниками і іншими контрагентами), а також виявляється фінансовим результатом від реалізації. Якщо отримані кошти від реалізації перевищують собівартість реалізації, то різниця є прибутком, а якщо навпаки, то збитком підприємства.

Оскільки процес реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) є сукупністю операцій з продажу готової продукції чи певного результату робіт кінцевим споживачам, то він обов'язково здійснюється на основі договірних відносин. Але потрібно враховувати, що договір – тільки юридичний факт, тому в бухгалтерському обліку відображаються договірні зобов'язання в момент їх виконання, а не виникнення. При цьому визнання доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) по певному договорі пов'язане з виконанням вимог П(С)БО 15 "Дохід", а саме:

- 1) передача покупцеві ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на продукцію;
- 2) управління і контроль за реалізованою продукцією;
- 3) сума доходу достовірно визначена;

4) упевненість у тому, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод, а витрати, пов'язані з реалізацією продукції, достовірно визначені [2].

Процес реалізації продукції, як і інші господарські процеси, а саме постачання та виробництво, підлягає відображенню в системі бухгалтерського обліку. При цьому бухгалтерський облік кожного господарського процесу вимагає застосування різних бухгалтерських рахунків. Процес реалізації пов'язаний з використанням таких рахунків бухгалтерського обліку: 26 "Готова продукція", 90 "Собівартість реалізації", 70 "Доходи від реалізації", 36 "Розрахунки з покупцями та замовниками", 37 "Розрахунки з різними дебіторами", 64 "Розрахунки за податками й платежами", 79 "Фінансові результати" тощо.

У зв'язку з тим, що процес реалізації продукції (робіт, послуг) тісно пов'язаний з отриманням доходу, то особливу увагу слід приділяти обчисленню податків, зобов'язання по сплаті яких при цьому виникають.

Отже, виходячи із наведеного можна стверджувати, що процес реалізації продукції (робіт, послуг) є важливим об'єктом бухгалтерського обліку і його роль зростає в умовах сучасних конкурентних умовах господарювання, оскільки правильна організація зазначеної облікової ділянки визначає подальшу можливість функціонування будь-якого суб'єкта господарювання.

Література

1. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / В.Г. Швець. – К.: Знання, 2004. – 447 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 15 "Дохід" [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

УДК 657.471.76

Гшовська Ольга,

студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ РОБІТ (ПОСЛУГ)

В умовах ринкової економіки, коли активізувались питання виживання підприємств у конкурентній боротьбі та забезпечення їх платоспроможності, підвищується роль управління діяльністю підприємств в прийнятті оптимальних рішень, в основі яких зосереджена техніко-економічна інформація щодо виконання робіт та надання послуг, витрат на їх надання і рівня цін. Тому, основним завданням постає не просто визначення собівартості, а розрахунок такої ціни, яка в нинішніх умовах роботи підприємства на ринку, могла б забезпечити йому отримання певного прибутку.

Становлення ринку неможливе без глибокого знання багатоваріантних аспектів собівартості, яке викликає реальну зацікавленість підприємств та їх керівників у підвищенні ступеня використання ресурсного потенціалу на основі застосування цих знань для зниження витрат на виконання робіт (послуг).

До складу собівартості виконаних робіт (послуг) входять:

- прямі матеріальні витрати – це вартість матеріалів, які були використані при виконанні робіт (послуг);
- прямі витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи;
- інші прямі витрати – це витрати, що включають в себе: вартість службових відряджень та транспортних витрат персоналу, послуги зв'язку;

– непрямі витрати – це витрати, що включають в себе: оренду будівель, знос основних засобів та нематеріальних активів, оплату праці адміністративного персоналу [1, с. 218].

Дослідження показали, що собівартість робіт (послуг) значною мірою формується без достатнього врахування економічного змісту, призначення й функціональної ролі кожного з окремих видів витрат, а неодноразові зміни складу собівартості і структури витрат дуже часто здійснювалися без достатнього теоретичного обґрунтування. Формування досконалої дієвої системи обліку витрат виробництва, що забезпечує проведення аналізу умов формування собівартості робіт (послуг), дало б змогу істотно покращити як сам процес, так і результат від виконаних робіт (послуг).

Удосконалення організації ведення бухгалтерського обліку нерозривно пов'язано з вирішенням актуальних питань:

- визначенням складу витрат і порядку їх відображення;
- коригуванням витрат на виконання робіт (послуг);
- організацією обліку за центрами витрат, центрами відповідальності.

Чітка побудова обліку підвищує його роль як основного засобу контролю за ефективним використанням матеріальних, трудових і грошових ресурсів підприємства та зниженням собівартості робіт (послуг) [2, с. 12].

Проведення контролю та аналізу обліку формування собівартості робіт (послуг) дає змогу оцінити доцільність роботи підприємства, а також визначити шляхи, що будуть спрямовуватись на підвищення рентабельності, конкурентоспроможності й довготривалої прибуткової діяльності підприємства.

Становлення ринкових відносин в Україні вимагає додаткового дослідження проблемних питань щодо методики та організації обліку й контролю собівартості робіт і послуг, що надаються підприємствами, зокрема:

- вибору найбільш ефективної форми контролю витрат;
- оптимізації джерел інформації та методичних прийомів контролю;
- розробка науково-обґрунтованих заходів для удосконалення методики фінансового контролю витрат та собівартості робіт і послуг.

Контроль за формуванням собівартості, віднесенням витрат на виробництво – одна з найважливіших ділянок контрольної роботи. Науковці виділяють таке основне завдання контролю: встановити наявні порушення щодо достовірності визначення витрат на виробництво та собівартість робіт (послуг), методики їх облікового процесу та розробити заходи впливу для їх ліквідації.

Аналіз собівартості робіт (послуг) має дуже важливе значення. Він дозволяє з'ясувати тенденції зміни даного показника, визначити вплив факторів на його приріст, встановити резерви й можливості зменшення собівартості робіт (послуг) та збільшення прибутку.

Завданнями аналізу собівартості робіт та послуг є:

- встановлення динаміки і ступеня виконання плану із собівартості;
- визначення факторів, що вплинули на динаміку показників собівартості і виконання плану щодо них, величини і причини відхилень фактичних витрат;
- аналіз собівартості різних видів робіт (послуг) та резерви зниження [3].

Надання послуг припускає відповідне ресурсне забезпечення, величина якого впливає на рівень розвитку економіки підприємства, тому кожне підприємство повинно знати, у що обходиться надання послуг і робіт. Робота підприємства пов'язана з певними витратами: праця, засоби праці й предмети праці. Всі витрати підприємства на виконання робіт (послуг) виражені в грошовій формі, утворюють собівартість продукції.

Література

1. Даньків Й. Я. Бухгалтерський облік : підруч. / Й. Я. Даньків, М. Я. Остап'юк. – К. : Знання, 2007. – 469 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підруч. / Ф. Ф. Бутинець. – [7-е вид.]. – Житомир : Рута, 2006. – 22 с.
3. Сніжко О. С. Облік та внутрішній аудит витрат на комунальні послуги: методика і організація (на прикладі підприємств водопостачання та водовідведення): дис. канд. екон. наук : 08.06.04 / Ольга Сергіївна Сніжко. – К, 2006. – 279 с.

УДК 657.424:6501

Григорів Ольга,
*к.е.н., головний бухгалтер, ст. викладач кафедри фінансів,
Данильців Соломія,*
*студент спеціальності "облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника",
м. Івано-Франківськ*

ОБЛІК ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ

Підприємства для забезпечення виробничої діяльності повинні мати в наявності матеріальні цінності. До них відносять запаси сировини, основних і допоміжних матеріалів, запасних частин, будівельних матеріалів, нафтопродуктів малоцінних і швидкозношуваних предметів, та інших цінностей.

Під матеріальними цінностями розуміють активи, що використовуються під час виробництва продукції, споживання, для подальшого продажу, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. Склад, класифікація запасів, їх оцінка та порядок відображення у фінансовій звітності визначено Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" [1].

Положенням визначено, що запаси це активи, які: придбані та утримуються суб'єктом господарювання з метою подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають на підприємстві у процесі виробництва для подальшого продажу продукту власного виробництва; утримуються для споживання на підприємстві під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством.

Відповідно до норми П(С)БО 9 запаси визнаються активом у разі, якщо вони відповідають таким критеріям: є ймовірність надходження економічних вигод на підприємство, пов'язаних з використанням запасів; вартість запасів може бути достовірно визначена [1].

Запаси складають високу питому вагу у складі майна, а також у структурі витрат підприємств при визначенні результатів господарської їх діяльності та фінансового стану.

Для цілей бухгалтерського обліку запаси включають: сировину, основні й допоміжні матеріали, паливо-мастильні матеріали, та інші матеріальні цінності; незавершене виробництво; готова продукція; товарні запаси; малоцінні та швидкозношувані предмети; поточні біологічні активи.

Для обліку матеріальних цінностей призначено 2-й клас плану рахунків "Запаси". По відношенню до балансу – це активні рахунки. За дебетом цих рахунків відображаються залишок матеріалів і їх поступлення, а по кредиту – їх витрачання на виробництво, в реалізацію та інше вибуття.

Згідно Плану рахунків до 2 класу "Запаси" відносять 9 рахунків: 20 "Виробничі запаси", 21 "Поточні біологічні активи", 22 "Малоцінні та швидкозношувані предмети", 23 "Виробництво", 24 "Брак у виробництві", 25 "Напівфабрикати", 26 "Готова продукція", 27 "Продукція сільськогосподарського виробництва", 28 "Товари" [2].

Ведення обліку виробничих запасів забезпечується використанням типових форм первинних документів затверджених Наказом Мінстату України від 21.06.96 р. № 193 "Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів" [3].

Підприємства використовують різні шляхи надходження матеріальних цінностей: купівля у постачальника, у результаті обміну на запаси, безоплатне отримання, внесок до статутного капіталу засновниками підприємства, виготовлення власними силами [4, с. 233].

Вибуття виробничих запасів у суб'єктів господарювання відбувається внаслідок: відпуску запасів у виробництво, реалізації, списанням, обміну на інші активи.

При вибутті запасів на підприємстві можна використовувати такі методи: ідентифікованої собівартості відповідно одиниці запасів, середньозваженої собівартості, собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО), нормативних затрат, ціни продажу [1].

За надходженням та використанням запасів у виробництві постійно здійснюється контроль. Фактична наявність запасів – стан та зберігання перевіряється при інвентаризації. Проведення інвентаризації здійснюється згідно "Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань", затверджених наказом Міністерства фінансів України № 879, від 02.09.2014 р., зареєстровано Міністерством юстиції України 30.10.2014 р. за № 1365/26142. [5]. При цьому обов'язковим є проведення інвентаризації на кінець періоду і визначення за її допомогою фактичного залишку цінностей. Порядок, спосіб, а також терміни контролю за використанням запасів визначаються керівником або власником підприємства.

Для організації бухгалтерського обліку запасів наказом або розпорядженням визначаються: форми первинних документів, які використовуються для оформлення руху запасів, порядок обліку транспортно-заготівельних витрат, метод оцінки вибуття запасів, періодичність визначення середньозваженої собівартості одиниці запасів, правила документообороту, порядок контролю за рухом запасів та відповідальність посадових осіб, порядок аналітичного обліку запасів [4, с. 264].

Оперативний аналіз стану виробничих запасів має двоєдину мету: підтримання величини запасів на рівні, достатньому для забезпечення стабільності і безперервності процесу виробництва та оперативне регулювання відхилень від встановлених нормативів. Дане завдання може бути вирішеним шляхом зіставлення фактичної наявності матеріальних ресурсів із нормативами, які доводяться розрахунковим методом, і визначення дефіцитних і понаднормових залишків матеріальних цінностей, а також цих, що не використовуються у виробництві.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/psbu9/>
2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/plan_sch/
3. Про затвердження типових форм первинних облікових документів з обліку сировини та матеріалів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN349.html
4. Бухгалтерський облік та оподаткування : навч. посібник / За ред. Р. Л. Хом'яка, В. І. Лемішовського. – Львів: Бухгалтерський центр "Ажур", 2010. – 1220 с.
5. "Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань", затверджено наказом Міністерства фінансів України № 879, від 02.09.2014 р., зареєстровано Міністерством юстиції України 30.10.2014 р. за № 1365/26142 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>

УДК 657.01:65.016.7

Гринчишин Я.М.,

*к.е.н., доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання,
Львівська державна фінансова академія*

ВАЖЛИВІСТЬ ПРИНЦИПУ КОНСЕРВАТИЗМУ В УМОВАХ АНТИКРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВ

Виникнення кризових ситуацій на підприємствах, що відбувається під впливом постійних змін та ускладнення середовища, потребує застосування ефективного антикризового фінансового менеджменту в широкому його розумінні. Широке розуміння антикризового управління передбачає його спрямованість не лише на виведення підприємств з кризового стану, усунення наслідків кризи, а в першу чергу здійснення дій попереджувального характеру, які, пом'якшуючи дію негативних чинників, сприяють більш гнучкій адаптації підприємства до несприятливих умов зовнішнього середовища.

Російський вчений Ковальов В.В. під фінансовим менеджментом розуміє систему дій щодо оптимізації балансу господарюючого суб'єкта. Саме в балансі, на його думку, прямо або побічно, знаходять відображення всі операції підприємства, що мають вартісне вираження, баланс задає і структуру фінансового менеджменту, як

наукового знання і специфічної практичної діяльності. Таким чином, грамотне, кваліфіковане управління фінансами підприємства значною мірою ґрунтується на високому професійному розумінні бухгалтерського обліку, логіці процедур і уявленні, що реалізуються в рамках облікової системи, змістовного сенсу її кінцевого продукту - фінансової звітності [1, с. 12].

Події, пов'язані з світовою фінансовою кризою, спричинили поштовх дискусій серед науковців у сфері бухгалтерського обліку, особливо щодо його концептуальних засад. Значна їх частина відзначає кризу теоретичних основ бухгалтерського обліку та необхідність їх вдосконалення і модернізації. Діагностування проблем теорії бухгалтерського обліку, на думку Белової О.Л., неможливе з використанням вузькопрофесійного фрагментарного знання, а вимагає мультидисциплінарного підходу [2, с. 14]. Тому дослідження теоретичних принципів бухгалтерського обліку, виходячи з їх антикризового спрямування, є доцільним.

Одним з фундаментальних і найважливіших принципів бухгалтерського обліку є принцип консерватизму. Згідно з цим принципом, активи або доходи не повинні бути завищені, а зобов'язання чи витрати - занижені. Консерватизм є певним ступенем обережності при формуванні професійних суджень, необхідних при розрахунках в умовах невизначеності.

Основним інтересом використання принципу консерватизму в системі обліку є намагання створити певний вартісний буфер для осіб, що приймають рішення, шляхом недооцінки активів та прибутку [3, с. 99].

Потенційна вигода облікового консерватизму полягає в тому, що він може зменшити ступінь інформаційної асиметрії для зовнішніх користувачів фінансової звітності. Дослідження підтверджують його прямий зв'язок з інвестиційною активністю та залученням зовнішнього фінансування (зокрема банківських кредитів). Кредитна криза змушує банки бути більш обережними в оцінці кредитоспроможності позичальників [4].

Прикладом застосування принципу обачності в бухгалтерському обліку, є створення забезпечень (резервів). Вони створюються для захисту підприємства від вірогідних і передбачуваних ризиків економічних втрат і загрози негативних наслідків інших ймовірних подій.

Дослідження, проведені в останні роки іранськими вченими, показують, що використання консервативних процедур у підготовці фінансової інформації призводить до зниження рівня корпоративного банкрутства [5, с. 79].

Незважаючи на те, що консервативний облік має ряд переваг, даний принцип, починаючи з 2010 року відповідно до Концептуальних основ для підготовки та подання фінансової звітності, як спільного проекту між Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB) і Радою зі стандартів бухгалтерського обліку (FASB), не є частиною якісної характеристики бухгалтерської інформації. Згідно з цими Концептуальними основами, основними якісними характеристиками корисної фінансової інформації є актуальність і точне подання. Відбулося зміщення інтересу з консервативного обліку до бухгалтерського обліку з використанням справедливої вартості.

Однак, після світової фінансової кризи з'явилася значна кількість критичних наукових публікацій щодо застосування концепції справедливої вартості та необхідності повернення до принципу обачності. Критика відмови від принципу консерватизму була також отримана від інвесторів, політиків та регуляторів. У зв'язку з цим, Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності в даний час переглядає і поновлює свої Концептуальні основи і є можливість, що позиція щодо використання обачності (консерватизму) теж буде переглянута.

Література

1. Ковалев В.В. Финансовый менеджмент-1. Учебное пособие по Программе подготовки а аттестации профессиональных бухгалтеров - 1. Базовый курс / В. В. Ковалев. - Изд. Дом БИНФА, 2009. - 141 с.
2. Белова Е. Л. Кризис теории бухгалтерского учета: пути решения / Е.Л. Белова // Современный бухучет. - 2009. - № 10. - С. 13-17.
3. Легенчук С.Ф. Управлінські аспекти застосування консерватизму в бухгалтерському обліку / С.Ф. Легенчук // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. - 2009. - № 3. - С. 96-104.
4. Balakrishnan K. The Effect of Accounting Conservatism on Corporate Investment during the Global Financial Crisis / K. Balakrishnan, R. L. Watts, L. Zuo. - MIT Sloan Research Paper No. 4941-11, January 8, 2015 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ssrn.com/abstract=1952722> (дата звернення 04.03.2015 р.).
5. Moridipour H. Conditional Conservatism and Level of Bankruptcy / H. Moridipour, Z. Mousavi and F. Darash. - Euro-Asian Journal of Economics and Finance. Volume 2, Issue 1, January, 2014. - P. 79-85.

УДК 658.783:334.716

Данч Н.І.,

студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ЗАПАСІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Для здійснення процесу виробництва та іншої господарської діяльності необхідні предмети праці - сировина, матеріали, комплектуючі вироби, паливо тощо, з яких або за допомогою яких виготовляється продукція, виконуються роботи, надаються послуги. Такі предмети праці називаються *запасами*. Вони займають особливе місце у складі майна і домінуючу позицію у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. Запаси є складовою частиною групи матеріальних ресурсів, які формують економічні ресурси [1, с. 59].

Запаси - це оборотні активи підприємства, які використовуються переважно в одному операційному циклі діяльності підприємства або в період одного року. Запаси становлять основу виготовленої продукції та сприяють процесу її виготовлення або поліпшують властивості готової продукції [2, с. 98]. Суть запасів науковці трактують по

Визначення запасів

№	Джерело	Визначення поняття "запаси"
1	Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" [3]	активи, які: – утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва готової продукції з метою подальшого продажу; – утримуються для потреб управління підприємством
2	Б. О. Анікін	сировина, матеріали, комплектуючі вироби і готова продукція становлять матеріальні цінності, що очікують промислового або особистого споживання
3	Л. Каніщенко	наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, готова продукція, товари та інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та надання послуг для задоволення потреб населення
4	В. Є. Ніколайчук	сукупність засобів виробництва, що зберігаються у відповідних господарських структурах, як сфери виробництва, так і сфери збуту
5	І. Ю. Палагін	кількість матеріалів, товарів та інших матеріальних об'єктів, що є в даній точці (наприклад, на складі, прилавку, робочому місці) в даний момент часу
6	А. Н. Родніков	матеріальна продукція, що чекає вступу в процес виробничого чи особистого споживання або в процес продажу

Джерело: побудовано на основі [4].

Оцінюючи наведені вище визначення запасів, можна стверджувати, що найбільш точно їх характеризує Л. Каніщенко, оскільки орієнтується на причини створення та вказує на місце знаходження, це означає, що різні види запасів можуть використовуватися в різний проміжок часу.

Б. О. Анікін у визначенні запасів не включає усі їх складові, а саме товари та незавершене виробництво. Тобто дане визначення можна вважати неповним.

В. Є. Ніколайчук розглядає запаси щодо місця їх знаходження, вказуючи, що вони є засобами сфери виробництва та сфери збуту. І. Ю. Палагін розглядає запаси за місцем зберігання в певному проміжку часу. А. Н. Родніков тлумачить поняття "запаси" з точки зору їх призначення. На думку автора, визначення поняття "запаси" повинно враховувати декілька факторів для повного його розкриття: місце знаходження запасів; причини створення запасів; призначення запасів [4].

Відповідно П(С)БО 9, за структурою запаси поділяються на сировину і матеріали, поточні біологічні активи, МШП, незавершене виробництво, готову продукцію і товари [3]. *Сировина і матеріали* – ресурси, що потребують подальшої переробки в цільовий продукт, ресурси первинної обробки, напівфабрикати, різні за складом, структурою, властивостями, формою, призначенням речовини необхідні для виробництва [1, с. 232]. *Поточні біологічні активи* – активи, до яких відносяться сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання [3]. *Малоцінні та швидкозношувані предмети* – предмети, що використовуються у процесі виробництва не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він не більше одного року [5, с. 294]. *Незавершене виробництво* – це сукупність напівфабрикатів, деталей, комплектування, що перебувають на стадіях переробки в цільовий продукт, а також продукція, що не пройшла технічного випробування [3]. *Готова продукція* – продукція, що пройшла всі стадії переробки на даному підприємстві, відповідає усім технічним параметрам та відправлена на склад де очікує реалізації [1, с. 232]. *Товари* – матеріальні цінності, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу [3].

Виходячи з вищевказаних авторами тлумачень можна узагальнити визначення "запаси" – ресурси підприємства, які зберігаються для продажу за умов звичайної господарської діяльності або перебувають у процесі виробництва продукції (товарів, робіт, послуг) чи утримуються для споживання у виробничому процесі, а також для управління підприємством.

У процесі господарської діяльності підприємства запаси забезпечують безперервний процес виробництва і є основою для формування економічних ресурсів. Таким чином це обумовлює необхідність їх наявності на складах у господарюючих суб'єктів. А раціональне використання даних активів є важливою запорукою діяльності підприємств, незалежно від їх галузевої приналежності, що обумовлюється ефективною системою ведення бухгалтерського обліку запасів.

Література

1. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: навч. посіб. для вищої школи / І. Б. Садовська – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 688 с.
2. Гарасим П. М. Курс фінансового обліку: навч. посіб. / П. М. Гарасим, Г. П. Журавель. – К.: Знання, 2012. – 566 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. № 87 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
4. Логвин О. О. Поняття та сутність запасів у логістичній системі виробничого підприємства / О. О. Логвин. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: chrome-extension://oemmnndcbldboiebfnladdacbfmadadm/http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Uproz_2013_12_58.pdf&P21DBN=UJRN&Z21ID.
5. Огійчук М. Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами / М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін. / За ред. проф. М. Ф. Огійчука. – К.: Алерта, 2011. – 1042 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРОДУКЦІЇ ОВОЧІВНИЦТВА

В Україні набирає обертів діяльність суб'єктів господарювання з вирощування продуктів рослинництва в теплицях та тепличних комплексах. Глобалізація інформаційного простору забезпечила запозятливих власників та керівників підприємств новітніми технологіями краплинного зрошення росту плодово-овочевих культур як в умовах ґрунтового вирощування, так і в умовах використання гідропоніки. Проте, вирощування овочевих культур має низьку операційних ризиків, чи не найбільшим з яких, є ризик втрати урожаю через низьку якість управління процесами реалізації на підприємствах, які тільки виходять на дрібнооптовий чи роздрібний ринок сільськогосподарської продукції. Адже серйозну конкуренцію таким виробникам складають імпортовані продукти овочівництва з Китаю, Туреччини, Єгипту, Іспанії та Греції [1, с. 164-169]. Окремі виробники з цих країн уже міцно закріпились під відомими брендами на оптовому ринку України і поглинули його більшу частину.

Одним з дієвих способом забезпечити розширення сегменту реалізації власних овочевих є укладання угод франчайзингу з подібними компаніями. Такі угоди можуть забезпечити підприємствам, які тільки-но освоюють вкрай складний ринок, успішне здійснення проекту вирощування і реалізації продукції овочівництва [2, с. 47-52]. За такої форми співпраці франчайзер (компанія, яка володіє торговим брендом) складає для франчайзі (виробника овочів) операційний план. Франчайзер, який успішно побудували свій власний бізнес, швидше за все забезпечує успіхом своїх франчайзі. Він має стимул розвитку таких підприємств, оскільки, чим краще працює франчайзі, тим більше грошовий потік від розширення бізнесу на нових ринках. З точки зору франчайзі, підприємство отримує в управленні бренд компанії з детальними настановами про те, як забезпечити ефективне управління активами та операційною діяльністю. Виробникам-початківцям не доводиться турбуватися про нарощування власного ім'я та репутації.

Такий підхід до управління реалізацією продукції овочівництва може бути ефективним за умов дотримання низьки організаційних аспектів. Зокрема, нами визначено три основних етапів, які повинні передувати укладанню угоди франчайзингу.

По-перше – власний капітал франчайзі має бути якісно структурований за ліквідністю, оскільки, більшість компаній з іменем йдуть на співпрацю, якщо власний капітал підприємства розміщено у мобільні активи. Від якісної структури капіталу може залежати спосіб та розмір оплати за умовами франчайзингу.

По-друге – слід детально проаналізувати фінансову звітність та усі пропозиції оплати за умовами франчайзингу. Надзвичайно висока франшиза на фоні низького рівня фінансової стійкості може свідчити про бажання власника бренду використати ресурси підприємства, а не бажання забезпечити спільний успіх. Надзвичайно низька пропозиція по франшизі, може свідчити про низьку підтримку з боку головного офісу. Ймовірно франчайзер не надаватиме належної уваги розвитку таким партнерам.

По-третє, укладаючи угоду слід вивчити не тільки успішний досвід підприємств, які з працюють з франчайзером, але й невдалі проекти. Основним завданням є встановлення достатнього рівня зацікавленості власника бренду, у вивчанні та аналізу причин невдалої реалізації таких угод у минулому, оскільки це забезпечує ефективне управління новими угодами.

Узагальнюючи сказане, акцентуємо, та тому, що ефективність управління процесом реалізації продукції на підприємствах, які займаються овочівництвом у теплицях та тепличних комплексах може бути підвищена за рахунок використання конкурентних переваг відомих гравців на оптовому ринку шляхом брендуння власної продукції. Такий нестандартний підхід до управління збутом, забезпечує збільшення його обсягів та можливість більш точного планування очікуваного доходу, що надзвичайно важливо для продукції овочівництва з коротким терміном реалізації та високими ризиками втрат від псування. Окрім того, потенційний конкурент перебирає на себе клопоти з просування продукції невеликих тепличних комплексів і створює протекцію на ринку. Звичайно ж, при цьому підприємство втрачає норму дохідності на одиницю обсягу випуску через необхідність сплачувати франшизу, проте збільшує обсяг реалізації і як наслідок, збільшує маржинальний дохід в цілому по підприємству.

Література

1. Логоша Р. В. Світовий ринок овочів та місце на ньому України / Р. В. Логоша // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки : зб. наук. пр. / редкол. : Макаренко П. М. (відп. ред.) та ін. – Полтава : ПДАА. – 2010. – Вип. 1 (6), Т. 1. – 2013. – С. 164–169.
2. Гамаровська Н. Р. Франчайзинг як ефективний спосіб ведення бізнесу / Н. Р. Гамаровська // Західноукраїнський науковий вісник: Матеріали Міжрегіональної науково-практичної конференції "Соціально – економічний розвиток України та регіонів". – Івано-Франківськ: ГО "ЗУНТ", 2012. – Вип. 5. – С. 47–52.

АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ РИЗИКІВ ІНВЕСТУВАННЯ У ПРЕДМЕТИ АНТИКВАРІАТУ

Інвестиції у предмети антикваріату виступають альтернативою серед інших способів захисту не тільки для збереження коштів, але й з метою їх примноження. Історично доведено, що всякий раз, коли спостерігаються тенденції валютної нестабільності чи інфляції, висококласні предмети антикваріату не лише зберігають свою цінність, але і зростають в ціні.

Так, за показниками щорічного офіційного звіту аукціонного дому Sotheby's, консолідовані продажі після кризового 2009 року почали в нормуватись: у 2010 році цей показник становив 4,8 млрд. \$, у 2011 р. – 5,8 млрд. \$, а у 2012 р. – 5,4 млрд. \$ [1].

Інвестиції у предмети антикваріату мають свої переваги та недоліки, які слід враховувати при прийнятті рішень. Отже, до переваг інвестування в антикваріат, можна віднести наступні:

1. Предмети антикваріату мають міжнародну цінність, а отже їх вартість вимірюють у найбільш стабільних світових валютах, що дозволяє захистити кошти від інфляції, оскільки ціни на антикваріат на пряму не залежать від економічних та політичних коливань [2].

2. Отримання духовного, морального й естетичного задоволення з приводу володіння предметами антикваріату та причетності до історичних подій (до моменту вигідного продажу чи виникнення потреби у фінансових ресурсах).

3. Інвестор має змогу уникнути зобов'язань перед третіми особами, щодо зберігання коштів у банку.

Однак, поряд і з перевагами вкладів у предмети колекціонування в Україні, існує і низка недоліків:

1. Неоднозначність в питанні ліквідності антикваріату як інвестиційного інструмента. Потрібно завжди пам'ятати, що в кризовий період ймовірність миттєвого обміну антикваріату на гроші є незначною.

2. Ризик інвестування у підробки (інформаційний ризик). Полягає у асиметричності інформації на даному ринку: покупець не завжди володіє інформацією про бажаний предмет на тому ж рівні, що і продавець, що змушує його довіряти останньому. Також значну роль відіграє і той факт, що на пошук ідентичного предмета на даному ринку може піти багато часу [3].

3. Ризик володіння. Полягає у юридичному аспекті володіння антикварним виробом. Наприклад, можливість виявлення повноправних власників антикварного виробу, незалежно від наявності усіх супроводжуючих документів.

4. Ризик одержання ціни нижчої за купівельну. Такий ризик може бути спричинений модонаслідувальним характером купівлі антикваріату, тобто на ринку антикваріату існують певні тренди, в які варто «потрапити» власникам старовинних речей, з метою одержання максимальної матеріальної вигоди.

Водночас, для ефективного вкладання коштів у предмети антикваріату, інвестор повинен володіти достовірною та повною інформацією. Таке інформаційне забезпечення можливе за рахунок вивчення різноманітних каталогів, які випускають суб'єкти продажу предметів антикваріату [4]. Інформація, що наведена в них дозволить інвестору проаналізувати доцільність вкладання коштів, шляхом вивчення динаміки зміни цін як на окремі предмети, так і на певні їх категорії. Однак, при інвестуванні у високоартісні предмети антикваріату, доцільно здійснювати їх експертизу, що знизить ризики придбання фальсифікатів.

Найбільш популярними предметами інвестування на ринку антикваріату виступають твори відомих майстрів живопису та скульптури, а також предмети сакрального мистецтва. Під час прийняття рішень, щодо інвестування у цей чи інший предмет, слід враховувати, що ціна на них формується під впливом таких факторів: автентичність, унікальність, вік, стан збереження. Водночас, найбільш перспективними об'єктами інвестування, які принесуть надприбуток у майбутньому можуть бути такі артефакти, що не обов'язково належать до предметів антикваріату, але стануть цінними у зв'язку з історичними подіями і увійдуть до складу культурних цінностей. Наприклад, предмети пов'язані з історичними подіями під час Революції гідності в Україні, які на даному етапі коштують доволі символічно, проте з плином часу їх історична цінність, а відтак і ціна зростатиме.

Отже, інвестування у предмети антикваріату може розглядатись як один з провідних способів збереження та примноження коштів. Проте, для прийняття рішень інвестори повинні проводити аналіз переваг та можливих ризиків, використовуючи надійне інформаційно-аналітичне забезпечення з врахуванням усіх факторів впливу.

Література

1. Офіційний сайт Аукціонного дому Sotheby's [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sothebys.com/en.html>
2. Тиравский В. Время – деньги [Електронний ресурс] / В. Тиравский. Статус. Экономические известия. Ноябрь, 2010. – № 44(162). – Режим доступу: <http://statuspress.com.ua/nisha/vremya---dengi.html>
3. Швець В.Е. Антикваріат як об'єкт інвестування в Україні / В.Е. Швець // Вісник ЛНУ імені Івана Франка. Серія економічна. – Львів, 2007. – №37/2. – С. 423-425.
4. Швець В.Е. Ринок антикваріату в Україні, як об'єкт економічного аналізу Вісник ЛНУ імені Івана Франка. Серія економічна. – Львів, 2004. – №33. – С. 60-65.

ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА ТА СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ

В умовах ринкової економіки основним в діяльності кожного підприємства є отримання максимального прибутку. З розвитком конкуренції на ринку та зниженням норми прибутку перспективи розвитку підприємства значною мірою залежать від поведінки витрат та управління ними. Вміння планомірно і раціонально керувати витратами в періоди погіршення кон'юнктури ринку підвищує шанси на виживання.

Дослідження ефективного управління витратами особливо важливе в умовах інфляції, оскільки дані про теперішні витрати постійно потрібно співставляти з даними про майбутні витрати. Рівень витрат є важливим показником оцінки роботи кожного підприємства. Тому сьогодні дослідження питання управління витратами виробництва та формування собівартості продукції підприємства є актуальними.

Витрати були і залишаються важливою економічною категорією, яка характеризує ефективність використання ресурсів суб'єктами господарювання. В умовах ринкової економіки вони набули особливого значення. Важливою умовою успішної діяльності підприємств є досягнення оптимального рівня витрат на виробництво, внаслідок чого зростає конкурентоспроможність продукції та стане реальним досягнення довгострокового економічного зростання продуктивності підприємств [1, с. 28-35].

Облік витрат організовується відповідно до галузевих методичних рекомендацій по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції (робіт, послуг). Але навіть в межах однієї галузі кожне підприємство має суттєві особливості в технології і організації виробництва, оскільки на його діяльність впливають тип виробництва, склад та структура калькуляційних статей, і це не може не враховуватись при організації аналітичного обліку витрат.

Формування витрат виробництва є основним і одночасно найбільш складним елементом організації та розвитку виробничо-господарського механізму підприємств, охопленого системою обліку. Саме від його ретельного дослідження та успішного практичного застосування буде залежати рентабельність виробництва і окремих видів продукції, виявлення резервів зниження собівартості продукції, визначення цін на продукцію, розрахунок економічної ефективності від впровадження організаційно-технічних заходів, а також обґрунтування рішень стосовно виробництва нових видів продукції [2, с. 130].

Облік витрат на виробництво необхідно розглядати як сукупність взаємопов'язаних послідовних, організаційних, логічних, розрахункових операцій і процедур формування інформації про витрати. В цьому обліковому процесі здійснюється первинний облік, групування, систематизації інформації, а також калькулювання собівартості [3, с. 187-189].

В процесі виробництва всі понесені витрати повинні бути зафіксовані в первинних документах. Всі документи повинні бути заповнені без порушень, тому що вони призводять до викривлення облікової інформації та втрати її цінності для облікового персоналу суб'єкта господарювання. Також виникає потреба у групуванні і систематизації даних первинних документів у журналах 5 і 5А, оскільки лише узагальнені дані можуть дати цілісне уявлення про результати виробничо-фінансової діяльності підприємств, які в підсумку відображаються в їхній звітності.

На практиці в основному використовують такі методи обліку витрат та калькулювання собівартості продукції: позамовний, попроцесний, нормативний і простий. Метод позамовної калькуляції полягає в обліку витрат за конкретним видом продукції, яка замовлена за договором. Попроцесний метод передбачає облік витрат однорідного виду продукції у великій кількості. Нормативний метод обліку витрат здійснюється при плануванні за нормами витрат в розрізі кожної статті витрат. Простий метод калькулювання передбачає облік витрат за фактичними витратами з урахуванням витрат на основну, побічну та супутню продукцію [3, с. 191].

У системі показників, що характеризують ефективність виробництва, одне із провідних місць належить собівартості продукції. У ній як у синтетичному показнику відбиваються всі сторони виробничої й фінансово-господарської діяльності підприємства: рівень використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, якість роботи окремих працівників і керівництва в цілому.

Собівартість продукції є якісним показником, в якому концентровано відображаються результати господарської діяльності підприємства, його досягнення і резерви. Чим нижча собівартість продукції, тим більшою є економія праці, краще використовуються основні фонди, матеріали, паливо, тим дешевше виробництво продукції обходиться як підприємству, так і суспільству в цілому.

Відповідно до положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" собівартість реалізованої продукції складається з: виробничої собівартості продукції, виготовленої протягом року, нерозподілених постійних загальновиробничих витрат, наднормативних виробничих витрат [4].

Під формуванням собівартості продукції, потрібно розуміти систему обліку витрат за калькуляційними об'єктами і сукупність способів розрахунку собівартості калькуляційної одиниці.

Отже, витрати відіграють важливу роль у здійсненні фінансово-господарської діяльності підприємства. Від того наскільки раціонально підприємство буде використовувати технічні, матеріальні та трудові ресурси буде залежати успіх фірми. Дані обліку витрат на виробництво продукції використовуються для визначення результатів діяльності структурних підрозділів і підприємства в цілому, фактичної ефективності організаційно-технічних заходів, спрямованих на розвиток і вдосконалення виробництва, для планово-економічних і аналітичних розрахунків.

Література

1. Давидович І.Є. Управління витратами : навчальний посібник / І.Є. Давидович. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 320 с

2. Атамас П.Й. Управлінський облік : навчальний посібник, 2-ге вид. / П.Й. Атамас – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 440 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік : навчальний посібник / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: П.П. “Рута”; 2002. – 471 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318, із змінами та доповненнями.

УДК 657:331.2

Дубницька М.І.,
студент спеціальності “облік і аудит” ОКР “магістр”,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника”,
м. Івано-Франківськ

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Облік праці і заробітної плати є одна із найважливіших і складних ділянок роботи, що потребують точних і оперативних даних. У складі виробничих витрат оплата праці складає до 40 % всіх витрат і значно впливає на формування фінансових результатів діяльності підприємства.

Розрахунок заробітної плати є дуже відповідальною й трудомісткою роботою, яку треба виконати за короткий термін між наданням інформації та виплатою працівнику.

Теоретичні та методологічні аспекти удосконалення обліку оплати праці розглянуто у роботах А. В. Калини, Л. А. Панкової, О. О. Терещенка та ін.

Для більшості населення заробітна плата втратила свою відтворювальну та стимулювальну функції і фактично перетворилася на різновид соціальних виплат, не пов'язаних з кількістю, якістю та кінцевими трудовими результатами. При цьому, її рівень у нашій країні значно нижчий порівняно з розвиненими державами світу [1, с. 269].

На деяких підприємствах наявні неофіційні поза облікові нарахування й виплати заробітної плати працівникам без сплати встановлених законодавством податків і платежів, так звана заробітна плата “у конвертах”. На це слід звернути увагу, і цей момент також потребує вдосконалення існуючих підходів бухгалтерського обліку.

На нашу думку одним з важливих питань реформування бухгалтерського обліку заробітної плати є вдосконалення діючої моделі аналітичного обліку, оскільки дані аналітичного обліку відіграють важливу роль, характеризуючи розміщення та склад персоналу за місяцями його використання, відпрацьований і невідпрацьований час, обсяг продукції, виконання норм продажів, фонд заробітної плати і його структуру.

Від того, як організований облік оплати праці на підприємстві залежить якість, справедливість, повнота і своєчасність розрахунків з робітниками з оплати праці [2, с. 143].

Облік праці та її оплати, як найбільш трудомістку ділянку роботи на нашу думку потрібно механізувати, так як це дасть змогу своєчасно одержати точну інформацію про витрати фонду заробітної плати, матеріального заохочення, про стан розрахунків із працівниками та фондами.

Застосування інформаційних технологій дадуть нам можливість більш точно, якісніше та швидше обробляти велику кількість інформації.

Також, ми вважаємо доцільним було б перейняти досвід з питань оплати праці країн з розвинутою економікою, а саме:

- оклад кожного працівника встановлювати індивідуально;
- один раз на рік оклади робітників переглядати;
- оклад повинен об'єктивно відображати заслуги та напрацювання працівника;
- оплата праці нових працівників повинна бути дещо меншою, оскільки незалежно від кваліфікації незнання обстановки зменшує віддачу.

На нашу думку основне завдання обліку і аудиту розрахунків підприємства по заробітній платі – знайти оптимальний рівень таких витрат, який зміг би забезпечувати і прибутковість підприємства і достатню мотивацію працівників.

Формування високоефективної системи оплати праці для підприємств різних галузей економіки має базуватися на ефективному організаційно-економічному механізмі оплати праці. Виходячи з теоретико-методологічного дослідження, що нові форми власності вимагають пошуку нових підходів до формування матеріальної зацікавленості працівників, необхідно розробити та побудувати такий організаційно-економічний механізм удосконалення оплати праці, який би відображав взаємозв'язки рівня оплати праці з результатами діяльності підприємства, трудового внеску в них конкретного працівника з урахуванням державної політики регулювання і розподілу матеріальних благ [3, с. 176].

Облік праці та заробітної плати має бути організований таким чином, щоб сприяти підвищенню продуктивності праці, повному використанню робочого часу, а також правильному обчисленню чисельності працівників для обліку заробітної плати з метою оподаткування.

Отже, впровадження внесених пропозицій з удосконалення обліку праці та її оплати дозволить спеціалістам підприємства використати такі засоби в організації систем оплати праці працівників, які, з одного боку, забезпечать високий рівень заробітку особливо тим, хто сумлінно ставиться до праці, з іншого боку, стимулюватимуть досягнення тих цілей, які поставило перед собою підприємство.

Література

1. Калина А. В. Економіка праці / А. В. Калина. – К. : КНЕУ, 2004. – 340 с.

2. Панкова Л. А. Сучасна криза оплати праці / Л.А. Панкова // Економічний вісник. – О. : АТЗТ І РЕНТТ, 2002. – 357 с.
3. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2004. – 268 с.

УДК 657.1:005

Єршова Н.Ю.,
к.е.н., доцент кафедри економічного аналізу та обліку,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

РОЗВИТОК СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Американська асоціація фахівців з управлінського обліку (ІМА), виділивши етапи еволюції управлінського обліку в розвинених країнах, зазначає, що після 1995 р. цілі і завдання управлінського обліку концентруються на управлінні цільовими результатами на основі ефективного використання ресурсного забезпечення, застосування методів прогнозування, оцінки, планування та контролю збалансованих оціночних показників, управління організаційними інноваціями і капіталізацією знань, а також управління за цілями і результатами [1]. Мінливість навколишнього середовища і необхідність пошуку способів виконання прогностичної функції управлінського обліку зумовили виділення і подальший розвиток його напрямку - стратегічного управлінського обліку.

Стратегічний управлінський облік має історію розвитку, проте відсутня єдина точка зору серед науковців щодо дати його виникнення чи етапів становлення як закордоном, так і на Україні. Систематизація та узагальнення поглядів науковців та фахівців на зміст поняття «стратегічний управлінський облік» дозволило виділити три основні групи, які уточнюють сутність стратегічного управлінського обліку на етапах його розвитку (таблиця 1).

Таблиця 1

Систематизація та узагальнення поглядів науковців та фахівців на зміст поняття «стратегічний управлінський облік» (авторська розробка)

Група	Цільова спрямованість характеристик трактувань сутності стратегічного управлінського обліку	Автори концептуальних підходів до предметної області стратегічного управлінського обліку
I	Стратегічний управлінський облік – засіб забезпечення інформацією підтримки стратегічних рішень; загальної конкурентної стратегії організації; окремих бізнес-стратегій	K.R Summons, R. Cooper, R.S. Kaplan, M. Bromwich, Lord, G. Nortin, B. Говіндараджан; А.М. Кінг; K. Ward; Н.А. Бреславцева; В.С. Ткач, І.Н. Богата
II	Стратегічний управлінський облік – інформаційна система для достатнього і своєчасного забезпечення всіх рівнів управління плановою, фактичною й прогнозною інформацією з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень завдяки її оперативному й деталізованому збору, систематизації й аналізу	В. Ryan, Е. Britton, K. Waterston, О.Є. Ніколаєва, О.В. Алексєєва, П.Й. Атамас, І.Н. Богата, С.В. Крилов, В.Е. Керімов, С.Б. Сулоєва, Є.Є. Землякова, Г.О. Партин, А.А. Пилипенко
III	Стратегічний управлінський облік, використовуючи зовнішню і внутрішню інформацію, не тільки забезпечує потреби виробництва, маркетингу, досліджень та розробок, але й передбачає аналіз діяльності з урахуванням довгострокових цілей, використовує методи отримання інформації про вирішальні чинники успіху: якість, інновації, час тощо з метою оптимізації стратегії розвитку підприємства	В.А. Маняєва. М.А. Вахрушина, М.І. Сідорова, Л.І. Борисова, А.В. Глущенко, Е.Н. Самєдова, А. О. Фатенок-Ткачук, К. П. Замойська, В.Р. Шевчук

Порівняльний аналіз наукової та спеціальної літератури дозволяє встановити основні напрямки, які характеризують стратегічний управлінський облік: вихід за межі внутрішньої орієнтованості управлінського обліку та отримання інформації про конкурентів; визначення залежності між теперішнім стратегічним позиціонуванням компанії та очікуваним з використанням управлінського обліку; отримання конкурентної переваги за рахунок аналізу засобів скорочення витрат та/або підвищення ступеню диференсації продукції компанії за рахунок ланцюжка цінностей та оптимізації факторів витрат [2].

Групування приведених визначень свідчить, що низка авторів вважає основним акцентом при визначенні стратегічного управлінського обліку його зовнішню орієнтацію.

На основі вивчення, систематизації та узагальнення існуючих поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців із стратегічного управлінського обліку з використанням компаративно-історичного підходу нами сформовані наступні етапи (хвилі) його розвитку з моменту зародження до теперішнього часу (рисунок 1). Запропонована періодизація етапів (хвиль) розвитку стратегічного управлінського обліку ґрунтується на систематизації, дослідженні та критичному аналізі різних точок зору авторів, а також враховує розвиток суспільних відносин [3, 4]. Перша хвиля розвитку стратегічного управлінського обліку (1981–1998 р.р.) припадає на момент переходу до інформаційного суспільства, що супроводжується поширенням у розвинених країнах інформаційних технологій, інформаційної індустрії, конкуренцією.

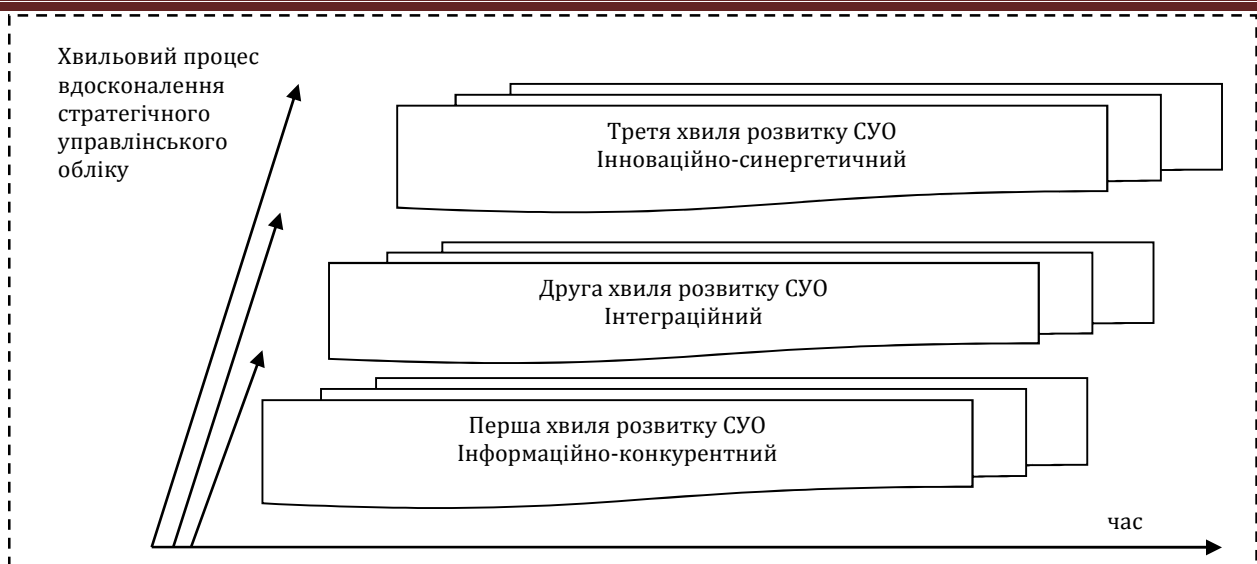

Рис. 1. Динаміка хвильового розвитку стратегічного управлінського обліку (СУО) (авторська розробка)

На цей часовий період припадає також розвиток стратегічного менеджменту. Удосконалення облікових технологій наприкінці ХХ століття надало поштовх до формування сучасних концепцій управлінського обліку: стратегічних технологій планування, бюджетування й аналізу, а також та розвитку інструментарію стратегічного управлінського обліку. Назва даного періоду розвитку стратегічного управлінського обліку, що пропонується, зумовлена тим, що в умовах прояву багатоаспектності інтересів конкуруючих сторін стратегічний управлінський облік розглядається як засіб забезпечення інформацією підтримки загальної конкурентної стратегії організації, дослідження зовнішнього середовища.

Друга хвиля розвитку стратегічного управлінського обліку припадає на кінець ХХ століття – перше десятиліття ХХІ століття і супроводжується прискореним розвитком НТП, гіперконкуренцією, підвищенням рівня ризиковості зовнішнього середовища, глобалізацією та розвитком комунікацій. Даний вид обліку розглядається як інформаційна система для достатнього і своєчасного забезпечення всіх рівнів управління плановою, фактичною й прогнозною інформацією з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень завдяки її оперативному й деталізованому збору, систематизації й аналізу. Назва періоду розвитку стратегічного управлінського обліку, що пропонується, зумовлена тим, що облік розглядається не тільки як інформаційне забезпечення конкурентної стратегії, але як інтегрована на всіх рівнях управління інформаційна система для достатнього і своєчасного забезпечення їх (рівнів) плановою, фактичною й прогнозною інформацією з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Третя хвиля розвитку стратегічного управлінського обліку (2010 р. – до теперішнього часу) пов’язана з побудовою та розвитком інноваційних економік (які, за висловлюваннями багатьох вчених, здатні забезпечувати стійкий розвиток національних економік); революцією в цифрових технологіях; інтернаціоналізацією економічних систем, мегаконкуренцією. Назва періоду розвитку стратегічного управлінського обліку, що пропонується, зумовлена тим, що стратегічний управлінський облік, наряду з традиційними завданнями, використовує методи отримання інформації про вирішальні чинники успіху: якість, інновації з метою підтримки конкурентної стратегії. Досягнення конкурентних переваг в інноваційній економіці має прямий зв’язок з інформацією, яку представляє стратегічний управлінський облік. В такому ракурсі синергізм це здатність підвищувати рівень інформаційної підтримки стратегічного управління.

На основі дослідження генезису поглядів щодо сутності стратегічного управлінського обліку та запропонованих хвиль його розвитку під стратегічним управлінським обліком пропонуємо розуміти синергетичну інформаційну систему оцінки стратегічних викликів зовнішнього середовища і внутрішнього потенціалу підприємства з метою отримання та подання ємної стратегічної інформації, спрямованої на розробку і реалізацію стратегії підприємства.

Розширення горизонтів облікового простору і вимог до його організації на сучасному (стратегічному) етапі обумовлює появу низки завдань, постановка та реалізація яких дозволить вирішити проблеми і збільшити ефективність стратегічного управлінського обліку в цілому. Враховуючи складність та інваріантність рішень означених завдань, на нашу думку, їх практична реалізація можлива тільки за допомогою вироблення єдиного комплексного підходу до стратегічного управлінського обліку, який зв’яже його окремі елементи в єдиний системний механізм.

Література

1. Колесников С. “Экономический учет”, или Что такое “управленческий учет” в современном понимании / С. Колесников // Управление компанией. – 2002. – № 8. – С. 15–18.
2. Coad A. Smart work and hard work : explicating a learning orientation in strategic management accounting Management Accounting Research / A. Coad. — 1996, December, P.387-408.
3. Современная экономическая наука / под ред. Н.Н. Думная, И.П. Николаева. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 534 с.
4. Сербиновский Б. Ю. О содержании терминов “инновационная экономика”, “новая экономика” и “экономика знаний” / Б. Ю. Сербиновский, О. С. Захарова // Научный журнал КубГАУ. – 2010.

Жук О.І.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
Гойсан О.В.,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ

У ринкових умовах господарювання взаємовідносини між підприємствами мають характер грошових розрахунків. Розрахунки між підприємствами – це одна з необхідних складових розширеного відтворення. Вони опосередковують розподіл і перерозподіл суспільного продукту, перехід його з товарної форми в грошову, і навпаки. Розрахунки ґрунтуються на економічній базі кругообігу коштів в процесі виробництва. Саме для нормального функціонування всіх ланок підприємства необхідно мати достовірну інформацію про дебіторську заборгованість в системі розрахунків з покупцями.

На кожному етапі економічного та політичного розвитку в Україні та в світі відбувалися істотні зміни у трактуванні поняття "дебіторська заборгованість" [1, с. 25].

Сучасне трактування поняття "дебіторська заборгованість" з'явилося ще у VIII ст. н.е. Е. Дегранж, Дж. Дзаппи зробили значний внесок, адже вони почали розглядати дебіторську заборгованість як один з показників, що характеризує фінансовий стан підприємства – показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед іншими підприємствами [2, с. 247].

С. І. Корецький дає відмінне від попереднього визначення дебіторської заборгованості: "взаємовідносини двох осіб, що укладають угоду, можна подати двома латинськими термінами: "дебет" (винен) і "кредит" (вірить комусь). Так, у разі, коли особа, яка позичає комусь кошти, вірить – це кредит, і тоді вона іменується кредитором, особа, яка одержує позику, стає винною – це дебет, і тоді вона іменується дебітором".

Дебіторська заборгованість, на думку Дубровської Є.В. – неоплачені юридичними та фізичними особами послуги з транспортування вантажів та/або вилучені кошти з кругообігу підприємства, що мають документальне підтвердження, яке надає право на отримання боргу в вигляді грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [3].

Автори фінансового словника Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. дають визначення заборгованості як сумі фінансових зобов'язань чи грошового боргу, яка підлягає погашенню. Майже ідентичним є поняття заборгованості в економічному словнику, а саме як сума невиконаного зобов'язання, несплаченого боргу [4, с. 80].

Цікавий підхід до тлумачення дебіторської заборгованості у закордонних авторів. Так, accounts receivable (анг.) поряд із дебіторською заборгованістю має такі варіанти перекладу: рахунки до отримання, рахунки дебіторів, дебітор за розрахунками. Зокрема, як зазначають Д. Стоун та К. Хітчінг: дебіторська заборгованість має назву "рахунки до отримання", а дебітори – це особи, які винні гроші за товари і послуги, вже одержані, але не оплачені ними [2, с. 248].

Професори Гарвардського університету Зві Боді і Роберт К. Мертон визначають дебіторську заборгованість як "рахунки до отримання", зазначаючи, що це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству).

Західні економісти розглядають дебіторську заборгованість як цілісну категорію, яка включає "кредитну політику" та "політику управління дебіторською заборгованістю". Так, наприклад, Дж. Ван Хорн взагалі розглядає дебіторську заборгованість як кількісний результат, що виникає у результаті реалізації кредитної політики підприємства, а Барт Едвардс, у своїй книжці "Кредитний менеджмент" взагалі розкриває поняття "дебіторська заборгованість", суто як термін, який використовується тільки в обліку [2, с. 248].

Систематизувавши усі розглянуті визначення поняття "дебіторська заборгованість" у спеціальній економічній літературі, Цегельник Н.І. пропонує згрупувати думки вітчизняних та зарубіжних фахівців за ознаками, що наведені в на рис. 1 та рис. 2.

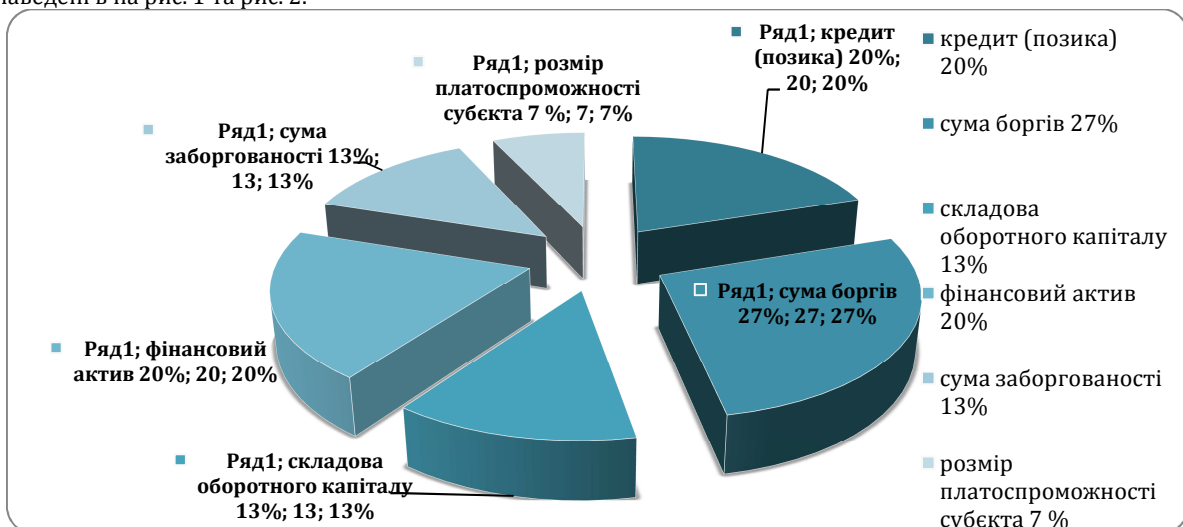

Рис. 1. Аналіз критеріїв сутності поняття "дебіторська заборгованість" у вітчизняній економічній літературі

Джерело: [2, с. 249]

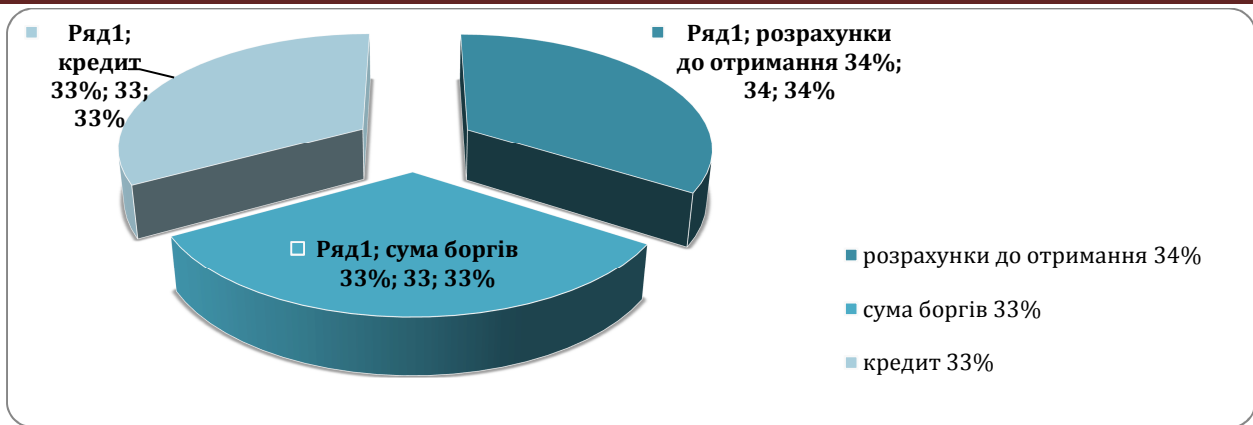

Рис. 2. Аналіз критеріїв сутності поняття "дебіторська заборгованість" у зарубіжній економічній літературі

Джерело: [2, с. 250]

З рис. 1. видно, що більшість вітчизняних науковців – 27 % схиляється до думки, що дебіторська заборгованість – це сума боргів. Інша група авторів віддає перевагу що це фінансовий актив (20 %), або кредит (позика) (20 %). З наведених визначень бачимо, що поняття "дебіторська заборгованість" в Україні ще трактується як сума заборгованості, складова оборотного капіталу, а також як розмір неспроможності суб'єктів.

Дані рис. 2. свідчать, що і за кордоном не існує єдиного визначення щодо дебіторської заборгованості. На думку зарубіжних фахівців (34 %), дебіторська заборгованість – "рахунки до отримання", тобто це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству). Інші зарубіжні науковці вважають, що це сума боргів (33 %) та кредит (33 %).

З наведених визначень, як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, можна зробити висновок, що поняття "дебіторська заборгованість" має певні і однакові ознаки: сума боргів та кредит [2, с. 250].

Отже, наведені трактування поняття "дебіторська заборгованість" підтверджують те, що існують певні розбіжності у визначенні даного поняття. В основному вчені розглядають дебіторську заборгованість, як суму боргів, які винні підприємству юридичні або фізичні особи та які виникли у результаті господарських взаємовідносин з ними чи "рахунки до отримання", тобто це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації (підприємству).

На основі проведеного дослідження, щодо визначення поняття "дебіторська заборгованість", ми пропонуємо наступне твердження, а саме: дебіторська заборгованість – це фінансовий актив підприємства, який є борговим зобов'язанням для юридичної чи фізичної особи, яка придбала товари, роботи чи послуги на умовах договору і зобов'язана його сплатити на вимогу підприємства-продавця.

Література

1. Матицина Н.О. Фінансова політика підприємства як інструмент управління дебіторською заборгованістю / Н.О. Матицина // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 7. – С. 25–28.
2. Цегельник Н.І. Обліковий аспект дебіторської заборгованості в системі розрахунків з покупцями / Н. І. Цегельник // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 4(62). – С. 247–251.
3. Дубровська Є.В. Управління дебіторською заборгованістю підприємств вантажного автотранспорту: автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.04 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Є.В. Дубровська; Укр. держ. акад. залізн. трансп. –Х., 2010. – 19 с.
4. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – К. : Т-во "Знання", 2002. – 566 с.

УДК 338.27

Жук Ольга,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
Чукурін Лілія,
студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника",
м. Івано-Франківськ

РОЛЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ЕФЕКТИВНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

У сучасних умовах функціонування підприємств, ефективна система управління витратами є ключовим фактором стабільності розвитку і надійності підприємства, оскільки прийнятний рівень витрат дає йому конкурентну перевагу перед фірмами-конкурентами.

Підвищення конкурентоспроможності за рахунок оптимізації витрат є актуальною для більшості підприємств, оскільки практично будь-яке підприємство функціонує в умовах високої конкуренції. Ефективно

побудована система управління витратами і комплекс заходів щодо їх зниження може значною мірою допомогти підприємству досягти високого рівня конкурентоспроможності.

Актуальність питання щодо управління витратами пов'язана з тим, що в умовах глобалізації господарських зв'язків, заострення конкуренції, підвищення швидкості техногенних змін, диференціації попиту управління витратами неможна розглядати тільки як засіб зниження витрат на виробництво і збут продукції, у зв'язку з тим, що це може призвести до зниження конкурентоспроможності підприємства в довгостроковому періоді. У зв'язку з цим виникає необхідність розробки ефективної системи стратегічного управління витратами на підприємстві, що забезпечує реалізацію конкурентної стратегії підприємства. В процесі управління витратами, необхідно визначити, як впливає зміна їх розміру на ефективність діяльності господарюючого суб'єкта.

Багато вітчизняних вчених займалися вивченням питання пов'язаного з ефективним управлінням витратами, зокрема такі науковці як І. Давидович, Л. Нападівська, В. Лебедев, Ф. Бутинець, А. Козаченко.

Управління витратами загальноприйнято використовувати для досягнення таких основних цілей: отримання максимального прибутку, покращення фінансового стану підприємства, підвищення конкурентоздатності підприємства і його продукції, зниження ризику банкрутства.

Процес управління витратами на виробництво продукції підприємства носить комплексний характер і передбачає вирішення питань формування витрат на продукцію, як окремих її видів так і усієї сукупності; встановлення продажних цін по кожному виробу і визначення їх рентабельності; виявлення і практичне застосування резервів зменшення собівартості продукції; здійснення порівняння фактично понесених витрат із запланованими.

Управління витратами на виробництво і реалізацію продукції – це складний процес, який означає по своїй сутності управління всією діяльністю підприємства, так як він охоплює всі сторони виробничих процесів, які відбуваються на фірмі. Цьому процесу притаманні такі функції, як прогнозування і планування витрат, організація і координування витратами, регулювання витрат, облік і контроль затрат, їх аналіз.

До основних принципів управління витратами належать:

- використання системного підходу до управління витратами;
- забезпечення зниження розміру витрат і водночас збереження якості продукції;
- управління витратами протягом всіх стадій життєвого циклу виробу;
- недопущення витрат понад встановлених норм;
- удосконалення інформаційного забезпечення про рівень витрат;
- застосування прогресивних методів зниження витрат [1].

Отже, підводячи підсумок можна сказати, що всім підприємствам необхідно налагодити ефективну систему управління витратами, завдяки цьому вони можуть максимізувати свої прибутки, що в принципі є основною метою діяльності більшості підприємств. Але також слід зазначити, що шляхи які будуть обрані для зниження собівартості продукції, не повинні негативно впливати на споживачів цієї продукції, тобто якість продукції буде залишатися незмінною.

Література

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік : навчальний посібник / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: П.П. "Рута"; 2002. – 471 с.

Заячківська О.В.,

*к.е.н., доцент кафедри фінансів і економіки природокористування,
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне*

ПОРЯДОК СКЛАДАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Реформування бухгалтерського обліку та фінансової звітності у державному секторі з урахуванням вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку розпочато в Україні ще у 2007 році.

За цей час питанням реформування бухгалтерського обліку в державному секторі займалося багато науковців, зокрема: С.М. Альошин, І.А. Андреев, М.Т. Білуха, А.М. Белов, Є.М. Бойко, С.Ф. Голов, Р.Т. Джога, А.Г. Зверев, С.Я. Зубілевич, С.О. Левицька, Т.Г. Мельник, Н.М. Позняковська, С.В. Свірко та інші.

Об'єкт роботи полягає в аналізі відповідності складання консолідованої фінансової звітності за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку в державному секторі.

Протягом семи років реформуванню бухгалтерського обліку була присвячена низка рішень уряду, якими затверджені Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки [1], Стратегія застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні [2] та Стратегія модернізації системи управління державними фінансами [3]. Враховуючи законодавство, яке стосується реформуванню бухгалтерського обліку, в Україні було прийнято 19 національних стандартів бухгалтерського обліку на відміну від 26 міжнародних.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 102 «Консолідована фінансова звітність» виділяють консолідовану фінансову звітність та загальну консолідовану фінансову звітність суб'єктів державного сектору, яка складається Державною казначейською службою України з метою отримання інформації про загальний майновий стан та результати діяльності суб'єктів державного сектору та бюджетів [4, 5, 6]. На відміну від національного стандарту, у міжнародній практиці за консолідовану фінансову звітність відповідають два міжнародних стандарти, а саме: МСБОДС 6 «Консолідовані фінансові звіти та облік контрольованих суб'єктів господарювання» [7] та МСБОДС 22 «Розкриття фінансової інформації про загальних державних сектор» [8].

За НП(С)БОДС 102 [4] консолідована фінансова звітність складається шляхом впорядкованого додавання показників фінансової звітності контрольованих суб'єктів державного сектору до аналогічних показників фінансової звітності контролюючого суб'єкта державного сектору. При складанні консолідованої фінансової звітності підлягають виключенню:

а) сальдо та операції між суб'єктами державного сектору в межах економічної групи та отримані в результаті нереалізовані доходи;

б) нереалізовані втрати в результаті операцій в межах економічної групи, за винятком випадків, коли їх можна відшкодувати.

При складанні консолідованої фінансової звітності наводяться усі статті (рядки) форм фінансової звітності, можуть не наводитись статті (рядки) форм фінансової звітності, за якими у суб'єктів державного сектору економічної групи відсутні показники. Фінансові звіти контролюючого суб'єкта господарювання, що використовуються при складанні консолідованих фінансових звітів, як правило, складаються на ту саму дату балансу. Консолідовані фінансові звіти складаються з використанням єдиної облікової політики для подібних операцій та інших подій за схожих обставин. Якщо неможливо застосувати єдину облікову політику, то про це повідомляється у примітках до консолідованої фінансової звітності [4, 9].

Що стосується загальної консолідованої фінансової звітності, то вона включає консолідований баланс, консолідований звіт про фінансовий результат, консолідований звіт про рух грошових коштів, консолідований звіт про власний капітал. Їх формування здійснюється шляхом впорядкованого додавання показників консолідованої фінансової звітності контролюючих суб'єктів державного сектору та бюджетів [4]. Загальна консолідована фінансова звітність складається за показниками консолідованої фінансової звітності з використанням такої ж облікової політики, у такому ж порядку та на таку саму дату як і консолідовані фінансові звіти.

Крім вищезазначеного, розкриттю у примітках до консолідованої фінансової звітності підлягає перелік контрольованих суб'єктів державного сектору, із зазначенням: найменування, країни та місця реєстрації і місцезнаходження; короткого опису основної діяльності; найменування контролюючих суб'єктів державного сектору іншої економічної групи, від яких отримувались активи для покриття витрат з реалізації їх цілей, обсяги цих активів і не використані (або не повернені) залишки на кінець звітного періоду. Також висвітлюються причини, з яких показники фінансової звітності контрольованих суб'єктів державного сектору не включено до консолідованої фінансової звітності [4, 9].

Отже, в цілому національні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектору відповідають основі міжнародних, однак деякі істотні відмінності між ними існують. Вдосконалення відмінностей потребують подальших досліджень.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки»: за станом на 16.01.2007 р., № 34, із змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1136.35.0>.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні»: за станом на 24.10.2007 р., № 911-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/911-2007-%D1%80>.
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії модернізації системи управління державними фінансами»: за станом на 17.10.2007 р., №888-р, із змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/888-2007-%D1%80>.
4. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку в державному секторі 102 «Консолідована фінансова звітність»: за станом на 24.12.10 р., № 1629, із змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0087-11>.
5. Мащенко К.С. Проблеми стандартизації фінансової звітності суб'єктів господарювання державного сектора / Мащенко К.С. // Науковий вісник : Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 2. – С. 37-40.
6. Воськало Н.М. Порівняльна характеристика національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору / Воськало Н.М. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.4. – С. 258-263.
7. МСБОДС 6 «Консолідовані фінансові звіти та облік контрольованих суб'єктів господарювання» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buhgalter911.com/Res/MSBODS/MSBODS.aspx>.
8. МСБОДС 22 «Розкриття фінансової інформації про загальних державних сектор» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buhgalter911.com/Res/MSBODS/MSBODS.aspx>.
9. Свірко С.В. Консолідована фінансова звітність суб'єктів державного сектору за МСБОДС : теоретичні положення та методичні підходи / Свірко С.В. // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. Праць. – К. : КНЕУ, 2011. – Вип. 17. – С. 341-347.

**ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ
РЕЗУЛЬТАТІВ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ**

З прийняттям в Україні національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку постала необхідність розробки методології обліку та методики визначення фінансових результатів діяльності, орієнтованої на міжнародний досвід та національні традиції. Але вивчення зарубіжної методології обліку доходів і фінансових результатів діяльності та її адаптація до вітчизняних умов - процес досить складний і не завжди вдалий.

Проблеми обліку, пов'язані з формуванням фінансових результатів діяльності, постійно знаходились в центрі уваги вчених-економістів.

Значний внесок у розвиток теорії бухгалтерського обліку, зокрема дослідження питань обліку доходів і фінансових результатів діяльності, зробили українські вчені: О.С. Бородкін, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, А.М. Герасимович, З.В. Гуцайлук, М.Я. Дем'яненко, Г.Г. Кірейцев, М.М. Коцупатрий, М.В. Кужельний, В.Г. Лінник, В.Б. Моссаковський, Ю.І. Осадчий, П.Т. Саблук, В.В. Сопко, Л.К. Сук, М.Г. Чумаченко, Л.С. Шатківська, В.П. Ярмоленко та ін.

Відповідно до чинного Плану рахунків для обліку фінансових результатів використовують рахунки 79 "Фінансові результати" та 44

"Непокріті збитки". Якщо рахунок 79 "Фінансові результати" є номінальним і на кінець звітної періоду закривається (сальдо немає), то рахунок 44 "Непокріті збитки" є пасивом і його сальдо відображається в балансі.

Величина фінансового результату визначає можливість подальшого розвитку підприємства (розширення виробництва, впровадження нових прогресивних технологій) та створює запас фінансової стійкості, який дозволяє підприємству оперативно реагувати на зміни у ринковій економіці.

До 2012 року фінансові результати визначались та відображались у звіті про фінансові результати згідно з П(с) БО 3 "Звіт про фінансові результати" відповідно до поділу за видами діяльності, однак з набуттям чинності НП(с)БО 1 у звіті про фінансові результати з 1 квітня 2013 року такого поділу не передбачається. Відповідно до НП(с) БО 1 у формі № 2 "Звіт про фінансові результати" розкривається інформація про доходи, витрати, прибутки, збитки, та сукупний дохід підприємства за звітний період.

Отже система обліку фінансових результатів є необхідною та важливою частиною управління, обліку і аналізу підприємства, основною метою якого є пошук резервів підвищення прибутку. Фінансовий результат є однією з найважливіших економічних категорій, яка узагальнює усі результати господарської діяльності та надає комплексну оцінку ефективності цієї діяльності.

Література

1. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні: Навчально-практичний посібник / С. Ф. Голов. – Дніпропетровськ, ТОВ "Баланс-Клуб", 2010. – 768 с.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир: ПП "Рута", 2011. – 688 с.

Зозуляк М.М.,
асистент кафедри обліку та фінансів,
Мукачівський державний університет

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ДІАГНОСТИКИ КРИЗИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА**

Виникнення кризових явищ в економіці загалом негативно позначається і на роботі окремих підприємств. Тому за таких умов особливого значення набуває діагностика кризи розвитку підприємства на ранніх стадіях виникнення проблем у процесі антикризового управління. Як складова інформаційного забезпечення вищезазначеної діагностики, бухгалтерський облік у системі управління діяльністю підприємницьких структур відіграє важливу роль, а надто коли йдеться про нестабільність та хиткий стан соціально - економічного середовища.

На сьогодні наукова економічна література щодо концептуальних засад діагностики кризових явищ у діяльності підприємства представлена працями І.О. Бланка, Л.О. Лігоненко, О.О. Терещенка, О.І. Пушкаря, А.М. Поддєрьогіна, А.М. Штангрета та ін. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить також і про широкий спектр наукових інтересів вітчизняних науковців (таких як О.М. Костіна, О.Є. Майборода, В.В. Вольська, Я.М. Гринчишин, Л.Б. Іванова, Г.О. Надьон, П.І. Гайдучський та ін.) щодо з'ясування ролі та значення бухгалтерського обліку в системі антикризового управління суб'єктів господарювання.

Однак якщо теоретико - методологічні основи антикризового комплексу заходів достатньо широко розглянуті в науковій літературі в теорії менеджменту, фінансів, економічного аналізу, то методика обліку за умов

антикризового управління висвітлюється найчастіше тільки в окремих аспектах. А тому розгляд даного питання залишається актуальним і надалі.

Найперше варто з'ясувати, що таке діагностика кризи розвитку підприємства і чому облік посідає важливе місце в інформаційному забезпеченні проведення такої діагностики. Зокрема, як зазначає Л.О. Лігоненко, діагностика кризи розвитку підприємства – це система ретроспективного, оперативного і перспективного цільового аналізу, спрямованого на виявлення ознак кризового стану підприємства, оцінку загрози його банкрутства та подолання кризи [6, с.55]. Діагностика кризи визнається одним із необхідних етапів процесу антикризового управління, оскільки саме її результати дають змогу визначити глибину кризи, її масштаби, реальність та очікуваний час виникнення ситуації банкрутства, оцінити можливості підприємства щодо подолання кризи та прогнозування його подальшого розвитку.

Інформаційне забезпечення вищезгаданої діагностики являє собою сукупність зовнішньої та внутрішньої інформації про результати роботи і перспективи підприємства. А тому важливе значення у формуванні внутрішньої інформаційної бази дослідження має власне бухгалтерський облік (як у фінансовому, так і в управлінському аспектах).

Зокрема, фінансова звітність забезпечує користувачів інформацією для прогнозування, порівняння та оцінки можливостей підприємства щодо отримання прибутку; для оцінки ефективності використання ресурсів; для комплексного аналізу показників діяльності в межах антикризового управління.

Важливо також належно оцінювати значення первинної (оперативної) інформації (наприклад, про фінансові зобов'язання підприємства, його дебіторів, наявні товарно – матеріальні запаси та інші ліквідні цінності, джерела отримання доходів, склад поточних витрат тощо), яка формується в системі управлінського обліку і повинна враховуватися при визначенні обліково - аналітичної бази для проведення антикризової діагностики діяльності та розвитку підприємства. І якщо з формуванням фінансово – звітних показників все здебільшого зрозуміло, то щодо організації внутрішньої управлінської роботи може виникати ряд запитань. Саме тому доцільно наголосити на необхідності вироблення чіткої технології контролю інформації у сфері управлінського обліку на етапі підготовки та формування інформаційного продукту для розробки антикризових заходів. Подібна технологія, на думку деяких вчених, повинна включати такі основні моменти, як:

- організація надходження оперативної управлінської інформації до керівництва;
- організація руху первинної інформації між структурними підрозділами підприємства;
- визначення суттєвості інформації для спеціалістів з антикризового управління;
- визначення джерел важливої інформації для оцінки та діагностики кризових явищ на підприємстві;
- вирішення проблемних питань із забезпечення своєчасності надходження оперативної інформації до керівництва, необхідної для прийняття ефективних стратегічних управлінських рішень тощо [1, с.302].

Таким чином, підсумовуючи викладений матеріал дослідження, варто наголосити на тому, що необхідною умовою для правильної діагностики кризової ситуації на підприємстві та виходу з неї є раціональний збір та ефективне опрацювання вихідної інформації, а також оперативний аналіз роботи підприємства, що стає можливим тільки при належній організації системи бухгалтерського обліку. Окрім цього, необхідно не лише виробити загальну методику опрацювання внутрішньої та зовнішньої інформації, але й забезпечити можливість для застосування цієї методики для вирішення конкретних специфічних проблем, і таким чином вивести бухгалтерський облік на якісно новий інформаційний рівень антикризового управління діяльністю підприємства. Глибоке аналітичне осмислення цієї думки є запорукою не тільки об'єктивної оцінки зробленого, а й реального прогнозування на перспективу.

Література

1. Антикризисное управление : учебн. / под ред. Э.М. Короткова. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 432 с.
2. Бланк И.А. Антикризисное финансовое управление предприятием / И.А. Бланк. – К. : Ника-центр, 2006. – 672 с.
3. Вольська В.В. Бухгалтерський облік як складова системи управління підприємством // В.В. Вольська // Економіка АПК. – 2012. – №8. – С. 48-52.
4. Гайдуцький П.І. Роль бухгалтерського обліку в попередженні економічних криз / П.І. Гайдуцький, В.М. Жук // Економіка України. – 2012. – № 12. – С. 72-82.
5. Іванова Л.Б. Основні завдання бухгалтерського обліку в антикризовому управлінні суб'єкта реального сектора економіки // Л.Б. Іванова // Економіка і регіон. – 2011. – № 4(31). – ПолтНТУ. – С. 198-202.
6. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством : навч. пос. / Л.О. Лігоненко, М.В. Тарасюк, О.О. Хіленко. – Київ: КНТЕУ, 2005. – 377 с.
7. Методи та моделі діагностики кризового стану підприємства / О.М. Костіна, О.Е. Майборода // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». – 2012. – № 4. – С. 91-97.
8. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2008. – 272 с.
9. Штангрет А.М. Антикризове управління підприємством : навч. посібник / А.М. Штангрет. – Львів: Українська академія друкарства, 2008. – 236 с.

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Сучасне середовище функціонування бізнесу характеризується посиленням конкуренції, постійними технологічними інноваціями, змінами інформаційного і правового поля. В таких умовах особливо важливим є виявлення можливостей підвищення ефективності функціонування підприємства. Якщо господарючі суб'єкти сподіваються досягти успіху, то їм необхідно мати таку економічну інформацію, що надасть можливість керівництву швидко та адекватно реагувати на ринкові зміни. Саме тому все більшого значення в системі інформаційного забезпечення управління підприємством набуває звітність підприємств.

Поточний бухгалтерський облік містить розрізнену інформацію про економічні процеси на підприємстві. Вивчення підсумків діяльності підприємства здійснюється завдяки узагальненню та систематизації фінансової інформації, що досягається шляхом складання фінансової звітності.

Питання фінансової звітності як бази для прийняття управлінських рішень досліджували у своїх працях такі вчені, як М. Т. Білуха, І. О. Бланк, Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, Н. О. Гура, В. І. Єфіменко, В. М. Костюченко, М. С. Пушкар, В. Г. Швець та ін.

Серед провідних економістів і практиків простежуються різні погляди на поняття і сутність фінансової звітності:

а) під фінансовою звітністю розуміють систему узагальнених і взаємопов'язаних показників, які характеризують виробничу й фінансово-господарську діяльність підприємства за певний період;

б) фінансова звітність є елементом бухгалтерського обліку, способом узагальнення і подання інформації про результати діяльності підприємства.

М. М. Шигун зауважує на тому, що ряд науковців вважають фінансову звітність підприємства самостійним джерелом даних, необхідних для інформаційного забезпечення менеджменту, і не вважають її складовим елементом бухгалтерського обліку [1, с. 434].

Неоднозначність визначення поняття фінансової звітності науковцями дає привід для того, щоб звернутися до законодавчих документів. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" фінансова звітність – бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [2].

Прийняття ефективних управлінських рішень залежить від достовірності, своєчасності та повноти інформації про характер і обсяг господарських процесів на підприємстві, наявність фінансових ресурсів та джерел їх формування, а також напрямів використання прибутку. Одним з основних джерел такого інформаційного забезпечення є фінансова звітність, яка складається шляхом обробки, групування та підрахунку облікових даних і формується на завершальному етапі облікового процесу [3].

Система управління підприємством в останні роки зазнала радикальних змін, але в її основі була і залишається інформація, яку продукує облікова система, що фіксує події і факти життєдіяльності суб'єкта господарювання. Роль і значення фінансової звітності в інформаційному забезпеченні управлінських рішень визначається ступенем запитуваності інформації, що формується системою управління. Фінансова звітність надає власникам та кредиторам точні дані про поточне фінансове положення підприємства та ефективність його діяльності за звітний період, а також формує можливість планувати основні показники [4, с. 93].

Результатом аналітичного опрацювання фінансової звітності повинен бути якомога більший спектр інформації для вирішення завдань системи управління. Інформаційне забезпечення процесу прийняття управлінських рішень має включати ті фінансово-економічні показники, які дають можливість проаналізувати результати діяльності з визначенням резервів підвищення рентабельності, а також такі фінансово-економічні показники, що забезпечують проведення аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства з оцінкою й знаходженням шляхів для їх зміцнення.

Кожному виду звітності підприємства притаманний певний рівень деталізації інформації, період її узагальнення і надання, проте надійність та достовірність бухгалтерської інформації, історично сформована методологія обробки облікових даних надає фінансовій звітності визначальну роль в управлінні підприємством.

Прийняття управлінських рішень базується на постійній обробці даних, а сам процес управління має інформаційний характер. Інформаційна ємкість фінансової звітності обумовлює можливість її використання для ефективної реалізації окремих функцій управління – контролю, аналізу та планування, на основі репрезентативної, повної, істотної інформації про фінансові результати. Тобто в сучасних умовах бухгалтерський облік виконує не тільки інформаційну, контрольну, аналітичну функції, а й комунікаційну – передачу інформації менеджерам для прийняття управлінських рішень [5, с. 16].

Фінансова звітність – це система узагальнюючих взаємопов'язаних показників стану та використання основних та оборотних засобів, джерел їх формування, фінансових результатів і напрямків використання прибутку. Вона дозволяє визначити загальну вартість майна, вартість мобільних (оборотних) засобів, величину власних і залучених коштів підприємства. За відповідними звітними показниками керівництво підприємства аналізує діяльність та одержує інформацію для подальшого її планування.

Література

1. Шигун М. М. Види звітності підприємств : підходи до їх класифікації [Електронний ресурс] / М. М. Шигун, В. О. Іваненко // Міжнародний збірник наукових праць. – № 3. – 2012. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/4584/1/432.pdf>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/>

3. Смірнова О. М. Теоретичні та методичні основи складання фінансової звітності в Україні [Електронний ресурс] / О. М. Смірнова, М. В. Стадник // Науково-аналітична доповідь. – Ірпінь : НДІ фінансового права, 2014. – Режим доступу : <http://ndi-fp.asta.edu.ua/files/doc/finansove-pravo/2014/>

4. Бакурова Г. В. Значення фінансової звітності підприємств для прийняття рішень на її основі / Г. В. Бакурова, О. І. Трохимець // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2013. – № 1. – С. 92–95.

5. Цветкова Н. Організація обліку та складання звітності для прийняття управлінських рішень / Н. Цветкова // Бухгалтерський облік і аудит. – № 3. – 2008. – С. 14–23.

УДК 657.631.1

Ільчак О.В.,

*аспірант кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ*

РОЛЬ ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розкриття потенціалу сільськогосподарських земель України дозволить нашій країні забезпечувати внутрішні потреби у продовольчих продуктах, а також стати одним з найбільших експортерів сільськогосподарської продукції у світі та зайняти вагоме місце у міжнародному поділі праці та міжнародних відносинах. У такому світлі важливим та необхідним стає інформаційне забезпечення земельних відносин в умовах інтеграційних процесів. Нині можна відмітити гостру потребу в інформації про стан та використання земельних ділянок в Україні, необхідну як для стратегічного і оперативного управління, так і для контролю.

Проблемам бухгалтерського обліку земельних ділянок присвячено багато наукових та практичних досліджень. Зокрема, проблеми відображення земельних ділянок в бухгалтерському обліку розглядали А.М. Третяк, В.М. Жук, В. Дерій та ін. Разом з тим облікове визначення землі залишається й досі теоретичним, з позиції практики – необґрунтованим за потребами обліковців та не підтвердженим на законодавчому рівні. А відтак, ці питання вимагають детального дослідження та розв'язання, як необхідного елемента та підґрунтя для завершення земельної реформи в Україні.

Відповідно до П(С)БО7 «Основні засоби» [3], яким регулюється у т. ч. облік земельних ділянок, усі придбані основні засоби зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. При цьому необхідно враховувати вимоги Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [4], згідно з яким активи відображаються в балансі у тому разі, якщо вони контролюються підприємством у результаті минулих подій, та їх використання, як очікується, спричинить тримання економічних вигод у майбутньому. Щодо земельної ділянки ця умова повною мірою справджуватиметься лише тоді, коли така ділянка належить підприємству на підставі відповідного документа, найчастіше – державного акта на землю, який посвідчує право власності на земельну ділянку, і її вартість можна достовірно визначити. Тому за загальним правилом земельна ділянка, отримана за правом постійного користування в обліку такого землекористувача не відображається. Але права постійного користування земельною ділянкою відображаються у складі нематеріальних активів підприємства. Витрати, понесені підприємством у зв'язку з придбанням земельної ділянки (оплата послуг нотаріуса, сплата держмити, плата за видачу державного акта про право власності на землю тощо), включаються до її первісної вартості.

Сьогодні в сільському господарстві склалась така ситуація, що земельні ділянки знаходяться у власності фізичних осіб у формі паїв, а використовують землю на правах оренди сільськогосподарські підприємства [2]. Фізичні особи не ведуть бухгалтерський облік, а підприємства не мають підстав для включення цих ділянок до складу активів. На практиці облік орендованих земельних ділянок або взагалі не ведеться або ведеться у дуже спрощеному вигляді, не розкриваючи всієї інформації про земельні ділянки та землекористування. Таким чином, велика частина земель сільськогосподарського призначення залишається поза увагою бухгалтерського обліку.

Ще однією серйозною проблемою включення земельних відносин у систему бухгалтерського обліку є відсутність дієвого механізму їх функціонування та регулювання [1]. Така ситуація викликає порушення прав та незабезпеченість інтересів землевласників, їх об'єднань та сільських громад. Відсутність економічного інтересу у сільськогосподарських товаровиробників та належного господарського механізму використання земель призвели до відчуження селян від землі.

Відображення земель сільськогосподарського призначення у балансі підприємств автоматично означає наявність системи чіткого та достовірного інформаційно-облікового забезпечення. Тож сьогодні для України важливого значення набуває необхідність створення такої моделі організації обліку земель, яка б відповідала сучасному стану розвитку земельних відносин та задовольняла б потребу у формуванні необхідної кількості та якості інформації.

Тож доцільним є створення єдиної методологічної бази щодо обліку земель, затвердженої на законодавчому рівні. Зокрема, варто передбачити визначення та відображення в обліку ефективності використання земель, що сприятиме запровадженню інноваційних форм їх використання.

Література

1. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки : монографія / І.В. Замула. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 440 с.

2. Камінська Т.Г. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового менеджменту в сільськогосподарських підприємствах : монографія / [Камінська Т.Г., Шатковська Л.С., Шиш А.М. та ін.]. – К. : ЦП "Компринт", 2013. – 329 с.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
4. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні / Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>

УДК 658.6.028

Качур О.І.,
студентка 5 курсу ОКР «Магістр»,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

ПЛАНУВАННЯ Й УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На сьогоднішній день ефективність діяльності підприємства є необхідною умовою виживання в конкурентному середовищі ринкової економіки. Ринкові умови функціонування у свою чергу потребують нових підходів до планування й управління господарською діяльністю підприємств. Вивченням та дослідженням проблем організації обліку, аналізу і оцінки оборотних активів займалися у своїх працях такі вітчизняні вчені-економісти, як: Ф.Ф. Бутинець, А.І. Бланк, Г.В. Брушко, А.І. Даниленко, М. Білик, К.В. Измайлова, Г.О. Крамаренко та інші. Проте слід відзначити, що планування й управління оборотними активами потребує подальшого дослідження внаслідок важкості прогнозування величини оборотних активів в умовах нестабільної економіки.

В організації та веденні бухгалтерського обліку в сучасних умовах господарювання важливе місце посідає управління й оцінка оборотних активів, оскільки від застосованої методики оцінки залежить достовірність звітних показників, які характеризують майновий і фінансовий стан підприємства. Функція оцінки полягає у вимірюванні вартості об'єктів бухгалтерського обліку. Зокрема, Брушко Г.В. трактує основну мету управління оборотними активами як забезпечення оптимальних обсягів всіх їх складових, які сприятимуть підвищенню економічної вигоди підприємства. Це пояснюється тим, що, по-перше, швидка зміна зовнішнього середовища обумовлює прийняття рішень щодо обсягів всіх складових оборотних активів та пропорцій між ними, які повинні забезпечувати безперервність діяльності підприємства та забезпечувати достатній рівень його ліквідності, платоспроможності. По-друге, управління оборотними активами має спрямовуватися на забезпечення потенційної можливості отримання підприємством грошових надходжень від використання кожної їх складової [3].

Для досягнення мети необхідні певні принципи, на яких повинен базуватись процес управління оборотними активами. Окремими авторами виділені наступні принципи: взаємопов'язаність, економічність, своєчасність, координація, безперервність, оптимальність, раціональність, планування, гнучкість організаційних структур. Одним з найголовніших принципів управління є планування. Планування діяльності підприємства повинно бути таким чином, щоб забезпечити її ефективність, досягнення поставлених цілей та високих результатів, бо саме планування дозволяє визначити сильні та слабкі сторони підприємства, його можливості та загрози з метою досягнення конкурентних переваг [2, с. 5].

Встановлено, що в умовах нестабільності ринку та значних коливань цін прийнятною є оцінка запасів за правилом найнижчої оцінки, згідно з яким запаси оцінюються і відображаються за найменшою з можливих вартостей – ринковою ціною або собівартістю. Концепція найменшої оцінки обумовлена потребами кредиторів та користувачів фінансової звітності, які віддають перевагу саме найнижчій оцінці активів. Дослідження використання найменшої із оцінок у практиці різних країн приводять до висновку, що це створює для підприємства певні резерви й забезпечує дотримання фундаментальних принципів бухгалтерського обліку: обачності, сутєвості, безперервності діяльності. Для характеристики використання оборотних засобів використовують різноманітні показники: коефіцієнт оборотності оборотних засобів (обороти); коефіцієнт оборотності запасів (обороти); швидкість одного обороту обігових коштів (днів); коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороти); період одного обороту запасів (днів); період операційного циклу (днів). При цьому аналіз ефективності використання оборотних активів здійснюється із застосуванням всієї сукупності методів, інструментарію, технологій для збирання, пояснення даних про господарську діяльність підприємства, обробки та формування висновків за отриманими результатами з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

Отже, ефективне використання оборотних активів в першу чергу передбачає встановлення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна, з однієї сторони, забезпечувати безперебійне функціонування підприємства, з іншої – мінімізувати наявність недіючих поточних активів. Потреба в оборотних активах визначається шляхом їх нормування, що передбачає встановлення оптимальної величини оборотних активів, необхідних для організації і здійснення нормальної господарської діяльності підприємства.

Література

1. Бодаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств / О.С. Бодаренко // Інвестиції практика та досвід. – 2008. – №4. – С. 40-44.
2. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. – Т. 1. – К.: Ника-центр. – 1999. – 592 с.
3. Брушко Г.В. Методологічні основи управління оборотними активами [Електронний ресурс] / Г.В. Брушко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/179/knp179_31-33.pdf

4. Гончаров В.М. Фінанси підприємств [Текст]: навч. посібник / В.М. Гончаров, С.І. Непочатов, Т.В. Пчелинська, А.В. Путенцев. – Донецьк: ТОВ «Альматео», 2006. – 185 с.
5. Іванова М.І. Системний підхід до управління оборотними коштами / М.І. Іванова // Академ. огляд. – 2004. – № 1. – С. 48-53.

УДК 657.1:658.012:658.773

Кейван О.І.,

к.е.н., викладач кафедри менеджменту і маркетингу,

Осадцева С.В.,

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника”,

м. Івано-Франківськ

ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З БЮДЖЕТОМ З ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК

Зараз, коли в Україні відбуваються радикальні зміни в системі бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, питання розрахунків з бюджетом з податку на прибуток є одним із найважливіших завдань науки і практики на сучасному етапі економічного реформування держави.

Актуальність цього питання посилюється ще й тим, що в сучасних умовах здійснюється адаптація існуючої системи обліку та контролю до міжнародних стандартів, впроваджуються у практику нові підходи і методики організації обліку ресурсів суб'єктів господарювання й контролю за їхнім використанням, підвищується роль обліку в управлінні виробництвом. Зростання ролі бухгалтерського обліку у розв'язанні економічних проблем на сучасному етапі розвитку економіки України зумовлює необхідність удосконалення обліку, аналізу і аудиту взаєморозрахунків з бюджетом держави в процесі формування й використання фінансових ресурсів підприємницьких структур.

Податкова система, встановлена в Україні, не змогла витримати випробування часом – її недоліки занадто очевидні. Це призвело до того, що закони, які регламентують податкові відносини в Україні, весь час змінюються, до них вноситься величезна кількість поправок та уточнень з метою погодження законів з процесами, що мали місце у житті суспільства. За таких умов суб'єкти господарювання та фізичні особи опиняються в критичному становищі – більшість з них просто не в змозі встигнути за змінами, вони не знають, що саме, коли і за яким механізмом повинні сплачувати. До того ж постійне “латання дир” податкового законодавства ускладнює виробниче планування і розвиток, робить непередбачуваним інвестування, яке вже досягло мінімуму за останні роки в теперішній період економічної кризи в Україні, і в кінцевому підсумку дезорганізує підприємництво.

В Україні зроблено вже багато щодо наближення бухгалтерського обліку та контролю до міжнародних стандартів. Важливим кроком було прийняття Закону України від 28.12.2014 р. № 71-VIII (набув чинності з 01.01.2015 р.), яким внесено низку змін до Податкового кодексу України. Фактично з 2015 р. взагалі ліквідується поняття “податковий облік” для податку на прибуток, а весь облік відтепер буде виключно за правилами бухгалтерського обліку, що прямо визначено п.134.1.1 Податкового Кодексу України.

Основними завданнями податкової реформи в Україні є: удосконалення інституційного середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності всіх платників перед законом, відповідального ставлення платників до виконання своїх податкових зобов'язань.

Вагомою реформою, є те, що базова ставка податку на прибуток, як і в 2014 р., так і після змін, лишається 18 %. Скасовано ставку 5 % для суб'єктів ІТ-індустрії. Без пільгової ставки лишилися суб'єкти з пріоритетних галузей економіки. До 2016 року ще діятиме ставка 0 % для тих, хто перебуває на так званих “податкових канікулах”.

Окремо необхідно зазначити, що у разі виявлення при аудиті неточностей у розрахунку з податку на прибуток аудитором необхідно вжити заходів щодо їх усунення, тобто виправлення помилок. Якщо такі заходи виконані не були, то в такому разі підприємство платить 5 % штраф.

У світовій практиці податок на прибуток складає найбільшу частку з усіх податкових доходів державного бюджету. В Україні ж цей показник є значно меншим і, на мою думку, це пов'язано з неефективною методикою його справляння. Також у державі є значні недоотримання в бюджет з податку на прибуток через те, що значна частина економіки України знаходиться в тіні.

При характеристиці прибуткового податку слід зауважити, що існування подвійного обліку є чи не найбільш важливим питанням для бухгалтерів, і підприємствам доводиться вдаватися до додаткових витрат через збільшення їх кількості. Не вирішує цього питання і новий податкового кодексу, оскільки в ньому відсутній механізм, який давав би змогу визначити податкові показники з даних бухгалтерського обліку. На наш погляд варто звернути увагу на досвід Франції, де підприємства ведуть лише бухгалтерський облік, а для визначення прибутку до оподаткування використовують метод коригувань.

Також зауважимо, що необхідно ретельно слідкувати за зміною законодавчої бази згідно податкового обліку та аудиту на підприємстві. Удосконалювати план рахунків підприємства задля чіткого розподілу доходів та витрат між бухгалтерським та податковим обліком, оскільки дана проблема є досить актуальною на сьогодні.

Література

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. №996-XIV (зі змінами) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Рядска В.В. Методичні аспекти організації процесу аудиторської перевірки податку на прибуток / В.В. Рядска // Облік і фінанси. – 2001. – № 29.
3. Коцупатрій М. Актуально про податок на прибуток / М. Коцупатрій, О. Згурський. – К. : Книги для бізнесу, 2009. – 96 с.
4. Василик О.Д. Теорія фінансів : підручник / О.Д. Василик. – К. : НІОС, 2000. – 532 с.

Керницька Г.Р.,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ТА МЕДИКАМЕНТІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Бюджетна установа – це орган, заклад, організація, відомчий статус якої визначено Конституцією України, а також установа, яка повністю утримується за рахунок бюджету держави або місцевого (лікарні, школи, бібліотеки, судові органи, тощо) [1, с. 1].

Облік продуктів харчування проводиться з урахуванням бюджетних асигнувань. В медичних закладах вони становлять окрему статтю видатків. Облік продуктів харчування у лікарнях можна поділити на три стадії: складський облік, облік у харчоблоці, облік у бухгалтерії.

Закупка та доставка продуктів харчування відбувається за угодами укладеними з постачальником. Розрахунки за систематичні поставки продуктів здійснюються у формі планових платежів з використання у бухгалтерському обліку для їх відображення субрахунку 361 – Розрахунки у порядку планових платежів" [2, с. 27].

Продукти, які закупили, оприбутковуються у медичних закладах за ціною придбаних без врахування витрат на їх транспортування та суми сплаченого податкового кредиту при придбанні.

Коли приходять продукти на склад, вони обліковуються в накопичувальній відомості типовій формі 3-12. Потім здійснюються записи на підставі первинних документів по надходженню продуктів від постачальника (накладні, ТТН) в кількісному та вартісному вираженні. В кінці місяця складається Зведення накопичувальних відомостей.

Аналітичний облік продуктів харчування у лікарні ведеться за найменуванням, кількістю та вартістю чи матеріально-відповідальними особами в оборотних відомостях. В оборотних відомостях потрібно щомісяця підраховувати обороти і визначати залишки, підсумки яких звіряють з даними книги Журнал – головна [3, с. 15].

Синтетичний облік продуктів харчування у медичних закладах ведеться по субрахунок 232 "Продукти харчування", який є активним, основним, матеріальним. Обліковуються продукти в бюджетній установі у кошторисі якої передбачено асигнування за кодом економічної класифікації видатків 1133 "Продукти харчування".

Облік медикаментів у медичних закладах здійснюються за наказом Міністерства охорони здоров'я. У лікарні він залежить від наявності аптеки. Лікарські засоби обліковуються у сумарному грошовому виразі, а засоби переліком – у предметному кількісному обчисленні. Не всі медичні заклади мають свої аптеки, тому закуповують лікарські засоби в державних та комунальних аптеках з якими укладають договори. Поставка медикаментів здійснюється у плановій формі і мають систематичний характер за розрахунки між аптеками.

На субрахунку 233 "Медикаменти і перев'язувальні засоби" обліковують медикаменти, бактерицидні препарати, сироватки, вакцини, кров та перев'язувальні засоби в лікарні у кошторис якої передбачено асигнування за кодом економічної класифікації видатків 1132 "Медикаменти та перев'язувальні засоби". На цьому субрахунку також обліковуються аптекарські матеріали.

Отже, основним завданням обліку медикаментів та продуктів харчування бюджетних установ є: збереження і контроль над рухом та використання всіх продуктів, дотримання встановлених доз запасів і витрат, транспортні витрати, включаючи страхування доставки тощо.

Література

1. Бюджетний кодекс України прийнятий ВРУ 21.06.1991 року № 2456-17 (зі змінами і доповненнями у редакції від 13.03.2015, підстава 212-19, 80-19) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Джоги Р.Т. Бухгалтерський облік у бюджетній установі: підручник / Р.Т. Джоги. – К.: Атіка, 2000. – 498 с.
3. Наказ Міністерства фінансів України від 14.11.2013, № 947 "Про затвердження положення з бухгалтерського обліку запасів бюджетних установ та внесення змін до деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку бюджетних установ" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2063-13>.

Кобак Мар'яна,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
Гнатюк Тарас,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

В основі створення, функціонування та розвитку будь якого суб'єкта господарювання є власний капітал у матеріальних, нематеріальних, фінансових та грошових ресурсах.

Окрім аспекти організації бухгалтерського обліку власного капіталу вивчали такі вітчизняні вчені-економісти, як Ф. Бутинець, О. Хаджанова, О. Булахова, Л. Тягнирядло, В. Сопко, та інші. Проаналізувавши публікації з досліджуваної тематики, нами виявлено, що деякі аспекти організаційно-облікового забезпечення маршрутизації

руху інформації про власний капітал підприємства розглядаються без потрібного ступеня деталізації. Так, необхідність удосконалення організаційної складової Положення про облікову політику в частині регламентування операцій з власним капіталом не знаходила зацікавленості і належної уваги. Особливої ваги дане питання набуло із внесенням змін до національних стандартів обліку направлених на зближення їх положень з міжнародними стандартами фінансової звітності, оскільки потрібно коригувати підхід до визначення самого поняття власний капітал та його структурного наповнення.

Систематизувавши основні підходи до означення власного капіталу нами встановлено три аспекти за якими маркують дане поняття: власний капітал – це власні джерела підприємства, які без визначення строку повернення внесені засновниками або залишені ними (засновниками) на підприємстві з уже оподаткованого прибутку [1]; власний капітал підприємства являє собою фінансові ресурси, які вкладені ним для організації та фінансування господарської діяльності [2]; власний капітал – це частина в активах підприємства/установи, що залишається після вирахування зобов'язань [3].

Серед існуючих підходів до визначення поняття власний капітал можна виділити найважливіші:

- облік розрахунків з учасниками (власниками) по внесках до зареєстрованого капіталу чи вилучення (викупу) капіталу(акцій власної емісії) у власників
- облік формування і наявності статутного капіталу;
- облік формування і використання додаткового капіталу та резервів підприємства;
- визначення й облік фінансових результатів (прибутків і збитків) [4].

Згідно інструкції № 291 “Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій”, формування статутного капіталу в синтетичному обліку відображається на рахунку 40 “Зареєстрований капітал”, а в аналітичному обліку відображається за видами капіталу за кожним засновником, учасником чи акціонером. Отже, якщо засновник один, то облік за рахунком 40 ведеться загальною сумою. А якщо засновників декілька, то за кожним із них відображають відповідну суму зареєстрованого капіталу, використовуючи для цього спеціальний журнал, книгу або таблицю в умовах автоматизованого обліку.

Рахунок 40 “Зареєстрований капітал” є пасивним – за кредитом відображається збільшення статутного капіталу – за дебетом зменшення, регулюючими рахунками є рахунок 45 “Вилучений капітал” (аналітичний облік вилученого капіталу ведеться за видами акцій (вкладів, паїв)), 46 “Неоплачений капітал” (аналітичний облік неоплаченого капіталу ведеться за видами розміщення неоплачених акцій і кожним засновником (учасником) підприємства) [5].

Зміни які відбулися на рахунках власного капіталу відображаються у фінансовій звітності Ф№4 “Звіт про власний капітал”. Даний звіт складається з метою аналізу і розкриття інформації про зміни у власному капіталі підприємства протягом звітного періоду [6].

Одним з найважливіших чинників які можуть впливати на величину власного капіталу підприємства є чистий прибуток (збиток), та уміння його використати у звітному періоді. Уся необхідна інформація, що розкриває показник чистого прибутку знаходиться у звіті про фінансові результати, та в рішенні зборів власників підприємства щодо порядку використання прибутку.

Існуючий у вітчизняній практиці підхід до управління власним капіталом підприємства забезпечується інформацією, яка формується в основному системою бухгалтерського обліку. Часто на дату оцінки виникає розбіжність між інформацією представленою у фінансовій звітності складеною на основі МСФЗ або НПСБО та інформацією, що отримана у процесі проведення маркетингових досліджень і аналізу ринку [7].

Узагальнюючи сказане, підкреслимо, що поняття “власний капітал” в економічній літературі залишається дискусійним. Це зумовлено об'єктивними чинниками, які формуються під впливом складної економічної природи даного поняття. Нами означено власний капітал, як загальну величину коштів та засобів, що внесені засновниками підприємства, та накопичення тих самих коштів та засобів у вигляді притоку прибутку за рахунок їх використання.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку [Текст]: підруч. для студ.вузів / Ф.Ф. Бутинець – Житомир. 2000. – 356 с.
2. Сопко В. Бухгалтерський облік : [навч. посібник] / В. Сопко. – [3. вид.]. – К. : КНЕУ, 2000. – 578 с.
3. Загальні вимоги до фінансової звітності [Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1, затверджений наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0391-99>
4. Варічева Р. В., Боримська К. П. Облікова політика як інструмент організації бухгалтерського обліку власного капіталу на акціонерних товариствах [Електронний ресурс] / Р. В. Варічева, К. П. Боримська // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2011. – випуск 3 (43). – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/947/1/pdf>
5. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Затверджено Наказом Міністерства фінансів України 30.11.1999 № 291] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
6. Хаджинова О.В. Методологічні аспекти щодо визначення власного капіталу суб'єктів господарювання на основі фінансової звітності [Електронний ресурс] / О. В. Хаджинова, О. І. Булахова // НБУ ім. Вернадського. – 2009. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/so_c_gum/pips/2009_1/359.pdf
7. Тягнирядно Л. Л. Облік і аналіз власного капіталу : автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Л. Л. Тягнирядно. – Київ, 2010.

**КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА:
ЕВОЛЮЦІЯ ТРАКТУВАННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЇЇ ОБЛІКУ**

Господарюючи суб'єкти часто купують товари та послуги в кредит без складання формальних документів кредитної угоди. Внаслідок таких операцій виникає кредиторська заборгованість.

Перші письмові згадки про розрахунки з кредиторами та їх облік віднайшли декілька тисячоліть тому. Наприклад, папіруси Зенона, які було знайдено у 1915 році, містять інформацію про будівельні проекти, сільськогосподарські роботи та різноманітні ділові операції маєтку Аполлонуша протягом 30 років у III ст. до нашої ери. Ці папіруси свідчать про дуже детальний облік, який здійснювався у Греції і завдяки торгівлі поширився на Середземномор'я та Близькій Схід. Є докази того, що ця система обліку передбачала відповідальність за його ведення: письмовий облік усіх операцій, інвентаризаційні відомості, записи щодо придбання та експлуатації майна тощо.

Зенон у 256 році реформував систему обліку, що склалася у приватних маєтках. Основні цілі обліку, які були ним сформовані: організація систематичного обліку матеріальних цінностей, своєчасний та регулярний облік дебіторської і кредиторської заборгованості, а також розрахунок економічних ефектів від різних видів господарської діяльності, що є зародженням методів і прийомів економічного аналізу [7].

Першою друкованою працею з бухгалтерського обліку вважається праця Луки Пачолі. Це були перші спроби розвитку теорії розрахунків із дебіторами та кредиторами, які виникли у XV–XVI ст. Італієць Лука Пачолі сформулював мету обліку – "ведення своїх справ у належному порядку і як слід, щоб можна було без затримки отримати усілякі відомості щодо боргів та вимог" [5].

На початку XIX ст. в Італії сформувалося два напрями бухгалтерського обліку: юридичний та економічний. Прихильники юридичного аспекту рахунки розглядали як особові – з точки зору прав і зобов'язань певних фізичних та юридичних осіб. Натомість прихильники економічної теорії вважали, що треба ґрунтуватися на обліку майна й інших господарських засобів.

Представники французької школи вважали, що бухгалтерський облік є економічною наукою, тобто розглядали рахунки не лише як особисті, а розробили класифікацію рахунків за видами засобів [2].

Одним із основних нормативних документів у Російській державі був Торговий Статут 1653 року, згідно з яким дебіторська заборгованість повинна наводитися в балансі за номінальною вартістю, сумнівні борги – у сумі, на отримання якої не втрачено надію, а безнадійні борги – списуватися з балансу повністю за винятком якоїсь незначної суми, яка залишається в балансі для пам'яті [6].

Формування російської бухгалтерської школи у першій половині XIX століття, засновником якої вважається Карл Арнольд, відбувається на засадах різних шкіл бухгалтерського обліку, головну роль серед яких на той час відігравала німецька школа бухгалтерського обліку. В Україні у той період облік також фактично ґрунтувався на основних засадах німецької школи [8].

Сучасне бачення сутності кредиторської заборгованості висловлює Є. С. Хендриксен: "Вважалося, що кредиторська заборгованість виникає завдяки правилу подвійного запису. Проте зміни економічних умов складають передумови для формування іншого, більш широкого погляду: в теперішній час кредиторська заборгованість являє собою міру економічних зобов'язань фірми" [7].

Бухгалтерський аспект трактування чітко прописано у діючому П(С)БО 11, де кредиторська заборгованість являє собою зобов'язання підприємства, що відображають його заборгованість перед партнерами по комерційних операціях по рахунках, прийнятих до оплати [1].

Як бачимо, поняття зобов'язання виникло давно і довго еволюціонувало в історії. Його початкові витoki лежать в деліктах. Пізніше, самостійним джерелом зобов'язань став договір. На сьогоднішній день в економічній літературі немає одностайності для визначення поняття "зобов'язання". Його розглядають як борг, як суму витрат, як залучений капітал, як заборгованість.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зазначити, що протягом усього періоду розвитку бухгалтерського обліку як науки, так і практики, вчені-бухгалтери центральну увагу приділяли розрахунковим операціям та аспектам відображення в обліку дебіторської і кредиторської заборгованості через те, що операції, які виникають у результаті взаємовідносин підприємств із контрагентами, безпосередньо впливають на фінансовий стан та стабільність підприємства [4].

З економічної точки зору зобов'язання розглядають як кредиторську заборгованість, що значно звужує це поняття. Але саме в такому понятті воно використовується бухгалтерами-практиками. В обліку зобов'язання – це джерело формування фінансових ресурсів для фінансування операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства. У майбутньому заборгованість за зобов'язаннями має бути погашена шляхом передачі певних активів або послуг. Таким чином, зобов'язання – це вимоги кредиторів стосовно активів підприємства.

Трактування зобов'язань в М(С)БО 37 та П(С)БО 2 ідентично. Проте, згідно з міжнародними стандартами зобов'язання можуть виникати не тільки з договорів або законів, але й у результаті добровільного прийняття на себе зобов'язань з метою підтримання добрих ділових стосунків з партнерами або намагання вчинити за справедливістю [3].

На завершення, можна стверджувати, що ведення господарської діяльності в сучасних умовах є неможливим без виникнення кредиторської заборгованості, величина якої значною мірою визначає платоспроможність і фінансову стійкість підприємства, а, отже, потребує виважені управлінські рішення. За таких обставин, вважаємо, зростає важливість правильної і ефективної організації бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.
2. Бутинець Ф. Ф. Історія розвитку бухгалтерського обліку : навч. посіб. / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖІТІ, 1999. – 928 с.
3. Михайлишин Н. П. Сутність зобов'язань та їх класифікація: економічний та правовий аспекти [Електронний ресурс] / Н.П. Михайлишин // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2012. – № 2 (3). – С. 130-135. – Режим доступу до журн.: <http://www.economics.opu.ua/n3.html>.
4. Новицька Н. В. Історичні етапи формування методології обліку розрахунків [Електронний ресурс] / Н. В. Новицька // Економічний Часопис-XXI. Науковий журнал. – 2011. – № 11-12. – Режим доступу: <http://www.economics.opu.ua/n3.html>.
5. Пачоли Л. Трактат о счетах и записях / Лука Пачоли [изд. подг. Соколов Я.]. – М. : Финансы и статистика, 1983. – 288 с.
6. Сиверс Е. Е. Классификация ценностей и основанная на ней классификация счетов / Е. Е. Сиверс // Коммерческое образование. – 1909. – № 1. – С. 19-25.
7. Соколов Я.В. Занимательные очерки истории бухгалтерского учета [Електронний ресурс] / Я.В. Соколов, М.Л. Пятов // Бух. 1С. Интернет-ресурс для бухгалтеров-2001. – Режим доступу : <http://www.buh.ru/document.jsp?ID=51&breakIIrISceVINDDIIIssdsdiDDDD51DI=1#breakIIrISceVINDDIIIssdsdiDDDD51DI1>.
8. Соколов Я. Тройная русская бухгалтерия [Електронний ресурс] / Я. Соколов // Расчет. – 2004. – № 1. – Режим доступу : <http://www.raschet.ru/>.

УДК 658.152

Ковальчук Тетяна,

д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту,

Вергун Андрій,

к.е.н., в.о. доцента кафедри обліку, аналізу і аудиту,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,

м. Чернівці

**СИСТЕМА ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА
НА РІЗНИХ СТАДІЯХ ЖИТТЕВОГО ЦИКЛУ**

Фінансовий стан визначає здатність підприємства функціонувати та розвиватися в зовнішньому середовищі, потенціал у діловому співробітництві, ступінь гарантії економічних інтересів підприємства та його партнерів з приводу фінансових та інших відносин. Проте існуючі методики аналізу дозволяють визначити і оцінити лише поточний фінансовий стан без врахування стадій життєвого циклу підприємства, можливостей його стратегічного розвитку та інноваційної діяльності. Невирішення вказаних проблем перешкоджає розробленню ефективних управлінських рішень щодо сталого розвитку підприємства. Таким чином першочергового значення набуває розробка системи показників аналізу етапів життєвого циклу й управління організаційними змінами.

Традиційно методики аналізу фінансового стану ґрунтуються на розрахунку системи показників за групами майнового стану, ділової активності, ліквідності та платоспроможності, фінансової стійкості, рентабельності.

Крім того, можуть застосовуватись інтегральні показники, як то моделі комплексної оцінки фінансового стану, моделі оцінки ймовірності банкрутства. [2, с.118]. Проте з огляду на те, що підприємство є відкритою динамічною системою інструментарій аналізу повинен бути адекватним фазам життєвого циклу. Проведені нами дослідження показали, що найдоцільніше використовувати п'ятиетапні моделі життєвого циклу (створення, зростання, зрілість, спад, відродження або смерть), в яких найчастіше простежуються основні закономірності розвитку підприємства від створення до припинення діяльності. На кожному етапі циклу системи виявляють вузли напруги – труднощі або вузли напруги, з якими вони мають справлятися [1, с.32]. Відтак кожному етапу життєвого циклу притаманні специфічні управлінські задачі, адекватні періоду функціонування, для реалізації та контролю яких найбільш інформативними є окремі блоки системи аналітичних показників.

На етапі *створення* підприємства аналіз має дати відповідь на питання про здатність підприємства пристосуватись до навколишнього середовища, проникнути на ринок та забезпечити виживання в умовах відсутності налагодженої системи ресурсного забезпечення та збитків; запропонувати систему заходів, спрямованих на посилення конкурентних переваг, об'єднання стратегічних дій основних функціональних підрозділів і обґрунтувати реальну потребу в оборотних засобах. Методика аналізу на етапі створення повинна включати систему таких показників як: показники забезпеченості ресурсним потенціалом; приріст майна; прогнозний показник обсягу реалізації; показники попиту та стану ринку; показники витрат, якості продукції; показники забезпеченості джерелами формування виробничих засобів; порівняльні показники виробництва, збуту, якості та цін підприємств-конкурентів.

Основне завдання аналізу на етапі *зростання* – визначення можливостей отримання швидкого ефекту та забезпечення подальшого інтенсивного зростання, пошук шляхів зміцнення позицій на ринку, забезпечення стрімкого росту і, як наслідок, генерація стійкого грошового потоку від основної діяльності. Система аналітичних показників повинна включати показники: динаміки обсягів виробництва, збуту та прибутку, беззбиткового обсягу виробництва; якості; платоспроможності; ефективності використання активів; руху працівників; ефективності витрат; фінансової стійкості (забезпеченості оборотних засобів власними джерелами, маневреності власного капіталу, фінансової незалежності); організаційно-технічного рівня підприємства

На етапі *зрілості* аналіз в головному дає інформацію про можливості забезпечення швидкого зростання та повного захоплення своєї частини ринку. За допомогою аналізу з одного боку повинен здійснюватися контроль за стійкістю економічного зростання, а з іншого – пошук можливостей його забезпечення в умовах конкуренції на перспективу. Досліджувана система показників повинна включати показники: приросту майна, виробництва і збуту, виконання планів з прибутку; асортиментності; технічного рівня виробництва; фінансового та операційного ризику; оборотності засобів; фінансової стійкості (коефіцієнт фінансової стійкості; коефіцієнт фінансової незалежності).

На етапі *старіння* аналіз повинен виявити “вузькі місця”, запропонувати шляхи збереження підприємства та відновлення його стійкості, віднайти шляхи виходу із критичного стану і знаходження альтернатив розвитку. Тому серед досліджуваних показників повинні бути показники: резервів (економії ресурсів, зниження витрат, збільшення обсягів виробництва та реалізації, збільшення прибутку (зниження збитку); ліквідності; структури та оборотності дебіторської та кредиторської заборгованості, баланс заборгованостей; оборотності активів; рентабельності продажів в т.ч. окремих видів продукції.

У разі успішних рішень на попередньому етапі настає *відродження* підприємства, що супроводжується оновленням форм, видів і напрямків діяльності з залученням значних обсягів інвестицій. Аналіз має за мету обґрунтувати комплексну програму реорганізації та оновлення підприємства. При цьому повинні бути досліджені показники: асортиментності, номенклатурності; структури довгострокових зобов'язань; склад та структура грошових потоків; рентабельність капіталу (за видами).

Таким чином, фінансовий стан є інтегральною характеристикою ефективності формування та використання ресурсів підприємства, яка повинна враховувати динаміку його розвитку. Аналіз за фазами життєвого циклу підприємства дає можливість зробити об'єктивну оцінку його фінансового стану, яка відповідатиме особливостям цих етапів. Закономірні особливості кожної фази життєвого циклу становлять для аналізу критеріальну базу, порівняння з якою виявляє ступінь відповідності фінансового стану у кожний конкретний період часу об'єктивним умовам розвитку підприємства; результати такого порівняння, у свою чергу, є базою діагностики та обґрунтування управлінських рішень з сталого розвитку підприємства в умовах визначеності, невизначеності та ризику.

Література

1. Адизес И. Управление жизненным циклом корпорации / пер. с англ. Под науч. ред. А. Г. Сеферяна. – СПб. : Питер, 2007. – 384 с.
2. Ковальчук Т. М. Теоретико-методологічні засади аналізу фінансового стану підприємства за стадіями життєвого циклу / Т. М. Ковальчук, А. І. Вергун // Науковий вісник Чернівецького національного університету: Збірник наукових праць. Вип. 669-671. Економіка. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т., 2013. – С. 116 – 122.

УДК 658.15: 005.52

Ковальчук Т.М.,
д.е.н., проф., завідувач кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Худик О.Б.,
аспірант кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

СУТЬ СТРАТЕГІЧНОГО ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ

Високий динамізм факторів зовнішнього та внутрішнього середовища вимагає високого динамізму фінансового управління та його орієнтації на стратегічні цілі розвитку підприємства. Ефективні управлінські рішення повинні відповідати місії, цілям фінансової діяльності, стратегічним напрямкам підприємства, що в свою чергу створить економічну базу формування високих розмірів власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел у майбутньому періоді. Це потребує постійного пошуку нових методичних прийомів обґрунтування управлінських рішень, серед яких важлива роль відводиться стратегічному фінансовому аналізу.

Проблеми стратегічного фінансового аналізу розглянуто в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема І. О. Бланка [1], М. Д. Білика [2], Т. В. Головка [3], Г. Ю. Крамаренка [4], Г. В. Савицької [5].

Невирішена частина проблеми полягає у тому, що у науковій літературі недостатньо обґрунтовано теоретико-методологічні засади стратегічного фінансового аналізу як функції фінансового менеджменту.

Для обґрунтування місця стратегічного фінансового аналізу в системі фінансового менеджменту необхідно розглянути різні підходи до розуміння його суті. Так, одна група вчених [3, с. 8; 4, с. 7; 6, с. 9] розглядає стратегічний фінансовий аналіз як засіб (метод) дослідження. При такому підході стратегічний фінансовий аналіз розглядається як система забезпечення фінансового менеджменту. В даних визначеннях не враховується, що стратегічний фінансовий аналіз є окремою функцією управління, методологічною основою для розвитку й удосконалення всіх інших функцій (фінансового планування, організації, мотивації, контролю) та самої системи фінансового менеджменту. Друга група вчених [1, с. 34; 2, с. 11; 5, с. 21; 7, с. 15] вважає, що фінансовий аналіз – це процес дослідження. На нашу думку, даний підхід адекватніше відображає зміст стратегічного фінансового аналізу як функції фінансового менеджменту. Також варто зазначити, що одні автори визначають стратегічний фінансовий аналіз як аналіз фінансового стану підприємства [4, с. 7; 6, с. 9; 8, с. 8], інші – як аналіз фінансового стану та фінансових результатів [1, с. 34; 2, с. 11].

Узагальнюючи різні підходи, необхідно зазначити, що при визначенні суті стратегічного фінансового аналізу необхідно виходити з наступних положень: він є самостійною функцією фінансового менеджменту та має сприяти реалізації його мети – пошук шляхів забезпечення виконання господарською одиницею своєї місії, цілей і стратегій, розробка та забезпечення виконання системи планів як інструментів реалізації стратегічних орієнтирів з удосконалення підприємства та його окремих підсистем, що є основою для забезпечення його

конкурентоспроможного існування в довгостроковій перспективі [7, с. 15]; він враховує вплив як зовнішнього, так і внутрішнього середовища (очевидно, що ці два напрямки взаємопов'язані, оскільки результат аналізу – синтез висновків, отриманих у результаті оцінки зовнішніх і внутрішніх факторів); він є не тільки ретроспективним, а й прогнозним, тобто оцінює перспективний стан фінансового потенціалу підприємства під впливом можливих змін окремих факторів і умов; він є безперервним процесом, його використання є важливим як на етапі розробки і впровадження фінансової стратегії, так і на етапі її реалізації, оцінки та контролю виконання.

Таким чином, стратегічний фінансовий аналіз – це системне комплексне дослідження факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, що визначають перспективи фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання для забезпечення її орієнтації на довгостроковий розвиток шляхом визначення параметрів фінансової стратегії виходячи з місії та поставлених цілей, діагностики змін у середовищі, постійної оцінки досяжності цілей і орієнтації на зростання фінансових ресурсів за рахунок підвищення ефективності використання наявного фінансово-ресурсного потенціалу. Він встановлює відповідність отриманих результатів поставленим цілям і є методологічною основою розробки ефективних управлінських рішень.

Література

1. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І. О. Бланк. – К. : Ельга, 2008. – 724 с.
2. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – К. : КНЕУ, 2005. – 592 с.
3. Головка Т. В. Стратегічний аналіз : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Т. В. Головка, С. В. Сагова ; за ред. М. В. Кужельного. – К. : КНЕУ, 2002. – 198 с.
4. Крамаренко Г. Ю. Фінансовий аналіз : підручник / Г. Ю. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
5. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2007. – 670 с.
6. Деєва Н. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Н. М. Деєва, О. І. Дедіков. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 328 с.
7. Ковальчук Т. М. Аналіз як функція управління / Т. М. Ковальчук // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 14-21.
8. Шморгун Н. П. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Н. П. Шморгун, І. В. Головка. – К. : ЦНЛ, 2006. – 528 с.

УДК 657.372.1

Ковальчук Т.М.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту,
Слободян Д.І.,
студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС: МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

В умовах активізації глобальних процесів і виходу суб'єктів господарювання на міжнародний ринок товарів, послуг та капіталу зростає значення об'єктивної оцінки їхнього фінансового стану. Основними параметрами такої оцінки є аналіз, на підставі якого визначається конкурентоспроможність підприємства на ринку, його інвестиційна привабливість, кредитоспроможність, а також зростання ринкової вартості підприємства. Основними джерелами інформації про фінансовий стан підприємства є баланс, тому не втрачає актуальності підтвердження достовірності його показників.

Певний інтерес в теоретичному і практичному плані для аналізу фінансового стану підприємства представляє зарубіжний досвід складання та використання фінансової звітності. Однак його вивчення і використання вітчизняними теоретиками і практиками має максимально враховувати особливості розвитку та становлення економіки України на сучасному етапі. Теоретичні положення та практичні рекомендації щодо методики складання та використання бухгалтерського балансу обґрунтовані в працях Б.І. Валуєва, Ю.А. Вериги, О.М. Ганяйло, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, Н.М. Малюги, Є.В. Мниха, С.О. Олійник, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка, Л.К. Сука, Л.В. Чижевської, П.Я. Хомина, В.О. Шевчука, І.Й. Яремка й інших.

Зміни, які відбуваються на сучасному етапі трансформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності направлені, перш за все, на приведення її у відповідність з положеннями міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, що в значній мірі ускладнює підходи до проведення аналізу фінансового стану. Форма балансу та порядок його заповнення в Україні регулюється НПСБО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" та Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні". Впровадження на практиці даного стандарту, мало своєю метою, перш за все, задоволення в повній мірі інформаційних потреб користувачів бухгалтерської фінансової звітності. Однак на практиці ця проблема неоднозначно не вирішена.

Усі недоліки складання балансу позначаються на фінансовому стані, зокрема: нова форма балансу стала менш інформативною, що негативно впливає на можливості залучення додаткового капіталу, зростанні довіри до підприємства; необґрунтованим є об'єднання в один розділ таких різних за ступенем ліквідності активів, як запаси, поточна дебіторська заборгованість, грошові кошти тощо, що може призвести до помилок у розрахунках показників ліквідності; неправильним є визначення класифікаційних ознак «оборотні» та «необоротні» активи (доцільно уточнити ознаку поділу активів відповідно швидкості обертання на довгострокові та короткострокові оборотні); у балансі немає чіткого поділу активів і зобов'язань на поточні й довгострокові, що створює труднощі користувачам фінансової звітності під час оцінки фінансового стану підприємств. У зв'язку з цим, для підвищення точності аналізу

фінансових показників науковцями та практиками було запропоновано відображати склад статті "Витрати майбутніх періодів" у розрізі оборотних активів (ф.1 р.1170), а "Доходи майбутніх періодів" – у розрізі поточних зобов'язань (ф.1 р.1665) [2]. Реалізація цієї пропозиції стала актуальною для річної фінансової звітності і не торкнулася квартальної.

Отже, важливою проблемою є підвищення аналітичності балансу. Для того, щоб інформація, яка наведена в бухгалтерському балансі була більш корисною, з нього повинно слідувати наступне: структура капіталу (аспект фінансування), структура майна для отримання інформації про кредитоспроможність підприємства (аспект інвестування), взаємозв'язок структури капіталу і майна, що характеризуватиме його платоспроможність [3].

Необхідною умовою адекватного відображення стану активів і пасивів підприємства є формування в системі балансу показників, пов'язаних з інтелектуальними ресурсами, які, на жаль, на сьогодні взагалі не представлені

не тільки у вітчизняних П(С)БО, але і в зарубіжній системі обліку.

Варто зауважити, що згідно з міжнародними стандартами фінансової звітності, а саме згідно з МСБО 1 "Подання фінансових звітів" підприємствам надано більше свободи (у згаданому стандарті наводиться перелік обов'язкових статей, які мають бути відображені в балансі). Крім того, застосування різних оцінок для різних класів активів, відмінності їх характеру та функцій обумовлює потребу представляти їх у вигляді окремих рядків. Різні класи основних засобів можна обліковувати за собівартістю або переоціненими сумами відповідно до МСБО 16 "Основні засоби".

Таким чином, удосконалення бухгалтерського балансу та методик розрахунку на його основі окремих аналітичних показників сприятиме однозначному трактуванню інструментів аналізу у рекомендаціях органів влади та економічній літературі, що є необхідною умовою забезпечення адекватності оцінок фінансового стану підприємства. Внесення в діючий баланс запропонованих доповнень і змін дозволить без попереднього перерахунку окремих його позицій, використовувати дані в процесі аналізу фінансової звітності.

Література

1. Гуменко О.О. Удосконалення бухгалтерської фінансової звітності відповідно до потреб економічного аналізу / О.О. Гуменко // Інноваційна економіка. – 2010. – № 4. – 220 с.

2. Чернелевський Л.М. Економічний аналіз на підприємствах: навч. посіб. / Л.М. Чернелевський – К., 2008. – 312 с.

УДК 657.471.1:658.8

Колгушкіна Тетяна,

*студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст"
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ*

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ВИТРАТ НА ЗБУТ ПІДПРИЄМСТВА

Під витратами підприємства доцільно розуміти будь-які витрати, які здійснює підприємство у процесі своєї господарсько-фінансової діяльності.

Проблеми обліку витрат на збут піднімалися у працях Н. В. Гавришко, Н. М. Гудзенко, А. Ю. Козаченко, О. А. Шевчука та інших вітчизняних авторів.

Низка питань, пов'язаних з трактуванням не виробничих витрат, витрат на збут та їх обліком залишається дискусійними й проблемними. Збут продукції, вважаємо, варто розглядати як динамічний процес руху продукції на певному її ринку, який підтверджує або не підтверджує ефективність підприємницької діяльності й відповідно засвідчує або не засвідчує конкурентоспроможність підприємства.

Витрати на збут – це нормативні та понаднормативні продуктивні витрати, пов'язані з повним циклом забезпечення усіх процедур і вимог до збуту продукції.

Аналіз витрат на збут повинен здійснюватись не відокремлено, а у контексті аналізу усіх витрат підприємства (витрат діяльності), аналізу процесу виробничо-збутової або збутової діяльності підприємства. Мета такого аналізу полягає у з'ясуванні видів і напрямків непродуктивних витрат на збут та розробленні заходів щодо зведення таких витрат до мінімуму.

Витрати на збут можна, насамперед, аналізувати з позиції оперативного, тактичного (поточного) і стратегічного аналізу.

Продаж продукції через систему заготівельних організацій оформляють спеціальними товарно-транспортними накладними, які є підставою для списання продукції зі складів та інших місць зберігання, для розрахунків з покупцями і замовниками.

Продаж продукції торговим організаціям, підприємствам роздрібною торгівлі здійснюють на основі Накладних внутрішньогосподарського призначення та додатково виписаних рахунків-фактур на оплату.

Збутова діяльність як завершальний етап господарського процесу, пов'язана з отриманням грошових надходження у формі доходу, визначенням фінансових результатів. Для цілей оподаткування та формування податкової звітності при реалізації продукції разом з іншими документами виписується податкова накладна.

Витрати на рекламу оформлюють грошовими документами на перерахування кредиторської заборгованості за проведені рекламні акції.

Первинний облік витрат на збут в досліджуваному господарстві ведуть згідно діючого законодавства, використовуючи типові форми первинних документів.

Дане підприємство займається виробництвом і має свій статут. Згідно статуту має статутний капітал, який поділений на частки між своїми учасниками, розмір яких встановлюється статутом.

Статутний Капітал становить 3 780 000 гривень.

Учасники визначили такі розміри частки кожного учасника:

Швець Р.І. -25,0 % Статутного капіталу - 945 000 грн.

Окрепкий В.Я. -50,0 % Статутного капіталу - 1 890 000 грн.

Славатинський Т.І. -25,0 % Статутного капіталу - 945 000 грн.

В рахунок своєї частки до Статутного Капіталу Товариства учасники вносять грошові кошти та майно. Збільшення статутного капіталу товариства можливе за рахунок прибутку Товариства, а також за рахунок додаткових внесків учасників Товариства. Товариство створює резервний фонд у розмірі 25 % статутного капіталу. Воно може від свого імені укладати угоди, набувати майнових та особистих немайнових прав і нести обов'язки, бути позивачем та відповідачем в суді, самостійно здійснювати експортні та імпорتنі операції, необхідні для його господарської діяльності.

Нааявність власного капіталу швидко визначається за балансом, наприклад можна розрахувати коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт оборотності власного капіталу, коефіцієнт рентабельності власного капіталу тощо.

Дане підприємство, як і багато інших створює резервний капітал, який використовується на покриття збитків від господарської діяльності, на збільшення статутного капіталу, на покриття різниці між номінальною і продажною вартістю акцій та ін.

Література

1. Дерій В. А. Витрати на збут у системі обліку і аналізу невикористаних витрат / В. А. Дерій. – Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2013.

2. Первинний облік витрат на збут [Електронний ресурс]: Офіційний форум МНАУ: Інтернет конференції-Розвиток бухгалтерського обліку, аналізу та контролю. – 2012. – Режим доступу: <http://forum.mnau.edu.ua/index.php?topic=258.0>

Колесов С.В.,

доцент кафедри «Учет и аудит»,

Донбасская государственная машиностроительная академия,

г. Краматорск

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСА

Для организации эффективного учетно-аналитического обеспечения управления инвестиционными проектами важное значение приобретает классификация инвестиций, которую необходимо осуществлять, основываясь на различных критериях - объектах, субъектах, источниках финансирования, периоде осуществления и т.д.

Вопросами классификации инвестиций и совершенствования учета инвестиционно-инновационных процессов на машиностроительных предприятиях занимались отечественные ученые, в частности Н. Балицкая, Л. В. Скоробогатая, Я. Крупко, В. Ф. Максимова, А. В. Артюх и др.

По объекту вложения инвестиции в основном подразделяются на реальные и финансовые, что наиболее точно отражает их стратегическую направленность. При этом классификация (деление) финансовых инвестиций в налоговом учете по налогу на прибыль отличается от классификации финансовых инвестиций в бухгалтерском учете. Для целей налогообложения инвестиции делятся на финансовые, капитальные и реинвестиции [1]. В бухгалтерском же учете инвестиции делятся лишь на финансовые и капитальные.

Финансовые инвестиции - это вложения средств в различные финансовые инструменты: фондовые (инвестиционные) ценные бумаги, специальные (целевые) банковские вклады, депозиты, паи и др. [1]

Реальные инвестиции - это вложения (взносы) в производственные (средства) фонды (основные и оборотные) [2]. Преимущественно это вложения в материальные активы - здания, оборудование, сооружения и другие товарно-материальные ценности, а также нематериальные активы (патенты, лицензии, «ноу-хау», техническая, научно-практическая, инструктивная, технологическая, проектно-сметная и другая документация), т.е. инвестиции направленные на повышение инвестиционно-инновационного потенциала предприятия.

Результаты обобщения научно-теоретических подходов отечественных и зарубежных авторов в сущности реальных инвестиций свидетельствуют о том, что большинство ученых ассоциируют их с вложениями в материальные (физические) активы, имеющие долгосрочный характер.

Для правильного учета инвестиционной и инновационной деятельности необходимо корректно определять их стоимость. Оценка капитальных инвестиций осуществляется по затратному подходу, можно сказать, что капитальные инвестиции оцениваются на момент совершения, так как в дальнейшем они воплощаются, как правило, в необоротные активы, и учет осуществляется уже не инвестиций, а необоротных активов.

Для более адекватного отражения в учете инвестиционных процессов на предприятии, целесообразно совершенствование Плана счетов бухгалтерского учета с выделением дополнительных субсчетов к счету 15 «Капитальные инвестиции». Ведь принятие решения о характере и признаках осуществляемых предприятием работ, либо они направлены на повышение технико-экономических возможностей, которые приведут к увеличению экономических выгод, осуществляются для поддержания, либо они связаны с ремонтами объектов основных средств, не всегда может быть однозначным. Так, ремонт объекта может быть начат в конце года или квартала, а закончен в начале следующего года или квартала. На улучшение объекта может быть потрачено не один месяц. А уже после завершения всех соответствующих работ руководитель сможет принять решение. Итак, в момент

возникновения расходов, связанных с проведением ремонтов объектов основных средств, изменение экономических выгод рассчитать невозможно [3].

С целью определения расходов, относящихся к инновационной деятельности, целесообразно выделить их отдельно объектом учета. При этом следует учесть, что для бухгалтерского учета инновационный процесс целесообразно разделять на этапы:

1) разработка новаций. Этот этап отличается длительностью, большими материальными и интеллектуальными затратами. Основная часть расходов связана именно с этим этапом, их обобщение позволит провести оценку эффективности разработки и будет основанием для проведения оценки объекта интеллектуальной собственности. Так как эти расходы списываются на расходы периода, то целесообразно обобщать в отдельной отчетной форме вроде статистической формы 1 - инновация с определенными усовершенствованиями;

2) апробация и проверка полученных образцов. По результатам апробаций отбираются лучшие, или те, что соответствуют заданным свойствам. Отобранные образцы и являются новациями. Все результаты научно-исследовательских и опытно-конструкторских разработок являются объектами интеллектуальной собственности. Лучшие разработки должны фиксироваться в журнале регистрации заявок (форма ИС-1, ИС-2), утвержденном приказом Министерства статистики Украины от 10.08.2004 № 469;

3) воспроизведение новаций. Наличие этого этапа подтверждает целесообразность предыдущих разработок, поэтому очень важно в каждой тематике показывать расходы для всех составляющих инновационного процесса. Внедрение разработок в производство, то есть превращение новаций в инновации, происходит на четвертом этапе. Этот процесс предполагает использование в операционной и других видах деятельности предприятия новаций с целью достижения коммерческого успеха. На сегодняшний день предприятия обязаны вести специальный Журнал регистрации использованных объектов интеллектуальной собственности (ИС-3), утвержденный приказом Министерства статистики Украины от 10.08.2004 № 469.

Но наличие специальных документов и отсутствие объективных данных (различные ведомства подают несопоставимую информацию [4]), свидетельствует только о том, что не работает система учета интеллектуальной собственности. Обобщение таких данных о каждом объекте новаций позволит обеспечить выполнение одной из важнейших задач учета - обеспечение системы управления перспективными данными на основании исследования аналогов.

Разнообразие и содержание процессов инновационной деятельности делают практически невозможной ее оценку по натуральным или любым другим показателям. Единственным показателем, позволяющим свести воедино и определить общий объем этого вида деятельности, могут быть только расходы - на проект, продукт, процесс, их общая величина [2].

Для решения проблемы учета инновационных затрат предлагаем использование синтетического счета 941 «Инновационные расходы», а для обеспечения систематизации и анализа информации о расходах ввести учет расходов на счету в разрезе таких групп инновационных затрат:

- 941.1 маркетинговые исследования (рационально отражать расходы на маркетинговые исследования потребностей рынка, отбор и изучение качества полученных идей, поиск потенциальных заказчиков);
- 941.2 инновационное проектирование (расходы, связанные с разработкой плана действий, расчетом плановых показателей проекта, бюджетированием);
- 941.3 инновационное производство (расходы на производство инновационного продукта, стоимость всех потребленных материальных и нематериальных ресурсов);
- 941.4 коммерциализация продукта (расходы на рекламу, продвижение и сбыт);
- 941.5 прочие расходы (косвенные общепроизводственные и общехозяйственные расходы).

Этот метод является удобным, так как в процессе осуществления инновационной деятельности предприятие несет определенные затраты, которые влияют на себестоимость произведенной продукции, а в дальнейшем должны важную роль и при определении финансовых результатов. Поэтому целесообразнее отображать инновационные расходы на счете 941 и закрывать его счету 79 «Финансовые результаты» для определения финансового результата.

Предложенный подход позволит отображать все расходы инновационной деятельности на одном счете, что облегчит определение себестоимости инновационных проектов, так как отсутствие методических рекомендаций по учету затрат на инновационные процессы привела к распылению расходов на разных счетах расходов, что затрудняет определение себестоимости каждого этапа работ и формирования общей суммы этих расходов.

Дополнительные субсчета синтетического счета «Инновационные расходы» позволят постепенно накапливать информацию о расходах, понесенных на этапах производства и реализации инновации. Такая организация учета позволит оперативно получать информацию о размерах и корректность установления фактических затрат на инновационную деятельность.

Література

1. Баліцька Н. Організаційно-методичні аспекти обліку інноваційної діяльності підприємств. У 2 т. Т. 1. / Н. Баліцька, Л. В. Скоробогата // Облік, аудит і економічний аналіз: історія становлення, проблеми та перспективи. - 2008. - С. 14-17.
2. Крупка Я. Варіанти обліку інноваційних процесів на підприємстві / Я. Крупка // Бухгалтерський облік і аудит. - 2006. - № 5. - С. 11-10.
3. Максимова В. Ф. Інноваційний аспект інтеграції облікових систем / В. Ф. Максимова, О. В. Артюх // Проблеми науки. - 2008. - № 10. - С. 23-27.
4. Мінаков О. Облік інноваційної діяльності на підприємствах - учасниках технопарку / О. Мінаков // Бухгалтерський облік і аудит. - 2005. - № 5. - С. 24-27.

СПОСОБИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ

Питання співвідношення систем обліку витрат та методів калькулювання тривалий час було дискусійним через взаємовідповідність елементів цих понять. Синтезуючим аспектом понять є система виробничого обліку як система обліку, що забезпечує можливість калькулювання та контролю собівартості об'єктів витрат.

Актуальність теми зумовлена впровадженням на підприємствах вітчизняної промисловості європейських стандартів якості найближчим часом.

При калькулюванні собівартості, окрім методів, можна виділити також і відповідні способи [1, с. 78]:

1. Спосіб прямого розрахунку. Є найпростішим і полягає в тому, що собівартість продукції розраховується на основі прямого обліку витрат, а собівартість одиниці продукції розраховується діленням загальної величини витрат по цій продукції на її кількість. Цей спосіб можна застосовувати на дрібних молочних підприємствах, які випускають однорідну продукцію. В даному випадку об'єкти обліку витрат і калькулювання собівартості співпадають.

2. Нормативний спосіб. Його застосування передбачається поряд із нормативним обліком витрат, попроцесним калькулюванням собівартості та методом контрольних точок. Якщо підприємство здійснює облік витрат по одному виду продукції, то собівартість одиниці розраховується як сума її нормативної собівартості результату від ділення виявлених відхилень від норм і зміни норм на кількість виготовлених виробів. В зведеному обліку витрат, що ведеться по кожній групі виробів, витрати і відхилення обліковують по відповідним групам.

3. Спосіб сумування витрат. Полягає в тому, що фактична собівартість об'єкта калькулювання або одиниці продукції визначається шляхом сумування витрат по окремим процесам виробництва в розрізі калькуляційних статей і діленням отриманих сум на фактичну кількість виготовленої продукції. Цей спосіб можна застосовувати на сільськогосподарських підприємствах-виробниках молока.

4. Спосіб виключення витрат на супутню продукцію. Він полягає в тому, що отримані в комплексному виробництві продукти розділяють на основні і супутні. Щоб визначити собівартість основної продукції, на супутні продукти калькуляція не складається, а витрати по цим продуктам виключаються з витрат по заздалегідь встановленим цінам. Складність способу полягає у визначенні оцінки супутньої продукції. В молочній галузі супутня продукція здебільшого може бути представлена у вигляді відходів. При попроцесному методі виробнича собівартість визначатиметься:

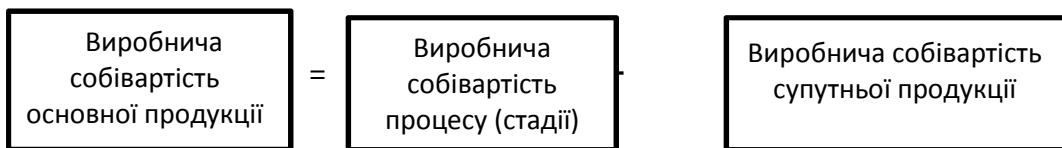

Рис. 1. Визначення собівартості за способом виключення витрат на супутню продукцію

5. Коефіцієнтний спосіб калькулювання. Застосовується для калькулювання собівартості продукції в умовах одночасного виробництва декількох видів продукції, пряме віднесення витрат на які неможливе. Цей спосіб застосовується у виробництві суміжних продуктів, коли супутня продукція відсутня. Зведений облік витрат формується по групі однорідних виробів, а витрати усередині груп розподіляються на окремі види продукції за допомогою економічно обґрунтованих коефіцієнтів.

Наприклад, для сиру кисломолочного нежирного розрахунок норми витрат молока залежить від об'єму переробки молока:

$$H_{зм} = \frac{237,4 \times 100}{B_{з.м.}} \times K; \text{кг} / \text{т} \tag{1}$$

де $H_{зм}$ – норма витрат знежиреного молока, кг/т; 237,4 – маса білку, необхідного для виробництва 1 т знежиреного сиру кисломолочного з масовою часткою вологи 77,5%, кг; $B_{з.м.}$ – фактична масова частка білку у знежиреному молоці; K – коефіцієнт, що враховує втрати знежиреного молока на приймання, охолодження та пастеризацію, зберігання та фасування.

Коефіцієнт K залежить від річного об'єму переробки молока, т. [2, с. 20]:

- до 10000 та від 10000 до 25000 1,0028;
- від 25001 до 50000 1,0021;
- від 50001 і вище 1,0017.

6. Спосіб пропорційного розподілу витрат. Є широко розповсюдженим як в комплексних, так і в спеціалізованих виробництвах, які виготовляють одночасно декілька видів продукції. Суть полягає в тому, що собівартість сукупного обсягу розподіляється між видами продукції пропорційно обраній базі розподілу. Витрати можуть розподілятися пропорційно плановій або нормативній собівартості, або пропорційно гуртовим цінам, фізичній вазі, основній заробітній платі виробничих робітників, людино-годинам. При цьому визначаються відповідні індекси. Наприклад, вага окремого продукту/загальна фізична вага.

Масу сировини готової та побічної продукції без обліку втрат можна визначити за формулами:

$$m_z = \frac{m_c \times (u_c - u_n)}{(u_z - u_n)}; \tag{2}$$

$$m_c = \frac{m_z \times (u_z - u_n)}{(u_c - u_n)}; \tag{3}$$

$$m_n = \frac{m_c \times (q_z - q_c)}{(q_z - q_n)}; \quad (4)$$

де m_c , m_r , m_n – маси сировини, готової та побічної продукції; q_c , q_r , q_n – масова частка молока в сировині, готовій та побічній продукції [3, с.298].

Наприклад, необхідно визначити масу вершків для виробництва 500 кг масла, якщо масова частка жиру в маслі складає 78%, у вершках – 38%, в пахті – 0,7%. Нормативні втрати складають 0,6%.

$$\frac{500 \times (78 - 0.7)}{38 - 0.7} \times \frac{100}{100 - 0.6} = 1042 \text{ кг}$$

7. Комбінований спосіб калькулювання. Являє собою поєднання інших способів, якщо застосування кожного з них окремо неможливе або не забезпечує обґрунтованого нарахування собівартості. Спосіб може застосовуватися у випадку, коли виробляються декілька видів основної і супутньої продукції. При цьому алгоритм визначення виробничої собівартості буде мати наступний вигляд:

- визначаються витрати на супутню продукцію в порядку, передбаченому способом виключення витрат;
- визначається загальна сума витрат на основну продукцію як різниця між виробничою собівартістю усієї стадії і витратами на супутню продукцію;
- розподіляється виробнича собівартість між основними видами продукції з використанням економічно обґрунтованих індексів.

Отже, вибір певного способу калькулювання підприємством молочної галузі повинен здійснюватися самостійно залежно від технології виробництва та методів облікової політики.

Для наочності застосування системи контрольних точок розглянемо процес життєвого циклу 1 тонни сметани.

Отже, при виробництві вершків власними силами підприємству варто закупити необхідну кількість молока, що можна визначити за формулою, запропонованою російськими науковцями на 1000 кг продукції [3, с.301]:

$$P_m = \frac{1000 \times (Ж_v - Ж_{об})}{Ж_m \times (1 - 0,01 \times n_{ж}) - Ж_{об}}, \quad (5)$$

де P_m – розхід молока, кг; $Ж_v$ – жирність вершків, %; $Ж_{об}$ – частка жиру в обезжиреному молоці, %; $Ж_m$ – жирність молока, %; $n_{ж}$ – гранично допустимі втрати жиру, %.

При мінімальній жирності молока в 3,2%, втратах на рівні 0,15% та частці жиру в обезжиреному молоці 0,05%, необхідний розхід молока для 20%-ої сметани становитиме:

$$P_m = \frac{1000 \times (22 - 0.05)}{3.2 \times (1 - 0,01 \times 0.15) - 0.05} = 6979 \text{ кг}$$

З формули видно, що при більшій жирності отриманого молока його розхід менший, як і при меншій бажаній жирності вершків. Для необхідної кількості 908 кг вершків потрібно $908 \times 6979 / 1000 = 6336,93$ кг молока. Ціна 1 ц молока на українському ринку коливається в залежності від сезону.

В системі обліку варто дотримуватися таких основних положень при найпоширенішому нормативному методі калькулювання собівартості:

- поточний облік витрат окремо за діючими нормами і з урахуванням відхилень від них, виявлення місць, причин і винуватців відхилень;
- системний облік зміни самих норм;
- складання і періодичне коригування нормативної калькуляції, що базується на діючих нормах витрат;
- визначення фактичної собівартості випущеної продукції як алгебраїчної суми нормативної її вартості, відхилень від норм і зміни самих норм.

Отже, правильний вибір певного способу калькулювання сприятиме покращенню конкурентних переваг відповідного підприємства на ринку харчової промисловості.

Література

1. Войтенко Т., Вороная Н. Усе про облік витрат на виробничому підприємстві / Т.Войтенко, Н.Вороная. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2012. – 304 с.
2. Технологічні розрахунки. Облік і звітність у галузі: Метод. вказівки до практичних занять для студ. спец. 7.091709 “Технологія зберігання, консервування та переробки молока” напряму 0917 “Харчова технологія та інженерія” денної та заочної форм навчання / Уклад.: Н.М.Ющенко, О.В. Кочубей-Литвиненко, Т.Г.Осьмак. – К.: НУХТ, 2008. – 60 с.
3. Крись Г.Н. Технология молока и молочных продуктов: учебник / Г.Н.Крись, А.Г.Храмцов, З.В.Волокитина, С.В.Карпычев; под ред. проф. А.М.Шальгиной. – М.: КОЛОСС, 2003. – 316 с.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В ЧАСТИНІ РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ

Відповідно до статутних документів переважної більшості суб'єктів господарювання, зокрема і у сільському господарстві, декларовано як мету створення - отримання прибутку, що обумовлює центральне місце прибутку як об'єкту управління. Як у власників, так і у менеджерів підприємств є необхідність у наявності об'єктивної інформації про фінансові результати господарської діяльності, а також про фактори, що обумовили їх формування. Інтереси власників реалізуються у процесі розподілу фінансових результатів, відповідно процедура розподілу прибутку є об'єктом управління. Для реалізації інтересів власників є необхідним мати впевненість щодо об'єктивності формування фінансових результатів. Відповідно, процедура формування і розподілу прибутку сільськогосподарських підприємств має бути спрямована на більш повну реалізацію інтересів власників.

Категорія прибутку є абстрактною: його розмір залежить значною мірою від прийнятої методології формування в системі обліку, в основі ж методології лежать інтереси певного кола осіб, що мають відношення до господарських процесів.

Процедури розв'язання облікових завдань залежно від інтересів зацікавлених осіб характеризуються певними особливостями. Е. Леоте, А. Гільбо та А.П. Рудановський зводили весь облік до квантифікації (обчислювання) фінансових результатів або, як зазначав Ф. Боналуми: «... виявлення економічних та юридичних наслідків господарських операцій» [3, с.104]. Фінансовий результат в економічному сенсі не обов'язково повинен збігатися з фінансовим результатом – в юридичному.

З точки зору посилення реалізації інформаційної та контрольної функції фінансового обліку необхідно закріпити у внутрішніх документах сільськогосподарських підприємств процедуру розподілу й використання фінансових результатів, що має передбачати максимальне врахування інтересів власників.

Щодо спрямування прибутку на виправлення помилок, то, на нашу думку, необхідно за наявності ознаки суттєвості помилки (встановлюється обліковою політикою підприємства) проводити аудиторську перевірку для з'ясування причини помилки й відхилення припущення стосовно фальсифікації.

Підприємство має право утворювати фонди відповідно до Господарського кодексу України [1]. В цьому вбачаємо певну невідповідність, тому що відсутність рахунків призначених для відображення в обліку коштів направлення прибутку на розвиток виробничої та соціальної інфраструктури, ускладнює процеси фінансового планування, але повернення до фондowego принципу послаблює зацікавленість потенційних інвесторів, може призвести до фальсифікації інформації й обмеження реалізації прав власників (інвесторів) на одержання доходу. Для усунення суперечності та запобігання негативних наслідків доцільно на рівні підприємства розробляти та приймати як додаток до статутних документів «Положення про формування та розподіл прибутків», яке ґрунтується на обраній підприємством дивідендній політиці. У свою чергу статутом має бути передбачено компетенцію розробки цього Положення.

У світі одержала широкий розвиток практика створення за рахунок відрахувань із прибутку особливого резервного капіталу, який, акумулюючи надлишки прибутку в особливо сприятливі роки, зберігається на відповідних рахунках у банках або у високоліквідних цінних паперах. Завдяки утвореному резервному капіталу на підприємствах з'являється можливість в окремі звітні періоди, незважаючи на невеликі суми одержаного прибутку, сплачувати дивіденди у визначених розмірах. Таким чином, рівномірність у розподілі дивідендів сприяє не тільки економічній міцності товариства, але й закріплює акціонера як власника.

Утворення резервного капіталу може мати обов'язковий або добровільний характер. У першому випадку він утворюється відповідно із законодавством, а в другому – згідно з порядком, встановленим установчими документами підприємства або передбаченим його обліковою політикою. Обов'язкове утворення резервного капіталу в Україні поширюється на господарські товариства, де наявність такого фінансового джерела впливає з необхідності захисту інтересів співвласників.

Аналіз статутних документів досліджуваних господарств виявив невідповідність чинному законодавству стосовно критеріїв створення резервного капіталу у 43% агроформувань. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» у балансі за статтею «Резервний капітал» відображається сума резервів, створених, відповідно до чинного законодавства або установчих документів, за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства. Згідно з фінансовою звітністю сільськогосподарських підприємств резервний капітал утворено у 15% обстежених. У підприємствах, де спостерігається рух резервного капіталу, це технічно пов'язано лише із закриттям рахунку 44 «Нерозподілені прибутки», що здійснює бухгалтер безпідставно (рішення засновників або внутрішня регламентація відсутні).

У сільськогосподарських підприємствах недоліком сучасного фінансового менеджменту, що негативно позначається на господарській практиці, є нехтування необхідністю створення страхової фінансової (резервної) системи. Відповідно до методичних підходів, розглянутих у фаховій літературі, резервування має здійснюватися за нормативами згідно з розрахованими потребами внутрішнього страхування. В «Положенні про формування та розподіл прибутків» доцільно зафіксувати напрями формування резервної системи підприємства.

Створення тих чи інших резервів пов'язано з дивідендною політикою.

Резервування розглядалося науковцями з точки зору передбачення необхідності потенційно можливого уточнення оцінки цінностей показників балансу. У разі проведення дооцінки вартості необоротних активів замість віднесення на прибуток вводиться стаття «Резерви на переоцінку вартості активів» (таким підходом відповідає і відображення капіталу у дооцінках на відповідному рахунку 41 «Капітал у дооцінках»). Резерви на переоцінку є частиною власного капіталу, тому зростання вартості землі, будинків має відобразитися як коригування права володіння співвласників. Є необхідним враховувати специфіку сільського господарства при здійсненні оцінки

продукції. Одержаний в результаті переоцінки приріст капіталу існує лише гіпотетично, тому вважаємо, що доцільно резервувати прибуток, одержаний в результаті оцінки за справедливою вартістю залишку товарної продукції на кінець календарного року, з відображенням резерву на відповідному аналітичному рахунку.

Ускладнення в обліковій та господарській практиці розподілу фінансових результатів і реалізації права на дохід об'єктивно зумовлено суперечністю чинного законодавства. Декларована відмова від фондового принципу побудови плану рахунків обумовлює необхідність зміни підходів до нормування витрат, пов'язаних з використанням прибутку. В контексті реалізації інтересів власників необхідним є фінансове планування (як поточне, так і перспективне), процедура якого має бути визначена установчими документами та внутрішніми регламентами підприємств. Резервний капітал призначений для покриття збитків звітного періоду, це страховий запас підприємства, який надає додаткову гарантію повернення вкладених коштів усім його кредиторам, має цільове спрямування використання – покриття запланованих і непередбачених збитків, виплати за всіма зобов'язаннями підприємства у разі недостатності прибутку до розподілу чи нерозподіленого прибутку. Резерви виконують функцію підтримки або відновлення стабільної величини капіталу. На відміну від фонду, резерв передбачає не нове накопичення коштів понад капітал, що існує, а лише стабілізацію розміру капіталу. Є доцільним резервувати прибуток, отриманий в результаті оцінки за справедливою вартістю залишку товарної продукції на кінець року.

Література

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року №436-IV (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року №996-IV (із змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
3. Колос Н.М. Бухгалтерський облік у реалізації прав власників в сільському господарстві: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.09 / Н.М.Колос ; Нац. аграр. ун-т. — К., 2007. — 20 с. — укр.
4. Національне положення (стандарт) фінансової звітності 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Рудановский А.П. Анализ баланса / А.П. Рудановский. – М. : Маркиз, 1925. – 88 с.
6. Савченко В.М. Особливості застосування оцінки в обліку сільськогосподарської діяльності / В.М. Савченко // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – Вип. 20. – Ч. 1. – Кіровоград: КНТУ, 2011. – С. 269-274.
7. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року №435-IV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>

УДК 005.336.1:005.2

Коляда А.Л.,

аспірантка кафедри економічного аналізу,

Волкова Н.А.

*к.е.н., доцент кафедри економічного аналізу
Одеський національний економічний університет*

АНАЛІТИЧНІ МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ

На сучасному етапі еволюції господарювання, якому притаманні глобалізація, динамізм та невизначеність, проблеми управління ефективністю функціонування підприємств набувають першочергового значення. Для досягнення позитивних результатів діяльності необхідні нові аналітичні підходи до управління ефективністю. Таким чином, результативність підприємницьких структур все більшою мірою визначається рівнем аналітичного забезпечення управління.

Використання аналітичних методів вкрай необхідне на всіх етапах підприємницької діяльності: від задумів та формування підприємства до поступового підвищення ефективності його господарювання. Саме на основі результатів аналізу розробляються та формуються управлінські рішення, які в сучасних умовах жорсткої конкуренції не можуть прийматись спираючись лише на власний досвід та інтуїцію.

На вибір аналітичних методів, адекватних ситуації, впливають такі фактори, як мета і глибина аналізу; сутність проблеми, що підлягає вирішенню; особливості та динамічні характеристики об'єкта дослідження; вид і характер інформації, яка доступна аналітику [1, с. 229].

Зазначимо, що аналітичні методи, у свою чергу, поділяються на евристичні, розрахункові та комбіновані, кожен з яких має як переваги, так й недоліки (рис. 1).

Під евристичними методами розуміється «безліч процедур, не підкріплених об'єктивними моделями, що ґрунтуються значною мірою на інтуїції, досвіді спеціалістів і експертів, висновках за аналогією, нелінійної логіки, методах якісного аналізу систем». Використання таких методів пояснюється альтернативністю пошуку в існуючому діапазоні варіантів в ситуаціях, що характеризуються високим ступенем невизначеності [2, с. 325].

Умови, які спричиняють необхідність застосування евристичних методів: якісний характер вихідної інформації; невпевненість у достовірності відомостей про характеристики об'єкта дослідження; висока невизначеність вихідних даних для аналізу; відсутність чіткого предметного опису, математичної формалізації об'єкта дослідження та технічних засобів.

Розрахункові методи ґрунтуються на визначенні кількісних показників оцінки, тобто використанні величин і параметрів, що характеризують кількісну сторону господарської діяльності. Дану групу складають методи, які

використовують суворі правила логіки, призначені для отримання числових значень, найчастіше математико-статистичні, що спираються на економіко-математичне моделювання [3, с. 79].

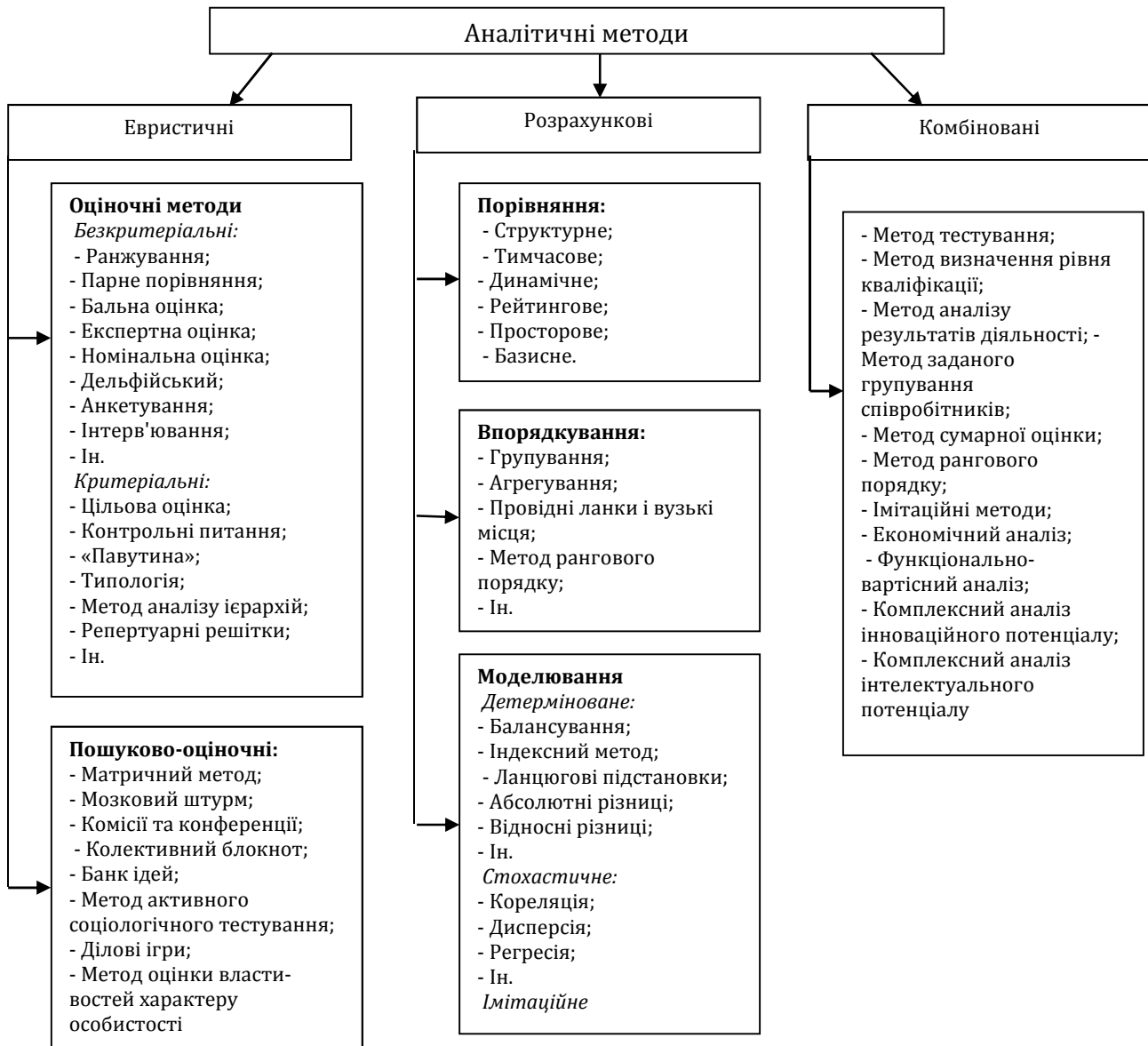

Рис. 1. Класифікація аналітичних методів

Комбіновані методи – це способи оцінки, що використовують кількісні та якісні методики. Вони найбільш повно характеризують об'єкт дослідження, оскільки розглядають його з різних позицій: математико-статистичних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних.

Зауважимо, що серед усієї сукупності аналітичних методів оцінювання ефективності найбільш поширеними є методи порівняння, метод угруповань, методи математичної статистики, матричний метод, метод факторного аналізу, ранговий метод, рейтинговий метод, метод нейронних мереж.

Ціллю першої групи методів є отримання результатів порівняння показників, що відображають ефективність функціонування. Вони спрямовані на вивчення всієї сукупності показників і дозволяють дати характеристику рівня ефективності діяльності підприємства по виявлених відхиленнях фактичних значень від базових. Недоліком цих методів є неоднозначна інтерпретація рівня ефективності діяльності у разі одночасного поліпшення кінцевих результатів за одними показниками і погіршення по інших.

Метод угруповань полягає у виділенні серед сукупності досліджуваних підприємств однорідних груп по будь-яким загальним ознакам. Отримані при цьому оцінки містять в собі характеристики окремих підприємств як типових представників своєї групи, а також характеристики їх положення як в межах своєї групи, так і серед підприємств, що вивчаються [4, с. 97].

Метод рейтингової оцінки носить системний комплексний характер і базується на різних аналітичних підходах до їх ранжирування. Існує декілька способів побудови рейтингу підприємств: метод створення рейтингу за допомогою ряду показників, метод кластерного аналізу, бальний метод.

При дослідженні сукупності показників, між якими існує функціональна залежність, використовуються методи математичної статистики. Ці методи дозволяють побудувати модель, в якій відображено залежність одного показника від сукупності інших, що його визначають. Зауважимо, що використання методів математичної

статистики для оцінювання ефективності діяльністю в цілому ускладнюється великою кількістю необхідної початкової інформації і неможливістю встановлення взаємозв'язків між всіма показниками.

Матричний метод використовується для узагальненої оцінки ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства. Даний метод дає не лише узагальнену характеристику стану підприємства і динаміку його розвитку, але й дозволяє визначити зміни в процесі та результатах роботи, виявляти резерви підвищення ефективності виробництва [5, с. 83].

Основу методу рангової оцінки представляє нормативна система показників, яка упорядковує показники шляхом привласнення їм відповідних закономірностей співвідношень темпів їх зростання. Чим вище має бути темп зростання одного показника по відношенню до темпів зростання інших, тим вище його ранг. Недоліки цього методу полягають у тому, що він не дозволяє однозначно оцінити рівень ефективності діяльністю та не завжди існує можливість побудувати таку систему показників, оскільки економічні закономірності зростання ефективності в умовах нестабільності та невизначеності зовнішнього середовища здійснюються не завжди.

Методи, засновані на використанні експертних систем, умовно можна розділити на дві групи: системи нейромережових обчислень та діагностичні експертні системи. Нейронні мережі є дуже перспективною обчислювальною технологією, що дає нові підходи стосовно дослідження динамічних завдань в галузі управління діяльністю. Основною перевагою використання нейромережових обчислень є можливість використання великої кількості початкової інформації. В той же час недоліками застосування нейронних мереж є: непрозорість та відсутність пояснень отриманих результатів; для навчання мережі необхідна велика кількість даних для того, щоб можна було побудувати адекватну нелінійну залежність.

Діагностичні експертні системи призначено для виявлення причин, що викликали незадовільний стан підприємства. Крім того, діагностичні експертні системи дозволяють моделювати механізм мислення людини щодо вирішення завдань у відповідній предметній галузі.

Отже, практичне використання відповідних аналітичних методів дозволить вдало здійснювати управління ефективністю функціонування підприємств, що працюють в умовах нестабільності і жорсткої конкуренції.

Література

1. Жуков А.В. Сучасні теоретичні засади формування ефективності виробничо-господарської діяльності підприємства / А.В. Жуков // Бізнес Інформ. – 2013. – № 1. – С. 228-231.
2. Костирко Р.О. Контроль і аналіз в системі управління економічним потенціалом господарського суб'єкта: методологія та організація: монографія / Р.О. Костирко. – Луганськ: Вид-во СЛУ ім. В. Даля, 2010. – 728 с.
3. Жигало І.І. Економічний інструментарій системи управління: концептуальний базис / І.І. Жигало // Вісн. Нац. Ун-ту «Львів. Політехніка»: Менеджмент та підприємництво в Україні: Етапи становлення та проблеми розвитку. – 2011. – № 714. – С. 77-81.
4. Кизим Н.А. Оценка и прогнозирование неплатежеспособности предприятий: монографія / Н.А. Кизим, И.С. Благун, Ю.С. Копчак. – Х. : Издательский Дом «ИНЖЭК», 2004. – 144 с.
5. Ващенко А.А. Ефективність виробничо-господарської діяльності в механізмі управління промисловими підприємствами / А.А. Ващенко // Economics Bulletin. – 2014. – № 1. – С. 80-87.

УДК 330.14:657.01

Копчак Юрій,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і маркетингу,
Кульчак Любов,
студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Економічною базою створення та розвитку будь-якого підприємства виступає капітал, він є основним фактором виробництва, джерелом добробуту його власників.

Первісне значення слова "капітал" походить від латинського слова "capitalis", що означає "головний". Пізніше у німецькій та французькій мовах цим терміном стали називати головне майно, головну суму [1, с. 21].

Першу спробу дати науковий аналіз капіталу зробив Аристотель. Він ввів поняття "Хрестоматика", яке походить від слова "Хрема" і означає "майно", "володіння". Під хрестоматикою Аристотель розумів мистецтво наживати достаток, або діяльність, спрямовану на нагромадження багатства, на одержання прибутку, на вкладання і нагромадження капіталу. Оскільки в античному світі важливу роль відігравав торговельний та грошовий (лихварський) капітал, то в торговельній діяльності метою стає безмежне нагромадження багатства, збільшення до безкінечності капіталу.

В античний період під "капіталом" розуміли багатство. Першу спробу дати науковий аналіз капіталу зробив давньогрецький мислитель Аристотель (384-322 рр. до н.е.), який розглядав капітал через призму багатства та, аналізуючи його сутнісні ознаки, зробив висновок, що дана категорія поділяється на два види. До першого він відніс дане природою багатство, яке пов'язане з постійним нагромадженням засобів, необхідних для життя і корисних для держави чи домашнього об'єднання, але яке "не безкінечне, а має свої межі". До другого виду багатства Аристотель відніс процес накопичення грошей, що являє собою "...мистецтво наживати статок, з чим і пов'язане уявлення, нібито багатство і нажива не мають ніяких меж". Зазначені види багатства були названі Аристотелем "економіка" та "хремастика" [2, с. 224]. Як свідчить економічна історія, саме "хремастика", тобто діяльність, спрямована на накопичення багатства та нагромадження грошових запасів, є першим відомим трактуванням капіталу як

економічної категорії.

Названі підходи до визначення капіталу дещо односторонні, пов'язують цю категорію з сукупністю речових факторів виробництва. Вони звертають увагу на речову форму капіталу, хоч навіть з цього боку не врахована така частина капіталу, як грошовий капітал, який не можна ототожнювати із засобами виробництва і який призначений для виробництва, забезпечення безперервності руху капіталу у сферах виробництва та обігу [3].

В залежності від рівня економічного розвитку суспільства, науковці по-різному трактували поняття "власний капітал". З часом сутність власного капіталу змінювалась, в залежності від ступеню розвитку суспільства представники економічної думки вкладали в поняття "власний капітал" своє значення та сутність.

На підставі результатів аналізу підходів вчених з'ясовано, що поняття "власний капітал" єдиного визначення не має, що зумовлено його різноспрямованими функціями. Останні визначаються наявністю різних інтересів щодо власного капіталу в суб'єктів економічних відносин – власників, працівників підприємства, кредиторів і держави. Встановлено, що визначення поняття "власний капітал" доцільно розглядати в економічному, правовому та обліковому аспекті аспектах.

За економічним змістом роль власного капіталу полягає в забезпеченні підприємства власними фінансовими ресурсами, необхідними для початкових інвестицій і продовження господарської діяльності з метою реалізації відповідної мети. Як атрибут відносин власності власний капітал у правовому аспекті передбачає, що його розмір визначає межі мінімальної матеріальної відповідальності, які підприємство має за своїми зобов'язаннями. Сформований підхід до розуміння сутності власного капіталу враховує зміну завдань і принципів господарської діяльності та економічну основу здійснення інвестування в діяльність підприємств – відповідний технічний та соціально-економічний ефект.

Вважаємо, що запровадження в економічну термінологію поняття "власний капітал" замість "джерела власних і прирівняних до них капіталів", а також заміна традиційних назв (джерела, фонди) на зареєстрований (пайовий), резервний, додатковий капітал – це важливий крок до трансформації вітчизняного бухгалтерського обліку при переході до ринкових відносин.

Сучасне ринкове трактування наведених об'єктів обліку дозволить не тільки систематизувати внутрішні джерела фінансового забезпечення інвестиційної та господарської діяльності, а більшою мірою конкретизувати і відобразити в динаміці права і зобов'язання власників, засновників підприємств.

Власний капітал підприємства – це підсумок першого розділу пасиву балансу, тобто перевищення балансової вартості активів підприємства над його зобов'язаннями. Він – основа для визначення фінансової незалежності підприємства, його фінансової стійкості та стабільності.

Література

1. Економіка. Учебник / Под ред. А. И. Архипова, А. Н. Нестеренко, А. К. Большакова. – М. : "Прспект", 2001. – 800 с.
2. Бем-Баверк Ойген Фон. Избранные труды о ценности, проценте и капитале / Ойген фон Бем-Баверк; [предисл. Й. А. Шумпетер; пер. с нем. Л. И. Форберта, А. Санина; пер. с англ. Н. В. Автономовой; пер. с лат. А. А. Россиуса]. – М. : Эксмо, 2009. – 912 с.
3. Адамик О. В. Власний капітал у процесах уніфікації вітчизняних облікових систем державного сектора економіки до світових стандартів / О. В. Адамик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztur.ztu.edu.ua/4190/1/413.pdf>.

УДК 657.21;657.471;657.474

Макар Юлія,

*перший заступник начальника головного управління
статистики в Івано-Франківській області,*

Королик Тетяна,

*студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "бакалавр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Функціонування виробничих підприємств полягає у впуску товарів та їх просуненні від виробника до споживача. Виконання цих завдань стає можливим за допомогою витрат, які здійснюються на кожному етапі господарської діяльності підприємства.

У сучасній науковій літературі існують різні думки щодо трактування сутності витрат, що зумовлює виникнення суперечностей та неоднозначності у висвітленні даної категорії. Складність поняття "витрат" також проявляється у великій кількості ознак за якими може здійснюватися їх класифікація. Оскільки класифікація витрат є необхідною для цілей управління, є основою для здійснення їх обліку, аналізу та планування, тому постає необхідність систематизації ознак за якими вона здійснюється.

Витрати – це важлива та складна економічна категорія, яка займає особливо вагоме місце в управлінні підприємством. Це пояснюється тим, що витрати мають вирішальний вплив на фінансовий результат функціонування суб'єктів господарювання, застосовуються для визначення цінової політики підприємства, показують рівень технології та організації виробництва, використовуються для оцінки ефективності господарювання шляхом порівняння витрат та результатів діяльності [1, с. 90].

При наявності різноманітних дефініцій поняття "витрати", їх можна розділити на дві групи – тлумачення

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

витрат із точки зору економічної теорії (управлінський підхід) та з погляду бухгалтерського обліку (бухгалтерський підхід), які значно відрізняються між собою.

Систематизація науково-методичних джерел та їх віднесення до одного з зазначених підходів наведено в табл. 1.

Відповідно до бухгалтерського підходу до витрат відноситься фактично сплачена певна сума грошових коштів, яка була витрачена щодо залучення економічних ресурсів з ціллю здійснення підприємницької діяльності. В свою чергу з точки зору управлінського підходу окрім явних витрат, що враховуються у бухгалтерській звітності, потрібно враховувати ще і неявні (альтернативні) витрати, що допомагає керівництву підприємства приймати ефективні управлінські рішення.

Таблиця 1

Методичні підходи трактування поняття "витрати"

Автори	Визначення витрат
Управлінський підхід	
М. Г. Грещак, О. С. Коцюба	Обсяг використаних ресурсів у грошовому вимірюванні для досягнення певних цілей [2, с. 58]
С. А. Котляров	Вартість ресурсів (матеріальних та трудових), які використовуються для виробництва продукції, отримання прибутку чи досягнення іншої мети організації [3, с. 75]
Л. А. Сухарева, С. Н. Петренко	Сума видатків, зазначених підприємством на момент придбання товарів або послуг [4, с. 158]
Р. Дж. Ентоні	Грошове вимірювання суми видатків, що використовуються з певною метою [5, с. 496]
І. А. Бланк	Виражені в грошовій формі поточні витрати трудових, матеріальних, фінансових і інших видів ресурсів на виробництво продукції [6, с. 16]
А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. М. Турило	Вартісне вираження абсолютної величини застосовано-спожитих ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-господарської діяльності підприємства і досягнення ним поставленої мети [1, с. 92]
Бухгалтерський підхід	
П(С)БО 16 "Витрати"	Зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводять до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення власного капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками) за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [7]

Існування таких витрат пояснюється наявністю різних способів використання ресурсів. Застосування ресурсів для виробництва товарів означає відмову від інших виробничих можливостей [1, с. 95]. Тому альтернативні витрати ресурсу, що використовується для виробництва товару, дорівнюють його вартості, або цінності, за найкращого з усіх можливих варіантів застосування.

Як ми бачимо, трактування витрат відповідно до управлінського підходу головним чином направлене на розкриття економічного змісту категорії. Іноземні так і вітчизняні автори, які представляють дану точку зору, акцентують увагу на грошовому характері витрат та вважають, що вони представляють собою обсяг використаних підприємством ресурсів.

Щодо бухгалтерського підходу, то він більше зосереджений на виявленні економічних наслідків здійснення витрат після закінчення виробничого процесу, тобто бухгалтерські витрати виникають тоді коли документально оформляється факт зменшення активів або збільшення зобов'язань [8, с. 238].

Проаналізувавши погляди щодо визначення сутності витрат, на нашу думку, більш доцільно трактувати витрати з точки зору бухгалтерського обліку – як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань внаслідок здійснення господарської діяльності підприємства, які призводять до зменшення власного капіталу. Такий підхід є більш необхідним в практичному застосуванні, він допомагає визначати фактичну суму здійснених витрат за певний період.

При застосуванні даної категорії в управлінських цілях, більш ефективним буде їх розгляд та тлумачення відповідно до їх класифікації за різними ознаками, яка буде визначати методичні підходи до регулювання виду витрат. Необхідність розподілу витрат за різними ознаками пояснюється різними виробничими процесами, в яких вони можуть брати участь. Класифікація витрат допомагає оцінити здійснені витрати, знайти можливі способи підвищення їх ефективності прийняття правильного рішення щодо управління ними.

Також для цілей організаційно-управлінського процесу витрати доцільно поділяти на релевантні – це витрати, величина яких може бути змінена в результаті прийняття відповідного рішення та не релевантні витрати – це витрати, величина яких не залежить від прийняття певного рішення [6, с. 14].

Погляди до визначення сутності витрат зосереджуються у трактуванні витрат із точки зору управлінського або бухгалтерського підходу, які відрізняються між собою економічним змістом, часом та метою формування.

Література

- Турило А. М. Управління витратами підприємства : навч. посібник / А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 120 с.
- Грещак М. Г. Управління витратами : навчально- методичний посібник / М. Г. Грещак, О. С. Коцюба – К. : КНЕУ, 2006. – 131 с.
- Котляров С. А. Управление затратами: посібник / С. А. Котляров – СПб. : Питер, 2001. – 160 с.
- Сухарева Л. А. Контроллинг – основа управления бизнесом: підручник / Л. А. Сухарева, С. Н. Петренко – К. : Ника-центр, 2005. – 208 с.
- Энтони Р. Дж. Учет : ситуации и примеры : підручник/ Р. Дж. Энтони – М. : Финансы и статистика, 1993. – 557с.

6. Бланк И. А. Словарь-справочник финансового менеджера / И. А. Бланк. – К. : Ника – Центр, 1998. – 19 с.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" : затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318 [Електронний ресурс]. – сайт Верховної Ради України – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
8. Ночовна Ю. О. Класифікація витрат за елементами статтями: сучасний стан і проблеми / Ю. О. Ночовна // Вісник Львівської комерційної академії. – 2011. – № 35. – С. 228 – 235.

УДК 657.47

Король К.В.,
аспірантка кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Максімова В.Ф.,
д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Одеський національний економічний університет

**ОСОБЛИВОСТІ МАШИНОБУДУВАННЯ ЯК СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ,
ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ОБЛІКУ ВИТРАТ**

Організація обліку затрат визначається особливостями технології й організації виробничого процесу, характером та видами продукції, що випускається на підприємстві. Необхідним для дослідження є вивчення організаційно-технологічних особливостей машинобудівного виробництва, що впливають на організацію обліку і контролю витрат на підприємствах досліджуваної галузі економіки.

Давідов Г. М. зауважує: "підприємства машинобудування відносяться до підприємств з цеховою структурою управління, наслідок: для таких підприємств притаманні як внутрішньоцехова, так і міжцехова системи обліку руху незавершеного виробництва при проходженні стадій процесу виробництва" [1, с.115].

Внаслідок цехової структури управління для машинобудівних підприємств характерним є розподіл виробництва на:

- основне виробництво [2, с.202];
- допоміжне виробництво [2, с.202];
- обслуговуюче господарство [3].

Важливим чинником організації виробничого процесу є тип виробництва. У машинобудуванні поширені такі типи організації виробництва – масове, серійне, одиничне [2, с.198].

Серед організаційно-технологічних особливостей виробництва у галузі машинобудування особливо на організацію обліку та контролю витрат операційної діяльності впливають такі: тип організації виробництва, технологічний процес виробництва (стадії, операції, роботи), структура виробничого управління, вид та структура виробничих підрозділів, організаційна структура управління підприємством. Найбільш розповсюдженим методом обліку витрат є попередільний. Внаслідок цехової структури виробничого управління – проблемним є облік і контроль витрат в цехах основного, допоміжного та обслуговуючого призначення, контроль при міжцеховому передаванні продукції, що не пройшла усіх стадій обробки [4, с. 35].

Окреслені характеристики досліджуваної галузі дають змогу визначити такі загальні особливості машинобудівного виробництва, що впливають на організацію обліку витрат (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості машинобудівного виробництва, що впливають на організацію обліку витрат

№ з/п	Особливості галузі	Вплив на побудову обліку затрат
1	Сектор економіки: виробництво	Нормативне регламентування обліку затрат: – П(С)БО 16 "Витрати", – Методичні рекомендації з питань собівартості продукції (робіт і послуг) промисловості» № 373, – План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, господарських операцій підприємств і організацій та Інструкція до нього № 291.
2	Сфера виробництва: матеріальне виробництво	Бухгалтерський облік орієнтований на процес затрат, а не на процес реалізації. Результатом виробництва є продукт у матеріальній формі (уречевлена праця) а не робота, послуга. Бухгалтерський облік повинен забезпечити інформацію про її кількість, якість, вартість.
3	Сектор виробництва: переробна промисловість	Матеріальні затрати у складі собівартості є значними, особливого значення набуває бережливе використання матеріальних ресурсів.
4	Галузь промисловості: машинобудування	Нормативне забезпечення обліку витрат: Відсутні галузеві рекомендації з обліку витрат та калькулювання собівартості продукції. Системоутворююча галузь промисловості: Машинобудування, забезпечує впровадження досягнень НТП в усі галузі економіки, отже продукція галузі є наукомісткою, затрати на оплату праці є значними.

Врахування визначених загальних особливостей діяльності машинобудівних підприємств на методологічному та технологічних етапах організації управлінського обліку затрат сприятиме підвищенню ефективності функціонування системи управлінського обліку в умовах практичної діяльності підприємств машинобудування.

Література

1. Облікова політика : навч. посіб. / В. М. Савченко, О. В. Пальчук, Л.В. Саловська та ін. ; за ред. Г. М. Давидова. – К. : Знання, 2010. – 479с.
2. Іванюта П. В. Управління ресурсами і витратами: навч. посіб. 2-ге вид. за ред. Іванюти С. М. / П. В. Іванюта, О. П. Лугівська. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 320 с.
3. Миронова Ю. Ю. Облік і аналіз витрат виробництва та калькулювання собівартості продукції на підприємствах машинобудування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Ю. Ю. Миронова – К., 2011. – 22 с.
4. Король К. В. Облік витрат операційної діяльності на підприємствах машинобудування: організаційно – технологічний аспект / К. В. Король // Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу у контексті євроінтеграції: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м.Одеса 05-06 червня 2014 року). – Одеса: ОНЕУ, 2014. – С. 33-35.

Костишин Н.С.,

к.е.н., доцент,

Железняк Н.В.,

к.е.н., ст.викладач кафедри обліку у виробничій сфері,

Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу,

Тернопільського національного економічного університету

СУТНІСТЬ ТА ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Провідним чинником, який впливає на стійкість, кредитоспроможність і ліквідність підприємства є його зобов'язання. Рациональна організація обліку такого об'єкта сприяє зміцненню договірної й розрахункової дисципліни, прискоренню оборотності оборотних коштів а, отже, поліпшенню фінансового стану підприємства. У свою чергу правильно розроблена стратегія управління зобов'язаннями сприяє формуванню репутації надійного і відповідального суб'єкта господарювання. Сьогодні основним завданням підприємств, як і економіки в цілому, є досягнення стійкого розвитку, що вимагає дослідження екологічної складової діяльності, її об'єктів, у тому числі й екологічних зобов'язань.

Єдиного визначення сутності поняття „екологічних зобов'язань” наразі немає. У науковій літературі їх розглядають з позицій екологічного менеджменту, економіки природокористування, екологічного аудиту, екологічного обліку. Одні науковці ототожнюють екологічні зобов'язання з екологічними витратами, інші визначають їх як наслідок екологічного характеру.

Так, В. Ф. Палій та В. В. Палій під екологічними зобов'язаннями розуміють зобов'язання, які виникають у підприємств щодо до уряду, місцевої влади або третіх осіб, за певні пошкодження природного середовища або як умовні зобов'язання, пов'язані з екологічною обстановкою [1, с. 339]. С. М. Бичкова і М. Ю. Єгоров це поняття трактують як наслідок екологічного характеру, обумовлений взаємодією підприємств із навколишнім середовищем, що може здійснити суттєвий вплив на фінансовий стан [2, с.21]. Щоправда важко зрозуміти, що автори вбачають під наслідком екологічного характеру чи то штрафи чи плату за використання природних ресурсів. В. М. Жук пояснює, яку небезпеку викличе ігнорування екологічними зобов'язаннями в обліку, одна чіткого визначення цьому поняттю не дає, а лише розкриває зміст фінансових зобов'язань майбутніх періодів у галузі екології [3, с.22]. Своє розуміння категорії економічних зобов'язань наводить М. О. Кондратюк, – це екологічний борг підприємства перед державою і соціальною сферою за завдані збитки природі та як показник, що відображає обсяг заподіяної шкоди у грошовому вимірнику [4, с.18]. Автор екологічні зобов'язання відносить до складу екологічних витрат. Таке ототожнення вважаємо недоцільним у зв'язку з тим, що в момент виникнення заборгованості перед третіми особами виникають екологічні зобов'язання, а після їх погашення – екологічні витрати.

Отже, визначення, яке б давало повну характеристику екологічним зобов'язанням як новому об'єкту обліку, розмежовувало екологічні зобов'язання з екологічними витратами та містило всю необхідну інформацію, яка б відповідала потребам обліку, на сьогодні відсутне.

У бухгалтерському обліку зобов'язання реєструються тільки тоді, коли у зв'язку з ними виникає заборгованість. Відтак, екологічні зобов'язання – це заборгованість підприємства перед державою і третіми особами, яка виникла у результаті здійснення основної діяльності (плата за використання природних ресурсів), недотримання норм екологічного законодавства і тягне за собою компенсацію завданої шкоди, виплату штрафів щодо усунення негативних впливів на навколишнє природне середовище.

Виникають екологічні зобов'язання у трьох випадках: нарахування плати за використання природних ресурсів; невиконання вимог чинного екологічного законодавства, що призводить до необхідності компенсації завданої шкоди, виплати штрафів; усунення негативних наслідків впливу на навколишнє середовище.

Питання обліку екологічних зобов'язань має значні труднощі, що пов'язано із визначенням їх оцінки. Зокрема, це стосується оцінки тих екологічних зобов'язань, які мають довготривалу перспективу, котра зазвичай має невизначений характер; по-друге, визначення оцінки забруднення часто не співпадає у часі з технологічними рішеннями щодо їх ліквідації; по-третє, значна кількість підприємств сьогодні намагається приховати інформацію про наявність екологічних зобов'язань. Однак, недостатня увага до екологічних зобов'язань істотно збільшує ризик

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

помилкової оцінки фінансового стану підприємства, а також негативно відображається на об'єктивності й ефективності прийняття управлінських рішень.

Оцінку екологічного зобов'язання слід здійснювати в кожному з таких випадків: визнання і підтвердження суб'єкта господарювання як потенційно відповідальної сторони; отримання в односторонньому порядку адміністративного розпорядження; участь підприємства у процедурах визначення реального або можливого збитку в якості потенційно відповідальної сторони; оформлення документа, що фіксує згоду з процедурами очищення навколишнього середовища, які повинні бути зроблені за результатами їх оцінки; складання проекту відшкодування екологічного збитку в процесі господарської діяльності і т. д. До самої процедури оцінки може бути застосований поетапний підхід (рис. 1)

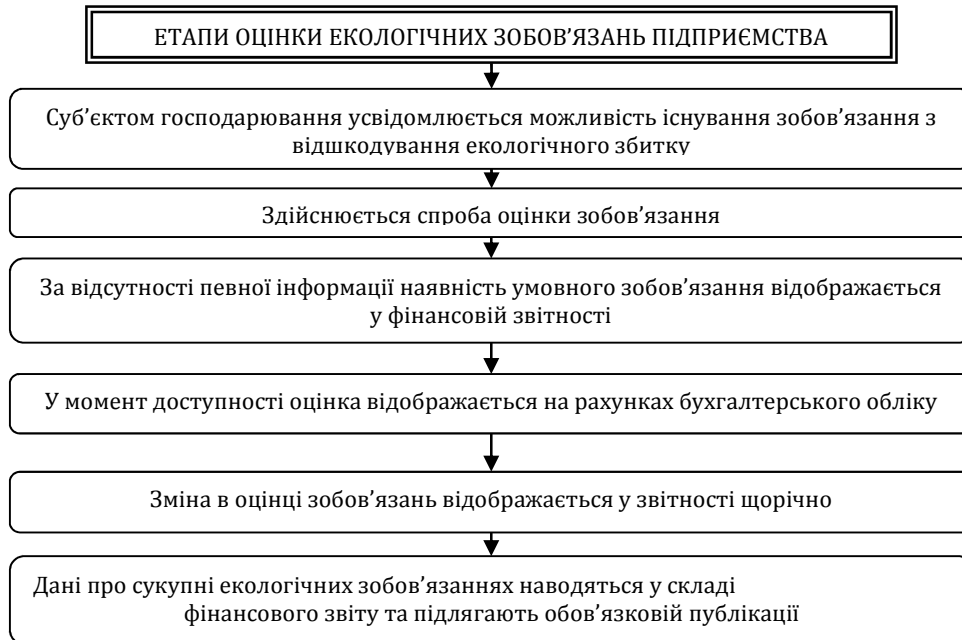

Рис. 1. Схема визначення процедури оцінки екологічних зобов'язань

На рівні підприємства розрізняють реальні та умовні екологічні зобов'язання. Реальними вважають зобов'язання, що виникають на підставі договірних або законодавчих відносин, суму яких можна точно оцінити, і які можуть бути враховані до бухгалтерської звітності підприємства. Умовними є зобов'язання, які матимуть місце в майбутньому через негативний вплив підприємства на природне середовище спричинений сьогодні. Як приклад, це може бути проведення екологічних заходів з оздоровлення території, виплати компенсацій завданої шкоди здоров'ю працівникам чи населенню і т.д.

Таким чином, екологічні зобов'язання є окремим об'єктом обліку, які потребують подальших ґрунтовних досліджень щодо питань розробки методики їх відображення в екологічному обліку. Це дозволить формувати вичерпну і достовірну інформацію про екологічну діяльність підприємства для управлінського персоналу.

Література

- 1.Палий В. Ф. Финансовый учет : [Учеб. пособие] / В. Ф. Палий, В. В. Палий. – М., 1998. – Ч. 2. – 347 с.
- 2.Бычкова С. М. Роль и значение экологического учета и аудита в рыночной экономике / С. М. Бычкова, М. Ю.Егоров // Экономика сельскохозяйственных и перераба тывающих предприятий. – 2001. – № 9. – С. 20-23.
- 3.Жук В.М. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві / В.М. Жук // Агроекологічний журнал. – 2012. – № 2. – С. 18-23
- 4.Кондратюк О. М. Облік і аналіз екологічних витрат промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кан. екон. наук: спец. 08.00.09 „Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / О.М. Кондратюк. – Київ, 2008. – 21 с.

Кратко І.Р.,
ст. викладач кафедри обліку і аудиту,
Мукачівський державний університет

РЕФОРМУВАННЯ ШЛЯХО БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНИХ КРИЗОВИХ УМОВАХ

Унікальне географічне та геополітичне розташування України на терені Європи, чисельні транспортні сполучення, що з давніх часів проходять через її територію завжди вимагали і вимагають інтенсивного їх розвитку особливо це стосується автомобільних доріг.

З виходом України зі складу СРСР і отриманням нею незалежності виникла необхідність реорганізації управління дорожнім господарством України. Нова структура управління була затверджена Указом Президента України від 8 вересня 1994 р. "Про Українську державну корпорацію по будівництву, ремонту і утриманню

автомобільних доріг" та Постановою Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 1994 року № 717 "Питання Української державної корпорації по будівництву, ремонту і утриманню автомобільних доріг".

Зараз до сфери управління Державної служби автомобільних доріг України входять центральний апарат, служби автомобільних доріг областях, державні проєктні, науково-дослідні, технологічні і експертні підприємства, а також Державна акціонерна компанія ВАТ "ДАК "Автомобільні дороги України"" з дочірніми підприємствами в областях.

До складу центрального апарату Укравтодору входять:

- Департамент автомобільних доріг;
- Управління будівництва та інвестиційної політики;
- Управління економічної політики;
- Управління кадрів;
- Управління науково-технічної політики;
- Управління справами;
- Управління фінансів;
- Відділ бухгалтерського обліку і звітності;
- Відділ зовнішньоекономічної діяльності;
- Відділ правової роботи та управління державною власністю;
- Контрольно-ревізійний відділ;
- Режимно-секретний сектор;
- Сектор взаємодії із засобами масової інформації та зв'язків з громадськістю;
- Сектор енергозбереження та моніторингу ресурсів;
- Сектор мобілізаційної роботи;
- Сектор охорони праці;
- Сектор тендерів та ціноутворення.

Крім того в структуру Автодору входять інші підпорядковані організації та підприємства, зокрема: ДерждорНДІ, Дор'якість, Лабораторія "КиївНДЛбудміст", Журнал "Автошляховик України", ЛРЦ ім. В.Г. Гуца с. Капітанівка, Луганський "Дорпроєкт", Навчальний центр м. Біла Церква, СВУ "Криворіжшляхибухпром", Укрголовмостекспертиза, Укрдніпробудміст, УКРДІПРОДОР, Укрдорекспертиза, Укрдортехнологія, УкрДПТрансбуд, ДП "Укрмагістраль".

Укравтодор – це природний монополіст, який мав своєму підпорядкуванні всі автомобільні шляхи держави і розпоряджається усіма коштами, які йдуть на їх утримання і будівництво нових. На нашу думку, така структура є неефективною з точки зору використання бюджетних коштів, так як вона фактично не змінилася ще з часів Радянського Союзу. До неї входять багато структур з подібними або дублюючими функціями. Така складна структура Укравтодору вносить певні особливості в організацію обліку на підприємствах шляхо-будівельної галузі, особливо на облік та розподіл загальноновиробничих та адміністративних витрат підприємства.

Собівартість продукції на шляхо-будівельних підприємствах складається із собівартості різного роду робіт, що здійснюються будівельною організацією, зокрема робіт із будівництва, ремонту і утримання автомобільних шляхів. Процес обліку витрат та формування собівартості виконаних робіт має ряд галузевих особливостей.

Будівництво автомобільних шляхів – це галузь яка характеризується лінійним будівництвом та широкою спеціалізацією будівельних організацій. Перш за все потрібно визначити індивідуальний тип будівництва, що несе за собою певні труднощі при підготовці будівництва, зокрема використання типових рішень в проєктно-кошторисній документації вимагає прив'язки до конкретних місцевих умов.

Будівництво доріг є будівництвом, яке має однорідний характер та велику протяжність, що потребує значних витрат на переміщення будівельних машин, матеріалів та робочої сили. Воно вимагає також наявності побутових споруд, що можуть переміщатися за необхідністю, додаткових витрат на оплату праці у вигляді відряджень та роз'їзних.

Хоча будівництво доріг має лінійний характер і структура витрат є однорідною, але кожна дорога є унікальною архітектурною спорудою і відповідно кожний її метр є унікальним. Особливо значними витратами характеризується будівництво доріг у гірській місцевості, так як обсяг виконаних робіт залежить від рельєфу, нахилу, структури поверхневих вод, наявності зсувів та обвалів, характеристики ґрунтів.

Специфікою даної галузі будівництва є і те, що будівництво може проходити і в різних кліматичних умовах та різних порах року, а це призводить до різної собівартості одного кілометра дороги, що будується в різних місцях та періодах часу, що вимагає перед обліковою службою групування виробничих витрат за різними ділянками будівництва.

Лінійність будівництва дозволяє вести будівництво одночасно на декількох ділянках. Це прискорює будівництво, але несе за собою додаткові витрати на переміщення будівельних машин через їх часту зміну місця робіт.

Крім того, враховуючи технологію будівництва доріг, процес будівництва поділяється на декілька технологічних етапів з відповідними калькуляціями робіт, які можуть виконувати різні підрядники. Відповідно потрібно розраховувати собівартість виконання кожного з етапів робіт, але при цьому не обов'язково використовувати різні об'єкти обліку.

При будівництві доріг виникає потреба будівництва мостів чи тунелів. Такі види робіт на підприємстві називаються зосередженими і їх приймають за окремий об'єкт будівництва. Важливою особливістю у функціонуванні підприємств, що займаються будівництвом доріг є те, що вони одночасно можуть виконувати різні види робіт, а саме роботи із будівництва, роботи по капітальному, середньому і поточному ремонтах, утриманню та озелененню автомобільних доріг. Велика тривалість виробничого циклу дорожнього будівництва, спричиняє тривале використання праці, засобів виробництва, не даючи готового продукту до закінчення будівництва. Це знижує ефективність функціонування шляхо-будівельних підприємств.

Виконання робіт на даних підприємствах є сезонним, що вимагає високого рівня, його організації, якісного й ритмічного забезпечення матеріалами в період виконання робіт. Створення великих запасів матеріалів для утримання в зимовий період негативно впливає на фінансове становище і потребує точного обліку витрат на заготовлю матеріалів, контролю за їхнім зберіганням, тому що в основному це матеріали відкритого зберігання (пісок, гравій, щебінь, сіль).

На облік витрат і калькулювання собівартості ремонтно-будівельних робіт впливають і деякі інші особливості. Так, значну питому вагу виконаних робіт шляхо-будівельними підприємствами займають поточні ремонти і роботи з утримання доріг. Такого роду роботи повинні виділятися окремими об'єктами обліку з метою отримання інформації про їх прибутковість та діяльність структурних підрозділів, які їх виконували.

Слід зауважити, що на даний момент почалося реформування структури Укравтодору, зокрема почалося укрупнення філій даного підприємства. Це призведе до зменшення кількості управлінського персоналу по філіям. На нашу думку даний крок не дасть відчутного результату, щодо економії коштів підприємства, так як згідно наказу про облікову політику ці витрати є загальновиробничими і включаються до собівартості виконаних робіт.

Ці кроки не дадуть змоги вийти із кризової ситуації, що склалася на підприємствах галузі, пов'язана з недофінансуванням зі сторони бюджету. Ми вважаємо, що причиною такої ситуації є непродумане чинне законодавство. Зокрема зміна транспортного податку і включення його до вартості палива мало збільшити надходження до бюджету і відповідно покращити стан наших автомобільних шляхів. Але ніде в чинному законодавстві не описано механізму використання даного податку, його розподілу між місцевими та державним бюджетом, а також контролю за цільовим використанням. Як результат ми маємо недофінансування галузі та значне погіршення якості шляхів, що є неприпустимим.

Вирішення даної проблеми можливе лише на загальнодержавному рівні шляхом внесення змін до законодавства, яке має передбачити простий і прозорий метод розподілу даного податку між місцевими та державним бюджетами, та розробити методику контролю за використанням цих коштів.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 1994 року № 717 "Питання Української державної корпорації по будівництву, ремонту і утриманню автомобільних доріг". Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/717-94-%D0%BF>

2. Структура укравтодору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukravtodor.gov.ua/struktura.html>

3. Указ Президента України від 8 вересня 1994 р. "Про Українську державну корпорацію по будівництву, ремонту і утриманню автомобільних доріг" Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/512/94>

УДК 657:330.112.2

Крилова Катерина,
магістр, кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ПРИБУТКУ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В умовах ринкової економіки отримання прибутку є безпосередньою метою виробництва. Прибуток створює гарантії для подальшого існування та розвитку підприємства. Кожне підприємство, перш ніж почати виробництво продукції визначає, який дохід воно зможе отримати. Але економічна нестабільність, монопольне становище товаровиробників спотворюють формування прибутку як чистого доходу, яке приводить до прагнення одержання доходів головним чином у результаті підвищення цін.

Усуненню інфляційного наповнення прибутку сприяють фінансовому оздоровленню економіки, розвитку ринкових механізмів, ціноутворення, оптимальній системі податків. Ці завдання має виконати держава в ході здійснення економічних реформ [1, с. 156].

Прибуток є основним критерієм ефективності господарської діяльності суб'єктів господарювання, від величини отриманого оподаткованого прибутку залежить сума надходжень до бюджету у вигляді податку на прибуток підприємства. Порядок формування прибутку залежить значною мірою від специфіки процесу виробництва та виду діяльності.

Дослідженню економічної сутності прибутку, теоретичних і практичних засад його обліку, у тому числі на підприємствах різних видів економічної діяльності, присвячено праці відомих науковців, серед яких: В. Базилевич, Н. Гура, І. Дрозд, Л. Ловінська, О. Малишкін, Н. Ткаченко, В. Швець, В. Шевчук, Ф. Ярошенко та інші. Провідні науковці зробили значний внесок у розвиток обліку, однак ряд проблем залишається не вирішеним, оскільки становлення нормативної бази обліку і звітності та теоретичне обґрунтування цих процесів перебуває на стадії формування й розвитку.

В умовах ринкової економіки України прибуток розглядають не тільки як результативний і оціночний показник діяльності підприємств. Він став метою діяльності підприємства, головною умовою його ділової активності та подальшого розвитку, ефективного здійснення своїх функцій на споживчому ринку відповідно до попиту на продукцію (роботи, послуги), які виготовляє (виконує, надає) підприємство. Прибуток набуває нових суттєвих рис, зокрема його розглядають як дохід на вкладений капітал в той чи інший вид бізнесу. Досить важливим є той факт, що на сьогоднішній день на превеликий жаль, існує законодавче розмежування понять чистого прибутку та прибутку до оподаткування, що обумовлено різними законодавчими підходами до визначення доходів, витрат, а разом з тим, і формування фінансового результату діяльності підприємства. Причиною такого явища є те, що

прибуток виступає основним джерелом фінансових ресурсів як на мікро-, так і на макрорівнях і тому відображає суперечності між загальнодержавними інтересами та розвитком підприємств як суб'єктів господарювання.

Вважаємо доцільним розглянути основні характеристики прибутку:

- 1) прибуток представляє собою форму доходу підприємства, яке здійснює певний вид діяльності;
- 2) категорія прибутку нерозривно пов'язана з категорією капіталу, оскільки прибуток є формою доходу підприємства, яке здійснює капіталовкладення для досягнення комерційного успіху;
- 3) прибуток характеризує не весь дохід, отриманий в процесі підприємницької діяльності, а тільки ту частину доходу, яка залишається за вирахуванням витрат на здійснення даної діяльності;
- 4) прибуток є вартісним показником, що виражений в грошовій формі.

Перевагами прибутку користуються не тільки господарі підприємств. Прибуток – це те, що дає можливість підприємствам бути корисним соціальним і економічним механізмом.

Досить важливо відзначити, механізм розподілу прибутку підприємства через податкову систему дозволяє поповнювати дохідну частину державного бюджету, що дає можливість державі здійснювати заплановані програми розвитку економіки.

Основною складовою прибутку промислового підприємства є, як правило, прибуток від реалізації виготовленої продукції (робіт, послуг). Крім того, підприємства можуть здійснювати продаж інших матеріальних цінностей, продукції та послуг допоміжного виробництва, а також отримувати доходи/збитки, які збільшують/зменшують розмір прибутку від інвестиційної та фінансової діяльності [2, с. 105].

На нашу думку існує необхідність комплексного дослідження питань обліково-аналітичного забезпечення формування прибутку в розрізі видів та асортиментних груп продукції з виокремленням особливостей впливу специфіки виробничого процесу промислових підприємств на формування величини прибутку і побудовою облікових моделей використання прибутку.

Таким чином, особливості формування та обліку прибутку залежать від специфіки діяльності, зокрема в промислових підприємств впливають: особливості технологічного процесу виробництва продукції, тривалість виробничого циклу; номенклатура та складність продукції, що виробляється; наявність незавершеного виробництва; організаційна структура управління виробництвом.

Література

1. Базилевич В. Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: [навч. посіб.] / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – К.: Знання, 2006. – 263 с.

2. Організація стратегічного обліку витрат діяльності промислового підприємства: [монографія] / [Н. В. Болдуєв, О. В. Болдуєва, Т. П. Макаренко, Г. В. Власик, О. В. Клименко]; за ред. Н. В. Болдуєва. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2010. – 164 с.

УДК 657:005.921

Kryshchyna I.I.,

*PhD, associated professor of the department of
accounting and audit of entrepreneurial activity,
SHEE "Kryvyi Rih National University"*

AMALGAMATION OF SYSTEMS OF THE STRATEGIC ACCOUNTING IN MERGERS AND ACQUISITIONS

Worldwide practice shows that more than a half of deals that have been closed in the market of M & A, are unsuccessful. In most cases this can be explained by the inability of management of companies, which are in the process of merger or acquisition, to carry out the operational amalgamation of their systems of the informational provision of management (including the strategic accounting). Taking this into consideration, the development of the approach to amalgamation of systems of the strategic accounting of those companies, who close the M & A deal, is of particular relevance.

The study of specialized literature indicates the absence of any works devoted to solution of the problem of organization of the strategic accounting in amalgamated business in terms of existence of system of the strategic accounting in those companies, which have closed an M & A deal. The only study that indirectly is aimed at solving this problem has been carried out in 2010 under the auspices of the Chartered Institute of Management Accountants (CIMA) and was dedicated to integrating management accounting systems in mergers and acquisitions [1]. Taking this into consideration, the author proposes to make amalgamation of systems of the strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal, with the help of following phases:

- preparation for amalgamation of systems,
- development of the project of the amalgamated system,
- evaluation of the project of the amalgamated system,
- implementation of the amalgamated system,
- monitoring and evaluation of work of the amalgamated system.

Let's consider these phases of amalgamation of systems of the strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal, in more detail. In particular, basing on views of A. Boateng and R. Bamton [1, p. 3], it is reasonable to specify the study of systems of the strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal as the main goal of the phase "Preparation for amalgamation of systems". It will help to figure out a reasonable plan of their rapid amalgamation into a single system in the future. In order to achieve this, the author proposes to fulfil next stages of this phase:

– building effective communication between key experts on strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal;

– assessing the feasibility of amalgamating strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal.

The next phase of amalgamation of systems of the strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal, is "Development of the project of the amalgamated system". Effective implementation of this phase will facilitate efficient amalgamating of companies in the amalgamated business in the future. It will allow them to retain customers and key employees, as well as to provide in the future relevant and reliable information which will help to evaluate the performance of the work and synergy from closing the M & A deal. In order to achieve this, the author proposes to fulfil next stages of this phase:

– figuring out the strategic accounting information which is supposed to be amalgamated in case of positive decision of establishing an amalgamated strategic accounting system in frames of amalgamated business;

– determining the impact of factors of external and internal environment on the information of the strategic accounting which is supposed to be amalgamated after closing the M & A deal;

– assessment of the degree of similarity of the strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal, in order to determine the best way of amalgamating the data they contain (i.e., with the help of integration, convergence or consolidation);

– creating a model of strategic accounting of the amalgamated business, which will contain recommendations on the choice of tools and strategic accounting reporting forms, depending on the chosen method of amalgamating strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal (i.e. integration, convergence and consolidation);

– development of the project of implementation of the model of the amalgamated business, which involves generalization of the results of the study and determines deadlines of implementation of the developed amalgamated structure of strategic accounting, approval of the team that will help to implement the project, determination the technical provision of this process, and fixation of the size of the budget which is allocated for its implementation.

The next phase of amalgamation of systems of the strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal, is "Evaluation of the project of the amalgamated system". The main goal of this phase is to prevent the implementation of unreasonable project of amalgamated system of the strategic accounting or such kind of project, which contains errors. In order to implement this one should make the comparison between benefits from the implementation of the project and costs of its implementation. The project must be implemented if benefits are prevailing costs. If benefits are lower then costs, the project must be rejected and returned back to the phase "Development of the project of the amalgamated system". Also, the project must be returned back if it contains any mistakes.

In its turn the project must be approved by the management and implemented into the practice of amalgamated business in case of absence of any mistakes and if benefits from its implementation are prevailing costs.

The next phase of amalgamation of systems of the strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal, is "Implementation of the amalgamated system". In order to achieve this, the author proposes to fulfil next stages of this phase:

- to inform those employees, who will be involved in the implementation of the developed system of the strategic accounting in the amalgamated business, with the content of the project;

- to control deviations from the established stages of the implementation of the project in terms of compliance with its budget, timing and completeness of the required tasks.

The last phase of amalgamation of systems of the strategic accounting of those companies, which have closed the M & A deal, is "Monitoring and evaluation of work of the amalgamated system". The main goal of this phase is to figure out completeness of fulfilment of tasks, which were specified by the system, and to identify and solve problems that arise in the process of its operation.

In particular, if there are any mistakes in operation of the amalgamated system of the strategic accounting in the amalgamated business, the project is being returned to the phase "Development of the project of the amalgamated system". After its improvement according to notes of the management, the project re-runs all other phases of organization of the system, which is being studied.

References

1. Boateng A. Integrating management accounting systems in mergers and acquisitions: the role of management accountants / Boateng A., Bampton R. // Research executive summaries. – 2010. – № 5 (volume 6). – 8 p.

УДК 657

Кузь Ж.Б.,

студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТОВАРІВ В СИСТЕМІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність управлінських рішень залежить від сформованого інформаційного базису та повноти, об'єктивності і достовірності наданих облікових даних, які залежать від деталізації та рівня опрацювання облікової політики на підприємстві. Існування на законодавчому рівні диференційованих варіантів ведення бухгалтерського обліку товарів призводить до того, що облікова політика є одним із ключових інструментів регламентування обліково-аналітичного забезпечення системи управління.

Облікова політика є важливою складовою організації обліку, яка формується на підприємстві. Саме від правильної організації облікової політики залежить подальша діяльність суб'єкта господарювання.

Відповідно до Закону України про “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні”, термін “облікова політика” означає сукупність принципів, методів і процедур, що використовується підприємством для складання та подання фінансової звітності. Поряд з цим облікова політика визначає також способи організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, з урахуванням конкретних умов його діяльності [1].

Тому облікову політику можна розглядати, з одного боку, як сукупність прийомів і методів, за допомогою яких здійснюється регулювання бухгалтерського обліку в Україні в особі уповноважених на те законодавчих та виконавчих органів влади, з іншого – як сукупність конкретних методів і способів організації та форм бухгалтерського обліку, прийнятих підприємством на підставі загальних правил і особливостей господарської діяльності.

Для того, щоб розроблена облікова політика була ефективною, процесу її затвердження має передувати аналіз досягнутого фінансового стану підприємства; формулювання його основних тактичних цілей; аналіз запланованих законодавчих змін; виявлення основних проблемних питань у бухгалтерському обліку, пов'язаних із неврегульованістю законодавства за окремими питаннями, зокрема щодо надходження, розміщення та вибуття товарів та розробка шляхів недопущення порушень [2, с. 103].

Виділяють такі основні завдання облікової політики торговельного підприємства:

- визначення відповідальної особи за ведення бухгалтерського обліку в торгових точках;
- затвердження переліку посад, які відповідають за одержання і видання товарно-матеріальних цінностей;
- визначення складу постійно діючої інвентаризаційної комісії та встановлення строків інвентаризації;
- встановлення відповідальних осіб за первинний облік у торгових точках;
- затвердження робочого плану рахунків;
- організація аналітичного обліку руху товарно-матеріальних цінностей;
- розроблення методики бухгалтерського обліку на підприємстві за елементами основних складових

облікової політики;

- розроблення графіка документообігу [3].

У складі облікової політики в частині товарів варто розглядати обов'язкові елементи, що розкривають її зміст.

Елементами облікової політики є конкретно вибраний або самостійно розроблений підприємством відповідно до умов і характерних особливостей його функціонування спосіб (прийом) або процедура організації та ведення обліку щодо конкретного об'єкта облікової політики [4, с. 145].

Серед складових облікової політики операцій з товарами виокремлюють наступні: визначення і первинна оцінка товарів, облікова одиниця обліку товарів, методи оцінки товарів під час вибуття, нарахування торговельної націнки, порядок проведення інвентаризації товарів, інші рішення, які необхідні для організації бухгалтерського обліку товарів.

Одним з найважливіших елементів облікової політики торговельного підприємства є визначення оцінки товарів під час вибуття.

Елементи технічної складової облікової політики покликані забезпечити реалізацію методичної та організаційної складових за допомогою того комплексу процедур, що входять до нього.

Використання наведених елементів облікової політики при формуванні Положення про облікову політику підприємства надасть головному бухгалтеру формувати різнобічну та всеохоплюючу інформацію про операції з товарами в розрізі інформаційних запитів системи управління.

Література

1. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 р. № 996-XIV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
2. Кужельний М. В. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник. – К. : КНЕУ, 2001. – 334 с.
3. Фатюха Н. Г. Облікова політика торговельного підприємства [Електронний ресурс] / Н. Г. Фатюха, І. В. Бобіна. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/2_KAND_2011/Economics/78372.doc.htm
4. Щирба М. Т. Облікова політика в системі управлінського обліку : монографія / М. Т. Щирба. – Тернопіль : ВПЦ “Економічна думка ТНЕУ”, 2011. – 340 с.

Лебедик Г.В.,

*ст. викладач кафедри обліку і аудиту,
Полтавський національний технічний університет*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Економічні перетворення, які відбуваються в країні, мають на меті поступову інтеграцію українських підприємств до системи міжнародних економічних зв'язків та залучення іноземних підприємств до діяльності в Україні. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств відіграє значну роль у розвитку економіки України, насиченні споживчого ринку товарами належної якості, просуванню товарів вітчизняних виробників на зовнішні ринки. Але неузгодженість законодавства у зовнішньоекономічній діяльності викликає багато проблем щодо реальності відображення експортно-імпортних операцій у бухгалтерському обліку і побудови ефективної системи їх контролю.

Здійснювати операції, пов'язані з зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, можуть, лише використовуючи міжнародні правила розрахунків, порядок укладання договорів, аналізуючи кон'юнктуру валютних

ринків, а також володіючи нормативно-правовою базою з регулювання порядку проведення операцій в іноземній валюті на території України і за її межами.

Основною регулювання діяльності підприємств України на зовнішніх ринках є Закон „ Про зовнішньоекономічну діяльність “, який дає визначення основним термінам, застосовуваним у практиці; закріплює основні принципи і правила здійснення зовнішньоекономічної діяльності; визначає суб'єктів, їх права та обов'язки; дає перелік можливих видів зовнішньоекономічної діяльності; регулює економічні відносини України з іншими державами та міжнародними міжурядовими організаціями; захищає права та інтереси держави і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; зумовлює відповідальність України як держави і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при порушенні ними Законів України чи обов'язків, пов'язаних з виконанням контракту, а також визначає застосовувані до них санкції [1].

Порядок ведення бухгалтерського обліку суттєво залежить від умов зазначених у зовнішньоекономічних контрактах, форм розрахунків, а також від виходу на зовнішній ринок – самостійно або через посередника.

Основними об'єктами бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності є: валютні засоби і валютні операції, товари і їх рух на основі експортно-імпорتنих операцій, розрахункові і кредитні операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, а також між суб'єктами і обслуговуючими їх банками, кінцеві фінансові результати господарської діяльності. Правильна постановка бухгалтерського обліку перерахованих об'єктів, повинна знаходитися у центрі уваги бухгалтерії підприємства.

Аналітичний облік на підприємстві слід організувати в розрізі країн-експортерів та країн-імпортерів: у розрізі постачальників, номерів контрактів та документів до сплати; за кожним покупцем, по кожному платежу та за валютою платежу; за обліковою партією товарів, за номерами договорів, за валютою здійснення операцій.

Головною відмінністю в обліку операцій з іноземною валютою є необхідність чіткого розмежування статей балансу на монетарні і немонетарні. З цією метою варто удосконалити класифікацію активів і пасивів підприємств зовнішньоекономічної діяльності з врахуванням вимог П(С)БО 21 “ Вплив змін валютних курсів “. Класифікація слугуватиме для потреб бухгалтерського обліку курсових різниць [2, с. 32].

Синтетичний облік імпорتنих товарів на підприємстві відображається з моменту їх одержання за купівельними або продажними цінами. При перетині митного кордону України або при прийманні товару на склад облікова ціна на товар збільшується на суму накладних витрат, понесених за кордоном, і на суму сплачених зборів, мита і податків. Для розрахунків з іноземними постачальниками за придбані товари використовують рахунок 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками». Якщо підприємство сплачує аванс за поставлені запаси, то облік ведеться за дебетом рахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами» та кредитом 31 «Рахунки в банках».

Облік експортних товарів доцільно вести по всіх етапах їх руху на рахунку 28 «Товари» та субрахунках до нього. Синтетичний облік експортних операцій відображається за дебетом рахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями». За кредитом в обліку використовується рахунок 70 «Доходи від реалізації», який у свою чергу списується на субрахунок 791 «Результати основної діяльності». Після даної операції відображення витрат з експортних операцій, а саме списання реалізованих на експорт товарів підприємство відображає за дебетом рахунку 90 «Собівартість реалізації» і кредиту рахунків 28 «Товари» або 26 «Готова продукція» за обліковою вартістю. В процесі реалізації експортної продукції у підприємства виникають комерційні витрати, які накопичуються на рахунку 93 «Витрати на збут» з подальшим перенесенням до складу фінансових результатів. Одночасно з реалізацією в бухгалтерському обліку відображається списання первісної вартості експортних товарів і накладних витрат, пов'язаних з цією операцією.

Для того, щоб відобразити специфіку експортно-імпорتنих операцій підприємствам необхідно відкривати і вести субрахунки першого і другого порядків. Наявність таких субрахунків забезпечить контроль за рухом і цілісністю товарів, контроль за розрахунками.

Література

1. Про зовнішньоекономічну діяльність: закон України від 16.04.1991 №959-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
2. Коваль О.Д. Методика бухгалтерського обліку експортно-імпорتنих операцій [Текст] / О.Д. Коваль, Н.В. Балабайкіна // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. – № 4. – С. 31-35.

Ліба Н.С.,
к.е.н., доцент кафедри обліку та фінансів,
Мукачівський державний університет

ЩОДО ПИТАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Діяльність підприємств ресторанного господарства в умовах конкуренції зумовлює необхідність забезпечення керівників релевантною інформацією, що дозволяє приймати відповідні управлінські рішення, контролювати та регулювати роботу загалом чи за окремими структурними підрозділами.

Мета організації управлінського обліку в умовах стратегічного управління полягає в забезпеченні процесів аналізу та прийняття рішень необхідними для кожної управлінської ситуації даними. Теоретична й практична значущість питань з організації управлінського обліку на підприємствах ресторанного господарства та недостатній рівень їх дослідження щодо сучасних потреб управління вказують на актуальність розгляду цих питань.

Окремі теоретичні та методологічні питання управлінського обліку знайшли своє відображення у працях зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, зокрема: О.С. Бородкіна, Ф.Ф. Бутинця, Б.І. Валуєва, М.А. Вахрушиної, С.Ф. Голова, К. Друрі, В.А. Дерія, В.І. Єфіменка, З.В. Задорожного, В.Б. Івашкевича, О.В. Карпенко, Л.В. Нападовської, Б. Ніддза, В.Ф. Палія, М.С. Пушкар, В.В. Сопка, Ч. Хорнгрена, Дж. Фостера, М.Г. Чумаченка, А.Д. Шеремета, А. Яругової.

Управління підприємством ресторанного господарства вимагає повної, неупередженої та об'єктивної інформації про здійснювані господарські операції, їх характер і обсяг, про наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, ефективність їх використання, про фінансові результати господарської діяльності підприємства тощо. Основним джерелом такої інформації є дані саме бухгалтерського обліку, які систематизуються у звітності підприємства, яка має велике значення, оскільки використовується не тільки для прийняття управлінських рішень щодо діяльності окремого підприємства, а й для узагальнення результатів у масштабі галузей економіки та народного господарства в цілому.

Основними завданнями організації управлінської бухгалтерії для цілей стратегічного управління є:

1. Визначення разом з іншими службами підприємства на базі первинних планових документів (технічної документації, ретроспективних бухгалтерських даних, маркетингових досліджень, інформації керівництва про цілі, зміст, можливі альтернативи стратегії тощо) ієрархії показників, що відображають структуру й угруповання витрат у рамках згаданих стратегічних заходів.

2. Інтеграція показників із сфер (сегментів) діяльності, задіяними в стратегічних розрахунках, тобто визначення об'єктів калькулювання, засобів включення в собівартість різноманітних груп витрат з огляду на прийняті на підприємстві методи розрахунків для дотримання принципу порівнянності даних.

3. Накопичення управлінської інформації про витрати пов'язані з центрами відповідальності, іншими зовнішніми та внутрішніми сегментами діяльності.

4. Організація поточного обліку довгострокових заходів щодо зазначених етапів робіт (з урахуванням фактора часу), сегментів діяльності, проектів капітальних вкладень у рамках обраної стратегії.

5. Своєчасне виявлення відхилень від запланованих параметрів і наочне їх відображення в обліку з метою організації ефективного аналізу причин їх виникнення та забезпечення гнучкого управління довгостроковим розвитком підприємства [3, с. 49].

Формування даних фінансового та управлінського обліку відбувається шляхом передавання інформації із: у фінансовому обліку – структурних підрозділів підприємства; в управлінському обліку – центрів відповідальності. Таким чином, організація управлінського обліку на підприємствах ресторанного господарства здійснюється виходячи із виокремлення центрів відповідальності окремо по кожному бізнес-процесу.

Проведені дослідження показали відсутність єдиного підходу щодо тлумачення суті такого поняття як "центр відповідальності". Отже, вважаємо, що центр відповідальності – це частина організації, де доцільно акумулювати бухгалтерську інформацію про її діяльність. Звіти центрів відповідальності включають лише ті статті затрат і надходжень (доходу, прибутків, виторгу), на які може вплинути менеджер центру.

Центри відповідальності виділяються з урахуванням організаційної структури підприємства та змісту бізнес-процесів. Впроваджуючи метод обліку затрат та доходів за центрами відповідальності, необхідно чітко дотримуватись загально визначених прийомів бухгалтерського обліку: сприйняття, вимірювання, оцінювання, фіксації на носіях інформації, інвентаризації, реєстрації даних за ознаками групування господарських фактів тощо. Використовуючи весь масив інформації, керівники зможуть здійснювати оперативний контроль за функціонуванням структурних підрозділів підприємства, аналізувати події, і за необхідності – удосконалити бізнес-процеси.

Впроваджуючи метод обліку затрат та доходів за центрами відповідальності, необхідно чітко дотримуватись загально визначених прийомів бухгалтерського обліку: сприйняття, вимірювання, оцінювання, фіксації на носіях інформації, інвентаризації, реєстрації даних за ознаками групування господарських фактів тощо. Використовуючи весь масив інформації, керівники зможуть здійснювати оперативний контроль за функціонуванням структурних підрозділів підприємства, аналізувати події, і за необхідності – удосконалити бізнес-процеси [1, с. 49].

Отже, прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо підвищення ефективності діяльності підприємств ресторанного господарства є головним завданням організації управлінського обліку.

Література

1. Грінько А.П. Організація обліку за центрами відповідальності на підприємствах ресторанного господарства / А.П. Грінько, О.О. Кваша // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. праць – Харків : Вид-во ХДУХТ. – 2008. – Вип. 2 (8). – С. 129-134.

2. Методичні підходи до організації підсистеми управлінського обліку на підприємствах ресторанного господарства [Електронний ресурс] / І. О. Белебега, А. П. Грінько, О. О. Кваша // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2012. – Вип. 1(1). – С. 30-38. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstp_2012_1\(1\)_7.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/esprstp_2012_1(1)_7.pdf).

3. Нападівська Л.В. Управлінський облік: значення та застосування у практичній діяльності вітчизняних підприємств в умовах ринкових відносин / Л.В. Нападівська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 10. – С. 45-55.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ВИТРАТ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

З розвитком ринкової економіки все більше зростає роль маркетингової діяльності, здійснення якої пов'язане із значними витратами. В умовах фінансової кризи керівництво підприємства зацікавлене в ефективності коштів вкладених у маркетинг. Для управління даними витратами необхідною умовою є ефективна організація й ведення обліку операцій, що пов'язані з маркетинговою діяльністю підприємства.

Дослідження питань обліку витрат маркетингової діяльності здійснювали такі вчені, як К. О. Назарова, М. С. Пушкар, І. Є. Давидович, Н. М. Гудзенко, К. В. Безверхий, А. В. Дерій, Н. В. Гавришко та інші. Зважаючи на наукові напрацювання, облік маркетингових витрат на вітчизняних підприємствах все ж залишається проблемним та не забезпечує керівництво необхідною інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень стосовно маркетингу та господарської діяльності підприємства в цілому.

Актуальні проблеми обліку витрат маркетингової діяльності на вітчизняних підприємствах значною мірою зумовлені відставанням нормативно-правового регулювання обліку в Україні від умов, які диктує ринок. Усталена практика відділів збуту направлена лише на реалізацію готової продукції та не розглядає збут як один із елементів комплексу маркетингу. Все це призводить до відсутності класифікації маркетингових витрат, цілісної методики їх обліку та аналізу ефективності загалом. Як наслідок, керівництво підприємств через недосконалість обліку маркетингових витрат, а також неусвідомлення ролі маркетингу в господарській діяльності утримуються від здійснення додаткових маркетингових заходів і тим самим зменшують прибутковість функціонування підприємства в майбутньому.

Проведені дослідження стану обліку витрат маркетингової діяльності на підприємствах хлібопекарської галузі дозволили виявити низку проблем, що не дають можливості ефективно обліковувати та аналізувати маркетингові витрати, основними серед яких є:

- маркетингові витрати обліковуються у складі збутових, проте маркетингові витрати не є однорідними, і тому для аналізу ефективності даних витрат необхідно формувати детальну інформацію стосовно всіх елементів маркетингової діяльності;

- брак чіткого визначення маркетингових заходів на законодавчому рівні не дозволяє на практиці розробляти класифікацію і номенклатуру витрат маркетингової діяльності;

- відсутність класифікації маркетингових заходів та витрат на їх проведення зумовлює недостовірне їх відображення в системі бухгалтерського обліку;

- нерегламентованість обліку маркетингових витрат П(С)БО 16 "Витрати" [1] зумовлює те, що на вітчизняних підприємствах витрати маркетингу розглядаються як елементи витрат на збут, що суперечить економічній сутності маркетингової діяльності;

- діюча методика обліку призводить до того, що на рахунку 93 "Витрати на збут" [2] та в окремих облікових реєстрах відображається лише частина витрат маркетингу в складі збутових, інша частина – відображається на різних рахунках бухгалтерського обліку, що ускладнює управління їхньою ефективністю.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що облік витрат маркетингової діяльності є досить недосконалим та вимагає організації складного й громіздкого облікового процесу. Це пов'язано з економічною сутністю, специфікою концепції маркетингу та великою кількістю охоплених господарських операцій. Ефективно організований облік витрат маркетингової діяльності повинен надавати інформацію про:

- обсяги маркетингових витрат в розрізі проведених маркетингових заходів;

- отримані доходи від здійснення маркетингової діяльності;

- собівартість продукції з урахуванням витрат маркетингових витрат;

- собівартість маркетингових заходів;

- формування кінцевих фінансових результатів маркетингової діяльності тощо.

Отже, дослідження сучасного стану бухгалтерського обліку витрат свідчить про недосконалість облікового відображення і нормативного регулювання витрат на маркетинг та потребує удосконалення. В сучасних умовах господарювання облік витрат на маркетинг повинен орієнтуватися на прогнозування майбутнього, а не тільки на реєстрацію фактів господарських операцій маркетингової діяльності. Головними передумовами ефективного обліку маркетингових витрат є усвідомлення керівництвом підприємства доцільності проведення маркетингових заходів, зацікавленість в оцінці ефективності даних витрат, врахування специфіки діяльності суб'єкта господарювання та стратегічна орієнтація системи бухгалтерського обліку загалом.

Література

1. П(С)БО 16 "Витрати", затверджено наказом МФУ від 19.01.2000 р. № 27/4248 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

2. План рахунків активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджено наказом МФУ від 30.11.99 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99>.

Максимів Юлія,
к.е.н., викладач кафедри обліку і аудиту,
Івашків Ірина,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

**СОБІВАРТІСТЬ ПОСЛУГ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ
ЯК ОСНОВА ЕКОНОМІЧНО ОБҐРУНТОВАНИХ ТАРИФІВ**

Актуальність дослідження проблем формування собівартості послуг теплопостачання комунальних підприємств пов'язана із важливістю цієї категорії як для підприємств, які реалізують такі послуги, так і для споживачів послуг теплопостачання, а також держави, яка є регулятором тарифів (цін) на них. Дослідженню економічної суті собівартості, особливостей її формування на підприємствах різних видів економічної діяльності значну увагу приділяли українські та зарубіжні вчені, а саме: І. Басманов, В. Белобородова С. Голов, Ю. Ігумнов, В. Котов, А. Маргуліс, В. Немчинов, В. Палій, Н. Пилипів, В. Сопко, О. Чечета, М. Чумаченко, А. Шеремет та ін. Водночас недостатньо уваги приділено дослідженню проблем формування собівартості послуг теплопостачання комунальних підприємств як основи економічно обґрунтованих тарифів.

Послуги теплопостачання є одним із видів комунальних послуг, а отже "результатом господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та перебування осіб у жилих і нежилых приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил" [1]. Слід зазначити, що їх реалізація відбувається за тарифами, які підлягають регулюванню органами місцевого самоврядування і встановлюються із врахуванням вимог низки нормативно-правових актів, серед яких варто виділити: Закон України "Про житлово-комунальні послуги", Закон України "Про ціни і ціноутворення", Постанова Кабінету Міністрів України "Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги" тощо. При цьому їх вплив прослідковується і на формування планової собівартості послуг теплопостачання як економічної категорії, яка взаємопов'язана із формуванням тарифів на них.

Як слушно зазначають В. Белобородова та О. Чечета, "...найповніше виявляється взаємозв'язок собівартості з такими категоріями, як ціна, прибуток..." [2, с.5]. Тарифи (ціни) на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання – це вартість вироблення, транспортування та постачання одиниці (1 Гкал) теплової енергії відповідної якості як грошовий вираз планованих економічно обґрунтованих витрат з урахуванням планованого прибутку [1].

Собівартість послуг теплопостачання як основа для встановлення тарифів повинна бути обґрунтованою, проте, як зазначає Лисенко Н., "... на практиці досягти цього майже неможливо" [4]. Однією із перешкод є те, що в нормативно-правових актах існують розбіжності щодо переліку й складу витрат, які до неї слід включати. Проаналізувавши Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" [5] та Порядок формування тарифів на теплову енергію, її виробництво, транспортування та постачання, послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 869 [3] наведемо перелік витрат, які формують види собівартості послуг теплопостачання виходячи від загального до часткового, тобто від повної собівартості до виробничої собівартості послуг (табл. 1).

Таблиця 1

**Витрати, які включають до собівартості послуг теплопостачання
відповідно до нормативно-правових актів**

Види собівартості	Склад витрат відповідно до нормативно-правових актів	
	П(С)БО 16 [5]	Постанова № 869 [3]
Повна планова собівартість послуг	-	Собівартість реалізованих послуг; витрати операційної діяльності; фінансові витрати, пов'язані з основною діяльністю; витрати із створення резервного капіталу, що спрямовується на капітальні інвестиції; витрати на здійснення капітальних вкладень тощо
Собівартість реалізованих послуг	Виробнича собівартість послуг, які реалізовані у звітному періоді; нерозподілені постійні загальновиробничі витрати; наднормативні виробничі витрати; адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати	Виробнича собівартість послуг; нерозподілені постійні загальновиробничі витрати; адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати
Виробнича собівартість послуг	Прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; змінні загальновиробничі витрати; постійні розподілені загальновиробничі витрати	Прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; змінні загальновиробничі витрати; постійні розподілені загальновиробничі витрати

Джерело: складено на основі [3; 5]

Таким чином, собівартість розрахована відповідно до вимог законодавства з формування тарифів на послуги теплопостачання й за даними бухгалтерського обліку буде відрізнятися, що однозначно є негативним й потребує урегулювання з метою усунення наявних проблем.

Література

1. Закон України "Про житлово-комунальні послуги" від 24.06.2004 р. № 1875-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1875-15>.
2. Калькуляция себестоимости продукции в промышленности : учебное пособие / В. А. Белобородова, А. П. Чечета, В. Т. Слабинский и др. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Финансы и статистика, 1989. – 279 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України "Про забезпечення єдиного підходу до формування тарифів на житлово-комунальні послуги" від 1 червня 2011 р. № 869 [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
4. Лисенко Н. Проблеми обліку та відшкодування в тарифах на комунальні послуги деяких витрат / Н. Лисенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 6. – С. 31-36.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 "Витрати" [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Макурін А.А.,
*асистент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Національний гірничий університет»,
м. Дніпропетровськ*

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ВУГЛЕВИДОБУВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Кожне підприємство вугільної промисловості специфічне для економіки, оскільки використовує надра та видобуток корисних копалин. Важливість цієї галузі народного господарювання визначається не тільки тим, що вона єднає в собі різні області наукового пізнання: геології, екології, геодезії, економіки та маркшейдерії. Економіки багатьох розвинених країн в тому числі і України, основані на існуючих запасах корисних копалин, серед яких важливе значення має паливно-енергетичні ресурси. По видобутку вугілля Україна займає восьме місце, а по запасам вугілля Україна займає сьому сходинку [1].

Вугільно-видобувна промислова має такі особливості: довгий період між отримання прав на видобуток та реалізацію видобутих корисних копалин; висока вартість пошуково-оцінювальних та розвідувальних робіт при певності в майбутній економічній ефективності розробки родовища; окремий вид ліцензій на пошук, оцінку, розвідку, видобуток корисних копалин від інших видів ліцензій; обмежений термін служби видобувного підприємства; великі витрати з рекультивації землі та екології місцевості; специфіка реалізації видобутого товару – вугілля. Методика бухгалтерського обліку цих факторів в кінцевому підсумку може вплинути на фінансові показники діяльності підприємства та їх оцінку зацікавленими користувачами, інвестиційну привабливість компанії.

Зараз на жаль в Україні не існує комплексного підходу до бухгалтерського обліку в видобувній промисловості, в тому числі і в вуглевидобувній: від отримання прав на пошук, оцінку, розвідку корисних копалин до рекультивації та оновленню виробничого майданчика. Підприємства цієї галузі економіки застосовують ті ж самі стандарти обліку, як і в будь-якій іншій сфері. Але стосовно деяких об'єктів обліку в даний час розроблені та діють нормативні документи, враховуючи специфіку галузі. Зокрема, облік у період від отримання прав на розробку до встановлення економічної доцільності видобутку регулюється Положенням з бухгалтерського обліку № 33 "Витрати на розвідку запасів корисних копалин", при обліку витрат на виробничій стадії підприємства керуються інструкцією з планування, обліку і калькулювання собівартості видобутку і збагачення вугілля [3]. У більшості інших питань обліку видобувні підприємства використовують уніфіковані стандарти бухгалтерського обліку: П(с)БО № 7 "Основні засоби", П(с)БО 9 "Запаси", П(с)БО 15 "Доходи", П(с)БО 16 "Витрати", П(с)БО 11 "Зобов'язання".

Тому дослідження проблем нормативного регулювання бухгалтерського обліку у вуглевидобувній промисловості є актуальною темою.

Ефективному функціонуванню вугільної галузі присвятили праці відомі науковці та практики, а саме: О.І.Амоша, Б.О. Білецький, Є.Н. Братков. У минулих роках організацію бухгалтерського обліку досліджували такі науковці, як А. М. Кузьминский, В. В. Сопко.

Ф.Ф. Бутинець та Т.В. Давидюк визначають, що «Причинами формування бухгалтерського обліку на вуглевидобувних підприємствах є: формування механізму функціонування вуглевидобувного підприємства та його законодавче регулювання; формування жорстких вимог до отримання якості продукції; посилення вимог щодо розкриття інформації про реальні дані щодо діяльності такого підприємства.

У фундаментальних дослідженнях І.В. Замули доводиться необхідність створення універсальної системи господарювання, яка б могла розкривати специфіку вуглевидобувних підприємств, з додержанням вимог концепції стійкого розвитку. До основних напрямків діяльності вуглевидобувних підприємств відносять: «освоєння природних ресурсів, їх добування, використання, відтворення та охорону; негативний вплив на навколишнє природне середовище (забруднення повітря, води, ґрунтів, розміщення відходів).

Незважаючи на те, що загальні проблеми методики та організації обліку діяльності вуглевидобувних підприємств неодноразово підіймалися у наукових працях, окремі аспекти залишаються дискусійними або взагалі невизначеними і потребують додаткових досліджень.

Відмічається недостатність інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень за для

реформування вугільної промисловості.

Незважаючи на досить велику кількість регламентуючих документів, у сфері українського бухгалтерського обліку практично не розглядаються питання обліку, пов'язаних з поняттям природокористування та одного з його напрямів надкористування.

Будь-яка гірничодобувна діяльність пов'язана з впливом на навколишнє середовище. Вимога ліквідації інфраструктури та виробничих об'єктів підприємства, рекультивації порушених земельних ділянок є одним з основних умов надання ліцензії на право користування надрами. Крім того, певну природоохоронну діяльність підприємство зобов'язане вести і в процесі виробничої стадії. Вартість зазначених заходів, як правило, досить висока. А з точки зору бухгалтерського обліку, ці витрати розглядаються, як оціночні зобов'язання, або як поточні витрати звітного періоду. При цьому всі якісні і вартісні характеристики оціночного зобов'язання для його визнання і подальшої оцінки підприємство встановлює самостійно [2]. Ці стандарти також уніфіковані. Таким чином, діяльність вугледобувних підприємств має характерні особливості, економічна природа яких вимагає особливого підходу до процесу обліку. Хоча об'єкти природного середовища широко використовуються в господарсько-економічній діяльності українських підприємств, в бухгалтерському обліку не використовується поняття природокористування, в тому числі і надкористування, відсутній комплексний підхід до обліку в цій галузі. Діяльність з розробки родовища логічніше було б розглядати, як єдине ціле, а не як сукупність окремих процесів і об'єктів, які не впливають один на одного і не мають спільну основу. Оскільки багато питань не конкретизовано і не врегульовано чинним українським бухгалтерським законодавством, підприємства самі формують і обґрунтовують свою позицію і стверджують її в обліковій політиці [4]. Однак це призводить до зниження рівня порівнянності фінансових показників різних компаній і виникнення великої кількості відмінностей у веденні обліку.

Література

1. Кодекс України "Про надра" від 27.07.94 N 132/94-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>.
2. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. П(с)БО 33 «Витрати на розвідку запасів корисних копалин» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nibu.factor.ua>.
4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 6 (МСФЗ 6) «Розвідка та оцінка запасів корисних копалин» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>

УДК 657.471.76

Маланюк Оксана,

студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

СУТЬ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТА ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЯ

Собівартість продукції є однією з найважливіших економічних категорій, оскільки характеризує величину вкладених матеріальних, трудових та інших ресурсів, витрачених на виробництво одиниці продукції – робіт чи послуг. На основі такої інформації підприємство може приймати рішення щодо власної поведінки на ринку певної продукції з точки ціноутворення, планувати рентабельність, шукати резерви зниження її ціни або складової собівартості.

Економічна суть собівартості продукції досліджувалась у наукових працях вчених-економістів: І. Басманова, С. Голова, Ю. Ігумнова, М. Маргуліса, Л. Нападівської, В. Немчинова, В. Палія, М. Сопко, М. Чумаченко, А. Шеремет та ін. Оскільки дане поняття є базовим в системі управлінського обліку, а складові, що формують собівартість продукції часто залежать від виду діяльності підприємства, визначення її суті актуальне завжди.

В економічному енциклопедичному словнику *собівартість продукції* трактується як частина вартості, яка включає витрати виробництва на виготовлення і реалізацію продукції у грошовій формі; *собівартість продукції* – частина вартості продукції, що включає поточні витрати підприємства, фірми, компанії на виробництво і реалізацію товарів, надання послуг і виконання робіт [1, с. 331].

Дослідження праць вчених-економістів дає можливість стверджувати, що більшість із них акцентують увагу на визначенні *собівартості продукції* як грошового виразу суми затрат на виробництво продукту. Зокрема, В. Сопко зазначає, що "речовини та сили природи, використані у процесі виробничої діяльності на виготовлення нового продукту, формують поняття "затрати". Грошовий вираз суми затрат на виробництво продукту визначає поняття "собівартість" [2, с. 261]. Ф. Бутинець та інші вважають, що *собівартість продукції (робіт, послуг)* – це грошове вираження витрат підприємства, пов'язаних з виробництвом і збутом продукції – виконанням робіт, наданням послуг. Також автори слушно вказують, що вона є одним з найважливіших економічних показників господарської діяльності підприємства, в якому знаходять відображення зростання продуктивності праці, економія ресурсів, технічний прогрес [3, с. 172].

З точки зору бухгалтерського обліку *собівартість* – це вартісна оцінка усіх видів ресурсів, використаних у процесі виробництва певної продукції – робіт, послуг. На нашу думку, саме таке визначення є найбільш точним, оскільки всі інші тільки деталізують склад витрат понесених на виробництво одиниці продукції. Ступінь деталізації визначає конкретне підприємство, не порушуючи вимоги Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" [4], а також галузеві Методичні вказівки до формування собівартості продукції – робіт, послуг. Проте в жодному нормативно-правовому акті не наведено визначення собівартості продукції, а це, на нашу думку, не можна вважати позитивним.

Визначення суті будь-якої економічної категорії тісно пов'язане з класифікацією, не є винятком досліджуване поняття. Можна виділити такі *класифікаційні ознаки собівартості продукції*, відповідно до них виокремлюють такі її види:

а) *залежно від об'єкта калькулювання*: собівартість продукції (послуг, робіт), основних засобів, нематеріальних активів, кваліфікаційного активу тощо;

б) *залежно від часу калькулювання*: собівартість *планова* (розраховують на етапі планування економічно обґрунтованих цін на товари чи послуги) та *фактична* (розраховують по завершенні процесів виробництва і реалізації послуг, на основі фактично понесених витрат, які обов'язково підтверджені документально й відображені на рахунках бухгалтерського обліку);

в) *за складом витрат*: *технологічна* – включає прямі витрати на робочому місці, ділянці характеризує рівень витрат на здійснення окремих технологічних операцій, на виготовлення окремих деталей вузлів тощо. При порівнянні собівартості окремих деталей можна прийняти рішення щодо власного виробництва чи придбання деталей у постачальника; *виробнича* – технологічна собівартість, збільшена на суму витрат, пов'язаних з управлінням виробничими підрозділами, що випускають продукцію; *повна* – виробнича собівартість, збільшена на суму адміністративних витрат та витрат на збут. Цей показник інтегрує загальні витрати підприємства, які пов'язані як з виробництвом, так і з реалізацією продукції;

г) *залежно від етапу калькулювання*: виробнича та реалізована собівартість товарів, робіт, послуг [3, с. 173].

Отже, поняття собівартості продукції неможливо однозначно охарактеризувати, так як її величина залежить від того яким чином та з якою метою її розраховують.

Література

1. Мочерний С. В. Економічний енциклопедичний словник / С. В. Мочерний, Я. С. Ларіна, О. А. Устенко, С. І. Юрій : У 2-х т. – Т. 2 / За ред. С. В. Мочерного. – Львів : Світ, 2006. – 568 с.
2. Сопко В. В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : Навч. посібник. / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2006. – 526 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік / Ф. Ф. Бутинець, Т. В. Давидюк, З. Ф. Канурна, Н. М. Малюга, Л. В. Чижевська. – Житомир : ПП "Рута", 2005. – 480 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", Наказ Міністерства фінансів від 31.12.99 р. № 318. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>

УДК 657.1: 338.48

Маначинська Ю.А.,

к.е.н., старший викладач кафедри обліку і аудиту,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗА УМОВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Під час дослідження соціально-економічних процесів та проблем розвитку підприємств готельного господарства важливе місце займають методи, які надають можливість адекватно проаналізувати та дати прогноз розвитку багатомірного об'єкта. Багатомірність об'єкта дослідження суттєво ускладнює вирішення поставлених завдань. Цілковито природно, що традиційні методи не дають бажаного ефекту. Прогнозний аналіз спрямований на з'ясування перспектив, створення інформаційної та теоретичної бази для прийняття управлінських рішень відносно майбутнього розвитку підприємств готельного господарства. Тобто, по суті направлений на майбутнє та, в певній мірі, вже є аналізом майбутнього, але на підставі даних про минулі події [1].

Є.В. Мних [2] акцентував увагу на тому, що перспективним економічним аналізом слід називати дослідження економічної системи за параметрами, які визначають її майбутній стан, а його особливість полягає у проєкції минулого і теперішнього стану об'єкта на перспективу, із врахуванням спадковості чи повної стійкості змін економічних показників. Вчений звертає увагу на основні параметри індикатори, що обираються для перспективного аналізу та характеризують стан підприємства чи його структурних підрозділів, ефективність його діяльності та конкурентоспроможності.

С.І. Байлик [3] стверджує, що для підприємств готельного господарства найбільш важливим різновидом перспективного аналізу прибутковості, що акумулюється в менеджменті готелю, виступає прогнозування кількості вільних номерів на будь-яку дату. На думку науковця, це виступає необхідною умовою здійснення процесу бронювання, особливо в періоди максимального завантаження номерного фонду з ціллю підготовки відповідної кількості постільної білизни, планування виходу на роботу додаткової кількості обслуговуючого персоналу. Саме такий різновид прогнозу необхідний всім структурним підрозділам та всім рівням управління готелем, а його точність цілковито залежить від достовірності інформаційного забезпечення та професіоналізму управлінців всіх ланок ієрархії.

Так, згідно з досвідом зарубіжного науковця, вищезазначена частина охоплює: прогноз обсягів реалізації готельного продукту; прогноз звіту про прибутки та збитки; прогноз балансу (звіту про фінансовий стан); прогноз звіту про рух грошових коштів (Cash Flow); прогноз потреби в капіталі [3, с. 28].

Щоразу, коли приймається рішення відносно майбутніх дій, застосовуються перш за все пропозиції, сподівання, здогадування, в кращому випадку – найпростіші прогностичні оцінки. Саме тому прогнозування можна вважати однією із стадій управління, що передують іншим його стадіям – визначення цілей, планування, проєктування, які використовують в процесі прийняття рішень прогнозу інформацію.

Під час здійснення перспективного аналізу фінансових результатів підприємств готельного господарства варто враховувати вплив інституціональних факторів, серед яких вагоме місце займає нестабільність вітчизняної економічної системи, яка створює несприятливі умови для побудови довгострокових прогнозів.

На думку професора В.В. Панкова, інституціональний підхід дозволяє розглядати багато ізольованих від зовнішнього середовища впливу явищ і об'єктів через призму пов'язаних з ними соціальних, культурних, політичних, економічних відносин. У рамках такого підходу варто здійснювати ґрунтований аналіз зовнішнього середовища, конкурентних переваг, проводити оцінку сильних та слабких сторін, можливостей і загроз діяльності підприємств готельного господарства [8].

Під час дослідження фінансових проблем розвитку готельного господарства як складної динамічної системи, доцільно застосовувати методи багатомірного прогнозування, які створюють сприятливе підґрунття для здійснення глибокого та різностороннього аналізу, особливо в умовах прояву кризових явищ в економіці. Моделі як стаціонарного, так і нестаціонарного процесів дозволяють здійснювати багатомірне прогнозування одночасно всіх показників, що характеризують результати діяльності підприємств готельного господарства, і при цьому зберігається принцип емерджентності, тобто взаємний вплив та взаємообумовленість показників на відміну від трендових моделей, де система показників штучно розкладається на складові.

Окрім того, сучасний готельний бізнес потребує нагального вирішення соціально-економічних проблем розвитку суспільства в умовах фінансово-економічної кризи, що ще раз підтверджує недоцільність застосування при здійсненні перспективного системного економічного аналізу інформації за тривалу ретроспективу. Тому, як наслідок, необхідне поєднання традиційних методів одномірного економічного аналізу з менш традиційними методами багатомірного економічного аналізу, які б не передбачали розмежування системи на елементи, тобто не розглядали діяльності підприємств готельного господарства як низку відокремлених складових, не порушуючи при цьому принцип емерджентності.

Література

1. Маначинська Ю.А. Облік і аналіз фінансових результатів у готельному господарстві [Текст] : монографія / Ю.А. Маначинська ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Чернів. торг.-екон. ін-т. – Чернівці : Місто, 2014. – 424 с.
2. Мних Є.В. Економічний аналіз [Текст] : підручник / Є.В. Мних. – К. : Знання, 2011. – 630 с. – (Вища освіта XXI століття)
3. Байлык С.И. Гостиничное хозяйство. Организация, управление, обслуживание [Текст] : учеб. пособ. / С.И. Байлык. – [3-е изд., стереотип]. – К. : Дакор, 2008. – 288 с.
4. Панков В. В. Институциональная теория бухгалтерского учета и аудита [Текст] : учеб. пособ. / В. В. Панков. – М. : «ИнформБюро», 2011. – 168 с.

Мартиненко О.В.,

*старший викладач кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ*

ОСОБЛИВОСТІ ОНОВЛЕНОЇ ПРОЦЕДУРИ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ

В сучасних умовах господарювання інвентаризація – це засіб контролю за збереженням кількості і якості ресурсів, за достовірністю обліку. Вона ґрунтується на зіставленні кількох величин, її слід розцінювати як альтернативний засіб пізнання, особливо в практично-прикладному тлумаченні. Інвентаризація є інструментом дослідження економічної реальності, яка пізнається в порівнянні [4, с. 308].

Зміни, що відбулися у законодавчій та нормативній базі, потребують проведення детального аналізу.

Згідно з Наказом Міністерства фінансів України від 02 вересня 2014 р. № 879 було затверджене єдине Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань [3], при цьому було скасовано дві інструкції, які регулювали проведення інвентаризації:

- Інструкцію про інвентаризацію основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків, затверджену наказом Мінфіну України від 11.08.1994 р. № 69 [1];

- Інструкцію з інвентаризації матеріальних цінностей, розрахунків та інших статей балансу бюджетних установ, затверджену наказом Держказначейства України від 30.10.1998 р. № 90 [2].

Положення № 879 застосовується з 01.01.2015 р. як підприємствами, так і бюджетними установами (крім банків) та є більш деталізованим та структурованим.

Деяко змінено умови періодичності та строки проведення інвентаризації. Інвентаризація активів та зобов'язань перед складанням річної фінансової звітності проводиться до дати балансу в період:

- трьох місяців – для необоротних активів;

- двох місяців – для незавершених капітальних інвестицій, незавершеного виробництва, напівфабрикатів, фінансових інвестицій, грошових коштів, коштів цільового фінансування, зобов'язань у частині невикористаних забезпечень, розрахунків із бюджетом та відрахувань на загальнообов'язкове державне соціальне страхування;

- до тимчасового вибуття з підприємства об'єктів основних засобів, зокрема автомобілів, морських та річкових суден, які перебувають у тривалих рейсах, інших матеріальних цінностей, які на дату балансу будуть знаходитись поза підприємством.

При цьому інвентаризація земельних ділянок, будинків, споруд та інших нерухомих об'єктів може проводитись один раз на три роки.

За рішенням керівника підприємства інвентаризація інструментів, приладів, інвентарю (меблів) може проводитись щороку в обсязі не менше 30 % усіх зазначених об'єктів з обов'язковим охопленням інвентаризацією всіх інструментів, приладів, інвентарю (меблів) протягом трьох років.

Деякі зміни відчують підприємства, на балансі яких є бібліотечні фонди. Інструкція № 69 вказувала, що інвентаризацію проводять за рішенням керівника підприємства раз на 5 років або щорічно з охопленням інвентаризацією не менше 20 % одиниць бібліотечного фонду. При цьому інвентаризацію цього майна треба завершити у структурному підрозділі протягом 30 днів. Згідно з Положенням № 879 інвентаризація бібліотечних фондів може проводитись протягом року за рішенням керівника підприємства за встановленим ним графіком. Якщо бібліотечних фондів від 100 до 500 тис. одиниць, інвентаризацію можна проводити протягом 5 років, охоплюючи щорічно не менше 20 % одиниць, якщо понад 500 тис. одиниць – протягом 10 років, охоплюючи не менше 10 % одиниць.

Положенням був розширений перелік випадків, коли проведення інвентаризації є обов'язковим, а саме: у разі переходу на складання фінансової звітності за міжнародними стандартами (на дату такого переходу).

Більшість випадків проведення обов'язкової інвентаризації залишилися без зміни, але з 01.01.2015 р. керівник підприємства отримав право самостійно визначати обсяги проведення перевірки. Так, наприклад, з'ясувавши факт крадіжки на складі, керівник може видати наказ про проведення інвентаризації саме на цьому складі і навіть лише визначених активів, а не інвентаризувати всі активи і розрахунки підприємства. Таке саме право визначати обсяг інвентаризації керівник підприємства отримав і в результаті проведення інвентаризації в день по закінченню техногенних аварій, пожежі та стихійного лиха.

Також було введено новий термін: «суцільна інвентаризація», який передбачає охоплення всіх видів зобов'язань та всіх активів підприємства незалежно від їх місцезнаходження, у т.ч. предмети, передані у прокат, оренду або перебувають на реконструкції, модернізації, консультації, у ремонті, запасі, резерві, незалежно від їх технічного стану. Також інвентаризації підлягають активи та зобов'язання, які обліковуються на позабалансових рахунках.

Для проведення інвентаризації розпорядчим документом керівника підприємства утворюється інвентаризаційна комісія, до складу якої, крім керівника та головного бухгалтера (згідно з Положенням), можуть входити представники аудиторської фірми, централізованої бухгалтерії, фізична особа, яка веде бухгалтерський облік на підприємстві на договірних засадах, досвідчені працівники підприємства, які знають об'єкт інвентаризації, ціни та первинний облік (інженери, технологи, механіки, товарознавці, економісти, бухгалтери).

Як і раніше, розпорядчим документом керівника можуть створюватись робочі інвентаризаційні комісії, які здійснюють інвентаризації у місцях зберігання та виробництва.

Розділ III Положення містить норми інвентаризації окремих статей, про які нічого не було сказано в Інструкції № 69, а саме: інвентаризацію нематеріальних активів, незавершених капітальних інвестицій, тари, незавершених науково-дослідних робіт, біологічних активів, цільового фінансування.

Порівняно з попередніми інструкціями, Положення містить більш докладнішу інформацію про бухгалтерський облік результатів інвентаризації [3, р. IV п. 4, 5].

Як і раніше, результати інвентаризації оформлюють протоколом інвентаризаційної комісії, у якому вказують, зокрема, висновки щодо виявлених розбіжностей між фактично наявністю активів та зобов'язань і даними бухгалтерського обліку, що наводяться в звіряться в відомостях, а також пропозиції щодо їх врегулювання.

При цьому Положення цілком проігнорувало ті форми, які було встановлено Інструкцією № 69: акт контрольної перевірки інвентаризацій цінностей (додаток № 1 до Інструкції № 69), книгу реєстрації контрольних перевірок інвентаризацій (додаток № 2 до Інструкції № 69) та відомість результатів інвентаризації (додаток № 3 до Інструкції № 69). Тобто тепер ці форми фактично втратили свій інструкційний статус. До того ж зникає і вимога про наведення в примітках до фінансової звітності відомостей про результати проведених у звітному році інвентаризацій [5, с. 20].

Отже, процедура інвентаризації майже не змінилась, але зараз вона більш детально прописана. Однак міністерства та відомства можуть розробляти методичні рекомендації з урахуванням галузевих особливостей, а підприємства та організації – затверджувати внутрішні положення з інвентаризації.

Література

1. Інвентаризація основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, документів і розрахунків: Інструкція, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 11.08.94 р. № 69, зі змінами. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/REG412.html.
2. Інвентаризація матеріальних цінностей, розрахунків та інших статей балансу бюджетних установ: Інструкція, затверджена наказом Держказначейства України від 30.10.1998 р. № 90. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0728-98>.
3. Інвентаризація активів та зобов'язань: Положення, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vobu.com.ua/ukr/legislations/view/531>.
4. Мартиненко О.В. Сутність та особливості інвентаризації основних засобів / О.В. Мартиненко, О.О. Гарна, А.М. Шнурко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 4 (42). – С. 306-309.
5. Чалий І. Інвентаризація: вивчаємо нові правила / І. Чалий // Все про бухгалтерський облік. – 2015. – № 1-2. – С. 18-20.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах функціонування ринкових відносин орієнтація підприємств на отримання максимального прибутку є неодмінною умовою для їх успішної підприємницької діяльності, вибору оптимальних напрямів і методів діяльності, показником досягнутого комерційного ефекту.

Вивчення фінансових результатів важливе, оскільки від отриманого підприємством прибутку залежить рівень оплати праці робітників, динаміка надходження коштів до бюджетів різних рівнів та насиченість ринку певною продукцією в міру її потреби тощо. Основою правильного визначення фінансового результату є правильна, обґрунтована організація обліку.

Важливим аспектом у діяльності торговельних підприємств виступає чітка організація обліку фінансових результатів, завданнями якої є: забезпечення правильного визначення, достовірної оцінки доходів та результатів торговельної діяльності; їх правильне, повне документальне оформлення; контроль за правильним визначенням фінансового результату від звичайної діяльності з метою оподаткування; своєчасне одержання достовірної інформації про фінансові результати торговельного підприємства; узагальнення інформації про рух, наявність нерозподіленого прибутку підприємства.

Серед вчених, які досліджували економічну категорію "фінансовий результат", особливості організації їх обліку, привертають увагу праці Голова С. Ф., Лебедзевич Я. В., Мелушової І. Ю., Шари Є. Ю., Швець В. М.

Організація бухгалтерського обліку складається із трьох взаємопов'язаних етапів: методичного, технічного та організаційного.

Облікова політика представляє собою "інструмент організації обліку на конкретному підприємстві, який включає сукупність способів і процедур ведення обліку, що використовується з метою підготовки, складання та подання фінансової звітності" [3, с. 49].

Під обліковою політикою відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" розуміють сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності, проте на сьогодні відсутні жодні нормативні рекомендації щодо порядку її розробки.

Організувати облік на підприємстві необхідно таким чином, щоб надати повну, достовірну інформацію про доходи, витрати, прибутки (збитки) підприємства за звітний період. Така інформація є основою для аналізу та прийняття управлінських рішень, а тому доцільно відображати результати за видами діяльності підприємства, відображати окремо результати звичайної діяльності та результати від надзвичайних подій.

Узагальнення інформації про фінансові результати підприємства від звичайної діяльності та надзвичайних подій ведеться на рахунку 79 "Фінансові результати".

Важливе місце займає формування фінансових результатів у діяльності торговельних підприємств і розгляд оформлення відповідних первинних документів.

Організація обліку фінансових результатів підприємства складається з двох блоків.

Перший полягає у визначенні фінансового результату діяльності підприємства за звітний період шляхом порівняння доходів і витрат звітного періоду. Таке порівняння відображають у первинному документі бухгалтерського оформлення, який називається "Бухгалтерська довідка". Саме цей документ є підставою для проведення усіх операцій на рахунках бухгалтерського обліку у відповідних облікових регістрах.

Другий полягає у закритті доходів і витрат на рахунок 79 "Фінансові результати", що теж відображають у бухгалтерській довідці. В ній проводиться узагальнення інформації про фінансові результати від звичайної діяльності і надзвичайних подій. Зокрема, за кредитом рахунка 79 "Фінансові результати" та його субрахунків відображаються суми в порядку закриття рахунків обліку доходів, а по дебету суми в порядку закриття рахунків обліку витрат, а також належна сума нарахованого податку на прибуток.

Важливу роль в організації обліку фінансових результатів відіграє реєстрація господарських операцій, доходів чи витрат на рахунках бухгалтерського обліку. Для цього в додатку до наказу про облікову політику створюють робочий план рахунків, у якому передбачені усі нюанси щодо класифікації, узагальнення та відповідності доходів та витрат, а також фінансових результатів.

При організації та веденні обліку доходів, витрат і фінансових результатів торговельних підприємств надзвичайно важливе значення має документування цих об'єктів, оскільки первинні документи фіксують факти здійснення господарських операцій, що забезпечує достовірність бухгалтерської інформації.

Література

1. Власюк Г.В. Проблеми та напрями вдосконалення обліку фінансових результатів / Г.В. Власюк // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2009. – № 6. – С. 60–64.
2. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник / Ю.М. Тютюнник. – Полтава : ПДАА, 2009. – 398 с.
3. Турило А.М. Фінансово-економічні аспекти оцінки результатів і ефективності діяльності підприємства / А. М. Турило, О. А. Зінченко // Фінанси України. – 2010. – № 8. – С. 33–49.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В бухгалтерському обліку економічний ефект, який забезпечує можливість подальшого функціонування підприємства відображається категорією "фінансові результати".

У науковій літературі поняття фінансових результатів досліджуються в обліковому, економічному та нормативному аспектах. Причому, кожен підхід до визначення даної категорії використовує як спільні так і відмінні ідентифікаційні ознаки. До ключових параметрів, які розглядалися вітчизняними науковцями в процесі дослідження етимології та семантики фінансових результатів відносяться кількісні та якісні показники абсолютних та відносних величин, які досліджувались виходячи з часових рамок та періодичності [1, с. 355]. Так, Бреславцева Н. А. зазначає, що практикою продиктована необхідність пошуку більш загального показника, ніж фінансовий результат, який відображав би стан майна і динаміку статутного капіталу, що дає цілісну картину фінансової спроможності інституційної одиниці [2, с. 157]. Як економічний підсумок господарської діяльності, виражений у грошовій формі поняття фінансових результатів розглядає Азрілян А. Н. [3]. Звертає увагу на вартісну форму фінансових результатів і Тютюнник Ю. М., звужуючи одночасно економічний підсумок лише до результату виробничої діяльності (без фінансової та інвестиційної) [4, с. 328].

В той же час, вітчизняне законодавство узагалі не розглядається таке поняття, як "фінансові результати" а роз'яснює лише сутність дефініцій "прибуток" та "збиток". Прибуток – сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати; збиток – перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати [5].

Враховуючи пріоритетність облікового аспекту оцінки змісту фінансових результатів, як конститутивного джерела первинної інформації про прибуток (збиток) суб'єкта господарювання та високий рівень регламентованості процесів облікової реєстрації приросту в активах, слід детальніше проаналізувати правові аспекти даної категорії.

Нормативно-правове забезпечення обліку прийнято поділяти на три основні рівні: міжнародний, державний і рівень підприємства. З огляду на це узагальнена модель нормативно-правового забезпечення обліку фінансових результатів матиме багаторівневу структуру (рис. 1).

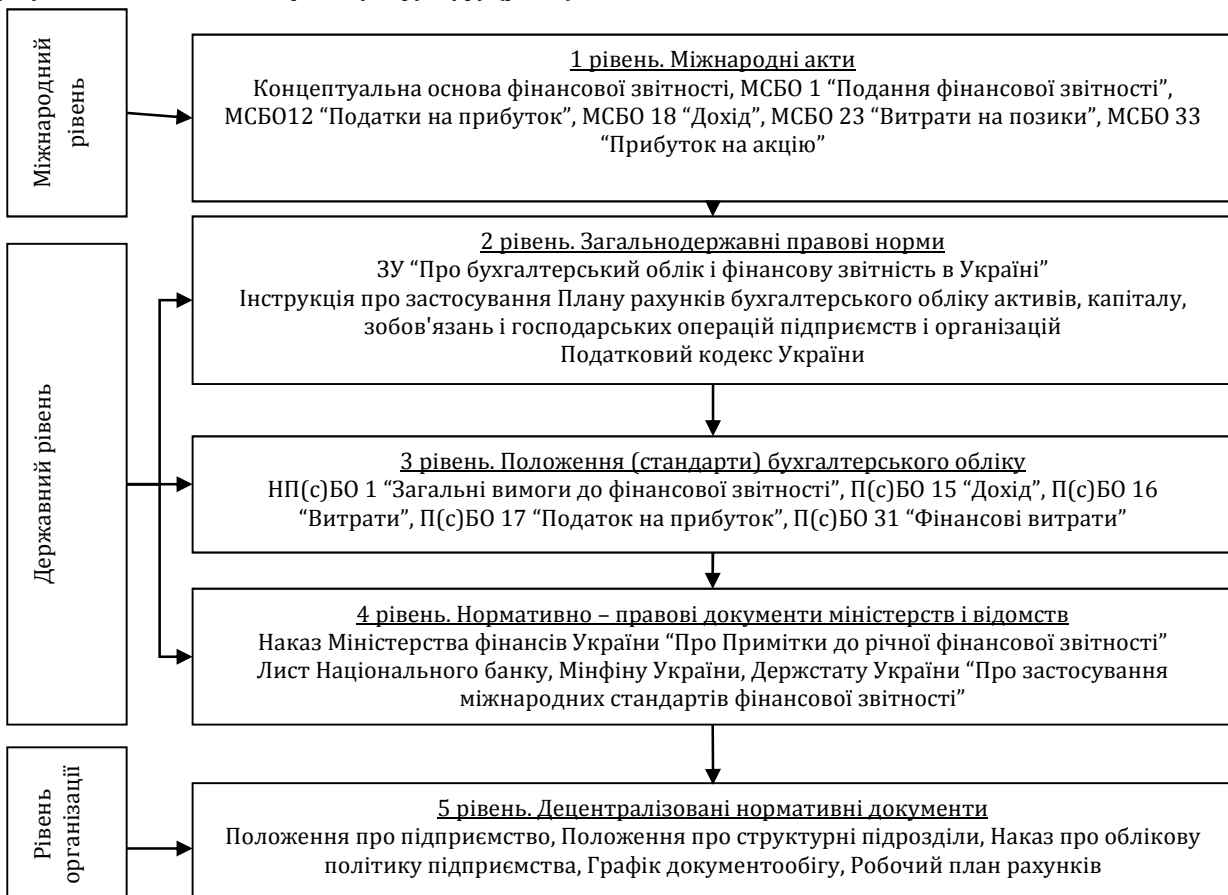

Рис. 1 Рівні нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку фінансових результатів
Джерело: побудовано на основі [1-5]

Узагальнюючи погляди вітчизняних вчених та існуючий рівень нормативної регламентації досліджуваної категорії, нами було означено поняття фінансових результатів, як результат від різних видів діяльності підприємства, виражений через прибуток (збиток), що прямо (обернено) впливає на розмір капіталу за його натурально речовим складом на кінець звітного періоду.

Таким чином, визначення сутності та регламентація обліку фінансових результатів є необхідною та важливою частиною ефективного ведення бухгалтерського обліку в цілому. Однак на сучасному етапі розвитку вітчизняного законодавства не існує єдиного нормативно-правового акту, що регулював би облік фінансових результатів, як окремої економічної категорії. Тому основним напрямком розвитку законодавства в сфері обліку є створення відповідної нормативної бази для обліку фінансових результатів, з метою їх приведення до міжнародних стандартів та усунення невідповідностей між різними методиками та нормативними документами.

Література

1. Остапенко О. А. Сутність поняття «фінансовий результат» та особливості його формування / О. А. Остапенко // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ: Економічні науки. – 2013. – № 4. – С. 353-360.
2. Бреславцева Н. А. Бухгалтерский учет : учебн. пособ. по направлению “Экономика” / Н. А. Бреславцева. – М. : ИНФРА-М, 2012. – 356 с.
3. Азріліян А. Н. Великий економічний словник / Азріліян А. Н. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://read.newlibrary.ru/read/red_azrilijana_a_n_/page0/bolshoi_buhgalterskii_slovar.html М: Інститут нової економіки, 1998. – 1238 с.
4. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Ч. I / Ю.М. Тютюнник – Полтава : ПДАА, 2009. – 406 с.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>

УДК 657.471

Матковський П.Є.,
к.е.н., викладач кафедри обліку і аудиту,
Швікун Г.В.,
магістр кафедри обліку і аудиту,
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка”,
м. Івано-Франківськ

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЗА ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Якісний підхід до створення центрів відповідальності дозволяє істотно підвищити ефективність виробництва, забезпечити конкурентоспроможність, підвищити рівень рентабельності інвестицій. Ефективна діяльність на основі центрів відповідальності можлива тільки при здійсненні реорганізації підприємства та забезпеченні стійкого функціонування процедур обліку та звітності, контролю та аналізу доведених центру показників.

Питання щодо управління витратами за центрами відповідальності відображались у роботах таких вчених, як: Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, В. М. Гончаров, В. П. Завгородній, Г. О. Партин, О. С. Полікарпова, П. А. Сахаров, П. С. Тютюнник та ін.

Методика управління витратами відбувається через діяльність працівників, які повинні відповідати за доцільність виникнення того чи іншого виду витрат. Керівництво підприємства повинно вирішувати, у якому розрізі класифікувати витрати, ступені деталізації, місця їх виникнення, як їх пов'язувати з центрами відповідальності.

Управлінський облік виступає економічним інструментом мінімізації витрат підприємства, зосереджує вибір найбільш ефективних методів збору та узагальнення інформації про витрати в рамках специфіки та реалізації загальної стратегії розвитку підприємства.

Центри відповідальності здійснюють контроль за витратами в розрізі багатьох місць їх виникнення за умови, що витрати у них формуються під впливом цього центру відповідальності.

У розрізі кожного центру витрат існує декілька категорій витрат. Кожен центр може нести відповідальність за дохідну частину, пряму собівартість, а також непрямі витрати.

Розробка системи обліку за центрами відповідальності на думку П. А. Сахарова та П. С. Тютюнника будується в декілька етапів:

1. Діяльність підприємства структурується по напрямкам діяльності для яких вони виокремлюються.
2. Для кожного виокремленого центру відповідальності визначається показник або декілька показників, за які керівник підприємства буде нести відповідальність.
3. Потрібно встановити регламент взаємодії учасників бюджетного процесу на етапі планування, виконання та контролю виконання планових показників [1].

Показники для кожного центру відповідальності вибираються на основі принципу деталізації цілей, які ставляться перед всіма підприємствами а також статті доходів і витрат повинні мати суттєву долю в структурі загальних показників.

На нашу думку, для впровадження системи обліку, контролю та аналізу за центрами відповідальності необхідна реструктуризація підприємства яка включатиме виділення на підприємстві основних види діяльності і

для кожного виду діяльності необхідно виділити окремий центр відповідальності та розробити для кожного центру відповідальності форму бюджету і визначається методика розрахунку. До нього входять як планові, так і фактичні показники.

Метою аналізу витрат із центрами відповідальності за твердженням є К. І. Кузьмінської є узагальнення наявних даних про витрати і доходи по кожному з центрів відповідальності з метою віднесення отриманих відхилень фактичних даних від кошторисних на конкретну особу [2].

Також для ефективного функціонування системи управління за центрами відповідальності потрібно враховувати такі фактори:

1. Відповідність повноважень і відповідальності;
2. Коректність списання витрат на той центр відповідальності, в якому ці витрати виникли;
3. Система стимулювання;

4. Витрати на підтримку роботи системи управління за центрами відповідальності не повинні бути більше принесеного нею ефекту.

З проведеного дослідження можна зробити висновок, що ефективність управлінського обліку на підприємстві прямо залежить від підходів до його побудови. Зокрема, побудована система управлінського обліку повинна давати можливість: зрозуміти причини виникнення витрат; виявляти відхилення від планових показників; узагальнювати витрати за певними організаційними (обліковими) одиницями; контролювати та аналізувати витрати на виготовлення продукції та витрати підприємства в цілому на релевантних стадіях та ефективно впливати на зниження витрат.

Література

1. Тютюнник П. С. Организация системы учета по центрам ответственности // П. А. Сахаров, П. С. Тютюнника / Экономика Сучасні проблеми бухгалтерського обліку. Бізнесінформ. – № 2(2) 2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.business-inform.net/>.

2. Кузьмінська К. І. Центри витрат та центри відповідальності як елемент організації управлінського обліку витрат / К. І. Кузьмінська // Економічні науки / "Облік і фінанси". – № 8 (29). – Ч. 3. – 2011.

УДК 657: 658.62

Мацола Соломія,

к.е.н., доцент кафедри менеджменту і маркетингу,

Окрепка Ірина,

студентка V курсу спеціальності "Облік і аудит",

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",

м. Івано-Франківськ

РОЛЬ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ТОВАРАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Товари на торговельних підприємствах займають особливу роль. Вони забезпечують обсяг товарообороту, задовольняють попит споживачів, формують конкурентоспроможність підприємства торгівлі та його асортиментної політики [2].

Згідно з П(С)БО 9 "Запаси", товари – матеріальні цінності, що придбані (отримані) та утримуються підприємством/установою з метою подальшого продажу [1].

Основною метою управління товарами є формування і підтримка їх величини на такому рівні, який дозволяє забезпечити безперебійну торгівлю кожним товаром за умов мінімальних витрат. Для досягнення цієї мети на підприємстві потрібно вести облік товарів, визначити, скільки їх потрібно зберігати, скільки одиниць товару замовляти за один раз.

Основні завдання обліку товарів в оптовій торгівлі обумовлені специфікою діяльності оптових підприємств. Бухгалтерський облік товарних операцій повинен забезпечити: перевірку правильності документального оформлення операцій поставки та відпуску; документальне оформлення і своєчасне відображення в облікових регістрах надходження, вибуття та переміщення на підприємстві товарів; контроль за цінами на одержані і реалізовані товари; контроль за збереженням товарів і тари; контроль за розрахунками за товари; контроль за виконанням договорів; надання інформації про товарообіг, стан товарних запасів для управління торговельним процесом; проведення інвентаризацій [4].

Від керівників торговельного підприємства потрібне вміння не лише визначати необхідну величину товарів, але й розробляти графіки постачань, розраховувати оптимальні партії нових замовлень, добиватися зв'язку обсягів продажу товарів з обсягами наявних, проводити фінансовий аналіз потреб у товарах, розраховувати витрати, пов'язані з товарними запасами та враховувати політику у сфері цін [3].

Товари є основною статтею оборотних активів торговельного підприємства, за посередництвом яких через товарообіг підприємство отримує переважну частину свого прибутку. Тому управління товарними ресурсами слід розглядати через призму потреб управління товарообігом.

Основним змістом системи управління товарообігом торговельного підприємства є:

- оцінка та прогнозування кон'юнктури споживчого ринку;
- планування структури об'єму реалізації товарів;
- нормування та планування товарних ресурсів;
- планування надходжень та закупки товарів.

Таким чином, можна сформулювати основні етапи планування товарних ресурсів:

1. Цільова установка для планування товарних ресурсів.
2. Аналіз розміру, складу (структури) та обороту товарних ресурсів в передплановому періоді.
3. Розробка нормативів товарних ресурсів на плановий період.
4. На основі третього етапу, розробляється сума товарних ресурсів на плановий період.
5. Контроль за правильністю використання запланованої кількості товарних ресурсів.

Основною задачею аналізу стану товарів є знаходження рівня забезпечення товарообігу відповідними розмірами товарних ресурсів за передплановий період. Таким чином, для забезпечення управління товарами підприємства виникає необхідність в цілому ряду економічних та аналітичних показників, які характеризують рух товарів та ефективність їх використання. Для цього необхідно визначити такі показники:

1. Визначити кількість та структуру товарів на початок та на кінець передпланового періоду. Тут використовуються такі показники, як сума товарів в вартісному виразі, кількість товарів в натуральному виразі.

2. Порівняти динаміку товарів та товарообігу (індекси) як в цілому по товарних запасах так і по окремих групах та видах.

3. Провести аналіз рівня забезпечення товарообігу товарними запасами. Рахується розмір товарів в днях обороту, в розрізі окремих товарних груп та по підприємству в цілому. Розраховується мінімальний, максимальний, середній рівень товарних ресурсів (по середній хронологічній).

4. На кожному етапі аналізу визначаються показники ефективності використання товарних ресурсів через показники обертання товарів в оборотах чи днях обороту та рентабельності.

Визначення та аналіз цих показників в динаміці та в структурі товарних ресурсів дають змогу приймати найефективніші управлінські рішення з усіх можливих.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси" (із змінами та доповненнями): Наказ Міністерства України від 20.10.1999 № 246. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/z0751-99>
2. Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз / Ф. Ф. Бутинець – за ред. д.е.н. проф. Ф. Ф. Бутинця, Житомир ПП "Рута", 2003. – 365 с.
3. Пастухова В. В. Стратегічне управління підприємством : філософія, політика, ефективність / В. В. Пастухова – К. : КНЕУ, 2008. – 302 с.
4. Свідерський Є. І. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. посібник / Є. І. Свідерський – К. : КНЕУ, 2004. – 233 с.

УДК 336.27

Мацола С.М.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту і маркетингу,
Щепківська С.Я.,
студентка V курсу спеціальності "Облік і аудит",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника",
м. Івано-Франківськ

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Управління дебіторською заборгованістю в сучасних умовах, створює чимало невирішених питань, пов'язаних з її максимально ефективним регулюванням. Саме постійне вивчення та деталізація інформації щодо дебіторської заборгованості обумовлює визначення шляхів вдосконалення управління дебіторською з метою підвищення фінансових результатів діяльності підприємства.

Проблемними аспектами дослідження дебіторської заборгованості у своїх працях займалися такі вітчизняні науковці, як: Бутинець Ф.Ф., Власюк Г.В. та Волошан І.Г. Оскільки ринкові умови з кожним роком змінюються, внаслідок впливу чималих економічних факторів, то навіть при таких змістовних дослідженнях вищезазначених авторів, проблема формування моделі ефективного управління дебіторською заборгованістю вимагає подальшого дослідження та вдосконалення.

Передусім варто зазначити, що кожен суб'єкт господарювання в сучасному ринковому середовищі зіштовхується з неминучим та складним процесом регулювання дебіторської заборгованості. Одним із таких складних процесів є управління дебіторською під час впливу на неї факторів, що приводять до несвоєчасного повернення або взагалі не повернення коштів.

З кожним роком все більше зростає потреба втручання в регулювання дебіторської заборгованості та аналізу кваліфікаційних спеціалістів з метою покращення економічного становища підприємства. Як зазначається у П(с)БО №10 "Дебіторська заборгованість" [2], дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованостей дебіторів підприємству на певну дату. При цьому дебіторами є: всі фізичні та юридичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів.

Залежно від платіжної політики, у підприємства може виникати як кредиторська так і дебіторська заборгованість. Приєднуючись до думки Волошан І.Г. [1] про те, що в операційному циклі діяльності підприємства можна виділити чотири послідовні етапи виникнення та погашення заборгованості:

1. Надходження на підприємство сировини та матеріалів – виникнення кредиторської заборгованості;
2. Плата сировини та матеріалів – погашення кредиторської заборгованості;
3. Відвантаження продукції (товарів) – виникнення дебіторської заборгованості;
4. Отримання коштів від покупця – погашення дебіторської заборгованості.

Саме така мета діяльності підприємства як «отримання прибутку» зумовлює виникнення дебіторської та кредиторської заборгованості, тому підтримувати співвідношення цих двох показників дуже важливо для встановлення рівноваги активів та зобов'язань підприємства. Ідеальним для будь-якого господарюючого суб'єкта є співвідношення, коли кредиторська заборгованість перевищує дебіторську на 10-20%.

З метою прискорення розрахунків з дебіторами використовують такий метод як рефінансування, тобто переведення дебіторської заборгованості в боргові цінні папери. На світовому ринку і в Україні діє механізм повернення дебіторської заборгованості, що передбачає декілька методів рефінансування дебіторської заборгованості, зокрема це факторинг та форфейтинг.

Ми поділяємо точку зору Рибалко О.М. [3], який зазначив, що за час існування факторингу в Україні було виділено ряд переваг та можливостей цього інструменту рефінансування: гарантована відсутність іммобілізації оборотних коштів у дебіторську заборгованість; прискорення оборотності коштів; розширення клієнтської бази та встановлення стабільних відносин з покупцями, які матимуть можливість закупати товар з відстрочкою оплати.

Варто відмітити те, що форфейтинг об'єднує елементи факторингу і обліку векселів. Форфейтинг використовується при здійсненні довгострокових експортних поставок і дозволяє експортеру негайно отримати грошові кошти шляхом обліку векселів, але водночас недоліком форфейтингу є значна вартість цих операцій.

Отже, підводячи підсумки в результаті даного дослідження, ми дійшли висновку, що сучасні методичні підходи до обліку дебіторської заборгованості є залежними від впливу низки факторів економіки. Крім того, варто зазначити, що задля досягнення процесу реалізації дебіторської заборгованості вітчизняним підприємствам варто активно застосовувати існуючі методи рефінансування такі, як факторинг та форфейтинг.

Література

1. Волошан І.Г. Облік та управління дебіторською заборгованістю на підприємстві / І.Г. Волошан, Н.В. Глебова // Управління ризиком. – №22(119). – 2011. – С. 103-105.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №10 “Дебіторська заборгованість”: Затв. наказом міністерства фінансів України №237 від 08.11.99р.
3. Рибалко О.М. Деякі аспекти ефективного управління дебіторською заборгованістю / О.М. Рибалко, М.Б. Сичова // Вісник Запорізького національного університету. Серія: економічні науки. – 2011. – №1(9). – С. 164-169.

УДК 657. 471

Мацькевич Ольга,
магістр кафедри обліку і аудиту,
ДНВЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка”,
м. Івано-Франківськ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АУДИТУ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ НА СКЛООБРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Будь-яке підприємство щоденно здійснює велику кількість розрахункових операцій зі своїми контрагентами, бюджетом, працівниками, власниками. У зв'язку з орієнтацією національних стандартів бухгалтерського обліку на положення Міжнародних стандартів фінансової звітності, нестабільністю законодавства та розвитком зорієнтованої на міжнародне співробітництво економіки, саме операції щодо ведення обліку грошових коштів та розрахунків підлягають найбільшій зміні. Тому наявність суперечливих питань та неузгодженостей при веденні обліку грошових коштів і розрахунків вимагає детальнішого їх вивчення та пошуку єдиних шляхів вирішення цих проблем.

При аналізі поглядів на сутність грошових коштів і розрахунків було виявлено, що питання їх обліку і аудиту досліджувалися багатьма науковцями, зокрема. С.Л. Березою, М.Т. Білухою, Ф.Ф. Бутинцем, С.Ф. Головим, В.М. Жуком, та іншими вченими.

Удосконалення бухгалтерського обліку, застосування ефективнішої методики аналізу та контролю грошових коштів і розрахунків залишається одним із найактуальніших питань, оскільки результати цих процесів є основою для ефективної діяльності господарюючого суб'єкта і його постійного розвитку.

Незважаючи на вагомий внесок закордонних та вітчизняних вчених у розвиток обліку, контролю і аналізу руху грошових коштів, актуальною залишається проблема удосконалення методики та організації обліку, контролю і аналізу руху грошових коштів з точки зору поділу його на рух грошових коштів від поточної господарської діяльності та рух грошових коштів, що пов'язаний з розвитком підприємства. Це обумовлено потребами технічної модернізації та підвищення ефективності поточної виробничо-комерційної діяльності вітчизняних підприємств[1].

Аналіз поглядів провідних вчених з досліджуваних проблем дозволив виявити ступінь вивчення питань обліку та контролю грошових коштів і розрахунків, що сприяло з'ясуванню та вирішенню проблем щодо відображення в бухгалтерському обліку операцій за розрахунками, зокрема векселями, із застосуванням банківських платіжних карток, та підвищення результативності контрольної функції.

На нашу думку, при розробці аудиторських прийомів та способів виявлення зловживань в сфері операцій з грошовими коштами необхідно зважати на ряд обставин: слабкі сторони системи внутрішньогосподарського контролю, типи зловживань (які, перш за все, є наслідком наявності цих слабких сторін), потенційна суттєвість зловживань, особливості різних аудиторських процедур, найбільш перспективних для виявлення тих чи інших помилок. Так, при розрахункових операціях об'єктом обліку є з одного боку – заборгованість, а з іншого – грошові кошти, які виступають інструментом зменшення (збільшення) заборгованості.

Метою організації обліку та аудиту платіжних засобів та руху грошових коштів є вивчення та практична оцінка обліку, аналізу та контролю наявності руху грошових коштів підприємства, а також напрямів їх удосконалення[2].

Грошові кошти є найбільш ліквідними активами підприємства. Вони присутні на початковому та кінцевому

етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також їх продаж і отримання виручки. Під грошовими коштами розуміють кошти у вигляді грошей, які знаходяться в касі підприємства, на рахунках в установах банку, в акредитивах, у підзвітних осіб.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. Функції філософії бухгалтерського обліку / Ф.Ф. Бутинець // Тези всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки ЖДТУ. – Т.2. – С. 159-160.

2. Дубенко Н.В. Облік грошових коштів і розрахунків: проблеми сьогодення / Н.В. Дубенко // Вісник ЖДТУ (Економічні науки). – 2010. – № 4 (30). – С. 62-68.

УДК 006.32:657.1

Мельник Є.Д.,

магістрант Івано-Франківського

навчально-наукового інституту менеджменту

Тернопільського національного економічного університету

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ОСОБЛИВОСТЕЙ СИСТЕМИ ОБЛІКУ
ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ**

На сучасному етапі постає гостра необхідність адаптувати національну систему обліку до міжнародної. Впровадження міжнародних стандартів, більшістю науковців вважається важливим кроком, який трансформує економіку держави, а інформацію зробить прозорішою та зрозумілішою для іноземних користувачів інформації, що в подальшому збільшить рівень міжнародної співпраці.

Метою застосування МСБО та МСФЗ є не лише реформування бухгалтерського обліку, це також інструмент, що може забезпечити потреби користувачів у інформації, що дає правдиву картину про фінансовий стан та результати діяльності суб'єкта господарювання [1].

На сьогоднішній день є затвердженими та чинними 30 Положень (стандартів) бухгалтерського обліку та 1 Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. У міжнародній практиці затвердженими є 14 Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та 28 Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, а також подається 25 тлумачень МСФЗ та МСБО [2].

Міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку і фінансової звітності можна зіставити, зважаючи на те, що національні П(С)БО були розробленими на базі МСФЗ, враховуючи економічні, правові та податкові особливості (табл. 1). У деяких національних стандартах охоплені положення декількох МСБО, також деякі не мають аналогічного стандарту у міжнародній практиці.

Таблиця 1

Порівняння національних та міжнародних стандартів

№	Національні стандарти	Міжнародні стандарти
1	2	3
1.	Н(С)БО 1 <u>Загальні</u> вимоги до фінансової звітності	МСБО 1 Подання фінансової звітності, МСБО 7 Звіт про рух грошових коштів, МСБО 32 Фінансові інструменти подання
2.	П(С)БО 6 <u>Виправлення</u> помилок і зміни у фінансових звітах	МСБО 1 Подання фінансової звітності, МСБО 8 Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки, МСБО 10 Події після звітного періоду
3.	П(С)БО 7 Основні засоби	МСБО 16 Основні засоби, МСФЗ 3 Об'єднання бізнесу
4.	П(С)БО 8 Нематеріальні активи	МСБО 38 Нематеріальні активи, МСФЗ 3 Об'єднання бізнесу
5.	П(С)БО 9 Запаси	МСБО 2 Запаси
6.	П(С)БО 10 Дебіторська заборгованість	МСБО 1 Подання фінансової звітності, МСБО 32 Фінансові інструменти: подання
7.	П(С)БО 11 Зобов'язання	МСБО 1 Подання фінансової звітності, МСБО 37 Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи
8.	П(С)БО 12 Фінансові інвестиції	МСБО 28 Інвестиції в асоційовані підприємства
9.	П(С)БО 13 Фінансові інструменти	МСБО 32 Фінансові інструменти: подання, МСБО 39 Фінансові інструменти: визнання та оцінка, МСФЗ 7 Фінансові інструменти: розкриття інформації, МСФЗ 9 Фінансові інструменти
10.	П(С)БО 14 Оренда	МСБО 17 Оренда
11.	П(С)БО 15 Дохід	МСБО 18 Дохід
12.	П(С)БО 16 Витрати	-
13.	П(С)БО 17 Податок на прибуток	МСБО 12 Податки на прибуток

1	2	3
14.	П(С)БО 18 Будівельні контракти	МСБО 11 Будівельні контракти
15.	П(С)БО 19 Об'єднання підприємств	МСФЗ 3 Об'єднання бізнесу
16.	П(С)БО 20 Консолідована фінансова звітність	МСБО 27 Консолідована та окрема фінансова звітність МСФЗ 10 Консолідована фінансова звітність
17.	П(С)БО 21 Вплив змін валютних курсів	МСБО 21 Вплив змін валютних курсів
18.	П(С)БО 22 Вплив інфляції	МСБО 29 Фінансова звітність в умовах гіперінфляції
19.	П(С)БО 23 Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін	МСБО 24 Розкриття інформації про зв'язані сторони
20.	П(С)БО 24 Прибуток на акцію	МСБО 33 Прибуток на акцію
21.	П(С)БО 25 Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва	-
22.	П(С)БО 26 Виплати працівникам	МСБО 19 Виплати працівникам
23.	П(С)БО 27 Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність	МСФЗ 5 Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність
24.	П(С)БО 28 Зменшення корисності активів	МСБО 36 Зменшення корисності активів
25.	П(С)БО 29 Фінансова звітність за сегментами	МСФЗ 8 Операційні сегменти
26.	П(С)БО 30 Біологічні активи	МСБО 41 Сільське господарство
27.	П(С)БО 31 Фінансові витрати	МСБО 23 Витрати на позики
28.	П(С)БО 32 Інвестиційна нерухомість	МСБО 40 Інвестиційна нерухомість
29.	П(С)БО 33 Витрати на розвідку запасів корисних копалин	МСФЗ 6 Розвідка та оцінка запасів корисних копалин
30.	П(С)БО 34 Платіж на основі акцій	МСФЗ 2 Платіж на основі акцій

Джерело: таблиця побудована на основі [3] та [4].

Слід зазначити, що практично всі П(С)БО відповідають змістом та назвою міжнародним стандартам. Такі П(С)БО, як 10 “Дебіторська заборгованість”, П(С)БО 16 “Витрати”, П(С)БО 25 “Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва” зазвичай переглядаються та вдосконалюються згідно з потребами практики їхнього застосування, а також при змінах в МСБО [5].

Відмінність у міжнародних та національних стандартах прослідковується у облікових принципах, саме тому потрібне узгодження даних принципів, щоби повноцінно використовувати в Україні міжнародні стандарти. МСФЗ направлена на відображення економічного змісту фактів господарського життя та стану підприємства. В Україні ж орієнтація направлена на правовий зміст фактів. Згідно національних стандартів критерієм для відображення майна як активу, виступає наявність права власності, в той час коли у міжнародних стандартах критерієм визнання активу, незалежно від права власності, є здатність приносити доходи чи зменшувати витрати підприємства [6].

Якщо порівняти національні принципи обліку та звітності з міжнародними стандартами, можна зробити висновок, що використовуються ті ж припущення, але національні стандарти розкривають їх не так детально як МСФЗ.

На сьогоднішній день можна рахувати, що формально в Україні прийнято міжнародні стандарти обліку та звітності, але незважаючи на це, національні стандарти бухгалтерського обліку дуже відрізняються від МСБО та МСФЗ. Теоретично, міжнародні та національні стандарти мають бути тотожні. Але так чи інакше для повноцінного переходу на міжнародні стандарти Україні потрібно закріпити на законодавчому рівні МСБО та МСФЗ. Адже, національні положення та деякі закони ґрунтуються на міжнародних стандартах, але це не є прямі переклади і тому там є чимало пропусків, змін та доповнень [7].

Прикладом служить те, що Україна не прийняла закону щодо МСБО 20 “Облік державних грантів та розкриття інформації про державну допомогу”.

Також, можна відмітити, що в П(С)БО “Дохід” є методичні рекомендації МСФЗ, які стиснули з п'яти сторінок у чотири речення. Значна частина рекомендацій щодо обліку грантів не врахована, а гранти, згідно національного законодавства, відносять до поняття “Цільове фінансування”.

У міжнародній практиці питання фінансової звітності висвітлюється у МСБО 1 “Подання фінансової звітності”. Міжнародним стандартом бухгалтерського обліку 1 форма чи порядок у якому подається фінансовий звіт не є жорстко регламентованими.

МСФЗ є інструмент глобалізації економіки та господарських світових зв'язків, саме тому для більшості користувачів фінансової звітності є ефективніше скласти фінансову звітність за міжнародними стандартами. Фінансова звітність формується адекватніше та зі здатністю відображати реальний майновий стан підприємства завдяки принципам МСФЗ, якими керується порядок формування звітності. Звітність, що складається за міжнародними стандартами є важливою як і для іноземних, так і для національних інвесторів. Це підтверджує необхідність впровадження МСФЗ на території України.

Література

1. Кондрашова Т. Міжнародні та національні стандарти бухгалтерського обліку : порівняльна характеристика: [Електронний ресурс] / Т. Кондрашова, О. Соболева. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/20803>
2. Міністерство фінансів України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/>
3. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art>

4. Міжнародні стандарти фінансової звітності та Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=92410
5. Литвин Н.Б. Облік у зарубіжних країнах / Н. Б. Литвин. – К.: Оскар, 2003. – С. 39-40
6. Білинська Н.Є. Принципи бухгалтерського обліку за міжнародними та національними стандартами: [Електронний ресурс] / Н.Є. Білинська. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/15795/1/83-Bilynska-186-188.pdf>
7. One Standard, Many Laws [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ww2.cfo.com/strategy/2008/04/one-standard-many-laws/>

УДК 657.447 : 347.952.8

Мельник Надія,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і аудиту,
Івануляк Ольга,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРАМИ

Сьогодні організація обліку розрахунків з кредиторами є одним із найбільш важливих питань в обліковій політиці кожного підприємства, що зумовлене складністю таких взаємовідносин, їх важливістю для управління та проблемою неплатежів. Крім того, під час відображення інформації щодо розрахунків з кредиторами, бухгалтер має зважати на розбіжності податкового та бухгалтерського законодавства, наявність яких спричинює труднощі в організації ефективної системи обліку.

Як правило, підприємства мають значну кількість кредиторів, заборгованість перед якими відрізняється різними умовами виникнення, особливостями документування, термінами погашення тощо. Внутрішнім користувачам важливо володіти інформацією про розміри та види заборгованостей, їх вплив на фінансовий стан господарюючого суб'єкта. Такі дані містяться у поточному бухгалтерському обліку та відображаються у фінансовій звітності підприємства.

Метою обліку розрахунків з кредиторами є своєчасне, оперативне фіксування інформації щодо виникнення заборгованості у зведених документах та облікових реєстрах відповідно до нормативно-правової бази й облікової політики підприємства, а також достовірне відображення цих даних у фінансовій і податковій звітності.

Правильна організація обліку розрахунків з кредиторами забезпечує упорядкування інформації та достовірність даних, а також сприяє ефективному контролю за цими операціями господарюючого суб'єкта. Тому детальне продумання та належним чином вирішення даного питання дозволить маневрувати розмірами кредиторської заборгованості, підвищить ефективність управління та якісно покращить діяльність підприємства загалом.

Організована відповідним чином система розрахунків з кредиторами повинна повною мірою характеризувати діяльність суб'єкта господарювання в цілому та його зобов'язання зокрема. Варто зауважити, що її стан є відображенням усього облікового процесу, визначає його ефективність і достовірність.

Організація обліку розрахунків з кредиторами найперше повинна забезпечувати їх своєчасну перевірку та можливість попередження протермінування кредиторської заборгованості. Створення системи організації кредиторських розрахунків варто розпочинати з процедури підготовки облікової політики. Дана процедура має певні особливості та складається з *трьох етапів*: організаційного, технологічного, заключного [1].

На *організаційному етапі* визначається перелік облікових питань розрахунків із кредиторами, щодо яких підприємство повинно прийняти рішення в частині облікової політики, проводиться вибір і обґрунтування вихідних положень, аналізується практика використання окремих способів ведення обліку з метою вибору найдоцільніших.

Технологічний етап є другим і найскладнішим, оскільки передбачає визначення принципів, правил і процедур обліку кожного об'єкта. Зокрема у розділі "Розрахунки з кредиторами" необхідно визначити та згрупувати заборгованість за термінами її виникнення й погашення, а також видами. Крім того, у наказі Про облікову політику мають також зазначитися:

1) терміни проведення інвентаризації стану розрахунків з кредиторами та розміри кредиторської заборгованості з метою виявлення достовірності облікових даних;

2) інформація про ознаки класифікації розрахунків з кредиторами для виділення окремих субрахунків за кожною з них;

3) основні принципи відображення кредитних розрахунків в обліку та фінансовій звітності, зокрема обачність, повне висвітлення та превалювання сутності над формою тощо.

Заключний етап передбачає оформлення обраної облікової політики щодо розрахунків з кредиторами та загалом через складання спеціального документа і завершується затвердженням відповідного наказу.

Облік розрахунків з кредиторами здійснюється на підставі договорів і первинних документів, що засвідчують факти здійснення даних господарських операцій. Аналізуючи процес їх виникнення можна виокремити етапи виникнення договірних відносин та їх виконання чи порушення. *Перший етап* пов'язаний з підписанням договору, який є документальним підтвердженням відносин між кредитором і позичальником. Такі відносини не відображаються на рахунках обліку та у фінансовій звітності, а обліковуються лише після того, як суб'єкти господарювання перейдуть до виконання взятих на себе зобов'язань [2], тобто розпочнеться наступний господарський етап. Доцільно враховувати, що на *другому етапі* існує ризик порушення договірних умов, наслідки такої ситуації мають бути обумовлені договором і суворо регламентувати відповідальність сторін за її вчинення.

Оскільки оптимальні розміри кредиторської заборгованості здатні поліпшити фінансовий стан підприємства, а надмірні – погіршити його, то облік розрахунків з кредиторами повинен мати таку систему організації, яка сприятиме повному контролю заборгованості від моменту її виникнення до дати остаточного погашення. Це дозволить якісно покращити як стан розрахунків господарюючого суб'єкта, так і його діяльність в цілому.

Література

1. Рюк Т. А. Аналіз та аудит, організація обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами підприємства [Електронний ресурс] / Т. А. Рюк // Економіка. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2013/Economics/7_139851.doc.htm.

2. Ужва А. М. Формування поточних зобов'язань перед постачальниками та підрядниками у фінансовій звітності [Електронний ресурс] / А. М. Ужва, О. В. Тімкова // Економічні науки. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10\(4\)_52.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecnof_2013_10(4)_52.pdf).

УДК 657.47 : 338.432

Мельник Н.В.,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

ОБЛІК СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ

Сільське господарство є однією з основних галузей економіки, оскільки виробництво продуктів харчування – перша умова життя населення. Основною метою функціонування сільськогосподарських підприємств є забезпечення його стійкого розвитку, що можливо досягти за умови постійного пошуку та реалізації заходів з підвищення рівня економічної ефективності господарювання [1].

Одним із найважливіших показників, який впливає на ефективність виробничо-господарської діяльності аграрного чи іншого галузевого підприємства є собівартість готової сільськогосподарської продукції. Важливість даного показника в тому, що він відображає обсяг витрат, пов'язаних з виробництвом відповідного виду продукції і цим же показує наскільки економічно вигідним воно є для сільськогосподарського підприємства [2]. Тому визначення собівартості сільськогосподарської продукції у числовому вимірі є надзвичайно важливим. Адже, для забезпечення ефективності сільського господарства необхідно мати точні дані про реальні витрати на виробництво продукції [3].

Можливість отримати достовірну, точну інформацію про виробництво окремих видів продукції надає результативна система бухгалтерського обліку, яка враховує специфічні особливості виробничих процесів у аграрних підприємствах.

На облік витрат і калькулювання собівартості сільськогосподарської продукції, зокрема рослинництва, впливають специфічні особливості сільськогосподарського виробництва, такі як: сезонний характер, залежність від природних факторів, спеціалізація тощо. Якщо виробництво спеціалізоване на одній групі культур, то облік витрат доцільно вести в цілому для підприємства. У випадку декількох напрямів діяльності, де є окремі види товарної продукції, варто вести деталізований облік за центрами витрат щодо кожного об'єкта обліку з окремого виду продукції [4].

Розвиток рослинництва впливає на розвиток іншої галузі сільського господарства – тваринництва, у якій витрати обліковують за видами і групами тварин, від яких одержують конкретну продукцію. Виходячи з цього, об'єктами обліку витрат є групи тварин, а об'єктами визначення собівартості продукції – конкретні види продукції [1].

До складу виробничої собівартості сільськогосподарської продукції постійні загальновиробничі витрати включаються в повному обсязі лише тоді, коли фактичний обсяг виробництва дорівнює або перевищує нормальну потужність. Якщо потужний обсяг виробництва нижчий від очікуваного середнього рівня виробництва, то до складу виробничої собівартості сільськогосподарської продукції включається лише частина постійних загальновиробничих витрат [4].

У бухгалтерії аграрних підприємств облік понесених витрат на виробництво сільськогосподарської продукції ведеться на рахунку 23 "Виробництво" у розрізі субрахунків: 231 "Рослинництво", 232 "Тваринництво". По дебету цих субрахунків відображають витрати на виробництво, а по кредиту – вихід продукції.

Протягом року сільськогосподарська продукція оприбутковується на склад та оцінюється по плановій собівартості. В кінці року визначається фактична собівартість, яка розраховується на підставі показників умовної продукції. Після складання звітних (фактичних) калькуляцій проводиться коригування планової собівартості сільськогосподарської продукції до рівня фактичної собівартості, тобто рахунки 231 "Рослинництво" та 232 "Тваринництво" закриваються.

Варто відмітити, що вміло організований облік собівартості сільськогосподарської продукції дає змогу забезпечити достовірне та повне надходження інформації щодо кількості й вартості одержаної продукції, трудових, матеріальних і грошових витрат на виробництво продукції по підприємству в цілому та окремих його структурних підрозділах [4].

У процесі виробництва сільськогосподарської продукції важливим є питання зниження шляхів її собівартості, яке потребує постійного та першочергового вивчення. Оскільки від цього значною мірою залежать результати діяльності аграрного підприємства, його економічний та соціальний розвиток. Ураховуючи це, до таких ефективних заходів можна віднести:

– підвищення технічного рівня сільськогосподарського виробництва: використання інноваційної техніки та обладнання; автоматизація і механізація виробничих процесів;

- удосконалення організації виробництва та праці за рахунок зміни форм і методів праці, вдосконалення апарату управління, скорочення витрат на нього;
- підвищення урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин;
- покращення якості та скорочення понесених витрат на виробництво сільськогосподарської продукції [2].

Отже, існуюча система бухгалтерського обліку та визначення собівартості сільськогосподарської продукції дає можливість проаналізувати і забезпечити ефективне ведення сільського господарства, яке безпосередньо залежить від раціонального управління собівартістю. Останнє, в свою чергу, базується на пошуку шляхів її зниження. Таким чином, у сучасних ринкових умовах значно підвищується роль собівартості продукції як основного чинника результативної діяльності сільськогосподарського підприємства.

Література

1. Морщенок Т. С. Особливості визначення собівартості основних видів сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс] / Т. С. Морщенок, А. В. Ткаленко. – Режим доступу : http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_6_012.
2. П'ятківська К. В. Аналіз собівартості сільськогосподарської продукції та шляхи її зниження [Електронний ресурс] / К. В. П'ятківська. – Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6486>
3. Костецький Я. Облік витрат на виробництво й реалізацію продукції фермерських господарств [Електронний ресурс] / Я. Костецький, Н. Захарчук. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/Zb_KM_04_2014.pdf
4. Сухаревська Д. Д. Особливості обліку витрат продукції рослинництва фермерських господарств [Електронний ресурс] / Д. Д. Сухаревська. – Режим доступу : conference.nuos.edu.ua

Мельничук М.О.,
здобувач,

Харківського державного університету харчування та торгівлі

ФРАНЧАЙЗИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ У ФРАНЧАЙЗИ: ОБЛІКОВО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Поряд з орендою основних засобів, підприємства торгівлі, інколи обирають й такий вид підприємництва, як тимчасове користування окремими видами прав (інтелектуальної власності) на продаж товарів або на організацію ведення бізнесу – франчайзинг. Узагальнюючи підходи до розуміння сутності франчайзингу можна виділити такі його характеристики: форма організації підприємницької діяльності, надання на платній основі виключних прав на певний термін (ім'я компанії, її репутацію, маркетингові технології). Щоб отримати такі права франчайзі здійснює початковий внесок (паушальний платіж) франчайзеру і щомісяця виплачує внески (роялті). Такі відносини, на нашу думку, цілком правомірно віднести до оренди у зв'язку з тим, що франчайзі ніколи не стає повним власником товарного знаку (необоротного активу), а лише отримує право використовувати його на період виплати щомісячних внесків, які є предметом угод. Розвиток франчайзингових схем ведення бізнесу шляхом виведення на ринок нових суб'єктів, мінімізація операційних витрат, високий рівень самообслуговування, сучасні маркетингові технології, призводить до актуалізації питання бухгалтерського обліку франшиз та роялті в системі управління підприємств-франчайзі.

Облікове забезпечення франчайзингу визначається юридичним підґрунтям, тому безпосередньо залежить від умов договору. Правовою особливістю франчайзингу в Україні є те, що у вітчизняному законодавстві не передбачено договору з такою назвою, проте в Цивільному кодексі України франчайзинг відповідає комерційна концесія (гл. 76 ЦКУ), тому терміни «франчайзинг» і «комерційна концесія» під час укладання договору на практиці вважаються синонімами. Відповідно до ЦКУ замість терміна «франшиза» використовується близький йому за змістом термін «концесія» (дозвіл, відступлення). Згідно зі ст. 366 Господарського кодексу України (ГКУ) користувач комерційної концесії зобов'язується виплатити праволодільцю обумовлену договором винагороду, яка може виплачуватися у формі одноразових або періодичних платежів чи в іншій формі, що передбачена договором (ст. 369 ГКУ). В той же час, дотримуючись міжнародної практики, використовують термін «роялті» як загальне поняття для платежів за користування чужою інтелектуальною власністю. За право користування інтелектуальною власністю франчайзера франчайзі виплачує йому роялті за однією із загальноприйнятих схем:

- 1) одноразовий паушальний внесок (lump sum) на початку дії договору;
- 2) регулярні (протягом дії договору) платежі-роялті за фіксованою ставкою або як певний відсоток від торгової виручки франчайзі;
- 3) один певний платіж на початку дії контракту та регулярний потік роялті до закінчення його терміну.

Отже, в загальному розумінні франчайзинг є орендою товарного знаку або комерційної назви. Оплата послуг франчайзера здійснюється франчайзі у звичайному порядку на підставі відповідних актів.

Останніми роками з'явилися публікації, в яких досліджується право використання товарного знаку як окремої облікової категорії, а не складової нематеріальних активів. Посилаючись на норми МСБО 38 «Нематеріальні активи» визначають, що франшиза відноситься до нематеріальних активів. Отже, об'єктами обліку, що характеризують основні аспекти франчайзингових операцій у франчайзі є: нематеріальний актив – франшиза; зобов'язання, що виникають перед франшизодавцем (франчайзером); гарантії (заставні права на обладнання); нарахування амортизації на нематеріальні активи (франшизу); відсотки (у разі використання позикового капіталу); витрати, що пов'язані з освоєнням нового виду діяльності. Так, О. Перчук [3], Л.В. Момот [2] та іншими рекомендовано відображати отримання права кореспонденцією за якою збільшується нематеріальний актив та збільшується зобов'язання за ним, обґрунтовуючи це тим, що франшиза для підприємства-франчайзі є його довгостроковим платіжним зобов'язанням, яке визнається активом, якщо його оцінка може бути достовірно визначена і є вірогідність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

Проте, варто зауважити, що франчайзі не отримує виключного права на використання торгового знаку франчайзера, а тому відображення у складі майна об'єкта, на який не перейшло право власності не є цілком правомірним. Характерним для підприємств торгівлі є умови договору, за якими виплати роялті ґрунтуються на договірному відсотку від торгової виручки франчайзі, й тому загальна вартість франшизи заздалегідь не відома. Отже, погоджуючись з думкою Серпенінової Ю.С. [4], застосування в обліку субрахунків «Інші нематеріальні активи» [2; 3] та «Права на об'єкти промислової власності» [1] викликає певні сумніви як з правової так і з економічної точки зору. Враховуючи зазначене, пропонуємо дані операції віднести до складу орендних, й відобразити їх в обліку таким чином:

- отримані права в сумі франшизи відобразити на забалансовому рахунку «Орнедовані необоротні активи», який передбачає облік прийнятих в оперативне користування нематеріальних активів на підставі відповідних договорів та одночасно за дебетом рахунку «Витрати майбутніх періодів»;

- суми роялті відобразити на рахунку «Витрати на збут» в кореспонденції з рахунком «Витрати майбутніх періодів»;

- витрати, пов'язані з отаманням прав – на рахунку «Витрати майбутніх періодів» (всі автори одноставні в цьому питанні).

Подані вище рекомендації більш повною мірою відображають економічну сутність досліджуваних операцій шляхом інтеграції обліково-економічного та юридичного аспектів у взаємовідносинах сторін.

Література

1. Лиса О. Обліково-правові аспекти франчайзингу / Лиса О., Андрушко Р. // Вісник Львівський національний аграрний університет. – 2013. – №20 (1). – С. 200-206.

2. Момот Л.В., Овдій О.В. Бухгалтерський облік франшизи / Л.В.Момот, О.В. Овдій // Наукові праці НУХТ. – 2010. – №35. – С. 173-178

3. Перчук О. Особливості обліку операцій франчайзингу у підприємства – франчайзі / О. Перчук // Економічний вісник університету ДВНЗ – Переяслав Хмельницький державний педагогічний ун-т ім. Григорія Сковороди». – 2010. – Вип. 14.

4. Серпенінова Ю.С. Франчайзинг: сутність та порядок відображення в обліку / Ю.С. Серпенінова // Вісник Хмельницького Національного Університету. Економічні науки. – 2014. – № 1. – С. 256-260.

Миронова Ю.Ю.,

к.е.н., старший викладач кафедри обліку і аудиту,

Матюшина Ю.І.,

старший викладач кафедри обліку і аудиту,

Полтавський національний технічний університет

імені Юрія Кондратюка

АЛЬТЕРНАТИВНІ ПІДХОДИ ДО КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ НАФТОГАЗОВИДОБУВАННЯ

Одним із основних завдань системи обліку витрат на нафтогазовидобувних підприємствах є надання об'єктивної, вичерпної інформації, яка буде точкою опори у прийнятті обґрунтованих та визначенні найоптимальніших рішень на певний момент. Облік витрат на виробництво, перш за все, повинен бути організований так, щоб виявити вплив усіх чинників на рівень собівартості готової продукції, та постійно контролювати відхилення цього рівня в цілому та в розрізі витрат, які складають собівартість. Для реалізації цього завдання, поряд із великою кількістю вітчизняних методів калькулювання виробничих витрат (позамовний, попередільний, нормативний, фактичний, змішаний та інші), можуть бути застосовані методики, які широко розповсюджені в інших країнах світу.

Найпоширенішими у застосуванні серед зарубіжних методів калькулювання собівартості продукції на підприємствах є «директ-костинг» та АВС-метод. Головним завданням даного дослідження є з'ясування сутності, виявлення переваг та недоліків цих методів, а також встановлення ефективності їх використання на вітчизняних нафтогазовидобувних підприємствах.

У цілому, сутність методу «директ-костинг» полягає у тому, що собівартість враховується та планується тільки в частині змінних витрат підприємства, тобто лише вони розподіляються за носіями витрат. Після розподілу залишаються постійні витрати, які збирають на окремому рахунку, в калькуляцію не включають і періодично списують на фінансові результати, тобто враховують при розрахунку прибутків і збитків за звітний період діяльності [1, с. 264].

Виділяють два основних варіанти «директ-костингу»: простий (у собівартість включаються лише прямі змінні витрати) і розвинений (включаються, крім прямих змінних, ще й прямі постійні витрати на виробництво та реалізацію продукції) [2, с. 158].

За результатами дослідження встановлено, що використання методу «директ-костинг» дозволяє оперативно вивчати взаємозв'язок між обсягом виробництва, витратами і доходом, а як наслідок, прогнозувати поведінку собівартості або окремих видів витрат при зміні ділової активності. Впровадження на підприємстві методу «директ-костинг» створює такі переваги: з'являється можливість керувати обсягом виробництва продукції (масовий випуск); виявляються вироби з більшою рентабельністю (для розширення їх випуску); створюється можливість контролювати зміни прибутку (за рахунок регулювання змінних витрат, цін реалізації, структури продукції); створюються умови для оперативного контролю величини постійних витрат [3, с. 179].

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

Дослідивши сутність та особливості застосування методу «директ-костинг», у табл. 1 наведено його переваги та недоліки.

Таблиця 1

Переваги та недоліки «директ-костингу»

Переваги	Недоліки
1. Застосовується в управлінському обліку для оперативного прогнозування, здійснення контролю, економічного аналізу і прийняття управлінських рішень	1. Не рекомендується для складання фінансової звітності і оподаткування
2. Ефективний при внутрішнього господарчому розрахунку з застосуванням внутрішньогосподарських трансфертних цін	2. При використанні демпінгу виникає небезпека, де маса постійних витрат підприємства не зможе бути покрита маржинальним доходом, тобто підприємство потрапляє в зону збитковості; на практиці виникають труднощі при розподілі витрат на постійні й змінні
3. Спрощення і точність обчислення собівартості послуг (продукції, робіт); відсутність складних розрахунків при розподілі постійних витрат	3. Ведення обліку у розрізі лише виробничої собівартості
4. Можливість визначення порога рентабельності, запасу міцності підприємства та нижньої межі ціни послуг (продукції, робіт) або замовлення	4. Створює тенденцію для того, щоб ігнорувати необхідність відтворення постійних витрат через ціну виробу
5. Можливість керувати обсягом виробництва товарів при їх масовому випуску на ринок	

Усунення вад методу «директ-костинг» можливе при використанні АВС-калькулювання. Застосування даного методу дозволяє керівнику точніше визначити вартість певного продукту, особливо у випадках, коли непрямі витрати перевищують прямі.

АВС-калькулювання – це метод, що передбачає спочатку групування накладних витрат за основними видами діяльності підприємства, а потім розподіл їх між видами продукції, виходячи з того, які види діяльності потрібні для виготовлення цієї продукції. Для реалізації цього методу калькулювання собівартості продукції всі операції поділяють на 4 групи:

1. Операції на рівні одного виробу.
2. Операції на рівні партії виробів.
3. Операції на рівні певного виду продукції.
4. Операції на рівні підприємства (управління, організація виробництва, збут).

Потім вивчається зв'язок між певним видом витрат та їх чинником.

Ті накладні витрати підприємства, які мають спільний чинник витрат об'єднуються в однорідні сукупності. Для кожної сукупності обирають відповідну базу розподілу, а потім розраховують величину цих витрат на одиницю чинника.

АВС-калькулювання передбачає: групування накладних витрат за основними видами діяльності; розподіл їх між видами продукції виходячи з того, які види діяльності потрібні для виготовлення цієї продукції.

У табл. 2 наведено переваги і недоліки методу АВС-калькулювання.

Таблиця 2

Переваги і недоліки АВС-калькулювання

Переваги	Недоліки
1. Надає можливість більш точно визначити затрати на невикористані потужності для періодичного їх списання на витрати періоду. Собівартість одиниці продукції, обчислена за допомогою даного методу, представляє собою найкращу фінансову оцінку спожитих ресурсів, оскільки враховує складні альтернативні способи визначення зв'язків між продукцією і використанням ресурсів	1. Проблема часу, зусиль, пов'язана з навчанням персоналу, збору даних як при впровадженні системи, так і її використанні
2. При застосуванні отриманої інформації про собівартість продукції для цілей ціноутворення підвищується конкурентоспроможність продукції в ринкових умовах	2. Система обтяжлива для підприємств-виробників у зв'язку з наявністю довгих і складних продуктивних ланцюжків
3. Метод може стати обґрунтуванням зниження витрат і підвищення ефективності роботи підприємства, зокрема метод дає значну економію витрат на оплату праці персоналу	3. Існує небезпека отримання надміру деталізованої інформації про витрати, що може призвести до інформаційного перевантаження підприємства
4. Дозволяє отримати інформацію про прибутковість або збитковість роботи підприємства в розрізі клієнтів	4. Для методу АВС необхідний більш бюрократичний режим
5. Дозволяє отримати більше інформації для управління витратами, прийняття обґрунтованих управлінських рішень стратегічного планування	
6. Не тільки надає нову інформацію про витрати, але і генерує ряд показників нефінансового характеру, в основному вимірників обсягу виробництва і визначення виробничих потужностей підприємства	

Щоб мінімізувати вплив недоліків АВС-калькулювання, можна застосовувати даний метод вибірково.

Отже, за результатами дослідження встановлено:

1. Застосування методу «директ-костингу» розширює аналітичні можливості обліку на підприємстві. При цьому спостерігається процес тісної інтеграції обліку та аналізу. Інформація, отримана завдяки даному методу, дозволяє знаходити більш вигідні комбінації ціни та обсягу, проводити ефективну політику цін, добиватися підвищення ефективності управління, регулярно контролювати собівартість і розмір отриманого прибутку.

2. АВС-калькулювання є ефективним інструментом удосконалення управлінського обліку на підприємстві, оскільки представляє можливість покращення контролю над собівартістю, здійснює активний вплив на загальну культуру обліку, планування та аналітичної обробки діяльності, розвиток інформаційної системи та інше.

3. Впровадження методу АВС в практику роботи вітчизняних нафтогазовидобувних підприємств забезпечить достовірне обчислення собівартості конкретних виробів, що значно підвищить об'єктивність оцінки рентабельності продукції.

Література

1. Скрипник М.І. Особливості калькулювання собівартості продукції з використанням «директ-костингу» / Скрипник М.І. // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць. – 2010. – № 1. – С. 263–272.

2. Прохоренко О.О. Особливості калькулювання собівартості продукції за методом «директ-костинг» / Прохоренко О.О., Манакина В.А. // Вісник Львівської комерційної академії. – 2009. – №30. – С. 156–163.

3. Скрипник М.І. АВС-калькулювання / Скрипник М.І. // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2009. – № 3 (49). – С. 176–180.

УДК 351.72

Мирончук З.П.,

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,

Лиса О.В.,

к.т.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту

Андрушко Р.П.,

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,

Львівський національний аграрний університет

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ І ЙОГО РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні у регулюванні ведення бухгалтерського обліку та складання звітності екологічні аспекти враховуються частково. На жаль, це пов'язано з тим, що в нашій країні ще не розроблені такі організаційні заходи, які б враховували першочергову необхідність досягнення природно-екологічної рівноваги та сприяли розвитку народного господарства. Для підприємств характерним є первісне накопичення капіталу та орієнтація на отримання прибутку. При цьому екологічних вимог не завжди дотримуються.

В наш час поняття екологічного бухгалтерського обліку ще не набуло остаточного осмислення і логічної завершеності як комплексно сформована система знань в економіко-екологічній теорії та практиці. Безсумнівно, він має стати частиною управлінського обліку.

Вченими зроблено значний внесок до теоретичного та практичного обґрунтування питань, пов'язаних з екологічними аспектами фінансово-господарської діяльності підприємств. Цей науковий напрям висвітлено у працях вітчизняних вчених: Ф. Бутинця, І. Замули, Л. Максимів, Н. Малюги, В. Папінко, Л. Пелиньо, М. Пушкаря, М. Чумаченка, а також зарубіжних науковців: А. Белоусова, Г. Вінтера, А. Гофмана, Н. Еліаса та інших.

Термін «екологічний облік» різними авторами має різний зміст. На національному рівні він тлумачиться як облік щодо фізичних запасів природних ресурсів, вартісної оцінки, деградації навколишнього природного середовища і відповідних витрат на природоохоронні заходи. На рівні підприємств облік природоохоронної діяльності може бути використаний у контексті методик управлінського обліку, фінансового обліку з метою подання зовнішньої звітності, а також аналізу фізичних витрат сировини з методу «витрати - випуск» [2, с. 251].

Успішні результати екологічної діяльності підприємств АПК залежать від безперервності прийняття зважених і послідовних рішень його керівників, кожне з яких ґрунтується на існуючій інформаційній базі і в підсумку зумовлює кращий або гірший вплив на навколишнє природне середовище. Позитивним чинником у цьому є включення екологічної діяльності в систему бухгалтерського обліку і контролю.

В Україні поліпшення стану природного середовища та використання природних ресурсів можливе тільки за умови державної підтримки та регулювання цих процесів, особливо в умовах формування ринкових відносин, економічної свободи і безвідповідальності господарських структур та правового нігілізму, який поки що панує у свідомості підприємців. Важливим засобом державного регулювання мають стати державні програми охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів. До числа нормативно-правових актів, що регулюють суспільні екологічні відносини, інтегрованим об'єктом яких є природа, належить Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища». Будучи одним з найважливіших джерел екологічного права України, цей Закон визначає правові, економічні й соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища як єдиного, інтегрованого об'єкта екологічних правовідносин [1, с. 71].

Варто зазначити, що у зарубіжних країнах набагато активніше відбуваються процеси екологізації обліку в системі управління підприємством. Суспільство високорозвинутих держав вже давно усвідомило необхідність перегляду традиційно споживацької парадигми господарювання і переходу до "дружньої" форми співіснування з природою в рамках концепції сталого розвитку.

Отже, традиційний бухгалтерський облік (як управлінський, так і фінансовий) на сучасному етапі розвитку не є придатним для адекватного врахування екологічних впливів підприємства і виконання функцій екологічно свідомого управління і контролю.

Таким чином, перспективним та надзвичайно важливим з точки зору національної безпеки напрямом розвитку бухгалтерського обліку є його екологізація. Розширення меж традиційного бухгалтерського обліку створить умови для більш повного врахування ступеню впливу діяльності суб'єктів господарювання на навколишнє середовище. А це, в свою чергу, дозволить своєчасно приймати обґрунтовані управлінські рішення стосовно запобігання негативним тенденціям розвитку підприємств та економіки нашої держави.

Література

1. Пелиньо Л.М. Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення в сфері охорони довкілля / Л.М. Пелиньо // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.2. – С. 70-75.

2. Сагайдак Ю. Екологізація економіки України / Сагайдак Ю., Скопенко Н. // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2011. – Вип.5-2. – С. 250-260.

3. Матвієнко Т.О. «Зелена» економіка – стратегічна модель розвитку України / Т.О. Матвієнко // Розвиток екологічної економіки й освіти в Україні і в світі: матеріали науково-практичної конференції ; за ред. В.Д. Базилевича та Д. Вальтера. – К. : Обрії, 2011. – С. 32-35.

УДК 657.1

Миронюк О.В.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
ПВНЗ «Буковинський університет», м. Чернівці*

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В процесі управління бізнесом під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників виникає ряд проблем. Основними зовнішніми чинниками є посилення впливу на українську економіку фінансово-економічних процесів, що відбуваються в світі, зростання конкуренції на внутрішньому ринку та недосконалість нормативно-правової бази, відповідно внутрішньою причиною є невизначеність внаслідок недостатнього забезпечення інформацією про реальний стан і перспективи розвитку їх бізнесу.

Під системою інформаційного забезпечення в даному випадку слід розуміти збір, обробку і передачу фінансової та нефінансової інформації, що використовується менеджерами для планування і контролю діяльності підпорядкованих їм підрозділів, виміру витрат і оцінки отриманих результатів. Відповідно основним інформаційним джерелом для функціонування системи управління є облік.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» «Внутрішньогосподарський (управлінський) облік – система обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством» [3].

Ф.Ф.Бутинець вважає, що сучасний управлінський облік, використовуючи зовнішню та внутрішню інформацію, забезпечує потреби не тільки виробництва, а й маркетингу, управління дослідженнями та інших функцій бізнесу [2].

На думку В.М. Панасюка суть управлінського обліку полягає в інтегрованій до структури управління підприємства системі обліку витрат і доходів, контролю і аналізу, нормування і планування, яка формує інформацію для прийняття оперативних управлінських рішень, а також визначення напрямів стратегічного розвитку підприємства в майбутньому [5].

Досліджуючи проблеми управлінського обліку на підприємствах України Л. Нападовська відзначає, що «управлінський облік можна охарактеризувати як інтегровану систему підготовки й забезпечення різних рівнів управління інтерпретованою відповідним чином інформацією для ефективного планування, контролю та прийняття управлінських рішень» [4].

Зарубіжні вчені-економісти Е. Аткінсон, Р. Банкер, Р. Каплан та М. Янг вважають управлінський облік як «процес безперервного вдосконалення планування, проектування, вимірювання і функціонування систем фінансової і нефінансової інформації, яка спрямовує дії менеджера, мотивує поведінку і підтримує та створює культурні цінності, необхідні для досягнення стратегічних, тактичних і оперативних цілей» [1].

Ведення управлінського обліку є особистою справою підприємства, при якій сфера діяльності управлінської служби включає прогнозування, планування, облік, аналіз і контроль названих вище об'єктів. Тому слід відзначити, що для кожного підприємства, організації система управлінського обліку має свою специфіку, яка повинна враховувати рівень її конкурентоспроможності, організаційні і технологічні особливості діяльності.

Звідси випливає, що управлінський облік дає можливість одержати інформацію про витрати на виробництво і доходи, що одержані як результати фінансових вкладень у фінансову діяльність, обґрунтувати поточні і майбутні управлінські рішення, які приймаються при розробці виробничої та комерційної політики підприємств.

Крім цього характерною рисою управлінського обліку є орієнтація управлінської інформації на оперативні і стратегічні цілі підприємства. Саме це сприяло виділенню на сучасному етапі розвитку підсистеми стратегічного обліку.

В сучасних умовах господарювання важливим є не тільки узагальнення оперативної інформації про витрати, але й розробка систем управлінського обліку для збору і аналізу стратегічно важливої інформації на постійній основі. На нашу думку, для того, щоб управлінський облік виконував свої функції в повному обсязі, він повинен забезпечувати користувачів інформацією про стратегію компанії.

Залежно від напрямку стратегічного розвитку управлінський облік повинен забезпечити отримання інформації про реальні витрати на випуск продукції і про можливості їх зниження за рахунок впровадження режиму економії. Управлінський облік відображає при цьому не тільки економічні умови, що склалися, але й прогноз витрат, собівартості, цін, прибутку і т.ін. Без цієї інформації неможливо приймати рішення про нарощування темпів виробництва, зміни в асортименті, якості та конкурентоспроможності продукції.

Таким чином, для успішного управління підприємством важливе значення має інформаційна забезпечення, від якого залежить результат правильності прийняття управлінських рішень та процесу розробки стратегії.

Література

1. Аткинсон Э. Управленческий учет / Аткинсон Э, Банкер Р., Каплан Р., Янг М. ; пер. с англ. – М.: изд. Дом «Вильямс», 2005. – С. 878.
2. Бухгалтерський управлінський облік / Бутинець Ф.Ф. та ін. – Житомир: ЖІТІ, 2000. – С. 448.
3. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. № 996 – XIV//Все про бухгалтерський облік. – 2013. – №. 55. – С. 3-8.
4. Нападовська Л. В. Управлінський облік / Нападовська Л.В. – К. : Книга, 2004. – С. 544.
5. Панасюк В.М. Витрати виробництва: управлінський аспект / Панасюк В.М. – Тернопіль: Астон, 2005. – С. 288.

УДК 331.2

Михайловина С.О.,

доцент кафедри обліку і аудиту,

Уманський національний університет садівництва

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИПЛАТ ПРАЦІВНИКАМ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Характеризуючи сучасний стан організації обліку виплат працівникам на сільськогосподарських підприємствах, потрібно зазначити, що на даний момент ця ділянка обліку потребує удосконалення для формування цілісної й ефективної системи розрахунків. Адже постійні зміни правової та організаційної бази обліку вимагають від сучасного бухгалтера своєчасного здійснення уточнень, відповідно до законодавства.

Організація оплати праці на підприємствах сільськогосподарського сектору здійснюється згідно нормативно правових актів, трудових та колективних договорів згідно із Законом України «Про оплату праці» [1].

Основою організації оплати праці є тарифна система, яка включає: тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і тарифно-кваліфікаційні характеристики. Тарифна система оплати праці використовується для розподілу робіт залежно від їх складності, а працівників - залежно від їх кваліфікації та за розрядами тарифної сітки. Вона є основою формування та диференціації розмірів заробітної плати.

Сукупність видів виплат працівникам, які визначено згідно П(С)БО 26 «Виплати працівникам» [2] формують їх загальну структуру із п'яти категорій:

1. поточні виплати, які включають заробітну плату за окладами та тарифами, інші нарахування з оплати праці; виплати за невідпрацьований час (щорічні відпустки та інший оплачуваний невідпрацьований час); премії та інші заохочувальні виплати, що підлягають сплаті протягом дванадцяти місяців по закінченні періоду, у якому працівники виконують відповідну роботу;

2) виплати при звільненні;

3) виплати по закінченні трудової діяльності - це виплати працівникам, які підлягають оплаті після закінчення трудової діяльності;

Програми виплат по закінченні трудової діяльності - це офіційні або неофіційні угоди, згідно з якими підприємство надає виплати по закінченні трудової діяльності одному або кільком працівникам. Залежно від економічної сутності програми виплат по закінченні трудової діяльності поділяються на програми з визначеним внеском і програми з визначеною виплатою.

4) виплати інструментами власного капіталу підприємства, такі зобов'язання визначаються і визнаються згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 13 "Фінансові інструменти" [3];

5) інші довгострокові виплати працівнику (окрім виплат по закінченні трудової діяльності, виплат при звільненні та виплат інструментами власного капіталу підприємства), які не підлягають сплаті в повному обсязі протягом дванадцяти місяців по закінченні місяця, у якому працівник виконував відповідну роботу [2].

Слід відмітити, що така категорія як «поточні виплати» займає найбільшу частку у виплатах працівникам і включає [1]: основну заробітну плату (винагорода за виконану роботу відповідно до встановлених норм праці (норми часу, виробітку, обслуговування, посадові обов'язки); додаткову заробітну плату (винагорода за працю понад установлені норми, за трудові успіхи та винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає доплати, надбавки, гарантійні і компенсаційні виплати, передбачені чинним законодавством; премії, пов'язані з виконанням виробничих завдань і функцій); інші заохочувальні та компенсаційні виплати (виплати у формі винагород за підсумками роботи за рік, премії за спеціальними системами і положеннями, компенсаційні та інші грошові і матеріальні виплати, які не передбачені актами чинного законодавства або які провадяться понад встановлені зазначеними актами норми).

Облік розрахунків за виплатами працівникам здійснюються на підставі типових [5] і спеціалізованих форм обліку.

Для узагальнення інформації про розрахунки з персоналом по оплаті праці Планом рахунків передбачено пасивний балансовий рахунок 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», який включає три субрахунки.

Витрати сільськогосподарських підприємств на оплату праці є одним із головних елементів витрат які

пов'язані практично з усіма видами діяльності підприємства. Тому, організація обліку виплат працівникам є не тільки важливою ділянкою у системі обліку підприємства, а й ключовим фактором довгострокового розвитку, що забезпечить конкурентоспроможність суб'єкта господарювання на ринку.

Література

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.95р. № 109/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80>
2. П(С)БО 26 «Виплати працівникам» від 28.10.2003р. № 601 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03>
3. П(С)БО 13 «Фінансові інструменти» від 30.11.2001р. № 559 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>
4. Оляднічук Н.В. Бухгалтерський облік розрахунків за виплатами працівникам та його удосконалення / Н.В. Оляднічук // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2014. – № 84. – С. 149-155.
5. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці. Наказ Державного комітета статистики України від 08.12.2008 № 489 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/norm_doc/2008/489/489_2008.htm

УДК 657.422.7

Михалків А.А.,

*к.е.н., асистент кафедри обліку, аналізу та аудиту,
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича*

ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ НЕПОВЕРНЕННЯ ЗВОРотної ТАРИ

Практично кожне підприємство при здійсненні своєї господарської діяльності зустрічається із таким специфічним видом матеріальних цінностей, як тара, призначення якої полягає в забезпеченні збереження і оптимальної організації транспортування товарно-матеріальних цінностей.

Згідно Порядку збирання, сортування, транспортування, переробки та утилізації використаної тари (упаковки) № 224 від 02.09.2001 [3, с. 12] зворотна тара – це тара багаторазового використання, що належить до вторинних матеріальних ресурсів і підлягає повторному використанню.

Основою для розмежування тари на зворотну і незворотну є договір про заставу, укладений між виробником і покупцем.

Зворотна тара залежно від наявності або відсутності забезпечення може бути заставною і незаставною: за окремі види багатооборотної зворотної тари, що поставляється під товаром, постачальник вимагає з покупця заставу, яка повертається після повернення тари у справному вигляді. Така тара називається заставною. Відповідно тара, не забезпечена заставою, вважається незаставною.

За загальними правилами строк повернення зворотної тари становить 30 днів (п. 4 Правил № 15) [4, с. 21]. Хоча для деяких її видів існують інші спеціальні строки повернення. Зазвичай відлік строку повернення починають із дня одержання товарів від транспортної організації або з часу прийому її на складі відправника чи на складі одержувача в установленний строк. У договорі слід зазначити повернення зворотної тари в строк не пізніше ніж через 30 днів після її отримання, так як це передбачено Правилами № 15.

На інвентарну зворотну тару право власності не переходить від продавця до покупця, а останній зобов'язаний повернути таку тару, і тому він не фіксує щодо неї ні витрат, ні доходів. Фактично тару передають на відповідальне зберігання, що не тягне за собою ніяких податкових наслідків.

Що стосується податкового обліку ПДВ по операціях із заставною тарою, то, згідно ПКУ вартість поворотної (заставної) тари не включається в базу оподаткування. Згідно ПКУ, у випадку якщо у строк більше ніж 12 календарних місяців з моменту надходження зворотної тари вона не повертається відправнику, то вартість такої тари включається до бази оподаткування отримувача [2].

Щодо заставної суми, то вона взагалі не є об'єктом оподаткування ПДВ. Адже вона не підпадає під визначення операцій постачання товарів (навіть у разі неповернення тари покупцем, коли постачальник залишить собі заставну суму) пп. 14.1.185 ПКУ Отже, заставну суму ні покупець, ні постачальник не оподатковують [1, с. 8].

Таким чином, коли купують товари в тарі загального користування, вартість такої тари не виокремлюють від вартості товару – разом вони формуватимуть податкову собівартість придбаних та реалізованих товарів (п. 138.6 ПКУ). Коли торговельне підприємство відобразить дохід від реалізації товарів у тарі загального користування, їхня собівартість, буде включатися у податкові витрати (п. 138.4 ПКУ)

У випадку, якщо зворотна тара не повертається протягом встановленого строку, але не пізніше 12 місяців з дати її передачі відправнику, вартість такої зворотної тари включається до бази оподаткування отримувача тари, а не відправника. Останній жодних коригувань у себе не робить.

Отже якщо тара не повертається протягом встановленого терміну, постачальник повинен скласти акт і списати її з балансу.

У разі неповернення тари сума застави залишилася в продавця, включається до витрат періоду покупця, а продавець, відповідно, відображає в себе дохід на таку суму.

За порушення законодавства про повернення постачальнику заставної тари передбачена додаткова відповідальність у вигляді нарахування штрафних санкцій.

Правилами застосування, обігу і повернення засобів упаковки багаторазового використання [4] встановлено санкції за неповернення тари покупцем, за повернення після закінчення терміну чи відмову продавця в прийомі тари від покупця.

За прострочення повернення (здачі) засобів упаковки багаторазового використання до 15 днів покупець платить постачальнику штраф у розмірі 150 % ціни придбання цих засобів, а більше 15 днів – 300 % з урахуванням з урахуванням раніше знятого штрафу (п.95 Правил № 15).

Варто відзначити, що заставна тара широко використовується підприємствами в господарській діяльності, тому значної уваги потребують питання її бухгалтерського відображення та податкових наслідків таких подій.

Література

1. Вишневецька В. Зворотна тара в торгівлі: податковий та бухгалтерський облік / В. Вишневецька // Все про бухгалтерський облік. – 2012. – № 102. – С. 6-11.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102755.html

3. Порядок збирання, сортування, транспортування, переробки та утилізації використаної тари (упаковки), № 224 від 02.09.2007 року, затверджений наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.4812.0>

4. Правила застосування, обігу і повернення засобів упаковки багаторазового використання і Правил повторного використання дерев'яної, картонної тари та паперових мішків від 16.06.1992 № 15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_5c/pg_ifgtot/index.htm.

Момот Л.В.,

*доцент кафедри обліку і аудиту,
Національний університет харчових технологій,
м. Київ*

УКРАЇНА: РОЗВИТОК ФАКТОРИНГУ

Розвиток факторингу в Україні відбувається завдяки активній участі банківських установ у даному процесі і вони є лідерами вітчизняного ринку факторингових послуг, маючи значні конкурентні переваги порівняно з небанківськими спеціалізованими компаніями у галузі факторингу.

Факторинг часто ототожнюється з кредитом. Проте факторингові та кредитні операції мають багато спільного.

На відміну від кредитування, факторингові послуги більш вигідним варіантом для суб'єктів господарювання. В першу чергу факторингова послуга вигідна для виробника, який намагається якнайшвидше отримати оплату за відвантажену продукцію, отримані від чого кошти зможе використовувати для подальшого розвитку бізнесу.

Факторинг – походить від англійського слова "factor" – маклер, посередник, агент – це банківська операція чи комплекс послуг клієнту спеціалізованою компанією (фактором) в обмін на передачу дебіторської заборгованості (обов'язковим є перехід права власності на дебіторську заборгованість).

Між наданням факторингових послуг і банківським кредитуванням є суттєві відмінності, головні з яких полягають у тому, що факторингове фінансування:

- надається на строк фактичної відстрочки платежу, а кредит — на визначений термін при підписанні договору факторингу з фінансуванням (якщо факторинг без фінансування, то кошти надходять на рахунок продавця товару у момент настання терміну виплати за договором, тоді факторинг можна розглядати як інструмент страхування угоди);

- виплачується у день поставки товару, а кредит – в обумовлений кредитним договором день;
- в якості забезпечення факторингової угоди виступають рахунки, тоді як кредит, зазвичай, надається під заставу майна;

- погашається коштами, що виплачуються дебіторами клієнту, а кредит повертається банку позичальником;
- може бути збільшене паралельно зі збільшенням обсягів продажу клієнта, тоді як кредит видається на заздалегідь обумовлену суму;

- погашається в день фактичної оплати дебітором отриманого товару;
- виплачується автоматично при пред'явленні накладної та рахунку-фактури, а для отримання кредиту потрібно оформити чимало документів;

- супроводжується управлінням дебіторською заборгованістю клієнта (здійснення аудиту покупців, управління дебіторською заборгованістю), тоді як при кредитуванні банк додаткові послуги клієнту не надає.

Основними функціями факторингу є:

- 1) фінансування поставок товарів (послуг);
- 2) управління дебіторською заборгованістю;
- 3) покриття фінансових ризиків;
- 4) оцінювання платоспроможності покупця.

Поняття факторингу або факторингових послуг включає в себе:

- беззаставне фінансування поставок товарів;
- захист ризиків;
- облік стану дебіторської заборгованості;
- контроль своєчасності оплати і роботу з дебіторами.

- інкасацію рахунків.
- Комісія, як відсоток від середньої заборгованості;
- Відсотки за факторинг.

Поняття і предмет договору факторингу чітко визначені в Цивільному та Господарському кодексі України [1, 2].

Згідно частини 1 статті 1077 Цивільного Кодексу України, за договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у будь-якому передбаченому договором спосіб), а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника).

Господарський кодекс України так трактує факторинг: «...Банк має право укласти договір факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги), за яким він передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони за плату, а друга сторона відступає або зобов'язується відступити банку своє право грошової вимоги до третьої особи» [2].

Плата за факторингові послуги складається з плати за управління дебіторською заборгованістю, плати за кредитні операції та комісійної винагороди за обслуговування. Плата за управління дебіторською заборгованістю становить 0,1-1 % річного обороту клієнта. Розмір процента за кредит устанавлюється на рівні ринкової процентної ставки за короткостроковими кредитами, збільшеної на 2-4 % для компенсації ризику неповернення. Комісійна винагорода становить 0,5-3 % від суми заборгованості (куплених розрахункових документів).

Перевага факторингу для клієнта полягає в зменшенні кредитного платіжного ризику, своєчасній інкасації дебіторської заборгованості, прискоренні оборотності оборотного капіталу, можливості планувати платіжний оборот та покращенні кредитоспроможності підприємства.

У багатьох країнах на фінансовому ринку основну роль сьогодні відіграє невелика кількість факторингових компаній, які охоплюють практично весь ринок і нерідко пов'язані з великими комерційними банками

Компанія «Простобанк Консалтинг» [3] перша в Україні компанія, яка проводить професійні маркетингові дослідження ринку банківських послуг.

За даними компанії «Простобанк Консалтинг» розглянуті умови та тарифи факторингу на 2015 рік.

В банках, які виконують роль факторів, такі як ОТП Банк, Укресімбанк, Райффайзен Банк Аваль, UniCredit Bank, Хрещатик мінімальна річна ставка коливається від 20% до 30%.

Комісія за встановлення факторингового ліміту (% від суми ліміту) становить від 0,5% до 1%. В таких банках, як Укресімбанк та UniCredit Bank немає комісії.

Комісія за обслуговування встановлена в розмірі від 0,1% до 0,9% (залежить від періоду відстрочки) – це банк ОТП Банк до 2%-4% (банк UniCredit Bank). Такі банки, як Укресімбанк та Хрещатик у них відсутня комісія за обслуговування.

Комісія за управління дебіторським боргом (% суми боргу) і періодичність її оплати в таких банках як ОТП Банк, Райффайзен Банк Аваль та Хрещатик відсутня.

У Укресімбанку комісія за управління дебіторським боргом (% суми боргу) і періодичність її оплати визначається індивідуально.

В UniCredit Bankу комісія за управління дебіторським боргом коливається від 1500 грн./міс. або 8 грн. за кожну накладну.

Перешкодою для поширення факторингу в нашій країні є, насамперед, нерегульованість законодавчої та нормативної бази. В Україні відсутній єдиний законодавчий акт, який би регулював факторингову діяльність.

Важливу роль відіграє й необізнаність менеджерів, економістів та керівників з факторингом як економічним інструментом. Саме сучасна підготовка спеціалістів та фахівців українських підприємств повинна розкрити ефективні методи управління підприємством, які є загальноприйнятими в міжнародній практиці, серед яких і факторинг. Крім того, серед причин недостатньої розвиненості факторингових послуг досить часто зазначають відсутність економічного аналізу розрахунку, дієвого контролю за якістю обслуговування та практичного досвіду ведення факторингових операцій.

Література

1. Цивільний Кодекс України, затверджений Верховною Радою України від 16.01.2003 № 435-IV – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003 – Електронний режим : <http://zakon.rada.gov.ua> .
2. Господарський кодекс України // ВР України від 16.01.2003 р № 436 - IV (зі змінами і доповненнями).- Електронний режим : <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Компанія «Простобанк Консалтинг» - Електронний режим <https://translate.google.com.ua>

УДК 657.422.7

Морозюк Н.С.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Одеський державний аграрний університет*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ І МЕТОДИКИ АУДИТУ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

При проведенні перевірки аудиторів слід пам'ятати, що згідно з нормами П(С)БО 20 «Консолідована фінансова звітність» до консолідованої фінансової звітності включають показники фінансової звітності всіх дочірніх підприємств, за винятком показників фінансової звітності тих дочірніх підприємств, які не включаються з таких причин:

а) контроль дочірнього підприємства є тимчасовим, оскільки воно було придбане й утримується лише для його наступного продажу протягом короткострокового періоду;

б) дочірнє підприємство здійснює діяльність в умовах, які обмежують його здатність передавати кошти материнському підприємству [2, с. 17].

Консолідовану фінансову звітність подає материнське підприємство. Фінансова звітність материнського підприємства та його дочірніх підприємств, що використовується при складанні консолідованої фінансової звітності, складається за той самий звітний період і на ту саму дату балансу.

Консолідовану фінансову звітність складають із фінансової звітності групи підприємств із використанням єдиної облікової політики для подібних операцій та інших подій за схожих обставин. Якщо, при складанні консолідованої фінансової звітності неможливо застосувати єдину облікову політику, то про це повідомляється у примітках до консолідованої фінансової звітності.

Перевіряючи правильність складання звітності, аудитор повинен звернути увагу на те, що консолідована фінансова звітність складається впорядкованим додаванням показників фінансової звітності дочірніх підприємств до аналогічних показників фінансової звітності материнського підприємства. Склад і форми фінансової звітності визначені Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку 1-5. При складанні консолідованої фінансової звітності можуть не наводитися статті (рядки) форм фінансової звітності, щодо яких у групі підприємств відсутні показники (крім випадків, якщо такі показники були в попередньому звітному році) та які підлягають виключенню:

а) балансова вартість фінансових інвестицій материнського підприємства в кожне дочірнє підприємство і частка материнського підприємства в кожному дочірньому підприємстві;

б) сума внутрішньогрупових операцій, внутрішньогрупового сальдо, сума нереалізованих прибутків та збитків від внутрішньогрупових операцій (крім збитків, які не можуть бути відшкодовані) [3].

При цьому внутрішньогруповими операціями вважаються операції між материнським та дочірніми підприємствами або між дочірніми підприємствами однієї групи, а внутрішньогрупове сальдо враховується як сальдо дебіторської заборгованості та зобов'язань на дату балансу, яке утворилося внаслідок внутрішньогрупових операцій.

Особливістю складання такої звітності, крім того, є визначення частки меншості. Для складання консолідованої фінансової звітності частку меншості в капіталі та фінансових результатах дочірніх підприємств визначає материнське підприємство. Вона визначається як добуток відсотка голосів, які не належать материнському підприємству, відповідно до власного капіталу та чистого прибутку (збитку) дочірніх підприємств, зменшеного (збільшеного) на суму нереалізованого прибутку (збитку) від внутрішньогрупових операцій.

Особливості організації та методики аудиту консолідованої фінансової звітності обумовлені насамперед специфікою складання такої звітності та структурою підприємств, які її використовують. Суттєвим фактором тут є наявність певної кількості дочірніх підприємств, які формують свої власні звіти з метою подальшої консолідації зі звітністю материнської компанії. При цьому аудит звітності дочірніх підприємств та консолідованої звітності може здійснюватися різними аудиторськими фірмами чи аудиторами, що істотно знижує рівень впевненості в адекватності думки аудитора щодо стану консолідованої звітності. Для підвищення рівня впевненості доцільною є перевірка всіх звітів однією аудиторською фірмою або аудитором. Це дає змогу оперативніше планувати та проводити аудиторські перевірки, здійснювати дієвий контроль якості роботи аудиторів, забезпечує об'єктивність аудиторських висновків щодо узагальнюючої звітності.

Особливістю аудиту консолідованої звітності є також необхідність перевірки не тільки обґрунтованості даних звітів, а й перевірка правильності проведення процедур зведення даних кількох звітних форм в одну [1, с. 151].

В аудиторському висновку щодо узагальнених фінансових звітів аудитору слід надати опис перевірених ним фінансових звітів, що стали підставою для складання узагальнених фінансових звітів. Якщо аудитор не висловив думки щодо фінансових звітів, на підставі яких складено узагальнені фінансові звіти, то він не повинен давати висновок щодо них.

Література

1. Петрик О. А. Організація та методика аудиту підприємницької діяльності : навч. посіб. / О. А. Петрик, В. Я. Савченко, Д. Є. Свідерський – К. : КНЕУ, 2008. – 472 с.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 20 "Консолідована фінансова звітність", Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30 липня 1999 року № 176 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/psbu20/>.

3. Про аудиторську діяльність від 22.04.1993р. № 3125-XII (зі змінами та доповненнями). Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу. : <http://www.zakon1.rada.gov.ua/>.

УДК 657:658.5

Мосійчук М.М.,

*старший викладач кафедри обліку і аудиту,
Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне*

УЗГОДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Операційна діяльність відіграє визначальну роль у функціонуванні суб'єктів господарювання. Тому важливим є формування й функціонування такої системи прийняття управлінських рішень, яка сприятиме підвищенню рівня керованості операційною діяльністю при реалізації тактичних і стратегічних цілей. Необхідною складовою цієї системи є підсистема економічного аналізу.

У процесі аналітичного моніторингу операційної діяльності необхідно враховувати дію принципів економічного аналізу.

Професор І. Д. Лазаришина зазначає, що саме завдяки дотриманню основних правил та закономірностей щодо процесу пізнання економічних об'єктів з використанням методу економічного аналізу, створюється та удосконалюється його методологія, організація та відповідні методики, забезпечується системність аналізу [1, с. 144].

Значне число відомих вчених-аналітиків до числа основних принципів економічного аналізу відносять: системність, комплексність, своєчасність (оперативність), науковий підхід (науковість), доречність, суттєвість [2, [3], [4], [5], [6].

Системність аналізу операційної діяльності передбачає відстеження та узагальнення максимального числа взаємозв'язків і взаємозалежностей операційної діяльності з іншими видами діяльності, операціями, процесами, продукцією, витратами, доходами, фінансовими результатами, грошовими потоками. Операційна діяльність, як основний вид діяльності підприємств, знаходиться у тісному причинно-наслідковому і функціональному зв'язку у першу чергу з інвестиційною діяльністю, обумовлюючи інвестиційну стратегію і тактику, обсяги і види реального інвестування.

Обсяги, періодичність, характер динаміки операційної діяльності впливають на рівень і динаміку постійних та змінних витрат, а також на наявність, структуру, рух та ефективність використання ресурсів підприємств. Від обсягів виробництва безпосередньо залежать доходи і фінансові результати як операційної, так і звичайної діяльності у цілому.

Характеристика дії принципу системності зумовлює необхідність урахування існуючих взаємозв'язків у методиці та організації аналізу операційної діяльності. Функціонування аналізу цієї діяльності з урахуванням принципу суттєвості обумовлюється, з однієї сторони необхідністю оптимізації (скорочення) витрат на аналітичну роботу, з іншої – обробкою масиву інформації з відповідних підсистем системи управління – планування, обліку, організації та інших, яка безпосередньо пов'язана з прийняттям управлінських рішень, не є надлишковою. Саме завдяки реалізації у практиці аналізу операційної діяльності цього принципу досягається оптимальне співвідношення «вигоди – витрати», підвищується рівень функціональності аналізу.

У тісному взаємозв'язку з принципом системності знаходиться принцип комплексності аналізу операційної діяльності. Дієві, своєчасні та виважені заходи щодо підвищення ефективності цієї діяльності неможливі без узагальнення інформаційної бази оперативного, поточного, ретроспективного, стратегічного (прогнозного) аналізу операційної діяльності. Також потребують узгодження техніко-економічний та фінансовий аналіз операційної діяльності.

Надзвичайно важливим з позицій управління в режимі реального часу є принцип своєчасності (оперативності) аналізу. Відносно операційної діяльності дотримання цього принципу забезпечується оцінкою та моніторингом техніко-економічних та фінансових показників щоденно, щотижнево та щомісячно. Урахування результатів такого аналізу дозволяє керівництву економічного суб'єкта та його структурних підрозділів впливати на окремі операції, процеси операційної діяльності ситуативно, з урахуванням діючих чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Тобто застосування інструментарію економічного аналізу дозволяє керівництву здійснювати саме ті управлінські дії, які реально впливають на результати операційної діяльності, забезпечує їх узгодження та синхронність в часі.

Урахування принципу наукового підходу економічною службою підприємства забезпечується дотриманням методичних та організаційних засад економічного аналізу, застосуванням сучасних аналітичних прийомів опрацювання значних масивів обліково-економічної інформації.

Отже, забезпечення високої ефективності системи прийняття і підтримки управлінських рішень щодо операційної діяльності можливе за умови науково обґрунтованого дотримання принципів економічного аналізу відповідно до інформаційних потреб зацікавлених сторін.

Література

1. Лазаришина І.Д. Економічний аналіз в Україні : історія, методологія, практика : монографія / І. Д. Лазаришина. – Рівне : НУВГП, 2005. – 369 с.
2. Організація і методика економічного аналізу : навч. посіб. / Т.Д. Косова, П.М. Сухарев, Л.О. Ващенко та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 528 с.
3. Економічний аналіз : навч. посібник для студентів ВНЗ / за ред. Ф. Ф. Бутинця. – Житомир : ПП «Рута», 2003. – 680 с.
4. Шевчук В.О. Аналіз господарської діяльності : навч. посіб. / В.О. Шевчук, О.В. Коновалова, В.П. Пантелеев. – К. : ДП «Інформ. – аналіт. агентство», 2011. – 399 с.
5. Економічний аналіз : навч. посібник / за ред. М. Г. Чумаченка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 556 с.
6. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних. – К. : Знання, 2011. – 630 с.

ОБЛІК І КОНТРОЛЬ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

У умовах розвитку економічних відносин в Україні бюджетні та наукові установи виступають як частина єдиного народногосподарського комплексу, причому відносно відокремлена його частина. Це обумовлене наявністю товарно-грошових відносин та передбачає здійснення специфічних функцій даних установ. Для задоволення потреб соціально-культурної сфери й наукового прогресу держава щорічно виділяє із бюджету величезні фінансові ресурси, витрачає значні обсяги матеріальних цінностей. І важливо, щоб ці ресурси та цінності використовувались на місцях із максимальним ефектом, й при цьому повністю задовольнялися потреби українського народу в культурному розвитку, освіті, медичному обслуговуванні, забезпечувалися усі інші соціальні потреби суспільства та вміло використовувався науковий потенціал [1].

На сучасному етапі розвиток суспільного виробництва забезпечує безперервне зростання національного прибутку країни, й на цій основі відбувається щорічне зростання обсягу доходів та видатків Державного бюджету, який не може бути забезпечений без правильної організації бюджетного обліку. За допомогою бюджетного обліку здійснюється безпосередній контроль над процесом виконання бюджету, ефективним й економічним використанням бюджетних коштів.

Серед напрямків бюджетного обліку чималу роль відіграє облік основних засобів. Бюджетні установи для здійснення своєї діяльності забезпечені основними засобами, котрі є частиною національного багатства країни. Тому правильна організація обліку використання основних засобів бюджетними організаціями має важливе народногосподарське значення у справі подальшого економічного підйому країни та збереження великої кількості коштів, що спрямовуються на капітальне будівництво.

Бухгалтерський облік основних засобів в бюджетних установах повинен забезпечувати їхні збереження та найбільш ефективного використання, правильне документальне оформлення та своєчасне відображення їхнього руху в поточному обліку, а також правильну оцінку в балансі та звітах.

Серед цих завдань чимале значення має облік вибуття основних засобів. У бюджетних установах не створюються матеріальні блага й основні засоби безпосередньо не приймають участі у виробництві готової продукції, а обслуговують процеси по задоволенню соціально-культурних потреб населення та здійсненню функцій державного управління у стране, тобто є невикористаними основними засобами [2].

Основні засоби відображаються в бухгалтерському обліку та звітності за первісною вартістю, тобто за фактичними витратами на їхнього придбання, спорудження та виготовлення, а об'єкти (предмети), первісна вартість які змінювалась, за відновлювальною вартістю. Зміна первісної вартості основних засобів проводиться у випадках індексації їхні балансової вартості відповідно до розпоряджень Кабінету міністрів України, дообладнання, реконструкції та часткової ліквідації відповідних об'єктів. Зміна вартості основних засобів после проведення індексації не є підставою для переведення їхні на інший субрахунок.

У випадках, коли проіндексована вартість окремих видів основних засобів (зокрема електронно-обчислювальної техніки) значно відрізняється від аналогічних ним нових зразків, вони зараховуються на баланс установи за ринковими вільними цінами на ці види техніки, діючими станом на дату проведення індексації. При цьому відповідальність за об'єктивність визначення реальної вартості покладається на керівника установи.

Процедура обліку основних засобів складна та суперечлива. Недоліки національного законодавства у сфері бухгалтерського обліку створюють перешкоди для стандартизації та гармонізації обліку, удосконалення бухгалтерського і податкового обліку має базуватися на вимогах методики саме бухгалтерського обліку, який більш повно враховує амортизаційну політику підприємства [3].

Література

1. Усач Б.Ф. Контроль і ревізія: підручник / Б. Ф. Усач. – Знання-Прес. 2004. – 254 с.
2. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: навч. посібник / В. В. Сопко. – Київський національний економічний ун-т. – К.: КНЕУ, 2000. – 578с.
3. Хом'як Р.Л. Бухгалтерський облік та оподаткування: навч. посібник / Р. Л. Хом'як, В. І. Лемішовський. – Львів: Ажур. 2010. – 1220с.

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ В АГРОХОЛДИНГАХ

Ефективне функціонування агрохолдингів пов'язане зі створенням досить складної та розгалуженої організаційної структури з численними центрами відповідальності, від об'єктивної оцінки діяльності яких залежить прибутковість компанії. За сучасних умов, коли виникає необхідність у знаходженні оптимального варіанту господарської самостійності структурних підрозділів, чіткому визначенні доходів та витрат кожного підрозділу

підприємства та оцінки його впливу на загальний результат діяльності, проблема дослідження та застосування трансфертного ціноутворення в агрохолдингах набуває все більшого значення.

Питання трансфертного ціноутворення зайшли відображення в наукових працях таких зарубіжних науковців: Р. Алборов, К. Друрі, А. Вагенгофера, П. Хорвача, Ч. Хорнгрена. Серед вітчизняних науковців дослідженням проблематики трансфертного ціноутворення займалися П. Атамас, К. Васіліна, Н. Гришко, П. Дзюба, В. Москаленко, В. Палій, О. Чумакова та ін. Зокрема трансфертне ціноутворення в агропромисловому виробництві досліджували Т. Бондарева, Т. Брежнева, С. Голов, П. Макаренко, Л. Нападowska, А. Прокопенко, І. Руденко. Проте у науковій літературі проблему трансфертного ціноутворення у агропромисловому комплексі висвітлено недостатньо. Саме тому актуальним є дослідження особливостей формування системи трансфертного ціноутворення в агрохолдингах.

Основною цілю трансфертного ціноутворення є вплив на показники роботи кожного структурного підрозділу, який виконує певні функції в загальному виробничому процесі, підвищення прибутковості окремих підрозділів агрохолдингу, що повинно в цілому привести до зростання прибутку підприємства.

Систему трансфертного ціноутворення у агрохолдингах слід розглядати як сукупність наступних елементів: суб'єкти управління, суб'єкти перерозподілу, методи, об'єкти, цілі, підсистема інформаційного та організаційного забезпечення. Слід зазначити, що впровадження комплексної системи трансфертного ціноутворення, яка дозволить об'єктивно оцінювати діяльність центрів відповідальності, потребує проведення відповідної організаційно-методичної роботи. Перелік центрів відповідальності встановлюється у підсистемі інформаційного забезпечення трансфертного ціноутворення та визначається особливостями організації управлінського обліку.

Існують різні методи розрахунку трансфертної ціни. Більшість науковців виділяють три основні методи: на базі витрат, на базі ринкової ціни та на договірних умовах [1, 2].

Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності трансфертні ціни можуть встановлюватися на основі ринкової вартості, повної собівартості з урахуванням відсотка прибутку від повних витрат, за величиною змінних витрат та відсотка від змінних витрат, за повною або обмеженою собівартістю. Тобто у Міжнародних стандартах закладено різні методи визначення трансфертних цін, які обирає підприємство залежно від конкретних факторів.

При виборі методу трансфертного ціноутворення керівникам потрібно ще й виконувати вимоги українського законодавства. Зокрема, з 1 вересня 2013 року набув чинності Закон України від 07.04.2013 № 408-VII "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення" [3].

Державний контроль трансфертного ціноутворення в агрохолдингах посилюється, оскільки в багатьох випадках суть його полягає у встановленні цін в операціях між компаніями групи – пов'язаними особами. До них відносяться особи, які безпосередньо чи опосередковано можуть впливати на господарську діяльність один одного. Впровадження механізму регулювання трансфертного ціноутворення зумовлено тим, що пов'язані особи можуть встановлювати ціни, які не склалися б за умовами угоди між непов'язаними особами. Це пов'язано з такими податковими мотивами: перенесення прибутку в більш сприятливі юрисдикції з низьким рівнем оподаткування, розподіл податкового навантаження на користь збиткових компаній групи або компаній з пільговим режимом оподаткування. Саме ці мотиви суб'єктів міжнародних економічних відносин стали причиною поширення законодавства у сфері трансфертного ціноутворення [4, с. 94].

Трансфертні ціни отримали широке розповсюдження в господарському обороті холдингових структур, в тому числі при обміні товарами і послугами в рамках агропромислових об'єднань. Розвиток виробничої вертикальної кооперації і інтеграції в сільському господарстві зумовив необхідність використання трансфертних цін, оскільки з їх допомогою вирішується проблема рівності економічних умов.

Література

1. Васіліна К.С. Вдосконалення трансфертного ціноутворення в системі внутрішнього економічного механізму підприємства: дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / К.С. Васіліна. – К., 2005. – 156 с.
2. Голов С.Ф. Управлінський облік : підручник / С.Ф. Голов. – К. : Лібра, 2004. – 704 с.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення: Закон України від 408-18 04.07.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступ: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/408-18/>
4. Прокопенко А.В. Особливості трансфертного ціноутворення в Україні / А.В. Прокопенко // Магістеріум. – 2014. – № 56. – С. 94–97.

УДК 657.421.3.:6501

Наконечна Олена,

студентка У курсу спеціальності "Облік і аудит," ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Нематеріальні активи займають важливе місце в діяльності підприємства, але їх частка у сукупних активах досі залишається малою, що знижує конкурентоспроможність вітчизняних підприємств, порівняно з зарубіжними. Незначні показники частки нематеріальних активів зумовлені, передусім, недосконалістю обліку та проблемами у правовій базі.

Без налагодженого обліку та управління нематеріальними активами в Україні немає перспективи прискореного розвитку промисловості.

У сучасному часі вже неможливо уявити собі працюючу фірму, яка б не використовувала такий інструментарій, як реєстрацію торгової марки, авторського права; патентування промислового зразка.

Винаходу(корисної моделі); web – сайти, інформаційні та електронні технології. З одного боку нематеріальні чинники все активніше використовуються у всіх сферах діяльності(здатних привести в дію механізм інноваційного розвитку), а з іншого – ще знаходять своє теоретичне осмислення вченими та законодавче оформлення політиками.

Проблеми обліку нематеріальних активів висвітлені в працях таких вітчизняних науковців і дослідників, як: Д. Сушко, С. Ушеренко, Н. Мамонтова, Н. Василюк, Б. Валуєв, Т. Банасько та інші.

Основні проблеми обліку нематеріальних активів на промисловому підприємстві:

– недостатнє дослідження економічної сутності нематеріальних активів; - звуження складу нематеріальних активів, недосконалість їх класифікація;

– однакове відображення нематеріальних активів, що використовуються на правах власності та на ліцензійній основі [1];

– визначення та оцінка нематеріальних активів;

– різноманітність методів оцінки дозволяє зараховувати нематеріальні активи на баланс за різною обліковою вартістю, часто вона нижче ринкової, що призводить до зменшення вартості майна підприємства [1];

– відсутність окремих питань обліку нематеріальних активів у національних положеннях, наприклад облік гудвілу, який відображається на балансі підприємства лише у разі куплі-продажу [2].

Неоднозначність вирішення перерахованих проблем призводять до проблем у діяльності підприємств: оскільки на сьогоднішній день ситуація склалася таким чином, що юристи вивчають питання, що стосуються реєстрації торгової марки (торгового знака), патентування винаходу, промислового зразка. Авторського права і т.д. тільки з позиції отримання правової охорони та захисту, але при цьому ігнорують вивчення не менш важливого юридичного аспекту, саме постановки на облік і відображення у звітності підприємства.

Для досконалого обліку нематеріальних активів та ефективного управління ними необхідно застосувати такі засоби:

– внести коректування до системи бухгалтерського обліку, щодо економічної сутності нематеріальних активів та правильності внесення їх до обліку та відображення у звітності;

– на державному рівні необхідно внести зміни щодо методики обліку нематеріальних активів у правовій базі;

– узгодження законодавчого регулювання нематеріальних активів, розроблення методик контролю за формуванням та їх використанням.

Отже, можна зробити висновок, що проблеми виникають через недосконалість нормативно-правової бази регулювання обліку нематеріальних активів. Також недослідженими залишаються питання щодо надходження нематеріальних активів та вартості зарахування їх на баланс підприємства. Тому ці питання залишаються актуальними та потребують детального вивчення.

Література

1. Дегтяренко Н. В. Ідентифікація і визначення нематеріальних активів та їх оцінка : збірник наукових праць науково-практичної конференції "Облік, аналіз та аудит: теорія, практика, перспективи" / Н. В. Дегтяренко. – Мелітополь, 2011. – С. 183.

2. Бондаренко С. Проблеми нематеріальних активів в Україні [Електронний ресурс]/ С. Бондаренко. – Режим доступу : 000.tm24.com.ua/ua/details/page_66 – Заголовок з екрану.

УДК 657.15

Ніколашин А.О.,

*доцент кафедри обліку і аудиту,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
м. Кам'янець-Подільський*

СТРУКТУРА ОБЛІКОВОГО АПАРАТУ ПРИ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Сучасна організація облікового апарату, особливо при комп'ютеризації бухгалтерського обліку, вже не може відбуватися за принципами ручних форм обліку. Основною причиною цього є нераціональне функціонування облікового апарату, що може призвести не лише до неефективності від впровадження комп'ютеризації обліку, а й до збитків.

Вивченню питання структури облікового апарату при комп'ютерних формах обліку приділяли увагу такі вчені як професори Бутинець Ф.Ф. [1], Івашкевич В.Б., Костюк П.А., Нарібаєв К.Н., Островський О.М., Рожнов В.С., Соколов Я.В. [2] та інші.

Розвиток комп'ютерної форми обліку призвів до змін у структурі облікового апарату. Так, в структурі облікового апарату, окрім бухгалтерів, з'являються оператори введення первинних даних, а також обслуговуючий персонал. Такі зміни вплинули і на обов'язки, що були покладені на обліковий апарат підприємства. При повній комп'ютеризації обліку формування первинних документів відбувається автоматично за рахунок автоматично отриманих необхідних даних або за рахунок даних, що введені операторами введення первинних даних. Всі розрахунки та оформлення різноманітних відомостей та звітності проводяться також автоматично бухгалтерською програмою. Розсилання звітності та інших документів зацікавленим користувачам (відділам державної статистики, податкової інспекції, банкам, замовникам, постачальникам тощо) також може відбуватися автоматично через засоби зв'язку. Контрольні та аналітичні функції також частково може брати на себе програма. Механізм внутрішнього контролю та аналізу є вже реалізованим в деяких бухгалтерських програмах, особливо в автоматизованих системах управління підприємством.

Оператори введення первинних даних. Місце оператора введення первинних даних повинно бути обладнано, крім підключеного до загальної мережі комп'ютера, ще скануючим обладнанням, пристроями зчитування

інформації, а також друкувальним обладнанням. Крім того, на комп'ютері оператора повинно бути встановлене все необхідне програмне забезпечення з розгорнутою системою електронної допомоги (встановлені файли допомоги, а також підтримка через мережу). Рівень доступу до бухгалтерських програм для оператора бажано встановлювати на рівні вводу та редагування первинних документів. У відповідності до зазначених обов'язків оператор введення первинних даних повинен володіти навичками користування комп'ютером, допоміжним обладнанням, а також вміти працювати з необхідним програмним забезпеченням, особливо, з програмами вводу та розпізнавання даних, а також бухгалтерськими програмами в розрізі оформлення первинних документів. Оператор також повинен бути ознайомленим з основами бухгалтерського обліку і мати глибокі знання щодо оформлення первинних документів.

Обслуговуючий персонал. До нього, перш за все, відноситься персонал з обслуговування комп'ютерної мережі та персонал з обслуговування бухгалтерського програмного забезпечення. Персонал з обслуговування комп'ютерної мережі, як правило, відноситься до окремого підрозділу на чолі з системним адміністратором, але навіть в такому випадку залишається тісна співпраця з обліковим апаратом. Персонал з обслуговування бухгалтерського програмного забезпечення, навпаки, є частиною складу облікового апарату. До його складу відносяться спеціалісти по роботі з бухгалтерським програмним забезпеченням, а також програмісти.

Бухгалтери. З вище наведеного може скластися враження, що обов'язків у бухгалтера при комп'ютеризації обліку майже не існує, що всі обов'язки на себе бере комп'ютер та відповідна бухгалтерська програма. Але це не так. За бухгалтером залишається самий головний обов'язок – прийняття рішень. Крім того, більшість програм функціонує за певним алгоритмом, а тому вирішити нестандартну операцію не може. Хоча планується в недалекому майбутньому розвиток комп'ютерних систем з можливостями штучного інтелекту, але поки що вартість таких програм є занадто великою. Звідси випливає ще один недолік комп'ютерних програм – невміння вільно спілкуватися з людьми. З програмою можливий діалог лише за допомогою певних команд, а тому для людини, яка не володіє навичками роботи з певною програмою, діалог неможливий. Таким посередником має стати бухгалтер. В його обов'язки входить як спілкування з працівниками підприємства чи іншими зацікавленими особами (представниками податкової інспекції, банку, постачальники, замовники тощо), так і переведення їх запитів в придатну форму для обробки програмою. Ще одним обов'язком бухгалтера при комп'ютеризації обліку є проведення візуального контролю за достовірністю інформації. Прикладом такого контролю може слугувати інвентаризація. Хоча тут також основна робота лягає на комп'ютер. Так, наприклад, бухгалтер з обліку матеріальних цінностей або звичайний комірник проводять інвентаризацію виробничих запасів. Для цього за допомогою сканеру штрихового коду зчитується код, що міститься на товарі, а роботу з підрахунку кількості товару по кожному найменуванню та співставлення наявної кількості з даними бухгалтерського обліку проводить комп'ютер. Завдяки цьому досягається значна оперативність розрахунків, а також вдається уникнути „людського фактору”. У відповідності до перелічених обов'язків бухгалтер повинен володіти знаннями з бухгалтерського обліку, вмінням працювати з комп'ютером та іншим допоміжним обладнанням, вільно працювати з бухгалтерськими програмами та іншими необхідними програмами. А також бухгалтер повинен вміти професійно вести діалог з різними зацікавленими користувачами облікової інформації.

Наданий варіант організації структури облікового апарату є все ж таки умовним, оскільки багато в чому залежить від особливостей кожного підприємства (напряму діяльності, його розмірів, кількості бухгалтерів, особливостей впровадженої комп'ютеризації обліку тощо). Наприклад, в малих підприємствах можливі варіанти заміщення декількох посад одним працівником.

Отже, перед працівником облікового апарату при комп'ютеризації обліку будуть стояти дещо інші задачі та обов'язки, які вимагають від нього нових знань.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7.050106 „Облік і аудит” [Текст]/Ф.Ф. Бутинець, С.В. Івахненко. – [2-е вид., переробл. і доповн.] – Житомир: ПП „Рута”, 2002. – 544 с.
2. Соколов Я.В. Очерки по истории бухгалтерского учета [Текст] / Я.В. Соклов – М.: Финансы и статистика, 1991. – 397 с.
3. Шквір В.Д. Інформаційні системи і технології в обліку: Навч. посіб. для вищ. навч. закл. [Текст] / В.Д. Шквір, А.Г. Завгородній, О.С. Височа. – Л.: Видавництво Національного ун-ту „Львівська політехніка”, 2003. – 268 с.

УДК 657.15:658.27

Нікора Михайло,

*студент спеціальності “Облік і аудит” ОКР “магістр”,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
м. Івано-Франківськ*

МЕТОДИКА ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Методика обліку основних засобів у бюджетних установах має важливе значення для контролю за соціально-економічними аспектами діяльності установи з метою підвищення її ефективності.

Введення нових реформ і наближення національних стандартів бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів створило умови для кращої роботи та функціонування державного сектору у сфері обліку. З вступом у чинність у 2015 році національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку у державному секторі (НП(С)БОДС), з'явилася нова методологічна база для покращення обліку, контролю та оцінки роботи бухгалтерських служб у державних установах.

Головною метою, яка постала перед бухгалтерським обліком, згідно нових нормативно-правових актів, виступає доведення достовірної, своєчасної та повної інформації для внутрішніх і зовнішніх користувачів для

прийняття управлінських рішень.

Значний внесок у розвиток методології бухгалтерського обліку і звітності в бюджетних установах внесли такі вітчизняні вчені, як: П. Й. Атамас, Ф. Ф. Бутинець, Р. Т. Джога, С. О. Левицька та ін. Проте актуальність проблеми не зникла і подальші розробки, дослідження та вдосконалення методології продовжуються вітчизняними науковцями.

Методика обліку основних засобів установ державного сектору викладена у НП(С)БОДС 121 "Основні засоби", яке вступило в дію у 2015 році. Згідно із цим положенням, *основні засоби* – матеріальні активи, які утримуються для використання їх у виробництві/діяльності або при постачанні товарів, виконанні робіт і наданні послуг для досягнення поставленої мети та/або задоволення потреб суб'єкта державного сектору або здавання в оренду іншим особам і використовуються, за очікуванням, більше одного року [1].

Розглянувши різні визначення та критерії визнання об'єкта основним засобом, можна сказати, що основним з них є строк корисної експлуатації та вартість активу.

Облік основних засобів у бюджетних установах ведеться на рахунку 10 "Основні засоби", який призначено для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух основних засобів. Даний рахунок містить 9 субрахунків, що застосовуються в залежності від об'єкта обліку [2].

Основні засоби належать до активу балансу та відображаються *по дебету* рахунків при надходженні чи введенні в дію, та *по кредиту*, якщо вибувають чи списуються з Балансу. Також основні засоби враховуються при розрахунку Загального фонду державної установи.

Типові кореспонденції субрахунків для відображення операцій з активами можна показати на прикладі придбання чи виготовлення основних засобів (табл. 1).

Таблиця 1

Типові кореспонденції рахунків з обліку основних засобів у бюджетних установах

№ з/п	Зміст операції	Кореспонденція субрахунків	
		за дебетом	за кредитом
1.	Відображення сум придбання, створення (виготовлення) власними силами, поліпшення, капітального будівництва, розробки об'єктів необоротних активів	141-143	364, 675
	Водночас відображаються фактичні видатки	801, 802, 811-813	402
2.	Відображення сум витрат на транспортування, установку, монтаж, налагодження, доведення до стану, придатного для використання за призначенням, основних засобів та нематеріальних активів, що включаються до вартості необоротних активів відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби", 122 "Нематеріальні активи"	141-143	364, 675
	Водночас відображаються фактичні видатки	801, 802, 811-813	402
3.	Відображення суми податку на додану вартість, якщо податок на додану вартість не включено до податкового кредиту	141-143	364, 675
	Водночас відображаються фактичні видатки	801, 802, 811-813	402
4.	Відображення суми податку на додану вартість, якщо податок на додану вартість включено до податкового кредиту	641	364, 675
5.	Зарахування об'єктів капітальних інвестицій після введення їх в експлуатацію до складу основних засобів та нематеріальних активів (без сум копійок)	101 - 122	141-143
	Водночас: відображаються зміни в капіталі	402	401
	списання сум копійок з придбаних, створених, побудованих, поліпшених необоротних активів	402	141-143

Джерело: [2].

Форми первинних документів, якими оформляються господарські операції з надходження, руху та вибуття основних засобів оформлюються суб'єктом державного сектору, затверджені в установленому законодавством порядку. Однак допускається, при відсутності для оформлення господарської операції типової форми первинних документів, складання суб'єктом державного сектору таких первинних документів, які повинні містити обов'язкові реквізити, передбачені законодавством та іншими нормативно-правовими актами [3].

Методика обліку основних засобів у бюджетних установах/державному секторі суттєво відрізняється від обліку в інших галузях економіки, тому її розвиток має велике значення для країни загалом. Реформи, що відбулися, формують поштовх для дослідження та розробки нових вимог і принципів бухгалтерського обліку. Однак для вдосконалення останніх необхідно також враховувати міжнародний досвід та міжнародні стандарти обліку/звітності.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби" : затв. Наказом Міністерства фінансів України від 25.11.2014 р. № 1163 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ : затв. Наказом Міністерства фінансів України від 26.06.2013 р. № 6111163 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору : затв. Наказом Міністерства фінансів України від 23.01.2015 р. № 11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>

Новицький В.В.,
студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
Максимів Ю. В.,
к.е.н., викладач кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ ІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ БЮДЖЕТНОЇ СФЕРИ

Суворі економія державних коштів зумовлює необхідність впровадження ефективної системи контролю за всіма видатками бюджетних установ, в тому числі видатками на оплату праці в навчальних закладах. Проблеми контролю за розрахунками з оплати праці досліджувалися такими вітчизняними вченими, як П. Й. Атамас, Р. Т. Джога, І. Д. Ватуля, М. І. Ватуля, Г. В. Власюк, З. М. Левченко, С. В. Свірко, В. В. Сопко, Б. Ф. Усач, М. М. Каленський та багато інших.

Облік розрахунків із заробітної плати в навчальних закладах бюджетної сфери по праву займає одне з основних місць у всій системі бухгалтерського обліку. Це пов'язано насамперед з тим, що видатки на заробітну плату сягають 70 – 80 % в кошторисах установ і складають основну суму загальних видатків [1]. У зв'язку з цим визріває об'єктивна необхідність ретельного контролю за видатками на оплату праці у навчальних закладах бюджетної сфери.

Слід зазначити, що попри суттєву питому вагу видатків на оплату праці в кошторисах навчальних закладів, рівень оплати праці в них є надзвичайно низький, що негативно впливає на продуктивність праці працівників, оскільки вони не можуть повністю віддаватися науково-педагогічній роботі, шукаючи додаткові заробітки. Очевидною є необхідність підвищення заробітних плат працівникам, проте в умовах нестачі державних коштів на такі видатки, навчальні заклади (як і інші бюджетні установи) повинні прикладати максимум зусиль для ефективного використання наявних асигнувань і їх обґрунтованого розподілу між працівниками. Тобто кожен навчальний заклад повинен на мікрорівні приймати рішення спрямовані на досягнення такої мети, зокрема, шляхом здійснення внутрішнього контролю.

Основним державним органом який здійснює контроль за розрахунками з оплати праці навчальних закладів є Державна фінансова інспекція України. У цьому контексті до її функцій входить виявлення й усунення порушень законодавства з питань оплати праці й притягнення до відповідальності винних осіб. Тобто контроль за справедливим розподілом виділених тій чи іншій бюджетній установі коштів може здійснюватись тільки засобами внутрішнього контролю.

У процесі внутрішнього контролю за розрахунками з оплати праці, на нашу думку, повинні брати участь як посадові особи бюджетної установи, які мають пряме відношення до нарахування основної і додаткової заробітної плати, так і представники трудового колективу, делеговані, наприклад, профспілкою. Вважаємо, що для того, щоб реалізувати таку форму контролю необхідно передбачити відповідну можливість у колективному договорі.

Виходячи з цього, системою внутрішнього контролю навчального закладу повинні бути вирішені такі завдання:

- перевірка цільового використання коштів, призначених на видатки з оплати праці;
- перевірка обґрунтованості встановлення посадових окладів, доплат, надбавок, премій, матеріальної допомоги різним категоріям персоналу (залежно від виконуваних функцій, зовнішнім чи внутрішнім сумісникам тощо);
- контроль за дотриманням штатної дисципліни і у випадку її порушення прийняття відповідних мір спрямованих на усунення виявлених порушень;
- перевірка правомірності й обґрунтованості нарахування оплати праці ті інших видів виплат за нормами, передбаченими законодавством;
- контроль своєчасності розрахунків з працівниками тощо.

Отже контроль за розрахунками з заробітної плати повинен здійснюватись не тільки посадовими особами органів державної фінансової інспекції України, але і посадовими особами навчального закладу. При цьому перший здійснюється відповідно чинного законодавства і спрямований на виявлення порушень здійснених при нарахуванні й виплаті заробітної плати, а другий повинен бути спрямований на справедливий розподіл наявних бюджетних коштів між всіма працівниками навчального закладу, виходячи з їх посадових обов'язків.

Література

1. Джога Р.Т. Бухгалтерський облік у бюджетних установах : підручник / Р.Т. Джога, С.В. Свірко, Л.М. Сінельник ; за заг. ред. проф. Р.Т. Джоги. – К. : КНЕУ, 2003. – 483 с.

Осадча Т.С.,
к.е.н., доцент,
Житомирський державний технологічний університет

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ВАРІАТИВНОСТІ РЕНТИ

Рента – одна з найрозповсюдженіших економічних категорій, яку вивчали і досліджували протягом всієї історії розвитку економічної науки. Однак, єдиного тлумачення вона так і не отримала. Дослідники постійно розширювали сферу застосування теорії ренти, зокрема, перелік факторів (ресурсів), які породжували ренту, а також сфери економічної діяльності, які вивчалися крізь призму теорії ренти. Це призвело до появи величезного переліку видів та форм ренти.

Рента сьогодні використовується як універсальна категорія, яка здатна вмістити (допомогти пояснити) особливості та специфіку різних факторів виробництва. Однак, виникає питання чи існують об'єктивні підстави для такого її широкого застосування.

Слід відмітити, що розширення сфери застосування категорії ренти характерне не лише для сучасних досліджень. Воно має під собою історичне підґрунтя. Визнання ренти від інших факторів виробництва ніж земля або природних ресурсів були схильні допускати, хоча й не вдаючись в детальні обґрунтування і пояснення, й самі представники класичного етапу розвитку економічної думки. В.Петті, І.Г.Буш, Г.Ф. фон Шторх, Д.Рікардо, А.Маршалла, Дж.Б.Кларк. «Деякі з них (Д.Рікардо, А.Маршалл, К.Маркс, Дж.Б.Кларк) визнають ренту виробничого капіталу, а В.Петті і Дж.Б.Кларк – ренту фінансового капіталу (процент), зустрічається визнання ренти праці (І.Г.Буш, Г.Ф.фон Шторх, А.Маршалл, Дж.Б.Кларк), А.Маршалл пише про ренту організації» [2, с.9].

Таким чином, представники класичного етапу розвитку економічної думки були переконані в універсальності ренти, зокрема, що стосується її застосування відносно різних факторів. Їх дослідження та ідеї є історичним підґрунтям для існування різноманітності видів та форм ренти та розширення сфери застосування теорії ренти, які так характерні сучасному етапу розвитку економічної думки. Однак, необхідно критично оцінити дослідження економістів XVII-XIX ст., присвячені проблематиці ренти аби уникнути ризику необґрунтованого висновку про її універсальність.

Для того аби це з'ясувати слід проаналізувати результати розповсюдження даних теоретичних напрацювань, а також цілі, яким вони були підпорядковані. В першу чергу, що стосується їх ефективності при вирішенні практичних проблем господарювання. Почати потрібно з пошуку відповіді на запитання про те, що ж змушувало економістів, які часто займалися абсолютно різними проблемами, постійно звертатися до теорії ренти в своїх дослідженнях.

В цьому нам допоможе Дж.Б.Кларк, який вдало зумів об'єднати ренту і теорію граничної продуктивності. Саме йому вдалося підняти проблематику рентних відносин на якісно вищий рівень. «Наука ренти є наукою економічної причинності, яка дозволяє прослідкувати продукти до їх джерел», - доводив в своїй відомій праці Дж.Б.Кларк [2, с.6]. Іншими словами, вирішення проблеми ідентифікації ренти є важливим для вирішення питання розподілу. Про це зазначає й Дін А.Ворчестер в своїй статті «Перегляд теорії ренти»: «Багато економістів розглядають ренту як головний напрям теорії розподілу».

Це чудово розумів й К.Маркс, який присвятив проблемі ренти чимало сторінок III тому «Капіталу». Він стверджував, що рента має свою якісну та кількісну визначеність. «Якісна визначеність ренти у тому, що вона є економічною формою реалізації власності на землю (надра), а кількісна її визначеність у тому, що вона є додатковим прибутком» [1, с.7]. Слід відмітити, що на зв'язок ренти з відносинами власності вказував також Д.Рікардо та Дж.Міллер.

Отже, можна зробити висновок, що застосування теорії ренти дослідниками обумовлена її ефективністю при вирішенні проблем розподілу, а також проблем врегулювання відносин власності.

Ці проблеми є одними з найнагальніших для України, враховуючи, що у питаннях захисту прав власності Україна належить до категорії країн, що мають наднизькі показники захищеності будь-якої власності (20 % країн світу, переважно найбідніших). І, в першу чергу, речових прав громадян та потенційних інвесторів і резидентів, і не резидентів у країні. Тобто за жодних оцінок стан захисту прав власності у країні не наблизився навіть до середньосвітових значень.

Однією з причин такої ситуації, яка в кінцевому результаті впливає на ефективність господарювання, є відсутність напрацювань в напрямі обліково-аналітичної характеристики рентних відносин, а саме етапів створення та присвоєння ренти на рівні суб'єкта господарювання.

Напрацювання, які існують в рамках теорії ренти здатні допомогти вирішувати актуальні проблеми, в тому числі, соціального характеру. В першу чергу, вони стосуються проблеми ефективного розподілу як на рівні суб'єкта господарювання так і на рівні економічної системи в цілому. Таким чином, практична ефективність застосування теорії ренти є об'єктивним доказом її універсальності.

В контексті дослідження обліково-аналітичних проблем рентних відносин важливо також з огляду на вирішення ряду стратегічних завдань, які сьогодні стоять перед підприємствами АПК. Інтеграційні процеси, до яких активно долучається Україна, створюють для бізнесу нові можливості, пов'язані з розширенням ринків. Такі перспективи вимагають стратегічного підходу, а також відмови від недостатньо ефективних в сучасних умовах конкуренції методів управління, в тому числі акцентів на витрати. Як влучно зазначав М.Портер, операційна ефективність, яка базується в тому числі на управлінні витратами, є необхідною, але недостатньою. Показники витрат, як об'єкти управління, є занадто статичними елементами для сучасних динамічних ринків, в тому числі на які орієнтується підприємства АПК. Досягнути аналогічних результатів в ефективності витрат, враховуючи фактор технологій, не складає серйозних труднощів для конкурентів. Тому погоджуємося з думкою У.Бафета, що на етапі входження на нові ринки або ж виходу з кризи важливішим є управління доходами, їх джерелами, які дозволяють забезпечити стійкий позитивний фінансовий потік, що є основою фінансової стійкості підприємства. Ефективно вирішити ці питання можливо лише на основі теорії ренти.

Література

1. Давид Рикардо Начала политической экономии и налогового обложения: Пер. под ред. М.Смит. – М.: Государственное издательство политической литературы, 1955, Т1. – с. 360.

2. Малышев Б.С. Общая теория ренты / Б.С. Малышев Томск: ФЖТГУ, 2012. – 196 с.

**ОБЛІКОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОПЕРАЦІЙ З ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ
ОБМЕЖЕНИХ РЕЧОВИХ ПРАВ**

Бухгалтерський облік елементів природно-ресурсного потенціалу виступає основною інформаційною системою, що розкриває вплив суб'єктів господарювання на стан природного середовища. Подальший розвиток суспільства можливий лише за рахунок пошуку оптимальних шляхів розвитку глобальних, національних та регіональних еколого-економічних систем, що тісно пов'язані з екологічними, економічними та соціальними факторами. Врахування в процесах розвитку тільки економічних факторів суттєво поглибило вже існуючі проблеми екологічного характеру особливо в умовах фінансово-економічної кризи.

В Україні діє мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення тобто з метою розв'язання продовольчих та соціально-економічних проблем необхідно досліджувати питання пов'язані з можливістю надання обмежених речових прав на використання земельних ділянок. Незважаючи на існування суттєвого наукового доробку вітчизняних та зарубіжних вчених з питань моделювання еколого-економічних взаємодій в частині використання земельних ресурсів на національному рівні до цього часу відсутні системні дослідження стосовно інформаційного забезпечення операцій з обліку земельних ресурсів, через уточнення нормативно-правового регулювання операцій з обмеженими речовими правами на земельні ділянки в Україні.

Земельні правовідносини тісно пов'язані з екологічним, природо-ресурсним і цивільним законодавством.

Зв'язок з екологічним правом полягає в освоєнні природних властивостей землі у процесі користування ділянками. Зв'язок природо-ресурсного та цивільного законодавства прослідковується у відносинах, які виражаються у праві на землю, у тому числі – обмеженому речовому праві на земельну ділянку: сервітуті, суперфіцію, емфітевзису.

Цивільне право ґрунтується на забезпеченні майнових прав суб'єктів, а земельне – на забезпеченні раціонального використання й охорони земель як основи життєдіяльності людей. Тому земельне право не поглинається цивільним, оскільки земля виконує перш за все екологічні функції, а тільки після цього може бути об'єктом товарних відносин.

Основним завданням нормативно-правових документів України є врегулювання відносин у сфері не тільки власності, а й користування земельними ділянками, їх охорони та використання.

Першочергово слід розмежувати поняття “власність” і “речові права на чуже майно”, які являють собою речові права на земельну ділянку. Під правом власності на землю розуміють право володіння, користування та розпорядження земельними ділянками, які по своїй суті є частиною земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташуванням та з визначеними щодо неї правами [1]. Право володіння передбачає фактичне перебування земельної ділянки у певної юридичної особи або громадянина, суть права користування полягає у можливості використання земельних активів відповідно до їх цільового призначення, а право розпорядження уможливорює визначення долі такої ділянки на розсуд суб'єкта даного права.

Обмежені речові права на чуже майно, в свою чергу характеризуються наступними складовими: 1) правом володіння; 2) правом користування (сервітут); 3) правом користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис); 4) правом забудови земельної ділянки (суперфіцій) [2].

Як висновок, принципова різниця між правом власності та обмеженими речовими правами полягає у тому, що право власності передбачає необмеженість дій по відношенню до земельної ділянки, а саме володіння, користування та розпорядження нею. Обмежені ж речові права передбачають користування ділянкою і лише іноді її розпорядження, тобто є похідними від права власності на землю.

Найбільшу увагу в законодавчих актах присвячено земельному сервітуту. Визначення цього поняття, закріпленого в ЗКУ, передбачає право власника або землекористувача земельної ділянки на обмежене платне або безоплатне користування чужою земельною ділянкою [1]. До використання доступними є сервітуту різних видів, проте залежно від інтересів користувачів – фізичних або юридичних осіб, операції пов'язані із наданням у користування частини земельної ділянки суб'єктам господарювання.

У разі необхідності проведення робіт, пов'язаних із вирощуванням сільськогосподарської продукції або інших сільськогосподарських потреб, альтернативою оренді земельних ділянок виступає земельний емфітевзис. Крім того, у разі необхідності будівництва промислових, побутових, житлових або інших споруд на території чужої земельної ділянки, ЦКУ та ЗКУ передбачено користування правом суперфіцію.

Більш детальний зміст права суперфіцію та емфітевзису, а також їх порівняння із сервітутом, пропонуємо розглянути за допомогою таблиці 1.

Розглянутий зміст обмежених речових прав на земельні ділянки приватної форми власності (табл. 1) дещо відрізняється від прав користування земельними ділянками, що перебувають у державній або комунальній власності. Права користування земельною ділянкою державної або комунальної власності не може бути відчужено її землекористувачем іншим особам (крім випадків переходу права власності на будівлі та споруди), внесено до статутного капіталу, передано у заставу [1]. Крім того, встановлення права суперфіцію та емфітевзису має строкове обмеження, адже можливий строк користування земельною ділянкою не повинен перевищувати 50 років.

Земельним та Цивільним кодексами надано вичерпний перелік підстав для припинення дії не тільки сервітуту, а й суперфіцію та емфітевзису. Але наявність таких підстав не означає автоматичного припинення дії сервітутного права, а виступає лише підставою для скасування державної реєстрації земельного сервітуту. Дія земельного сервітуту припиняється виключно після скасування державної реєстрації. Тобто факт укладення договору сервітуту, суперфіцію та емфітевзису не є підставою для вступу у права користування чужою земельною

ділянкою. Відповідно – моментом набуття і втрати юридичної сили таких договорів є лише державна реєстрація таких прав користування.

Таблиця 1

Зміст обмежених речових прав на земельні ділянки: сервітут, емфітевзис, суперфіцій

№ з/п	Ознака	Обмежені речові права на земельні ділянки		
		Сервітут	Суперфіцій	Емфітевзис
1	Встановлення дії права	За договором, згідно з законом, за заповітом, за рішенням суду	За договором, за заповітом	За договором, за заповітом
2	Державна реєстрація прав (так/ні)	Так	Так	Так
3	Строковість	Встановлюється відповідно до умов договору		
4	Платність	Встановлюється відповідно до умов договору (може бути платним, якщо не встановлено інше)		
5	Можливість відчуження (так/ні)	Ні	Так	Так

Власна розробка автора на підставі діючого законодавства. Вказано зміст обмежених речових прав по відношенню до ділянок не державної та не комунальної форм власності

Такі дії передбачено ст. 402 ЦКУ, де зазначено що права користування земельною ділянкою, підлягають державній реєстрації у порядку, встановленому для державної реєстрації прав на нерухоме майно.

Розкриття питань нормативно-правого регулювання обмежених речових прав на використання земельних ресурсів надає можливість формування достовірного інформаційного забезпечення операцій, пов'язаних з їх використанням. Крім того зазначені обмежені права на використання земельних ділянок можуть бути використані суб'єктами господарювання, які не є власниками земельних ресурсів, для вирішення продовольчих та соціально-економічних проблем особливо в умовах фінансово-економічної кризи.

Література

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 №2768-III із змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14> (дата звернення 15.02.2015 р.)
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV із змінами та доповненнями [Електронний Ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 15.02.2015 р.)

УДК 657.221

Пальчук О.В.,
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Нечай Н.М.,
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Кіровоградський національний технічний університет

РОЗВИТОК НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КОМПОНЕНТИ ПІДГОТОВКИ БУХГАЛТЕРІВ

Глобалізаційні процеси розвитку світового господарства, інформатизація суспільства, жорстка конкуренція на ринку, спричинили докорінні зміни у вимогах до професії бухгалтера. Ведення бізнесу в сучасних умовах висуває підвищені вимоги до якості інформації, яка повинна бути пристосована до запитів користувачів.

Дослідження практики роботи вітчизняних підприємств свідчить про те, що не завжди рівень кваліфікації облікових працівників відповідає сучасним вимогам. Це робить особливо гострими проблеми підготовки та підвищення кваліфікації бухгалтерів відповідно до вимог ринкової економіки.

В сучасних умовах відбуваються суттєві зміни бухгалтерської професії, які повинні враховуватися при підготовці бухгалтерів.

По-перше, істотно посилилася роль бухгалтера в управлінському процесі. В умовах ринкових відносин, заснованих на послідовному застосуванні економічних методів управління, підвищуються вимоги до інформаційного забезпечення і підсилюються управлінські аспекти обліку. Бухгалтер повинен володіти не тільки новими методами роботи, але й відповідними уявленнями про ту систему управління, в рамках якої вони повинні застосовуватись.

По-друге, зростає інтелектуалізація роботи бухгалтера. Якщо за централізованого планування економіки домінували вертикальні зв'язки, то в ринковій економіці акцент зміщується у бік горизонтальних зв'язків. Підприємство є самостійним суб'єктом бізнес-відносин, тому рішення повністю ухвалюються ним самостійно, а їх результат відбивається на фінансовому стані підприємства.

По-третє, відбувається різке посилення аналітичної компоненти в роботі бухгалтера, яке необхідно для обґрунтування і вибору політики кредитування покупців, оцінки ефективності банківського кредитування, вибору політики роботи з кредиторами, вибору найбільш ефективної облікової політики тощо.

По-четверте, однією з складних проблем психологічного характеру для сучасного вітчизняного бухгалтера стає проблема вибору. Раніше в своїй роботі бухгалтер керувався в основному інструкціями, які носили приписуючий характер. У зв'язку з впровадженням у вітчизняну практику міжнародно визнаного підходу до

регулювання обліку і звітності через стандарти, що носять рекомендаційний характер і часто передбачають вибір одного з декількох методів ведення обліку, робота бухгалтера принципово змінилася - він повинен робити обґрунтований вибір на користь того або іншого методу.

По-п'яте, посилюється креативність бухгалтерської професії. В умовах гармонізації та стандартизації бухгалтерського обліку, які супроводжують глобалізацію світових процесів розвитку, змінюється характер праці бухгалтера від виконавчого до творчого, що потребує глибокого з'ясування проблем при підготовці інформації для прийняття управлінських рішень.

Зазначені зміни тягнуть за собою необхідність підвищення професіоналізму та компетентності бухгалтера. Тобто попит на бухгалтерські послуги не збільшується, але змінюються вимоги до їх якості.

Суттєвим чином формуванню та підтримці високого професійного рівня бухгалтерів сприяє посилення науково-дослідної компоненти навчального процесу підготовки фахівців, основним завданням якої є забезпечення розуміння студентами сутності, особливостей різних напрямів стандартизації методологічних підходів до надання та розкриття облікової інформації у фінансовій звітності, змісту та форм адаптації законодавства до вимог Європейської спільноти в умовах глобалізації економік.

Науково-дослідна компонента навчального процесу підготовки бухгалтерів серед іншого включає підготовку наукових, курсових та дипломних робіт. При цьому важливе значення має вибір та обґрунтування тематики цих робіт, яке повинно здійснюватися з врахуванням двох основних факторів: мети навчального процесу та реальних народногосподарських задач, що потребують вирішення.

Визначення сутності, мети та завдань науково-дослідної компоненти неможливе без таких базових положень Кодексу етики Міжнародної федерації бухгалтерів, як професіоналізм і компетентність. Поняття компетентності бухгалтера передбачає надання професійних послуг не лише з відповідною ретельністю, старанністю, а й за умови отримання клієнтом або роботодавцем економічної вигоди від використання професійних послуг, що базується на останніх новаціях у практиці, законодавстві, методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності [1, с. 8]. Це зумовлює особливу важливість оволодіння студентами нормами діючого законодавства, що регламентує ведення фінансового обліку та податкових розрахунків та необхідність оперативного внесення відповідних коректувань до методичного забезпечення підготовки бухгалтерів у разі змін нормативного законодавства.

Таким чином, дослідження впливу еволюції суспільства на професію бухгалтера та сучасних змін у професії показало, що особливо актуальним на сьогодні є підвищення рівня кваліфікації облікових працівників через посилення наукової складової навчального процесу та розвиток творчої компоненти у майбутніх фахівців. Це дозволить адаптувати підготовку бухгалтерів до вимог глобалізаційних та інтеграційних процесів, що мають сьогодні вирішальний вплив на розвиток бухгалтерського обліку.

Література

1. Міжнародний стандарт «Вимоги щодо компетентності для професіоналів з обліку, аналізу та аудиту» // Школа професійного бухгалтера. – 2012. – № 4 (76).

Пастернак Я.П.,

*к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту
Черкаського державного технологічного університету*

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Ефективне управління підприємством є одним з головних чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємства на ринку. Постійні зміни, що диктує конкурентне середовище, вимагають швидкого реагування і побудови нового механізму управління як підприємства в цілому, так і витратами зокрема. Важливим аспектом процесу управління витратами підприємства є визначення впливу їх зміни на ефективність підприємства. За твердженням науковців та провідних економістів саме управління витратами стає ключовим чинником при розгляді ефективності функціонування підприємством.

Вагомий внесок у розробку теоретичних, методологічних та практичних положень щодо процесу управління витратами зробили такі українські науковці: Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Гордієнко В.М., Грещак М.Г., Давидович І.Є., Загородній А.Г., Карпова Т.І., Кузьмін О.Є., Мельник О.Г., Озеран В.О., Попов О.О., Садовська І.Б., Цал-Цалко Ю.С. та ін. Віддаючи належне здобуткам зазначених вчених, слід зазначити, що, зважаючи на особливості витрат як об'єкта управління, потребують подальшого дослідження проблеми формування ефективної системи управління витратами з метою їх оптимізації.

Раціональне управління витратами реалізується через утворення відповідної системи. Система управління витратами, як і будь-яка система управління, складається з двох підсистем: тієї, яка управляє (суб'єкт управління), і тієї, якою управляють (об'єкт управління). Як суб'єкти управління витратами виступають керівники та фахівці підприємства і його структурних підрозділів. Об'єктом управління в рамках системи управління витратами є процеси, операції, явища, що розглядаються з погляду споживання ресурсів та здійснення витрат [1 с. 38].

Процес управління витратами суб'єкта господарювання передбачає вирішення питань планування, обліку, аналізу та контролю витрат. Управління витратами – це складний багатоаспектний та динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства. В сучасних умовах управління витратами означає створення єдиної, раціональної чітко та безперервно функціонуючої системи з певними цільовими установками та взаємопов'язаними елементами.

Управління витратами – це вміння економити ресурси і максимізувати віддачу від них. Крім того, це процес цілеспрямованого формування витрат підприємства щодо їх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження. Управління – важлива функція економічного механізму будь-якого підприємства.

В ринковій економіці управління витратами повинно означати створення єдиної, раціональної, чітко та безперерійно функціонуючої системи з певними цільовими установками та взаємопов'язаними елементами. Само по собі управління витратами є важливою складовою управлінського обліку, а основні її елементи будуть визначатися функціями, що виконує система управління витратами.

Основним завданням управління витратами є пошук шляхів найефективнішого використання наявних обмежених ресурсів за допомогою планування, калькулювання, обліку і контролю витрат внутрішньовиробничої діяльності.

Щоб отримати оптимальний результат від здійснення витрат, необхідно враховувати не тільки величину, структуру та склад витрат, інформація про які формується в системі управлінського обліку, а також вплив чинників, які можуть змінювати поведінку витрат та зумовлювати невизначеність отримання результату. Чинники, які суттєво впливають на витрати за конкретних умов діяльності, можна поділити на дві основні групи: чинники зовнішнього та внутрішнього середовища [2, с. 27-28].

До чинників зовнішнього щодо підприємства середовища, дія яких не залежить від господарської діяльності підприємства, і які мають вплив на витрати можна віднести: ринкові ціни на сировину, матеріали, паливо інші виробничі ресурси, їх якісні характеристики; обсяги ринків збуту та рівень конкуренції; чинне законодавство, вартість кредитних ресурсів, курс валют тощо [2, с. 28].

До чинників впливу на витрати внутрішнього щодо підприємства походження, які виникають в процесі діяльності підприємства і підлягають регулюванню, можна віднести: виробничу інфраструктуру, рівень технологічного оснащення і автоматизації виробництва, наявність інноваційних технологій, кваліфікацію працівників, рівень знання обладнання, продуктивність праці, ефективність логістичних зв'язків тощо. Поділ чинників впливу на зовнішні та внутрішні має важливе значення для функціонування ефективної системи управління витратами і дає можливість підприємству своєчасно і адекватно реагувати певним чином та регулювати їх дію [2, с. 28].

Отже, система управління витратами – це важлива складова управлінського обліку, спрямована на задоволення виключно внутрішніх потреб підприємства; це сукупність взаємодіючих елементів, які змінюють свій стан під впливом чинників зовнішнього та внутрішнього середовища для отримання оптимального результату від здійснення витрат.

За чинною загальноприйнятою практикою в обліку витрат підприємства виокремлюються фінансовий та управлінський аспекти. Фінансовий облік зорієнтований на зовнішніх відносно підприємства агентів (акціонерів, кредиторів, постачальників, державні установи), хоча його інформація припускає застосування також для внутрішніх потреб [1, с. 41].

Управлінський облік за своїм змістом передбачає формування шляхом деталізації облікових даних з фінансового обліку та необхідних інформаційних показників для суб'єктів управління. Саме деталізована інформація з управлінського обліку є підґрунтям прийняття рішень керівництвом підприємства. З урахуванням обраної облікової політики підприємства (методів обліку та розподілу витрат) існує можливість формувати різні показники собівартості продукції з урахуванням специфіки технологічного процесу підприємства.

Отже, система управління витратами для забезпечення ефективного управління суб'єктом господарювання охоплює дві підсистеми фінансового та управлінського обліку. Інформаційною базою для прийняття управлінських рішень за даними фінансового обліку є фінансова звітність, управлінського обліку – звітність відповідальних осіб. Відповідно, ефективним засобом одержання достовірної та оперативної інформації про економічну ефективність використання потенціалу підприємств і створення банку облікових даних слугує організація бухгалтерського обліку витрат на всіх організаційних рівнях і виробничих ділянках.

Таким чином, система управління витратами створює достовірні й надійні інформаційні масиви для прийняття управлінських рішень у процесі поточної виробничо-фінансової діяльності господарства. Удосконалення цієї системи є особливо актуальним для ефективного функціонування будь-якого підприємства.

Література

1. Управління витратами : навчальний посібник / М.Г. Грещак, В.М. Гордієнко, О.С. Коцюба та ін. ; за заг. ред. М.Г. Грещака. – К. : КНЕУ, 2008. – 264 с.
2. Партин Г.О. Системно-орієнтоване управління витратами промислового підприємства : монографія / Г.О. Партин, А.І. Ясінська. – Л. : ЗУКЦ, ПП НВФ «Біапр», 2011. – 200 с.

УДК 65.657

Пилипів Марія,

магістр кафедри обліку і аудиту,

ДНВЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",

м. Івано-Франківськ

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ

В Україні, у сучасних нестабільних умовах, збільшується ризик невчасної оплати рахунків або взагалі їх несплати, що спричинює появу простроченої кредиторської і дебіторської заборгованості. Головна мета управлінського персоналу слідкувати за існуючими зобов'язаннями та тримати їх в рамках допустимих значень. Тому що несвоєчасне погашення заборгованості призводить до виникнення штрафів, неустойок, створює підприємству імідж сумнівного партнера.

Для забезпечення своєї діяльності підприємства (установи, організації) купують необоротні активи, виробничі запаси, енерго- та інші ресурси, послуги тощо, за які часто розраховуються після їх одержання. На цій стадії виникають розрахункові відносини з постачальниками і підрядниками. Від правильної організації розрахунків

з ними значною мірою залежить організація матеріального забезпечення і постачання відповідно до договірних зобов'язань і комерційних угод [1].

Проблеми щодо обліку зобов'язань вивчали і відображали і своїх працях такі вітчизняні учені-економісти: Т. А. Бутинець, Г. В. Власюк, З. В. Задорожний, Л. М. Кіндрацька, Є. В. Мних, О. В. Олійник, В. С. Рудницький, В. В. Сопко, Н. М. Ткаченко, Е. Ф. Югас та ін. Але можна зазначити, що проблема обліку розрахунків з постачальниками потребує подальших досліджень та напрацювань.

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками є найважливішою ділянкою бухгалтерської роботи, оскільки на цьому етапі формується основна частина доходів та грошових надходжень підприємств. Розрахунки – це операції, з одного боку спрямовані на забезпечення підприємства сировиною, матеріалами, паливом, тарою, а з іншого – реалізація готової продукції [2].

Порядок і форми розрахунків з постачальниками визначаються господарськими договорами, внаслідок виконання яких у підприємства виникають поточні зобов'язання – кредиторська заборгованість. Господарський договір є найбільш поширеною і важливою підставою виникнення зобов'язання, основною формою реалізації товарно-грошових відносин у ринковій економіці [3].

На сьогоднішній день існує чимало підприємств, діяльність яких можлива тільки завдяки зобов'язанням за розрахунками з постачальниками. Тобто практично не маючи власного капіталу, підприємство бере в кредит товар (тобто під реалізацію) і отримує значні прибутки не ризикуючи при цьому власним капіталом. Зобов'язання підприємства за розрахунками з постачальниками та підрядниками займають важливе місце в системі управління діяльністю підприємства [4].

Слушною є думка Е. Ф. Югас стосовно того, що “при виборі постачальника чи підрядника потрібно враховувати ряд умов, серед яких: цінова конкурентоспроможність; умови платежу; гарантійні строки; ремонт і після продажне обслуговування; відповідність продукції постачальника стандартам якості; можливість закупівель безпосередньо у виробників або оптовиків; географічне місце розташування; основні види діяльності та фінансовий стан; виробнича потужність та обсяги випуску продукції за останні роки” [5].

Для удосконалення організації обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками можна запропонувати наступні поради:

1. Правильно вибирати на початку договірному процесу постачальника, ознайомитись зі всіма умовами договору, забезпечити його вчасне виконання.
2. Проводити аналіз складу та структури кредиторської заборгованості, постійно контролювати розмір, строки погашення, щоб своєчасно виявляти прострочення.
3. Слідкувати за співвідношеннями дебіторської і кредиторської заборгованості, щоб не створити загрозу фінансовій стійкості підприємства, бо перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до його неплатоспроможності.
4. Удосконалити класифікацію поточних боргів підприємства. Наприклад, розподіляти заборгованість з терміном погашення до трьох місяців, від трьох до шести місяців та більше шести місяців.
5. Вести документ “Реєстр кредиторів”, в якому буде детально представлена інформація по кожному кредитору, наприклад, строки оплати, кінцеве сальдо по кожному рахунку, що дозволить більш ефективно планувати розрахунки з ними.

Література

1. Біляк М. Д. Управління кредиторською заборгованістю підприємств / М. Д. Біляк // Фінанси України. – 2008. – № 12. – С. 24–36.
2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія / С. Ф. Голов. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 522 с.
3. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підручник. – 5-те вид. допов. і перероб. / Н. М. Ткаченко. – К. : Алерта, 2011. – 976 с.
4. Власюк Г. В. Шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками [Електронний ресурс] / Г. В. Власюк. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2009_5/files/EC509_09.
5. Югас Е. Ф. Економічна сутність договірних відносин підприємства та форми розрахунків з постачальниками і підрядниками [Електронний ресурс] / Е. Ф. Югас // Економічний університет. – 2011. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Yugas.pdf

УДК 657.334.02:06.047.42

Пилипів Н.І.,

д.е.н., професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки,

Білак В.В.,

студент спеціальності “Облік і аудит” ОКР “магістр”,

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,

м. Івано-Франківськ

РОЛЬ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

В умовах посилення кризових явищ в економіці та дефіциту бюджетних коштів актуальним питанням є удосконалення обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю установ і організацій, які фінансуються з державного бюджету з метою підвищенню дієвості та результативності контролю. Особливістю функціонування останніх є те, що метою їх діяльності не є створення прибутку, а досягнення передбачених кошторисами показників, за рахунок коштів з державного чи місцевого бюджетів. У зв'язку з цим виникає необхідність удосконалення обліку і

аналізу в бюджетних установах, у тому числі прийомів і способів перевірки правильності складання кошторисів бюджетних установ, що дозволить заощадити сотні тисяч гривень державних коштів.

Бюджетна установа – орган, установа чи організація, визначена Конституцією України, а також установа чи організація, створена у встановленому порядку органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим чи органами місцевого самоврядування, яка повністю утримується за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевих бюджетів. До таких організацій відносяться установи охорони здоров'я, культури і мистецтв, фізичної культури і спорту, навчальні заклади, а також інші установи, створені органами державної влади і фінансовані за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів [1].

Вважаємо справедливим твердження вченого П.Й.Атамаса про те, що для бюджетних установ, які відносяться до одного з різновидів організацій діяльності некомерційного характеру, найважливішим питанням є удосконалення обліку і аналізу для посилення функції контролю за фінансуванням, виконанням кошторису доходів і витрат [2, с. 288].

Останніми роками, як свідчить практика, управління збагатилось новітніми інструментами, зокрема завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які, охоплюючи усі напрями та важелі управлінської діяльності, спричинили нові проблеми:

- необхідність розроблення нових форм обліково-аналітичної документації;
- програмне забезпечення;
- навчання персоналу.

А загалом головну роль відіграє саме обліково-аналітичне забезпечення, котре є запорукою ефективного управління функціонуванням бюджетних установ [3, с. 344].

С. М. Галузіна вважає за доцільне розглядати поняття обліково-аналітичної інформації, акцентуючи увагу на такій складовій, як "аналітична", яка має два основні значення:

- аналітична інформація – частина облікової інформаційної сукупності, яка характеризується відповідною аналітичністю, оскільки аналітичні облікові показники є підмножиною множини облікових показників;
- аналітична інформація – вид економічної інформації, отриманої із системи обліку в результаті виконання аналітичної функції управління.

Множина обліково-аналітичної інформації є об'єднанням множини облікових (зокрема аналітичних) і аналітичних показників (тобто показників, одержаних у результаті аналізу та синтезу).

Метою обліково-аналітичного забезпечення діяльності бюджетних установ є поєднання процедур бухгалтерського обліку й економічного аналізу щодо формування інформації такого характеру:

- історичного, що узагальнює результати діяльності;
- аналітичного, що передуює прийняттю обґрунтованого управлінського рішення [4, с. 24–25].

Отже, вирішення проблемних питань щодо удосконалення обліково-аналітичного забезпечення діяльності бюджетних установ, дозволить посилити контроль за цільовим використанням коштів на основі затвердженого кошторису, що сприятиме в цілому підвищенню ефективності їх функціонування.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010^р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Атамас[°]П.Й. Основи обліку в бюджетних організаціях: навчальний посібник / П.Й.Атамас – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 288 с.
3. Пилипенко[°]А.А. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань: монографія / А.А.Пилипенко, І.П.Дзьобко, О.В.Писарчук – Х.: Вид. ХНЕУ, 2011. – 344 с.
4. Галузіна[°]С.М. Аспекти підвищення ролі учетно-аналітичної інформації в системі управління організацією: монографія / С.М.Галузіна – СПб.: Знание, 2006. – 392 с.

УДК 657

Пилипів Надія,
д.е.н., професор, завідувач кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Копчук Ганна,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ ТА РОЗРАХУНКОВИХ ОПЕРАЦІЙ

Важко переоцінити роль грошей у ринковій економіці, коли переважна більшість економічних відносин між людьми так чи інакше відбувається в грошовій формі. Грошові кошти є найбільш ліквідними активами. Вони присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, фінансову та інвестиційну сторони діяльності підприємства.

Значущість інформації про рух грошових коштів обумовлюється необхідністю надання користувачам для прийняття рішень повної та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів [2].

Актуальність теми даної роботи полягає в тому, що грошові кошти та розрахункові операції як готівкові, так і безготівкові відіграють важливу роль у виробничо-господарській діяльності підприємства. Так, за допомогою грошових коштів підприємство в процесі своєї діяльності може закупляти сировину, основні засоби, тим самим нарощувати обсяги виробництва продукції (виконання робіт і надання послуг), що в наш час ринкової економіки

дуже важливо, розраховуватись з працівниками по оплаті праці, з постачальниками, кредитором і т.д. Але для того, щоб підприємство мало можливість ефективно використовувати наявні у нього грошові кошти, потрібно правильно організувати їх облік і здійснювати контроль за витрачанням.

Проблему сутності грошових коштів та розрахункових операцій, як об'єктів бухгалтерського обліку досліджували такі вітчизняні науковці, як: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович, С. Ф. Голов, М. С. Пушкар, В. В. Сопко, Р. Л. Хом'як, М. Г. Чумаченко, В. Г. Швец, С. Л. Береза, А. В. Грилицька, І. С. Варавка, С. А. Мальцев, І. С. Несходовський [2].

Облік грошових коштів та їх руху визначає фактичний стан грошових коштів. За допомогою функції обліку керівництво підприємства отримує інформацію про фактичні обсяги грошових коштів, якими може розпоряджатися підприємство, та на підставі отриманих даних оперативно приймати відповідні управлінські рішення, і тим самим впливати на стан дебіторської та кредиторської заборгованості, платоспроможність підприємства та взагалі на рух грошових коштів. Контроль включає в себе контроль за залишками грошових коштів, за надходженням та витрачанням грошей, а також контроль фінансових показників, зокрема показників платоспроможності підприємства [4].

Основне завдання контролю за грошовими потоками – це створення умов для забезпечення платоспроможності підприємства в майбутньому, оскільки дисбаланс між джерелами та напрямками витрачання коштів може обумовити кризу платоспроможності та банкрутство підприємства

Грошові розрахунки можуть набирати як готівкової, так і безготівкової форми.

Всі готівкові розрахунки здійснюються за рахунок грошових коштів.

Згідно з НП(с)БО 1 під грошовими коштами розуміють готівку, кошти на рахунках в банках і депозити до запитання. Готівка (готівкові кошти) – це грошові знаки національної валюти України – банкноти та монети [1].

Порядок здійснення розрахунків грошовими коштами суворо регламентований чинним законодавством України.

Бухгалтерський облік коштів покликаний вирішувати наступні основні задачі [4]:

– вчасно і точно відбивати наявність і рух (надходження і вибуття) коштів у касі і на рахунках в установах банків;

– контролювати дотримання ліміту готівки в касі, схоронність і раціональне використання коштів;

– правильно відбивати розрахункові операції, забезпечити контроль за своєчасністю платежів і дотриманням установленого порядку розрахунків;

– правильно відображати отримані кредити, забезпечувати контроль за їх використанням по призначенню і за своєчасним погашенням.

Правильна побудова обліку грошових коштів дає можливість забезпечити інформацію про їхню наявність, цілеспрямоване використання і контроль за збереженням.

Основу обліку грошових коштів складає їхня класифікація [4]:

1. За призначенням: засоби для обороту; для спеціального призначення.

2. По місцю збереження: засоби в банку; засоби в касі; засоби в підзвітних осіб; засоби в контрагентів (видані аванси); вкладені в цінні папери.

Безготівкові розрахунки – це грошові розрахунки, які здійснюються за допомогою записів на рахунках у банках, коли гроші (кошти) списуються з рахунка платника і переказуються на рахунок отримувача коштів [3, с.23].

Безготівковим грошовим розрахункам, як правило, віддають перевагу. Це пояснюється тим, що за використання безготівкових розрахунків досягають значної економії витрат на їх здійснення. Широкому застосуванню безготівкових розрахунків сприяють банківські установи, у них також заінтересована держава – не тільки з погляду економного витрачання коштів, а й з погляду вивчення, регулювання і контролю грошового обороту.

Отже, з вище наведеного, можна зробити висновок, що грошові кошти та розрахункові операції є основою будь-якої діяльності підприємств. Оптимізація сфери готівкового обігу та підвищення ефективності здійснення готівкових операцій має важливе значення для досягнення фінансової макроекономічної стабілізації національної економіки України.

Література

1. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджений у Міністерстві фінансів України від 07.02.2013р. №73 (зі змінами і доповненнями).

2. Туржанський В. А. Грошові кошти та грошові потоки як об'єкт бухгалтерського обліку. Сучасний розвиток економіки. – № 1. – 2010. [Електронний ресурс] / В. А. Туржанський // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/sre/2010_1/113.pdf

3. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук.ред. проф. А. М. Поддєрьогін, 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2006. – 552 с.

4. Зосімова А.В. Особливості та проблеми організації обліку грошових потоків [Електронний ресурс] / А.В. Зосімова // Управління розвитком. – 2013. – № 12. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/UJRN/Uproz_2013_12_34

Пілько Андрій,
к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики,
Ганчар Мар'яна,
студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст"
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ НА ПАТ "УКРСПЕЦТРАНСГАЗ"

Організація бухгалтерського обліку на підприємстві регулюється Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" № 627 від 27.06.2013. Згідно вказаного закону, бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Основними завданнями організації бухгалтерського обліку процесу виробництва є:

- правильне визначення та достовірна оцінка витрат діяльності;
- правильне і повне документальне оформлення та своєчасне відображення в регістрах обліку витрат діяльності;
- надання повної, достовірної та неупередженої інформації про витрати діяльності для потреб управління;
- облік і контроль випуску продукції: обсягу, асортименту, якості і виконання плану за цими показниками;
- облік витрат виробництва і контроль за виконанням кошторису витрат;
- калькуляція собівартості продукції і контроль за виконанням плану собівартості;
- виявлення невикористаних резервів виробництва, боротьба з безгосподарністю, втратами від браку і простоями.

У бухгалтерському обліку витрати визначають у відповідності із приписами Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", що затверджений наказом Міністерства фінансів України за № 318 від 31 грудня 1999 року. Крім того, підприємствам з газопостачання та газифікації керуватись Методичними положеннями планування обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг), затвердженими наказом Міністерства палива та енергетики України за №394 від 20 жовтня 2006 року.

Для узагальнення інформації про витрати операційної, інвестиційної, фінансової діяльності та витрати на заходи із запобігання надзвичайним подіям з ліквідації їх наслідків застосовують відповідні субрахунки рахунків 90 – 99 Класу 9 "Витрати діяльності" Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Витрати звітного періоду відображають у момент виникнення зобов'язань та зменшення активів. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображають у складі витрат того звітного періоду, у якому вони були здійснені.

Загальногосподарські витрати на утримання управлінь (зокрема: витрати на опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення, охорону, транспортні витрати з переміщення товарно-матеріальних цінностей по території складських приміщень, тощо) в бухгалтерському обліку відображають на рахунку 92 "Адміністративні витрати".

Разом з використанням рахунків Класу 9 «Витрати діяльності» підприємства Компанії можуть застосовувати рахунки Класу 8 «Витрати за елементами» для узагальнення інформації про витрати за елементами з щомісячним списанням сальдо рахунків у кореспонденції з рахунками класу 9 «Витрати діяльності».

На рахунках Класу 8 "Витрати за елементами", крім рахунку 85 "Інші затрати" ведеться облік витрат операційної діяльності за такими елементами витрат: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати. Рахунок 85 застосовується для узагальнення інформації про витрати, пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також про витрати, пов'язані із запобіганням надзвичайним подіям та ліквідацією їх наслідків.

Відповідно до норм пункту 36 П(С)БО 2 "Баланс" у складі витрат майбутніх періодів відображають витрати Компанії, які мали місце протягом поточного або попереднього періодів, але відносяться до наступних звітних періодів.

До витрат майбутніх періодів відносять витрати, пов'язані з:

- підготовчими до виробництва роботами з освоєння нових виробництв та агрегатів;
- матеріалами довготривалого користування;
- сплачені авансом орендні платежі;
- оплатою вартості страхових полісів;
- передплата за газети, журнали та інші періодичні та довідкові видання;
- попередню оплату рекламних послуг;
- фактично нараховані відпускні майбутніх періодів;
- торгові патенти;
- всі інші види витрат, що відносяться до наступних звітних періодів.

Управління витратами стає визначальним чинником отримання позитивних фінансових результатів підприємствами в умовах кризи. Це зумовлює актуальність та перспективність дослідження питань організації обліку, проведення аналізу та аудиту ефективності управління виробничими витратами в господарських системах різного рівня складності та ієрархії.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати".
2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" № 627 від 27.06.2013 року, із змінами та доповненнями.
3. Положення про облікову політику ПАТ "Укрспецтрансгаз" 2011 року.

Пілько Андрій,
к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики,
Юрочко Віта,
студент спеціальності "облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника",
м. Івано-Франківськ

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Умови динамічної зміни стану ринкової кон'юнктури цілком закономірно вимагають активізації зусиль господарюючих суб'єктів на різних напрямках реалізації власних інтересів. Одним з таких напрямів є сфера оптимізації процесів складання звітності за сегментами діяльності, а також проведення аналізу та аудиту її показників. Адекватна існуючим умовам постановка задачі оптимізації існуючої методики складання звітності за сегментами діяльності, аналізу та аудиту її показників, а також її експериментальне вирішення є можливими за умови своєчасного використання передових методик аналізу інформації з використанням відповідних програмних продуктів. В процесі планування переліку заходів з удосконалення існуючих методик складання, аналізу та аудиту звітності актуальною є задача визначення рівня поточної ефективності окремих напрямів роботи підприємства. Фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період. Загальні вимоги до фінансової звітності викладено у статтях 11 – 14 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність" та у П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності". На основі даних бухгалтерського обліку підприємство "Шкіряник" складає фінансову звітність.

Метою складання фінансової звітності на підприємстві ПрАТ "Шкіряник" є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності, рух грошових коштів та зміни у власному капіталі підприємства, яка необхідна для прийняття рішень. Ведення обліку та складання фінансової звітності на приватному акціонерному товаристві "Шкіряник" автоматизовано і здійснюється за допомогою програми Medok. Відповідно до статті 11 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" на основі даних бухгалтерського обліку підприємство складає фінансову звітність. До складу фінансової звітності підприємство ПрАТ "Шкіряник" включає такі звіти: 1. Баланс; 2. Звіт про фінансові результати; 3. Звіт про рух грошових коштів; 4. Звіт про власний капітал; 5. Примітки до фінансової звітності.

За звітним періодом фінансова звітність поділяється на річну і квартальну. Звітним періодом для подання річної звітності є календарний рік. Датою подання фінансової звітності вважається день її фактичної передачі за належністю. Підприємство не пізніше 1 червня наступного за звітним року оприлюднює річну фінансову звітність шляхом публікації у періодичних виданнях або розповсюдження її у вигляді окремих друкованих видань. Відповідно до п. 12 "Порядку подання фінансової звітності" перед складанням річної фінансової звітності підприємство ПрАТ "Шкіряник" зобов'язане проводити інвентаризацію активів та зобов'язань. Весь цикл бухгалтерського обліку від здійснення операції до складання фінансової звітності може бути поділений на такі етапи: 1) відображення всіх операцій у первинних документах; 2) аналіз операції, її визнання та оцінка відповідно до вимог П(С)БО, а також відображення у певних регістрах бухгалтерського обліку; 3) внесення записів за результатами інвентаризації щодо активів та зобов'язань до регістрів; 4) перенесення даних у Головну книгу; 5) закриття рахунків доходів та витрат; 6) складання оборотно-сальдового балансу; 7) складання фінансової звітності (Баланс, Звіт про фінансові результати, Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки).

Фінансова звітність відображає достовірно в усіх суттєвих аспектах фінансовий стан підприємства на поточний рік, та його фінансові результати за рік, що закінчився на зазначену дату, відповідно до нормативних вимог щодо організації бухгалтерського обліку та звітності, законодавством України, облікової політики підприємства. Фінансова звітність підприємства ПрАТ "Шкіряник" призначена для загального користування зовнішніми користувачами та передбачена Законом. Ст. 14 Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" встановлює перелік організацій, які зобов'язані оприлюднювати фінансову звітність шляхом її публікації.

Значення фінансової звітності ПрАТ "Шкіряник" полягає в тому, що вона є джерелом інформації про результати господарсько-фінансової діяльності підприємства; за відповідними показниками підприємства аналізує свою діяльність, одержують інформацію для подальшого її планування в умовах ринкових відносин. Основне завдання звітності полягає в пошуку резервів подальшого розвитку і вдосконалення діяльності підприємств, досягнення стабільності на ринку.

Література

1. Лень В. С. Звітність підприємства : навчальний посібник / Лень В. С., Гливенко В. В. – К. : Центр навчальної літератури, 2014. – 612 с.
2. Наказ Міністерства фінансів України від 28 березня 2013 року N 433 "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності" 04.09.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MF13020.html
3. Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1367-13>

ПРОБЛЕМИ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Своєчасність, повнота та достовірність інформації в бухгалтерському обліку залежить від правильності ведення первинної документації та реєстрів обліку. Обліковий процес відображення нематеріальних активів передбачає насамперед вибір форм первинної документації та технологію оброблення даних по цих об'єктах.

Питання документального оформлення наявності і руху нематеріальних активів розглянуто у працях ряду вчених - економістів. На вдосконаленні документального забезпечення бухгалтерського обліку не раз наголошували С. Ф. Голова, Т. П. Бутинець, В. М. Жук, Н. Л. Жук, В. Б. Мосаковський. У працях І. А. Бігдан [1], В. М. Диби, Л. А. Кривої, С. Й. Сажинця [2], В. В. Пастушкової [3], пропонується використання самостійно розроблених та уніфікованих документів, І. В. Жураковська рекомендує вдосконалення існуючих форм первинних документів, зокрема зміни та скорочення реквізитів, Л.М. Котенко, Т. В. Польова пропонують використання комплексних первинних документів та реєстрів.

Тому, на сьогоднішній день необхідно вдосконалити діючу систему документування операцій з обліку нематеріальних активів з урахуванням їх галузевої специфіки.

Підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які безпосередньо фіксують факти здійснення господарських операцій [4]. Наказом № 732 [5] затверджено низку типових форм для первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів та порядок їх застосування. Необхідно зауважити, що Порядок застосування типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів лише частково вирішує питання відображення в обліку нематеріальних активів і не відображає повної інформації про всі види нематеріальних активів.

Проведений аналіз форм первинної документації за їх сутністю та змістом показав, що у типовій формі № НА-1 ("Акт введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів") та у типовій формі № НА-2 ("Інвентарна картка обліку об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів") спостерігаємо дублювання інформації щодо правових умов введення в господарський оборот об'єкта права інтелектуальної власності, характеристики об'єкта, що не сприяє спрощенню ведення бухгалтерського обліку.

Нематеріальні активи, зокрема об'єкти права інтелектуальної власності не мають фізичної форми, тому не можуть бути ліквідовані. У зв'язку з цим пропонуємо з назви типової форми № НА-3 "Акт вибуття (ліквідації) об'єкта права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів" вилучити термін "ліквідації".

Для узагальнення інформації про наявність та рух нематеріальних активів призначений Журнал 4 [6]. Записи в Журналі ведуться на підставі первинних та зведених облікових документів. До Журналу 4 передбачена Відомість 4.3 аналітичного обліку нематеріальних активів. Проте, ця відомість не передбачає відображення операцій з надходження чи вибуття нематеріальних активів за кореспонденцією рахунків, як це зроблено за іншими відомостями аналітичного обліку, що відкриваються до журналів, у тому числі й Журналу 4, На нашу думку, вона може вважатися інвентарним описом і достатня для аналітичного обліку невеликої кількості нематеріальних активів. У тих же випадках, коли на підприємстві є значна кількість нематеріальних активів і вони різноманітні, згадану відомість доцільно вести, передбачивши додаткові графи для кореспонденції рахунків за операціями з надходження, переоцінки та вибуття нематеріальних активів. Це дозволить посилити контроль за правильністю відображення операцій, особливо за дебетом рахунка 12 "Нематеріальні активи", які відображаються в інших журналах : другому розділі Журналу 4 та Журналах 6, 7. Інформація з облікових реєстрів використовується для складання оборотно-сальдової відомості по рахунку 12 "Нематеріальні активи", заповнення Головної книги та форм звітності.

Документальне забезпечення бухгалтерського обліку нематеріальних активів дає змогу підвищити оперативність інформації, якість контролю за їх наявністю і рухом, дозволить отримувати необхідні дані для здійснення оцінки, аналізу ефективності і доцільності подальшого використання нематеріальних активів на підприємстві.

Література

1. Бігдан І.А. Нематериальные активы : проблемы признания, учета и аудита : монографія / І.А. Бігдан. – Харків : ХИБМ, 2005. – 287 с.
2. Сажинець С.Й. Облік нематеріальних активів : навч. посібн. / С.Й. Сажинець. – Львів : Вид-во "Мс", 2003. – 332 с.
3. Пастушкова В.В. Бухгалтерський учёт основных средств и нематериальных активов : учебн. пособ. / В.В. Пастушкова, Л.А. Кривої. – М. : Изд-во "Маркетинг", 2000. – 142 с.
4. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
5. Порядок застосування типових форм первинного обліку об'єктів права інтелектуальної власності у складі нематеріальних активів, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 22.11.04 р. № 732 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1580-04>.
6. Про затвердження Методичних рекомендацій по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку : наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.interbuh.com.ua/documents/oneregulations/1802>.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗАГАЛЬНОВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

Головною умовою ефективного управління підприємством, в ринкових умовах господарювання, є повнота, вірогідність та оперативність інформації про витрати, що формують собівартість виготовленої продукції. Таку інформацію надає облік витрат виробництва, що виступає центральною підсистемою в інформаційній системі бухгалтерського обліку.

Від належної організації обліку витрат і калькулювання собівартості продукції залежить рівень економічного управління підприємством, обґрунтованість планування якісних і кількісних показників, оптимальне ціноутворення. При цьому, оптимізації вимагають методичні підходи щодо обліку загально виробничих витрат підприємства, які розподіляються й включаються у виробничу собівартість і собівартість реалізованих послуг.

Оскільки механізм розподілу ЗВВ впливає на об'єкт оподаткування, то його застосування необхідно відповідним чином обґрунтувати під час формування облікової політики підприємства. Необхідно визначити по яких статтях варто вести аналітичний облік загально виробничих витрат та прийняти базу їх розподілу. Внаслідок того, що згідно П(С)БО 16 [2] у статті "Загально виробничі витрати" зібрані витрати, які належать до різних сфер діяльності, рекомендуємо аналітичний облік витрат на рахунку «Загально виробничі витрати» вести в розрізі трьох груп: витрати на утримання й експлуатацію машин та устаткування, безпосередньо пов'язаних з технологічним процесом виробництва; витрати на управління та господарське обслуговування виробничого процесу; витрати на забезпечення якості продукції. Це дозволить установити де й під впливом яких центрів відповідальності створюються групи та окремі елементи ЗВВ, що у свою чергу, впливає на підвищення ефективності планування, контролю, регулювання витрат підприємства.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що основним недоліком в організації обліку ЗВВ, є відсутність їх деталізації за виробничими процесами підприємств, впровадження якої направлено на зниження трудомісткості визначення витрат на виробництво, надає можливості для пошуку резервів економії.

Практика на сучасному етапі вимагає, щоб витрати на утримання та експлуатацію устаткування узагальнювалися не в цілому по підприємству, а й по місцях виникнення, тобто за рівнем однорідності. При цьому, існує необхідність у виділенні такої аналітичної групи ЗВВ, як витрати пов'язані із забезпеченням якості продукції. Дані витрати в діючій практиці враховуються у складі інших витрат на виробництво, у зв'язку з чим їх важко виділити й проконтролювати.

Об'єднання на одному рахунку витрат на забезпечення якості та витрат на підвищення якості, ми вважаємо неправомірним, тому що ці витрати мають різні джерела виникнення. Використання окремих збираючо-розподільчих синтетичних рахунків, на наш погляд, призведе до перенакопичення облікових процедур. Однак, контроль за даними витратами необхідний і найбільше ефективно може бути здійснений, у результаті застосування рекомендованого аналітичного угруповання ЗВВ на підприємствах.

Згідно П(С)БО 16 "Витрати", ЗВВ діляться на постійні й змінні. У свою чергу, змінні ЗВВ розподіляються на кожну одиницю виробництва з використанням бази розподілу, виходячи з фактичної потужності звітної періоду. Постійні виробничі накладні витрати розподіляються на кожну одиницю виробництва з використанням бази розподілу при нормальній потужності [2]. Таким чином, списання ЗВВ на рахунок основного виробництва супроводжується їх розподілом по видах продукції та статтям прямих витрат відповідно до обраної бази розподілу. Цей момент є ключовим для розуміння можливих систем планування, обліку та контролю ЗВВ, як складової частини системи бухгалтерського обліку. В управлінському обліку розподіл витрат на постійні і змінні має серйозне практичне застосування. Найбільш широко він використовується при побудові графіків аналізу поведінки витрат, прибутку й обсягу продажів, дозволяє визначити крапку критичного обсягу продажу, нижче якої виробництво стає збитковим.

У результаті аналізу, діяльності виробничих підприємств за звітний період, виділено основні статті, за якими здійснюється розподіл загально виробничих витрат на постійні й змінні. Для ведення аналітичного обліку ЗВВ, на наш погляд, доцільно, використати реєстр, що містить інформацію про нагромадження змінних і постійних накладних витрат за центрами відповідальності (виробничим процесам) і в цілому по підприємству за звітний період. Підсумкові дані реєстра нададуть можливість здійснювати розрахунок нормальної виробничої потужності за підсумками року або операційного циклу, досліджувати динаміку витрат. Як даний реєстр рекомендуємо використати "Відомість нагромадження загально виробничих витрат виробничого підприємства". Підставою для його заповнення є первинні документи (платіжні вимоги-доручення, авансові звіти, відомості нарахування амортизації, розрахунково-платіжні відомості).

Література

1. Іванов Ю. Реформована собівартість: калькулювання в промисловості / Ю. Іванов // Бухгалтерія. – 2012. – С. 41-51
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page>
3. Управление затратами на предприятии: Учебник / В.Г. Лебедев, Т.Г. Дроздова, В.П. Кустарев и др. ; под общ. ред. Г.А. Краюхина. Издательский дом "Бизнес-пресса", 2011. – 277 с.

ЗВ'ЯЗОК МІЖ СПРЯМОВАНІСТЮ ІНСТИТУЦІЙНОГО ІНТЕРЕСУ ТА РОЗВИТКОМ МЕТОДОЛОГІЇ ОБЛІКОВОЇ ОЦІНКИ

В класичному розумінні оцінка – це спосіб вартісного відображення господарських фактів, за допомогою якого натуральні характеристики перетворюють на вартісні. Таке визначення оцінки є базовим (вихідним), але, водночас, і поверхневим, таким, що відкриває лише оглядову частину її суті в бухгалтерському обліку. Недостатньо висвітленою залишається двоїста природа оцінки. Йдеться про її здатність піддаватися впливу (тобто зазнавати змін під певною цілеспрямованою дією економічних агентів та/або інституційних груп), з одного боку, та можливість впливати на поведінку, рішення суб'єктів, які функціонують в інституційному середовищі, з іншого боку. Суперечлива суть оцінки, вважаємо, зумовлена, в першу чергу, асиметричністю інформаційних потоків, що циркулюють в інституційному середовищі. Адже саме ці потоки вводять в облікову систему можливість маніпуляцій звітними даними, одним із засобів здійснення яких є оцінка.

Наявність впливу, якому піддається облікова оцінка, дозволяє виділити ще одну властиву їй рису – це еластичність. Іншими словами оцінка є нестійкою, а, отже, варіює залежно від діючих у правовому полі інститутів. Виявити сутність такого впливу та з'ясувати, що лежить в його основі, можливо за допомогою базових положень інституціональної теорії.

Існування впливу на облікову оцінку не викликає сумніву, адже вартісне вимірювання – це відправний момент бухгалтерського обліку та реальна основа його побудови, за відсутності якої останній не може повноцінно функціонувати. Таким чином, задаючи вектор розвитку методології оцінки, формується спрямованість самого обліку і навпаки. Тому важливо з'ясувати, що є рушійною силою, яка запускає механізм змін.

Мотиваційною основою функціонування будь-якого економічного агента чи будь-якої інституційної групи є зацікавленість у чомусь. Саме така суб'єктивна зацікавленість стимулює до активізації дій.

Впливати на методологію оцінки змушує так званий інституційний інтерес. Під інституційним інтересом розуміємо "спрямованість дій суб'єктів господарських відносин на формування інститутів, призначенням яких є створення сприятливого економічного середовища і умов для реалізації економічних інтересів цих суб'єктів шляхом накладання на їхні дії певних обмежень, які дозволяють регулювати не стільки поведінку агента, скільки набір альтернатив, з яких він робить індивідуальний вибір" [2, с. 11].

Діяльність суб'єктів інституційного інтересу орієнтована на отримання вигоди від використання існуючих інститутів, а також на пошук і формування набору "потрібних" правил. Тому в найзагальнішому розумінні інституційні інтереси направлені на формування та підтримання інститутів, які є корисними.

Економічному агенту вигідно підкорятися нормам, які полегшують його взаємодію з іншими агентами і сприяють реалізації інтересів, навіть якщо вони неефективні для суспільства загалом. Так формується зацікавленість у функціонуванні неефективних інститутів, які можуть бути вигідними лише окремим суб'єктам інституційного середовища. Таким чином, інституційні інтереси спрямовані на ті інститути, які несуть у собі потенційну користь для носіїв таких інтересів. Користю в даному випадку може бути максимізація власного доходу, підвищення витрат інших агентів, мінімізація ризиків тощо.

Проте, не слід вважати, що кожен економічний агент у змозі повноцінно реалізувати свій інституційний інтерес. Зазвичай втілюють свій інституційний інтерес ті суб'єкти, які контролюють (чи потенційно можуть контролювати) важелі соціально-економічних змін. На сучасному етапі розвитку світової економіки такими можна вважати транснаціональні корпорації, міжнародні організації (СОТ, МВФ тощо) та ін.

Описавши загальну схему прояву інституційних інтересів, з'ясуємо, як вона діє на методологію облікової оцінки в Україні.

Як відомо, основу комплексу формальних правил того або іншого суспільства утворює національне законодавство. Відповідно – основні прийоми оцінки господарських фактів у бухгалтерському обліку законодавчо регламентовані і є обов'язковими для всіх. Таким чином інститути, що визначають методику та методологію здійснюваного вартісного вимірювання, задаються "зверху" та мають чітке спрямування, окреслюючи тим самим інтенсивність дії на поведінку користувачів бухгалтерської інформації.

На сьогоднішній день в Україні практично відсутні успішно функціонуючі формальні інститути. Недостатній розвиток законодавчо закріплених інститутів сприяє утворенню неформальних норм і правил, які "заповнюють" інституційні порожнечі, виконуючи роль стимуляторів нововведень та відображаючи інтереси, як правило, локальних груп, які мають фінансову перевагу. При цьому фінансова перевага виступає у ролі інструменту конкретного економічного та інституційного посилення тієї чи іншої групи економічних агентів.

Неформальні домовленості, досягнуті в таких ситуаціях, і запозичені ззовні "правила гри" займають місце формальних інститутів країни та визначають вектор розвитку вітчизняної методології бухгалтерського обліку, а, отже, й оцінки.

Бухгалтерський облік в Україні є сферою регульованою, а тому досить чутливою до змін у інституційному середовищі, заснованому на інтересах користувачів інформації бухгалтерського обліку та правил взаємодії між ними.

Через низьку зацікавленість вітчизняних економічних агентів у стійкому розвитку національної методології бухгалтерського обліку, останній залишається відкритим для зовнішніх (міжнародних) впливів, піддаючись змінам і доповненням внаслідок модифікацій у структурі глобальних інституційних інтересів. За допомогою МСФЗ (запроваджених чи покладених в основу національних стандартів), як найбільш вагомих та дієвих важелів впливу, відбувається реалізація схем модернізації національних облікових систем та їх складових.

Країни, обравши шлях міжнародної гармонізації в сфері бухгалтерського обліку, автоматично розпочинають

процес імпортування інститутів. Під "імпортом" інститутів розуміємо свідоме копіювання (не обов'язково ідентичне) розроблених кимось "правил гри". Запозичений ззовні набір інститутів, в яких втілений перш за все інтерес розвинених країн та домінуючих локальних груп (транснаціональних корпорацій, фінансово-промислових груп тощо), в країні-імпортері зазвичай не працює або працює, але неефективно. Більше того, досить часто проявляється так званий "парадокс передачі". Суть якого полягає в тому, що той, хто передає свої інститути, ефективні в його умовах, шляхом нав'язування своїх "правил гри" може виграти за рахунок неготовності до цього приймаючої сторони. Зараз такий ефект спостерігається в Україні, зокрема, в ході перебудови основних підходів до оцінки в бухгалтерському обліку.

Практична реалізація бухгалтерського обліку визначається постійно мінливим інституційним середовищем, яке може охоплювати як національну, так і міжнародну площини. Мінливість інституційного середовища зумовлена непостійністю самих інститутів. Інституційним середовищем в нашому випадку є набір взаємопов'язаних формальних правил і неформальних обмежень, що визначають структуру стимулів для розвитку інституту бухгалтерського обліку. Це ж середовище впливає і на оцінку, що застосовується в системі бухгалтерського спостереження.

Бухгалтерський облік, будучи сферою зіткнення різнорідних інституційних інтересів, опиняється в центрі боротьби за можливість впливати на поведінку інших суб'єктів, керувати ними. У науковій літературі домінує думка про те, що вибір конкретного варіанту розвитку подій відображає позиції найбільш сильних інституційних груп. Суттєве інституційне домінування однієї або декількох інституційних груп (а, отже, і їхніх інституційних інтересів) сприяє зростанню трансакційних витрат та знижує якість відбору рішень.

Інституційний інтерес, що задає вектор впливу, носить глобальний характер і позиціонується як загальний інституційний інтерес суспільства. Пояснюється це тим, що чим вищий рівень займає носій інституційного інтересу, тим вагоміший вплив він має. Причому, такий інституційний інтерес сам по собі не має грошового вираження, але він опосередковано діє на здійснюване вартісне вимірювання.

Оцінка є вираженням інституційних інтересів тих чи інших економічних агентів або інституційних груп. При цьому оцінка "грає подвійну роль: вона концентрує увагу на тому, що має значення у відповідності зі стратегією..., і дозволяє контролювати результати зусиль по реалізації цієї стратегії" [1]. Тому варто пам'ятати, що в будь-якій оцінці завжди закладені інтереси певного економічного агента (інституційної групи). Ігноруючи раціональний розрахунок таких агентів, країна може завдати серйозної шкоди не лише вітчизняній методології бухгалтерського обліку, але й економіці загалом.

Отже, сучасне сприйняття оцінки як способу переведення кількісних показників у вартісні є звузеним, що не дозволяє повноцінно аналізувати напрями та виявляти дійсні причини змін її методології. Дане твердження знаходить теоретичне підґрунтя в рамках інституційного підходу. Цей підхід дозволяє обґрунтувати, що розвиток методології облікової оцінки залежить від спрямованості розвитку інституційного середовища; вектор змін задає інституційний інтерес домінуючої інституційної групи.

Література

1. Дипица С. (мл.). Будущее корпоративной отчетности. Как вернуть доверие общества / С. Дипица (мл.), Р. Экклз. – М. : Альпина Паблишерз, 2003. – 212 с.
2. Жукова Е.Б. Взаимодействие экономических и институциональных интересов в постиндустриальной экономике: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. эконом. наук: спец. 08.00.01 "Экономическая теория" / Жукова Елена Борисовна; Саратовский государственный социально-экономический университет. – Саратов, 2012. – 24 с.

УДК 657

Притула Галина,
*студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Ефективна господарська діяльність підприємства великою мірою залежить від організації обліку. При цьому важливим аспектом є організація обліку розрахунків з оплати праці.

Під організацію заробітної плати слід розуміти її побудову, тобто приведення її елементів в певну систему, що забезпечує взаємозв'язок кількості й якості праці з розмірами заробітної плати. Організація заробітної плати на підприємстві визначається трьома елементами: тарифною системою, нормуванням праці та формами оплати праці [1, с. 105].

Організаційні основи обліку витрат за розрахунками з персоналом здійснюються згідно з чинними нормативно-правовими актами.

Документом, що визначає економічні, правові й організаційні основи оплати праці працівників, які перебувають у трудових відносинах є Закон України "Про оплату праці" від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР [2].

Основними завданнями організації обліку праці та її оплати у є:

1. Організація контролю за якістю та кількістю затраченої праці, за виконанням завдань щодо зростання продуктивності праці, за використанням фонду заробітної плати та іншими грошовими коштами, які виділяються для оплати праці працівників підприємства.
2. Здійснення у встановлені строки всіх розрахунків з персоналом по заробітній платі та інших виплатах.
3. Своєчасне і правильне віднесення сум нарахованої заробітної плати і відрахувань органам соціального страхування на собівартість продукції, виконаних робіт, послуг, а також на інші витрати.

4. Збір інформації та групування показників з оплати праці, необхідних для поточного і наступного планування, контролю, аналізу та оперативного управління виробництвом, для складання фінансової і статистичної звітності.

Виконання цих завдань забезпечується правильно організованим:

- обліком особового складу підприємства;
- обліком робочого часу;
- обліком виробітку продукції та нарахуванням заробітної плати;
- суворим дотриманням законодавства про працю;
- точністю та своєчасністю розрахунків [3, с. 233].

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку і на виконання Закону "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні" встановлено такі засади організації бухгалтерського обліку:

1. Бухгалтерський облік здійснюється бухгалтерією, яку очолює головний бухгалтер.

2. Кількісний та якісний склад бухгалтерії визначається штатним розписом і затверджується наказом.

3. Права й обов'язки головного бухгалтера та всіх посадових осіб бухгалтерії визначаються Законом про бухгалтерський облік, наказом та затвердженими посадовими інструкціями.

4. Відповідно до Закону про бухгалтерський облік головний бухгалтер підприємства:

4.1. Забезпечує дотримання на підприємстві встановлених єдиних методологічних засад бухгалтерського обліку, складання й подання у встановлені строки звітності.

4.2. Організовує контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій.

4.3. Бере участь в оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства.

4.4. Забезпечує перевірку стану бухгалтерського обліку.

Великий вплив на організацію обліку витрат за розрахунками з персоналом відіграє законодавча база. Створена в Україні законодавча база з питань оплати праці має ринкову спрямованість і покликана забезпечити:

1. Роздержавлення тарифної системи, всього процесу організації та регулювання оплати праці, переведення його від принципів державно-централізованих методів на систему колективних переговорів з одночасним введенням, поряд з економічними механізмами, певної частини адміністративно-державного регулювання оплати праці методами, що притаманні державам з розвинутою економікою.

2. Систему диференціації оплати праці, що включає:

2.1. Міжгалузеву диференціацію мінімальної заробітної плати;

2.2. Кваліфікаційну диференціацію тарифних ставок (окладів) робітників та посадових окладів керівників, фахівців і службовців;

2.3. Міжпрофесійну (міжпосадову) диференціацію оплати праці;

2.4. Диференціацію доплати за умови праці.

3. Становлення такої системи господарювання, коли регулятором розмірів заробітної плати виступає зароблені колективом підприємства кошти на оплату праці. Основним джерелом коштів на оплату праці всіх госпрозрахункових підприємств і організацій повинен бути доход, одержаний в результаті їх господарської діяльності.

4. Зближення економічних умов оплати праці найманих працівників на підприємствах різних видів, форм власності та господарювання [4].

Облік праці та її оплати повинен бути організований таким чином, щоб сприяти підвищенню продуктивності праці, зміцненню трудової дисципліни, підвищенню якості виробництва продукції, виконання робіт і послуг. Правильний облік мобілізує працівників на виконання робіт і пошук резервів підвищення ефективності виробництва.

Література

1. Боброва О.Г. Організація і стимулювання праці: навчально-методичний посібник для самост. вивч. дисц. у 2 ч. / О.Г. Боброва; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ ім. Вадима Гетьмана. – 2-ге вид., без змін. – К. : КНЕУ, 2006. – 145 с.

2. Організація бухгалтерського обліку. Навчальний посібник для студентів вузів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит" / Ф.Ф. Бутинець, О.В. Олійник, М.М. Шигун, С.М. Шулєпова. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 576 с.

3. Закон України "Про оплату праці" від 24.03.95 р. №108/995-ВР, зі змінами та доповненнями (№ 3258-VI (3258-17) від 21.04.2011 р.). [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

4. Гнатенко Є.П. Аспекти обліку та законодавчо-нормативного регулювання оплати праці / Є.П. Гнатенко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/Olya/Downloads/ecnof_2013_10(1)_22.pdf

УДК 504:657

Прокопишин О.С.,

*к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Львівський національний аграрний університет, м. Дубляни*

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ

На сучасному етапі істотним напрямом економічної політики є забезпечення сталого еколого-економічного розвитку аграрного сектора економіки, стратегія якого повинна передбачати використання комплексу ефективних підходів, інструментів, важелів та механізмів, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності галузі, забезпечать її еколого-економічне зростання та раціональне природокористування. Однак досі не розроблено ані показників, ані системи обліку, які б повною мірою відображали взаємодію економіки та навколишнього

природного середовища. Для розв'язання цієї проблеми необхідно на підприємствах АПК налагодити систему бухгалтерського обліку з урахуванням екологічної складової.

Термін «екологічний облік» різними авторами трактується по різному. На національному рівні він тлумачиться як облік щодо фізичних запасів природних ресурсів, вартісної оцінки, деградації навколишнього природного середовища і відповідних витрат на природоохоронні заходи. На рівні підприємств облік природоохоронної діяльності може бути використаний у контексті методик управлінського або фінансового обліку з метою подання зовнішньої звітності, а також аналізу фізичних витрат сировини згідно методу «витрати - випуск» [5, с.72].

Замула І.В. наголошує на тому, що для зменшення негативного впливу людини на навколишнє середовище необхідно, в першу чергу виміряти (відобразити в бухгалтерському обліку) зазначений вплив [3, с. 24]. Вчений пропонує вважати об'єктом бухгалтерського обліку природо-ресурсний потенціал, що включає: земельні, водні, лісові ресурси; атмосферне повітря; надра і території видобуття корисних копалин [3, с. 196].

Варто зазначити, що у зарубіжних країнах, порівняно з Україною, набагато активніше відбуваються процеси екологізації обліку в системі управління підприємством. Суспільство високорозвинутих держав вже давно усвідомило необхідність перегляду традиційно споживацької парадигми господарювання і переходу до «дружньої» форми співіснування з природою в рамках концепції сталого розвитку. В Україні поліпшення стану природного середовища та використання природних ресурсів можливе тільки за умови державної підтримки та регулювання цих процесів, особливо в умовах формування ринкових відносин. Засобом державного регулювання мають стати державні програми охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів.

Основними передумовами ведення бухгалтерського обліку екологічної діяльності є: 1) кредитори та інвестори потребують інформації про екологічну діяльність підприємства для прийняття рішень щодо побудови партнерських відносин; 2) отримання конкурентних переваг за умови виробництва екологічно чистої продукції; 3) бухгалтерський облік екологічної діяльності є засобом досягнення стійкого розвитку економіки.

Враховуючи сукупність негативних впливів на природно ресурсний потенціал, постає питання про можливість розробки та здійснення екологічної політики у сфері використання природних ресурсів, яка б дозволила ухвалювати рішення з урахуванням інтересів майбутніх поколінь. Виконання такого завдання можливе через запровадження концепції стійкого розвитку, одним із засобів забезпечення реалізації якої є бухгалтерський облік як інформаційна система (рис. 1).

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ

Складові	Екологічний	Економічний	Соціальний
Зміст складової	Збереження самовідновлення та динамічної адаптації до змін біологічних і фізичних природних систем	Оптимальне використання обмежених ресурсів і впровадження екологічних технологій	Справедливий розподіл благ в межах одного покоління та між поколіннями
Облікове забезпечення реалізації	Надання інформації щодо кількості та якості природних систем для формування макропоказників	Формування інформації про екологічну діяльність суб'єкта господарювання	Інформаційне забезпечення прийняття рішень щодо справедливого розподілу благ
СПРИЧИНЯЄ			
1) Виділення об'єктів бухгалтерського обліку, пов'язаних з екологічною діяльністю; 2) Необхідність розробки методології бухгалтерського обліку екологічної діяльності; 3) Розвиток інформаційної функції бухгалтерського обліку через розширення аналітичного рівня обліку екологічної діяльності.			

Рис. 1. Облікове забезпечення реалізації положень концептуальних показників стійкого розвитку

Перспективним та надзвичайно важливим з точки зору національної безпеки напрямом розвитку бухгалтерського обліку є його екологізація. Розширення меж традиційного бухгалтерського обліку створить умови для більш повного врахування ступеню впливу діяльності суб'єктів господарювання на навколишнє середовище, що дозволить своєчасно приймати обґрунтовані управлінські рішення стосовно запобігання негативним тенденціям розвитку підприємств та економіки нашої держави.

Література

1. Білоусов, А.І. Особливості обліку витрат і активів в екологічному управлінському обліку / А.І. Білоусов / Управлінський облік. – 2005. – № 2.
2. Жук В.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки: монографія / В.М. Жук. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2009. – 648 с.
3. Замула І.В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки : монографія / І.В. Замула. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 440 с.
4. Панкруская Л.І. Основи екологічного менеджменту : курс лекцій / Л.І. Панкруская. – Київ : КГЕУ, 2006.
5. Пелинь Л.М. Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення в сфері охорони довкілля / Л.М. Пелинь // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.2. – С. 70-75.

СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ ЦЕНТРІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Для сучасної економіки характерними умовами є жорстка конкуренція, а це в свою чергу вимагає підвищення ефективності управління будь-яким суб'єктом господарювання. В свою чергу, діяльність суб'єктів господарювання пов'язана з витратами. Витрати – це зменшення економічних вигод протягом звітного періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (причому таке зменшення не пов'язане з виплатами засновникам) [1].

Розмір витрат впливає на собівартість продукції, на розмір загального доходу підприємства і, відповідно, на суму податку, що підлягає сплаті до бюджету, на рентабельність і самоокупність підприємства та на зміцнення його конкурентоспроможності.

Все перелічене вище вимагає підвищення ефективності роботи підприємств, організацій та тим самим досягнення стійкої конкурентної переваги.

Велике значення в системі управління витратами має організація відповідальності за їх розмір, ефективне використання ресурсів. З цією метою на підприємстві створюються центри відповідальності.

Кожне підприємство має свою, власну структуру, що визначається наявністю і взаємодією його структурних підрозділів. Ці підрозділи виконують різні функції і можуть мати різну назву: цех, відділ, служба, секція, відділення та ін. Кожен підрозділ очолюється керівником, який відповідають за його роботу.

Центр відповідальності – сфера (сегмент) діяльності, в межах якого встановлена персональна відповідальність менеджера за показники діяльності, які він повинен контролювати [4].

Виділяють дві основні класифікаційні ознаки центрів відповідальності:

- за обсягом повноважень і обов'язків менеджерів;
- за функціональною ознакою [2].

Залежно від обсягу повноважень і обов'язків менеджерів (керівників) виділяють такі види центрів відповідальності:

- центри витрат, центри доходів, центри прибутку, центри інвестицій [3].

Центри витрат — це підрозділи всередині підприємства, керівник яких відповідає тільки за виробничі витрати, а система управлінського обліку націлена на вимірювання і фіксацію витрат з метою спостереження, контролю і управління витратами виробничих ресурсів, а також оцінки їх використання.

Отже, центри витрат — це центри відповідальності, керівник яких має найменші (порівняно з іншими видами центрів) управлінські повноваження і відповідальність за одержані результати [4].

Центри доходів — це центр відповідальності, менеджер якого відповідає за отримання доходів, але не несе відповідальності за витрати.

Діяльність керівників подібних центрів у системі управлінського обліку і контролю оцінюється на основі зароблених ними доходів, тому завданням обліку є фіксація результатів діяльності центру відповідальності.

Різновидом центрів доходів є центри продажу, що включають підрозділи маркетингово-збутової діяльності, керівники яких відповідають не тільки за виручку від реалізації продукції, товарів і послуг, але і за витрати, пов'язані з їх збутом.

Центр прибутку — це підрозділ, керівник якого відповідає одночасно за доходи (виручку) і витрати свого підрозділу.

Оскільки метою роботи центру прибутку є отримання максимального прибутку шляхом оптимального поєднання параметрів ресурсів, що вкладаються, об'єму продукції, що випускається, і ціни, на менеджерів (керівників) центрів прибутку покладається обов'язок контролювати виконання затверджених показників.

Центри інвестицій - це сегменти підприємства, менеджери яких контролюють не тільки витрати і доходи своїх підрозділів, але і стежать за ефективністю використання інвестованих у них (ними) засобів [3].

Управління витратами центру інвестицій здійснюється за допомогою операційного бюджету, звіту про його виконання, а також балансу і звіту про грошові потоки [3].

Система обліку за центрами відповідальності забезпечується відповідною системою внутрішньої звітності, яка передбачає звітування кожного центру відповідальності про результати його діяльності за окремі періоди. Система внутрішньої звітності повинна враховувати ієрархічність побудови системи обліку за центрами відповідальності, а саме: чим нижче рівень, тим детальнішими мають бути показники діяльності структурного підрозділу, і навпаки, чим вищий рівень, тим інформація повинна бути більш узагальненою.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: наказ Міністерства Фінансів України за станом на 31.12.1999 № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Бутинець Ф.Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління / Ф.Ф. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 1(22). – С. 11-18.
3. Голов С.Ф. Управлінський облік : підручник / С.Ф. Голов. – К. : Лібра, 2003.
4. Миронова Ю.Ю. Економічна сутність собівартості продукції та шляхи її зниження / Ю.Ю. Миронова // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. – 2009. – № 3. – С. 160-165.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ПРАЦЕОХОРОННІ ВИТРАТИ

В умовах динамічних змін внутрішнього і зовнішнього середовища господарювання ефективність діяльності підприємства неможлива без належного рівня обліково-інформаційного забезпечення. Надійність облікових даних – запорука прийняття виважених і своєчасних рішень на всіх ієрархічних рівнях управління суб'єкта господарювання.

Будь-яка управляюча система повинна мати у своєму розпорядженні необхідну об'єктивну та достовірну інформаційну базу для виконання своїх функцій. Під інформаційною базою розуміємо певну цілеспрямовану сукупність даних, що відображають стан об'єктів та їх взаємовідносини в певній предметній області дослідження [2]. Стан та взаємовідносини між об'єктами в процесі працезахоронної діяльності зумовлюються організаційними та технологічними особливостями виробничого процесу з видобутку вугілля на шахтах. Спрямованість системи обліку витрат з охорони і безпеки на певного користувача (внутрішнього або зовнішнього) вказують на цілеспрямованість такої інформаційної бази. Тому створення такої бази про витрати на виробничі потреби загалом і, витрати на охорону праці та техніку безпеки вугледобувного підприємства можливе тільки на основі систем нормування, планування та обліку, побудованих адекватно до їх організаційних та технологічних особливостей та зосередженої на потребах користувачів.

Зовнішні та внутрішні користувачі інформації вимагають для роботи адекватної їхнім потребам інформації про видобуток вугілля, його собівартість і рентабельність, продуктивність праці, збут та інші показники (на жаль, більшість досліджуваних підприємств галузі збиткові), що пояснюється, крім інших причин природного і технічного характеру, відсутністю інформації в реальному часі про явища і процеси в економіці шахти. Для аналізу справ потрібна щоденна інформація про події в економічному житті стосовно яких проводять аналіз, обробку інформації та подання її, як продукту готового до вжитку різним категоріям користувачів. Однак користувачів цікавить фінансова та майнова стійкість, спроможність розрахуватись з боргами, маркетингові позиції підприємства та ефективність управління. Інформацію для таких користувачів, наводять у фінансовій звітності підприємства, яка складається з метою відобразити результати діяльності за минулий період, що дає можливість сформулювати уяву про становище підприємства та тенденції його розвитку на майбутнє.

Інші - зосереджують увагу на показниках працезахоронної діяльності, прийнятті ефективних тактичних та оперативних рішень стосовно доведення ресурсного потенціалу шахти у відповідність з вимогами нормативно правових актів з охорони праці, невиконання яких веде не тільки до значних штрафів, втрат й унеможливленню досягнення стратегічних цілей поставлених вищим керівництвом. Інформація, що подається внутрішнім користувачам, в принципі є детальнішою та більш зацентрованою на пошук оптимальних рішень, які дозволяють ефективно використовувати ресурси на охорону праці, максимізації видобутку вугілля та грошових надходжень, розвитку підприємства, зміцнення позицій безпечного виробничого процесу вугледобування.

Тому не можна сказати, що інформація, релевантна для одних користувачів, буде такою ж для інших. Інформація про витрати на підготовчі, очистні, вентиляційні, дегазаційні, осушувальні та інші працезахоронні роботи повинна повністю відтворювати в економічних показниках робочий процес вугледобування з аналізом причин відхилень від плану при здійсненні технологічного процесу видобутку вугілля.

Таким чином, облікова система є основним джерелом постачання економічної інформації. Для підготовки неупередженої, об'єктивної та релевантної інформації про обсяг вугледобування і пов'язаних з ним витрат на охорону праці, для чого підприємство повинно мати адекватну методику обліку витрат.

Дослідження організації обліку витрат на охорону праці підприємства з огляду на вимоги щодо інформаційних ресурсів для аналізу і контролю є важливим завданням. Належно організована система їх обліку передбачає знання потреб управління, і зокрема розробки методики аналізу різноманітної релевантної, достовірної, доречної і своєчасної інформації [1]. Тому, перед кожним підприємством вугільної галузі економіки постає проблема формування оптимальної системи організації обліку витрат, адекватної умовам їх господарювання, організаційно-виробничій структурі, використовуваним технологіям, а також особливостям вугільної галузі.

Галузеві особливості вугільних шахт, вимоги до підготовки їх кадрів, наявність обчислювальної техніки й комп'ютерних програм, економічні зв'язки між структурними підрозділами впливають на організацію обліку витрат.

Щодо вугільних шахт то виділяють централізовану і децентралізовану форми організації обліку. Проте, як свідчать результати наших досліджень, говорити про абсолютну централізацію обліку можна тільки тоді, коли підприємство не має структурних підрозділів.

Кожна із систем організації обліку має переваги та недоліки, але у випадку шахт централізацію витрат на охорону праці здійснити не можливо. ДП «Львіввугілля» та його віддалені підрозділи, обмежуються тільки загальними звітними показниками.

Доцільним вважаємо використання комбінованої форми організації з високим ступенем децентралізації обліку витрат на охорону праці, що посилює загальний процес контролю за коштами на охорону праці.

Як бачимо з табл. 1, для організації обліку витрат на охорону праці запропоновано здійснення таких заходів:

- визначення відповідальності чи окремих осіб, відповідальних за організацію обліку витрат на охорону праці в цілому по підприємству;

- установа підрозділів, відповідальних за надання оперативної інформації, періодичності надання, звітів а також користувачів інформації;

- розробка методів збору, обробки, аналізу і оптимізації кошторису витрат на охорону праці;

- розробка макетів внутрішньої документації та звітів, які фіксують витрати на охорону праці, виходячи з особливостей діяльності шахти;

- включення питань якості та оцінки витрат на охорону праці як складової схем управління, навчання та інструктаж працівників шахти, коли кожен працівник повинен зрозуміти важливість та економічне значення

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

охорони праці, усвідомити, що досягнення високого рівня охорони праці важливе не лише для успіху і фінансового зростання підприємства, а й для кожного працівника, зокрема у попередженні летальних чи нещасних випадків на виробництві.

Таблиця 1

Переваги та недоліки форм організації обліку витрат на охорону праці на підприємствах вугільної промисловості

Форма організації обліку	Переваги	Недоліки
Централізована	<ul style="list-style-type: none">- контроль за правильним і своєчасним складанням документів: нормативних, розпорядчих, звітних і облікових з питань охорони праці;- забезпечення інформаційних потреб працеохоронного менеджменту і управлінського персоналу;- забезпечення зведених даних обліку для потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів структурованих за видами витрат: відшкодування потерпілим; пільги та компенсації; витрати на профілактику; витрати на ліквідацію наслідків; штрафи та інші санкції	<ul style="list-style-type: none">- відірваність контролю за витратами на охорону праці та техніку безпеки від місць їх виникнення»- недостатнє інформаційне забезпечення керівників структурних підрозділів для прийняття управлінських рішень;- зниження оперативності впливу на факти і процеси охорони праці, що пов'язано з певним терміном очікування вказівок від вищих ланок управління
Комбінована (із високим ступенем децентралізації)	<ul style="list-style-type: none">- забезпечення інформаційних потреб операційного менеджменту;- наближення облікового апарату до місць виникнення витрат на охорону праці, що зумовлює підвищення ефективності їх обліку і аналізу, можливості швидкого реагування на негативні явища, процеси і умови праці завдяки наявності оперативної обліково-аналітичної інформації.	<ul style="list-style-type: none">- збільшення витрат на утримання обліковців структурних підрозділів (витрати на укомплектування робочих місць технікою, зв'язком, програмним забезпеченням);- послаблення контролю за витратами зі сторони головного бухгалтера;- унеможливлення забезпечити оперативність даних поза умовами комп'ютерної обробки облікової інформації.

Для дотримання безпечних умов трудової діяльності потрібно систематично проводити інформування членів трудових колективів про можливість нещасних випадків на виробництві та їх недопущення не лише в усній формі, а й на основі візуальних методів (схеми, таблиці, діаграми та ін.).

Реалізація заходів щодо значних зусиль та часу і надалі може бути використана для удосконалення системи облікової та аналітичної діяльності на підприємствах вугільної промисловості.

Література

1. Вовчак І.С. Інформаційні системи та комп'ютерні технології в менеджменті : навч. посіб. / І.С. Вовчак. – Тернопіль: Карт-бланш, 2001. – 354 с.
2. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навч. посіб. / С.В. Івахненко. – 3-тє вид., випр. і доп. – К. : Знання, 2006. – 350 с.

Савченко В.М.,
к.е.н., професор,
Кононенко Л.В.,
к.е.н., доцент,

кафедра «Бухгалтерського обліку»,
Кіровоградський національний технічний університет

РОЗВИТОК ОЦІНКИ В ОБЛІКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На практиці використовують різні види грошових оцінок, таких як економічні, юридичні, експертні, статистичні, страхові. Оцінка є елементом методу бухгалтерського обліку, оскільки вона бере участь у формуванні інформації, так саме, як і подвійний запис, рахунки і баланс. При цьому вона передує названим елементам і готує для них дані. За допомогою оцінки надається якісна характеристика господарських явищ, що відбуваються на підприємстві.

У бухгалтерському обліку оцінка специфічна, вона підпорядкована вимогам і принципам обліку, використовує своєрідні методи розрахунків, характерні тільки для бухгалтерії. Оцінка, з моменту створення

підприємства, впродовж всієї його діяльності і до ліквідації, постійно присутня в системі бухгалтерського обліку. За її допомогою визначають величину вкладеного капіталу, ефективність його використання, суму зобов'язань і т. і.

Спостерігається у фаховій літературі наявність суперечливих підходів трактування стосовно оцінки як складової методу бухгалтерського обліку, а також в обліковій практиці відсутність мотивації господарюючих суб'єктів та невідповідність рівня кваліфікації виконавців стосовно дотримання норм ведення бухгалтерського обліку та формування фінансової звітності стосовно оцінки. Також існують суттєві особливості сільськогосподарського виробництва як виду економічної діяльності, що обумовлюють необхідність їх врахування при дослідженні методології обліку, зокрема оцінки.

Прикладні проблеми оцінки в обліку сільськогосподарської діяльності в Україні суттєво посилились у зв'язку з впровадженням з 2007 року П(С)БО 30 «Біологічні активи». Незважаючи на тривалий час застосування норм викладених у цьому стандарті дискусія все ще триває.

Сутність та функціональне значення оцінки в бухгалтерському обліку постійно змінюється. Перш за все, це пов'язано з його історичним розвитком, розширенням сфери застосування інформації, що формується в системі обліку, з постійним збільшенням аналітичних можливостей самого обліку.

У сучасних умовах оцінка з «технічного елементу» трансформувалась у функціональне завдання обліку, і саме в системі бухгалтерського обліку має знайти відображення. Відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності характерним є трактування оцінки як процесу визначення грошових сум за якими елементи фінансової звітності мають бути визнані та внесені до балансу та звіту про прибутки та збитки.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку передбачають можливість застосування декількох різних основ оцінки. Суттєві особливості сільськогосподарської діяльності безпосередньо впливають на оцінку активів та результатів сільськогосподарської діяльності.

Проблеми оцінки активів та результатів у сільському господарстві досліджували такі науковці як Чаянов О.В. та його послідовник Кратинів В.Р.. Одна з праць Чаянова О.В. безпосередньо присвячена сільськогосподарській таксації. Предмет сільськогосподарської таксації Чаянов О.В. визначає як науку про методи та способи, що дозволяють на підставі існуючого на кожен момент або очікуваного стану ринкової кон'юнктури визначити у грошових одиницях цінність або вартість сільськогосподарських продуктів або предметів виробничого призначення. Чаянов О.В. відносно предметів сільськогосподарського обороту визначає необхідність визначення таких оцінок:

- у яку вартість обходиться нам той чи інший предмет (за сучасною термінологією - собівартість);
- яку ціну є можливим отримати за той чи інший предмет у разі його продажу;
- як є можливим оцінити сільськогосподарські предмети, що знаходяться у виробничому обороті та не можуть на даний момент бути реалізованими;
- як буде змінюватись оцінка сільськогосподарських предметів у часі.

Чаянов О.В. у визначенні вартості предметів виокремлював з одного боку оцінку за ціною реалізації на момент здійснення оцінки, а з іншого боку – оцінку за очікуваною вартістю майбутнього продажу. Доцільність застосування останнього підходу визначається різким сезонним коливанням ринкових цін. Також він виокремлював оцінку за собівартістю з врахуванням особливостей сільськогосподарської діяльності, зокрема визначення вартості деяких засобів виробництва за ціною аналогу та визначення вартості за виробничим ефектом.

Наведені методичні підходи відповідають сучасним, що викладені в П(С)БО 30 «Біологічні активи».

Відповідно до Міжнародних Стандартів фінансової звітності характерним є трактування оцінки, як процесу визначення грошових сум за якими елементи фінансової звітності мають бути визнані і внесені до балансу та звіту про прибутки та збитки. Суттєві особливості сільськогосподарської діяльності, зокрема стосовно оцінки біологічних активів знайшли відображення в Міжнародних стандартах і відповідно в Українському ПСБО 30 «Біологічні активи».

Стандарти обліку і фінансової звітності враховують потреби інформаційного забезпечення суб'єктів ринкових відносин в умовах активних товарних ринків, ринків інвестицій і кредитних ресурсів. Дослідження умов діяльності суб'єктів підприємництва агробізнесу Кіровоградської області свідчить про відсутність таких ринків. Відповідно спостерігається негативна тенденція спрощення методології ведення бухгалтерського обліку та спрямування обліку на задоволення лише фіскальних запитів, що зумовлено як об'єктивно (низька мотивація господарюючих суб'єктів на забезпечення відповідності фінансового обліку та звітності вимогам національних облікових стандартів), так і суб'єктивно (низький рівень та неефективність контролю за веденням обліку та формуванням фінансової звітності у відповідності з вимогами національних стандартів). Щодо застосування в цих умовах підходів до оцінки згідно з ПСБО 30 «Біологічні активи» спостерігаються суттєві порушення на що впливає невідпрацьованість інформаційного забезпечення представників облікових служб щодо справедливої вартості, проблематичність застосування для оцінки біологічних активів методики за теперішньою вартістю майбутніх чистих грошових надходжень. Також, для господарств, що обрали загальну систему оподаткування, застосування підходів за П(С)БО 30 «Біологічні активи» до оцінки готової продукції одночасно з формуванням фінансових результатів є проблематичним. Проблема посилюється відповідно до змін до Податкового кодексу з 01.01.2015 року (собівартість як база оподаткування ПДВ тощо).

У фаховій пресі зазначається проблема необхідності забезпечення відповідності вимог ПСБО 30 «Біологічні активи» і потреб складання форми № 50 ст, на якій акцентується увага багатьма науковцями. Це є неабияким, саме тому що фінансова звітність та інформація щодо собівартості окремих видів продукції неспівставні за своєю економічною сутністю. Запровадження фінансової звітності на засадах МСФЗ передбачає та має реалізувати інші цілі ніж інформаційне забезпечення галузевого управління.

Запровадження ринкових механізмів оцінки в бухгалтерському обліку потребує від бухгалтерів наявності специфічних навичок та достовірної інформації про активний ринок того чи іншого видів активів на кожен звітну дату, документальне оформлення процедури визначення ринкової ціни, забезпечення співставності за наявності різних баз оцінки об'єктів обліку.

Література

1. Чайнов А.В. Избранные работы А.В. Чайнова. Оригинальное название: Oeuvres Choiesies de A.V. Cajanov. Vol 6 Издательство: S. R. Publishers Limited Johnson Reprint Corporation Mouton & Co Год издания: 1967. – 300 с.
2. Чайнов А.В. Методы таксационных исчислений в сельском хозяйстве / Чайнов А.В., Крагинов В.Р. –Изд-во Тимеязевская сельськхозяйственная академия, 1924.

УДК 657

Сас Л.С.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,

Галів О.М.,

студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “магістр”

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника”

м. Івано-Франківськ

**ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВА :
ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ**

Операційні витрати є основною складовою витрат підприємства. Питання обліку операційних витрат у своїх працях висвітлюють Ф. Ф. Бутинець, Н. І. Верхоглядова, І. А. Гончаренко, М. Б. Кулинич, В. Ф. Максимова, Ю. О. Ночовна, В. М. Олійничук, В. К. Орлова, Т. М. Остапенко, О. В. Романенко, Г. М. Рябенко, І. Б. Садовська та ін.

Облік витрат регламентується НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” та П(С)БО 16 “Витрати”. НП(С)БО 1 дає таке визначення понять “витрати” та “операційна діяльність”:

– витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками);

– операційна діяльність – основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю [1].

Об'єднуючи наведені вище тлумачення, пропонують визначення операційних витрат інші автори. Так, О. В. Романенко розглядає витрати операційної діяльності, як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань від здійснення операцій з виробництва і реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) та інших операцій (крім фінансових та інвестиційних), що призводить до зменшення власного капіталу [2]. В. М. Олійничук, Д. І. Шеленко та В. М. Якубів вважають, що операційні витрати – це витрати, що пов'язані з основною діяльністю підприємства та іншими видами діяльності, які не є витратами інвестиційної чи фінансової діяльності [3, с. 178]. На думку Т. М. Остапенко, операційні витрати є суттєвими витратами, тобто такими, що в співставленні з доходами, як правило, формують найбільшу частку прибутку підприємства [4].

Облік операційних витрат передбачає їх реєстрацію на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності з метою подальшого аналізу й прийняття управлінських рішень. Основною метою обліку операційних витрат є повне і своєчасне відображення їх складу та контроль фактичного розміру.

Необхідно зазначити, що ефективний бухгалтерський облік операційних витрат на підприємстві потребує належного нормативно-правового забезпечення.

Нормативно-правове забезпечення обліку операційних витрат – це сукупність нормативно-правових актів найвищих гілок влади у державі, Міністерства фінансів України, інших міністерств та відомств та кожного підприємства зокрема, які забезпечують повноцінне функціонування та динамічний розвиток обліку операційних витрат на підприємстві [5].

Нормативно-правові акти класифікують за різними ознаками. Думки вчених різняться щодо цього питання.

М. С. Пушкар та М. Т. Цирба нормативно-правове регулювання фінансового обліку в Україні відповідно до МСФЗ розглядають на чотирьох рівнях: законодавчому, нормативному, методичному й організаційно-розпорядчому [6, с. 41].

На наш погляд, варто уваги є класифікація нормативно-правового забезпечення операційних витрат, запропонована В. А. Дерієм, в основу якої покладено п'ять основних ознак, зокрема: види; рівні; місце і роль у регулюванні бухгалтерського обліку, аудиту та аналізу; обов'язковість виконання; групи [5].

Таким чином, операційні витрати є важливим об'єктом обліку на підприємстві. Належний облік операційних витрат вимагає детального вивчення їх складу, здійснення оцінки та визнання, а також постійного моніторингу нормативно-правового забезпечення.

Література

1. НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/npsbu1/>.
2. Романенко О. В. Доходи і витрати операційної діяльності: економічна сутність, склад та інструментарій обліку / О. В. Романенко // Формування ринкової економіки. – 2011. – № 25. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/.../Romanenko...>
3. Олійничук В. П. Фінансовий облік: [навчально-методичний посібник] / В. М. Олійничук, Д. І. Шеленко, В. М. Якубів // – Івано-Франківськ : “Тіповіт”, 2011. – 441 с.
4. Остапенко Т. М. Класифікація витрат підприємства / Т. М. Остапенко // Соціально-економічні проблеми і держава. – 2013. – Вип. 1 (8). – С. 238-246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2013/13otmkrp.pdf>.
5. Дерій В. А. Нормативно-правове забезпечення обліку і контролю витрат та доходів підприємств / В. А. Дерій

// Міжнародний збірник наукових праць. – Випуск 2(17). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eztuir.ztu.edu.ua/1248/1/2012.pdf>.

6. Пушкар М. С. Теорія і практика формування облікової політики: моногр. / М.С. Пушкар, М.Т. Щирба // – Тернопіль: Карт-бланш, 2009. – 260 с.

УДК 657.075.8

Сас Л.С.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Надачковська Х.Р.,
студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “спеціаліст”,
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка”,
м. Івано-Франківськ

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ

Готова продукція становить основну частину продукції підприємства та є кінцевим продуктом виробничого процесу. Це зумовлює важливість визначення економічного змісту готової продукції та забезпечення належної організації її обліку. Питання обліку реалізації готової продукції висвітлюють у своїх працях Ф. Ф. Бутинець, А. М. Герасимович, С. Ф. Голов, В. І. Єфименко, І. В. Жиглей, О. В. Лишиленко, В. М. Мурашка, М. С. Пушкар, В. В. Сопко та ін.

Відповідно до П(С)БО 9 “Запаси”, готовою продукцією вважається продукція, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом [1]. В економічній літературі також знаходимо трактування суті цього поняття. Так, О. В. Лишиленко наголошує, що до готової продукції належить продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам [3, с. 504].

М. С. Пушкар вважає, що готовою називають продукцію, яка виготовлена на підприємстві, призначена для продажу, повністю закінчена обробкою, пройшла випробування, приймання, укомплектування і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договорами або іншими нормативно-правовими актами (умовами, стандартами) [4, с. 375].

Отже, готова продукція – це виготовлений підприємством готовий виріб, який пройшов всі стадії виробництва і призначений для продажу.

До основних завдань організації бухгалтерського обліку готової продукції та її реалізації належить забезпечення:

- своєчасного та відповідного документального оформлення випуску з виробництва;
- належного зберігання на складах;
- вчасного відображення в обліку інформації про готову продукцію на складах, операцій з її руху та розрахунків з покупцями;
- достовірного визначення фінансових результатів від реалізації продукції;
- аналізу повноти і своєчасності виконання плану з випуску і реалізації продукції та ін.

Важливим моментом при організації обліку готової продукції є визначення ознак її класифікації (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація готової продукції з метою належної організації її обліку

Ознаки класифікації	Види готової продукції
1. За формою	- готова продукція, що має уречевлену форму; - готова продукція, що має форму результату роботи або послуги.
2. За ступенем готовності	- готова продукція; - напівфабрикати; - незавершене виробництво.
3. За технологічною складністю	- проста; - складна (основна, побічна, супутня).

Джерело: сформовано авторами на основі [2, с. 3].

Таким чином, організація обліку готової продукції та її реалізації є важливим аспектом облікового процесу, зважаючи на її роль у забезпеченні формування прибутку підприємства.

Література

1. П(С)БО № 9 “Запаси” / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
2. Беренда Н.І. Особливості обліку та реалізації готової продукції на ДП ПАТ “Київ Хліб” “Хлібокомбінат № 12” [Електронний ресурс] / Н.І. Беренда, Т.Ф. Галкіна. – 2013. – Режим доступу: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8358/1/1.pdf>.
3. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік : підручник / О. В. Лишеленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2009. – 659 с.
4. Пушкар М.С. Фінансовий облік : підручник / М.С. Пушкар. – Тернопіль : Карт – Бланш, 2010р – 628 с.

СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗНИЖЕННЯ

Собівартість продукції є одним з головних показників, що визначають роботу підприємств. Собівартість продукції відображає всі сторони господарської діяльності підприємств, їх досягнення і недоліки. Систематичне зниження собівартості промислової продукції – одна з основних умов підвищення ефективності промислового виробництва. Вона робить безпосередній вплив на величину прибутку, рівень рентабельності, а також на бюджет.

Собівартість продукції – це грошовий вираз затрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції [1]. Собівартість продукції характеризує ефективність всього процесу виробництва на підприємстві, оскільки у ній відображаються: рівень організації виробничого процесу; технологічність підприємства; продуктивність праці та інше [2, с. 362].

Для визначення соціальних і економічних показників значення зниження собівартості для підприємства виступає в наступному [2, с. 365]:

- у коштах що залишається у розпорядженні підприємства після отримання прибутку, а отже, у появи можливості не тільки в простому, але й розширеному відтворенні;
- у створенні більших можливостей для матеріального стимулювання працівників і вирішення багатьох різних соціальних проблем колективу підприємства;
- у покращенні фінансового стану підприємства і зниженні ступеню ризику банкрутства;
- у можливості зниження ціни реалізації на свою продукцію, що дозволяє значною мірою підвищити конкурентоздатність продукції і збільшити реалізацію продукції.

При зниженні собівартості продукції на підприємстві зростає продуктивності праці. Це обумовлюється тим, що за рахунок зростання продуктивності праці досягається економія заробітної плати, так як зростання продуктивності праці призводить до скорочення витрат на виробництво продукції. А також завдяки зростанню продуктивності збільшується випуск продукції, за рахунок чого досягається зниження собівартості продукції шляхом економії непропорційних витрат [3, с. 215].

Для зниження собівартості також є важливим застосування альтернативних видів сировини. Застосовуючи їх буде підвищено якість і конкурентоспроможність продукції і за рахунок цього, звичайно, буде знижено витрати на матеріали.

До чинників, що сприятиме скороченню витрат також належить дотримання всіх головних принципів ефективного розміщення продуктивних сил: це скорочення шляхів між виробником та покупцем, між виробництвом і сировинною базою [3, с. 218].

Зниження собівартості продукції приводить до збільшення прибутку підприємства. Пошук шляхів зниження собівартості є одним із пріоритетних напрямків діяльності працівників економічних служб підприємства.

Зниження собівартості продукції вигідне як для кожного підприємства, окремого його підрозділу, так і для суспільства. Низька собівартість забезпечує підприємству привласнення додаткового продукту, розміри якого залежать від обсягів зниження індивідуальної собівартості порівняно з суспільною.

Зниження собівартості продукції виробництва передбачає скорочення витрат на кожен елемент її структури.

Основними шляхами скорочення таких витрат є:

- заміна традиційних сировинних матеріалів раціональнішими і сучаснішими в тому числі із заздалегідь заданими властивостями: композитних матеріалів, сплавів різних матеріалів, полімерів. Так, в Україні сумарна частина крекінгу в загальному обсязі переробки нафти становить 36 %, що майже у 8 разів нижче, ніж у Німеччині, і в 15 разів – ніж у США; з родовищ добувається лише 40–45 % нафти, загалом в Україні витрачається приблизно 11/4 загальної кількості вугілля і супутнього газу;
- зниження норм витрат матеріальних ресурсів на одиницю продукції (на виплавляння 1 т сталі конверторним способом витрачають до 800 кг умовного палива, а в електropечках – до 400 кг; проте в Україні на частку і виплавленої в електropечках сталі припадає 5-7 %, тоді як у США, Японії і Франції перевищує 30 %);
- комплексне використання ресурсів, у тому числі відходів вторинних ресурсів,
- поліпшення якості матеріальних ресурсів та ін.

Витрати, пов'язані з використанням предметів праці (сировини, матеріалів, палива, електроенергії). Скорочення витрат за рахунок даної групи елементів вимагає, зниження їхньої вартості та зменшення витрат на одиницю виготовленої продукції, у тому числі через зменшення залишків основного виробництва, їхнього продуктивного використання. Заміна традиційних сировинних матеріалів штучними з наперед запрограмованими властивостями, розмірами, конфігурацією теж сприяють зниженню собівартості.

Витрати, пов'язані з використання предметів праці (основних фондів). Витрати предметів праці входять у собівартість у вигляді амортизаційних відрахувань. Постійне збільшення технічної оснащеності й цін на засоби виробництва обумовлюють зростання абсолютних розмірів амортизації і її питомої ваги в структурі собівартості. Але це зовсім не означає, що розраховуючи на одиницю продукції такі витрати повинні збільшуватися. Якщо виробництво продукції буде зростати швидше, те на одиницю товару буде доводиться менша частка амортизації. Отже, при незмінних інших умовах собівартість одиниці продукції буде зменшуватися.

Отже, собівартість продукції на підприємстві залежить від багатьох чинників. Щоб витримати гостру конкуренцію і завоювати довіру покупців підприємство повинне вигідно виділятися на фоні підприємств того ж типу. Покупця цікавить якість продукції і її ціна. Чим вищий перший показник і нижче другий, тим краще і вигідніше для покупця і підприємства. Резерви поліпшення цих показників закладено в собівартості продукції.

Література

1. Наказ № 318 від 31.12.99 Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 "Витрати". [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
2. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік / Н. М. Ткаченко. – К. : Алерта, 2008. – 560 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський управлінський облік. Навч. посібник для студентів / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ЖІТІ, 2008. – 348 с.

Смірнова І.В.,
канд. екон. наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку
Смірнова Н.В.,
к.е.н., доц. кафедри бухгалтерського обліку,
Кіровоградський національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВІДОБРАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Суб'єкти господарювання можуть здійснювати зовнішньоекономічну діяльність через операції в іноземній валюті або маючи закордонні господарські одиниці (дочірнє, асоційоване, спільне підприємство, філія). В обох випадках виникає потреба відображення операцій в іноземній валюті в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Таке відображення відбувається за рахунок використання валютних курсів, оскільки фінансова звітність складається лише в національній валюті. Валютні курси регулярно змінюються, тому в обліку постає завдання відображення їх зміни.

За своєю економічною суттю валютні операції є досить складними, з високим ступенем ризику та різноманітністю форм здійснення. Операція в іноземній валюті - це операція, сума якої позначена в іноземній валюті або яка потребує розрахунків в іноземній валюті. Зокрема, операції в іноземних валютах виникають, коли підприємство:

- купує або реалізує товари (продукцію, роботи, послуги), ціна на які позначена в іноземній валюті;
- надає або отримує позику, за якою сума, що підлягає відповідно отриманню або сплаті, позначена в іноземній валюті;

- стає стороною невиконаного валютного контракту;

- іншим чином купує або реалізує активи чи приймає або погашає зобов'язання, позначені іноземній валюті [4].

Облік операцій в іноземній валюті містить чотири основні аспекти:

- первісне відображення операції (виникнення заборгованості);

- відображення статей в іноземній валюті в балансі на звітну дату;

- визнання курсових різниць;

- відображення розрахунків в іноземній валюті на дату погашення заборгованості, що виникла.

У міжнародній бухгалтерській практиці процес, за якого фінансові дані, що виражені в одній валюті, перераховуються в іншу валюту, називають валютним перерахунком (трансляцією). Необхідність у валютній трансляції зумовлена різними причинами, зокрема:

- потребою реєстрації валютних операцій на рахунок бухгалтерського обліку та відображення їх у фінансовій звітності суб'єкта господарювання;

- необхідністю складання консолідованих фінансових звітів компанією, до складу якої входять закордонні господарські одиниці, які ведуть бухгалтерський облік і складають звіти у валютах, що відрізняються від звітної валюти материнської компанії;

- поданням фінансової звітності у валюті, яка відрізняється від валюти звітності, для більшої зручності закордонних користувачів інформації.

Необхідно відмітити, що хоча перелічені причини притаманні й для вітчизняної практики, але термін «трансляція» не використовується.

Процес трансляції операцій у іноземній валюті за міжнародною практикою перетворюється у:

- трансляцію валютних операцій – переведення операцій, що виражені в іноземній валюті у функціональну валюту суб'єкта господарювання;

- трансляцію валютної звітності – переведення у функціональну валюту або у валюту подання статей фінансової звітності на дату балансу [3].

Інструментом, який використовується для перерахунку фінансових даних з однієї валюти в іншу, є валютний курс, який в міжнародній практиці розглядається просто як коефіцієнт обміну двох валют. Якби валютний курс не змінювався, то процес трансляції зводився б до простої математичної дії без супутніх процедур. Проте, курс валют постійно коливається, а це зумовлює проблеми в обліку, пов'язані з особливостями застосування того чи іншого курсу (ринкового чи офіційно встановленого; курсу-спот, «закриття» чи середнього тощо) для оцінки операції та проблеми з відображенням на рахунках та у звітності результатів коливань цього курсу (курсів різниць) [5, С. 43]. Крім того, процес валютної трансляції супроводжується виникненням питання, як відобразити у фінансовій звітності прибуток і збитки від валютного перерахунку (курсів різниць).

Курсові різниці, пов'язані з монетарними статтями, відображаються в обліку як доходи або витрати того періоду, в якому вони виникають. Інтерпретація курсової різниці залежить від тенденції зміни валютного курсу і характеру монетарної статті.

На практиці існує два підходи до відображення курсових різниць в звіті про прибутки і збитки.

Перший підхід полягає в тому, що курсові різниці відображаються залежно від джерел їх виникнення, зокрема:

- курсові різниці, пов'язані з операційною діяльністю, включаються у фінансові результати операційної діяльності;

- курсові різниці, пов'язані з позиками, відбиваються у складі фінансових витрат;
- курсові різниці пов'язані з податком на прибуток, розглядаються як складова податку на прибуток.

Другий підхід передбачає включення всіх курсових різниць однією статтею до складу операційної діяльності або чистих фінансових витрат.

У вітчизняній практиці обліку зміни валютних курсів згідно з П(С)БО 21 [2] використовується лише перший підхід.

У процесі валютного перерахунку можуть застосовуватися три види валютних курсів: історичний курс, курс «закриття» або поточний курс та середній курс.

Використання різних валютних курсів та їх комбінацій при перерахунку показників фінансової звітності зумовило застосування у міжнародній практиці різних методів валютної трансляції, які можна класифікувати на два типи [1, с. 43-44].

До першого типу належить метод єдиного курсу, або курсу «закриття». Його сутність полягає в тому, що всі активи та зобов'язання закордонного підприємства переводяться у валюту звітності за курсом «закриття». Доходи і витрати перераховуються за курсом «закриття» або середнім курсом за відповідний період.

Другий тип охоплює методи кількох курсів, відповідно до яких при валютному перерахунку використовуються різні комбінації історичного курсу та курсу «закриття». Цей тип об'єднує три методи: поточно-непоточний, монетарно-немонетарний та тимчасовий.

Поточно-непоточний метод ґрунтується на розподілі об'єктів обліку на поточні та непоточні. Поточні активи і зобов'язання перераховуються за курсом «закриття», а непоточні – за історичним курсом. Елементи звіту про прибутки та збитки перераховуються за середньозваженими курсами за відповідний місяць або за весь звітний період.

Монетарно-немонетарний метод також ґрунтується на класифікації елементів балансового звіту, однак за іншою ознакою. Згідно з цим методом активи і зобов'язання поділяються на монетарні і немонетарні. Процедура перерахунку доходів і витрат аналогічна поточно-непоточному методу.

Тимчасовий метод ґрунтується на принципі тимчасового значення. Відповідно до цього принципу валютна трансляція розглядається як процес перерахунку вартості активів і зобов'язань, виражених в іноземних валютах. При перерахунку використовуються валютні курси, які відповідають датам проведення оцінки активів і зобов'язань. Це означає, що активи та зобов'язання, відображені в балансі за первісною (історичною) вартістю, оцінюються за історичним курсом; активи і зобов'язання, відображені за поточною вартістю, а також дебіторська і кредиторська заборгованість – за курсом «закриття» [6].

П(С)БО 21 передбачає використання лише другого типу валютних трансляцій за монетарно-немонетарним методом. Крім того, для валютного перерахунку фінансової звітності закордонних господарських одиниць передбачено використання методу курсу «закриття» та часового методу, а Інструкцією про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України – лише методу курсу «закриття». Основним недоліком цього методу є те, що використання валютного курсу на дату складання фінансової звітності при трансляції активів закордонного підрозділу, оцінених за історичною вартістю, призводить до одержання беззмістовних значень, які не відображують ні історичної, ні поточної вартості цих активів. Водночас перевагами зазначеного методу є його простота, а також те, що при його застосуванні не порушуються первинні фінансові результати та взаємозв'язки між показниками, які зафіксовані у звітності закордонної господарської одиниці.

Література

1. Голов С.Ф. Отражение влияния изменений валютных курсов согласно МСБУ / С.Ф. Голов // Бухгалтерский учет и аудит. – 2000. – № 9. – С. 35-46.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив зміни валютних курсів» [Текст]: наказ МФУ від 10.08.2000 р. № 193 з наступними змінами і доповненнями // Бухгалтер. – 2005 - № 5 - С. 32.
3. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=394683&cat_id=3935
4. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. Практичний посібник / С.Ф. Голов, В.М. Костюченко. – К.: Лібра, 2001. – 640 с. – С. 733-738.
5. Чалый И. Их валюта - наш стандарт [Текст] / И. Чалый // Вестник бухгалтера и аудитора Украины. – № 9. – 2001. – С. 10-11.
6. Кухарський Н.А. Міжнародна економічна діяльність [Текст] / Н.А. Кухарський, С.К. Харчіков. - Одеса. – 2009. – 456 с.

УДК 657

Смолева Т.М.,
аспірант кафедри бухгалтерського обліку,
Кононенко Л. В.,
к.е.н., доцент,
Кіровоградського національного технічного університету

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИК ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Проблемою прогнозування криз та ймовірності настання банкрутства вперше зацікавилися після закінчення другої світової війни, що було обумовлено суттєвим зростанням кількості збанкрутілих підприємств у США. Перші ж позитивні результати були отримані у 60 – х роках ХХ століття, коли для вирішення цієї проблеми почали застосовувати методи математичного аналізу [1].

Першим багатокритеріальний дискримінантний аналіз для досягнення високого ступеню визначення ймовірності банкрутства використав професор Нью – Йорського університету Едвард Альтман у 1968 році. Але його двофакторна модель мала низький ступінь об'єктивності, тому у 1977 році групою вчених, а саме Альтманом, Хольдерманом і Нарайаном було впроваджено «Z – аналіз», який отримав назву «модель Альтмана на базі рівняння». Ця модель дає точність прогнозу банкрутства на період в один рік біля 95 %, а в два роки – до 83 %.

В 1983 році Альтман розробив модифікований варіант своєї формули для компаній, акції яких не котувалися на біржі. Цю модель було доцільно використовувати як додатковий інструмент для оцінки: ділових кредитів, управління очікуваними надходженнями, процедур внутрішнього контролю тощо. Крім того, Е. Альтман запропонував використовувати цю «кількісну модель» як доповнення до «якісного та інтуїтивного» підходів. Оцінки, які були отримані при використанні цієї моделі дозволяли визначати загальну кредитоспроможність клієнтів та слугували сигналом раннього попередження що до можливості банкрутства [2].

Альтернативні моделі західних дослідників базувалися на методі множинного дискримінантного аналізу. Так, модель Д. Чессера (1974 рік) дозволяла спрогнозувати можливу фінансову неспроможність потенційного позичальника. При цьому модель прогнозувала не тільки ризики неповернення кредиту, але й інші відхилення, що дозволяло використовувати оцінку як показник ймовірності невиконання умов кредитного договору (точність від 75 % (рік) до 57 % (два роки)) [3, 4].

У 1972 році Ф. Ліс розробив формулу для оцінки кредитоспроможності позичальника яка була вперше була використана у Великобританії.

Поряд із множинним дискримінантним аналізом для прогнозування ймовірності банкрутства використовувались і спрощені моделі, які були засновані на певній системі показників. Так, наприклад, коефіцієнт Бівера (КБ) (розроблений англійським вченим У. Бівером у 1966 році) розраховувався як відношення притоку грошових коштів до залучених коштів підприємства. Проте, отримані прогнозні результати були неточним, що безпосередньо пов'язано з умовністю межі між збанкрутілими підприємствами та підприємствами, що успішно розвиваються.

Прикладом використання якісних методик прогнозування банкрутства та неформалізованого підходу до аналізу фінансового стану та прогнозування банкрутства є А- модель, яка розроблена Дж. Аргенті (1976 рік). Ця модель базується на суб'єктивних оцінках учасників процесу кредитування. *SWOT* – аналіз та показник Аргенті направлений на визначення сильних (*S*) та слабких (*W*) сторін підприємства, і як наслідок, вивчення ринкових можливостей (*O*) та потенційних загроз (*T*) [5]. Показник характеризує кризу управління і полягає в формалізації вражень, відчуттів різноманітних зведень про діяльність компанії у вигляді експертних оцінок. При цьому підході враховуються і такі причини банкрутства як неефективне управління. Методика цікава тим, що має системний та комплексний підхід – розраховується в балах, дає можливість оцінити ступінь ймовірності банкрутства, використовує якісні показники. Проте величина деяких критеріїв є надзвичайно складною у визначенні [6].

У 1977 році англійські вчені Р. Таффлер і Г. Тішоу адаптували підхід Альтмана на базі даних 80 британських компаній і побудували чотирьохфакторну прогнозну модель. Ця модель була рекомендована для аналізу як модель, що враховувала сучасні на той час тенденції бізнесу та вплив перспективних технологій і структуру фінансових показників.

У 1978 році Гордоном Л. В. Спрінгейтом на основі аналізу фінансового стану 40 компаній була розроблена модель, в якій за допомогою множинного дискримінантного аналізу обиралися чотири з 19 фінансових коефіцієнтів, які давали можливість відрізнити надійні компанії від потенційних банкрутів.

У сучасних умовах моделі Альтмана, Чессера, Таффлера, Ліса широко використовуються у міжнародній практиці, що обумовлено такими перевагами:

- аналітична інформація для розрахунку показників є доступною, тому що відображена в формах фінансової звітності;
- є можливість прогнозування банкрутства, визначення зони ризику, в якій перебуває підприємство;
- ці моделі мають невелику кількість показників, що забезпечує достатньо високу точність результатів при незначних трудовитратах.

Методики якісного аналізу базуються на агрегованих кількісних та якісних характеристиках позичальника. У країнах з розвинутою ринковою економікою для оцінки кредитоспроможності клієнтів застосовується досить складна система показників, що диференційована залежно від характеру позичальника (фірма, приватна особа), виду діяльності, періодичності і розміру грошових надходжень на рахунки підприємства, може ґрунтуватися як на сальдових, так і оборотних показниках звітності клієнта [7].

Незважаючи на той факт, що методиці оцінки кредитоспроможності позичальника приділялась і приділяється достатньо пильна увага вчених, науковців та практиків вже багато років, ця проблема все ще залишається актуальною як для вітчизняних позичальників, так і для закордонних.

Література

1. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: методологічні засади та практичний інструментарій / Л. О. Лігоненко. - К. : Київ. Нац. Торг. Екон. Ун-т, 2001. - 580 с.
2. Кредитний ризик комерційного банку: Навчальний посібник / В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівський, Я. С. Наконечний, Г. І. Великоіваненко / За ред. В. В. Вітлінського. - К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. - 251 с.
3. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання : Монографія / А. О. Єпіфанов, Н. А. Дехтяр, Т. М. Мельник, І. О. Школьник та ін. / За ред. доктора економічних наук А. О. Єпіфанова. - Суми : УАБС НБУ, 2007. - 286 с.
4. Управление кредитными рисками : учебное пособие / В. В. Жариков, М. В. Жарикова, А. И. Евсейчев. - Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2009. - 244 с.
5. Бланк И. А. Управление финансовой стабилизацией предприятия / И. А. Бланк. - К. : Ника-Центр, Эльга, 2003. - 496 с.

6. Павлова И. В. Методика оценки кредитоспособности заемщика - юридического лица при кредитовании / И. В. Павлова // Расчеты и операционная система в коммерческом банке (рус.). – 2003. – № 2.

7. Прохно Ю.П. Теоретические и практические аспекты оценки предприятия-заемщика коммерческим банком / Ю. П. Прохно, П. П. Баранов, Ю. В. Лунева // Деньги и кредит. - 2004. - № 7.

УДК 657.075.8

Смушак Михайло,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Бортейчук Уляна,
студент ОКР "Магістр" спеціальності обліку і аудиту,
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЗАБАЛАНСОВОГО ОБЛІКУ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА РАХУНКІВ ПОЗАБАЛАНСОВОГО ОБЛІКУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Позабалансові рахунки – це рахунки, які призначені для обліку активів і розрахунків, які вилучені з обороту установи й не відображаються в балансі [1, с. 216].

Призначенням позабалансового обліку є:

– своєчасне оформлення документів про надходження та вибуття об'єктів, що обліковуються на позабалансових рахунках;

– контроль за збереженням та використанням об'єктів позабалансового обліку;

– правильна організація синтетичного та аналітичного обліку об'єктів позабалансового обліку;

– надання інформації про ці об'єкти для потреб управління, оцінка можливої зміни кредитоспроможності та фінансової стійкості установи чи організації в майбутньому.

Отже, позабалансовий облік призначений для відображення таких господарських фактів, які не впливають у даний момент на стан активів, капіталу та зобов'язань установи, проте вимагають спостереження і контролю.

На рахунках позабалансового обліку бюджетні установи відображають матеріальні цінності, інші активи та зобов'язання, що не належать установі або перебувають у тимчасовому розпорядженні.

Для обліку цінностей застосовуються такі позабалансові рахунки [2]:

– 01 "Орендовані необоротні активи".

– 02 "Активи на відповідальному зберіганні".

– 04 "Непередбачені активи і зобов'язання".

– 05 "Гарантії та забезпечення".

– 06 "Матеріальні цінності, закуплені шляхом централізованого постачання".

– 07 "Списані активи та зобов'язання".

– 08 "Бланки суворого обліку".

– 09 "Призначення та зобов'язання".

Регістром аналітичного обліку позабалансових рахунків є меморіальний ордер 16 "Накопичувальна відомість позабалансового обліку" або у книгах позабалансового обліку.

У накопичувальній відомості ведеться облік надходження та вибуття за об'єктами позабалансового обліку.

01 "Орендовані необоротні активи". На цьому рахунку обліковуються необоротні активи, прийняті від сторонніх організацій за договором оренди, за вартістю, передбаченою договором.

Збільшення залишку рахунку 01 "Орендовані необоротні активи" відбувається у разі прийняття на облік основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів, що отримані в оперативну оренду, зменшення – при їх поверненні орендодавцю та у випадках перенесення заборгованості перед орендодавцем за орендовані необоротні активи на баланс.

Аналітичний облік орендованих необоротних активів ведеться за видами таких активів за інвентарними номерами орендодавця.

Рахунок 02 "Активи на відповідальному зберіганні". На цьому рахунку обліковуються:

– товарно-матеріальні цінності, прийняті установою на відповідальне зберігання, включаючи спецобладнання, придбане для виконання науково-дослідних і конструкторських робіт за договорами;

– товарно-матеріальні цінності, оплачені вищестоящим органом із державного та місцевих бюджетів і відвантажені установам своєї системи, які перебувають на інших бюджетах;

– усі види обладнання і предмети тирів, спортивних стрільбищ, кабінетів військової дисципліни навчальних закладів тощо.

Аналітичний облік товарно-матеріальних цінностей прийнятих на відповідальне зберігання, ведеться за підприємствами - власниками, видами, сортами та місцями зберігання.

В дебеті рахунку відображають вартість цінностей, прийнятих на зберігання, а в кредиті вартість зазначених цінностей списують у зв'язку з їх відвантаженням або придбанням права власності на них після відповідної домовленості з постачальником.

04 "Непередбачені активи і зобов'язання". На цьому рахунку враховуються перехідні призи, прапори, кубки, які засновані різними організаціями і отримані від них для нагороди команд-переможців. Призи, прапори, кубки враховуються на протязі всього періоду їх знаходження в даній установі.

Непередбачені активи – це активи, що виникли при узгодженні минулих господарських операцій та стануть реальними, якщо відбудеться або не відбудеться в майбутньому одна чи кілька невизначених подій. Це визначення містить три основні характеристики непередбачених активів:

– наявна обставина;

– невизначеність кінцевого результату цієї обставини;

– вирішення невизначеності на основі однієї або кількох майбутніх подій.

Під непередбаченим зобов'язанням розуміють зобов'язання, яке може вимагати витрачання ресурсів (але повної впевненості щодо цього зобов'язання немає) в сумі очікуваних витрат.

05 "Гарантії та забезпечення". На цьому рахунку враховується заборгованість за учнями і студентами за не повернене ними обладнання, білизну, інструменти та інші цінності.

Списання з балансу навчального закладу матеріальних цінностей, які числяться за учнями та студентами, що вибули, проводиться на підставі наказу про їх відрахування. Не повернені учнями і студентами матеріальні цінності приймаються на позабалансовий облік і до них пред'являється позов у встановленому чинним законодавством порядку.

Списані з балансу матеріальні цінності бюджетних установ, за недостачами і крадіжками за якими не встановлено винних осіб, відносно яких справи знаходяться на розгляді в слідчих органах.

Також на рахунку узагальнюють інформацію про:

– наявність та рух виданих установою гарантій та забезпечень щодо використання як власних зобов'язань та платежів, так і зобов'язань та платежів інших установ (за договорами поруки);

– наявність та рух отриманих гарантій та забезпечень, виконання зобов'язань та платежів.

Облік гарантій та забезпечень здійснюється за вартістю, виконання зобов'язань та платежів.

Аналітичний облік гарантій та забезпечень ведеться за кожною наданою та отриманою гарантією та забезпеченням.

06 "Матеріальні цінності, закуплені шляхом централізованого постачання". На цьому рахунку обліковуються матеріальні цінності, придбані за централізованим постачанням.

Придбані матеріальні цінності до передання установам-замовникам обліковуються за дебетом позабалансового рахунку 06, а передані матеріальні цінності списуються за кредитом рахунку 06.

Аналітичний облік за 06 рахунком ведеться за видами цінностей та партіями.

07 "Списані активи та зобов'язання". На цьому рахунку обліковується заборгованість на протязі п'яти років з моменту списання для нагляду за можливістю її стягнення у разі змін майнового стану неплатоспроможних дебіторів.

Зарахування на позабалансовий рахунок 07 здійснюється одночасно зі списанням суми нестач і втрат від псування цінностей та дебіторської заборгованості на витрати установи.

Сума списаної дебіторської заборгованості обліковується на позабалансовому протязі п'яти років з моменту списання для нагляду за можливістю її стягнення у разі змін майнового стану неплатоспроможних дебіторів.

Дебіторська заборгованість остаточно списується з субрахунку 07 після надходження суми в порядку відшкодування з одночасними записами за дебетом рахунків 30 "Каса", 32 "Рахунки в казначействі" чи інших рахунків обліку активів і кредитом рахунків обліку доходів або у зв'язку із закінченням строку обліку такої заборгованості.

Зменшення суми невідшкодованих нестач і втрат від псування цінностей на рахунку 07 відображається після вирішення питання про винуватців з одночасними записами за дебетом субрахунку 363 "Розрахунки з відшкодування завданих збитків" і кредитом рахунків обліку доходів в сумі, що належить до відшкодування винуватцями.

Аналітичний облік за позабалансовим рахунком 07 "Списані активи" ведеться за боржниками та випадками встановлення нестач і втрат від псування цінностей.

08 "Бланки суворого обліку". На цьому рахунку обліковуються: бланки суворого обліку, що перебувають на зберіганні і видаються в підзвіт (квитанційні книжки, атестати, дипломи, бланки посвідчень тощо); бланки суворої звітності у відповідності з переліками, затвердженими міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади. Також на цьому рахунку обліковуються путівки, отримані безоплатно від громадських, профспілкових та інших організацій. Путівки повинні зберігатися в касі нарівні з грошовими документами.

Збільшення залишку рахунку 08 "Бланки суворого обліку" відбувається при надходженні (прийнятті на облік) бланків суворого обліку, зменшення - після використання або списання як непридатних чи таких, що не є в наявності.

Облік на рахунку 08 "Бланки суворого обліку" здійснюється як у кількісному, так і вартісному вираженні.

В аналітичному обліку наводяться дані про місце зберігання, нумерацію, кількість і вартість таких бланків.

09 "Призначення та зобов'язання". На цьому рахунку сільські, селищні, міські (міст районного підпорядкування) ради обліковують суми коштів загального та спеціального фондів, планові асигнування та зобов'язання установ, що утримуються із сільських, селищних, міських (міст районного підпорядкування) бюджетів.

Література

1. Шара, Є. Ю. Бухгалтерський облік у бюджетних установах і організаціях : навчальний посібник / Є. Ю. Шара, О. М. Андрієнко, Л. І. Жидеева; Нац. ун-т державної податкової служби України. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.

2. Наказ "Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядку застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ" № 114 від 10.12.99 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0890-99/page>

ОБЛІК ГУДВІЛУ: ГАРМОНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Зростання тенденції підвищення ролі нематеріальних активів компанії на рівень рентабельності, конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості активізує дослідження у даному напрямку. Серед категорій найбільш дискусійних у науковому просторі можна виділити гудвіл, який є об'єктом досліджень у різних галузях науки. Підвищений інтерес до даної категорії зумовлений дискусійним характером та неоднозначним тлумаченням у різних сферах господарської діяльності. Широкий спектр використання гудвілу у різних напрямках потребує аналізу визначень поданих у вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актах, науковій літературі для формування єдиного структурованого підходу, що дозволить відобразити інформацію про гудвіл у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності підприємств.

Облік гудвілу у вітчизняній практиці обліку регулює П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» [1], Податковий кодекс України, Положення про порядок бухгалтерського обліку окремих активів та операцій підприємств державного, комунального секторів економіки і господарських організацій, які володіють та/або користуються об'єктами державної, комунальної власності від 19.12.2006 р. №1213 (далі Положення №1213) та ряд інших нормативних документів. Зокрема, налічується 132 законодавчих акти, що містять категорію гудвіл. Нормативну базу застосування гудвілу у світі складають Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) [2] та американські Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку (ЗПБО США) [3]. Доцільно провести порівняння міжнародних умов та чинного українського законодавства використання гудвілу.

Щодо вітчизняної практики обліку, то у минулому позитивний гудвіл відображали на відповідному субрахунку до рахунку 12 «Нематеріальні активи». Негативний гудвіл у свою чергу обліковувався на окремому рахунку. Сьогодні облік такого неоднозначного активу дещо реформувався, про це свідчать останні зміни в законодавстві, які регламентують бухгалтерський облік в цілому, в тому числі і гудвілу. Зокрема, затвердження Положення №1213 спричинило зміни в П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств», у Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції про його застосування. Щодо Плану рахунків, то назву рахунку 19 викладено у новій редакції «Гудвіл». До нього передбачено вже лише два субрахунки: 191 «Гудвіл при придбанні» та 193 «Гудвіл при приватизації (корпоратизації)». Субрахунок 192 «Негативний гудвіл» виключено. Згідно з Інструкцією №291 за дебетом субрахунку 191 «Гудвіл при придбанні» відображається вартість гудвілу, що виникає при придбанні іншого підприємства, за кредитом – втрати від зменшення корисності гудвілу і сума списаного гудвілу.

При визнанні гудвілу активом його можна ідентифікувати як позитивний чи негативний. Позитивний гудвіл виникає у випадку, коли вартість придбаного суб'єкта господарювання є вищою від вартості його чистих активів за справедливою (ринковою) оцінкою. Зарахований на баланс гудвіл надалі оцінюється на наявність ознак можливого зменшення його корисності в порядку, передбаченому П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів». Натомість, негативний гудвіл виникає, коли справедлива вартість чистих активів придбаного підприємства є вищою від вартості його придбання. Варто зазначити, що у МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу», як і в національній системі бухгалтерського обліку визначення негативного гудвілу не передбачено.

Згідно з Положенням № 1213 гудвіл, який виник у процесі приватизації (корпоратизації), не амортизується. Він повністю або частково може бути списаний за рішенням уповноваженого органу з відображенням за дебетом рахунку 45 «Вилучений капітал» та кредитом рахунку 19 «Гудвіл».

Згідно зі стандартами BVS-1, прийнятими в 1988 р. і доповненими в 1991 р. Американським товариством оцінювачів (American Society of Appraisers, ASA) [4], гудвіл визначається як «добре ім'я» і включає нематеріальні активи компанії, які складаються із престижу підприємств, його ділової репутації, взаємовідносин з клієнтами, місцезнаходження, номенклатури продукції, що випускається тощо. Ці чинники окремо не виділяються і не зазначаються у звітності підприємств, проте є реальним джерелом прибутку.

Здійснимо порівняльний аналіз вітчизняних та міжнародних норм бухгалтерського обліку у питанні обліку гудвілу. МСФЗ та ПСБО стосовно розподілу гудвілу містять схожі рекомендації, однак в українському законодавстві не зазначено чітких вказівок щодо умов та етапів проведення перевірки на зменшення корисності гудвілу. Варто зауважити, що для України характерною на сьогодні є практика перевірки зменшення корисності повного комплексу активів. Іншими словами вітчизняне законодавство дозволяє відновлення корисності гудвілу, що є забороненим в МСФЗ та ЗПБО США.

Щодо складності та довготривалості перевірки, то американські стандарти приділяють більшу увагу визначенню справедливих вартостей гудвілу й звітної одиниці, ніж міжнародні та вітчизняні правила ведення обліку. Таким чином було б доцільно на українських підприємствах належним чином проводити таку перевірку, акцентувавши увагу на достовірній оцінці гудвілу та розробці відповідних рекомендацій, щодо її проведення, закріплених на законодавчому рівні.

Необхідність обліку внутрішньогенерованого гудвілу є предметом численних дискусій у багатьох країнах світу. Це зумовлено тим, що у найприбутковіших компаніях вартість нематеріальних активів (компонентів гудвілу) становить лівову частку від загальної вартості активів підприємства. Зокрема, близько 70 % ринкової вартості компанії «Nike» визначається сукупною вартістю торговельних марок, які їй належать. Важливість обліку гудвілу та окремих його компонентів у такому разі є пріоритетним завданням обліковців на підприємстві.

Згідно з Положенням № 1213 та П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» здійснюється облік лише придбаного гудвілу, який набуває ознак активу з можливістю його достовірної оцінки лише в разі придбання підприємства як цілісного майнового комплексу. Можливе також відображення гудвілу при консолідації звітності та приватизації підприємств державної та комунальної форм власності.

Що стосується міжнародних стандартів обліку, то відповідно до МСБО 38 «Нематеріальні активи» внутрішньостворений гудвіл не слід визнавати як актив, оскільки він не є ідентифікованим ресурсом, який контролюється підприємством і може бути достовірно оцінений за собівартістю. Відповідно до стандарту визнання внутрішньоствореного активу перешкоджає ряд проблем:

- визначення наявності і моменту виникнення ідентифікованого активу, який буде створювати очікувані майбутні економічні вигоди;

- надійність визначення собівартості активу. У деяких випадках витрати на створення нематеріального активу самим підприємством неможливо відрізнити від витрат на підтримання або посилення внутрішньо створеного гудвілу підприємства або на здійснення повсякденної діяльності.

Відповідно до МСФЗ 38 основні компоненти гудвілу (торгові марки, заголовки, назви видань, переліки клієнтів), які безперечно є продуктом діяльності самого підприємства, не підлягають визнанню в якості нематеріальних активів, оскільки їх ідентифікують з витратами періоду. Варто зазначити, що такий підхід, на наш погляд, є поверхневим, оскільки нівелює наступні факти:

- величину витрат на створення налагодженої бази клієнтів, відомої торгової марки, створення новітньої технології, підвищення кваліфікації кадрів можливо підрахувати, оскільки вона матеріалізується у вартості придбаної бази даних, заробітній платі працівників із залучення клієнтів, вартості послуг зі створення торгового позначення, перекваліфікації кадрів та ін., що підтверджено первинними документами.

- майбутні економічні вигоди втілюються у зацікавленні існуючих та залучення потенційних покупців, можливість випуску продукту з новими якісними характеристиками, стимулювання клієнтів до більших закупівель, шляхом зацікавлення цінними перевагами.

Узагальнюючи результати дослідження можна зробити такі висновки:

1. З огляду на впровадження у вітчизняну практику обліку міжнародних стандартів фінансової звітності відображення гудвілу потребує деякого корегування. Зокрема, в частині перевірки на зменшення корисності доцільно виділити кількість етапів перевірки та виключити можливість відновлення корисності гудвілу, що заборонено міжнародними правилами.

2. Внутрішньогенерований гудвіл ідентифікувати досить складно, тому його, не відображають в обліку та фінансовій звітності підприємства. Проте з підвищенням ролі нематеріальних ресурсів у формуванні прибутку підприємства правильна оцінка та облік гудвілу дозволить менеджерам ефективно управляти даним видом активу.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 «Об'єднання підприємств», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 7 липня 1999 року № 163, зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>

2. Міжнародні стандарти фінансової звітності (версія перекладу українською мовою – на 01. 01. 2015 рік) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>

3. General Accepted Accounting Principles, GAAP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gAAP.in.ua/archives/3447>

4. BVS (Business Valuation Standards) – Стандарти з оцінки бізнесу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.business-valuation.biz/sbacoa6.asp>

УДК 338.1

Талах Т.А.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Луцький національний технічний університет

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах функціонування підприємства важливого значення набувають питання критичного аналізу і перегляду загальноприйнятих поглядів на оцінку ефективності використання ресурсного потенціалу. Слід зазначити, що теоретичним і методичним основам цього аспекту присвячено багато досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів.

Аналіз як процес повинен бути раціональним, цілеспрямованим і осмисленим. Це дає змогу витратити на розв'язання завдання відносно малий обсяг зусиль. Тому необхідно ще на підготовчому етапі аналізу визначити важливість завдання, достатню глибину, точність аналізу, виявити найпростіші шляхи отримання відповіді, виявити етапи, яких можна уникнути за рахунок якісних міркувань. Важливо правильно вибрати підходи, методи аналізу та факторну систему. Вибір необхідних інструментів визначає успішність завдань, які стоять перед фінансовим аналізом в цілому.

Напрямки фінансового аналізу базуються на ознаках (критеріях) ефективності ресурсного потенціалу, які перевіряються за допомогою аналізу фінансового стану підприємства. У найконцентрованішому вигляді фінансовий стан підприємства можна визначити як міру забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами і ступінь раціональності їх розміщення для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

В процесі аналізу фінансового стану застосовують методи: порівняння, балансовий, елімінування, комплексні оцінки, кореляційно-регресійний аналіз, математичне програмування, імітаційне моделювання, графічний.

Аналіз фінансового стану базується на розрахунку коефіцієнтів. Незважаючи на зручність та ефективність (коефіцієнти дозволяють визначити дані для користувачів фінансової звітності з точки зору прийняття рішень,

оцінити стан підприємства в системі господарювання та тенденції його зміни, елімінувати вплив на звітні дані інфляції, що особливо актуально у довгостроковому аспекті), аналіз коефіцієнтів має ряд недоліків. Їх рекомендують розглядати лише як „орієнтовні індикатори”, які вказують на тенденції, напрямки змін стану підприємства.

При фінансовому аналізі використовують статичні моделі ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства. При цьому розглядається виключно один проміжок часу. Статичні моделі розрізняються за критеріями, в значенні яких використовуються витрати, прибуток, рентабельність або період окупності. Відповідно до цього диференціюються і методи аналізу: метод порівняння витрат, метод порівняння прибутків, метод порівняння рентабельності та метод періоду окупності.

Для дослідження економічної ефективності необхідно керуватись відповідними критеріями, методиками оцінки, економічними показниками. У зв'язку з цим важливим елементом дослідження ефективності використання ресурсного потенціалу є вибір головної ознаки оцінки ефективності, яка розкриває її сутність. Зміст критерію ефективності використання ресурсного потенціалу впливає з необхідності максимізації отримуваних результатів або мінімізації виробничих затрат, економії виробничих ресурсів, виходячи із стратегії розвитку підприємства.

В сучасній економічній літературі не існує єдиної думки про методикку розрахунку сукупної, комплексної оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу. Це пов'язане насамперед із тим, що одні вчені-спеціалісти займаються вивченням ефективності використання капітальних вкладень і основних засобів, інші – трудових ресурсів, треті – питаннями ефективності використання матеріальних ресурсів та ресурсозберігаючими технологіями і т. д.

Сучасна методологія оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу передбачає розрахунок показників продуктивності праці, фондівіддачі та матеріаломісткості продукції. Ці показники є критеріями оцінки кожного виду ресурсу і виступають індикаторами ефективності виробництва, оскільки ріст продуктивності праці може бути обумовлений покращенням використання і введенням в дію більш ефективних основних засобів, а збільшення фондівіддачі – наслідок кращої організації праці, впровадження більш ефективних систем його оплати. Тому залежно від показника, який прийнятий за результативний, вся сукупність тенденцій зміни ефективності різних факторів виробництва впливає на варіювання співвідношення результату виробництва до одного із видів ресурсів.

На вітчизняному рівні науки і практики була сформована система показників, які характеризували ефективність використання ресурсного потенціалу, при цьому були розроблені методи їх розрахунку і обліку, але вони визначались, виходячи із централізовано-планової системи господарювання. З переходом до ринкових відносин ця система змінюється. Проте у сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі і досі немає чіткої загальноприйнятої методики оцінки ефективності ресурсного потенціалу і виробництва в цілому. Таким чином, методика оцінки ефективності залишається слабким місцем економічної теорії і господарської практики, тим самим ускладнюючи прийняття обґрунтованих управлінських рішень в умовах зміни кон'юнктури ринку.

Крім узагальнюючих показників економічної ефективності підприємства, на нашу думку, необхідно розрахувати показники залежно від економічної стратегії кожного підприємства. Тому в розрахунок показників ефективності ми пропонуємо ввести такі чинники: валова додана вартість, чиста додана вартість та чистий прибуток на 1 грн. ресурсів, що використовуються.

УДК 657

Татчин С.Г.,

викладач обліку та аудиту,

Івано-Франківський державний коледж технологій та бізнесу

ДЕРЖАВНИЙ АУДИТ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Демократизація суспільства, зміни в економіці потребують нових підходів до організації контролю, орієнтованого на якість, інновації, ефективність кадрового потенціалу тощо. Прозорість, відкритість і підзвітність органів держави суспільству забезпечує законність їх дій. Тому сучасна система контролю в державі має виходити із інтересів громадськості, забезпечувати незалежну, об'єктивну і публічну оцінку результатів соціально-економічного розвитку в країні.

Інститут державного аудиту є відносно новим для України. Належне функціонування системи державного аудиту дозволяє завчасно виявляти відхилення від прийнятих стандартів законності, ефективності, результативності й економічності управління суспільними ресурсами. В результаті функціонування системи державного аудиту суспільство отримує важливу інформацію про якість роботи держави, що безпосередньо впливає на рівень суспільної підтримки чинної влади. Це й обумовило необхідність проведення досліджень у сфері аудиту державних фінансів.

Дослідженням проблем та перспектив застосування державного фінансового аудиту займалися такі провідні вітчизняні вчені, як Ф. Бутинець, Л. Дікань, Ю. Сафрігін, Ю. Слободяник, І. Чумакова та ін.

Офіційне закріплення і узаконення терміна «державний фінансовий аудит» в Україні відбулося із набуттям чинності Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фінансовим правопорушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна». Цим законом державний фінансовий аудит визначено як різновид контролю, що полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю [1]. Аналогічне визначення подано і в Господарському кодексі України [2]. Л. Дікань під державним фінансовим аудитом розуміє форму контролю, яка поєднує фінансовий аудит (перевірка виконання встановлених норм) та аудит ефективності [3, с. 140].

Міжнародні стандарти вищих органів фінансового контролю (з англ. International Standards of Supreme Audit Institutions – ISSAI) свідчать про необхідність урахування в трактуванні поняття державного фінансового аудиту

аудиту відповідності [4]. Тому варто доповнити визначення терміна таким чином: державний фінансовий аудит – це перевірка напрямів та підстав використання бюджетних коштів та державного майні (аудит ефективності), перевірка даних бухгалтерського обліку, показників фінансової звітності бюджетних установ з метою висловлення незалежної думки про її достовірність в усіх суттєвих аспектах в аудиторському звіті і рівня функціонування системи внутрішнього контролю (фінансовий аудит), та перевірка діяльності бюджетної установи на предмет її відповідності вимогам законів України, іншим нормативно-правовим актам (аудит відповідності). Доцільність застосування такого трактування державного фінансового аудиту підтверджується набуттям чинності з 1 січня 2015 р. Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі. Державний фінансовий аудит є чи не єдиним видом аудиту, який дає змогу оцінювати ефективність прийнятих рішень [5].

Процес інтеграції України на світовий простір вимагає впровадження певних змін у процедурі та методиці державного аудиту, а саме:

1. Внести зміни до Закону України «Про аудиторську діяльність» щодо поширення норм зазначеного закону на діяльність державних органів, що здійснюють державний фінансовий аудит.

2. Узгодити законодавчі акти щодо здійснення державного фінансового аудиту та гармонізувати вітчизняне законодавство з міжнародними стандартами.

3. Налагодити взаємозв'язок державних аудиторів з незалежними аудиторами шляхом проведення систематичних семінарів та курсів підвищення кваліфікації, та запровадити практику проведення спільних аудитів діяльності великих суб'єктів господарювання державного сектору економіки із залученням міжнародних аудиторських компаній.

Зарубіжна практика застосування видів державного фінансового аудиту свідчить про ефективність їх використання, як інструментів попередження бюджетних порушень і мінімізації наслідків зловживань бюджетними коштами для суспільства, тому їх варто застосовувати в Україні.

Література

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання фінансовим правопорушенням, забезпечення ефективного використання бюджетних коштів, державного і комунального майна: Закон України від 15.12.2005 р. №3202-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3202-15>

2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. №436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page10>

3. Дікань Л.В. Контроль у бюджетних установах: підручник / Л.В. Дікань. – Харків: ВД «ІНЖЕК». – 2010. – 408 с.

4. International Standards of Supreme Audit Institutions [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.issai.org>

5. Про затвердження Методики проведення Державною фінансовою інспекцією України, її територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання: наказ Міністерства фінансів України від 26.06.2014 р. №728 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0826-14>

УДК 657.447

Томенчук Софія,

директор,

Івано-Франківський державний коледж технологій та бізнесу,

Олексин Віра,

магістр спеціальності “Облік і аудит”,

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника”,

м. Івано-Франківськ

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ ТА ПІДРЯДНИКАМИ

Основою для проведення розрахунків з постачальниками і підрядниками виступають укладені договори, які разом з виписаними рахунками є підставою для проведення розрахунків і юридичним вирішенням спорів.

Для обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги призначений рахунок 63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”.

Рахунок балансовий, розрахунковий, пасивний, призначений для обліку поточних зобов'язань. За кредитом рахунку 63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками” відображається заборгованість за одержані від постачальників та підрядників товарно-матеріальні цінності, прийняті роботи, послуги, за дебетом – її погашення, списання тощо [1, с. 500]. Всі ці операції відображаються на рахунку 63 незалежно від того, коли здійснювався акцепт виставленого рахунку-фактури.

Рахунок 63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками” має такі субрахунки: “Розрахунки з вітчизняними постачальниками”, “Розрахунки з іноземними постачальниками”, “Розрахунки з учасниками промислово-фінансових груп” [2].

Рахунок 63 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками” призначений для узагальнення інформації про розрахунки з постачальниками і підрядниками за:

– отримані товарно-матеріальні цінності, прийняті виконані роботи та спожиті послуги, включаючи надання електроенергії, газу, пари, води тощо, а також з доставки або переробки матеріальних цінностей, розрахункові документи, на які акцептовані і підлягають оплаті через банк;

– товарно-матеріальні цінності, роботи і послуги, на які розрахункові документи від постачальників або підрядників не надійшли.

Аналітичний облік за рахунком 63 "Розрахунки з постачальниками та підрядниками" ведеться за кожним платіжним документом і постачальником лінійним методом запису по кожній позиції. При обробці первинних документів бухгалтер протягом місяця складає реєстр прибуткових і видаткових документів, у якому зазначає номер і дату супровідних документів (товарно-транспортна накладна, рахунок-фактура, накладна), вартість матеріальних цінностей, що надійшли, а також номер і дату платіжного документа на сплату заборгованості. Загальна сума товарно-матеріальних цінностей за документами, не оплаченими в поточному і в попередніх місяцях, має відповідати кредитовому сальдо рахунка 63 [3].

При здійсненні розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані матеріальні цінності, з порушенням термінів зазначених в угоді, виникає кредиторська заборгованість. Ця заборгованість може виникати у таких випадках: при отриманні передоплати за невідвантажену продукцію, або при одержанні товарів, якщо не здійснено розрахунків з постачальниками [1, с. 501].

Синтетичний облік розрахунків з постачальниками та підрядниками ведеться на 63 рахунку "Розрахунки з постачальниками і підрядниками".

До основних завдань обліку і контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками відносять:

- формування повної й достовірної інформації про стан розрахунків з постачальниками і підрядниками за товарно-матеріальні цінності, виконані роботи;
- облік і контроль за дотриманням форм розрахунків, установлених у договорах з постачальниками й покупцями;
- облік і контроль за станом дебіторської й кредиторської заборгованості;
- контроль за виконанням плану надходження товарів;
- контроль виконання договірних зобов'язань постачальниками по кількості, асортиментам, якості, строкам поставок товарів;
- облік і контроль за здійсненням своєчасних і правильних розрахунків з постачальниками [3, с. 128].

Обов'язковою умовою організації бухгалтерського обліку на підприємствах є забезпечення відображення кожної господарської операції у відповідних документах. Розрахунки з постачальниками та підрядниками проводяться за цінами, розцінками і тарифами на основі товарно-транспортних накладних, рахунків фактур, актів на приймання виконаних робіт.

Література

1. Бухгалтерський облік та оподаткування : навч. посібник / За ред. Р. Л. Хом'яка, В. І. Лемішовського. – Львів : Бухгалтерський центр "Ажур", 2010. – 1220 с.
2. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/instrbuh/plan_sch/
3. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник / М. С. Пушкар. – Тернопіль: Картбланш, 2002. – 628 с.

УДК 657

Томяк О.С.,

студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

СУТНІСТЬ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА: ЕКОНОМІЧНИЙ ТА БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ПІДХОДИ

Одним із найважливіших показників у діяльності підприємства є витрати, які підприємство намагається оптимізувати без нанесення суттєвої шкоди якості продукції. За досконалої конкуренції вони впливають не тільки на розмір прибутку підприємства, а й на розширення виробництва, на можливість роботи фірми на певному ринку взагалі. Витрати підприємства на виробництво являють собою важливий елемент відтворювального процесу первинної ланки і відтворюють у собі витрати підприємства на всі спожиті ресурси на виробництво продукції.

На рівні підприємства одночасно існує два підходи до визначення витрат виробництва: бухгалтерський та економічний.

Як загальноекономічна категорія витрати характеризуються використанням різних речовин і сил природи в процесі господарювання. З економічної точки зору під витратами, як правило, розуміють «затрати втрачених можливостей», тобто суму грошей, яку можна отримати при найбільш вигідному з усіх можливих альтернативних варіантів використання ресурсів. Таким чином, економічні витрати будь-якого ресурсу, обраного для виробництва продукції, дорівнюють його вартості за найкращого з усіх можливих варіантів використання.

У свою чергу, з позицій бухгалтерії, витрати – це тільки конкретні витрати ресурсів. Витрати підприємства у бухгалтерській та статистичній звітності виступають у вигляді собівартості продукції. Бухгалтерські витрати включають прямі витрати (на сировину, матеріали, напівфабрикати, витрати на паливо і енергоресурси, зарплату робітникам) і непрямі витрати (накладні витрати, амортизація, заробітна плата управлінському персоналу, проценти на запозичені засоби).

Наявність різних точок зору щодо сутності витрат обумовлена різними підходами у поглядах на природу економічного буття взагалі і виробничого процесу зокрема. Можна виділити два основоположних підходи. Перший базується на розумінні господарського життя з позицій трудової теорії вартості, яка передбачає взаємодію у процесі виробництва трьох основних факторів (робочої сили, предметів праці та засобів праці) з відповідною інтерпретацією поняття вартості, її складових і структури.

Другий підхід передбачає, що місце та роль витрат розглядається та розкривається у прикладному аспекті як складовий елемент ціни, яка формується в ринковій системі на основі зміни попиту та пропозиції [1].

Вагомий внесок у дослідження сутності витрат з бухгалтерського підходу зробили такі вітчизняні вчені, як Ф. Ф. Бутинець, М. В. Вахрушена, М. С. Пушкар, Н. М. Ткаченко, М. Г. Чумаченко, В. В. Сопко та ін. Значну увагу заслуговує думка В. В. Сопка, який вказує, що поняття витрат формують, використовуючи у процесі виробництва різні речовини та сили природи на виготовлення нового продукту. Грошовий вираз суми затрат на виробництво конкретного продукту визначає поняття "собівартість". Зміст термінів "витрати" і "собівартість" пропонується в понятті витрати виробництва [2].

Професор Ф. Ф. Бутинець вважає, що витратами називаються витрати у виробничому процесі праці й засобів виробництва для виготовлення продукції.

На думку Н. М. Ткаченко, витрати – це спожиті в процесі виробництва засоби виробництва, включаючи в себе минулу працю (сировину, матеріали, паливо тощо), та витрати пов'язані з покращенням основних засобів в межах сум, що не перевершують встановленого розміру.

Витрати виробництва як економічна категорія досліджувались також багатьма вченими-економістами, серед яких слід згадати М. І. Баканова, С. М. Капелюша, Л. П. Петрова, А. М. Фрідмана, А. А. Макарову та ін. Головну увагу вищезгадані науковці приділяли витратам обігу, під якими розумілись суспільно-необхідні витрати живої та уречевленої праці.

Істотний внесок свого часу було зроблено представниками трудової теорії вартості, зокрема К. Марксом. Марксова теорія витрат виробництва є конкретизацією аналізу процесу створення вартості, котру, він трактував як результат суспільно необхідної праці, втіленої в товарі. З усіх сукупних затрат К. Маркс виокремлював витрати на виробництво товарів. Окрім них, він також аналізував і витрати, пов'язані з реалізацією товару. Це – витрати обігу, які поділяються на чисті, пов'язані безпосередньо з купівлею-продажем та додаткові затрати.

Таким чином, аналізуючи різні підходи щодо визначення терміну "виробничі витрати" можна стверджувати, що у всіх вивчених роботах місце і роль витрат розглядаються не в абстрактному теоретичному аспекті, як в марксистській практичній економії, а мають прояв у прикладному аспекті як складовий елемент ціни, яка формується під дією сукупності факторів у системі функціонування ринку на основі зміни попиту і пропозиції.

Узагальнюючи проведені дослідження трактування сутності "витрат виробництва", вважаємо, що під останніми слід розуміти грошові витрати підприємства, які є і будуть виникати в результаті споживання матеріальних, трудових та інших ресурсів, а також амортизаційні відрахування, пов'язані з експлуатацією обладнання службами підприємства, які пов'язані з виробництвом продукції та реалізації її на ринку збуту для отримання максимального прибутку.

Література

1. Бухгалтерський фінансовий облік [Текст]: підруч. для студ. спец. "Облік і аудит" вищ. навч. закл. / Ф. Ф. Бутинець та ін.; за заг. ред. [із передм.] Ф. Ф. Бутиця. – 8-ме вид., доповн. і переробл. – Житомир: Рута, 2009. – 912 с.
2. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу : підручник / В. В. Сопко, В. П. Завгородній. – К. : КНЕУ, 2008. – 411 с.

УДК 338.512

Угера М.М.,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ВИТРАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: РОЗБІЖНОСТІ ТРАКТУВАННЯ СУТНОСТІ

Будь-який господарюючий суб'єкт намагається отримати якомога більший дохід від своєї діяльності, а отже, прагне не тільки продати свій товар за максимально високою ціною, а й скоротити свої витрати на виробництво й реалізацію продукції. За таких обставин однією з важливих функцій підприємства є мінімізація витрат виробництва та собівартості продукції.

Проведений огляд літературних джерел засвідчує, що на сьогоднішній день існують різні теорії трактування витрат діяльності підприємства.

Так, згідно із П(С)БО 16 "Витрати" під витратами розуміють зменшення економічних вигод в наслідок вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок внесків власників) [6]. Вважаємо, в даному визначенні сутність витрат виражається не через їх економічну природу, а через наслідки операцій з активами та капіталом для фінансово-майнового стану підприємства.

Академік М.Г. Чумаченко вважав, що витрати – це зменшення економічних вигод протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам [7, с. 87].

На думку С.В. Мочерного, витрати виробництва – це витрати на придбання основних факторів виробництва, тобто робочої сили, засобів виробництва для виготовлення продукції протягом певного періоду [5, с. 53].

Проте, на думку Н.О. Гури, витрати – це сума будь-яких витрат платника податку на прибуток у грошовій, матеріальній або нематеріальних формах, здійснюваних, як компенсація вартості товарів (робіт, послуг), які виготовляються платником податку для їх подальшого використання у власній господарській діяльності [3, с. 54].

Оригінальне розуміння у І.А. Білоусової, яка стверджує, що витрати – це те, від чого відмовляємося, щоб придбати на ринку певні товари (послуги) [1]. Вказане твердження, вважаємо, є дещо суперечливе, оскільки витрати розглядаються з точки зору споживача.

На думку К. Юрченко, витрати – це справжні витрати виробництва на даний товар, що визначається як найвища корисність тих благ, які суспільство може отримати за оптимального використання ресурсів [9].

У своїх працях Ф.Ф. Бутинець, Л.М. Янчева, Т.П. Остапчук, С.І. Якименко при розгляді витрат визначають їх як загальноекономічну категорію, що характеризує використання різних речовин і сил природи в процесі господарювання [2].

Як бачимо, сутність “витрат” в бухгалтерському розумінні відрізняється від «витрат» в економічному тлумаченні.

Так, під витратами економісти-теоретики розуміють “затрати втрачених можливостей”, тобто суму грошей яку можна отримати при найбільш вигідному із всіх можливих альтернативних варіантів використання ресурсів. Таким чином, витрати будь-якого ресурсу обраного для виробництва продукції дорівнюють його вартості при найкращому із всіх можливих варіантів використання. Поняття витрат обумовлено обмеженістю ресурсів у порівнянні з кількістю варіантів їх використання.

З бухгалтерської точки зору витрати – це тільки конкретні витрати ресурсів. Дане тлумачення базується на ресурсному розумінні природи господарства, не беручи до уваги інші аспекти. Отже, в даному визначенні сутність витрат виражається не через їх економічну природу, а через наслідки операцій з активами та капіталом для фінансово-майнового стану підприємства.

Якщо розглядати роботи іноземних авторів, то особливостями вирішення проблеми розкриття сутності витрат є:

- присутність однакового підходу до розглядання витрат підприємств, що здійснюють різні види діяльності із зазначенням галузевих особливостей;

- розглядання витрат як елемента всієї системи управління у нерозривному зв'язку з іншими важливими показниками фінансово-господарської діяльності;

- створення умов для практичного впровадження наукових робіт до системи управління підприємством.

Так, К. Друри визначає термін “витрати” як засоби, що витрачено на одержання прибутку [4, с. 116]. Дане тлумачення є одностороннім, адже здійснюється отождолення витрат з використанням фінансових ресурсів.

К. Шим, Д. Сигел трактують витрати як показник у грошовому виразі кількості ресурсів, використаних для досягнення визначеної мети [8]. Це тлумачення виражає сутність витрат лише через натурально-речовий склад, не беручи до уваги сутнісний.

Отже, розглянувши поняття “витрат” в нормативних джерелах та в спеціалізованій економічній літературі, виявлено, що різні автори, трактуючи це поняття, не розкривають всіх його аспектів та не враховують всіх особливостей функціонування підприємства як самостійного суб'єкта господарювання. Тобто встановлено, що не існує єдиної та спільної думки у трактуванні терміну “витрати” як економічної категорії.

У зв'язку з цим, пропонується авторське уточнення терміну “витрат” на основі узагальнення попередніх визначень. Вважаємо, що витратами діяльності підприємства є виражені в грошовій формі поточні витрати за звітний період на виробництво продукції (робіт, послуг), їх реалізацію та управління підприємством в цілому.

Узагальнюючи, слід відмітити, вагомим компонентом дієвої системи управління витратами підприємства є правильна організація їх обліку, аналізу та контролю.

Література

1. Білоусова І. Проблеми обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції в промисловості / І. Білоусова, М. Чумаченко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 4. – С. 3-10.
2. Бутинець Ф.Ф. Аудит і ревізія підприємницької діяльності / Ф.Ф. Бутинець, Б.Ф. Усач, Н.Г. Виговська. – Житомир: ПП “Рута”, 2001. – 416 с.
3. Гура Н.О. Облік на підприємствах малого бізнесу: навч. посібник / Н.О. Гура, Т.Г. Мельник, Т.М. Моторина. – К.: Знання, 2007. – 310 с.
4. Друри К. Введение в управленческий и производственный учет : учеб. пособие : [пер. с англ.] / Друри К.; под ред. С.А. Табалиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2003. – 560 с.
5. Основи економічної теорії : посібник / С.В. Мочерний, С.А. Єрохін, Л.О. Каніщенко. – К.: Академія, 1997. – 463 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
7. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз : навч. посібник / М.А. Болух [та ін.]; ред. М.Г. Чумаченко; Київський національний економічний ун-т. – 2. вид, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 555 с.
8. Шим Д.К. Основы коммерческого бюджетирования / Д.К. Шим, Д.Г. Сигел. – М., 1998. – 657 с.
9. Юрченко К. Методи обліку витрат на виробництво продукції / К. Юрченко // Вісник податкової служби України. – 2002. – № 37. – С. 32-38.

**ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
ТА ЇЇ ПРИЗНАЧЕННЯ У СИСТЕМІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ**

В сучасних умовах становлення ринкових відносин та посилення конкуренції значну роль відіграють інформаційні потреби користувачів облікової інформації у системі прийняття управлінських рішень підприємства. Вся облікова інформація узагальнюється, зводиться та подається у вигляді фінансової звітності. Саме на основі показників фінансової звітності керівництво підприємства, менеджери вищої ланки управління, а також бухгалтер-аналітики здійснюють відповідні аналітичні розрахунки, які слугують своєрідним "фундаментом" для прийняття ефективних управлінських рішень.

Проблемі складання фінансової звітності присвячено ряд робіт багатьох вітчизняних і закордонних вчених, серед яких слід виділити В.Є. Хруцького, Т.В. Сизова, В.В. Гамаюнова, К.В. Щиборща, В.Н. Самочкина, В.В. Ковалева, Р.Л. Акоффа, И.Т. Балабанова, Т.Г. Бєня, С.Б. Довбня, М.Д. Білика, С.А. Білобловського, К. Друри, И. Мейтленд, С.В. Онищенко, В.П. Савчука, Р.С.Каплана, Р. Речліна, В.Н. Самочкина, О.О.Терещенка, Д.К. Шима та ін.

Встановлено, серед провідних економістів і практиків простежуються різні погляди на поняття і сутність фінансової звітності. Так, фахівець Б.Ф.Усач пропонує таке визначення фінансової звітності: "фінансова звітність підприємства – це система узагальнених показників, що характеризують підсумки фінансово-господарської діяльності підприємства за минулий період (місяць, квартал, рік)" [7].

Економіст С.Ф. Голов трактує поняття фінансової звітності як бухгалтерську звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [3].

Професор В.П. Завгородній стверджує, що фінансова звітність являє собою представлення користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства [4].

Оригінальне і вичерпне визначення даного поняття пропонує фахівець з економічного аналізу В. І. Стражев, який вважає, що фінансова звітність – це сукупність форм звітності, складених на основі даних фінансового обліку з метою подання користувачам узагальненої інформації про фінансове становище й діяльність підприємства, а також змін у його фінансовому становищі за звітний період у встановленій формі для прийняття цими користувачами певних ділових рішень [6].

Неоднозначність визначення поняття фінансової звітності науковцями дає привід для того, щоб звернутися до законодавчих документів [3].

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, що містить інформацію про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період [1].

У НПСБО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" згадується, що "фінансова звітність – це бухгалтерська звітність, яка дає інформацію про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства за звітний період" [2].

Узагальнюючи думки вчених-економістів щодо трактування сутності "фінансова звітність", вважаємо, під останнім слід розуміти "вихідний продукт" облікового процесу, що забезпечує надання повної, правдивої, неупередженої та своєчасної зведеної інформації зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття ними ефективних управлінських рішень.

Фінансова звітність як важливий компонент системи інформаційного забезпечення процесу управління і прийняття рішень користувачами гармонійно поєднується з основними класичними функціями менеджменту:

- плануванням;
- організацією;
- мотивацією;
- контролем.

У процесі планування дані фінансової звітності використовуються для обґрунтування цілей і напрямів роботи, формування базових та моделювання планових показників фінансово-господарської діяльності підприємства. На стадії організації роботи вона впливає на процес збору первинних даних про факти господарського життя, методи й процедури їх обробки у системі фінансового обліку. Відбувається деталізація завдань, процесів, окреслення інформаційних вимог на виробничому рівні і щодо функцій працівників облікової служби. Також фінансова звітність є засобом стимулювання і обмеження фінансової політики менеджменту. З її використанням здійснюють моніторинг, контроль, аналіз й оцінку досягнутих результатів та адекватні коригувальні дії [4, с. 265].

Отже, в сучасних умовах фінансова звітність являє собою важливий інформаційний інструмент представлення фінансово-майнового стану та результат діяльності суб'єктів господарювання. Сьогодні вона є засобом комунікації в ринкових умовах і дозволяє вищій ланці управління приймати відповідні управлінські рішення щодо формування стратегії і тактики функціонування підприємства. Саме сформовані показники фінансової звітності дають змогу оцінити економічний потенціал компанії. Як бачимо, в економічній літературі існує багато визначень щодо сутності фінансової звітності. Дані тлумачення не формують єдиного підходу до визначення фінансової звітності і це, в свою чергу, негативно впливає на процес її формування. Тому фінансова звітність повинна формуватись з дотриманням єдиних методологічних вимог та стандартів для полегшення її розуміння.

Література

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 № 996-XIV.

[Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" [Електронний ресурс]: сайт Верховної ради України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

3. Голов С.Ф. Бухгалтерський облік та фінансова звітність в Україні : навчальний посібник / С.Ф. Голов. – Дип-к, ТОВ "Баланс-Клуб", 2000. – 768с.

4. Завгородній В.П. Бухгалтерський облік в Україні : навч. посібник / В.П. Завгородній. – К. : А.С.К., 2002. – 864с.

5. Івахів Ю. Сутність і роль фінансової звітності у системі інформаційного забезпечення суб'єктів ринку / Ю. Івахів. // Економічний аналіз. – 2010. – № 5. – С. 264-267.

6. Стражев В.І. Аналіз господарської діяльності в промисловості / В.І. Стражев. – Вищ. шк. – 1996. – 363с.

7. Усач Б.Ф. Контроль і ревізія : підручник / Б.Ф. Усач. – К. : Знання-Прес, 2001. – 253 с.

УДК 657:338.48

Френдій М.Б.,
*студент спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ*

ОБЛІК І АУДИТ ДІЯЛЬНОСТІ САНАТОРНО-КУРОРТНИХ ЗАКЛАДІВ

Санаторно-курортне лікування є важливою складовою системи охорони здоров'я і відіграє провідну роль у побудові та збереженні здоров'я нації. Роль і значення санаторно-курортної системи в соціально-економічному розвитку України полягає як у величезних її можливостях у справі підтримання, зміцнення та відновлення здоров'я нації, так і у визнанні особливого значення України у світовому рекреаційному процесі, культурно-історичному становленні та розвитку світового суспільства. Розвиток санаторно-курортної справи в Україні, у структурі туристично-рекреаційної галузі, має бути спрямований на реалізацію положень Конституції України, закону України «Про курорти», та законів України щодо забезпечення доступної та кваліфікованої медичної допомоги громадянам України.

Санаторно-курортне лікування – медична допомога, що здійснюється з профілактичною, лікувальною або реабілітаційною метою, з застосуванням природних лікувальних факторів в умовах перебування на курорті або лікувально-оздоровчій місцевості, в санаторно-курортних закладах. Санаторно-курортна справа в Україні традиційна невід'ємна частина державної політики і важливим розділом національної системи охорони здоров'я, що дозволяє ефективно здійснювати профілактику захворювань санаторно-курортне і відновлювальне лікування хворих.

Головними завданнями санаторно-курортного лікування є:

- ліквідація або зменшення проявів патологічного процесу;
- стимуляція регенерації та реституції;
- відновлення або покращення порушених функцій;
- підвищення загальної реактивності;
- тренування адаптаційних механізмів;

– консолідація результатів лікування, які були досягнуті на попередньому (стаціонарному або амбулаторно-поліклінічному) етапі;

– попередження інвалідності, сприяння соціальній реабілітації.

Існуюча мережа спеціалізованих санаторіїв є надзвичайно цінним національним надбанням і має бути збережена та доведена до рівня міжнародних стандартів.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 11.07.2001 № 805 санаторно-курортний заклад – це заклад охорони здоров'я, що забезпечує надання громадянам послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних лікувальних ресурсів курортів (лікувальних грязей та озокериту, мінеральних та термальних вод, ропи лиманів та озер, природних комплексів із сприятливими для лікування умовами тощо) та із застосуванням фізіотерапевтичних методів, дієтотерапії, лікувальної фізкультури та інших методів санаторно-курортного лікування. Згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України від 28.10.2002 № 385 до санаторно-курортних закладів відносяться санаторії (у т.ч. дитячі, однопрофільні, багатoproфільні, спеціалізовані), санаторії для дітей з батьками, санаторії-профілакторії, пансіонати з лікуванням, дитячі оздоровчі центри, міжнародні дитячі медичні центри, курортні поліклініки, бальнеологічні лікарні та грязелікарні.

Як було зазначено, останнім часом знову зростає інтерес до вітчизняного санаторно-курортного комплексу. Санаторно-курортні організації підвищують якість обслуговування, та з цим, неухильно зростає кількість відпочиваючих і прибуваючих для оздоровлення. Санаторно-курортний комплекс знову став в Україні прибутковим бізнесом.

Для ефективного обліку слід переглянути зразки і реєстр первинних документів, застосовуваних під час здійснення санаторно-курортними організаціями своєї діяльності. З одного боку, слід, наскільки можна, зменшити кількість первинних документів і майже реєстрів бухгалтерського обліку ще ефективнішої роботи бухгалтерії. Проте, з іншого боку, я рекомендував би уникати надмірного скорочення оподаткування і спрощення об'єктів задля збереження повного контролю над діяльністю організації та припинення можливих зловживань.

Усе сказане вище має важливість ще й тому, що останнім часом знову відновлено практику санаторно-курортного лікування за рахунок коштів державного бюджету та взагалі позабюджетних фондів соціального страхування. Щоб матимуть можливість обслуговувати відпочиваючих, прибулих з путівками і навіть для

подальших розрахунків з держбюджетом і позабюджетними фондами, слід мати у розпорядженні бухгалтерський апарат, який відбиває витрачання коштів.

До основних, з погляду галузевих особливостей та проблем обліку санаторно-курортних організацій, які повною мірою необхідно враховувати в облікову політику суб'єкта, ставляться:

- 1) необхідність контролю та обліку процесу руху бланків суворої звітності – путівок та інших, дозволених до застосування без контрольно-касових машин;
- 2) забезпечення окремого обліку прибутків і витрат по звільненим від податку на додану вартість будівництва і підлягає обкладанню податком на додану вартість послуг;
- 3) забезпечення окремого обліку прибутків і витрат за видами діяльності, здійснюваним у різних режимах оподаткування, зокрема перекладеними для сплати єдиного податку.

Література

1. Бутинець В. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік. Підручник для студентів спеціальності "Організація та методика аудиту фінансової звітності" / В. Ф. Бутинець – Житомир : 1111 "Рута", 2009. – 595 с.
2. Івахненко С. В. Аудит фінансової звітності підприємств, які застосовують комп'ютерні облікові системи / С. В. Івахненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>
3. Ловінська Л. Г. Бухгалтерський облік : Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Л. Г. Ловінська, Л. В. Жилкіна, О. М. Голенко та ін. – К. : КНЕУ, 2002. – С. 186–187.
4. Підлужна Н. М. Удосконалення методики складання фінансової звітності / Н. М. Підлужна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sophud.gov.ua>

УДК 657.1

Хома С.В.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Коцкулич Т.Я.,

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ

Світовою практикою системи мінімізації ризиків, пов'язаних з різноманітними господарськими операціями, є створення забезпечень майбутніх виплат і платежів. Створення резервів обумовлене необхідністю забезпечити виконання майбутніх зобов'язань, що характеризуються невизначеністю. В окремих випадках резерви використовуються для забезпечення ефекту "згладжування" прибутку.

Доводиться констатувати про незначний ступінь розробленості теоретичних основ обліку резервів і порядок їх розрахунків у вітчизняній практиці, що й зумовило актуальність обраної теми дослідження. У зв'язку з цим, основною проблемою бухгалтерського обліку резервів майбутніх виплат і платежів є дослідження бухгалтерських рахунків і субрахунків, що використовуються суб'єктами підприємництва в процесі виробничо-господарської діяльності, а також необхідність внесення відповідних уточнень до плану рахунків бухгалтерського обліку.

Види забезпечень майбутніх витрат і платежів та критерії визнання їх в обліку сформульовані в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку України (П(С)БО) 11 "Зобов'язання"[1]. Узагальнення інформації про нарахування забезпечень та їх використання ведеться на рахунку 47 "Забезпечення майбутніх витрат і платежів".

У таблиці 1 співставлено види забезпечень, які створюються для відшкодування наступних (майбутніх) операційних витрат, та субрахунки до рахунку 47 "Забезпечення майбутніх витрат і платежів", передбачені Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Таблиця 1

Види забезпечень майбутніх витрат і платежів

Види забезпечень згідно з П(С)БО 11 "Зобов'язання"	Субрахунки до рахунку 47 "Забезпечення майбутніх витрат і платежів"
Забезпечення на виплату відпусток працівникам	471 "Забезпечення виплат відпусток"
Додаткове пенсійне забезпечення	472 "Додаткове пенсійне забезпечення"
Забезпечення на виконання гарантійних зобов'язань	473 "Забезпечення гарантійних зобов'язань"
Забезпечення на реструктуризацію, Забезпечення на виконання зобов'язань при припиненні діяльності	474 "Забезпечення інших витрат і платежів"
Забезпечення на виконання зобов'язань щодо обтяжливих контрактів	
Забезпечення на відновлення земельних ділянок	478 "Забезпечення відновлення земельних ділянок"
тощо	475 "Забезпечення призового фонду (резерв виплат) "
	476 "Резерв на виплату джек-поту, не забезпеченого сплатою участі у лотереї"
	477 "Забезпечення матеріального заохочення"

Як бачимо з наведеного співставлення, Інструкція про застосування Плану рахунків наводить ширший перелік пасивних резервів.

З метою відображення інформації у балансі підприємства аналогічно міжнародній практиці забезпечення класифікують на поточні і довгострокові. При цьому, визначення, що слід відносити до поточних і довгострокових забезпечень, серед нормативних документів можна знайти лиш у Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності (надалі Методичні рекомендації) [2].

У розділі II Методичних рекомендацій зазначено: “У статті “Довгострокові забезпечення” відображаються нараховані у звітному періоді майбутні витрати та платежі (витрати на оплату майбутніх відпусток, гарантійні зобов'язання тощо), розмір яких на дату складання балансу може бути визначений тільки шляхом попередніх (прогнозних) оцінок.

У статті “Поточні забезпечення” наводиться сума забезпечень, які планується використати протягом 12 місяців з дати балансу, для покриття витрат, щодо яких відповідне забезпечення було створено”.

На нашу думку, рекомендації щодо віднесення забезпечень до складу довгострокових на основі достовірності їх оцінки є хибними. Такий підхід суперечить принципу поділу зобов'язань на довгострокові і поточні залежно від терміну їх погашення. Тому вважаємо доцільним пункт 2.52 Розділу II Методичних рекомендацій доповнити і викласти в такій редакції: “У статті “Довгострокові забезпечення” відображаються нараховані у звітному періоді майбутні витрати та платежі (витрати на оплату майбутніх відпусток, гарантійні зобов'язання тощо), розмір яких на дату складання балансу може бути визначений тільки шляхом попередніх (прогнозних) оцінок, з терміном погашення понад 12 місяців або операційний цикл”.

На дату балансу проводиться інвентаризація залишків рахунків, на яких відображається довгострокові забезпечення. Частина забезпечень або і всю суму забезпечень, яку очікується погасити протягом 12 місяців з дати балансу, необхідно перекласифікувати у поточні забезпечення.

Однак слід відзначити, що чинний нині План рахунків не має докладної бази для формування інформації про зобов'язання з невизначеним часом погашення та розкриття її у звітності про фінансовий стан. Саме ця обставина і визначила необхідність введення в план рахунків ряд уточнень найменувань. Ми пропонуємо на рахунку 47 “Забезпечення майбутніх витрат і платежів” відображати довгострокові забезпечення, а для їх поточної частини відкривати відповідний субрахунок 686 “Поточні забезпечення” до рахунку 68 “Розрахунки за іншими операціями”. Практичне застосування субрахунку 686 “Поточні забезпечення” полегшить складання бухгалтерського балансу.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 “Зобов'язання” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua>

2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>

УДК 658.532.21

Хромей В.В.,
аспірант,

*ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка”,
м. Івано-Франківськ*

МЕТОД КАЙЗЕН-КОСТИНГУ У СИСТЕМІ МЕТОДИКИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Харчова промисловість вважається однією з пріоритетних та найважливіших галузей країни, адже забезпечує населення необхідними товарами. Перспективи розвитку підприємств, зокрема харчової промисловості значною мірою залежать від витрат та ефективного управління ними. Вміння грамотно та раціонально управляти витратами, значно підвищує шанси підприємства на виживання в період економічної кризи.

Досліджуючи питання ефективності управління витратами, спостерігаємо, що головною проблемою є те, що на практиці підприємства безпідставно ігнорують управління витратами та приділяють недостатньо уваги даній проблемі. Як результат – випадки доведення до збиткового рівня, а подекуди гірше – банкрутства суб'єктів господарювання. Для того щоб підприємству запобігти скрутного економічного становища пропонуємо на практиці застосовувати метод кайзен-костингу, метою якого є удосконалення діяльності підприємства чи її окремих підрозділів за допомогою внутрішніх резервів без залучення чималих інвестицій ззовні [1].

Питання кайзен-костингу як одного з методів управління витратами досліджували та вивчали в своїх роботах такі науковці, як: Пушкар М.С., Нападовська Л.В., Голов С.Ф., Бутинець Ф.Ф., Моссаєвський В.Б., Кірейцев Г.Г. та інші.

На сьогоднішній день спостерігаємо, що у міжнародній практиці мають місце чимало методів та підходів до зниження витрат, одним із методів, який себе добре зарекомендував є метод кайзен (англ.- Kaizen Costing), перекладається як «покращення, вдосконалення» (від «кай» — «зміна» і «зен» — «добре»). Використання кайзен-костингу можливе в будь-якій галузі виробництва, також його можна використовувати у поєднанні із іншими методами управління витратами. У контролі та управлінні витратами виробництва використовується вищезгаданий нами метод кайзен-костингу, даний метод передбачає не тільки досягнення певної величини витрат, а й постійне, абсолютне їх скорочення, забезпечує цільову собівартість у процесі виробництва. Управління витратами полягає у контролі витрат на стадії виробництва, однак відомо, що більшість виробничих витрат закладаються ще на стадії розробки та проектування, тому підприємствам-виробникам потрібна загальна система управління витратами, котра включатиме оцінку витрат на усіх етапах створення продукту. В міжнародній практиці використовують загальну систему управління витратами, а їх основу складає кайзен-костинг та таргет-костинг.

Метод кайзен-костингу є схожим з таргет-костингом, що застосовується у свою чергу для досягнення цільової собівартості, зниження витрат, однак на відміну від таргет-костингу, полягає у постійному вдосконаленні якості процесів на підприємстві в цілому. Перевагою кайзен-костингу є постійне забезпечення зменшення витрат та утримання їх на певному рівні, також в даного методу є й недолік — необхідність мотивації працівників, що підтримує залучення персоналу в діяльність підприємства.

Метою кайзен-костингу є вдосконалення діяльності підприємства чи його окремих підрозділів за допомогою внутрішніх резервів, а саме забезпечення необхідного рівня собівартості продукту і пошук можливостей зниження витрат до певного цільового рівня [4].

Діяльність кайзен-костингу на рівні окремих заводів, підприємств, цехів чи виробничих ліній передбачає широке використання систем виробництва JIT ("just-in-time" system) і "Jidaka" (система передбачає автономне функціонування верстатів і виробничих ліній, які автоматично відключаються при виникненні збоїв виробництва). Вважаємо, що вміле використання кайзен-костингу забезпечить доволі суттєве зниження витрат на стадії виробництва – до 5%. Задля більш ефективного зниження витрат кращим методом буде поєднання двох систем між собою: системи таргет- і кайзен-костинг.

Кайзен-костинг знаходить своє застосування у традиційних галузях промисловості, продукція яких характеризується досить довгим життєвим циклом, однак варто зазначити, що дану систему доцільно застосовувати великим підприємствам, оскільки вона вимагає налагодження певної системи внутрішньогосподарського обліку та певних капіталовкладень на комп'ютеризацію цієї системи. Розглянута система є ефективним інструментом, який дозволяє не просто визначити рентабельність продукту виходячи із витрат і доходів на усіх стадіях життєвого циклу, але й на основі оригінального підходу створити механізм послідовного і цілеспрямованого управління процесом створення цільової вартості.

Література

1. Гладій І.О. Кайзен-костинг – метод управління витратами на підприємстві [Електронний ресурс] / І.О. Гладій, М.О. Сенчківська. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2013/Economics /7_121965.doc.htm
2. Кайдзен Г. Путь к снижению затрат и повышению качества / Кайдзен Г. ; пер. Масааки Имаи. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 345 с.
3. Пузыня Т.А. Таргет-костинг и кайзен-костинг – инновационные концепции отечественного бухгалтерского учета [Електронний ресурс] / Т.А. Пузыня // Современные научные исследования и инновации. – Июль, 2012. – Режим доступа: <http://web.snauka.ru/issues/2012/07/15988>
4. Пилипенко О.О. Управление витратами на современных предприятиях / О.О. Пилипенко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 12. – С. 8-9.

УДК 657.2:005.3:635

Царук Н.Г.,

*к.е.н., в.о. декана факультету економіки та менеджменту,
ВП Національного університету біоресурсів і
природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут», м. Ніжин*

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ОВОЧІВНИЦТВОМ

Основною обліково-аналітичного забезпечення управління овочівництвом є методологічні положення з бухгалтерського обліку у виробників овочевої продукції та організація державних спостережень у сфері статистики рослинництва. Система збору поточної інформації щодо стану та динаміки ринкового розвитку овочівництва, на наш погляд, має бути комплексом джерел, прийомів і засобів отримання поточної інформації про ціни, попит та пропозицію на ринку. Об'єктами уваги в даному випадку виступають, з одного боку, підприємства та їх об'єднання (їх обліково-аналітичні бази даних), з іншого боку, – статистичні бази даних.

В системі інформаційного забезпечення управління овочівництвом домінуюча роль належить бухгалтерському обліку підприємств, який дає змогу відтворити кожний господарський або ринковий факт з усіма подробицями. Він є суцільним, суворо регламентованим і забезпечує документальне відображення всіх господарських операцій. Лише опираючись на первинні дані бухгалтерського обліку, можна наповнити змістом систему обліково-аналітичного управління галуззю.

Система обліку на підприємствах галузі овочівництва повинна бути орієнтована не лише на виробництво, а й на ринок, враховувати загальнонаціональні інтереси, забезпечувати соціальну відповідальність бізнесу. Мислення підприємців, яке сьогодні орієнтується на продукцію та прибуток, потребує трансформації у мислення, направлене на вирішення макроекономічних та соціальних проблем, що забезпечить вигоду кожному з учасників ринку. Для такої переорієнтації можливо створити відповідні схеми звітності, обігу інформації, закріпити їх нормативно з передбаченням державної участі у витратах підприємств, що будуть створювати системи управлінського обліку, що забезпечуватимуть інформацією загальнонаціональну систему управління овочівництвом.

Облік витрат з метою організації обліково-аналітичного забезпечення управління овочівництвом у фінансовому напрямку здійснюється за економічними елементами. На сьогодні на кожну одиницю продукції можуть бути розподілені тільки прямі витрати і та частина накладних витрат, яка пов'язана з виробництвом продукції. На наш погляд, внаслідок взаємодії оперативного і бухгалтерського обліку з'являється можливість формування системи оперативного бухгалтерського обліку, аналізу і контролю витрат та оперативного управління витратами овочівників, що вдосконалив систему обліково-аналітичного забезпечення управління галуззю.

Подальший розвиток системи обліково-аналітичного забезпечення управління овочівництвом вимагає

переорієнтування обліку виробничих витрат підприємств галузі овочівництва на вирішення нових завдань, що стоять перед підприємцями: підвищення оперативності обліку собівартості продукції; забезпечення управління виробництвом відповідною інформацією; застосування нетрадиційних для вітчизняної практики підходів до калькулювання собівартості і підрахунку фінансових результатів.

Пропонуємо використовувати принципи переплетеної системи обліку, яка передбачає окреме ведення рахунків фінансового і управлінського обліку, виключаючи кореспонденцію між ними, але з деякими змінами. Для ефективного ведення обліку використовуємо прийняту на підприємствах овочепродуктового підкомплексу АПК систему рахунків бухгалтерського обліку, але на результатуючому етапі процесу обліку виділяємо окрему, автономну гілку. Тобто всі матеріальні, розрахункові, затратні та інші рахунки будуть загальними як для управлінського, так і для фінансового обліку, а окрема гілка починається з 23 рахунку «Виробництво». Дебет рахунку в управлінському обліку буде співпадати з дебетом рахунку в фінансовому обліку, а по кредиту готову продукцію пропонуємо обліковувати за бюджетною собівартістю, а не за справедливою вартістю, як це робиться у фінансовому обліку. Закривати таку автономну гілку управлінського обліку буде рахунок «Прибутки та збитки (калькуляційний рахунок)». Крім названих рахунків необхідно додатково відкрити лише два рахунки: «Готова продукція за плановою собівартістю» та «Собівартість реалізованої продукції».

Новим підходом до обліку виробничих витрат у системі управлінського обліку вітчизняних виробників овочевої продукції можна вважати калькулювання собівартості продукції за стандартними (нормативними) витратами [2] та змінними витратами [1], які використовуються на підприємствах багатьох країн з розвинутою ринковою економікою.

Одним з перспективних напрямів впровадження управлінського обліку в підприємствах галузі може бути його побудова за центрами відповідальності. Облікова інформація за цими центрами повинна бути згрупована у трьох ключових сегментах: сегмент, що відповідає за попит на продукцію овочівництва; сегмент, що відповідає за пропозицію продукції овочівництва; сегмент, що займається обліковим забезпеченням формування цін на продукцію овочівництва.

Широке застосування сучасної оргтехніки значно збільшує інформаційні можливості управлінської системи, дозволяє прискорити обробку управлінської інформації, розширити коло одержуваних даних, підвищити їх якість та змінити їх характер. Сучасна ЕОТ надає можливість, поряд із операціями фіксації, накопичення та обробки інформації, виконувати й ряд логічних операцій, що, у свою чергу, дозволяє автоматизувати ряд конкретних завдань по прийняттю управлінських рішень для стандартних ситуацій в процесі управління овочівництвом. Тому необхідним є наукове обґрунтування складу та змісту потоків в системі обліково-аналітичного забезпечення управління овочівництвом на основі таких принципів:

- встановлення інформаційної потреби та шляхів і методів найбільш ефективного їх задоволення;
- об'єктивність відображення процесів виробництва овочевої продукції, обігу, розподілу та потреби, використання природних, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів;
- єдність інформації, що надходить із різних джерел (бізнес-планів, оперативного, бухгалтерського, статистичного обліку), усунення дублювання первинної інформації, яка є основою усієї системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління овочівництвом;
- оперативність інформації, яка досягається шляхом застосування сучасних засобів зв'язку, безпосередньо пов'язаних з ПК;
- розробка форматів первинної документації на ПК і на цій основі необхідних для управління овочівництвом виробничих та соціально – економічних показників;
- обмеження обсягів первинної інформації, її систематизація та підвищення ефективності її використання;
- кодування первинних даних з метою скорочення обсягів інформації, ефективного використання комплексів ПК та відповідного програмного забезпечення;
- розробка програмного забезпечення для автоматизованого опрацювання первинних даних, необхідних для забезпечення управління галуззю овочівництва на основі попередньо визначеного алгоритму, уніфікація цього програмного забезпечення для використання на усіх рівнях управління галуззю;
- створення системи моніторингу ефективності системи обліково-аналітичного забезпечення управління овочівництвом з метою постійного вдосконалення системи, її адаптації до процесу постійних змін на ринку продукції овочівництва, в законодавстві та ін.

Основна проблема при проектуванні і створенні системи уніфікованого обліку – це не стільки наявність сучасного високопродуктивного обладнання, скільки уніфіковані принципи організації взаємодії користувачів з масивами інформації. На наш погляд, найперспективнішим в даному контексті може стати застосування як основоположної технології доступу до корпоративних інформаційних ресурсів установи Web і Internet-технології у вигляді корпоративних Intranet-мереж, так званих інтрамереж.

Застосування нових інформаційних технологій дозволяє вирішити завдання обліково-аналітичного забезпечення управління овочівництвом на якісно новому рівні, забезпечити інформаційну підтримку прийняття рішень з урахуванням мережних інформаційних технологій, власне на базі інформаційного документообігу, автоматизованої обробки і відображення даних, а також на платформі сучасних інструментальних програмних засобів.

У результаті аналізу сучасної системи обліково-аналітичного забезпечення управління овочівництвом з врахуванням розвитку програмного забезпечення в даній сфері можна зробити такі висновки:

- 1) Комп'ютерною підтримкою обліково-аналітичного забезпечення управління овочівництвом охоплені повністю задачі першого класу і частково другого (тобто ті задачі, які вирішуються на організаційному рівні спеціалістами та технічними працівниками).
- 2) Практично повністю відсутня комп'ютерна підтримка діяльності керівників вищого рівня. Це означає, що системи програмного забезпечення насамперед покликані надавати допомогу в процесі прийняття рішень керівникам, відповідальним за вищий рівень управління овочівництвом, тобто тим категоріям, які вирішують

нечітко поставлені завдання.

Література

1. Гнилицька Л. Прийняття управлінських рішень на основі інформації системи "директ-костинг" / Л. Гнилицька // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 3. – С. 24.
2. Садовська І.Б. Нормативний облік витрат: інструмент і методологія управлінського обліку і контролю / І. Б. Садовська // Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". – 2007. – № 577. – С. 355-360.

Циганова О.С.,
викладач кафедри «Облік та економічний аналіз»,
Медведєва В.М.,
старший викладач кафедри «Облік та економічний аналіз»,
Бурунсуз К.С.,
викладач кафедри «Облік та економічний аналіз»,
Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова,
м. Миколаїв

**ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ ВИТРАТ
НА АВТОТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

У боротьбі за ринок автотранспортне підприємство може розраховувати на успіх при наявності активної маркетингової стратегії, але це передбачає високий рівень витрат на просування транспортних послуг. При цьому на практиці ретельний аналіз таких витрат, не дивлячись на їх значну величину, практично не проводиться.

Боротьба з витратами на підприємстві, як правило, починається зі скорочення маркетингових витрат. Таке рішення іноді дає бажаний короткостроковий ефект. Проте у довгостроковому плані воно є бомбою уповільненої дії. У менеджерів, пов'язаних з бюджетуванням, існує неоднозначне ставлення до маркетингових витрат. Причина криється у труднощах аналізу ефективності даних витрат. Не зовсім зрозуміло, до якого параметру слід прив'язуватися при оцінці персоналу підрозділів маркетингу. Крім того, складно оцінити відповідність дій в області маркетингової стратегії підприємства.

У невеликих автотранспортних підприємств немає можливості оцінювати результати діяльності відділу маркетингу. При цьому обсяг ресурсів, що витрачаються на просування, може досягати істотної величини. Тому питання їх обґрунтування постає особливо гостро у боротьбі за розподіл ресурсів.

Приймаючи рішення про інвестиції, підприємства готують бізнес-план або складають прогнозні розрахунки. У першу чергу оцінюється прибуток на вкладені кошти з урахуванням всього строку економічного життя інвестицій (Return on Investments, ROI). Під час оцінки рентабельності інвестицій передбачається, що збитки на початку періоду повинні бути компенсовані у майбутньому [1, с. 337]. Однак до маркетингових витрат у рамках чинної системи бухгалтерського обліку аналітики підходять з точністю до навпаки. Зазвичай їх визнають як короткострокові та відносять на витрати поточного періоду. Такий підхід не дозволяє оцінити, наскільки ефективні та доцільні витрати були здійснені.

Чинна система бухгалтерського обліку не дозволяє розглядати маркетингові витрати як актив. Проте, зі стратегічної точки зору вони мають головний критерій активу – потенційну можливість отримання підприємством коштів у майбутньому. Звичайно, існує проблема надійного вимірювання вартості такого активу. Однак для цілей стратегічного управлінського аналізу на неї можна не зважати.

Інвестиції у маркетинг можна оцінювати аналогічно вкладенням в активи підприємства. Одним з основних інструментів аналізу в цьому випадку є розрахунок рентабельності інвестицій. Даний показник є відношенням ефекту від інвестицій до їх величини. З визначенням величини інвестицій завдання вирішується більш чи менш просто: вона становить всю суму понесених витрат. Як же бути з визначенням самого ефекту?

Під час розрахунку рентабельності інвестицій в числельнику формули використовується показник прибутку. Для вимірювання прибутку від заходів у сфері маркетингу слід застосувати певні припущення.

Перш за все необхідно розробити стандартні процедури вимірювання та інтерпретації показників. Досліджуючи маркетингові активи, слід визначити їх властивості та описати їх за допомогою вимірювальних параметрів. Це надасть можливість оцінити, що відбувалося або відбуватиметься з цим активом. До подібних властивостей можна віднести:

- обізнаність споживачів щодо транспортних послуг;
- знання споживачів про особливості послуги;
- схильність замовляти послуги у даного автотранспортного підприємства тощо.

Визначення поведених властивостей передбачає три етапи:

1. Постановка конкретних витратних завдань для послуг, груп споживачів.
2. Розробка якісних і кількісних маркетингових цілей, а також вибір способів їх досягнення.
3. Ув'язка цілей та заходів із системою стратегічного управлінського аналізу.

Зміна цих властивостей показуватиме вплив на прибутковість автотранспортної послуги. Одержавши чіткі критерії, можна визначити приріст доходу, витрат і прибутку. Розрахований прибуток рекомендується розглядати як величину ефекту від інвестицій, необхідну для розрахунку ROI.

Іноді буває складно визначити, у чому полягатиме економічна вигода активу. Тоді виникають питання: чи існує актив взагалі, чи мали місце неефективні витрати? Так, досить просто визначити потенційний ефект від ретельно запланованої акції з просування. Деяко іншою уявляється ситуація у разі «автоматичного» витрачання

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

коштів, тому що така практика завжди існувала на підприємстві. У даному випадку керівництву слід замислитись про доцільність розробки ефективніших маркетингових програм.

Щоб проілюструвати можливості застосування описаного інструменту на практиці, наведемо приклад. Оцінимо ефективність витрат автотранспортного підприємства на залучення нових клієнтів.

Рентабельність інвестицій необхідно оцінювати як відношення ефекту від залучення нових клієнтів до вартості їх залучення. Ціна залучення одного клієнта при цьому розраховується як відношення усіх витрат на дану маркетингову програму до очікуваної кількості нових клієнтів. Вартість програми визначається бюджетом витрат на залучення клієнтів.

Цінність клієнта для підприємства можна виміряти на підставі прогнозу величини прибутку, яку він спроможний принести. При цьому життєвий цикл клієнта визначений в 5 років. Подальше прогнозування недоцільне через високий рівень невизначеності.

Показник прибутковості клієнта розраховується таким чином. Спочатку визначається прогнозний дохід на одного клієнта за рік. Потім, виходячи зі структури виручки, що склалася (собівартість становить 75% від її величини), розраховується прибуток. Прибутки, що відносяться до періоду з 2-го по 5-й рік, продисконтовуються за середньозваженими витратами на капітал (Weighted Average Cost of Capital, WACC) та підсумовуються.

Незалежно від загального числа напрямків інвестування, структура джерел фінансування кожного з них повинна залишатися незмінною. Тому в ході інвестиційного проектування використовуються не ціни окремих джерел капіталу, а середня вартість сукупного капіталу заданої структури. Не вдаючись до окремих розрахунків, умовно приймемо WACC на рівні 25%. Саме така ставка має використовуватися для дисконтування грошових потоків за конкретними інвестиційними проектами.

При цьому в розрахунках враховується недисконтована вартість грошових потоків 1-го року, який був прийнятий за базисний [2, с. 342]. На підставі одержаних показників обчислюється рентабельність інвестицій (таблиця 1).

Таблиця 1

Розрахунок рентабельності інвестицій на автотранспортному підприємстві

№ з/п	Показники	Роки				
		1	2	3	4	5
1	Бюджет витрат на залучення клієнтів, грн	480000				
2	Очікувана кількість нових клієнтів, осіб	8000				
3	WACC, %	25				
4	Середньорічна виручка на 1 клієнта, грн	300	300	300	300	300
5	Собівартість, грн (ряд. 4 x 75%)	225	225	225	225	225
6	Прибуток на 1 клієнта за рік, грн (ряд. 4 - ряд. 5)	75	75	75	75	75
7	Приріст прибутку від нових клієнтів, грн (ряд. 2 x ряд. 6)	600000	600000	600000	600000	600000
8	Дисконтований прибуток, грн	600000	480000*	384000**	307200***	245760****
9	Всього приріст прибутку з урахуванням дисконтування, грн	2016960				
10	Чистий прибуток, грн (ряд. 9 - ряд. 1)	1536960				
11	ROI, % (ряд. 10 / ряд. 1 x 100)	320,2				

* $(1: (1+0,25)) \times 600000$.

** $(1: (1 + 0,25)^2) \times 600000$.

*** $(1: (1 + 0,25)^3) \times 600000$.

**** $(1: (1 + 0,25)^4) \times 600000$.

Під час впровадження описаного інструменту слід пам'ятати й про те, що всі управлінські рішення ґрунтуються на прогнозах майбутнього, яке є невизначеним. Як наслідок, такі прогнози можуть бути помилковими.

Література

1. Череп А.В. Інвестознавство [текст] : навч. посіб. / А.В. Череп. – К. : Кондор, 2006. – 398 с.
2. Оснач О.Ф. Промисловий маркетинг [текст] : підручник / О.Ф. Оснач, В.П. Пилипчук, Л.П. Коваленко. – К. : «Центр учбової літератури», 2009. – 364 с.

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Основними показниками праці та заробітної плати, що підлягають обліку, є чисельність працівників, їхня професія, кваліфікація, витрати робочого часу у людино-годинах, людино-днях, кількість виготовленої продукції (виконання робіт, надання послуг), розмір фонду оплати праці за категоріями працюючих, видами нарахувань, нарахування премій, відпускних, розмір відрахувань за їх видами та ін. Ці дані необхідні для обчислення таких економічних показників, як рівень забезпеченості робочою силою, середнього заробітку, рівня продуктивності праці та ін.

Будь-які зміни, що стосуються оплати праці, прямо чи опосередковано впливають на доходи всіх членів суспільства, а також на найважливіші макроекономічні показники. Тому в жодній країні світу питання регулювання оплати праці не залишені лише на розсуд ринкових сил, хоча методи, сфера, масштаби державного втручання в ці процеси в кожній країні різні.

Механізм регулювання заробітної плати складається з таких елементів:

- а) ринкового регулювання;
- б) державного регулювання;
- в) колективно-договірного регулювання через укладання генеральної, галузевих, регіональних угод; колективних договорів на рівні підприємств; трудових договорів з найманими працівниками;
- г) механізму визначення індивідуальної заробітної плати безпосередньо на підприємстві (у структурному підрозділі) з використанням таких елементів, як тарифна система або безтарифна модель, нормування праці, форми і системи оплати праці та преміювання [1].

Для нарахування заробітної плати використовують рахунок 66 "Розрахунки з оплати праці", який є пасивно-активним. Він має два субрахунки:

- 661 "Розрахунки за заробітною платою";
- 662 "Розрахунки з депонентами".

За дебетом субрахунку 661 відображають утримання із заробітної плати та виплату заробітної плати, за кредитом – нарахування заробітної плати.

Нараховану заробітну плату відносять на витрати підприємства, відповідно, заробітну плату робітників – в дебет рахунку 23, адміністративно-управлінського персоналу – у дебет рахунку 92 і т.д.

Виплата заробітної плати проводиться не рідше двох разів на місяць. За першу половину місяця в організації видають аванс, а остаточний розрахунок з працівниками за результатами роботи за місяць проводиться на початку наступного місяця, шляхом перерахування на рахунки працівників у банк із використанням банківських пластикових карт [2].

Для розрахунку та виплати заробітної плати застосовується особовий рахунок, заповнюється бухгалтером на кожного працівника на підставі первинних документів про прийом на роботу в якому вказується інформація : прізвище, ім'я, по батькові; категорія персоналу; табельний номер працівника; кількість дітей (для визначення відрахувань при розрахунку податку на доходи фізичних осіб); дата надходження на роботу.

Особовий рахунок заповнюється протягом року, в ньому помісячно відображаються всі види виробничих нарахувань і утримань. Дані, що містяться в особовому рахунку, є підставою для розрахунку середнього заробітку при оплаті відпустки, нарахувань за листками непрацездатності.

Зведення даних по розрахунках з персоналом з оплати праці узагальнює дані всіх розрахунково-платіжних відомостей, складених за звітний місяць. Зведена відомість використовується при відображенні на рахунках бухгалтерського обліку нарахувань з оплати праці, премій, посібників; утримань податку з доходів фізичних осіб, перерахувань і виплат. Дані зведеної відомості зіставляються із записами в Головній книзі за рахунком 70 "Розрахунки з персоналом з оплати праці", і таким чином відбувається звірення синтетичного і аналітичного обліку розрахунків з оплати праці [3].

При почасово-преміальній оплаті праці працівникам додатково нараховуються премії, згідно Положення "Про преміювання основних і допоміжних робітників", які, як правило, встановлюються у відсотках до заробітної плати, нарахованої за фактично відпрацьований час. Премії виплачуються за виробничі показники роботи організації згідно Положення "Про преміювання основних і допоміжних робітників" (наприклад, за виконання планового обсягу випуску продукції в заданій номенклатурі, якість випущеної продукції і т.д.). Преміювання робітників здійснюється щомісячно за звітний період і враховується при обчисленні середньої заробітної плати.

Отже на підприємствах облік заробітної плати відображається на рахунку 66 "Розрахунки з оплати праці" він відображає суму нарахованих коштів за кількість відпрацьованих днів з урахуванням відпусток, відпускних, стягнень і премій.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП "Рута", 2011. – 688 с.
2. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік : підручник. – 3-тє вид., перероб. і доп. / О.В. Лишиленко – Київ : Вид-во "Центр учбової літератури", 2011. – 670 с.
3. Атамас П.Й. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. посіб. 2-ге вид. / П.Й. Атамас – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 392 с.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ БАНКІВ

Відповідно до Постанови Правління НБУ №566 «Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України» бухгалтерський облік ведеться безперервно з часу реєстрації банку до його ліквідації із застосуванням комп'ютерних засобів, за допомогою яких в автоматизованому режимі здійснюється збирання, передавання, систематизація та оброблення інформації[5].

Одним із видів розрахунків з працівниками банків є розрахунки за окремими операціями, а саме з підзвітними особами. Варто наголосити на тому, що у відрядження може бути відправлена тільки особа, яка перебуває у трудових відносинах з банківською установою, тобто працівник даної установи. Аналіз нормативно-правової та наукової літератури показав, що порядок і умови відрядження працівників регулюються Податковим кодексом України[3], Інструкцією про службові відрядження в межах України та за кордоном[2], Наказом Міндоходів «Про затвердження форми Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, та Порядку його складання»[1], Постановою «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів»[4] та іншими законодавчими актами.

Направлення працівника банківської установи у відрядження здійснюється на основі наказу керівника установи, в якому відзначається: пункт призначення, назва підприємства або організації куди відправляється працівник, мета та строк відрядження. Наказ про відрядження є підставою для видачі коштів. Наказ про відрядження складається у довільній формі, але враховуючи вимоги законодавства та специфіку діяльності банків, зроблена спроба розробити зразок Наказу про відрядження. Затвердження якого на законодавчому рівні надав би можливість установам вести документообіг у відповідності з законодавством.

Реєстрація осіб які перебувають у відрядженні здійснюється у спеціальному журналі, в якому зазначається дата вибуття та дата прибуття. Враховуючи вимоги законодавства було встановлено, що термін відрядження встановлюється керівником установи, але не може перевищувати 30 календарних днів (в межах України). Варто відзначити, що з метою взаємоузгодження законодавчих актів з вимогами ПКУ наказом МФУ від 21.06.2011 р. №738 скасовано типову форму посвідчення про відрядження.

Особам які знаходяться у відрядженні нараховуються добові. Визначено п.16 Інструкції №59, що окремий вид витрат, а саме добові не потребують спеціального документального підтвердження. Відповідно до положень ПКУ (абз.4 пп.140.1.7) добові виплати є не фіксованими, а встановлено тільки їх максимальних розмір. В межах України максимальний розмір добових виплат становить 20% від мінімальної заробітної плати, встановленої на 01.01 звітного року в розрахунку за кожний календарний день, а за кордон добові виплати не повинні перевищувати 75% від мінімальної заробітної плати. Зазначені вище витрати на добові можуть бути більшими, але в такому разі різниця між встановленими банком та максимальним розміром обкладатиметься податком з доходів фізичних осіб (пп.140.1.7 ПКУ; пп.165.1.11 ПКУ).

Відповідно з п. 3 Порядку №845, встановлено, що якщо протягом звітного місяця, на який припадає граничний строк (до закінчення 3-го або 5-го, а в окремих випадках 10-го чи 20-го банківського дня, що настає за днем, у якому платник податку завершує відрядження або виконання окремої цивільно-правової дії), підзвітна особа не повертає суму надміру витрачених коштів(залишок коштів понад суму, витрачену згідно зі звітом про використання коштів, наданих на відрядження – пп. 1.11 Інструкції №59), то така сума підлягає оподаткуванню податком з доходів фізичних осіб відповідно до п. 167.1 ст.167 Податкового кодексу України. Податок з доходів фізичних осіб за ставкою 15 % для суми, яка не перевищує 10 мінімальних зарплат станом на 1 січня звітного року (в 2015 році це 12 180 грн.), і 20 % – для суми перевищення 10 мінімальних заробітних плат.

Попередньо необхідно збільшити суму виплати на коефіцієнт 1,176471 або 1,204819 (залежно від розміру доходів), після чого із бази оподаткування утримують податок з доходів фізичних осіб.

У Звіті необхідно відобразити повне роз'яснення щодо строків його подання та нарахування штрафних санкцій за порушення терміну звітування. До того ж слід враховувати коефіцієнти залежно від ставки оподаткування. Типова форма Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт затверджена Міністерством доходів та зборів, хоч і часто змінюється та коректується. Враховуючи різні поправки та зміни, але існує певна проблема у складанні та прийнятті працівниками бухгалтерії даних звітів. А саме по праву сторону аркушу Звіту надано Розписку, яку відповідно до вимог законодавства потрібно відривати та віддавати працівникові який здає звіт. Все нічого, але ця розписка знаходиться в досить незручному місці, і найчастіше на практиці трапляється так що працівникові, який здає звіт цю розписку не видають.

Отже, працівники, які відряджаються, повинні не лише уміти вирішити завдання підприємства, але ще й знати нормативні документи, щоб не допуститися помилок при звітуванні за проведені витрати на відрядження з дотриманням норми їх відшкодування.

Наступною особливістю даних розрахунків є те, що нерідко працівники банківської установи відправляються у відрядження на службових автомобілях і відповідно працівники автопарку установи змушені відзвітовуватися за використання паливно-мастильних матеріалів.

Варто відзначити, що в результаті проведеного дослідження встановлено та наведено основні аспекти організації обліку розрахунків з працівниками банків. Крім того, доречно зазначити, що ефективність функціонування системи бухгалтерського обліку у великій мірі залежить саме від правильно створеної та організованої технології облікового супроводження розрахунків з підзвітними працівниками банків.

Література

1. Наказ Міністерства доходів та зборів «Про затвердження форми Звіту про використання коштів, виданих на відрядження або під звіт, та Порядку його складання» №845 від 24.12.2013 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0104-14>.
2. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції про службові відрядження у межах України та за кордон» №59 від 13.03.1998 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98>.
3. Податковий кодекс України від №2755-VI 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів» №98 від 02.02.2011 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/98-2011-p>.
5. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про організацію бухгалтерського обліку та звітності в банках України» №566 від 30.12.1998. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0056-99>.

Чернікова І.Б.,

к.е.н., доцент, професор.,

Якуба Є.В.,

здобувач,

Харківський державний університет харчування та торгівлі

ПРО ЕЛЕКТРОННЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ В ОБЛІКОВІЙ СТРАТЕГІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ

З введенням в Україні на початку 2015 року системи електронного адміністрування (далі – СЕА) змінюються правила обліку та сплати ПДВ (податку на додану вартість). Незважаючи на те, що принципи формування податкових зобов'язань та податкового кредиту, залишаються незмінними, платників ПДВ чекають радикальні зміни, що мають забезпечити автоматичний облік у розрізі платників податків :

- сум ПДВ, що містяться у виданих та отриманих податкових накладних, зареєстрованих у Єдиному реєстрі податкових накладних (далі – ЄРПН);
- сум ПДВ, сплачених платниками при імпорті товарів;
- сум поповнення та залишку коштів на рахунках у СЕА;
- сум ПДВ, на які платники податків мають право зареєструвати податкові накладні в ЄРПН [1].

Перший крок для виконання вимог реформи бачимо в наданні Державною фіскальною службою (далі - ДФС) реєстрів платників ПДВ, що є підґрунтям для відкриття кожному платнику податку на безкоштовній основі рахунків в СЕА. Другим кроком, вважаємо, доведення даних про цей рахунок до їх власників. З огляду на зазначене, органами ДФС [2], направляється лист, який містить реквізит відповідного рахунку на електронну адресу подачі звітності суб'єктом господарювання. Досліджено, що на практиці ця функція не реалізована, тому ринкові суб'єкти господарювання змушені шукати інший спосіб. Одним із запропонованих являється направлення на адресу ДФС через програмні модулі звітності відповідного запиту, у відповідь на який мають прийти всі необхідні дані для подальшого вільного доступу до даних рахунку. В ході аналізу законодавчо – нормативної економічної бази та фахової літератури виявлено, - розробники програмних модулів, в особливості програми «М.Е.Doc IS», повідомляють: «що таке Повідомлення, крім реквізитів рахунку, надає користувачу повну інформацію з Системи електронного адміністрування ПДВ: дані про поточний стан ПДВ - рахунку та рух грошових коштів на ньому, суми кожної складової ліміту, на який вправі реєструвати податкові накладні та/або розрахунки коригування в ЄРПН» [3]. Реалії сьогодення свідчать, що на практиці це також не реалізує свою функцію повністю. Тому деякі користувачі таких рахунків звертаються до ДФС для уточнення інформації щодо відправлення повідомлення про відкриття спеціальних рахунків та повторного їх отримання на поштову скриньку. У разі, якщо на дату формування та направлення повідомлення про відкриття та реквізити ПДВ - рахунку у платника податку у зв'язку із втратою чинності ЕЦП або договору про визнання електронної звітності відсутня можливість отримати повідомлення в електронному вигляді, платник може звернутись за інформацією щодо реквізитів ПДВ - рахунку до Центру обслуговування платників за основним місцем обліку [2]. Представники підприємства, з цього приводу, мають подати письмовий запит для отримання даних про рахунок та особисто з'явитися для отримання відповіді на нього. Оскільки, якщо сплата ПДВ за грудень 2014 року, січень 2015/IV квартал 2014 здійснюється з поточного рахунку, безпосередньо, на відповідні бюджетні рахунки, то всі наступні платежі мають проходити через зазначені спеціальні рахунки. При цьому варто приймати до уваги, що згідно чинного державного законодавства:

- з 1 липня 2014 року (або з дати, визначеної в окремому рішенні Верховної Ради України про скорочення перехідного періоду) платники податку зараховують на спец-рахунок кошти у сумах, необхідних для збільшення розміру суми, що обчислюється відповідно до пункту 3 статті 200¹ Кодексу та надає право для реєстрації в ЄРПН податкових накладних/розрахунків коригування [2];

- до 1 липня 2015 року реєстрація в ЄРПН податкових накладних та розрахунків до них повинна відбуватися без обмеження суми податку, тобто без поповнення рахунку в системі електронного адміністрування ПДВ.

Отже, за умов невизначеності для своєчасної сплати ПДВ доцільно зараховувати відповідну суму коштів у розмірі задекларованих податкових зобов'язань на власний ПДВ - рахунок, з якого ці кошти будуть автоматично перераховані Казначейством до бюджету та, поповнення якого здійснюється самостійно з власних поточних

рахунків, відкритих в будь-якій банківській установі (з дати закінчення тестового режиму СЕА – перераховувати не лише для сплати ПДВ до бюджету, а й для отримання права реєстрації документації в ЄРПН).

Необхідно відмітити, що кошти на електронний ПДВ - рахунок бажано перераховувати завчасно, але не пізніше граничного строку, встановленого для самостійної сплати податкових зобов'язань. У випадку, якщо у встановлені терміни не забезпечено наявність на власному рахунку необхідної суми для сплати податку в повному обсязі, до бюджету буде перераховано суму в межах залишку коштів на особистому ПДВ - рахунку, а не сплачений залишок задекларованих податкових зобов'язань слід сплатити з поточного рахунку.

Казначейство, зі свого боку, повинно вести облік отаких неоплачених зобов'язань і проводити автоматичне перерахування до бюджету всіх коштів, що перераховуються користувачами з власних поточних рахунків (сплата податкових зобов'язань, визначених контролюючим органом; сплата штрафних санкцій та пені) на електронний рахунок ПДВ до моменту сплати повної суми зобов'язань [2].

Наступний крок пов'язуємо з розв'язанням питань щодо бухгалтерського обліку електронних ПДВ - рахунків на підприємстві. У зв'язку з зазначеним пропонуємо спочатку визначитись, що основною відмінністю гривневого рахунку в системі електронного адміністрування ПДВ є неможливість використання для поточних операцій, так як погашення зобов'язань перед бюджетом здійснюється за вказівкою органів податкової служби. Внаслідок, виникає проблема в застосуванні рахунку 31 «З огляду на те, що характер проведення операцій на електронних ПДВ - рахунках подібний до передоплати в бюджет, вважаємо за доцільне, звернути увагу на рахунок 64 "Розрахунки за податками й платежами". Безумовно, перевагою цього альтернативного варіанту щодо організації обліку є те, що на рахунках класу 6 «Поточні зобов'язання» відображаються зобов'язання, які будуть погашені в ході операційного циклу чи на протязі 12 міс. з дати балансу (що в собі враховує і авансові платежі). Однак, з урахуванням специфіки ситуацій, слід зазначити, що рахунки відкриті в Казначействі не можуть мати кредитового сальдо.

Таким чином, за обставин електронного адміністрування ПДВ, рекомендуємо більш прийнятну альтернативу для обліку надходження та руху грошових коштів на рахунках в управлінській інформаційній системі, а саме застосовувати субрахунок 336 «Електронний рахунок в Казначействі», який буде відкрито до рахунку 33 «Інші кошти». Зрозуміло, - кінцевий вибір залишається за суб'єктом господарювання, при цьому варто пам'ятати про аналітичну сторону його діяльності. Адже для визначення ліквідності та платоспроможності важливо враховувати особливості даного рахунку [4].

Література

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-17. – Режим доступу до закону: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> - Назва з екрану.
2. Про систему електронного адміністрування ПДВ : Лист ДФС України від 19.01.2015 №1403/7/99-99-19-03-01-17 [Електронний ресурс] -Режим доступу - <http://sfs.gov.ua/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/podatok-na-dodanu-vartist/listi-dps/179740.html> - Назва з екрану.
3. Як дізнатися реквізити власного ПДВ-рахунку? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : http://www.me-doc.com.ua/index.php?id=11111620_71&lang=ukr – Назва з екрану.
4. Алпатова Н. Бухоблік надходжень та руху грошей на ПДВшному електронному рахунку / Алпатова Н. // Все про бухгалтерський облік. – 2015. – № 5. – С. 47-48.

Чернявський Микола,

к.е.н. доцент кафедри економічної кібернетики,

Мельник Людмила,

студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім.В. Стефаника",

м. Івано-Франківськ

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ АДМІНІСТРАТИВНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА

У процесі операційної діяльності підприємства виникають витрати, які не включаються до собівартості продукції (робіт, послуг), і їх не можна віднести до певного доходу звітного періоду. Такі витрати підлягають відображенню у складі того звітного періоду, у якому вони відбулися. До таких операційних витрат належать: адміністративні витрати; витрати на збут; інші витрати операційної діяльності.

Методологічні основи організації обліку витрат підприємства викладені в П(С)БО 16 "Витрати". За згаданим стандартом витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) [3]. Витрати, пов'язані з операційною діяльністю, які не включаються до собівартості продукції (товарів, робіт, послуг) поділяються на адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати.

Відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), "Адміністративні витрати" – це періодичні витрати, що відносяться до функціонування підприємства в цілому. Наприклад, заробітна плата управлінського персоналу, витрати на офісні приналежності, відсотки за кредитами, загальна страховка та ін. [4].

До адміністративних витрат відносяться такі загальногосподарські витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством:

- загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо);
- витрати на службові відрядження і утримання апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу;

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

– витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення, охорона);

– винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна);

– витрати на зв'язок (поштові, телеграфні, телефонні, телекс, факс тощо);

– витрати на врегулювання спорів у судових органах;

– податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, що включаються до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг);

– плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків і ін.

Основними завданнями організації обліку адміністративних витрат є забезпечення:

1) правильного визначення та достовірної оцінки витрат діяльності;

2) правильного та повного документального оформлення та своєчасного відображення в регістрах обліку адміністративних витрат;

3) надання повної, достовірної та неупередженої інформації про адміністративні витрати для потреб управління [2].

Адміністративні витрати обліковуються на активному рахунку 92 "Адміністративні витрати", за дебетом якого збираються дані витрати, понесені підприємством протягом звітного періоду, а в кінці звітного періоду ці витрати повністю списуються в дебет рахунку 79 "Фінансові результати". Аналітичний облік адміністративних витрат ведеться за статтями витрат. Адміністративні витрати в собівартість продукції не включаються і відносяться на результати діяльності підприємства [1, с. 223].

Основною метою обліку витрат взагалі, та адміністративних витрат зокрема, є своєчасне, повне та вірогідне відображення фактичного розміру і складу витрат, а також контроль за використанням всіх ресурсів підприємства. Від правильності їх визначення залежить точність розрахунку фінансового результату діяльності підприємства. Саме тому питання організації та обліку адміністративних витрат завжди були, є і будуть актуальними.

Література

1. Дишко І.Ю. Теоретичні аспекти сутності і класифікації адміністративних витрат / І.Ю.Дишко, Ю.Ю.Штулер // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5. – С. 222-227.

2. Карпушенко М. Ю. Організація обліку : навч. посібник (для студентів ВНЗ) / М. Ю. Карпушенко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2011. – 241с.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

4. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

Чернявський М.О.,

к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики,

Недільська Г.О.,

студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім.В. Стефаніка",

м. Івано-Франківськ

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ

Грошовим коштам належить значне місце в життєдіяльності підприємств, установ, організацій. Грошові кошти виступають важливим відокремленим об'єктом системи бухгалтерського обліку і, водночас, грошовим вимірником для інших облікових об'єктів. В економічній літературі грошові кошти трактують по-різному: як економічні відносини між суб'єктами господарювання, як товар, титул вартості, загальний еквівалент тощо. Гроші – один з найбільш величких винаходів – складають найбільш захоплюючий аспект економічної науки. І насправді, гроші – це предмет натхнення власника і менеджера; інструмент, що забезпечує динаміку капіталу; гроші та похідні від них розрахунки – проблемний предмет обговорення для кожного підприємства, компанії, корпорації. Виконувани грошима функції надають цілісності народному господарству окремої країни та частково світовій економіці. У свою чергу, стабільність і сила (міцність) національних грошей залежать від економічної могутності країни, конкурентоспроможності її товарів, соціально-економічної та політичної злагоди в державі та ін.

Бухгалтерський облік, виступає процесом виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства користувачам для прийняття рішень.

До еквівалентів грошових коштів відносять короткострокові фінансові інвестиції, які можуть бути вільно конвертовані у грошові кошти і мають незначний ризик зміни вартості. До них належать цінні папери зі строком погашення до трьох місяців (казначейські векселі, депозитні сертифікати тощо). Даніми показниками визначається спроможність підприємства здійснювати виплату заробітної плати або розраховуватися з постачальниками, своєчасно повертати позики та ін. Облік грошових коштів є достатньо регламентований законодавчими та нормативними актами України [1], [2], [3].

Здійснюючи організацію обліку грошових коштів на підприємстві слід забезпечити повноту та своєчасність їх відображення у системі обліку.

Облік грошових коштів є досить важливим, тому що від достовірності та оперативності обліку залежить вся фінансова діяльність підприємства.

Побудова належного обліку грошових коштів передбачає правильність здійснення й відображення всіх етапів їх руху, починаючи з нормативно-правових вимог, заповнення первинних документів, узагальнення та систематизації інформації в регістрах і завершуючи складанням звітності.

На сьогодні існує ряд проблем пов'язаних з обліком грошових коштів, а саме:

- визначення класифікаційної групи грошових коштів;
- оцінка всіх монетарних статей (в тому числі статей грошових коштів в іноземній валюті) у валюті звітності;
- повнота, своєчасність та аналітичність відображення в фінансовій звітності;
- врахування фактора часу при оцінці грошових коштів підприємства та складання звітності про рух грошових коштів;
- оптимізація надходжень і виплат готівки та формування інформаційної бази даних для аналізу отриманих і втрачених вигод від проведених заходів;
- матеріально-технічне та організаційне забезпечення ведення обліку грошових коштів.

В результаті дослідження можна зробити висновок, що вирішення проблем, вище розглянутих, багато в чому залежить від чіткого дотримання таких основних принципів в обліку коштів:

- використання коштів відповідно до цільового призначення, їх видача та зберігатися;
- недостатність коштів на рахунку організації для задоволення всіх пред'явлених вимог обумовлює списання цих засобів шляхом застосування встановлення черговості платежів;
- платежі здійснюються за рахунок власних коштів платника або за рахунок кредитів банку;
- платежі здійснюються у без готівковому порядку після відвантаження товарно-матеріальних цінностей, виконаних робіт і наданих послуг або одночасно з ними. Попередня оплата припускається лише у випадках передбаченим законодавством і обліковою політикою організації;
- списання з рахунку коштів в обсязі, достатнім для задоволення всіх пред'явлених до організації вимог, здійснюється в порядку надходження розпоряджень клієнта й інших документів на списання;
- удосконалення системи обліку з метою здійснення достовірного ретроспективного аналізу.

Важливість вивчення принципів обліку грошових коштів обумовлюється тим, що вони обслуговують господарську діяльність підприємства в усіх її напрямках і від якісного управління ними залежить подальший розвиток підприємства та кінцевий результат його господарської діяльності.

Література

1. Швець В.Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / В.Г. Швець. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2006. – 525 с.
2. НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, затверджено наказом міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pro-u4ot.info>.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IAS) 7 “Звіти про рух грошових коштів” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http:// minfingov.ua/](http://minfingov.ua/).

УДК 330.123.36:330.522.4

Чернявський М.О.,

к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики,

Новак Н.В.,

студент спеціальності “Облік і аудит” ОКР “спеціаліст”,

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка”,

м. Івано-Франківськ

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Для здійснення господарської діяльності підприємствами всіх форм власності та галузей економіки використовуються виробничі запаси, які є найбільш важливою та значною частиною активів підприємства. З одного боку, сформовані виробничі запаси забезпечують постійність, безперервність та ритмічність діяльності підприємства, гарантують його економічну безпеку, а з іншого – виробничі запаси на рівні великих промислових підприємств потребують великих капіталовкладень. Тому, від організації та ведення обліку виробничих запасів залежить точність визначення прибутку підприємства, його фінансовий стан, конкурентоспроможність на ринку та в цілому ефективність роботи підприємства.

Головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу як основної ланки діяльності господарського суб'єкта є наявність та раціональне використання виробничих запасів.

Виходячи з вимог ринкової економіки, необхідно удосконалювати методологію бухгалтерського обліку матеріальних ресурсів. Необхідно стежити за ретельним і своєчасним проведенням інвентаризацій, контрольних та вибіркового перевірок, які мають велике значення у збереженні матеріалів.

Для забезпечення збереження виробничих запасів, правильного приймання, зберігання та відпуску велике значення має наявність на підприємстві в достатній кількості складських приміщень, оснащених ваговими та вимірювальними приладами, мірною тарою та іншими пристосуваннями.

Важливим напрямом удосконалення процесу формування запасів та підвищення ефективності управління ними в умовах реформування економічної системи є визначення оптимальної потреби в них [1]. У зарубіжній практиці управлінню оборотними активами приділяється значно більше уваги, ніж в Україні. Одним із напрямків є оптимізація формування виробничих запасів.

Основними напрямками удосконалення обліку виробничими запасами є: узагальнення теоретико-методологічних основ обліку, аналізу і контролю виробничих запасів, визначення їх суті та класифікації;

удосконалення методико-організаційних основ фінансового та управлінського обліку виробничих запасів, а також їх контролю; проектування системи економічного аналізу та контролю ефективності використання виробничих запасів; розробка системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами.

У наш час існує необхідність й одночасно можливість нових організаційних і методичних підходів у вирішенні проблем обліку запасів, пов'язаних, з однієї сторони, з переходом на ринкові відносини й міжнародні стандарти, з іншої – з широким впровадженням комп'ютерних технологій [2, с. 321].

Необхідно також впроваджувати ефективні форми попереднього й поточного контролю за дотриманням норм запасів і витратами матеріальних ресурсів, приділяти більше уваги підвищенню вірогідності оперативного обліку руху напівфабрикатів, комплектуючих виробів, деталей і вузлів у виробництві. Дані бухгалтерського обліку повинні містити інформацію для знаходження резервів зниження собівартості продукції в частині раціонального використання матеріалів, зниження норм витрат, забезпечення належного зберігання [3].

Значно поліпшити організацію обліку виробничих запасів можна, удосконалюючи процес документування, тобто ширше використовуючи накопичувальні документи (лімітно-забірні картки, відомості тощо.), картки складського обліку як витратний документ по відпущених матеріалах (бездокументальну систему оформлення витрат матеріалів) [4].

Доцільне використання на всіх ділянках обліку уніфікованих форм документації. Крім того:

- створення графіків документообігу з обліку запасів і доведення до виконавців їх функцій при створенні і перевірці первинного документа;

- видача розпорядчої документації особам, що відповідають за здійснення тієї або іншої господарської операції, і мають право підпису первинних документів;

- контроль з боку працівників бухгалтерії за правильністю оформлення первинної документації з обліку виробничих запасів (включення в обов'язок бухгалтера, що робить обробку документа, цієї функції через посадові інструкції та встановлення відповідальності за її недотримання).

Таким чином, реалізація перелічених напрямів удосконалення обліку запасів вітчизняними підприємствами призведе до значного підвищення результативності їх фінансово-економічної діяльності, дозволить налагодити більш дієвий і менш трудомісткий облік, контроль за наявністю, рухом і використанням виробничих запасів, а також досягти їх економії.

Література

1. Малюга Н. М. Шляхи удосконалення оцінки в бухгалтерському обліку: Теорія, практика, перспективи / Н. М. Малюга. – Житомир: ЖІТІ, 2007. – 384 с.
2. Бухгалтерський облік: навч. посібник. для студ. спец. "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / В. В. Сопко та ін. – Тернопіль: Астон, 2009. – 496 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності "Облік і аудит" вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець. – [8-те вид., перероб. і доп.]. – Житомир: ПП "Рута", 2009. – 912 с.
4. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник / В. Г. Швець. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2006. – 525 с.

Шайко О.Г.,

*к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Уманський національний університет садівництва*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПЕРВИННОГО ОБЛІКУ У ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА

Бухгалтерський облік витрат і виходу продукції у будь-якій галузі аграрного виробництва як упорядкована система узагальнення інформації ґрунтується на суцільному і безперервному документуванні всіх господарських операцій. Добре налагоджений первинний облік є основою будь-якого обліку, оскільки з його допомогою отримують усі дані, які в подальшому будуть використовуватись у аналітичному та синтетичному обліку.

Згідно ст. 9 Закону України "Про бухгалтерський облік фінансову звітність в Україні" підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи, які фіксують факти їх здійснення [5]. Від своєчасності та якості складання первинної документації значною мірою залежить достовірність показників бухгалтерського обліку.

Проблемам організації та удосконалення первинного обліку присвятили праці провідні вітчизняні вчені та практики, зокрема Безверхий К.В. [1], Бутинець Ф.Ф., Бутинець Т.А. [2] Жук Н.Л. [3]. Проте не достатньо дослідженими ці питання залишаються в окремих галузях, особливо це стосується специфічних вузькоспеціалізованих галузей аграрного виробництва. Однією з таких галузей є насінництво цукрових буряків.

Тому метою нашого дослідження є вивчення особливостей організації обліку виходу продукції та розробка пропозицій по удосконаленню первинного обліку на даній ділянці.

Дослідження проведені на основі даних Інституту коренеплідних культур УААН м. Умань Черкаської області. Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться за журнально-ордерною формою з частковою автоматизацією на окремих ділянках. Важливою ділянкою бухгалтерського обліку витрат і виходу продукції насінництва цукрових буряків в підприємстві є суцільне і безперервне спостереження за витратами на виробництво та виходом продукції галузі за допомогою первинного обліку. З метою упорядкованості руху та своєчасного надходження документів до бухгалтерії наказом директора Інституту коренеплідних культур УААН встановлено графік документообігу. Інформація первинного обліку в подальшому використовується для записів в реєстри аналітичного та синтетичного обліку.

Проведений аналіз стану облікової роботи витрат і виходу продукції насінництва у підрозділах Інституту

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

коренеплідних культур УААН свідчить про те, що тут використовується нормативна первинна та зведена документація, яка не враховує особливостей організації виробництва в насінництві. Для оформлення операцій технологічного процесу вирощування насіння, які подібні для всіх вирощуваних сільськогосподарських культур, в установі використовується документація типової форми. Проте для деяких операцій таких документів не передбачено. Зокрема, при збиранні урожаю насіння цукрових буряків об'єктом обліку є насіння, яке надходить з поля і потребує своєчасного і повного відображення у відповідному первинному документі. Оприбуткування насіння цукрових буряків у підрозділах Інституту коренеплідних культур на бланках довільної форми, що потребує значних затрат праці осіб, відповідальних за здійснення цієї операції, на їх складання. Оскільки внаслідок специфіки об'єкту обліку для оформлення оприбуткування насіння не можна пристосувати жоден із типових бланків первинних документів, призначених для оформлення надходження з поля різних видів продукції рослинництва, то виникає об'єктивна необхідність у розробці первинного документу специфічної форми.

Враховуючи ці вимоги, пропонуємо для оприбуткування насіння цукрових буряків застосовувати розроблений нами Акт на оприбуткування насіння, форма якого наведена на рис. 1.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ІКК
А.О.Коваль _____ підпис

Рік	Місяць	Число	Підприємство	Шифр	Відділення	АКТ № 24 ОПРИБУТКУВАННЯ НАСІННЯ	Операція
2014	09	18	Інститут коренеплідних культур	14	1		

Культура маточники цукрових буряків

Сорт, ланка насінництва	Відділ	Од. виміру	№ поля	Кількість	Ціна, грн.	Сума, грн	Шифр синтетичного та аналітичного обліку	
							Дт	Кт
Український ЧС-70, супереліта	Лабораторія експериментальних гібридів	кг	1/Т	15,2	1210	18392	2082	23
Ювілейний, еліта	Лабораторія вихідних форм	кг	2/Т	36,4	1090	39676	2082	23
...
Разом								

Зав. лабораторією вихідних форм (підпис) Сливченко А.М.
Зав. лабораторією експериментальних гібридів (підпис) Абрамов М.В.
Старший науковий співробітник (підпис) Вовченко В.І

Рис. 1. Пропонована форма Акту на оприбуткування насіння

Форма розробленого нами Акту оприбуткування насіння враховує особливості даної галузі. Пропонована нами форма Акту оприбуткування насіння може використовуватись науково-дослідними інститутами УААН та дослідними, насінницькими підприємствами, що займаються виробництвом насіння цукрових буряків.

Застосування розробленого нами документу в практичній діяльності підприємств сприятиме значному скороченню затрат часу працівників на оформлення надходження продукції від урожаю порівняно із складанням документів довільної форми, сприятиме раціональній організації документування господарських операцій у підприємствах такого напрямку спеціалізації.

Література

- 1.Безверхий К.В. Облікові документи як первинна складова обліково-звітної інформації підприємства / К.В. Безверхий // Європейський вектор економічного розвитку. – 2013. – № 1 (14). – С. 11-18.
- 2.Бутинець Т.А. Документування господарських операцій: теорія, методологія, комп'ютеризація. Наукове видання / Т.А. Бутинець. – Житомир, ЖІТІ, 1999. – 412 с.
- 3.Жук Н.Л. Організація первинного обліку на підприємствах АПК: стан та перспективи / Н.Л. Жук // Реформування обліку, звітності та аудиту в системі АПК України: стан та перспективи. Частина II. / За ред. П.Т. Саблука, М.Я. Дем'яненка, В.М. Жука. –К.: ІАЕ, 2003. –С. 55-59.
- 4.Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку. Затверджено наказом № 88 від 24 травня 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0168-95>
- 5.Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16.07.99 р. № 99 (із змінами і доповненнями) // Все про бухгалтерський облік. – 2013. – № 55. – С. 3-9.

Шеленко Діана,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Булатецька Ірина,
магістр кафедри обліку і аудиту,
ДНВЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

В умовах ринкової економіки бухгалтерський облік виступає важливою функцією управління виробничими і комерційними структурами, знярядям контролю за раціональним і економічним використанням ресурсів з метою досягнення економічного зростання та виконання фінансових обов'язків перед державою.

Проте в Україні процес створення нормальних умов для проходження господарських розрахунків стримується недосконалим законодавством і прорахунками в його практичному застосуванні. Так, вітчизняний виробник, який у відповідності з договором відвантажив товар споживачам, не має жодних гарантій на своєчасне одержання грошей через невизначений правовий статус боргів. Через це з обороту виводяться величезні грошові масиви, що породжує дефіцит який паралізує діяльність підприємства.

Можна сказати, що в значній мірі, причиною економічної кризи в нашій країні являється криза платежів, яка проявляється у тому, що підприємства не здійснюють платежі одне одному за товари, роботи і послуги. Цей процес супроводжується ростом дебіторсько-кредиторської заборгованості при розрахунках між суб'єктами підприємницької діяльності.

Дослідженням проблем організації обліку дебіторської заборгованості займалися такі відомі вчені-економісти. Зокрема, розвитку теорії і практики обліку та контролю дебіторської заборгованості присвятили праці М. Д. Білик, Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, А. Г. Завгородній, П. Я. Попович, М. С. Пушкар, Г. В. Савицька, В. В. Сопко, Б. Ф. Усач та ін. Проте низка проблем організації обліку та контролю дебіторської заборгованості в ринкових умовах потребують подальших досліджень та розробок.

Варто зазначити, що вплив на процеси зростання дебіторської заборгованості здійснює облікова політика підприємства у розрахунках з покупцями. А несвоєчасне погашення дебіторської заборгованості призводить до платіжної кризи; зростання заборгованості по кредиту обумовлює збільшення попиту на короткострокові позики, скорочення їх пропозиції і зростання їх вартості.

Саме тому належна організація обліку дебіторської заборгованості сприяє ефективному управлінню її розмірами і термінами на підприємстві та посиленню контролю за своєчасним здійсненням розрахунків.

Серед основних недоліків існуючої системи обліку та аналізу дебіторської заборгованості можна визначити такі: відсутність чіткої схеми деталізації та співвідношення різних видів дебіторської заборгованості у загальній їх структурі; для прийняття відповідальними особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління істотне значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з дебіторами; необхідність змін у будові реєстрів аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборгованості; невирішені проблеми відображення в обліку довгострокової дебіторської заборгованості, оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги; недостатнє вивчення обліку сумнівних боргів, зокрема резерву на їх покриття [1, с. 162].

Також однією з проблем є облікові реєстри. Вони не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації і узагальнення [2, с. 50]. Це зумовлює неможливість отримання інформації про дебіторську заборгованість в повному обсязі і вигляді, достатньому для проведення аналізу розрахунків з дебіторами зокрема і заборгованості загалом з метою прогнозування ймовірності настання платіжної кризи суб'єктів господарювання, складання рекомендацій щодо її попередження. Окрім цього, особливої уваги потребує порядок списання простроченої дебіторської заборгованості, оскільки існує прямиий взаємозв'язок між списанням такої заборгованості і формуванням оподаткованої бази податком на прибуток. Правильне і своєчасне списання дебіторської заборгованості відіграє важливу роль при формуванні фінансових результатів діяльності підприємства.

Однією з основних проблем є те, що у П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" [3] досі не зазначено, що облік короткострокової та довгострокової заборгованостей ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку.

При сучасному рівні розвитку ринкової економіки загострюються проблеми організації обліку дебіторської заборгованості, що веде не просто до зростання ролі управління нею, а до якісних змін у всій структурі та методах управління. Відбувається процес інтеграції традиційних методів обліку, аналізу, планування й контролю в єдину систему отримання, обробки інформації та прийняття на її базі управлінських рішень – систему, яка орієнтована на досягнення не лише поточних цілей, а й глобальних стратегічних цілей, тобто соціальних факторів, систему, в якій переважає системне, комплексне вирішення проблем.

Література

1. Іванілов О. С. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства / О. С. Іванілов, В. В. Смачило, Є. В. Дубровська // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – №1. – С. 156-163.
2. Матицина Н. Дебіторська заборгованість: нові облікові підходи / Н. Матицина // Економіст, 2007. – №11. – С. 50-52.
3. П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" затверджено наказом міністерства фінансів України від 8 жовтня 1999 р. № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pro-u4ot.info>.

Шеленко Д.І.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Копчак Ю.С.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту і маркетингу,
Баланюк С.І.,
к.е.н., викладач кафедри менеджменту і маркетингу
ДНВЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку в бюджетній сфері зазнало значних нововведень, особливо це стосується обліку необоротних активів в т.ч. основних засобів.

Питання обліку необоротних активів в бюджетній сфері розглядалися у роботах таких вчених, як: П. Й. Атамаса, Р. Т. Джоги, О. О. Дорошенка, О. В. Кравченка, С. О. Левицької, Л. Г. Ловінської, С. В. Свірка та ін. Проте процес модернізації обліку в державному секторі триває, що потребує належного наукового обґрунтування обліку за окремими його об'єктами.

Бюджетні установи та організації забезпечують виконання покладених на державу функцій. Діяльність цих установ фінансується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, які надаються їм безповоротно. Для надання послуг різного характеру бюджетні установи повинні мати, перш за все, засоби праці, оскільки саме вони є визначальним істотним елементом у процесі надання послуг. Найбільшу частину всіх активів установ, як правило, становлять основні засоби.

Відповідно до наказу Міністерства фінансів від 10.10.2010 р. № 1202 з 1 січня 2015 року почала діяти частина національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі (НП(С)БОДС), зокрема НП(С)БОДС 121 "Основні засоби" [1].

Дане положення є подібним до П(С)БО 7 "Основні засоби", проте не ідентичне. Розглянемо ці нововведення:

- подано детальне визначення "суб'єкта бухгалтерського обліку в державному секторі", які трактуються, як розпорядники бюджетних коштів, казначейство та фонди загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування;

- об'єкт основних засобів визнають активом, якщо одночасно виконуються дві умови: по-перше є ймовірність в майбутньому отримати економічні вигоди від використання цього об'єкта та/або цей об'єкт має потенціал корисності для суспільства; по-друге коли можна визначити вартість об'єкта;

- таке визначення як "систематичний розподіл вартості необоротних активів" змінено на "амортизацію". Додано субрахунок 113 "Накопичена амортизація нематеріальних активів" і змінено назву 13 рахунка на "Знос (амортизація) необоротних активів";

- для необоротних активів введено ліквідаційну вартість, завдяки чому установа може приблизно визначити, скільки коштів планує одержати від продажу (ліквідації) такого активу після завершення строку його корисного використання. Вартістю, яка амортизується, буде первісна (переоцінена) вартість необоротного активу за мінусом його ліквідаційної вартості. Обов'язково ліквідаційну вартість визначають для переоцінених основних засобів, які продовжують використовуватися і їхня залишкова вартість до переоцінки дорівнювала нулю [1];

- склад класифікації основних засобів зменшив до 8 груп замість 9, зокрема: земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель; будинки, споруди та передавальні пристрої; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар; природні ресурси; тварини та багаторічні насадження (які до тепер вони були в окремих групах); інші основні засоби. З субрахунку 109 "Інші основні засоби" виключено такий об'єкт обліку як документація з типового проектування, і пропонується його обліковувати на рахунку 122 як авторські права;

- склад класифікаційних груп необоротних матеріальних активів містить 8 груп: музейні фонди; бібліотечні фонди; малоцінні необоротні матеріальні активи; білізна, постільні речі, одяг та взуття; природні ресурси; інвентарна тара; необоротні матеріальні активи спеціального призначення; інші необоротні матеріальні актив. Тимчасові не титульні споруди та матеріали довготривалого використання для наукових цілей в окрему групу не виділили [2];

- капітальні інвестиції здійснюють також у придбання необоротних матеріальних активів, дотепер про них ішлося в разі довгострокового (більше місяця) будівництва, виготовлення, реконструкції, модернізації необоротних активів.

Розроблено Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору де рекомендовано білізну, постільні речі, одяг та взуття зараховувати до однойменної групи інших необоротних матеріальних активів, тільки тим бюджетним установам хто одержує їх систематично і у значному обсязі [3]. Уточнено, що надходження, рух і вибуття основних засобів необхідно оформляти первинними документами затвердженої форми, коли таких немає установа може сама розробити потрібну форму.

Впровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі дозволить правильно здійснювати порядок обліку нематеріальних активів в бюджетних установах.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 121 "Основні засоби" затверджено наказом Міністерства фінансів України від № 12.10.2010 № 1202. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z1017-10>.

2. Правила бух обліку основних засобів: перші враження. Все про бухгалтерський облік // Бухгалтерська газета. – № 23. – 2015. – 11 бер. – С. 29-30.

3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору, затвержені наказом Міністерства фінансів України від 23.01.2015. № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://n.dt-kt.com/?p=494>.

МІСЦЕ І РОЛЬ КРЕДИТНИХ СПІЛОК В СТРУКТУРІ РИНКІВ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Ефективна ринкова економіка передбачає функціонування в економіці багатьох ринків, серед яких одними з важливіших являються ринки фінансових послуг. Вагомими учасниками ринків фінансових послуг являються кредитні спілки. Вони є чи не наймолодшими депозитно-кредитними інститутами серед фінансових посередників в Україні. Їх доля на ринках фін послуг залежить від ефективності управління, забезпечення своїх членів певним комплексом фінансових послуг на найвигідніших умовах. Вони стали тими фінансовими установами, що дають можливість отримати фінансові послуги громадянам, які мають невеликі доходи та не дуже високий рівень життя, дрібним підприємцям, а також сільськогосподарським товаровиробникам, які не можуть жодним іншим чином задовольнити свої фінансові потреби. [4]

Різноманітним аспектам наукових розробок із питань функціонування кредитних спілок присвячені праці таких українських вчених, як М.Аліман, С.Бобенко, К.Брусовської, В.Гончаренка, І.Гринюка, В.Зіновчука, О.Маліновської, В.Мерцина, О.Кузьміна, А.Оленчика, В.Пластун, І.Федосіка та ін. Проте недостатньо вивченими з науково-практичної точки зору залишаються актуальні питання визначення місця і ролі кредитних спілок в структурі ринків фінансових послуг в сучасних соціально-економічних умовах світової спільноти та, зокрема, України.

Ринки фінансових послуг в Україні представлені банківським та небанківським фінансовим сектором. В практичній площині представленого дослідження можна констатувати, що небанківський фінансовий сектор, піднаглядний Нацкомфінпослуг, який посідає друге місце за обсягом активів після банківського, продемонстрував у 2013 році зростання темпу росту активів на 23,2%. (табл.1).

Таблиця 1

Стан ринку фінансових послуг України в 2013 році

Показник	Банківські установи	Небанківські фінансові установи
Кількість, од.	180	2 113
Сукупні активи, млрд.грн.	1 408,7	125,0
Частка сукупних активів у сумі загальних активів банківського та небанківського секторів, %	91,9	8,1
Середньорічний приріст активів, %	7,9	23,2

Не зважаючи на достатньо невелику частку ринку фінансових послуг (8,1%), небанківські фінансові інститути значно наростили свої активи за 2013 рік аж на 23,2%, що у порівнянні з темпами приросту активів банківських установ (7,9%), може свідчити про зростання сектору небанківських фінансових установ в структурі ринків фінансових послуг України.

Динаміка частки активів вітчизняного банківського та небанківського секторів ринку фінансових послуг за 2011-2013 рр. відображена на рис.1.

За аналітичними даними рис.1 спостерігаємо хоча і незначну, але сталу тенденцію до збільшення частки небанківських фінансових установ в структурі ринку фінансових послуг України. Зокрема, в 2013 році частка активів небанківських фінансових установ становила вже понад 8% (для порівняння: у 2012 році ця частка сягала лише 7,4% загальних активів фінансових установ України). Такі тенденції знову ж засвідчують деяке зростання ролі небанківських фінансових установ у структурі ринків фінансових послуг України.

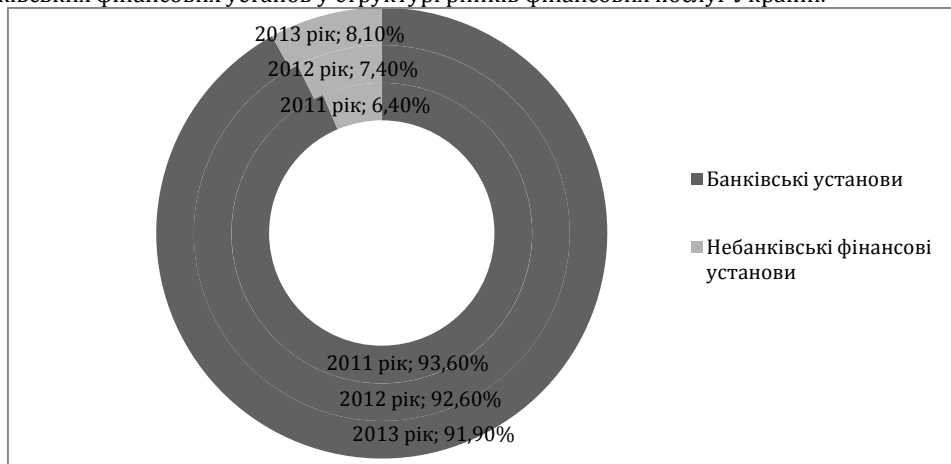

Рис. 1. Динаміка активів банківських та небанківських фінансових установ України, піднаглядних Нацкомфінпослуг, за 2011-2013 рр.

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

Ступінь розвитку ринку фінансових послуг обумовлюється кількістю та якістю фінансових установ, а також різноманітністю фінансових послуг, які вони можуть запропонувати (табл. 2).

Таблиця 2

Дані державного реєстру небанківських фінансових установ України за 2010-2013 рр.*

Вид небанківських фінансових установ	Кількість			
	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Страхові компанії	456	442	414	407
Недержавні пенсійні фонди	101	96	94	81
Кредитні установи	733	704	708	739
з них: кредитні спілки	659	613	617	624
Ломбарди	426	456	473	479
Фінансові компанії	221	251	312	377
Інші фінансові установи	43	30	40	28
Усього	1 980	1 979	2 041	2 111

*За даними Нацкомфінпослуг

Отож, за даними табл. 2 можемо стверджувати, що кількість кредитних установ, зокрема кредитних спілок, а також фінансових компаній у 2013 році зростала найбільшими темпами. Це підтверджує нашу гіпотезу про зростання ролі цих фінансових установ у структурі ринків фінансових послуг України.

У цілому світова практика підтверджує той факт, що кредитні спілки, як правило, є найбільш зручним і ефективним механізмом у забезпеченні необхідними ресурсами малого і середнього бізнесу, на який у більшості країн світу покладають великі надії у розвитку територій, приватного підприємництва, підвищення зайнятості, ефективному використанні ресурсів.

Метою діяльності кредитних спілок в Україні, перш за все, має стати забезпечення розвитку приватного бізнесу, створення нових робочих місць, розвиваючи малі та середні підприємства. Кредитування малого та середнього бізнесу через кредитні кооперативи фактично є альтернативою банківському кредитуванню, а при необхідності залучення позикових коштів для операцій у відносно ризикових галузях (наприклад, у сільському господарстві) або в умовах нестабільного фінансового становища всередині країни - чи не єдиною наявною можливістю. [6, с. 30-47]

Проаналізувавши кооперативну природу та особливості організації та функціонування кредитних спілок в Україні можна стверджувати, що значення кредитних спілок міститься не тільки в економічній площині розвитку держави, а скоріше, вони (кредитні спілки) мають важливе соціально-економічне значення для поступальних процесів в країні. У важких соціально-економічних умовах, що склалися на сьогодні в Україні, населення змушене особисто вирішувати нагальні фінансово-соціальні проблеми, ефективно вирішення яких можливе за участі кредитних спілок.

Література:

1. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
2. Звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2013 рік [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/files/docs/zvit/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202013.pdf>
3. Звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2013 рік [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/files/docs/zvit/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202013.pdf>
4. Стан та особливості розвитку кредитних спілок України [Електронний ресурс] / К.І.Брусковська. - 2008. - Режим доступу: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=16220&chapter=1>
5. Місце та роль кредитних спілок на фінансовому ринку України: [Електронний ресурс] // І.М.Федосік. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2011/Economics/1_88501.doc.htm
6. Варналій, З.С. Мікрокредитування малого підприємництва: Монографія / З.С.Варналій, С.Г.Дрига, Л.Л.Тарангул. - Ірпінь, 2009. - 144 с.
7. Маліновська, О.Я. Основні проблеми та перспективи розвитку кредитних спілок у сучасних умовах розвитку / О.Я.Маліновська // Вісник Львівської державної фінансової академії. Науковий журнал – 2012. – №22–С.137-141.

ПОКРАЩЕННЯ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА РИНКУ

Перебуваючи у конкурентному середовищі, господарюючі суб'єкти з метою підсилення власних позицій на ринку часто вдаються до різноманітних методів і способів ведення бізнесу. Для конкурентної боротьби всі інструменти є виправданими, якщо вони є правомірними, не суперечать суспільно-моральним принципам, є ефективними та придатними до застосування у довгостроковому періоді. У цьому контексті, вважаємо, вагомим ресурсом підприємства та суттєвою його конкурентною ознакою є ділова репутація фірми. Доведено, виважене і послідовне формування ділової репутації підприємства, а також ефективне її використання дозволяє успішно конкурувати на ринку, перманентно досягати комерційних цілей та реалізовувати стратегічні завдання.

Досліджуючи ділову репутацію, визначено, що сутність і змістове наповнення останньої протягом останніх років значною мірою видозмінилось, починаючи з синонімів "повага", "гідність", "авторитет", які в більшості випадків прив'язувались до службових осіб, та завершуючи ототожнюванням понять "імідж", "гудвіл" тощо, які, як правило, притаманні господарюючим суб'єктам. Термін "ділова репутація" часто використовується в галузі права, менеджменту, маркетингу та бухгалтерському обліку.

В цілому, під діловою репутацією підприємства слід розуміти сукупність думок, вражень, сприйняття та асоціацій про господарюючий суб'єкт, яка характеризується ознаками мінливості і суб'єктивності, однак здатна приносити економічні вигоди та забезпечувати стабільність функціонування на відповідному ринку. Іншими словами, ділова репутація виникає у момент створення підприємства, є його невід'ємною складовою та відображає відношення зовнішнього і внутрішнього середовищ до обраної ним поведінки на ринку, рівня якості продукції (робіт, послуг) та ін.

За таких умов, слід констатувати, що одним із інструментів конкурентної боротьби в сучасних умовах господарювання є ефективне управління діловою репутацією підприємства. Головною метою вказаних управлінських рішень є покращення ділової репутації підприємства, а саме розширення інформаційних горизонтів його присутності, збільшення цільових аудиторій, налагодження надійних комунікацій інформаційного супроводу та, одночасно, забезпечення дотримання підприємством бездоганних стандартів реалізації виробничої, збутової і фінансової політики.

Внаслідок проведених досліджень встановлено, для досягнення поставленої мети слід розв'язати ряд завдань, які характеризуються послідовністю та етапністю здійснення (рис. 1).

Рис. 1. Етапність заходів покращення ділової репутації підприємства

Як бачимо, процес покращення ділової репутації підприємства пропонується розпочати з дослідження зовнішнього і внутрішнього середовищ підприємства, де позиціонуються зацікавлені сторони (стейкхолдери) і серед яких слід ідентифікувати цільові аудиторії, тобто носіїв ділової репутації підприємства.

Зрозуміло, наступним кроком є встановлення пріоритетів та очікувань цільових аудиторій, а також порівняння останніх з існуючими можливостями господарюючого суб'єкта. Для забезпечення комплексного підходу, вважаємо, необхідно використовувати як кількісні, так і якісні підходи оцінювання.

За результатами порівняльного аналізу передбачається побудова матриці досягнень та репутаційних ризиків, яка дозволяє встановити рівень сформованої ділової репутації підприємства серед учасників зовнішнього і внутрішнього середовищ та, одночасно, виявити потенційні резерви для покращення ситуації, що складається. Відповідно до виявлених резервів можна детально розробити план заходів щодо покращення ділової репутації підприємства.

Досить складним та затратним є етап реалізації заходів покращення ділової репутації підприємства. Складність заходів полягає у правильному виборі засобів реалізації, їх доцільності та безпеки. Для досягнення високого рівня гарантій звичайно потребується значна величина фінансових вкладень. Тому заключним етапом процесу покращення є проведення оцінки ефективності виконання заходів у напрямку покращення ділової репутації підприємства. За допомогою аналітичних розрахунків є можливість визначити рівень витратності і економічну доцільність реалізованих заходів, а також відібрати з них найбільш дієвих на перспективу.

Узагальнюючи, слід відзначити про необхідність оцінювання ділової репутації підприємства та важливість її покращення, особливо в сучасних кризових умовах господарювання. Адже відомо, конкурентоздатність підприємства завжди базується на якості продукції, що виготовляє, доступній ціна та бездоганній репутації.

Література

1. Офіційний сайт журналу "Fortune" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fortune.com/>.
2. Офіційний сайт консалтингової організації "Reputation Institute" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reputationinstitute.com/>.

УДК 330.15: 657

Шкроміда В.В.

к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,

Немеш М.І.

студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",

ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаніка",

м. Івано-Франківськ

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Основною господарської діяльності підприємства є його ресурсний потенціал, ефективне використання якого забезпечує отримання економічної вигоди (позитивного фінансового результату). Таким чином, використання переваг діяльності підприємства дозволяє збільшувати та розширювати масштаби господарської діяльності шляхом залучення сукупного ресурсного потенціалу, що входять до його складу. Тому постає необхідність ефективного управління ресурсним потенціалом підприємства, що обумовлює створення концепції формування обліково-аналітичного забезпечення управління ресурсним потенціалом підприємства та її реалізації в сучасних умовах. Адже, надання повної та достовірної інформації забезпечує функціонуюча система бухгалтерського обліку на підприємстві. В цьому контексті необхідно звернути увагу на отримання такої інформації шляхом удосконалення методичних підходів до бухгалтерського обліку ресурсного потенціалу підприємства, розкриттям відповідної інформації у бухгалтерській звітності для підвищення ефективності управлінських рішень та формування інформаційного забезпечення аналізу ресурсного потенціалу з метою ефективного його управління [1, с. 198].

Основною усього інформаційного забезпечення системи управління є бухгалтерський облік, який разом з економічним аналізом можна назвати системою обліково-аналітичного забезпечення управління ресурсним потенціалом підприємства [2, с. 206]. Підсистема "облікове забезпечення" включає такі три основні складові, без яких неможливе правильне ведення обліку: організація бухгалтерського обліку, методика ведення обліку, технологія облікового процесу. Кожна з цих складових є зрозумілою будь-якому кваліфікованому бухгалтеру, який знає, що організація, методика і технологію є невід'ємною частиною ведення обліку.

Підсистема „аналітичне забезпечення” має два основних значення: з однієї сторони, аналітична інформація є частиною облікової інформаційної сукупності, яка відповідає вимозі аналітичності (при цьому аналітичні облікові показники є підмножиною множини облікових показників); з іншої – аналітична інформація представляє собою вид економічної інформації, отриманої із облікової інформації в результаті дій функцій управління: аналізу і синтезу [3, с. 25]. Кузьмінський А. М. теж стверджує, що під аналітичною інформацією, перш за все, слід розуміти результативні показники, необхідні при проведенні аналізу. Для отримання таких показників використовують різну економічну інформацію [3, с. 43]. Для цієї підсистеми характерними складовими є: організація аналітичної роботи на підприємстві, методика комплексного аналізу та технологія аналітичного процесу. Отже, поняття „обліково-аналітична інформація” включає інформацію, яка утворюється в бухгалтерському обліку (в тому числі і аналітична поряд із синтетичною) та інформацію, яка готується методами економічного аналізу. При цьому аналітичною є облікова інформація після опрацювання її економічним аналізом [2, с. 206]. Наявність такої інформації дає можливість здійснювати управління ресурсного потенціалу.

Ефективність діяльності підприємства, її прибутковість та конкурентоспроможність останнього залежать від повного і оперативного обліково-аналітичного забезпечення управління ресурсним потенціалом. Існуюча система

бухгалтерського обліку підприємства має ряд проблем та недоліків, які полягають у відсутності облікової регламентації порядку відображення ресурсів підприємства, організаційної структури побудови бухгалтерського обліку ресурсного потенціалу та недосконалії системі інформаційного забезпечення управління [4, с. 11]. Для того, щоб обліково-аналітичний механізм працював, необхідно вдаватися до менеджменту, тобто правильно організувати обліковий процес [2, с. 206]. В першу чергу визначити об'єкти обліку: в нашому випадку при продовженні дослідження управління ресурсним потенціалом вивчатимемо саме такі складові, як матеріальні ресурси, нематеріальні та фінансові ресурси, які є базовою основою ресурсного потенціалу. Тому, у зв'язку з необхідністю вирішення такого проблемного питання в процесі дослідження розроблено організаційну модель бухгалтерського обліку ресурсного потенціалу.

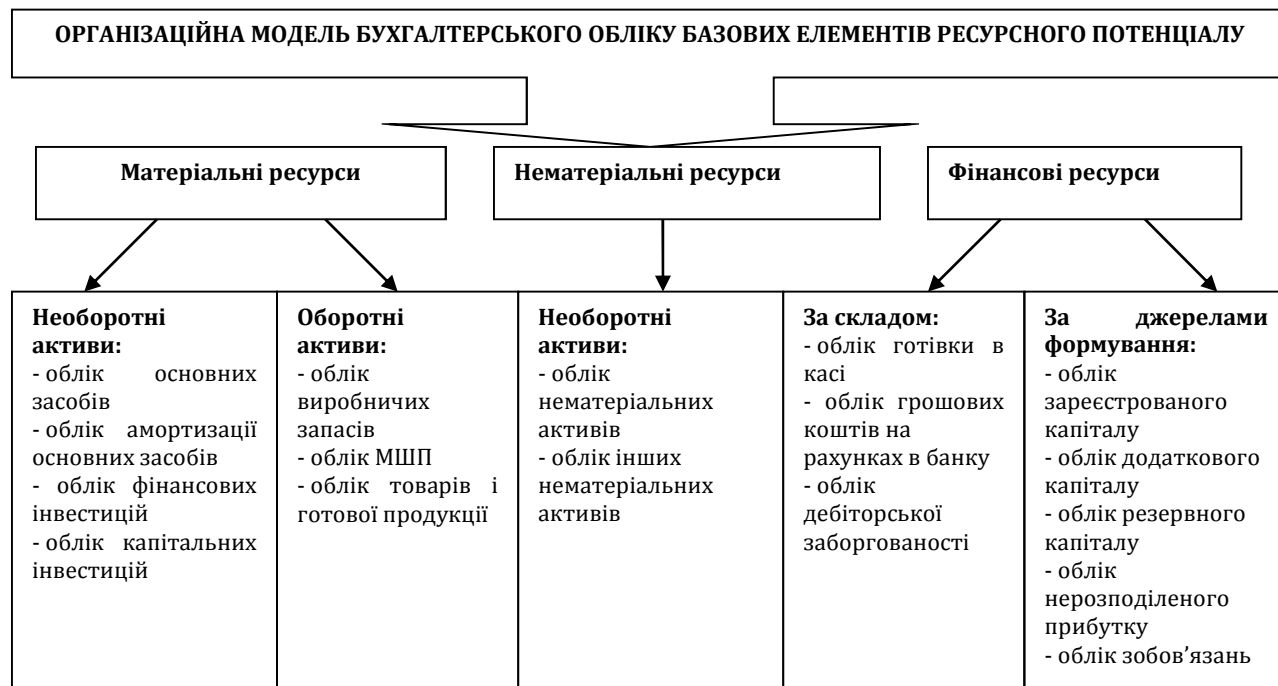

Рис. 1. Організаційна модель бухгалтерського обліку базових елементів ресурсного потенціалу
 Джерело : власна розробка.

Отже, існуюча необхідність ефективного управління ресурсним потенціалом зумовила створення концепції обліково-аналітичного забезпечення управління ресурсним потенціалом підприємства та можливість її реалізації в сучасних умовах. Щодо надання повної, своєчасної та достовірної інформації, то на даний момент це забезпечує функціонуюча система бухгалтерського обліку на підприємстві. Тому, це призвело до розробки організаційної моделі бухгалтерського обліку базових елементів ресурсного потенціалу підприємства. Таким чином, ця модель розроблена з метою нарощення ресурсного потенціалу і як результат сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень.

Література

1. Довбиш Н. О. Економічна сутність поняття "ресурсний потенціал" : обліковий аспект // Тези міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки ЖДТУ / Н. О. Довбиш. – Житомир : Житомирський державний технологічний університет, 2012. – С. 197-198.
2. Гуренко Т. О. Теоретичні основи формування обліково-аналітичного забезпечення управління / Т. О. Гуренко, С. І. Дерев'янка, А. С. Липова // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси . – 2013. – Вип. 10(3). – С. 204-210.
3. Галузіна С. М. Аспекты повышения роли учетно-аналитической информации в системе управления организацией : монография / С. М. Галузіна. – СПб.: Знание, 2006. – 392 с.
4. Шевченко Л. Я. Бухгалтерський облік та аналіз ресурсного потенціалу корпорацій : автореф. дис. на здоб. наук. ст. канд. екон. наук : спец.80.00.09/ Шевченко Любов Ярославівна. – Житомир, 2013. – 23 с.

Шкроміда Н.Я.,
К. е. н., викладач кафедри обліку і аудиту
Депутат М.Д.,
студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "спеціаліст",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка",
м. Івано-Франківськ

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Для здійснення виробничої діяльності підприємствам потрібні основні засоби або, інакше кажучи, засоби праці. Від предметів праці вони відрізняються тим, що багаторазово беруть участь у процесі виробництва, зберігають при цьому свою натуральну форму, поступово зношуються і частинами переносять свою вартість на виготовлену продукцію або виконану роботу.

Під впливом засобів праці предмети праці змінюють свої фізико-хімічні властивості перетворюючись на кінцеву готову продукцію.

Встановлено, що в сучасній економічній літературі для визначення засобів праці найчастіше використовують такі поняття, як "основні засоби", "основні фонди", "основні промислово-виробничі фонди", "основні промислові фонди", "основний капітал", "постійний капітал", "необоротні активи", трактування яких є суперечливим і неоднозначним.

З огляду на це, проведено узагальнення визначень сутності "основних засобів" і "основних фондів", а їх систематизацію подано у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння визначень основні засоби та основні фонди

Джерела	Основні засоби	Основні фонди
В. Г. Андрійчук, Економіка аграрних підприємств	Основні засоби – це засоби праці, що є матеріально-речовими елементами, грошовим вираженням яких є основні виробничі і невиробничі фонди; це засоби, що мають довгостроковий термін експлуатації і використовуються, переважно, протягом всього існування підприємства.	Основні фонди – це грошове вираження засобів праці (основних засобів).
М. Я. Дем'яненко Фінансовий словник-довідник	Основні засоби – це термін бухгалтерського обліку, синонім економічного поняття "необоротні матеріальні активи" (засоби виробництва, матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі діяльності або для здійснення адміністративних і соціальних функцій, що використовуються протягом тривалого періоду і поступово переносять свою вартість на продукцію у міру зношування); матеріальні цінності, що споживається у виробничому процесі, тобто фізичний капітал.	Фонд – це запас, нагромадження, капітал у вартісній формі.
А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк, Фінансовий словник	Основні засоби – це термін бухгалтерського обліку, синонім економічного поняття «основні фонди». До основних засобів відносять матеріальні активи, які підприємство формує з метою використання їх у процесі виробництва чи постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій і очікуваний термін корисного використання який перевищує рік (або операційний цикл), якщо він довший за рік.	Основні фонди – це сукупність матеріальних активів, які тривалий час у незмінній натурально-речовій формі використовуються у виробничому процесі.

Джерело: узагальнено автором на основі [1, с. 76; 2, с. 567, 3, с. 241]

Аналізуючи дані визначення, можна зробити висновок, що основні засоби носять натурально-речовий характер, а основні фонди – вартісний, тобто вони є вартістю, вкладеною в основні засоби.

До набуття чинності Податкового кодексу України основоположні законодавчі документи, які регулювали фінансовий та податковий облік основних засобів, а саме, П(С)БО 7 "Основні засоби" та Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств", не містили їх методологічної єдності і єдності термінів. Так, в П(С)БО 7 використовувався термін "основні засоби".

Залишається неточність при визначенні терміну їх використання – очікуваний строк корисного використання з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік). На наш погляд, уточнення, подане в дужках, не є прийнятним для ідентифікації основних засобів підприємств з тривалим операційним циклом. Таке уточнення є доцільним лише при визначенні оборотних активів [4, с. 7].

Література

1. Ковальчук І. В. Методологічні проблеми ідентифікації, оцінки і амортизації основних засобів підприємств / І. В. Ковальчук // Наукові праці національного університету харчових технологій. – 2011. – № 40. – С. 6–11.

2. Солошенко Л. Облік основних засобів за Податковим кодексом / Л. Солошенко // Податки та бухгалтерський облік. – 2011. – № 19. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter.com.ua/articles/details/5927/>.

3. Основні засоби підприємства: економічна сутність. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/22403/

УДК 336.221

Шкромиди Надія,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

ОПТИМІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Політична нестабільність у державі, мінливе законодавство та перманентність проявів кризових явищ у економіці породжують синергетичний вплив на динаміку розвитку і структуру вітчизняного бізнес-середовища. За таких умов знижується платоспроможність населення, різко зменшується рівень споживчого попиту та посилюється конкурентна боротьба, що у підсумку вимагає від керівництва господарюючих суб'єктів перегляду існуючих та розробку нових підходів до управління фінансово-господарською діяльністю. Швидкість реакції менеджменту на ринкові трансформації та забезпечення правильності прийняття рішень змушують вдосконалювати систему обліково-аналітичного забезпечення, зокрема в частині облікової політики на підприємстві.

Під обліковою політикою підприємства згідно Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" слід розуміти "...сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності" [1]. Зрозуміло, формування облікової політики здійснюється, виходячи з особливостей діяльності підприємства, інформаційних потреб апарату управління та запитів власників (акціонерів). Одночасно, вагомим чинником у процесі формування облікової політики є обрана суб'єктом господарювання система оподаткування.

На даний момент Податковий кодекс передбачає право вибору системи оподаткування, виходячи з організаційно-правової форми і специфіки діяльності та, відповідно до статті 17, самостійно обирати метод ведення обліку доходів і витрат [3]. У цьому контексті платнику податків надається можливість вдосконалюватися, а саме у напрямку оптимізації податкового навантаження.

За результатами проведених досліджень встановлено, що оптимізацію оподаткування часто ототожнюють з ухилянням податків і зборів та вважають незаконним маневром (правопорушенням) в обліковій практиці. Проте, вказане твердження є неправильним, оскільки під податковою оптимізацією слід розуміти зменшення величини податкових зобов'язань шляхом наперед визначених правомірних дій платника податку, внаслідок яких є можливість використання всіх наданих чинним законодавством пільг, податкових звільнень та інших переваг. Оптимізація податкового навантаження передбачає вибір платником податків найбільш вигідних правових форм ведення діяльності з метою формування оптимальної суми податків в конкретних умовах господарювання згідно з діючим законодавством. До правових форм слід віднести можливий вибір організаційно-правової форми ведення бізнесу, податкового режиму, облікової політики, виду і умов цивільно-правових договорів та ін. У зарубіжній практиці розробка виважених управлінських рішень у напрямку мінімізації податкового тиску в законних межах вважається характерним напрямом формування податкової політики суб'єкта господарювання в умовах ринкових відносин.

Дослідження вітчизняного досвіду бізнес-процесів засвідчує, що до основних способів оптимізації оподаткування слід віднести:

- використання пільг, які передбачені чинним законодавством. Так, відповідно до норм Податкового кодексу суб'єкти господарювання у визначених випадках можуть обрати спеціальний режим оподаткування, що у підсумку зменшується податковий тягар;

- дроблення бізнес-структур на окремі компоненти з метою переходу на спрощену систему оподаткування. Вказаний спосіб досягається за допомогою структуризації господарської одиниці та зміни організаційно-правової форми, при цьому не порушуючи економічної послідовності бізнес-процесів;

- формування оптимального портфелю бізнес-партнерів (контрагентів). Мається на увазі, у процесу фінансово-господарської діяльності здійснювати правильний підбір контрагентів, фінансові правовідносини з якими дозволяють з високих ставок податків перейти на більш вигідні та, внаслідок, зменшити податкове навантаження;

- ділення складних фінансових операцій на більш спрощені господарські операції, внаслідок чого досягається оптимізація податного навантаження;

- поділ і делегування податкового навантаження на інші господарюючі суб'єкти шляхом створення дочірніх підприємств, які згідно реєстрації і розташування можуть мати податкові пільги та звільнення. За таких умов можна розвантажити основне (материнське) підприємство.

Підсумовуючи слід відзначити, в складних умовах господарювання керівництво підприємства має можливість переглянути діючу облікову політику, зокрема в частині обліку і звітності в оподаткуванні. Вважаємо, оптимізація податкового навантаження дозволить господарюючому суб'єкту зміцнити фінансову незалежність та забезпечити стійкість функціонування на відповідному ринку, не порушуючи при цьому норм і вимог чинного податкового законодавства.

Література

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
3. Податковий кодекс України зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

УДК 657.28

Штогрин О.В.,

студентка спеціальності "Облік і аудит" ОКР "магістр",
ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника",
м. Івано-Франківськ

ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ПОНЯТТЯ "РОЗРАХУНКИ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ"

Розрахунки з постачальниками та підрядниками займають вагоме місце в системі розрахункових операцій, а також є найважливішою складовою бухгалтерської діяльності, оскільки вони впливають на формування основної частини грошових надходжень підприємств.

Питання обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками досліджують у своїх працях провідні вітчизняні науковці, зокрема А. С. Барановська, Ф. Ф. Бутинець, Г. В. Власюк, С. Ф. Голов, Л. М. Кіндрацька, М. А. Козоріз, О. С. Кравченко, Є. В. Мних, О. М. Петрик, І. Б. Садовська та інші. Проте окремі питання досі залишаються суперечливими або недостатньо вивченими.

Одним із них є визначення категорій "розрахунки", "зобов'язання", "розрахунки з постачальниками та підрядниками".

С. В. Міщук, Ю. П. Товпаш звертають увагу на те, що між категоріями "розрахунки", "зобов'язання" та "заборгованість" існує взаємозв'язок і зазначають, що поняття "розрахунки" та "зобов'язання" здебільшого містять посилання на "заборгованість" [5].

Ф. Ф. Бутинець [3, с. 162] вважає, що *розрахунки* – це грошові взаємовідносини, що виникають між підприємствами за операціями товарного та нетоварного характеру. С. В. Мочерний [6, с. 314], В. П. Пантелеєв, О. С. Сніжко [8, с. 160] виділяють два варіанти тлумачення цього терміну й зазначають, що *розрахунок* – це сплата грошей за зобов'язаннями або документ, складений на основі розрахунку.

"Зобов'язання" – це заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [4]. А. Б. Агеева, Ю. Б. Агеева [1, с. 118], стверджують, що *зобов'язання* – це правовідносини, відповідно до яких одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, сплатити гроші тощо) або утриматися від такої дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання зобов'язань.

І. В. Орлов зазначає, що первинною ланкою економічних відносин виступає заборгованість, яка внаслідок свого виникнення зумовлює наявність зобов'язань і необхідність проведення розрахунків за ними. Тобто, заборгованість визначає обсяг фінансового зобов'язання чи грошового боргу, який підлягає погашенню (поверненню) протягом певного терміну й вимагає проведення відповідних розрахунків [7, с. 192].

Більшість авторів дотримуються думки, що *постачальники* – це підприємства (установи, організації), які здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей, продукції. Ф. Ф. Бутинець зазначає, що *постачальник*, окрім забезпечення підприємства необхідними товарно-матеріальними цінностями, також може надавати послуги та виконувати роботи [2]. В. П. Пантелеєв та О. С. Сніжко [8, с. 112] зазначають, що *постачальник* може виступати як її виробником, так і лише брати участь в обігу продукції. Більша частина авторів звертає увагу на те, що постачальниками можуть бути як юридичні, так і фізичні особи.

Розкриваючи поняття "підрядник", більшість дослідників вважає, що *підрядник* – це підприємство (установа, організація або особа), яка виконує будівельно-монтажні роботи для замовника за договором підряду.

З вищенаведеного можна зробити висновок, що поняття "розрахунки", "зобов'язання" та "заборгованість" є пов'язаними між собою і відображають наявність постійних взаємовідносин з контрагентами, які є невід'ємними складовими господарської діяльності підприємства. Самі *розрахунки з постачальниками та підрядниками* можна розглядати як систему взаємовідносин між юридичними та фізичними особами, що виникають при здійсненні операцій з постачання товарно-матеріальних цінностей, а також в момент виконання будівельно-монтажних робіт на підставі договорів підряду.

Література

1. Агеева Ю. Б. Економічний словник (для бухгалтера, аудитора, директора) / Ю. Б. Агеева, А. Б. Агеева. – М. : РедСо-Бератор-Паблішинг, 2006. – 256 с.
2. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський словник / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП "Рута", 2001. – 224 с.
3. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підруч. / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП "Рута", 2003. – С. 511-512.
4. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999р. №996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
5. Міщук С. В. Проблемні аспекти обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. "Майбутнє – аудит", (м. Кривий Ріг, 1 грудня 2008 р.) / С. В. Міщук, Ю. П. Товпаш. – Кривий Ріг, 2008. –

C. 184-185.

6. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія у трьох томах / С. В. Мочерний. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2002. – 952 с.

7. Орлов І. В. Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання: теорія і методологія [Текст]: монографія / І. В. Орлов. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 400 с.

8. Пантелеев В. П. Словник бухгалтера та аудитора / В. П. Пантелеев, О. С. Сніжко. – К.: ДП “Інформ.-аналіт. агентство”, 2009. – 239 с.

Шушакова І.К.,

аспірантка кафедри бухгалтерського обліку,

Київський національний торговельно-економічний університет

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Умови ринкових відносин, що активно розвиваються в Україні, вимагають від підприємств постійного підвищення рівня їх конкурентоспроможності. За ознаками економіки постіндустріального етапу розвитку суспільства ключовим фактором, що впливає на рівень конкурентоспроможності підприємства, є його інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал. Саме знаннєві ресурси сприяють виникненню нових видів діяльності, виробництв, галузей та технологій, що характеризує рівень інноваційної діяльності підприємства. Так, за останні роки обсяги реалізованої інноваційної продукції, що є новою для ринку, мають тенденцію до зменшення (з 17 411 025,4 тис. грн. у 2011 році до 14 512 641,4 тис. грн. у 2012 році), така ж ситуація відслідковується і стосовно обсягів реалізованої інноваційної продукції, що є новою лише для підприємства (з 24 975 697,1 тис. грн. у 2011 році до 21 645 111,2 тис. грн. у 2012 році) [1]. Причиною цього слугує, в першу чергу, відсутність чітко сформульованої концепції інтелектуального капіталу для вітчизняної економіки знань, що ускладнює процес формування та використання інтелектуального потенціалу підприємства, який згодом перетворюється на інноваційні продукти, придатні до конкурентної боротьби із західними аналогами. Саме тому виникає необхідність дослідження концепції інтелектуального капіталу, що дозволить виявити його економічну природу та структурну конфігурацію.

Метою тез є дослідження економічної природи інтелектуального капіталу та його структурної конфігурації.

Значний внесок у дослідження сутності та економічної природи інтелектуального капіталу зробили такі видатні вчені, як Г. Берг, Е. Брукінг, О. Бутнік-Сіверський, Л. Едвінсон, В. Іноземцев, Б. Леонт'єв, М. Мелоун, П. Нортон, Т.А. Стюарт, А. Чухно. Зважаючи на значні напрацювання вищезазначених науковців, постійні трансформації та швидкоплинні економічні процеси вимагають адаптації вже існуючих концептуальних засад до специфіки вітчизняної економіки знань.

Дослідження концептуальних основ інтелектуального капіталу доцільно розпочати з уточнення його економічної природи та сутності. Підходи до визначення сутності цього поняття узагальнено у таблиці 1.

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності поняття «інтелектуальний капітал»

№ з/п	Автор	Визначення
1	Е. Брукінг [2]	нематеріальні активи, без яких компанія не може існувати, посилюючи конкурентні переваги
2	О. Бутнік-Сіверський [3]	знання, які можуть бути перетворені в прибуток та оцінені; один із різновидів капіталу, який має відповідні ознаки капіталу і відтворює, одночасно, характерну лише йому специфіку і особливості
3	М. Поплавський [4]	активно діюча частина інтелектуального потенціалу, спрямована на формування, розвиток і передачу знань, інформації, досвіду, пізнавальних і духовних здатностей людини, фірми, суспільства й, що приводить до росту доходів і національного багатства
4	Т.А. Стюарт [5]	сума знань усіх працівників компанії, що забезпечує її конкурентоспроможність
5	С. Філіппова, К.В. Ковтуненко [6]	сукупність активів інтелектуальної власності, а також ринкових і нематеріальних активів підприємства, здібностей й навичок працівників підприємства (інтелектуальні ресурси), що формуються як наслідок реалізації його інтелектуального потенціалу, в ході здійснення господарської діяльності та його функціонування як управлінської системи
6	І. Пушкарук, Ю. Ковальчук [7]	капітал, створений людським чи машинним інтелектом та представлений інтелектуальними ресурсами та їх резервами, що у процесі використання формують інтелектуальний продукт

Як видно із таблиці, серед науковців не існує єдиного підходу до тлумачення інтелектуального капіталу. Тому слід детальніше дослідити структурну конфігурацію інтелектуального капіталу.

Вперше навести структуру інтелектуального капіталу зробив спробу К. Свейбі ще наприкінці 80-х рр. ХХ століття. За інтелектуальний капітал дослідник вважав лише нематеріальні активи та виділяв три основні складові: індивідуальна компетентність, внутрішня компетентність, зовнішня компетентність [8]. Л. Едвінсон, М. Мелоун, Т.А.

Стюарт виокремлюють три основні складові інтелектуального капіталу: людський капітал (знання, практичні навички, творчі здібності), структурний капітал (програмні засоби, системи управління, ноу-хау, організаційна структура), клієнтський (споживчий) капітал (зв'язки з клієнтами, бренди, імідж компанії) [2;5;9]. Е. Брукінг виділяє чотири основні складові інтелектуального капіталу, серед яких людський капітал, інфраструктурні активи (корпоративна культура, бази даних, методи роботи), інтелектуальна власність (торговельні марки і знаки, авторські права) та ринкові активи (портфель замовлень, ділова репутація, прихильність покупців). О. Дядюн, Н. Проскуріна пропонують структурувати інтелектуальний капітал за ознакою можливості його відображення у бухгалтерському обліку:

- стандартно – обліковий інтелектуальний капітал – складова інтелектуального капіталу, яка відповідає умовам визнання активу і відображається у бухгалтерському обліку традиційними способами: з використанням рахунку 12 «Нематеріальні активи» та розкриттям інформації у I розділі Активу балансу;

- нестандартно-обліковий інтелектуальний капітал – складова інтелектуального капіталу, яка не є власністю підприємства у класичному розумінні, проте здатна приносити суттєві додаткові вигоди [10].

Скоп Х. наголошує, що економічна природа інтелектуального капіталу в ефективній взаємодії двох капіталів: людського та структурного, а саме інноваційного (завершені та незавершені НДДКР, об'єкти інтелектуальної власності, віддільні та невіддільні ноу-хау) та ринкового (бізнес-ідея, комерційна мережа, бренд, портфель замовлень, контракти, рекламні кампанії) капіталів, що повинні розглядатися обліково-аналітичною системою підприємства у якості нематеріальних активів [11].

На нашу думку, класичний підхід до визначення структури інтелектуального капіталу, за якого він включає людський, структурний та споживчий, слід доповнити нематеріальними активами, тобто такими інтелектуальними ресурсами підприємства, що можуть бути зараховані до балансу підприємства та відповідають усім критеріям визнання за П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» [12].

Література

1. Статистичний збірник «Регіони України», виданий Державною службою статистики України, 2013 р. – Ч.2. – С. 405–406.
2. Брукінг Э. Интеллектуальный капитал / Э. Брукинг ; пер. с англ. под ред. Л.Н. Ковалик. – СПб., 2001. – 228 с.
3. Бутнік-Сіверський О.Б. Економіка інтелектуальної власності : конспект лекцій / О.Б. Бутнік-Сіверський. – К : Інститут інтелектуальної власності і права, 2003. – С. 45-46.
4. Поплавський М.В. Механізм управління інтелектуальним капіталом компаній / М.В. Поплавський // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди «Економіка», 2014, вип. 14. – С. 160-170.
5. Stewart T.A. Intellectual capital/ The new Wealth of Organizations. New York: Currency Doubleday, 1997, p.67.
6. Філіппова С.В. Інтелектуальний потенціал як головний чинник формування інтелектуального потенціалу / С.В. Філіппова, К.В. Ковтуненко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». - №776. – 2013. – С. 81-86.
7. Ковальчук Ю.М., Пушкарук І.М. Особливості формування інтелектуального капіталу на підприємствах України / Ковальчук Ю.М., Пушкарук І.М. // Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні кризові явища в економіці і проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством», м. Луцьк, 27 червня 2014 р. – С. 124-126.
8. Козинець Г.О. Структура інтелектуального капіталу / Г.О. Козинець // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2013. – Вип. 23. – С. 272-278.
9. Чуприна О.О. Методологічні підходи до оцінювання інтелектуального капіталу / О.О. Чуприна, К.С. Чуприна // Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Ярослава Мудрого». – 2013. - №3 (14). – С. 23-33.
10. Дядюн О. Структуризація інтелектуального капіталу для цілей бухгалтерського обліку / О. Дядюн, Н. Проскуріна // Економічний дискурс. Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 3. – 2014. – С. 110-113.
11. Скоп Х. Економічна природа інтелектуального капіталу сучасного підприємства / Х. Скоп // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 жовтня 2014 р. – С. 210-213.
12. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затв. Наказом МФУ від 18.10.1999 р. №242 (зі змінами та доповненнями від 27 червня 2013 р.)

УДК 657.474.5:664.717

Щербина О.В.,

старший преподаватель кафедры экономики и управления
Конотопский институт Сумского государственного университета

ДОКУМЕНТАЛЬНОЕ ОФОРМЛЕНИЕ ОПЕРАЦИЙ ПО ПЕРЕРАБОТКЕ ДАВАЛЬЧЕСКОГО ЗЕРНА

Большинство мукомольных предприятий не имеет достаточного количества собственного сырья для полной загрузки производственных мощностей. Поэтому такие предприятия преимущественно применяют схемы операций с давальческим сырьем вместо схем по договорам купли-продажи.

Готовой продукцией считается продукция (товар), изготовленная с использованием давальческого сырья (кроме части, которая используется для проведения расчетов за ее переработку) и определена как конечная в договоре (контракте) заказчиком и исполнителем.

В таких операциях всегда участвуют как минимум две стороны:

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

– заказчик (субъект хозяйствования, который предоставляет давальческое сырье для изготовления готовой продукции);

– исполнитель (субъект хозяйствования, осуществляющий переработку предоставленной ему заказчиком давальческого сырья).

Как правило, заказчиком выступает субъект хозяйствования, у которого есть материалы (сырье), но отсутствуют необходимые производственные мощности для переработки и изготовления продукции. В свою очередь, исполнителем часто становится производственное предприятие, не имеет средств на приобретение сырья или имеет свободные производственные мощности.

Взаимоотношения между заказчиком и исполнителем в давальческой операции оформляются договором о переработке давальческого сырья (об изготовлении продукции из давальческого сырья). Именно о договоре такого вида не сказано ни в Гражданском кодексе [1], ни в Хозяйственном кодексе [2]. Но это не является препятствием для его составления. По договору подряда одна сторона (подрядчик) обязуется на свой риск выполнить определенную работу по заданию другой стороны (заказчика), а заказчик обязуется принять и оплатить выполненную работу. Договор подряда может заключаться на изготовление, обработку, переработку, ремонт вещи или на выполнение другой работы с передачей ее результатов заказчику (ст.837 Гражданского кодекса [1]).

Документирование давальческих операций определяется по основным этапам. Документы, наиболее часто используемые при операциях с давальческим сырьем, приведены в таблице 1.

Таблица 1

Документирование операций по переработке давальческого зерна у исполнителя

Этапы переработки сырья	Вид документа
Заключение договора на переработку давальческого сырья и выбор схемы расчетов	1. Договор между заказчиком и исполнителем 2. Свидетельство о качестве зерна (форма № 42) 2. Помольная квитанция (форма № 1)
Передача сырья исполнителю и ее хранение до переработки	1. Накладная или Акт приема-передачи 2. Доверенность на имя получателя 3. Ведомость учета остатков материалов на складе (форма № М-14)
Переработка сырья на готовую продукцию	1. Распоряжение на отпуск зерна в переработку (форма № 109) 2. Накладная на перемещение хлебопродуктов внутри предприятия (форма № 19) 3. Свидетельство о качестве зерна и маннх круп (форма № 40) 5. Складской отчет о движении хлебопродуктов (форма № ЗХС-37)
Расчет за услуги переработки давальческого сырья	1. Накладная (в части полученной готовой продукции или сырья) 2. Доверенность на имя получателя (в части полученной готовой продукции или сырья) 3. Счет-фактура, приходный кассовый ордер (в части полученных денежных средств)

У предприятия-переработчика (исполнителя) стоимость полученной на переработку давальческого сырья и стоимость произведенной из него готовой продукции учитывается на забалансовом счете 02 «Активы на ответственном хранении» субсчета 022 «Материалы, принятые для переработки», поскольку к нему не переходит право собственности на это сырье и готовую продукцию [3, с. 98].

Отметим, что в мукомольной промышленности Украины отсутствуют отраслевые инструкции или методические рекомендации по ведению учета и составлению отчетности операций с давальческим сырьем. Однако предприятия вполне успешно адаптируют имеющиеся формы первичных документов для учета давальческого сырья, процесса его переработки и готовой продукции. Тем не менее существуют определенные юридические и бухгалтерские трудности, которые связаны с этим. Например, порядок учета отходов или отклонений количественного выхода готовой продукции от указанного в договоре. Понимание специфики данной отрасли агропромышленного комплекса должно побудить законодательную и исполнительную власть обобщить методологические принципы бухгалтерского учета давальческих операций между резидентами как органической составляющей системы предпринимательской деятельности.

Литература

1. Гражданский кодекс Украины от 16.01.03 г. № 435-IV (с изменениями и дополнениями) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата обращения 28.02.15 г.)
2. Хозяйственный кодекс Украины от 16.01.03 г. № 436-IV (с изменениями и дополнениями) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата обращения 28.02.15 г.)
3. Козицька Н. О. Облік і контроль операцій з давальницькою сировиною (на прикладі олійно-жирових підприємств): монографія / Н. О. Козицька; М-во освіти і науки України, Первом. політех. ін-т Нац. ун-ту кораблебудування імені адм. Макарова. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 208 с.

Якубів Валентина,
д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту,
Бородайко Марія,
студентка спеціальності «Облік і аудит» ОКР «магістр»,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

**МЕТОДИКА ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ ТА АНАЛІЗ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ**

У сучасних умовах розвитку економіки та лібералізації соціально-трудових відносин в Україні заробітна плата для більшості населення втратила свою відтворювальну та стимулюючу функції і фактично перетворилася у різновид соціальних виплат, не пов'язаних із кількістю, якістю та кінцевими трудовими результатами. При цьому рівень її значно нижчий порівняно з розвиненими державами світу. Праця та її оплата як ціннісні орієнтири втрачають своє соціально-економічне призначення, що руйнує основи економічного й соціального розвитку суспільства.

Важливе значення має чітка організація обліково-аналітичної роботи розрахунків з оплати, оскільки вона є найбільш відповідальною і трудомісткою.

Неминуче відбувається розширення прав власника, а саме: форми і системи оплати праці встановлюються підприємствами, установами, організаціями самостійно в колективних договорах із додержанням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною і галузевою (регіональною) угодою [1].

Працівники бюджетних установ, життєвий рівень яких має від'ємну динаміку щодо мінімальних державних соціальних стандартів. І це незважаючи на те, що з моменту проголошення незалежності України система оплати праці працівників бюджетної сфери практично постійно знаходиться у стані реформування. На сьогодні у цій сфері склалась кризова ситуація. Заробітна плата втратила здатність бути стимулюючим фактором, що ускладнює проведення мотивувальної політики. Питання обліку заробітної плати та мотивації праці завжди знаходились у центрі уваги вчених. Про це свідчить велика кількість підручників, монографій і статей у періодичних виданнях. Проблеми специфіки ведення бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці в бюджетних установах досліджені такими науковцями, як Атамас П. Й., Болотіна Н., Ватуля І. Д., Гончарова Н., Зуб І., Коляда Т., Левченко З. М. та ін.

Заробітна плата – одна з найскладніших економічних категорій і одне з найважливіших соціально-економічних явищ. Оскільки вона, з одного боку, є основним (і часто єдиним) джерелом доходів найманих працівників, основою матеріального добробуту членів їхніх сімей, а з іншого – для роботодавців є суттєвою часткою витрат виробництва і ефективним засобом мотивації працівників. Питання організації заробітної плати і формування її рівня разом із питанням забезпечення зайнятості складають основу соціально-трудових відносин у суспільстві, бо включають нагальні інтереси всіх учасників трудового процесу.

При визначенні поняття працівників бюджетної сфери основним є критерій фінансування виплати заробітної плати даної категорії працівників із бюджетних коштів. Таким чином, до поняття працівників бюджетної сфери включаються всі працівники, заробітна плата яких фінансується з бюджетних джерел різних рівнів. Фінансування витрат на оплату праці працівників бюджетних установ здійснюється у межах асигнувань, передбачених кошторисом доходів і витрат на ці цілі. Планування витрат на оплату праці при складанні кошторису здійснюється згідно з вимогами Порядку складання, розгляду, затвердження та основними вимогами до виконання кошторису бюджетних установ [4].

Винятково важлива роль заробітної плати в механізмі функціонування ринкової економіки зумовлена тим, що вона має виконувати такі основні функції:

- відтворювальна функція полягає у забезпеченні працівників та членів їх родини необхідними життєвими благами для відновлення витраченої в процесі виробництва робочої сили та для відтворення поколінь;
- стимулююча функція заробітної плати полягає у встановленні залежності розміру заробітної плати від особистого вкладу працівника та результатів діяльності всього колективу підприємства;
- оптимізаційна функція забезпечує певні пропорції в зростанні рівнів заробітної плати та продуктивності праці;
- регулювальна функція вирішує проблеми регулювання вартості робочої сили на ринку праці під впливом співвідношення її попиту та пропозиції і розподілу трудових ресурсів за регіонами, галузями, підприємствами з урахуванням як особистих інтересів працівника щодо сфери прикладання своєї праці, так і інтересів ринкового виробництва, зумовлених економічною кон'юнктурою;
- соціальна функція спрямована забезпечувати однакову заробітну плату в однакових умовах праці та усунення будь-якої дискримінації в оплаті праці. Реалізація цієї функції забезпечується поєднанням державного та договірної регулювання заробітної плати [3].

На сьогоднішній день заробітна плата виконує вищезазначені функції не повною мірою, унаслідок чого у бюджетній сфері виникає безліч проблем. Наразі в Україні існує дві паралельні системи оплати праці працівників бюджетної сфери: одна заснована на дії Єдиної тарифної сітки, а інша регульована спеціальними нормативно-правовими актами, які відносяться до спеціального законодавства, що регулює оплату праці окремих категорій працівників (державні службовці, судді, працівники правоохоронних органів, прокурорські працівники тощо). Доцільно буде говорити про активне застосування тарифної системи як ефективного інструмента диференціації оплати праці. Використання тарифної сітки має на меті встановлення оптимальної диференціації тарифних ставок і посадових окладів з урахуванням складності й відповідальності виконуваних робіт. Дія механізму тарифної сітки така: ЄТС передбачає 25 тарифних розрядів і тарифні коефіцієнти від 1 до 4,51.

Схему тарифних розрядів встановлено окремо для посад науково-педагогічних і педагогічних працівників та для посад фахівців керівників і технічних службовців, загальних для всіх бюджетних установ, закладів та організацій. Хоча як щодо оплати праці державних службовців, так і щодо оплати праці працівників на основі ЄТС

наразі відсутня система встановлення додаткових видів оплати праці (надбавок та доплат) працівників окремих галузей бюджетної сфери, хоча надбавки і доплати, що забезпечують індивідуалізацію розмірів оплати праці з урахуванням тих факторів, що не відображаються в ЄТС [2].

Таким чином на основі комплексного вивчення теоретичних підходів до обґрунтування економічного аналізу кадрового забезпечення доведено необхідність застосування його як засобу ефективного управління установою в поєднанні із системою управління за цілями для забезпечення системності та обґрунтованості у прийнятті рішень.

Література

1. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Постанова “Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери” [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1298-2002-п>
3. Матвеева В. Все про облік та оподаткування в бюджетних організаціях / В. Матвеева, С. Замазій.– Х. : Фактор, 2005.
4. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007 – 2015 роки, затверджена Постановою КМУ від 16.01.2007 р. № 34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2007-п>.

УДК 336.741.24 : 334.7

Якубів В.М.,

д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту,

Вербицька І.І.,

студент спеціальності “Облік і аудит” ОКР “магістр”,

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаніка”,

м. Івано-Франківськ

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ГРОШОВИХ КОШТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Грошові кошти є найбільш ліквідними активами та обмеженими ресурсами, і успіх діяльності підприємства багато в чому визначається здатністю їх раціонально розподіляти і використовувати, саме тому організація їх обліку є досить важливим питанням під час контролю операцій з ними [1].

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 під грошовими коштами розуміють готівку, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання [2].

Разом з тим, поряд із визнанням важливості грошових коштів і необхідності їх упорядкування, наукові праці, присвячені чіткому розмежуванню і класифікації грошових коштів та їх еквівалентів практично відсутні незважаючи на те, що для потреб обліку, аналізу та аудиту руху грошових коштів на підприємстві вкрай важливою є проблема їх класифікації, оскільки лише розв'язавши її можна чітко розставити пріоритети в дослідженні тих чи інших видів грошових коштів на мікрорівні [3, с. 146].

Більшість авторів у своїх наукових дослідженнях приділяють увагу класифікації грошових потоків, а не грошових коштів як самостійного об'єкта фінансового управління. Зокрема, питанням класифікації грошових коштів присвячені праці таких вчених, як: І. О. Бланк, П. Ю. Буряк, М. В. Римар, Т. Б. Рубінштейн, В. В. Сопко, О. П. Кундря-Висоцька, М. В. Корягін та ін.

В. В. Сопко виділяє дві ознаки класифікації грошових коштів:

– за призначенням: кошти для обороту (оборотні) та для спеціального призначення (необоротні);

– за місцем зберігання: грошові кошти в банку, касі підприємства, у підзвітних осіб, у контрагентів (видані аванси), вкладені у еквіваленти, цінні папери тощо [4, с. 221].

Схожі класифікаційні ознаки наводить О. П. Кундря-Висоцька:

– за призначенням: кошти для проведення поточних розрахунків та кошти, що мають спеціальне призначення та цільове використання;

– за місцем зберігання: у касі підприємства, на рахунках у банку, у підзвітних осіб, вкладені в цінні папери, у контрагентів тощо [5, с. 81].

На нашу думку, найбільш важливими ознаками класифікації грошових коштів є такі, як форма існування та вид валюти.

Форма існування грошових коштів поділяється на: готівкові грошові кошти (готівка), безготівкові грошові кошти та еквіваленти грошових коштів.

Вид валюти поділяється на: грошові кошти в національній валюті та грошові кошти в іноземних валютах (за видами валют).

Однак, на наш погляд наведені вище класифікації містять певні недоліки та не в повній мірі висвітлюють всі різновиди грошових коштів.

Наприклад, кошти у підзвітних осіб та контрагентів, з позиції бухгалтерського обліку на підприємстві, яке авансувало ці ресурси, є дебіторською заборгованістю, кошти вкладені в цінні папери – фінансовими інвестиціями (поточними або довгостроковими). З огляду на це, недоречно включати їх в ознаку класифікації «місце зберігання». В даному випадку присутня певна підміна економічних категорій, що є недопустимим для бухгалтерського обліку, оскільки викривляє реальний стан речей на підприємстві. Крім того, позиція вченого-економіста В. В. Сопко, щодо віднесення певної частини грошових коштів до категорії необоротних є, на наш погляд, також сумнівною.

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

Отже, зазначені вище існуючі класифікаційні ознаки (форма існування та вид валюти) ми пропонуємо доповнити ще двома ознаками, які мають важливе значення при вирішенні окремих завдань обліку, аналізу та аудиту це обмеженість у напрямках використання: грошові кошти без обмежень у напрямках використання та грошові кошти з обмеженнями у напрямках використання.

Грошові кошти без обмежень у напрямках використання – це грошові кошти, якими підприємство може розпоряджатися без жодних обмежень для ведення господарської діяльності;

Грошові кошти з обмеженнями у напрямках використання – це грошові кошти, які підприємство (установа, організація) може використовувати строго за певним цільовим призначенням.

Класифікація грошових коштів за наведеною ознакою має винятково важливе значення при аналізі фінансового стану підприємства, оскільки суб'єкт господарювання повинен прагнути до мінімізації частки грошових коштів з обмеженістю їх використання у загальній грошовій масі.

Отже, взявши до уваги всі попередні класифікації наведені вченими, а також запропоновані нами, можна показати загальну класифікацію грошових коштів наступним чином в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація грошових коштів

Класифікаційна ознака	Найменування грошових коштів
За формою існування	- готівкові грошові кошти; - безготівкові грошові кошти; - еквіваленти грошових коштів.
За видом валюти	- грошові кошти в національній валюті; - грошові кошти в іноземній валюті.
За призначенням	- оборотні грошові кошти; - необоротні грошові кошти.
За місцем зберігання	- грошові кошти в банку; - грошові кошти в касі; - грошові кошти у підзвітних осіб; - грошові кошти вкладені в цінні папери; - грошові кошти вкладені у еквіваленти.
За обмеженістю у напрямках використання	- грошові кошти без обмежень у напрямках використання; - грошові кошти з обмеженнями у напрямках використання.

Джерело: розробка авторів

Таким чином виокремлені нами класифікаційні ознаки грошових коштів дозволяють удосконалити існуючу класифікацію цього об'єкта бухгалтерського обліку, і як наслідок, підвищити точність обліку, аналізу і аудиту.

Література

1. Сук Л. Організація обліку операцій на рахунках у банках / Л. Сук, П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2009. – № 8. – С. 36 – 42.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 року № 73 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua/>
3. Корягін М. В. Класифікація грошових коштів / М. В. Корягін, О. С. Височан // Матеріали IV-ої Міжнародної наукової конференції “Развитие бухгалтерского учета и контроля в контексте европейской интеграции”. – Житомир-Краматорск (19-20 мая 2012 г.). – С. 146 – 152.
4. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: [навч. посібник] : 3-тє вид., перероб. і доп. / Василь Васильович Сопко – К. : КНЕУ, 2000. – 578 с.
5. Кундря-Висоцька О. П. Бухгалтерський облік : [навч. посібник] / О. П. Кундря-Висоцька. – К. : Алерта, 2004. – 303 с.

УДК 657 : 332.025.12

Якубів В.М.,

д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту,

Дзьоба М.О.,

студентка спеціальності “Облік і аудит” ОКР “магістр”,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»,

м. Івано-Франківськ

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЮ В АУДИТОРСЬКІЙ ФІРМІ

Згідно із Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” всі підприємства повинні вести бухгалтерський облік. За даними цього обліку складається вся звітність: фінансова, податкова та інші види звітності, що використовують грошовий вимірник. Бухгалтерський облік на підприємстві повинен вестися з дня реєстрації підприємства до його ліквідації. Відповідно до ст. 6 цього Закону порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності регулює Міністерство фінансів України. Цей державний орган розробляє

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

План рахунків бухгалтерського обліку і порядок його застосування, затверджує національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, інші нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності тощо [1].

Згідно з п. 3 ст. 8 цього Закону № 996 керівництво підприємства відповідно до законодавства несе відповідальність за:

- організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах;
- збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом установленого терміну, але не менше трьох років [1].

Організацію бухгалтерського обліку можна визначити і як процес і як систему, тому організація як процес є первинною, а як система – вторинною.

Організація обліку – це сукупність заходів власника (керівника) підприємства, які мають цілеспрямований характер щодо створення, забезпечення, постійного впорядкування і вдосконалення функціонування системи обліку та здійснення його процесу на підприємстві [2, с. 143].

Виступаючи в якості методичної бази, організація бухгалтерського обліку забезпечує отримання, відображення і застосування знань про принципи, форми й способи побудови процесу бухгалтерського обліку, отримання інформації про господарську діяльність підприємства.

Починаючи з дати реєстрації аудиторської фірми, необхідно вести бухгалтерський облік всіх дій і подій, які спричиняють зміни в структурі активів, власного капіталу, зобов'язання, а також фіксувати та накопичувати інформацію про свою діяльність з метою її використання внутрішнім та зовнішнім користувачам [3].

З переходом економіки України на ринкові засади, реформування усіх сфер господарювання, роздержавленням, приватизацією, розвитком різних форм власності, насамперед тих, що базуються на приватній власності, виникла нагальна потреба у проведенні чіткого, достовірного, комплексного економічного аналізу та контролю діяльності суб'єктів господарювання, організацій та установ.

Економічний аналіз ґрунтується на сучасних ринкових підходах, методиках, на використанні вітчизняної та зарубіжної практики, змінах в організації бухгалтерського і статистичного обліку, звітності, досконалих методах і прийомах розрахунків і оцінки.

Контроль як функція управління підпорядкований вирішенню завдань системи управління. Тому призначення контролю відповідає цілям управління, які зумовлюються економічними і політичними закономірностями розвитку певної формації. Суть контролю полягає в тому, щоб шляхом застосування певної системи перевірок забезпечити виконання господарських планів, раціональне використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Таким чином достовірність і ефективність економічного контролю та економічного аналізу, відповідна оцінка їх результатів багато в чому залежить від інформаційної бази, інформаційного забезпечення, що забезпечує бухгалтерський облік.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Закон України від 16.07.1999 № 996-IV] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

2. Організація бухгалтерського обліку: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець, С.М. Лайчук, О.В. Олійник, М.М. Шигун – [3-е вид., доп. і перероб.]. – Житомир : Рута, 2002. – 592 с.

3. Шалімова Н.С. Системи суспільного нагляду за аудиторською діяльністю [Електронний ресурс] / Н.С. Шалімова. – Режим доступу: http://sfpk.at.ua/_fr/0/5129292.doc.

УДК 657: 330.1

Якубів В.М.,

д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту,

Шайдурова Є.О.,

студентка спеціальності «Облік і аудит» ОКР «магістр»,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»,

м. Івано-Франківськ

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Господарські операції підприємств супроводжуються грошовими потоками, що забезпечують оцінку надходження, витрат та переміщення фінансових ресурсів і активів. Процес руху коштів відбувається у часі і просторі під час обслуговування всіх видів господарської діяльності. Від повноти і вчасності забезпечення процесів постачання, виробництва і збуту грошовими ресурсами залежить рівень ефективності господарювання. Грошові потоки підприємства характеризуються сукупними доходами і витратами, що забезпечуються надходженнями і виплатами грошових коштів, і, відповідно, позитивним та негативним їх рухом.

Значний внесок у розвиток теоретичних проблем управління грошовими потоками на підприємстві та висвітлення сутності категорії «грошові потоки» належить таким зарубіжним вченим як Дж.К. Ван. Хорн, Є. Бріггем, Е. Нікхбахт, Т. Райс, В.В. Бочаров, Л.Н. Павлова, Г.В. Савицька, а також таким українським вченим як І.А. Бланк, Ф.Ф. Бутинець, Г.Г. Кірейцев, Л.О. Лігненко, А.М. Поддєрьогін, О.О. Терещенко, Р.Б. Тянь та ін.

Розглянемо декілька основних визначень. Грошові потоки – це надходження (приплив) та вибуття (відтік) грошових коштів та їх еквівалентів. Еквіваленти грошових потоків – це короткострокові, високоліквідні інвестиції,

які вільно конвертуються у відомі суми грошових коштів і яким притаманний незначний ризик зміни вартості [1].

Операційна діяльність – це основна діяльність суб'єкта господарювання, яка приносить дохід, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною або фінансовою діяльністю [1].

Інвестиційна діяльність – це придбання і продаж довгострокових активів, а також інших інвестицій, які не є еквівалентами грошових коштів [1].

Фінансова діяльність – діяльність, що спричиняє зміни розміру та складу вкладеного капіталу та запозичень суб'єкта господарювання [1].

В умовах інфляції і неплатежів управління грошовими потоками є однією з найбільш важливих задач підприємства.

Слід чітко розуміти, що прибуток за звітний період і грошові кошти, отримані підприємством протягом періоду не одне і те саме. Наявність прибутку не завжди означає наявність у підприємства вільних грошових коштів, доступних для використання [2].

Управління грошовими потоками включає:

- облік руху грошових коштів;
- аналіз потоків грошових коштів;
- складання бюджету грошових коштів.

Основним документом для аналізу грошових потоків є Звіт про рух грошових коштів (форма З).

Метою складання Звіту про рух грошових коштів є надання користувачам фінансової звітності повної, правдивої та неупередженої інформації про зміни, що відбулися у грошових коштах підприємства та їх еквівалентах за звітний період [2]. У Звіті про рух грошових коштів наводяться дані про рух грошових коштів протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Двома головними методами розрахунку величини грошового потоку є прямий і непрямий.

Обидва методи розрахунку величини грошового потоку використовуються як для цілей оперативного управління, так і для з'ясування тенденцій розвитку підприємства. В оперативному управлінні прямий метод може використовуватися для контролю процесів формування прибутку і висновків щодо достатності коштів для платежів по поточним зобов'язанням. Недоліком цього методу є те, що він не розкриває взаємозв'язку отриманого фінансового результату і змін абсолютного розміру грошових коштів підприємства.

Невід'ємною складовою процесу управління грошовими потоками є їх аналіз. На цьому етапі досліджуються основні показники, що характеризують процес надходження та використання грошових коштів, та їх взаємозв'язок з основними економічними категоріями, які визначають фінансовий стан та результати діяльності підприємства. У розширеному вигляді аналіз руху грошових коштів дозволяє вирішувати такі завдання:

- контроль та коригування фінансового плану з урахуванням його фактичного виконання;
- прогнозування руху та наявності грошових коштів (та їх еквівалентів);
- перевірка можливості реалізації плану грошових потоків;
- надання інформації для побудови платіжних балансів, визначення термінів та обсягів залучення

додаткових фінансових ресурсів;

- аналіз доцільності залучення платних ресурсів;
- оцінка дохідності, окупності проектів;
- визначення та аналіз консолідованого фінансового потоку за групами об'єктів з можливою деталізацією;
- прогнозування можливого банкрутства та надання сигналів для своєчасного його запобігання;
- визначення вартості підприємства та аналіз впливу окремих чинників на неї.

Таким чином, грошові кошти є найбільш ліквідними активами. Вони присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також їх продаж і отримання виручки.

Література

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) Звіт про рух грошових коштів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/929_019.
2. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / Момот Т. В., Безугла В. О., Тараруєв Ю. О., Кадничанський М. В., Чалий І. Г. – К. : Центр учбової літератури, 2001. – 712с.
3. Наказ Міністерства фінансів України "Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" від 07.02.2013 р. №73 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/page>.

Янчева Л.М.,
к.е.н., професор,
Полулях А.М.,

аспірант кафедри бухгалтерського обліку і аудиту,
Харківський державний університет харчування та торгівлі

ПРО ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ФІНАНСОВІХ РЕЗУЛЬТАТІВ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах господарювання особлива увага приділяється бухгалтерському обліку фінансових результатів, які є одними з найважливіших складових діяльності торговельних підприємств. Внаслідок цього, виникає необхідність отримання безсумнівної інформації про дійсний стан господарської діяльності торговельних підприємств користувачами бухгалтерської та не бухгалтерської інформації. Важливу роль в цій системі відіграє чітко налагоджений контроль, що спрямований на досягнення достовірності, зрозумілості та законності

відображення у бухгалтерському обліку та фінансовій звітності фінансових результатів. Адже від правильності формування фінансового результату залежить не тільки розвиток суб'єктів господарювання, а й поповнення державного бюджету, що дуже важливо в складній економічній ситуації сьогодення.

Головною метою, яку ставить перед собою підприємство є зменшення збитків та отримання прибутку. Для цього необхідно ретельно дослідити та оцінити результати роботи суб'єкта господарювання. Але більшість організацій не чітко визначають послідовність процесу контролю, його процедури та оформлення результатів. Саме тому, для повного та ефективного контролю фінансових результатів дуже важливим є попередній та поточний контроль протягом всіх циклів діяльності, що дає змогу здійснювати вплив на результат господарювання, оцінювати ефективність дій та переглядати ухвалені рішення.

Підготовка, проведення й узагальнення результатів контролю фінансових результатів щодо діяльності підприємства може проводитись у певній послідовності, а саме:

- планування контролю фінансових результатів діяльності підприємства;
- складання програми контролю, визначення його об'єктів, термінів проведення, обсягів та виконавців;
- попереднє ознайомлення з об'єктом контролю фінансових результатів підприємства і відповідальними особами;
- контроль фінансових результатів підприємства у відповідних об'єктах;
- поточні записи відповідальної особи, виявлення та вирішення питань, що з'являються під час роботи, отримання інформації, письмових пояснень;
- порівняння, аналіз та оцінка даних, отриманих під час контролю фінансових результатів щодо діяльності підприємства;
- виявлення відхилень від заданих норм (стандартів), з'ясування причин і винних осіб, які допустили відхилення у ділянці своєї роботи;
- підготовка висновків і пропозицій контролера з поліпшення управління фінансовими результатами діяльності підприємства;
- прийняття управлінських рішень за результатами проведеного контролю фінансових результатів діяльності підприємства [1].

Багато українських дослідників займаються питаннями удосконалення внутрішнього контролю фінансових результатів діяльності підприємств. Проданчук М.А. визначає фактори, які впливають на якість інформації фінансової звітності та придатність її для внутрішнього контролю із запропонованим алгоритмом та методики здійснення внутрішнього системного контролю результатів операційної діяльності, який складається з двох етапів – документального й аналітичного контролю [2]. Уткіна Н.В. описала порядок тестування системи контролю щодо наявного моніторингу фінансових результатів через призму активів, зобов'язань, власного капіталу з метою зниження імовірності виникнення навмисних та ненавмисних помилок в обліку та звітності, а також своєчасного їх усунення. Запропонувала етапи впровадження методу нульового бюджетування, що є ефективним інструментом контролю фінансових результатів підприємства [3]. Бутинець Т.А. у монографії визначає, що "дієвий контроль можна організувати за умови, що бухгалтерський облік буде постійно забезпечувати управлінців оперативною та достовірною інформацією. Для цього організовується система аналітичного обліку. Її побудувати можна тільки спільними зусиллями всіх управлінців, які зацікавлені мати оперативну інформацію" [4, с. 415]. Створення ефективної системи внутрішнього контролю на підприємстві дозволить забезпечити ефективне функціонування, стійкість і максимальний розвиток підприємства в умовах багатопланої конкуренції, зберегти й ефективно використовувати ресурси та потенціал підприємства, своєчасно виявити та мінімізувати комерційні, фінансові та інші ризики в управлінні підприємством, сформувати надійну систему інформаційного забезпечення всіх рівнів управління, що дозволяє своєчасно адаптувати функціонування підприємства до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Пропозиції та рекомендації щодо удосконалення контролю фінансових результатів, які внесли науковці передбачають формування системи контролю підприємства, яка б забезпечила зниження імовірності виникнення помилок в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності, а також завчасного їх усунення.

За результатами аналізу досліджень пропонуємо виділити три етапи організації системи внутрішнього контролю фінансових результатів:

1. Попередній контроль – здійснюється з метою визначення основних вимог і положень щодо формування, розподілу та використання фінансових результатів. На цьому етапі здійснюється перевірка правильності, доцільності та законності формування доходів, витрат та фінансових результатів.

2. Поточний контроль – здійснюється у ході виконання операцій з метою встановлення відповідності затвердженим вимогам і положенням. На цьому етапі відбувається власне формування фінансових результатів за видами діяльності. Поточний контроль передбачає виявлення відхилень фактичних доходів, витрат та фінансових результатів від запланованих під час здійснення господарських операцій, що забезпечує їх оперативну оцінку та регулювання. Саме поточний контроль повинен забезпечувати покращення структури фінансових результатів.

3. Наступний контроль – має профілактичний характер. На останньому етапі контролю відбувається розподіл та використання фінансових результатів: перевіряється ефективність та доцільність витрат, які виникли в процесі діяльності, правильність отримання доходів.

Для підвищення ефективності системи контролю з метою покращення фінансових результатів, вважаємо задоцільне, використовувати методи вертикального та горизонтального контролю. Горизонтальний контроль застосовується для дослідження витрат, доходів і фінансових результатів у розрізі їх видів на рівні підприємства в цілому на основі розроблених планів (бюджетів) на рік з помісячною деталізацією даних. За допомогою вертикального контролю проводять аналіз, перевірку та регулювання витрат і доходів за центрами відповідальності. Тобто кожен працівник має свій підконтрольний об'єкт і несе повну відповідальність за нього. Досліджено, - важливою умовою в ринковому механізмі є правильність розподілу завдань, що надає можливість періодично контролювати їх виконання. Уважається найефективнішим розподілом, якщо керівник підприємства

08.00.09 Бухгалтерський облік, аналіз та аудит

проводить загальний контроль фінансових результатів підприємства, керівник структурного підрозділу контролює доходи та витрати власного відділу, а працівники – відповідають за кожен процес окремо.

Ефективна система внутрішнього контролю повинна забезпечувати та сприяти формуванню позитивного результату діяльності підприємства. Правильна організація системи контролю фінансових результатів забезпечить попередження та своєчасне виявлення й усунення відхилень, що сприятиме покращенню результативності функціонування господарюючих суб'єктів. Питання вдосконалення системи внутрішнього контролю залишається і надалі актуальним та потребує подальших ґрунтовних досліджень, тому що саме такий контроль забезпечить вдосконалення процесу управління, сприятиме підвищенню ефективності використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів суб'єктів господарювання торговельного сегменту для стабільного отримання максимального прибутку у конкурентному просторі ринкових відносин.

Література

1. Власик Г.В. Проблеми та напрями вдосконалення обліку фінансових результатів / Г.В.Власюк // Держава та регіони. – 2009. - №6. – С.60-64.
2. Проданчук М.А. Облік і контроль результатів операційної діяльності сільськогосподарських формувань: автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд.екон. наук: спец. 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит [Електронний ресурс] / М.А. Проданчук. – Київ, 2003. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2003/03pmdsf.zip>.
3. Уткіна Н.В. Облік і контроль фінансових результатів діяльності підприємств (на прикладі підприємств пивоварної галузі України): теорія, методика, організація: автореферат дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: спец. 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) [Електронний ресурс] / Н.В. Уткіна. – Київ, 2008. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/ard/2008/08unvrdf.zip>.
4. Бутинець Т.А. Розвиток науки господарського контролю: проблеми теорії, методології, практики: монографія / Т.А. Бутинець. – Житомир: ЖДТУ, 2011. – 772 с.

УДК 31:336:330.313

Zadorozhna R.P.,

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Associate Professor of the Department of Economics of Enterprise
Bila Tserkva National Agricultural University
Bila Tserkva, Ukraine*

USE OF FLOW OF FUNDS TABLE IN THE ANALYSIS OF FINANCING OF SOCIAL REPRODUCTION

The implementation of process of social reproduction and maintenance of its continuity requires appropriate funding. However, often institutional units face the problem of shortage of funds to finance their productive activities. Under such conditions they are forced to discover sources of additional financial resources. On the other hand, part of units in the economic system has a certain reserve of temporary surplus funds in the form of savings, which were formed in the previous cycles of social reproduction. According to modern economic theory, savings should be converted into investment through transferring to units, able to provide their productive use. Thus, under the action of opposite, but dialectically related interests of these subjects flows of financial resources are formed in the economy with the ultimate goal of movement to maintain continuity of the process of social reproduction. Institutional units of financial sector play an important role in the “logistics” of such financial flows.

The transfer of funds in current conditions may be executed by various financial instruments. The analysis of interaction between donors and recipients of financial resources described above is essential for understanding the patterns of economic processes, including the financing of investments; during the development of financial policy and analyzing its impact on the proportions and dynamic of reproduction processes. The methodological basis, that enables conducting of this analysis, is System of National Accounts [1], in particular the financial account and the flow of funds table (FoF).

The latter is based on the from-whom-to-whom basis and allows to track financial flows between institutional sectors with the delimitation of participants of these transactions to debtors and creditors. FoF shows, by issuing which financial liabilities (with which financial instruments) sectors-borrowers become able to finance investments that exceed their net savings. Thus, this instrument of analysis is extremely important in terms of study of intersectoral movement of temporarily idle funds in the economic system – by using FoF the relationship between institutional sectors in the coordinate system “lender – borrower” can be followed with the distribution of total volume of transactions, concluded between them on various financial instruments. This analysis makes it possible to obtain conclusions about the financial state of sectors in terms of deficit / surplus of funds and features of investment behavior of sectors-creditors.

Development of FoF methodology started with pioneering studies of Morris A. Copeland [2], which began in the first half of the last century and were dedicated to the analysis of financial flows in U.S. banking sector. In 1944 National Bureau of Economic Research (NBER), invited Copeland to develop a more complete system to account for financial flows. Copeland accepted the invitation, and in 1952, NBER published the results: U.S. financial flows and related balances for 1936 through 1942. Project was continued by the Board of Governors of the Federal Reserve System, which allowed preparing data on flow of funds in the United States during 1939-1953 in the end of 1955.

Originally the data were available on an annual basis and were published with a substantial delay, but in 1959 the FRS published a revised variant of data on a quarterly basis and since then information from FoF of U.S. are available every quarter in a form of so-called release Z.1 “Financial Accounts of the United States”, accessible on the page of the Federal Reserve System [3]. In addition to tables of financial flows, this publication contains balance sheets of certain institutional sectors and integrated macroeconomic accounts. The latter are prepared by FRS jointly with the Bureau of Economic Analysis based on methodology SNA2008.

New impulse in developing FoF was caused by the global financial crisis in 2008. In November 2009 was published “The Financial Crisis and Information Gaps: Report to the G-20 Finance Ministers and Central Bank Governors”, prepared by the IMF staff and the FSB secretariat. This document contained 20 recommendations on eliminating gaps in statistical data on accumulation of risks in the financial sector. Recommendation #15 provides [4, p. 24], that Interagency Group on Economic and Financial Statistics (IAG), which includes all agencies represented in the Inter-Secretariat Working Group on National Accounts (ISWGNA), should develop a strategy to promote the application of the methodology of flow of funds, starting with the G-20 countries.

Thus for the countries with developing financial markets (or for the countries belonging to the category of emerging markets), in particular, for Ukraine, the implementation of this recommendation in the statistical practice is important. Development of the flow of funds table by national statistics will allow to deepen understanding of financial processes in the economy of country and efficiency analysis of the financial sector participation in the process of social reproduction.

References

1. System of National Accounts 2008 : [EC, IMF, OECD, UN, WB]. – New York, 2009. – 662 p.
2. Copeland, Morris A. A Study of Money flows in the United States. New York: National Bureau of Economic Research, 1952.
3. Federal Reserve Statistical Release: <http://www.federalreserve.gov/releases/z1>
4. The Financial Crisis and Information Gaps: Report to the G-20 Finance Ministers and Central Bank Governors: <http://www.imf.org/external/np/g20/pdf/102909.pdf>

Назарова О.Ю.,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри статистики, обліку та аудиту,

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РИНКУ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Медичні послуги є важливою складовою діяльності практично всіх державних та приватних закладів охорони здоров'я. Ринок медичних послуг з'явився в Україні наприкінці 1980-х - початку 1990-х рр. і в даний час активно розвивається, охоплюючи все нові напрямки медицини та споживчі сегменти. Український ринок комерційної медицини заповнює недоліки бюджетної медицини. Все більше число пацієнтів звертається до платних медичних послуг.

Споживчий попит, який зростає на медичні послуги, визначає необхідність дослідження ринку медицини. Сьогодні затребуване різноманітне, своєчасне, комфортне медичне обслуговування. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває статистичне дослідження ринку медичних послуг в умовах фінансово-економічної кризи та оцінка можливих його наслідків, що впливають на обсяг споживчого попиту, цінову і маркетингову політику учасників ринку.

В Україні галузі охорони здоров'я приділяється значна увага, оскільки це найважливіша складова соціальної сфери і один з головних чинників національної безпеки, який визначає життєдіяльність суспільства.

Але на сучасному етапі за рівнем витрат на охорону здоров'я Україна відстає від європейських країн в десятки разів, і вони становлять менше рекомендованих ВОЗ 5%. Однак, останнім часом відзначається планомірний приріст витрат на цю галузь. Так, навіть незважаючи на вплив кризи, витрати на охорону здоров'я в країні виросли більш ніж на 16% у фактичних цінах, а в 2010 р. - ще на 19%, склавши більше 84 млрд грн.

За підсумками 2013 року рівень витрат на охорону здоров'я зріс практично на 12% (понад 121,1 млрд грн.), що становить 4,2% від ВВП країни (рис. 1).

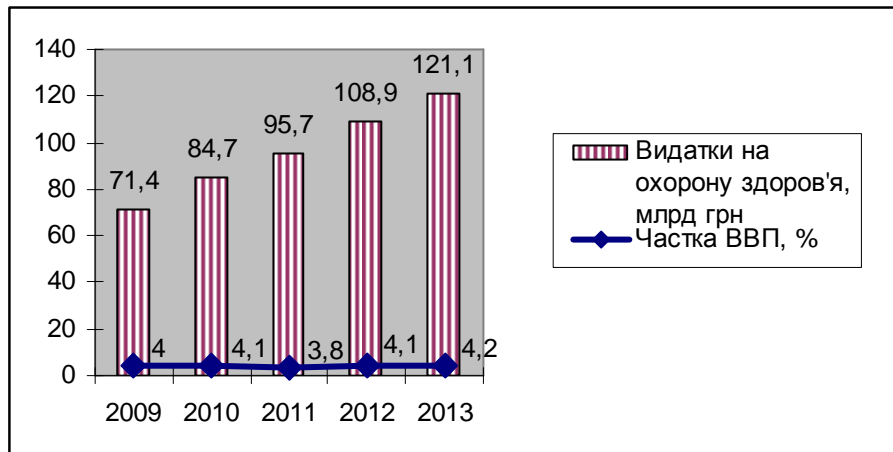

Рис. 1. Витатки на охорону здоров'я та частка їх від ВВП в Україні у 2009-2013 рр. у фактичних цінах (млрд грн., %) [6]

Внаслідок незадоволеності населення рівнем обслуговування в державній безкоштовній медицині, зростання споживання послуг приватних медичних клінік продовжує збільшуватися. Винятком є 2009 р., коли обсяг українського ринку платних медичних послуг хоч і збільшився в 1,5 рази. В першу чергу це було пов'язано не із зростанням попиту на приватні послуги, а з девальвацією національної валюти і зростанням цін, як на імпортоване обладнання, інструменти, матеріали та препарати, так і на оплату персоналу

У 2011-2012 рр. кількість відвідувань платних медичних установ і приватних практикуючих лікарів було на стабільному рівні відносно 2010 р.. Але зростання реальної заробітної плати населення країни на 14,4 % в 2013 р. та розвиток усвідомленості жителів про необхідність якісного лікування, вплинули на збільшення кількості відвідувань таких клінік практично на 40%.

І якщо в 2012 р. близько 80 % пацієнтів, які потребують медичної допомоги, не могли скористатися послугами платного лікаря через високу вартість, то в 2013 р. їх число ще скоротилося, склавши 70 %.

Таким чином, за підсумками 2013 р. практично 880 тис. осіб відвідали платні медичні установи чи звернулися до приватних лікарів, що перевищило навіть показники до кризового 2008 р..

З необхідністю забезпечення громадян доступними, якісними та різноманітними медичними послугами в країні розвивається страхова медицина. Медичне страхування дає змогу залучити додаткові фінансові ресурси за рахунок різних джерел для організації медичної допомоги населенню шляхом надання медичних послуг та гарантій рівних можливостей в їх отриманні в певному обсязі для всього населення.

Метою медичного страхування є гарантування громадянам при виникненні страхової події відшкодування фінансових витрат на медичну допомогу за рахунок завчасно акумульованих коштів.

Україна, здійснюючи ринкові трансформації в цій галузі, прагне сформувати змішану бюджетно-страхову систему фінансування охорони здоров'я. Не маючи власного досвіду змішаного фінансування охорони здоров'я, Україна переймає цей досвід у інших країн світу. Для цього в грудні 2014 р. було опубліковано Проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», який відповідно до Конституції України та Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування визначає принципи, правові, організаційні та фінансові засади і механізми функціонування загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування громадян в Україні. [4]

Аналізуючи показники діяльності страхового ринку в Україні, можна зазначити, що рівень чистих виплат у медичному страхуванні (безперервне страхування здоров'я) та страхування здоров'я на випадок хвороби в Україні з кожним роком зростає і за 2013 рік у порівнянні з 2012 роком склав відповідно 72,4 % та 17,9 %. [3]

Слід відмитити, що медичні послуги надаються в обов'язковій і добровільній формі, вибір якої залежить від таких чинників: культурно-історичних, соціально-економічних, демографічних умов, рівня захворюваності та інших чинників, які характеризують загальний стан здоров'я і рівень медичного обслуговування в тій чи іншій країні.

За рівнем розвитку охорони здоров'я можна судити про стан цивілізованості тієї чи іншої країни. Адже здоров'я громадян є найвищим благом для суспільства, яке необхідно постійно підтримувати, охороняти та примножувати.

Література

1. Агарков В.И. Медицинская статистика: Учебное пособие для студентов высших медицинских учебных заведений III-IV уровней аккредитации / Агарков В.И., Грищенко С.В., Северин Г.К.; и др.; под ред. проф. В.И. Агаркова. – Донецк: «Ноулидж» (Донецкое отделение), 2013. – 282 с.
2. Жидкова О. И. Медицинская статистика: [конспект лекций] / О. И. Жидкова. - М.: 2007 – 38с.
3. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. - Режим доступу. - <http://nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/sk>
4. Міністерство охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20131024_0.html
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Центр медичної статистики МОЗ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.content.net.ua/registration/content/ua1622/pages/f11920.html>

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ВИМІРЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ КОМПАНІЇ

Загалом інтелектуальний капітал є складовою частиною ринкової вартості компанії, який не завжди відображається у фінансовій звітності.

Томас Стюарт визначає інтелектуальний капітал наступним чином: кожна компанія все більше залежить від знань – патенти, процеси, управлінські навички, технології, інформація про клієнтів і постачальників, а також набутого досвіду [1].

Метою даної роботи є аналіз методів вимірювання інтелектуального капіталу, що дозволяє визначити область їх застосування, які в роботі [2] згруповані в 4 групи.

Методи ринкової капіталізації (МРК). Ці методи дозволяють розглянути значення інтелектуального капіталу як різницю між ринковою і балансовою вартостями компанії. До них належать:

- коефіцієнт Тобіна, який відображає ефективність використання інтелектуального капіталу підприємства;
- ринкову вартість визначену інвестором;
- метод співвідношення ринкової та балансової вартості, тобто вартість інтелектуального капіталу приймається як різниця між ринковою й балансовою вартістю підприємства;
- оцінку нематеріальних активів фінансовими методами, при якій вартість інтелектуального капіталу створюється тільки незначною кількістю найбільш корисних активів які обираються експертним методом та оцінюються на основі ринкового підходу;
- нематеріальний балансовий звіт.

Методи прибутковості (рентабельності) активів (МПА) включають в себе:

- методи визначення коефіцієнтів доданої вартості інтелектуального капіталу, які вимірюються наскільки ефективно інтелектуальний капітал створює цінність, базуючись на співвідношення задіяного капіталу підприємства, людського капіталу та структурного капіталу;
- економічної доданої цінності, зміна якої свідчить про те, наскільки ефективно використовується інтелектуальний капітал підприємства;
- визначення доходу від інтелектуального капіталу, при якому вважається, що вартість інтелектуального капіталу створюється його здатністю генерувати додаткову, порівняно з середньогалузевим рівнем, рентабельність суб'єкта господарювання;
- розрахункову вартість нематеріальних активів, яка дозволяє побачити надлишкову прибутковість матеріальних активів, після чого цей показник використовується як основа для визначення частки доходу, що отримана за рахунок нематеріальних активів.

Методи прямої оцінки інтелектуального капіталу (МПОІК). До них належать:

- технологічний брокер, при якому цінність інтелектуального капіталу підприємства оцінюється на підставі аналізу відповідей на 20 питань про людські активи, активи інтелектуальної власності, ринкові активи, інфраструктурні активи;
- оцінка патентів, зважених із цитуванням, при якій вплив капіталу визначається за патентами, що реєструються фірмою;
- метод дослідника цінності;
- оцінка інтелектуальних активів, за якою можна оцінити лише інтелектуальну власність;
- створення сукупної цінності, який використовує дисконтовані прогнозовані грошові потоки для повторної перевірки того, як події впливають на заплановані операції;
- облік людських ресурсів, який розраховує прихований вплив витрат, пов'язаних з людськими ресурсами, на скорочення прибутку підприємства;
- облік в ім'я майбутнього, який є системою прогнозованих дисконтованих грошових потоків;
- методологія включеної оцінки, яка використовує низку зважених показників, які розраховують на основі відносних показників;
- метод EVVICAЕ;
- динамічна грошова модель, при якій оцінка співробітників здійснюється за аналогією з оцінкою матеріальних активів.

Методи ScoreCard. Ці методи дозволяють визначити елементи інтелектуального капіталу, не в грошовому виразі. Вони включають в себе:

- модель SkandiaNavigator, в якій інтелектуальний капітал оцінюється шляхом аналізу 164 параметрів, які базуються на таких основних компонентах, як: фінанси, клієнти, процеси, відновлення й розвиток, люди;
- навігатор інтелектуального капіталу та індекс інтелектуального капіталу, при якому інтелектуальний капітал поділяється на три категорії: людські, організаційні та відношення, до яких додаються традиційні матеріальні й грошові ресурси;
- індекс створення вартості, в якому фактори цінності визначаються на підставі всебічного вивчення відповідної літератури й статистичних даних. Потім вони оцінюються й комбінуються для одержання індексу створення цінності;
- тощо.

Розглянуті методи вимірювання інтелектуального капіталу можна порівняти за допомогою наступних критеріїв:

K1. Область застосування методу.

K2. Наявність необхідної екзогенної інформації для реалізації даного методу.

K3. Тип даних, які використовуються даним методом.

K4. Елементи інтелектуального капіталу, які задіяні в методі.

K5. Стійкість методу.

K6. Синтетична оцінка загальної кількості інтелектуального капіталу компанії.

K7. Визначення ваг компонентів і елементів інтелектуального капіталу в його оцінці.

Як показує практика, жоден із розглянутих методів не відповідає всім критеріям які запропоновані для оцінки інтелектуального капіталу компанії.

Тому, для вирішення даної проблеми пропонується використовувати синтез методів.

Література

1. STEWART T.A., *Brain Power. How Intellectual Capital is Becoming America's Most Valuable Asset*, Fortune, 03.07.1997.

2. SVEIBY K.-E., *Methods of Measuring Intangible Assets*. – 2001. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sveiby.com/articles/IntangibleMethods.htm

3. Luthy D. H., *Intellectual capital and its measurement*, Proc. of the Asian Pacific Interdisciplinary Research in Accounting Conference (APIRA) Utah USA / D. H. Luthy. - 1998. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www3.bus.osaka-cu.ac.jp

УДК 658:004

Баран Ростислав,

*к.е.н., доцент кафедри гуманітарних та фундаментальних дисциплін,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту ТНЕУ,*

Романчукевич М'аряна,

*к.е.н., доцент кафедри економіки,
Національний транспортний університет,
м. Київ*

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Впровадження та використання інформаційних систем переважно пов'язане зі значними витратами. Це зумовлює необхідність їх оцінки, щодо того чи гарантуватимуть вони конкурентні переваги для підприємства.

В сучасній економіці інформаційний ресурс стає одним з найважливіших чинників її розвитку. Це ставить перед підприємствами проблему не просто впровадження, а в першу чергу ефективного використання інформаційних систем (ІС) в управлінні підприємствами.

Тому важливим є дослідження підходів щодо оцінки ефективності впровадження та функціонування інформаційних систем управління підприємствами для мінімізації витрат при інвестуванні в ІТ на підприємстві та визначення шляхів підвищення ефективності впровадження інформаційних систем.

Практика показує, що навіть для відносно успішних проєктів, обов'язково слід вести мову про якість та ефективність функціонування ІС. Ініціатором аудиту повинен бути власник ІС. Необхідною умовою потрібно ставити не знаходження тільки технічних недоліків впровадження, а й можливих напрямків покращення ведення бізнесу.

Важливим є питання вартості проєкту. Розробка сучасних автоматизованих інформаційних систем потребує значних витрат – як одномоментних при впровадженні, так і постійних – при експлуатації інформаційної системи. Більшість вітчизняних підприємств, особливо, невеликих використовують метод прямих витрат. Іншим підходом є використання методології загальної вартості володіння (ТСО – Total Cost of Ownership) [1]. Вона передбачає врахування наступних додаткових критеріїв оцінки: адміністрування, модернізація, технічна підтримка і супровід та інші приховані витрати, наприклад, позаслужбове використання ПЗ. Однак, дана методика не враховує ризики і не забезпечує аналізу відповідності технології з загальною стратегією бізнесу.

Різними є і методики для оцінки та аналізу ефективності функціонування інформаційних систем на підприємстві. При впровадженні інформаційної системи замовник – підприємство – очікує в першу чергу якісного ефекту від впровадження, оскільки, помітними, насамперед, стають організаційні, технологічні, соціальні зміни, прискорення та підвищення якості роботи тощо.

Тому для підприємства слід визначити основний тип очікуваного ефекту від впровадження ІС і при виборі інструментів для аналізу ефективності функціонування комплексних ІС в управлінні підприємством слід визначити основний напрям очікуваного ефекту (кількісний чи якісний, технологічний, економічний чи організаційний). Крім того слід визначити рівень оцінюваної ефективності: ефективність впровадження, ефективність функціонування чи ефективність інвестицій в ІС.

При розгляді даного питання слід виходити з того, що оцінка ефективності реалізованого ІТ-проєкту повинна бути комплексною (рис. 1).

Це означає, що навіть роблячи натиск на певному аспекті ефективності слід враховувати всі ефекти, навіть незначні. Крім того різні групи ефектів будуть по-різному важливими для різних користувачів реалізованого проєкту.

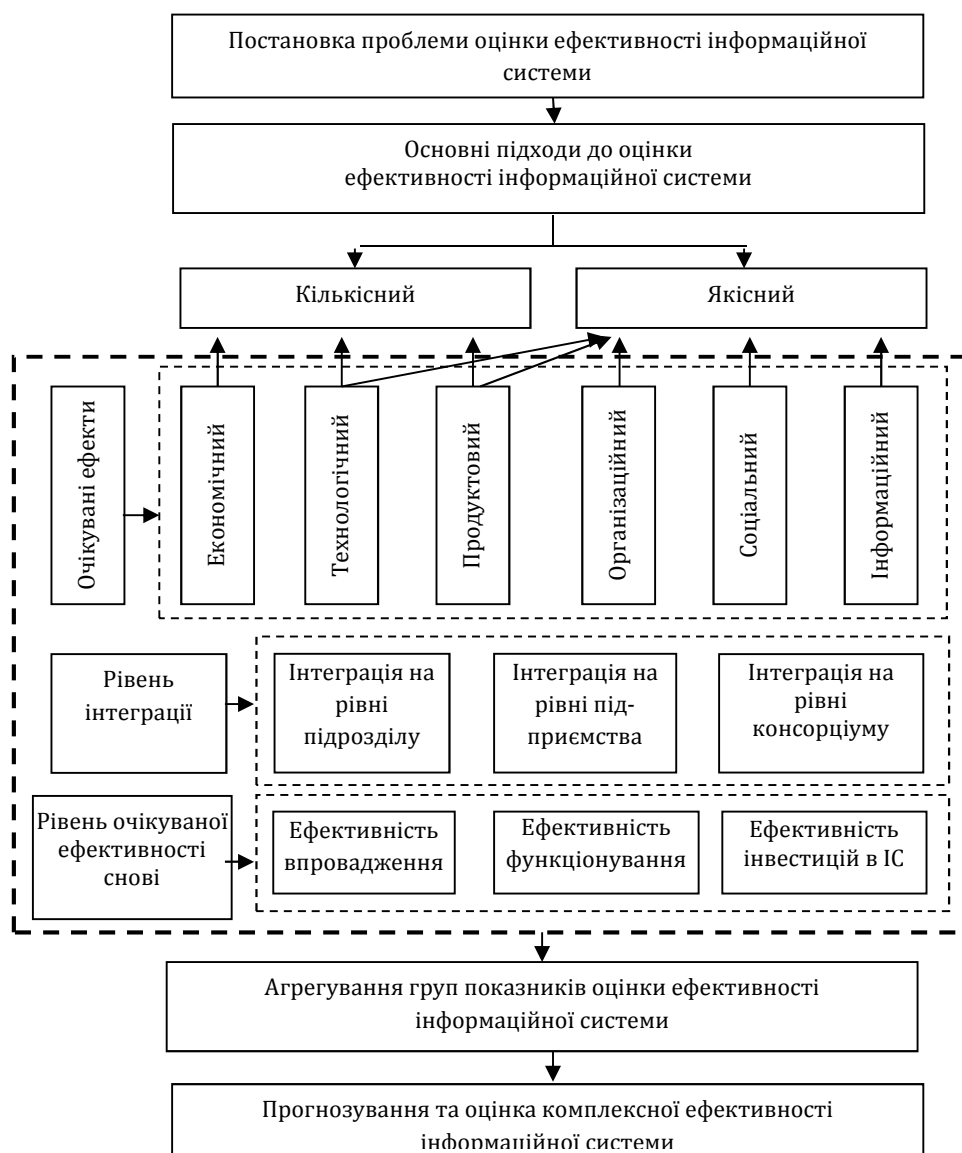

Рис. 1. Комплексний підхід до оцінки ефективності інформаційних систем.

Тому слід для різних груп ефектів та користувачів ставити, по можливості, вимірювані цілі та визначити засоби контролю їх досягнення.

Отже, комплексна оцінка ефективності повинна інтегрувати різні групи ефектів від впровадження інформаційної системи на підприємстві.

Література

1. TCO, или Как управлять IT-затратами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/ims/ims023.html>

УДК 631.35

Головачук І.П.,

кандидат технічних наук,

Луцький національний технічний університет

ПРУЖНІ ВЛАСТИВОСТІ СТЕБЕЛ ЛЬОНУ

Досить важливим питанням в процесі брання є мінімізація пошкодженості стебел і розтягнутість стрічки льону. Тому дослідження пружних властивостей стебел льону під дією зовнішніх факторів є досить важливою задачею.

На стебло в процесі брання внаслідок взаємодії з робочими органами льонозбиральної машини діють сили, що зумовлюють деформацію стебла. В результаті чого стебло може бути виведене зі стану рівноваги, а це в свою чергу може привести до зламу та розтягнутості стрічки льону. Тому дослідження цих процесів є важливим питанням.

Розглянемо стебло як механічно просту систему, що складається з окремих ланок з'єднаних пружними шарнірами. Для дослідження стійкості проаналізуємо декілька основних схем розподілу сил, що діють на стебло.

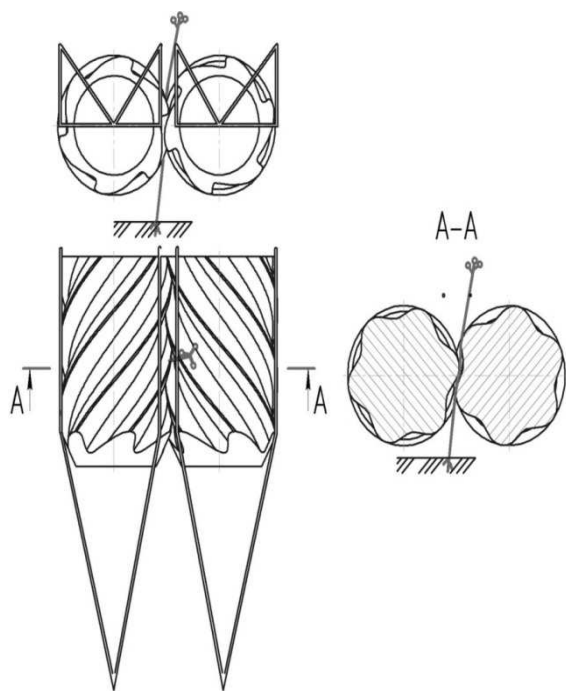

Рисунок 1. Розміщення стебла між бральними барабанами

Подільники 1 формують смуги зі загальної маси стеблостою на полі та спрямовують стебла до бральних барабанів 2. На рис. 1 представлено одну секцію брального апарата [1]. Від ширини захвату a однієї бральної секції та форми подільників залежить розтягнутість стрічки льону на виході з бральної секції. При дослідженні рівноваги стебла, що знаходиться між подільниками нам потрібно враховувати сили, що діють з боку прутків подільника та защемлення в землі. Необхідно також враховувати, що прикладені навантаження є статичними.

Прийmemo стебло льону абсолютно жорстким тілом нижня частина якого закріплена у пружному шарнірі. Довжину стебла прийmemo рівною 800...1000 мм. Так як стебло має форму конуса з діаметром в центральній частині 0,7...2 мм. Центр його ваги буде знаходитись на відстані 0,39...0,45 мм від нижньої основи. Під час брання льону доцільно розміщувати подільник саме в цій зоні. У вихідному положенні прийmemo вісь стебла льону розміщено вертикально. Розглянемо схему (рис. 2, а) на якій представлено стебло довжиною l

відхилене на кут φ від вертикального положення під дією сили P . Приймаємо, що сила P зберігає горизонтальне положення, коли стебло у відхиленому положенні. Момент у пружному шарнірі будемо вважати пропорційним куту відхилення стержня φ і дорівнюватиме $k\varphi$, де k – жорсткість пружного шарніра. Тоді запишемо рівняння рівноваги стебла у відхиленому положенні й отримаємо.

$$Pl \cos \varphi = k\varphi. \quad (1)$$

Отримане рівняння має два незалежних розв'язки:

$$\varphi = 0, \text{ за будь-якого значення } F;$$

$$P = k / l \times \varphi / \cos \varphi.$$

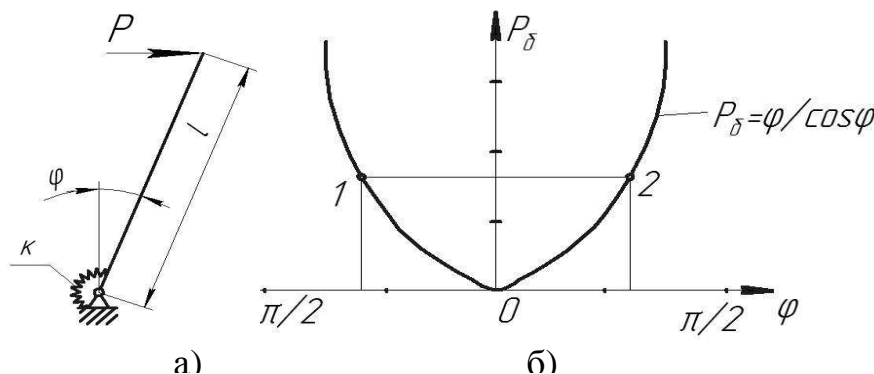
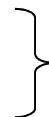

Рисунок 2. Схема до дослідження рівноваги стебла (а), графік залежності прикладеної сили від кута відхилення стержня (б)

Криві, що відповідають цим рішенням, коли $\varphi < \pi$, показані на рис. 2, б, відкладені значення безрозмірної сили $\bar{P} = \frac{l}{k} P$. Коли $P=0$ єдине положення рівноваги буде вертикальним. У разі коли $P>0$, система буде у рівновазі між точками 1 та 2. Маючи певне значення жорсткості k пружного шарніра та сили P можна встановити кут відхилення за якого стебло втратить рівновагу.

Таким чином можна зробити висновок, що за одних і тих же прикладених зовнішніх зусиллях та тих же умовах закріплення пружна система буде знаходитися у рівновазі, будучи відхиленою на деякий кут. В положенні рівноваги

повна потенціальна енергія нашої механічної системи має стаціонарне значення, причому, відповідно до теореми Лагранжа, положення рівноваги стійке за умови якщо значення потенціальної енергії дорівнює мінімуму [3].

В розглянутій механічній системі не був врахований початковий кут відхилення осі стебла. В реальній системі досить часто кут відхилення від вертикального положення відмінний від нуля. Це зумовлене робочим процесом в процесі формування стебел у смуги. Від ширини якої і залежить кут відхилення стебел від вертикального положення. Розглянемо яким чином впливають початкові умови на поведінку системи.

Встановимо вплив початкового відхилення φ_0 на поведінку системи представлені на рис. 3. У разі відхилення стебла на кут φ_n в пружному шарнірі розвиватиметься момент $k \times (\varphi_n - \varphi_0)$, тоді умова рівноваги опишеться наступним рівнянням

$$Pl \times \cos \varphi_n = k(\varphi_n - \varphi_0). \quad (2)$$

Звідки, за умови, що $\varphi_0 \neq 0$ отримаємо

$$P = \frac{k}{l} \times \frac{\varphi_n - \varphi_0}{\cos \varphi_n}.$$

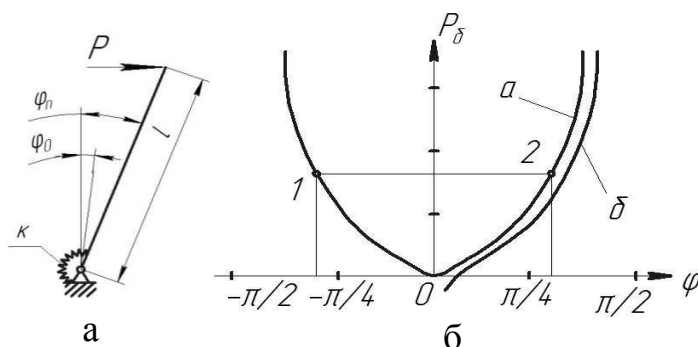

Рисунок 3. Схема до розрахунку рівноваги за $\varphi_0 = 0$ (а) та графік залежності сили P з врахуванням кута відхилення φ_0 (б).

На рис. 3, б представлено криві залежності сили P від кута φ відхилення стебла від вертикального положення. Аналіз графіків показує, що у разі початкового відхилення стебла на кут φ_0 система буде урівноважена пружним шарніром. Якщо кут відхилення стебла досягне певного критичного значення φ_n , то воно втратить рівновагу та може бути пошкодженим.

Отже стебло можна представити як пружну систему. Для точного відображення реальної системи, стебло розбивають на довільну кількість ланок та прикладають зусилля в конкретних точках. Використовуючи багатоланкові системи, можна більш точно описати поведінку стебел під дією зовнішніх сил.

Література

1. Пат. №71205 Україна, МПК F01D 45/06 (2006.01). Бральний апарат / Головачук І. П.; заявл. Луцький НТУ. – заявл. 05.12.2011; опубл. 10.07.2012; Бюл. №13.
2. Хайліс Г.А. Механіка рослинних матеріалів. К., Українська академія аграрних наук., 2002. - 376 с.
3. Алфутів Н.А. Основи розрахунку на стійкість пружних систем. М., «Машинобудування», 1978. 312 с. іл.

УДК 658.011.3:004

Донець О.М.,
к.т.н., доцент кафедри економічної кібернети та маркетингу,
Бурцева Т.І.,
к.е.н., доцент кафедри економічної кібернети та маркетингу,
Черкаський державний технологічний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПРОЕКТАХ

Дослідження ризиків показали, що ймовірність успішної реалізації проекту, параметри якого визначені на звичайних, попередніх ситуацій, коливається в діапазоні 20-38%, тому врахування ризиків і невизначеностей має величезне значення на всіх стадіях управління проектом.

Для планування ризиків з стандарту РМВоК [1, с. 54] необхідно виконувати наступні дії:

1. Спланувати, як у проекті буде проведено управління ризиками.
2. Визначити ризики і розробити реєстр ризиків проекту. Необхідно провести аналіз проекту з метою ідентифікації причин ризиків.

3. Провести кількісний (визначити ймовірності та розміри загроз) і якісний (побудувати дерево цілей) аналізи.
4. Розробити план реагування на ризики.
5. Виконувати план проекту з відстеженням ризиків. Необхідно планувати антиризикові заходи та пошук нових ризиків.

Отже, план може і повинен піддаватися змінам в результаті пошуку та усунення ризиків, реальні терміни завершення проекту і реальна вартість проекту буде вище запланованої.

Проект зазвичай схильний дуже великій кількості ризиків, але потрібно поррахувати, які види ризиків викликають найбільшу кількість проблем. Тут працює правило Парето 80/20 (приблизно 20% ризиків створюють 80% загроз проекту). Саме на них слід звертати основні зусилля.

Для моделювання ризиків в проекті необхідна розробка трьох версій реалізації проекту [2, с. 93]:

- 1) оптимістична, що базується на оптимістичних оцінках параметрів проекту і включає найбільш ймовірні події ризику (ймовірність настання яких перевищує 90%);
- 2) найбільш ймовірна, включає просто ймовірні події ризику (ймовірність настання яких перевищує 50%) і звичайні оцінки параметрів проекту;
- 3) песимістична, що включає відібрані при якісному аналізі значущі події ризику (ймовірність настання яких нижче 50%) і песимістичні оцінки параметрів проекту.

Для автоматизації цього процесу потрібно використовувати інформаційні технології управління проектами, наприклад, Microsoft Project, які використовують основні чотири методи управління ризиками [3, с. 207].

1) Метод резервування. У MS Project додають 30% до загальної тривалості планових завдань (Buffer time в 30%). Цей резерв витрачається на покриття ризиків.

2) Метод Load Factor (або на скільки помножити слова виконавців проекту). Статистичний аналіз проектів у малих групах розробки показав, що можна досить точно дізнатися реальний термін задачі, просто помноживши слова виконавців на певний коефіцієнт (2 - оптимістична оцінка; 3 - нормальний проект; 4-5 - застосування нестандартних технологій).

3) Метод PERT (Project Evaluation and Review Technique) обчислення реального терміну. Часто буває, що різні оцінки дають різні терміни; в цьому випадку можна застосувати метод розрахунку реального терміну за наступною формулою:

$$\text{Реальний}_{\text{Термін}} = \frac{\text{Оптимістичний}_{\text{Термін}} + 4 \cdot \text{Очікуваний}_{\text{Термін}} + \text{Песимістичний}_{\text{Термін}}}{6}$$

Коефіцієнти у формулі (4 і 6) отримані шляхом аналізу статистики великої кількості проектів.

4) Методика Монте Карло. Система моделювання ризиків на базі Монте Карло більш точні ніж PERT (точність вище приблизно на 10%), плюс такі засоби дозволяють задавати рівень ризику у проекті. Прикладом такого засобу для Microsoft Project є Turbo Risk Manager.

В MS Project можна переглянути різні види відхилень, порівнюючи реальні значення з урахуванням ризиків і базові, збережені в базовому плані. Створення поля індикатора буде показувати ситуацію щодо відхилення реальних строків задач (рис. 1).

	Вт 25 Сен	Ср 03 Окт	Ср 07 Нов	Баз				
	Базова длительность	Оптимистическая длительность	Ожидаемая длительность	Пессимистическая длительность	Риск задачи	Отклонение реальных сроков	Индикатор времени	Баз
0	39,5 дней	28,6 дней	39,5 дней	58,75 дней		1,39 дней		3 0
1	0 дней	0 дней	0 дней	0 дней		0 дней		0,0
2	6,5 дней	4,8 дней	6,5 дней	8,25 дней		0,01 дней	☹	2 6
3	2 дней	1 день	2 дней	2,5 дней	политическая ситуация	-0,08 дней	😊	608
4	4 дней	3,5 дней	4 дней	5 дней	действия конкурентов	0,08 дней	☹	2 0
5	4ч	0,3 дней	0,5 дней	0,75 дней		0,01 дней	☹	0,0
6	0 дней	0 дней	0 дней	0 дней		0 дней	😊	0,0
7	25 дней	18 дней	25 дней	40 дней		1,33 дней	☹	306
8	5 дней	2 дней	5 дней	8 дней	скачок инфляции	0 дней	😊	0,0
9	9ч	1 день	1,13 дней	9 дней		1,29 дней	☹	306
10	1 мес	15 дней	20 дней	23 дней	задержка поставки оборудования	-0,33 дней	😊	0,0
11	0 дней	0 дней	0 дней	0 дней		0 дней	😊	0,0
12	8 дней	5,8 дней	8 дней	10,5 дней		0,05 дней	☹	0,0
13	8 дней	5 дней	8 дней	9 дней	неквалифицированный персонал	-0,33 дней	😊	0,0
14	1 день	0,8 дней	1 день	1,5 дней		0,05 дней	☹	0,0

Рис. 1. Визначення реальних термінів задач за методом PERT

3. Для накопичення достовірної статистики про реальні трудовитрати необхідно вести облік робочого часу за проектами.

Література

1. Руководство к своду знаний по управлению проектами, четвертое издание (PMBOK Guides). — Project Management Institute, 2008. — 496 p.
2. Светлов Н.М. Информационные технологии управления проектами: Учебное пособие / Н.М. Светлов, Г.Н. Светлова. – М.: НИЦ ИНФА – М, 2012. – 232 с.
3. Куперштейн В. Microsoft Project 2010 в управлении проектами. - СПб : БХВ-Петербург , 2011. - 416 с.

ПРОЦЕС МОДЕЛЮВАННЯ ІЗ ВИЗНАЧЕННЯМ РИЗИКУ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ

Одним із основних способів оцінки ризику є аналіз основних коефіцієнтів, а саме $\{f(X), f(Y), f(Z)\}$, де Y, X, Z – відповідно оцінки фінансової стійкості, адаптивності рівня інноваційного потенціалу та економічної ефективності;

Дані перетворення можна здійснити на основі методу фінансових коефіцієнтів. За допомогою статистичних даних щодо фінансових показників за допомогою компонентного аналізу дослідити взаємозв'язок між такими показниками: X_1 – коефіцієнт фінансової стійкості (%), X_2 – коефіцієнт адаптивності потенціалу та X_3 – коефіцієнт економічної ефективності, де x_{ij} ($i = 1, 2, \dots, n; j = 1, 2, 3$) – значення спостереження j -ї ознаки для i -го об'єкта; n – обсяг вибірки (загальна кількість досліджуваних об'єктів)

Таким чином, ми визначимо головний компонент, точніше головний інтегральний показник, який буде впливати на інші протягом певного періоду, що дасть можливість визначити найбільш ризикований сценарій інноваційної стратегії (ІС), що, в свою чергу, не дасть підприємству отримати максимальні збитки під час її впровадження, та вибрати із запропонованого рейтингу сценаріїв розвитку, оптимальний з мінімальним коефіцієнтом ризику.

Будуємо на основі отриманих раніше показників, а саме S_i^j ймовірних сценаріїв розвитку та еталонного показника внутрішніх ресурсів підприємства p_0 , три вибірки даних, тоді отримуємо:

$$P_i = \left(\frac{S_i^j}{p_0} \right). \quad (1)$$

Нами пропонується адаптувати модель Е. Альтмана та змінити деякі чинники для більш детального вивчення фінансового ризику, згідно з внутрішніми ресурсами підприємства. За цією моделлю пропонується визначити, які із запропонованих економічних показників є найбільш ризиковими, для того, щоб підприємство могло себе застрахувати на майбутні періоди. Дана модель надає можливість прослідкувати динаміку ймовірного фінансового ризику відносно вибраних груп коефіцієнтів. Ймовірність належності запропонованих нами коефіцієнтів класу Y, X, Z визначається наступною залежністю: якщо $Z_A < 0$ то приналежність до коефіцієнтів, при $Z_A > 0$, то її можна обчислити за формулою:

$$P_i = \frac{1}{1 + e^{-z_a}}. \quad (2)$$

Протилежна подія розраховується:

$$P_i = \frac{1}{1 + e^{z_a}}. \quad (3)$$

Таким чином, отримуємо P_{s1}, P_{s2}, P_{s3} , які відповідають умові $0 \leq P_i \leq 1$.

На основі запропонованого методу визначення фінансового ризику ми отримуємо визначення ймовірного фінансового ризику щодо запропонованих сценаріїв ІС. Отже, підприємство при використанні даного методу буде мати змогу обрати, який сценарій розвитку підприємства є найбільш ризиковий, та розробити певні дії для зменшення даного ризику під час впровадження ІС, або замінювати один із запропонованих сценаріїв на інший, тим самим уникне можливої помилки.

Однак можуть виникнути такі ситуації, при яких оптимальний сценарій ІС буде в розбіжності з найменшим ризиком, в такому випадку нами пропонується побудувати матрицю оптимального сценарію при мініальному ризику, яка, в свою чергу, дозволить вибрати найменш ризикову ІС з кращим сценарієм. Разом з тим облік ліміту обмеження, що може змінити ситуацію, для чого необхідно провести оцінку матриці станів з використанням критерію максіміна, який ми виразимо через M . Даний вираз можна записати:

$$M = \max_x \min_s \varphi_s(x). \quad (4)$$

Тому завершальним кроком щодо визначення та узгодження найбільш ймовірної стратегії застосовуємо комбінований критерій оптимуму:

$$K_o = \max(p_r \cdot \max(p_r \cdot \min S_i^j + (1 - p_r) \cdot \max S_i^j), \quad (5)$$

де S_i^j – подія (сценарій), що аналізується; p_r – ймовірність даної події.

Даний критерій не рекомендує в умовах невизначеності керуватися крайнім песимізмом або крайнім оптимізмом, а розраховувати щось середнє, тому будемо вважати, що $p_r = 0,5$. Таким чином, відповідно до комбінованого критерію отримуємо найбільш ймовірну ІС за критерієм максимізації максимуму доходів та критерієм мінімізації максимуму можливих втрат.

Таким чином, нами пропонується провести оцінку ризику запропонованих сценаріїв розвитку на основі показників ділової активності підприємства з кращим еталонним показником.

Отже, вперше застосовується оцінка ризику ймовірних сценаріїв розвитку на основі існуючих методів. Для здійснення оптимізаційного процесу, а саме вибору кращого сценарію розвитку на основі порівняння рівня ризику та економічного ефекту, розроблено метод на основі матричного підходу та введено комбінований критерій оптимуму K_o , за допомогою якого обирається кращий варіант сценарію в рамках обраної інноваційної стратегії.

Література

1. Алехин О.Б. Применение методов системного анализа в задачах планирования деятельности по повышению конкурентоспособности предприятий [Электронный ресурс] / О. Б. Алехин, Н. Н. Ванина // Экономика реалии времени. – 2011. – № 1 (1). – Режим доступа: <http://economics.opu.ua/files/archive/2011/No1/180-186.pdf> (дата обращения: 18.12.2014)
2. Chandler A. D. Strategy and Structure / A. D. Chandler // MIT. – Press. Cambridge, Mass., 1962. – P. 287.
3. Ульяницкая Н. С. Система категорий, связанных с управлением инновационным потенциалом предприятия / Н. С. Ульяницкая // Экономічний вісник Донбасу. – 2011. – № 2. – С. 188–193.
4. Моделирование процессов формирования инновационной стратегии на промышленных предприятиях / О. М. Дупляк, А. Ю. Мазарчук. – Хмельницький: ХмЦНТІ, 2014. – 244 с.

УДК 330.4:504.03

Зомчак Л.М.,

к.е.н, доцент кафедри економічної кібернетики,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ЗАБРУДНЕННЯ ПОВІТРЯ ВИРОБНИКОМ

Незалежно від рівня економічного розвитку, як розвинуті країни, так і ті, які розвиваються, стикаються із проблемою керування використанням природних ресурсів, раціонального природокористування. Чи не найбільшим забрудниками є потужні виробничі підприємства. Промисловість, як головний виробник більшості товарів та послуг, є важливим, хоч і не єдиним забрудником середовища. Фірми повинні володіти технічним знаннями та інструментами, які б сприяли технологічному обґрунтованому проектуванню виробів та процесів.

Серед дослідників проблем еколого-економічного моделювання можна назвати С. Рамазанова [1], який досліджує проблеми еколого-економічного управління виробничими системами в умовах нестабільного й невизначеного зовнішнього середовища, М. Притулу [2], І. Ляшенка [3], котрі розглядають проблеми еколого-економічного моделювання широкого спектру – від оптимізаційних та балансових на рівні підприємства до моделей системної динаміки, Г. Марчука [4, 5], який запропонував математичні моделі, пов'язані з охороною навколишнього середовища та інших.

Важливе значення у ефективному функціонуванні підприємства має його раціональне розміщення. Зі позиції класичних підходів до оптимального розвитку та розміщення виробництва найкращим є той варіант розміщення нового виробництва чи модифікації діючого, за якого впродовж періоду, який досліджують, виконуються необхідні умови діяльності економіко-виробничої системи, а значення цільової функції досягає екстремуму.

Метою дослідження є побудова математичної моделі розміщення промислового виробництва поблизу населених пунктів, рекреаційних зон тощо з обмеженням, щоб сумарні викиди шкідливих промислових відходів не перевищували допустимих санітарних норм і сумарне екологічне навантаження на регіон також було в межах допустимих норм.

Очевидно, що найбільшими забруднювачами навколишнього простору зазвичай є виробничі, промислові, видобувні підприємства, найчастіше вони працюють із незамкнутим виробничим циклом. Накопичення небезпечних забруднень призводить до екологічного неблагополуччя місцевості, зростання кількості та ризику техногенних аварій та збільшення масштабів їхніх наслідків. Для захисту застосовують стимулююче чи щадне оподаткування, штрафи, торгівлю квотами, каральні заходи тощо.

Нехай необхідно визначити місце розташування нового виробничого підприємства, яке стане джерелом забруднення для регіону. При моделюванні забруднення повітря одна з головних проблем полягає у тому, щоб врахувати одночасно і процеси перенесення, і процеси дифузії шкідливих субстанцій. За основу візьмемо підхід,

запропонований академіком Г. Марчуком [4, 5]. Керуючись [4-6], запишемо модель забруднення повітря (для одновимірного випадку):

$$\frac{\partial g}{\partial t} + v \frac{\partial g}{\partial x} + \sigma g - \mu \frac{\partial^2 g}{\partial x^2} = Q \delta(x - x_0), \quad (1)$$

де $g(x, t)$ – функція, яка описує концентрацію забруднення (на одиницю об'єму) в точці x у момент часу t ; v – швидкість повітря; σ – показник рівня зменшення забруднення, константа, $\sigma > 0$; μ – коефіцієнт горизонтальної дифузії, константа, $\mu > 0$; $f = Q \delta(x - x_0)$ – функція інтенсивності густини забруднення, де $\delta(x - x_0)$ – дельта-функція, яка набуває різних значень, залежно від того, чи потрапляє точка x у деяку наперед задану множину.

Нехай $-\infty < x < \infty$, $0 \leq t \leq T$, $g(x, 0) = g_0(x)$, початкове значення x_0 визначає розміщення нового джерела забруднення повітря.

Завдання полягає в тому, що необхідно розв'язати диференціальне рівняння (1). Одним із методів його розв'язування є метод спряжених рівнянь, який базується на більш загальному методі множників Лагранжа.

Застосування запропонованих математичних методів при виборі місця розташування шкідливого для навколишнього середовища промислового виробництва дозволяє обрати таку зону розміщення підприємства, для якої буде дотримано як глобальні, так і локальні санітарні норми забруднення (тобто норми як регіону, так і окремих зон).

Література

1. Рамазанов С. К. Инструменты эколого-экономического управления предприятием: Монография / С. К. Рамазанов. – Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2008. – 351 с.
2. Питула М. М. Моделирование та прогнозування економіко-екологічних процесів : навч.-метод. посібник / М. М. Питула. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 252 с.
3. Ляшенко І. М. Основи математичного моделювання економічних, екологічних та соціальних процесів / І. М. Ляшенко, М. В. Коробова, А. М. Столяр. – Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2006. – 304 с.
4. Marchuk G. I. Mathematical models in environmental problems / G. I. Marchuk. – Elsevier, 2011. – 215 p.
5. Marchuk G. I. Adjoint Equations and Analysis of Complex Systems (Mathematics and Its Applications) / G. I. Marchuk. – Springer, 2013. – Volume 295. – 468 p.
6. Hritonenko N. Mathematical modeling in economics, ecology and the environment / N. Hritonenko, Y. Yatsenko. – Dordrecht/Boston/London : Kluwer Academic Publishers, 1999. – 296 p.

УДК 331.101.68

Іванченко Геннадій,

*к.т.н., професор кафедри інформаційних систем в економіці,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана",*

Далайін Бадер Омар Ахмад,

*аспірант кафедри інформаційних систем в економіці,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана"*

ЕВОЛЮЦІЙНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ПОПУЛЯЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ

Останніми роками дослідники намагаються застосувати ідеї еволюційного проектування систем (Evolutionary Systems Design — ESD) як основу для проектів моделювання процесів управління підприємством. ESD засноване на загальній теорії еволюції (General Evolution Theory) і методології конструювання соціальних систем (Social Systems Design), доповнених критичною теорією систем (Critical Systems Theory) [1].

Стратегічним фактором успіху компанії на внутрішньому і зовнішньому ринках є збільшення її ринкової вартості, що здійснюється через фінансування, як за рахунок власних і запозичених засобів так і за допомогою зовнішнього механізму злиття та поглинання (англ. M&A) з іншою компанією.

Популяція підприємств (ППрії) – множина представників одного ($i=1, \dots, n$) виду взаємозалежних у виборі результатах реалізації стратегії підприємств, які успадковують властивості лідерів (батьків) ($j=1, \dots, m$) популяції, розташовані в m – вимірному просторі ознак (m – кластері) та ізольовані від інших кластерів популяції.

Використовуючи форму запису Томас Мальтус в 1798 р. та термінологію, можна сказати, що динаміка

$$\frac{dx}{dt} = ax(t),$$

чисельності не обмеженої ресурсами популяції описується рівнянням де: a – показник (випадкової) швидкості росту популяції при малій чисельності, тобто різниця між коефіцієнтами "народжуваності і смертності"; $x(t)$ – чисельність популяції або обсяг виробництва. Інтегруючи цей вираз отримуємо рівнянням експоненціального зростання: $x(t) = x_0 e^{at}$, де x_0 – чисельність популяції у момент $t = 0$.

Очевидно, що модель Мальтуса при $a > 0$ дає нескінченне зростання чисельності, що ніколи не спостерігається в економіці, де ресурси, що забезпечують це зростання, завжди обмежені. Зміни чисельності популяції не можна описувати простим законом Мальтуса, на динаміку зростання впливають багато взаємозв'язаних причин.

Введення в модель популяції, яка враховує зростання чисельності популяції та обмежена деяким необхідним ресурсом було враховано Ферхюльстом (Verhulst, 1838) і Пірлом (Pearl, 1927, 1930). Вони запропонували описувати динаміку такої популяції рівнянням, що пізніше отримало назву логістичного рівняння Ферхюльста – Пірла:

$$\frac{dx}{dt} = ax(t)(K-x(t))/K,$$

де: K – стаціонарна чисельність популяції, визначувана доступним ресурсом.

При будь-якому початковому стані популяції її чисельність монотонно прагне до значення K . Якщо початкова чисельність менше за $K/2$, то крива залежності чисельності від часу має на висоті $K/2$ перегин.

Результат моделювання еволюції популяції залежить від багатьох чинників, ці чинники розглядаються як флуктуючі сили $F(t)$, які повинні бути задані, тоді динаміку популяції, можна описати таким чином:

$$\frac{dx}{dt} = ax(t)(K-x(t))/K + F(t).$$

Розвиток підприємства безпосередньо виявляється на стику взаємодії чинників зовнішнього і внутрішнього середовища. Зовнішнє середовище задається станом попиту, виражене в привабливості продукту, вироблюваного у рамках існуючої структури організації і характеру внутрішньофірмових відносин, технологічними новинами. Внутрішнє середовище, у взаємодії із зовнішньою що визначає динамізм організації і її ефективність, може бути задане набором мотивацій членів організації.

В умовах еволюції промислових секторів роль флуктуючих сил відіграють: воєнні “форс – мажорні” обставини, урядові програми і законодавчі норми, що змінюються, а також функціонування інших фірм і секторів.

Динаміка чисельності популяції складається з двох процесів: появи на ринку та поглинання. Рівняння з урахуванням внутрішньовидової конкуренції в популяції як і раніше описує гіперболічне зростання чисельності популяції і має вигляд:

$$\frac{dx}{dt} = \frac{b_0 x(t)^2}{N + x(t)} - ex(t)^2 = \frac{bx(t)^2}{N + x(t)} * \frac{K - x(t)}{K}, \quad b = b_0 - eN, \quad K = b_0 / e - N.$$

Унаслідок внутрішньовидової конкуренції “плодючість” із зростанням щільності падає, “поглинання” – зростає. Динаміка чисельності при цьому мало відрізняється від експоненціальної, мальтусовської, і знайти відмінності можна, лише зобразивши залежність чисельності популяції від часу в напівлогарифмічному масштабі.

Література

1. Нельсон Р. Р., Уинтер С. Дж. Эволюционная теория экономических изменений / Пер. с англ. – М.: Дело, 2002. — 536 с.
2. Ходжсон Дж. Эволюционная и институциональная экономика как новый мейнстрим // Экономический вестник Ростовского государственного университета. – 2008. – Том 6. – № 2. – С. 8 – 21.
3. Hodgson G. M. Darwinism in economics: from analogy to ontology // Journal of Evolutionary Economics (2002) 12. – 259 – 281 p.
4. Садченко К. В. Законы экономической эволюции / К. В. Садченко. – М.: Дело и сервис, 2007. – 272 с.

УДК: 004.832

Іванченко Н.О.,

к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики,
Національний авіаційний університет
м. Київ

СЕМАНТИКО – ФРЕЙМОВА МОДЕЛЬ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Семантико-фреймова модель (СФМ) доменного простору (ДП) вибору стратегії економічної безпеки підприємства (ЕкБП) апроксимує концептуалізацію, вона задає як множини ситуацій, так і множини систем знань про стан ЕкБП. Семантико-фреймові відношення між системами знань ДП стратегії ЕкБП – це відношення між множиною ситуацій, знань, що допускаються цими системами.

Семантико-фреймова модель ототожнюється з ієрархією класів (або понять ДП стратегії ЕкБП), зв'язаних певним набором відносин (або властивостей - бінарних відносин).

На основі вказаної моделі ДП стратегії ЕкБП здійснюємо перехід до опису семантики стратегій ДП ЕкБП. Семантико-фреймова модель представлення знань ДП стратегії ЕкБП- $O_{ЕкБП}^{Стратегії}$, що задовольняє описаним вище вимогам, описується та визначається як багаторівнева система алгебри наступною вісімкою:

$$O_{ЕкБП}^{Стратегії} = \langle STR, ZD, DMF, SP, RV, T, A_{ZD}, F, R \rangle.$$

де: STR – множина класів стратегій ЕкБП; $STR = \{str_1, \dots, str_n\}$ – кінцева непорожня множина суті стратегій ДП ЕкБП, що описують поняття онтології, де str_i – значення стандартного типу класу множин STR ;

$ZD = \{zd_1, \dots, zd_m\}$ – множина класів здатностей підприємства;

$A_{ZD} = \{a_1, \dots, a_w\}$ – атрибути слотів класів, які описують класи здатностей підприємства по певних характеристиках. Кожен атрибут слоту має ім'я і значення, і використовується для зберігання інформації, яка специфічна для об'єкту і прив'язана до нього;

$DMF = \{dmf_{1,...}, dmf_m\}$ – домени функціональних стратегій потенціалів;

$SP = \{sp_{1,...}, sp_m\}$ – стан потенціалів ЕкБП;

T – множина стандартних типів значень атрибутів класів – об'єктів, що описують властивості понять і відносин множині визначень суті;

F – множина обмежень на значення атрибутів понять і відносин;

$R = \{r_1,..., r_m\}$ – відносини – встановлюють зв'язки (що описують залежності) між елементами семантико-фреймової моделі. Звичайно відношенням є атрибут, значенням якого є інший об'єкт. $R = \{R_{AS}, R_{IA}, R_N, R_{CD}, R_T\}$ – відносини описані раніше типів.

Схема фреймової моделі представлення знань метаонтології найвищого верхнього рівня СФМ ДП стратегії ЕкБП представлена на рис. 1.

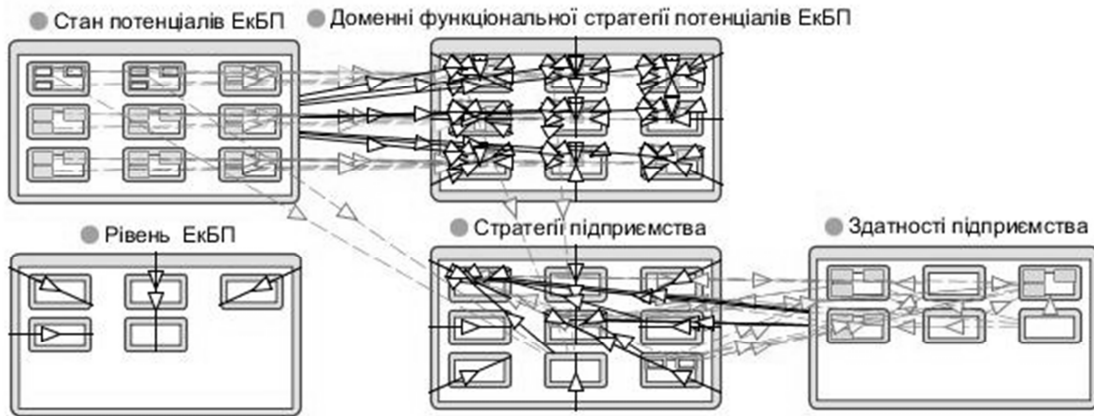

Рис. 1. Структура метаонтології найвищого рівня СФМ ДП стратегії ЕкБП

Ураховуючи багатоцільовий характер доменних функціональних стратегій потенціалів ЕкБП, можна стверджувати про наявність системи класів функцій управління, взаємопов'язаних у часі та просторі видів діяльності суб'єкта управління при його цілеспрямованому впливі на ЕкБП.

Доменні функціональні стратегії потенціалів – типи стратегій забезпечення у стратегічному наборі, що визначає орієнтацію певної функціональної підсистеми управління підприємством, яка забезпечує їй досягнення цілей, а також (за наявності взаємопов'язаних обґрунтованих функціональних стратегій) керує процесами виконання загальних стратегій та місії підприємства. Функціональні стратегії представляють собою вибір правил прийняття рішень в кожній функціональній області.

Домени ЕкБП повинні опиратися на функціональні стратегії: маркетингову, виробничу, фінансову та інші. Тільки повне врахування особливостей цих стратегій забезпечує ефективне формування та реалізацію імперативної стратегії управління ЕкБП. Відповідальність за формування функціональної стратегії лежить на керівниках відділів (підрозділів)

Домени функціональних стратегій, підтримуючи корпоративну, ділову стратегії, підпорядковують функціональні системи підприємства (виробництво, фінанси, персонал тощо) досягненню загальних цілей. У її межах зосереджуються ресурси, що забезпечують реалізацію головних стратегій. За більшістю ознак її роль є забезпечувальною, та аж ніяк не другорядною.

Література

1. Когнітивні технології в економіці : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л.І. Антошкіна, О.Ю. Чубукова, Н.О. Іванченко. – Донецьк : Юго-Восток, 2014. – 439 с.
2. Іванченко Н.О. Особенности формирования адаптивной стратегии экономической безопасности предприятия // Ежеквартальный научный журнал "Карельский научный журнал". 2014. – Вып. 2 (7). – С. 53-57.
3. Когнитивная бизнес-аналитика: Учебник / Под науч. ред. д-ра техн. наук, проф. Н.М. Абдикеева. – М. : ИНФРА-М, 2011. – 511.
4. Іванченко Н.О. Нечітка семантико – онтологічна модель бази знань доменного простору економічної безпеки підприємства // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 5 (Частина 5). – С. 231-235.

МЕТОДОЛОГІЯ ПОБУДОВИ КОМУНІКАЦІЙНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

На етапі формування постіндустріального (інформаційного) суспільства в більшості розвинутих країн відбувається переорієнтація економічних процесів з урахуванням ролі інформації як найважливішого та найвпливовішого поміж інших виробничих ресурсів - матеріальних, фінансових, людських [1, с.17]. До нових властивостей інформації додається те, що за своєю природою вона є ресурсом, що найлегше перетинає усі межі й бар'єри, а мережні структури при цьому виступають одночасно і засобом, і результатом глобалізації суспільства [2, с.43]. Відповідно, великого значення набувають: методи обробки й використання інформації як складової частини всіх видів управлінської діяльності; технічні засоби, завдяки яким стало можливим перетворення та передавання інформації; аналіз впливу факторів на розвиток і організацію комунікацій при управлінні економічними процесами.

Економіко-організаційний аналіз комунікаційних процесів у багатьох аграрних підприємствах свідчить, що на сьогодні не створено умов, які б дозволяли підтримувати стійкий розвиток ключових економічних підсистем в усіх центрах прийняття оперативних рішень; існують значні розбіжності між побудовою організаційної структури й системою комунікацій, яка не достатньо адаптована до рівня сучасних вимог. До основних її недоліків належать:

- низький рівень комп'ютерних знань персоналу;
- слабкий розвиток комунікаційних мереж підприємства;
- невідповідність документації (методики, положення, інструкції тощо) регламенту управлінських взаємин та економічних відносин;
- відсутність матеріальної мотивації працівників різних рівнів управління через негнучку диференціацію заробітної плати;
- нестача вільних обігових коштів сільськогосподарських підприємств, консерватизм керівників.

В умовах безперервної зміни зовнішнього середовища до системи комунікацій висувається низка об'єктивних вимог: органічність, гнучкість, швидке реагування на вплив зовнішніх факторів, баланс централізації-децентралізації, наявність широких повноважень у структурних підрозділах. Персонал підприємства слід розглядати з позицій ефективного виконання ним своїх функціональних обов'язків при оптимальній чисельності працівників і максимальній їх кваліфікації.

При системному вивченні діяльності аграрних підприємств Полтавського регіону авторами особливу увагу було приділено стану технічного забезпечення комунікаційних процесів. Аналіз показав, що зазвичай використовуються ресурси місцевого Internet-провайдера зі швидкістю завантаження біля 50 Мбіт/с за технології підключення Ethernet, телефонної мережі загального користування (3-5 стаціонарних номерів із тарифом без погодинної оплати місцевих розмов і похвилинної оплаті міжміських розмов за тарифами ПАТ «Укртелеком» для не бюджетних організацій), а також операторів мобільного зв'язку. Таким чином, мінімальні сумарні витрати підприємства із чисельністю працівників в межах 150-170 осіб на обслуговування комунікаційних мереж складають приблизно 10 тис. грн за рік (станом на початок 2014 р.), що може складати 1% собівартості виробленої продукції та послуг.

Разом з тим, забезпечити об'єднане використання послуг реального часу, таких як миттєві повідомлення (чат), інформація про присутність (presence), телефонія (включаючи IP-телефонію), відеоконференція, спільна робота над документами, управління викликами та розпізнавання мови з уніфікованими поштовими системами (голосова пошта, електронна пошта, SMS, факс) звичайними засобами є досить складним і нерентабельним процесом. Як наслідок, виникає потреба в розробці проекту корпоративної мережі IP-телефонії, яка б відповідала тенденціям розвитку інфокомунікаційних послуг, конфіденційності, надійності та живучості системи управління.

В цілому, існуючі проекти та рішення в області корпоративної телефонії свідчать про необхідність забезпечення наступних положень.

1. Наявність багатоканального телефонного номера.
2. Усі підрозділи, незалежно від їх розташування, об'єднані в єдину телефонну мережу із загальним планом номерів.
3. При використанні міжміського та міжнародного зв'язку ведеться облік із можливістю запису розмов при викликах на екстрені номери або інші.
4. Співробітникам закладу доступні голосова пошта, конференції, селекторні наради та інші сервіси.

З іншого боку, залишається актуальною задача оптимізації вибору способу комунікації працівників підприємства з урахуванням графіку роботи та систем CRM [3, с. 159].

У відповідності до зазначених вимог і враховуючі вже існуючу комунікаційну інфраструктуру підприємства, яка забезпечує деякий рівень диверсифікації, пропонується реалізація концепції уніфікованих комунікацій (Unified Communications, UC). Вона позиціонується, перш за все, як спосіб вирішення бізнес-завдань підприємства за рахунок використання інтегрованих технічних та програмних продуктів, що дозволяють створити єдину комунікаційну інфраструктуру, яка об'єднує голосові, відео- та інформаційні додатки. UC мають переваги: співробітники отримують простий та ефективний комунікаційний інструмент для роботи в будь-яких умовах і практично з будь-якої точки доступу. Таким чином, оптимізуються бізнес-процеси, збільшується продуктивність і ефективність управління, а значить, скорочуються витрати.

Відповідно до принципів проектування корпоративних мереж, спочатку необхідно проаналізувати організаційну структуру підприємства з метою виявлення потреби в інформаційному обміні між різними структурними підрозділами та посадовими особами, а також зв'язок із зовнішнім середовищем, стан існуючої інфраструктури, в т.ч. необхідність реконструкції структурованої кабельної системи (СКС), економічну доцільність надлишкової структури для підвищення надійності. Надалі необхідно розробити логічну структуру мережі (відобразити зв'язки між підрозділами), на основі якої визначається кількість активного мережного обладнання. Наступним етапом у створенні мережі є побудова технічної моделі з вибором типів серверного, користувацького та активного мережного обладнання, визначити його кількість і виконати техніко-економічне обґрунтування. На завершення встановити й налагодити систему, провести її тестування та ввести в експлуатацію.

Для створення такої інфокомунікаційної мережі запропоновано обрати в якості базової технологію Ethernet із можливістю передачі даних зі швидкістю в діапазоні 1-10 Гбіт/с. На даний час вона складає вагому конкуренцію класичним транспортним технологіям локальних і глобальних мереж [4, с. 40]. Мережі на базі СКС категорії 6 краще підтримують мультимедійні додатки і працюють в умовах неврахованих шумових дій, коливань температури та використання «неідеального» активного обладнання. Економічна перевага СКС категорії 6 у порівнянні з 5 зумовлена більшою у 2 рази смугою пропускання та очікуваним терміном функціонування.

При побудові корпоративної мережі IP-телефонії в якості інструментарію ОС авторами запропоновано програмну IP-АТС, наприклад: 3CX Phone System Windows [4, с. 41]. Її головною перевагою є набагато менша вартість порівняно з традиційними рішеннями. Слід звернути увагу, що у випадку розширення існуючої мережі довелось би оснащувати традиційну АТС додатковими платами та іншими функціональними модулями, а в подальшому замінити АТС на досконалішу, що потребувало би немалих витрат.

Склад повнофункціональної корпоративної мережі IP-телефонії з усіма видами обладнання та конфігурацією мережі наведено в роботі [4, с. 41].

Таким чином, запропонований варіант корпоративної мережі IP-телефонії на основі ОС і програмної IP-АТС 3CX, інтегрує послуги реального часу, підвищує продуктивність роботи підприємства за рахунок зростання швидкості інформаційного обміну між працівниками (майже зникає необхідність фізичного переносу документації для ознайомлення з нею), а також доступу до інформації (значно спрощується її пошук та обробка). При цьому забезпечується автоматичний вибір найбільш оптимальних зв'язків (ліній зв'язку) в залежності від їх якості та наявного резерву. Іншими словами, покращуються такі властивості інформації, як своєчасність і доступність, а на їх основі підвищується оперативність обміну інформацією. Треба відмітити також високу захищеність інформації, як при зберіганні, так і при передачі на великі відстані. При зберіганні, захищеність досягається жорстким розмежуванням доступу між працівниками підприємства. При передачі інформація шифрується криптографічними кодами, що унеможлиблює отримання корисної інформації із переданих по лінії сигналів навіть за умов фізичного доступу до ліній зв'язку.

Література

1. Иноземцев В. Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы: [учебное пособие для студентов вузов] / В. Л. Иноземцев. – М.: Логос, 2000. – 304 с.
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М.: Изд. ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
3. Иванов О. В. Оптимізація вибору способів інформаційного обміну в системі уніфікованих комунікацій / О. В. Иванов, О. В. Помарова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 2. – С. 156-160.
4. Слюсарь І. І. Трансфер технологій уніфікованих комунікацій в інтересах навчального процесу та управління вищим навчальним закладом / І. І. Слюсарь, Ю. В. Уткін, О. І. Слюсарь // Інформаційно-керуючі системи на залізничному транспорті. – 2013. – №5. – С. 39 – 43.

УДК 330.4:519.86

Кузніченко В.М.,

кандидат фізико-математичних наук, доцент,

Лапшин В.І.,

доктор фізико-математичних наук, професор,

професор кафедри економіко-математичних методів та інформаційних технологій

Харківський інститут фінансів

Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

ДОДАТКОВІ МОЖЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ МОДЕЛЕЙ НА ОСНОВІ ЛАНЦЮГІВ МАРКОВА

Збільшення та підвищення ефективності потенціалу економічного розвитку регіонів за рахунок інвестиційного капіталу необхідне для стабільного економічного розвитку України та її регіонів, створення умов для його залучення і створення додаткових джерел надходження.

Ефективне та прозоре використання інвестицій, а значить їх подальше отримання, суттєво залежить від механізму управління виконанням проектів, куди вони вкладені.

Дослідження економіко-математичних моделей управління з поетапним розподілом коштів між співвиконавцями інвестиційних та регіональних проектів представляє суттєвий інтерес, особливо для органів місцевого самоврядування по залученню інвесторів у регіональні програми.

Математичні методи і моделі, які часто використовуються у дослідженнях грошово-товарних потоків, представлені у роботах [1,2].

Метою доповіді є обговорення розширення використання власних ресурсів у застосуванні моделі обміну в економічних процесах, яка частіше використовується як замкнута система без взаємодією з зовнішнім середовищем.

Розглянемо регіональну систему, яка складається з n структурних одиниць, між якими проходять фінансові операції (грошово-товарні потоки).

Загальний процес грошово-товарного обміну між одиницями через певний проміжок часу (крок) може бути представлений наступним модельним рекурентним рівнянням з матрицею L перехідних ймовірностей для ергодичних ланцюгів Маркова:

$$\bar{p}(k+1) = \bar{p}(k)L + \bar{f}, \quad (1)$$

де $\bar{p}(k)$ – вектор розподілу фінансових ресурсів між одиницями після k кроку, $\bar{f} = (f_1, f_2, \dots, f_n)$ – вектор владного перерозподілу (вирівнювання) їх ресурсів, матриця L визначається запланованими за проектом фінансовими діями структурних одиниць.

Діагональні елементи матриці L пропорційні часткам фінансових ресурсів, які структурні одиниці залишають у себе при переході з одного стану до іншого. Абсолютну величину цих ресурсів, яку можна планувати i -одиниці для взаємодії з зовнішніми структурами, можна визначити за формулою:

$$v_i = \begin{cases} p_i(0)s_{ii}, & f_i \geq 0 \\ p_i(0)s_{ii} + f_i, & f_i \leq 0 \end{cases} \quad (2)$$

де $p_i(0)$ – i -компонента вектора $\bar{p}(0)$, s_{ii} – діагональні елементи стаціонарної матриці S , f_i – i -компонента вектора перерозподілу. Якщо $v_i < 0$, то i -одиниця взаємодіє тільки у замкнутій системі, а розрахунки з партнерами проводить після поступу до неї фінансових ресурсів з інших одиниць.

Розглянемо регіональну систему, яка складається з n структурних одиниць, між якими проходять фінансові операції, коли грошово-товарні потоки при закупівлях і продажах не дорівнюють один одному.

Загальний процес грошово-товарного обміну між одиницями через певний проміжок часу (крок) може бути представлений наступним модельним рекурентним рівнянням з матрицею L_i перехідних ймовірностей для ергодичних ланцюгів Маркова:

$$\bar{p}_i(k+1) = \bar{p}_i(k)L_i + \bar{f}_i, \quad (3)$$

де $\bar{p}_i(k)$ – вектор розподілу фінансових ресурсів між одиницями після k кроку, $\bar{f}_i = (f_{i1}, f_{i2}, \dots, f_{in})$ – вектор владного перерозподілу (вирівнювання) їх ресурсів, $i=1,2$ для операцій продажів і закупівель відповідно. Матриці L_1 і L_2 будемо називати матрицями отримання і витрачання коштів, які визначають вектори розподілу отримання і витрачання фінансових ресурсів між одиницями після k кроку

Діагональні елементи матриці L_i пропорційні часткам фінансових ресурсів, які структурні одиниці залишають у себе при переході з одного стану до іншого. Абсолютну величину цих ресурсів, яку може планувати будь-яка одиниця з n для взаємодії з зовнішніми структурами, визначається за формулою:

$$v_{in} = \begin{cases} p_{in}(0)s_{inn}, & f_{in} \geq 0 \\ p_{in}(0)s_{inn} + f_{in}, & f_{in} \leq 0 \end{cases} \quad (4)$$

де $p_{in}(0)$ – n -компонента вектора $\bar{p}_i(0)$, $i=1,2$, s_{inn} – діагональні елементи стаціонарної матриці S_i , f_{in} – n -компонента векторів перерозподілу. Якщо $v_{in} < 0$, то n -одиниця взаємодіє тільки у замкнутій системі, а розрахунки з партнерами проводить після поступу до неї фінансових ресурсів з інших одиниць.

Таким чином, формули (2) і (4) показують, що виконавці проектів можуть на протязі кроку використовувати ресурси для взаємодії з зовнішніми партнерами.

Література

1. Жлуктенко В. І. Стохастичні процеси та моделі в економіці, соціології, екології: Навч. посібник./ В. І. Жлуктенко, С. І. Наконечний, С. С. Савіна – К.: КНЕУ, 2002. – 226 с.
2. Кузниченко В. М. Стохастический подход к анализу линейной модели обмена: Применение цепей Маркова в решении задач управления экономическими системами: монография / В. М. Кузниченко, В. И. Лапшин, Т. В. Стеценко – Saarbrücken, Deutschland, Palmarium academic publishing. – 2014. – 66 p.

Майстренко Н.Ю.,
ст. наук. співроб.,
Маляренко О.Є.,
канд. техн. наук, ст. наук. співроб.,
Інститут загальної енергетики НАН України,
м. Київ

МЕТОДИКА ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНІВ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ У ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВІСТІ З УРАХУВАННЯМ ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ ПОПИТУ І ПРОПОЗИЦІЇ ТА ЕКСПОРТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ

Висока залежність паливно-енергетичного комплексу від постачання енергоносіїв з Росії, висока зношеність основних виробничих засобів та низький рівень екологічної безпеки підприємств обумовлюють першочергову необхідність середньо- та довгострокового прогнозування обсягів енергоспоживання в харчовій промисловості.

Критерії для вибору видів продукції для прогнозування обсягів кінцевого споживання ПЕР з урахуванням експортно-імпорتنних операцій у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (колишня харчова промисловість, нині назва за Класифікатором видів економічної діяльності КВЕД-2010) наступні: максимальний обсяг продукції експортного спрямування V_{ex} :

$$V_{ex} \rightarrow \max \quad (1)$$

максимальний чистий експорт в період 2010-2014 рр. – більше 100 млн. дол. США за рік по окремій товарній позиції ΔE :

$$\Delta E \rightarrow \max, \geq 100 \text{ млн. \$ США} \quad (2)$$

значні показники питомих витрат та загальних витрат енергоресурсів для визначення обсягу вивезення імпортованих та власних ПЕР в експортованій продукції:

$$P_e \rightarrow \max, p_e \rightarrow \max, \quad (3)$$

де P_e – наскрізні енерговитрати, всього на випуск продукції по енергоемності 2013 р., за певний проміжок часу, т у.п.;

де p_e – наскрізна енергоемність продукції, кг у.п./т

співвідношення експортних цін до цін на внутрішнього ринку – максимальне при зростанні експортних цін:

$$I_{ec} / I_{vc} \rightarrow \max, I_{ec} \rightarrow \max, \quad (4)$$

де I_{ec} – експортні ціни на продукцію або їх індекси, тис. або млн. грн., тис. або млн. дол. США, або % чи частка,

I_{vc} – внутрішні ціни на продукцію або їх індекси, тис. або млн. грн., тис. або млн. дол. США, або % чи частка.

Загальна формула для розрахунку кінцевого споживання ПЕР у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів має вигляд:

$$P_{ксп.} = \sum \sum P_{ij} \quad (5)$$

де $P_{ксп.}$ – кінцеве споживання у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів;

P_{ij} – кінцеве споживання в окремих розділах (i), групах (j) або видах продукції (за класифікатором КВЕД-2010).

Для врахування впливу заходів з енергозбереження на кінцеве споживання використовувались дослідження структурних і технологічних зрушень в економіці країни та в харчовій промисловості зокрема [1,2].

Методика прогнозування окремих складових енергетичних потоків включає прогноз кінцевого споживання палива.

Для окремо взятого виду продукції у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів рівень кінцевого споживання (палива, електроенергії, теплоенергії) розраховується за формулою:

$$P_{ксі} = \sum p_i \cdot V_{пр i} \quad (6)$$

де p_i – питомі витрати палива (електроенергії, теплоенергії) i-го виду продукції: кг у.п./т, Мкал/т, кВт·год/т;

$V_{пр i}$ – обсяг i-го виду продукції, тис.т або млн. т.

При умові $I_{ec} / I_{vc} \geq 1$, тобто співвідношення експортних і внутрішніх цін більше одиниці.

Витрати палива (електроенергії, теплоенергії) i-го виду продукції $P_{ксі}$ перераховуються в умовне паливо, визначається наскрізна енергоемність i-го виду продукції:

$$e_{нхп i} = P_{ксі} / V_{пр i} \quad (7)$$

та наскрізні енерговитрати i-го виду продукції:

$$E_{нхп i} = e_{нхп i} \cdot V_{пр i} \quad (8)$$

Енерговитрати на експортну продукцію обраховуються за наскрізною енергоемністю:

$$E_{ex} = \sum e_{нхп i} \cdot V_{ex} \quad (9)$$

Прогнозні рівні кінцевого споживання палива на експортну продукцію за видами економічної діяльності (ВЕД), наприклад, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, з врахуванням потенціалу енергозбереження можна описати залежністю:

$$E_{ex} = \sum e_{нхп i} \cdot V_{ex} - \sum \Delta P_i \quad (10)$$

де $\sum \Delta P_i$ – сумарний потенціал енергозбереження у i-тих видах продукції цього ВЕД, що визначається за окремою методикою.

Література

1. Прогнозування змін кінцевого споживання енергоресурсів з урахуванням структурних і технологічних зрушень в економіці країни / О.Є.Маляренко, Т.О.Євтухова, Н.Ю.Майстренко // Проблеми загальної енергетики. –

2013. – Вип. 4 (35). – С.33-40.

2. *Звіт* про науково-дослідну роботу «Розробка наукових основ та розвиток методології формування прогнозних енергетичних балансів країни в умовах глобалізації економіки з урахуванням потенціалів енергозбереження». держ. реєстр. 0110U002009. Інв. № 0713U002394. – К.: ІЗЕ НАН України, 2012. – 300 с.

Макаренко О.І.

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики,
Запорізькій національній університет*

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЕКОНОМІЧНИМ АГЕНТОМ З УРАХУВАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНОГО ВПЛИВУ

Прийняття рішень – це один із найскладніших процесів людської діяльності. Прийняття обґрунтованих рішень, відповідно до поставлених цілей, вимагає певних знань, однак дуже часто знань економічного агента недостатньо для досягнення цілей. Причиною цього є невизначеність, яка зумовлена недостатньою інформованістю економічного агента, динамічністю навколишнього середовища тощо. Тобто інформація стає одним із важливих факторів, що впливають на процес прийняття рішення економічним агентом. В загальному випадку, під інформацією розуміють відомості про які-небудь події, чиюсь діяльність тощо; повідомлення про щось [1, с. 512].

В процесі прийняття рішення економічний агент оцінює себе у зовнішньому середовищі, формує уявлення про дійсність, тобто відбувається процес рефлексії. Рефлексія – це здатність встати в позицію дослідника по відношенню до іншого «персонажу», його дій та думок [2, с. 37]. Науковці розділяють стратегічну та інформаційну рефлексію. Стратегічна рефлексія має місце у випадку повної інформованості, випереджаючи прийняття суб'єктом рішення про обрані дії. Інформаційна рефлексія – аналіз суб'єктом своїх уявлень про власну інформованість та інформованість інших економічних агентів.

Питанням дослідження та моделювання рефлексії, зокрема інформаційної, присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених: Лепи Р.Н. [3], Лефевра В.А [2], Новикова Д.А. [4], Сергєєвої Л.Н. [5] та інших.

Модель процесу прийняття рішення економічним агентом з урахуванням інформаційного впливу представлено на рис. 1.

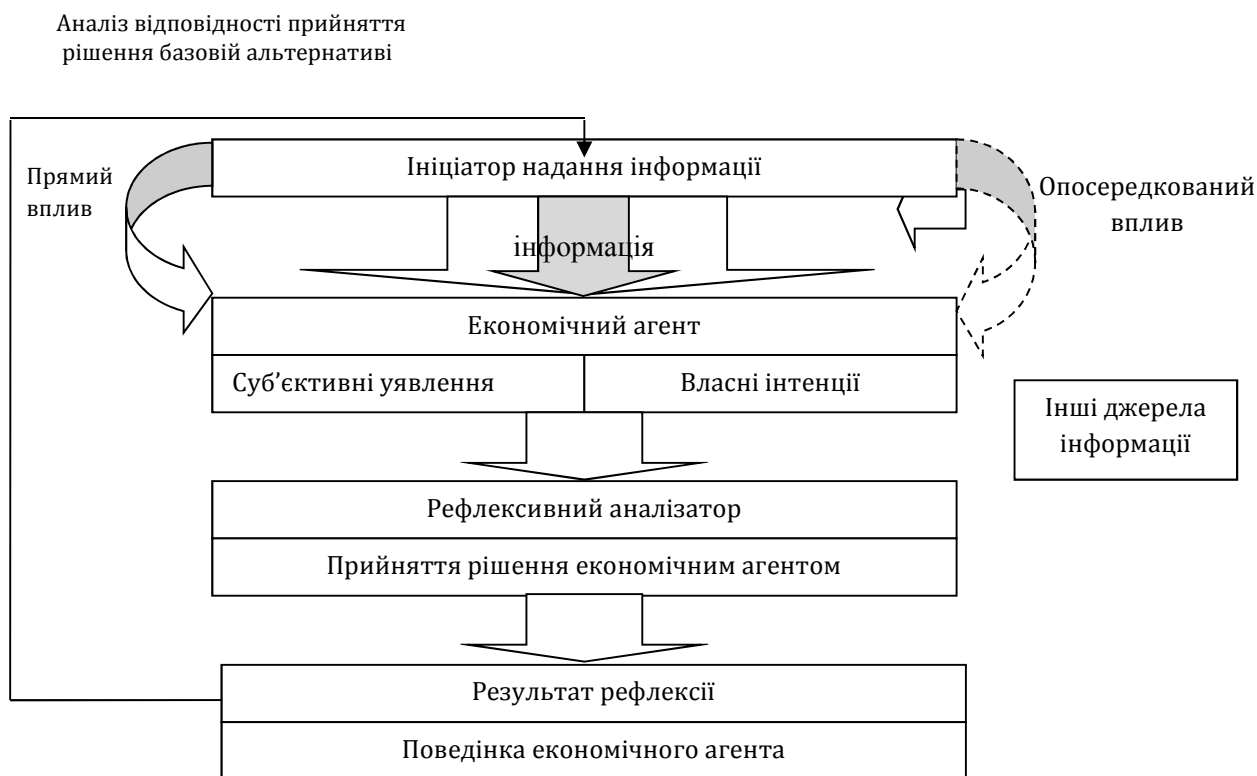

Рис. 1. Модель процесу прийняття рішення економічним агентом з урахуванням інформаційного впливу.

Джерело: розроблено автором.

Розглянемо більш детально запропоновану модель. Так, ініціатором надання інформації може бути будь-який економічний агент, який переслідує певні цілі. Ініціатором може виступати держава, конкуренти, партнери та інші економічні агенти (в залежності від того, наприклад, на якому рівні будується модель: на макrorівні або на мікрорівні). При цьому він бажає, щоб економічний агент прийняв потрібне йому рішення. Тобто визначаються цілі та відповідні їм базові альтернативи поведінки економічного агента. Вплинути на дії агента ініціатор може шляхом формування інформаційних умов. Представлена інформація може бути повною та достовірною – велика біла стрілка

на рис. 1, або неповною чи викривленою (перекрученою) – сіра стрілка на рис. 1. Ініціатор може здійснювати прямий інформаційний вплив на економічного агента (доведення інформації безпосередньо до агента) або опосередкований вплив, наприклад, реклама, новини тощо. Вибір інформації та шляхів її передачі залежить від цілей ініціатора. Агент також може отримувати інформацію з інших джерел. Під дією інформаційного середовища формується множина факторів, що впливають на прийняття певного рішення. Використовуючи запропоновану в роботі [3, с. 7] процедуру можна оцінити ймовірність вибору альтернативи, яка спрямована на зміну поточного стану економічного агента.

Економічний агент, отримуючи різноманітну інформацію, «включає» так званий рефлексивний аналізатор – складний процес аналізу та сприйняття інформації з зовнішнього та внутрішнього середовища та змін суб'єктивних уявлень про цінність рішення та власних інтенцій економічного агента.

Моделювання дії рефлексивного аналізатора здійснено за допомогою процедури запропонованої в роботі [5, с. 16]. Так, на першому кроці рефлексивного аналізу економічний агент будує свій образ. Другим кроком є побудова образів інших агентів у своїй свідомості. Третій крок – зіставлення образу себе і образу іншого через побудову образу «ідеального іншого». Четвертим кроком є побудова образу «ідеального себе» та побудова дуг, що зв'язують агентів з образами іншого. Результати рефлексивного аналізу доцільно представляти у вигляді когнітивної моделі. При побудові моделі рефлексивної взаємодії між агентами множина вершин є неоднорідною і складається у загальному випадку із скінченної множини вершин (ініціатор інформації та економічний агент), і нескінченної множини вершин, що відповідає їх різним образам. Економічний агент приймає рішення в залежності від результатів рефлексивного аналізу. Тобто результатом рефлексії є поведінка економічного агента.

Поведінку економічного агента аналізує ініціатор надання інформації на відповідність базовій альтернативі. Якщо дії агента задовольняють ініціатора, то ціль досягнуто та інформаційний вплив здійснено вірно, якщо ж не задовольняють, то ініціатор має скоригувати інформаційний потік (надати більше інформації, перевірити її достовірність тощо).

Запропонована модель є універсальною та може бути використана для моделювання інформаційної рефлексії в економіці. Але слід зазначити, що при побудові моделі інформаційної рефлексії важливо визначити в яких умовах економічний агент приймає рішення (в умовах повної інформованості; обмеженої інформованості; викривленої інформованості; відсутності інформації). Оскільки від рівня інформованості агента залежить точність та достовірність представлення свого образу та образу іншого.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
2. Лефевр В.А. Рефлексия / В.А. Лефевр – М.: Когито-Центр, 2003. – 496 с.
3. Лепа Р.Н. Рефлексия принятия решений в экономике / Р.Н. Лепа // Вестник УрФУ, Серия экономика и управление. – 2014. – №3. – С. 4-12.
4. Новиков Д.А. Рефлексия и ее математическое моделирование / Новиков Д.А., Чхартишвили А.Г. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://infwar.ru/article/matmodel.pdf>.
5. Сергеева Л.Н. Роль рефлексивного управления в обеспечении жизнеспособности социально-экономических систем : коллективная монография / Сергеева Л. Н., Бакурова А. В., Огаренко Т. Ю.; [под ред. Р. Н. Лепы] // Рефлексивные процессы в экономике: концепции, модели, прикладные аспекты; НАН Украины, Ин-т экономики промышленности. – Донецк : АПЕКС, 2010. – 306 с.

УДК 004.942:622.68

Макаров В.М.,
старший науковий співробітник,
Перов М.О.,
науковий співробітник,
Каплін М.І.,
старший науковий співробітник,
Інститут загальної енергетики НАН України
м. Київ

МАТЕМАТИЧНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Метою дослідження є відшукування напрямків розвитку вугільної промисловості в умовах фінансово-економічної кризи при одночасному забезпеченні економічно-доцільного функціонування та енергетичної безпеки держави на основі порівняння варіантів спрямування інвестицій у галузь.

Модель, що пропонується, заснована на припущенні існування збиткових державних вугледобувних підприємств, прибуткових приватних шахт, а також джерел надходження імпортованого вугілля, які разом функціонують в умовах ринкових відносин.

У загальному вигляді задача реформування вугільної галузі формулюється так: необхідно надати максимуму сукупному прибутку вугільних підприємств країни за рахунок підвищення видобутку прибуткових шахт, а також здійснення капіталовкладень у збиткові шахто підприємства

$$\sum_{i \in \Omega_D} \sum_{m=1}^{N_{M,i}} (C_m - s_{im}(K_i)) \cdot x_{im} + \sum_{j \in \Omega_{\Pi}} \sum_{m=1}^{N_{M,j}} (C_m - s_{jm}) \cdot x_{jm} \rightarrow \max \quad (1)$$

за умови повного задоволення потреб у всіх видах вугільної продукції за рахунок власного видобутку на державних та приватних шахтах, а також за рахунок імпортування необхідних обсягів вугільної продукції.

$$\sum_{i \in \Omega_D} x_{im} + \sum_{j \in \Omega_{\Pi}} x_{jm} + \sum_{l \in \Omega_I} x_{lm} \geq X_{\Pi, m} \quad \left| \begin{array}{l} m=1, N_M \end{array} \right. \quad (2)$$

Капіталовкладення у збиткові вугільні підприємства покращують їх виробничий потенціал шляхом збільшення продуктивності видобування,

$$x_{im} - \bar{X}_{im}(K_i) \leq 0, i \in \Omega_D \quad (3)$$

Вуглевидобувні підприємства зобов'язані видобути мінімально необхідний обсяг вугілля, виходячи з умов енергетичної безпеки країни. Ці умови передбачають:

- частка власних джерел у балансі паливно-енергетичних ресурсів держави має перевищувати 50% загального обсягу надходження

$$\sum_{l \in \Omega_I} x_{lm} \leq \mu \cdot \left(\sum_{i \in \Omega_D} x_{im} + \sum_{j \in \Omega_{\Pi}} x_{jm} \right) \quad (4)$$

- частка імпорту палива з однієї країни (компанії) в загальному обсязі надходження палива за імпортом має не перевищувати 30%

$$x_{lm} \leq \nu \cdot \sum_{l' \in \Omega_I} x_{l'm} \quad (5)$$

Обсяг капіталовкладень обмежується максимально можливим значенням

$$K_i \leq K_{i \max} \quad (6)$$

Шахти, з рівнем видобутку нижче мінімального, не інвестуються

$$K_i = 0, x_i = \sum_{m=1}^{N_{M,i}} x_{im} \leq X_{\min} \quad (7)$$

Сукупний обсяг капіталовкладень у збиткові шахтопідприємства галузі знаходиться на рівні, що не перевищує рівень дотацій, встановлений державою для вугільної галузі

$$\sum_{i \in \Omega_D} K_i \leq K \quad (8)$$

У співвідношеннях (1) – (8):

C_m – ринкова ціна вугільної продукції виду m , грн/т;

S_{im}, S_{jm} – собівартість видобутку вугільної продукції виду m на державному підприємстві i та приватному підприємстві j , відповідно грн/т;

K_i – обсяг інвестицій у шахтопідприємство i , грн;

$\Omega_D, \Omega_{\Pi}, \Omega_I$ – множини індексів шахтопідприємств державної, приватної форми власності, та джерел імпортування, відповідно;

$N_{M,i}, N_{M,j}$ – кількість видів вугільної продукції, що видобуваються на державній шахті i та приватній шахті j , відповідно;

x_{im}, x_{jm}, x_{lm} , – обсяги видобутку вугілля виду m на державній шахті i , приватній шахті j , обсяг надходження за імпортом з джерела l , відповідно, т;

$X_{П, m}$ – обсяг загальної потреби на вугільну продукцію виду m , т;

N_M – загальна кількість видів вугільної продукції;

\bar{X}_{im} – продуктивність шахти i за вугільною продукцією виду m , т;

$K_i \max$ – максимальне можливе значення капіталовкладень, грн;

X_{min} – пороговий рівень обсягів видобутку, за якого шахта потенційно підлягає виводу з експлуатації, т;

K – сукупний рівень капіталовкладень, грн;

$V = 0,3$ – порогове значення індикатора «Імпорт з одного джерела»;

$\mu = 0,5$ – порогове значення індикатора «Частка власних джерел».

Таким чином розв'язок задачі (1) – (8) дає економічно доцільні за критерієм максимізації прибутку обсяги власного видобутку вугільної продукції, що споживається в країні, необхідні обсяги її імпортування, а також обсяги інвестицій у вітчизняні вуглевидобувні підприємства державної форми власності, з метою поступового переведення їх до класу прибуткових.

УДК 167.7

Нодь Мирослава,
магістр кафедри економічної кібернетики,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»,
м. Івано-Франківськ

ГЕНЕЗИС РОЗРОБКИ КОГНІТИВНИХ МОДЕЛЕЙ

Розробка нечітких когнітивних моделей (НКМ) в основному спирається на інтелектуальність особи, яка приймає рішення. Суттєвими їх недоліками є значний вплив зовнішнього втручання (як правило, експертів) при визначенні параметрів і встановлення причинно-наслідкових зв'язків при розробці нових стратегій. Підвищення надійності НКМ є можливим при використанні методу адаптації ваг, які в певній мірі згладжують вказані проблеми і дозволяють встановлювати більш точно причинно-наслідкові зв'язки за допомогою процесу навчання.

Більшої адекватності НКМ можна досягнути шляхом використання підходів, що засновані на нейронних мережних характеристиках та їх інтеграції. Зокрема, нейронні методи навчання можуть бути використані для навчання НКМ і змін найбільш відповідних ваг взаємозв'язків між поняттями. В результаті чого отримують гібрид нейронечіткої системи. У методах навчання НКМ градієнт для кожної ваги розраховується шляхом застосування загальних правил, які можуть більш точно корегувати причинно-наслідкові зв'язки, тобто їх регулювати:

$$y'_{ij} = k (y_{ij}, A_i, A_j, A'_i, A'_j)$$

В роботі [5], Коско вперше зазначив, що методологія адаптації та навчання на основі неконтрольованих правил типу Хебба можуть бути використані для адаптації моделі НКМ і коригувати свої ваги. Автором розглянуте диференціальне Хеббівське навчання (DHL) як відповідну неконтрольовану техніку для навчання НКМ, але без будь-якої математичної формалізації та реалізації будь-якої проблеми [2, 6]. Аналітична форма DHL матиме наступний вигляд:

$$\dot{y}_{ij} = -y_{ij} + \Delta C_i \Delta C_j,$$

де \dot{y}_{ij} - зміна ваги між i -ю та j -ю концепцією;

y_{ij} - поточне значення цієї ваги і $\Delta C_i \Delta C_j$ зміни значень в i -ій та j -ій концепціях відповідно.

Процес навчання багаторазово оновлює значення всіх ваг на графі НКМ. Вважається, що значення, ΔC_i визначається як різниця значень i -ї концепції в два послідовних етапи, яке коливається між -1 і 1 . Значення концепцій C_i і C_j збільшується або зменшується в тому ж самому напрямку тільки тоді, коли $\Delta C_i \Delta C_j > 0$. Якщо $\Delta C_i \Delta C_j < 0$, то одне із значень концепції зменшується, а інше збільшується. Загалом, ваги вихідних ребер вузла модифікуються при відповідній зміні значення, вони оновлюються відповідно до закону який описується формулою:

$$y_{ij}(t+1) = \begin{cases} y_{ij}(t) + c_t [\Delta C_i \Delta C_j - y_{ij}(t)], & \Delta C_i \neq 0 \\ y_{ij}(t), & \Delta C_i = 0 \end{cases}$$

де y_{ij} - вагу ребра між концепціями C_i та C_j ;

ΔC_i зміна значень концепції C_i ;

t - номер ітерації;

c_t коефіцієнт зниження навчання, який задається формулою:

$$c_t = 0,1 \left[1 - \frac{t}{1,1N} \right]$$

де t - поточний номер ітерації, а параметр N повинен бути обраний так, щоб коефіцієнт c_t ніколи не набув від'ємного значення.

Хуерга запропонував розширити алгоритм DHL, вводячи нові правила оновлення граничних значень [3]. Цей алгоритм був названий збалансований диференційний алгоритм навчання (BDLA). Він усуває обмеження первісного методу DHL, де адаптація ваги ребра, що з'єднує два поняття (вузли) залежить тільки від значень цих двох понять.

Але в BDLA, ваги оновлюються з урахуванням всіх значень концепції, що змінюють у той же час. Це означає, що формула для розрахунку $y_{ij}(t+1)$ враховує не тільки зміну ΔC_i та ΔC , але і зміни в усіх інших концепціях, якщо вони відбуваються в тій же ітерації і в тому ж напрямку. Метою BDLA була розробка НКМ, яка дасть змогу побудувати ідентичні послідовності векторів стану при тому ж початковому векторі стану. Хоча BDLA є досконалішою за метод DHL [3], але обидва навчальні методи були застосовані тільки на НКМ з бінарними значеннями концепцій, що істотно обмежує області їх застосування. Аналогічною є адаптивна випадкова НКМ, заснована на теоретичних аспектах випадкових нейронних мереж [1].

Початкова НКМ модель, яка запропонована Коско [5] має два обмеження. По-перше, модель не може описати причинно-наслідкові зв'язки багато-до-одного (або -багато). По-друге, модель потрапляє в пастку в межах граничних циклів а, отже, не може застосовуватись в режимі реального часу для задач прийняття рішень. Коментар і Чакраборті запропонували розширити модель Коско за допомогою використання мережі Петрі, в якій циклічна поведінка була відсутня.

Іншу навчальну мету для НКМ була представлена Ханом і Чонгом [4]. Замість того, щоб навчати структуру НКМ моделі, вони запропонували знаходження початкового вектору стану (початкової умови), що напрямляє дану модель до потрібної фіксованої точки аттрактора або граничного циклу.

На жаль, більшість з існуючих підходів навчання для оновлення ваги не враховують зворотного зв'язку з реальною системою. Метод оновлення ваг для НКМ на основі зворотного зв'язку системи був запропонований Боуталіс та ін. Згідно з методом НКМ досягає точки рівноваги, використовуючи прямий зворотний зв'язок від вузлових значень реальної системи і обмеження навчання накладаються на опорні вузли. Крім того, процедура оновлення методу підвищується з використанням інформації про попередні точки рівноваги роботи системи. Це досягається за рахунок збереження знань про роботу в ситуації, яка вже виникала раніше.

Крім того, запропоновано два нових підходи Хебба для навчання НКМ – активне навчання і нелінійні алгоритми навчання. Перший алгоритм враховує «знання і досвід для початкових значень ваг, які є похідними від підсумовування думок експертів». Алгоритм активного навчання припускає, що існує послідовність понять активації, який залежить від конфігурації і характеристик конкретної проблеми. Процедура активного навчання пропонується для регулювання ваги НКМ. Математичну постановку даної задачі та її реалізація, розглядається в роботі [7].

Згідно другого підходу, нелінійного алгоритму навчання, є нелінійним розширенням фундаментального правила Хебба, основна ідея якого оновити тільки значення ваги, які визначені експертами, тобто ненульові ваги. Вага значень НКМ оновлюється синхронно. Отримана модель, визначена експертом (ами), зберігає структуру, але в той же час вона вимагає втручання особи, що приймає рішення, перед початком процесу навчання.

Література

1. J. Aguilar. Adaptive random fuzzy cognitive maps. In: F. J. Garijio, J. C. Riquelme, Proceedings of IBERAMIA, Lecture Notes in Artificial Intelligence 2527. Springer- Verlag, Berlin, 2002, 402-410.
2. J. Dickerson and B. Kosko. Virtual Worlds as Fuzzy Cognitive Maps. Presence, Vol. 3, no. 2. MIT Press, MA 1994, 173-189.
3. A. V. Huerga. A balanced differential learning algorithm in fuzzy cognitive maps. In: Proceedings of 16th International Workshop on Qualitative Reasoning 2002, Sitges, Spain, Poster, June 2, 2002.
4. M. S. Khan and A. Chong. Fuzzy cognitive map analysis with genetic algorithm. In: Proceedings of the 1st Indian International Conference on Artificial Intelligence, ICAI 2003, Hyderabad, India, December 18-20, 2003, ICAI 2003, 1196-1205.
5. B. Kosko. Fuzzy cognitive maps. Int. J. Man-March. Stud. 24 (1986) 65-75.
6. B. Kosko. Fuzzy associative memory systems. In: Fuzzy Expert Systems. CRC Press, Boca Raton, FL, 1992, 135-162.
7. E.I. Papageorgiou, C.D. Stylios, and P. P. Groumpos Active Hebbian learning algorithm to train fuzzy cognitive maps. Int. J. Approx. Reason. 37 (3) (2004) 219-247.

UDK 519.862+331.5

Oliskevych M.

*Associate Professor of Department of Mathematical Economics and Econometrics
Ivan Franko National University of Lviv,*

Kozytsky V.

*Associate Professor of Department of Mathematical Economics and Econometrics
Ivan Franko National University of Lviv*

COINTEGRATION AND SVAR MODEL OF UNEMPLOYMENT

Full employment of the working population in Ukraine prevent instability of the labor market, which is caused by structural changes and instability of the national economy, as well as typical seasonal fluctuations in unemployment, which are caused by seasonal fluctuations in the real output of some industries.

Joint modeling of real GDP and the unemployment rate will hold by vector autoregressive model

$$\mathbf{x}_t = \mathbf{A}_1 \mathbf{x}_{t-1} + \dots + \mathbf{A}_p \mathbf{x}_{t-p} + \boldsymbol{\varepsilon}_t, \quad (1)$$

where $\mathbf{x}_t = (y_{1t}, \dots, y_{kt})' \in (K \times 1)$ – a vector of endogenous variables, \mathbf{A}_j ($j=1, \dots, p$) – $(p \times p)$ - matrixes. Presentation (1) is reduced form of structural relationships system. The vector of innovation $\boldsymbol{\varepsilon}_t$ is associated with the vector of structural shocks $\boldsymbol{\eta}_t$ by relation

$$\mathbf{B} \boldsymbol{\varepsilon}_t = \mathbf{R} \boldsymbol{\eta}_t,$$

where \mathbf{B} і \mathbf{R} – nonsingular matrixes. The vector of structural shocks $\boldsymbol{\eta}_t$ is described by a vector of white noise process with zero expectation and covariance matrix $E[\boldsymbol{\eta}_t \boldsymbol{\eta}_t'] = \boldsymbol{\Omega}$.

08.00.11 Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці

However, the practical modeling use of VAR specification (1) suggests that the roots of the characteristic equation $|I_n - A_1 z - A_2 z^2 - \dots - A_p z^p| = 0$ lie outside the unit circle, which corresponds to the case of stationary variables. If the series, for which modeling is conducted, are non-stationary, it is necessary to apply a VAR model for the first differences and if variables are cointegrated, it is correct to use vector error correction model.

The stationarity investigation of series in level and their respective deviations from trend lines are shown in Table 1. Results of augmented Dickey-Fuller test evidence that series in levels have unit root and first differences are stationary.

Table 1

Augmented Dickey-Fuller Test Results					
Variable	Deterministic terms	ADF-Statistic	Variable	Deterministic terms	ADF-Statistic
$\ln RGDP_{sm}$	Const, Trend, Shift	-0,3209	$\Delta \ln RGDP_{sm}$	Const, Shift	-6,129**
UR_{sm}	Const, Trend, Shift	-3,7229	ΔUR_{sm}	Const, Shift	-9,590**
e_{RGDP}	Const	-3,3219	Δe_{RGDP}	—	-8,492**
UC	Const	-2,4105	ΔUC	—	-6,016**

Note:** denotes statistical significance at the 95% level.

Source: evaluation of authors.

Testing of causality and its direction using the Granger causality procedure by [2]. As a result of the use of Lagrange multipliers test we find that changes in real GDP makes changes to unemployment in the future, while the opposite effect did not show statistical significance (Table. 2). The results of the test and Engle - Granger indicate the presence of cointegration between the variables (see. Table 2).

Table 2

Results of Granger Causality Test and Cointegration			
Pairwise Granger Causality Tests			
Null Hypothesis:		F-Statistic	p-value
UR_{sm} does not Granger Cause $\ln RGDP_{sm}$		0,0201	0,9801
$\ln RGDP_{sm}$ does not Granger Cause UR_{sm}		5,8568	0,0057
Engle-Granger Cointegration Test			
Dependent Variable	tau-Statistic	p-value	z-Statistic
$\ln RGDP_{sm}$	-4,8436	0,0014	-31,4877
UR_{sm}	-5,2849	0,0004	-35,8003

Source: evaluation of authors.

As the series of the unemployment rate and real GDP are cointegrated, then the correct model to describe their behavior is a structural vector error correction model [3], reduced form of which is represented as

$$\Delta \mathbf{x}_t = \Pi^* \mathbf{x}_{t-1} + \Gamma^*_1 \Delta \mathbf{x}_{t-1} + \dots + \Gamma^*_{p-1} \Delta \mathbf{x}_{t-p+1} + \boldsymbol{\varepsilon}_t. \quad (2)$$

The model combines the assessment of long-term relationships between variables and description of the dynamics of their short-term behavior. In this model, the growth rate of real GDP and the level of cyclical unemployment related systems according to their previous values, and previous deviations from long-term equilibrium cointegration relationships. Estimates of adjustment coefficients determines the convergence to long-term trajectories. Their negative signs indicates that variables tend to bridge the gap between them and tend to decrease if there is a positive deviation from equilibrium.

The model makes it possible to analyze the variance decomposition fluctuations of output and unemployment. Table 3 shows the proportion of variance of output and unemployment are associated with supply shocks, the proportion of the variance associated with demand shocks, respectively, obtained by subtracting these values from the unit.

Table 3

Forecast error variance decomposition to demand shock		
Forecast Horizon	Proportion of output variance	Proportion of unemployment variance
1	0,84	0,30
2	0,89	0,32
3	0,93	0,37
4	0,94	0,48
8	0,97	0,62
12	0,98	0,71
20	0,99	0,80

Source: evaluation of authors.

The modeling results show that supply shocks is crucial driver of change in real GDP in Ukraine in the short and in the long run. The variation in the level of unemployment in the short run due mainly demand shocks, while in the long run is more noticeable impact supply shocks.

References:

1. Breitung J. A convenient representation for structural vector autoregressions / Jörg Breitung // Empirical Economics, Springer. – 2001. – Vol. 26 – Issue 2 – pp. 447–459.

2. Applied Time Series Econometrics / Edited Helmut Lutkepohl and Markus Kratzig. – Cambridge University Press, 2004. – P. 323.

3. Issaoui F. The long run dynamic of the Dutch disease phenomenon: a SVAR approach / Fakhri Issaoui, Talel Boufateh, Ghassen El // International Journal of Computational Economics and Econometrics. – 2013. – Vol. 3 – Issue 1/2 – pp. 43–63.

Пасічник Т.В.,

завідувач кафедри інформаційних технологій, к.ф.-м.н., доцент,
Львівський національний аграрний університет,

Смолінський В.В.,

доцент кафедри інформаційних технологій, к.е.н.,
Львівський національний аграрний університет

ЕКОНОМІЧНІ РІШЕННЯ ЗА НЕЧІТКИХ ВІДНОШЕНЬ ПЕРЕВАГИ НА МНОЖИНІ АЛЬТЕРНАТИВ

Економіка передових країн протягом багатьох десятиріч еволюційно розвивається, спираючись на новітні методи процесу структурної перебудови сфери виробництва. Складність розробки варіантів розвитку економіки та вибору стратегічного сценарію спрощується, коли створена кібернетична система прийняття рішень (СПР), яка складається із незалежних модулів, де ставка робиться на персональні комп'ютери та людські міркування особи (осіб), що приймає рішення (о.п.р.). Комбінація інтелекту о.п.р. з автоматизацією дає безмежний резерв знань у створенні множини варіантів стратегії розвитку економіки в цілому [2, с. 224]. Саме методологічною складністю розробки СПР є об'єднання великого обсягу емпіричної інформації різного характеру та рівня, що робить проблему наукової економічної адаптації до ринкових умов актуальною.

Будуючи математичну модель реальної ситуації чи процесу, ми повинні, передовсім, з'ясувати відношення переваги на множині альтернатив. Один із таких способів - це консультація з експертами або особами, які приймають рішення.

Нехай через о.п.р. виявлене чітке відношення неточної переваги R на множині допустимих альтернатив X . Це означає, що стосовно довільної пари альтернатив x чи y , що належать X , виявлене одне з наступних тверджень [3, с. 267]:

- " x не гірше за y ", тобто $x \geq y$, або $(x, y) \in R$;
- " y не гірше за x ", тобто $y \geq x$, або $(y, x) \in R$;
- " x і y не порівняльні між собою", тобто $(x, y) \notin R$ і $(y, x) \notin R$.

Інформація в такій формі дає змогу звузати клас раціональних виборів, включивши до нього лише ті альтернативи, котрі не домінуються жодною альтернативою множини X .

Для того, щоб виявити, які альтернативи вважаються недомінованими, виділимо відповідні відношення переваги R відношення строгої переваги R^s і відношення байдужості R^i .

Вважатимемо, що альтернатива x строго ліпша за альтернативу y , якщо одночасно $x \geq y$ і $y \geq x$, тобто $(x, y) \in R$ і $(y, x) \notin R$. Сукупність всіх таких пар (x, y) назвемо відношенням строгої переваги R^s на множині X .

Розглянемо наступну задачу. Нехай задана множина альтернатив X , кожна з яких характеризується декількома ознаками $j = 1, m$. Інформація про попарне порівняння альтернатив кожній з j ознак подається у формі відношення переваги R_j . Таким чином, маємо m відношень переваги R_j на множині X .

Задача полягає в тому, щоб згідно заданої інформації зробити раціональний вибір альтернатив із множини (X, R_1, \dots, R_m) .

Не вникаючи в теоретичні дискусії (більш детально див. [1, с. 102]), в загальній задачі, коли на множині альтернатив задані m нечітких відношень переваги R_j , $j = 1, m$ і задані коефіцієнти λ_j відносної важливості цих відношень

$$\sum_{j=1}^m \lambda_j = 1, \quad \lambda_j \geq 0,$$

поступають наступним чином:

1. Будують нечітке відношення Q_1 (перетин вхідних відношень):

$$\mu_{Q_1}(x, y) = \min\{\mu_1(x, y), \dots, \mu_m(x, y)\} \quad (1)$$

і визначають нечітку підмножину недомінованих альтернатив в множині (X, Q_1) :

$$\mu_{Q_1}^{n.d.}(x, y) = 1 - \max_{y \in X} \{\mu_{Q_1}(y, x) - \mu_{Q_1}(x, y)\} \quad (2)$$

2. Опісля знаходять нечітке відношення Q_2 :

$$\mu_{Q_2}^{n.d.}(x, y) = 1 - \sum_{j=1}^m \lambda_j \mu_j(x, y) \quad (3)$$

і визначають нечітку підмножину недомінованих альтернатив в множині (X, μ_{Q_2}) :

$$\mu_{Q_2}^{n.d.}(x, y) = 1 - \max_{y \in X} \{ \mu_{Q_2}(y, x) - \mu_{Q_2}(x, y) \} \quad (4)$$

3. Обчислюють перетин множин $\mu_{Q_1}^{n.d.}$ і $\mu_{Q_2}^{n.d.}$:

$$\mu^{n.d.}(x) = \min \{ \mu_{Q_1}^{n.d.}(x), \mu_{Q_2}^{n.d.}(x) \} \quad (5)$$

4. Раціональним вважають вибір альтернатив із множини

$$X^{n.d.} = \left\{ x \mid x \in X, \mu^{n.d.}(x) = \max_{x' \in X} \mu^{n.d.}(x') \right\}$$

Тут треба відзначити, що залежно від типу задачі раціональним може вважатися вибір не тільки альтернатив із множини $X^{n.d.}$, але і в тому чи іншому сенсі слабо домінованих альтернатив (або не дуже сильно домінованих), тобто альтернатив, які належать множині $\mu^{n.d.}$ із мірою, яка не нижча заданої.

Приклад. Нехай $X = \{x_1, x_2, x_3\}$, а на X задані три однаково важливі відношення переваги (тобто $\lambda_1 = \lambda_2 = \lambda_3 = 1/3$):

R_1	x_1	x_2	x_3
x_1	1	1	0
x_2	1	1	0
x_3	0	0	1

,

R_2	x_1	x_2	x_3
x_1	1	1	1
x_2	0	1	1
x_3	0	0	1

,

R_3	x_1	x_2	x_3
x_1	1	1	0
x_2	1	1	0
x_3	1	0	1

Будуємо $Q_1 = R_1 \cap R_2 \cap R_3$:

$$\mu_{Q_1}(x_i, x_j) = \begin{pmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{pmatrix}$$

і знаходимо підмножину недомінованих альтернатив на множині (X, μ_{Q_1}) :

$$\mu_{Q_1}^{n.d.}(x_i) = \frac{x_1 \quad x_2 \quad x_3}{1 \quad 0 \quad 1}$$

Знаходимо відношення

$$Q_2 = 1/3(\mu_1(x_i, x_j) + \mu_2(x_i, x_j) + \mu_3(x_i, x_j)):$$

$$\mu_{Q_2}(x_i, x_j) = \begin{array}{c|ccc} & x_1 & x_2 & x_3 \\ \hline x_1 & 1 & 1 & 1/3 \\ x_2 & 2/3 & 1 & 2/3 \\ x_3 & 1/3 & 0 & 1 \end{array}$$

і обчислюємо підмножину недомінованих альтернатив на множині (X, μ_{Q_2}) :

$$\mu^{n.d.}(x_i) = \frac{x_1 \quad x_2 \quad x_3}{1 \quad 2/3 \quad 1/3}$$

Згідно (5) маємо

$$\mu^{n.d.}(x_i) = \frac{x_1 \quad x_2 \quad x_3}{1 \quad 0 \quad 1/3}$$

Звідси робимо висновок: за умов прикладу раціональним треба вважати вибір альтернативи x_1 , яка має максимальну міру недомінованості.

Якщо найбільшу міру недомінованості має не одна, а декілька альтернатив, то особа, що приймає рішення, може або сама вибрати одну з них, виходячи з якихось своїх додаткових міркувань, або розширити коло своїх радників і знову знайти множину $\mu^{n.d.}$, як це описано вище.

Література

1. Орловский С.А. Проблемы принятия решений при нечеткой исходной информации / С.А.Орловский, М.: Наука, Гл. ред. физ.-мат. лит., 1981. – 208 с.
2. Сявавко М.С. Интеллектуализованная информационная система «Нечеткий эксперт» / Мар'ян Сявавко, Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 320с.
3. Rommelfanger H. Fuzzy Decisions Support / H. Rommelfanger, Systeme. Ent. – Scheiden bei Unscharfe. – Springer – Vellag, 1996. – 309 p.

ОПТИМІЗАЦІЯ РОБОТИ СПЕЦІАЛІСТІВ СТО ПАТ «ПОЛТАВА-АВТО» НА ОСНОВІ ТЕОРЕТИКО-ГРАФОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ

При дослідженні та розв'язанні різних економічних оптимізаційних задач у сучасному науковому світі використовують теоретико-графове моделювання, де економічні об'єкти представляють у вигляді вершин, а зв'язки між ними у вигляді ребер. Важливе місце у такому моделюванні посідає вершинне пофарбування графів [1].

До проблеми пофарбування графів відноситься цілий ряд практичних задач, особливістю яких є існування об'єктів, які з яких-небудь причин не можуть бути об'єднані в одну групу. Для них можна побудувати граф, пофарбування якого визначає розв'язок поставленої оптимізаційної задачі. Серед таких задач найбільш розповсюдженими є: машинне генерування розкладів руху міського транспорту, планування процесорного часу для виконання комп'ютерних програм для операційних систем, розподілення ресурсів по кількох напрямках для виконання встановлених робіт, оптимізації численого складу працівників для виконання різних робіт [2].

Було досліджено роботу станції технічного обслуговування ПАТ «Полтава-Авто» та розв'язана задача оптимізації роботи її спеціалістів.

Постановка задачі. Станція технічного обслуговування (СТО) підприємства ПАТ «Полтава-Авто» виконує кілька видів робіт (табл. 1). Щодня на роботі присутня одна бригада робітників, котра складається з 5 спеціалістів різного профілю. Кожний робітник бригади спеціалізується на одному класі послуг. Кожний клас має відповідний розрядний коефіцієнт. Потрібно визначити найменше число класів послуг, а відповідно, і найменшу кількість робітників бригади для виконання усіх необхідних робіт по обслуговуванню авто, що забезпечить безперебійну роботу СТО.

Таблиця 1

Види основних виконуваних робіт на СТО ПАТ «Полтава-Авто»

Типи послуг	1	2	3	4	5	6	7	8
Види послуг	Мийка та хімічистка салона	Обслуговування	Діагностика	Розвал-сходження	Кузовний ремонт	Ремонт ходової частини	Ремонт ГУР та рульових рейок	Ремонт ТНВД і форсунок

Розв'язок задачі. Для даної задачі побудовано граф G (рис. 1), у якого вершини V відповідають певному типу послуг, а наявність ребер E , що сполучають вершини графа, вказують на несумісність даних послуг, тобто неможливість їх виконання в особі якогось одного спеціаліста.

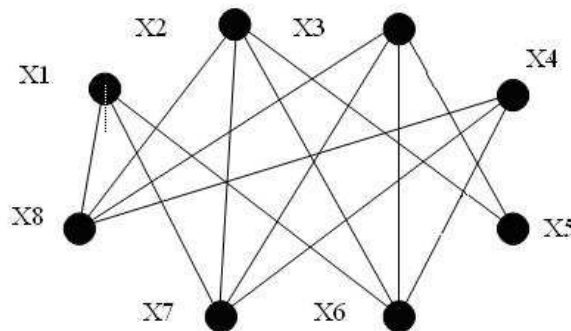

Рис. 1. Граф несумісності типів послуг

Мета даної задачі полягає у знаходженні мінімальної кількості класів послуг, тобто мінімальної кількості спеціалістів у бригаді, які змогли б виконувати об'єм послуг кожного класу.

Нехай колір графа – це відповідно клас послуг. Отже, необхідно пофарбувати граф у найменшу кількість кольорів так, щоб будь-які суміжні вершини X_{ik} і X_{jk} були пофарбовані у різні кольори. Розв'язком даної задачі є матриця, яка описує оптимальне пофарбування графа.

Відомі параметри математичної моделі: N – кількість типів послуг; C_j – наявна кількість спеціалістів (класів послуг).

Керовані параметри: X_{ij} – i -й робітник, що виконує j -й вид роботи.

Кількість елементів у множині C_j не повинно перевищувати верхню оцінку хроматичного числа $\chi(G)$, що визначається за формулою

$$\chi(G) \leq 1 + \max_{v_i \in V} (d(v_i) + 1), \quad (1)$$

де $d(v_i)$ означає степінь i -ої вершини $v_i \in V$.

Якщо допустити, що кожному кольору (класу) j співвідноситься відповідний розрядний коефіцієнт p_j , тоді задача пофарбування вершин графа із використанням найменшої кількості кольорів може бути сформульована наступним чином:

$$\sum_{j=1}^q \sum_{i=1}^n p_j x_{ij} \rightarrow \min; \quad (2)$$

$$\sum_{j=1}^q x_{ij} = 1, i = 1 \dots N, j = 1 \dots q; \quad (3)$$

$$L \cdot (1 - x_{ij}) - \sum_{k=1}^N r_{ik} x_{kj} \geq 0, \quad (4)$$

де L – будь-яке велике додатне число, більше ніж N , r_{ik} – матриця суміжності графа. Для розв'язання задачі пофарбування графової моделі використано лінійне програмування. У роботі запропоновано пошук розв'язку задачі у Microsoft Excel за допомогою «Поиск решения».

Література

1. Дискретна математика: Підручник / Ю.М. Бардачов, Н.А. Соколова, В.Є. Ходаков. – К.: Вища школа, 2007. – 387 с.
2. Бондаренко М.Ф. Комп'ютерна дискретна математика: Підручник / М.Ф. Бондаренко, Н.В. Білоус, А.С. Руткас. – Харків: «Компанія СМІТ», 2004. – 480 с.

Фецович Т.Р.,

викладач кафедри менеджменту організації та інноваційного підприємництва,

Тернопільський національний економічний університет

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО АНАЛІЗУ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Нерозв'язанні теоретико-методичні й практичні проблеми, пов'язані з ототожненням облікових даних, їх попереднім аналітичним опрацюванням та орієнтацією на забезпечення стратегічного розвитку підприємства, потребують подальших досліджень. Актуальність питання пояснюється об'єктивною необхідністю переходу до нової моделі організації обліково-інформаційного процесу, в основі якого буде покладено знання із стратегічного аналізу та інформаційних можливостей.

Основним завданням стратегічного аналізу є дослідження змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі підприємств та оцінка стратегічних альтернатив з метою формування стратегії розвитку підприємства. Успішне виконання завдань стратегічного аналізу неможливе без створення й ефективного функціонування системи фінансово-економічної інформації. Для реалізації окремих методик економічного аналізу можна обмежитися лише даними публічної фінансової звітності організації, але для організації стратегічного та тактичного аналізу необхідна цілісна система інформаційної підтримки.

Рівень інформаційного забезпечення стратегічного аналізу результативності діяльності підприємств характеризується як міра усунення невизначеності вибору дій, що сприяє досягненню максимального ефекту від реалізації управлінських рішень. Ефективності системи інформації, використовуваної для цілей стратегічного аналізу, досягають у тому випадку, якщо вона побудована з урахуванням наступних вимог: найповнішого задоволення запитів користувачів; об'єктивності відображення даних; оперативності; можливості використання процесів автоматизації; трансформативності; раціональності (рис.1).

Враховуючи важливість інформаційного забезпечення різних учасників процесу, варто розглядати інформаційний компонент як одну з функцій управління підприємства, відповідальність за виконання якої її власники мають покласти на виконавчий керівний орган (генерального директора і його заступників. Важливим елементами при цьому постає постійний контроль за змінами у діяльності підприємств та причинами їх виникнення для розуміння своєї стратегічної позиції на ринку.

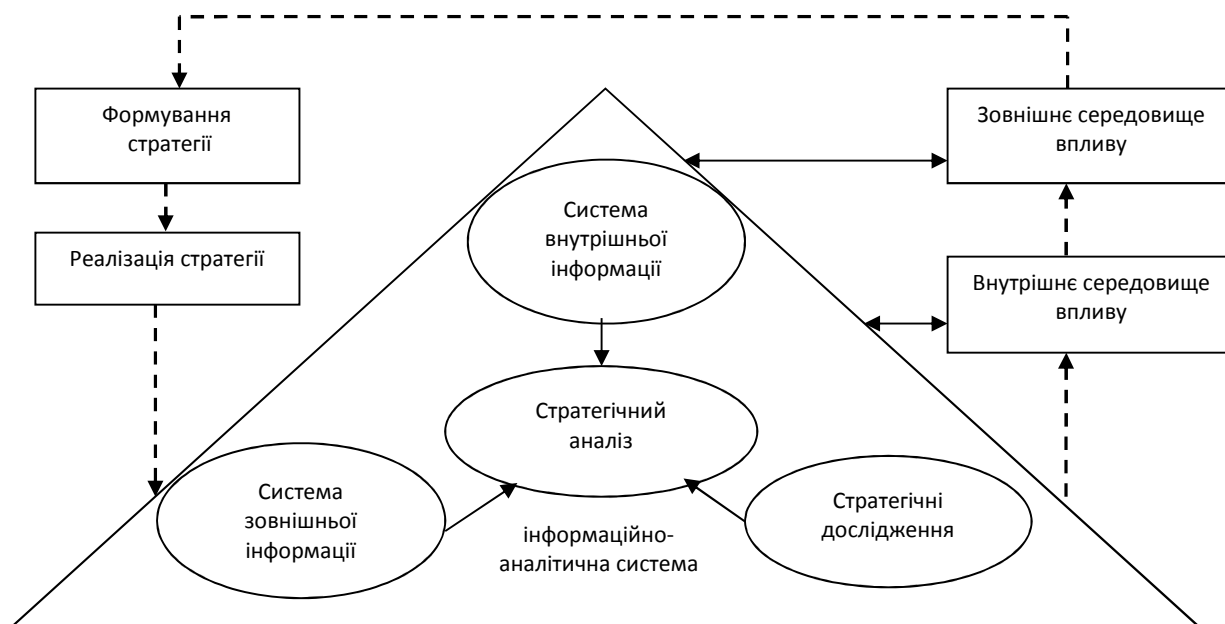

Рис. 1. Функціональна структура інформаційної системи підприємств

Для швидкого реагування на зміни зовнішнього і внутрішнього середовища на підприємстві має працювати інформаційна система з відповідним програмним забезпеченням, що сприятиме досягненню максимального прибутку в процесі діяльності. Необхідність опрацювання великих обсягів економічної інформації протягом коротких термінів спонукала до впровадження спеціалізованого програмного забезпечення, що дає змогу за допомогою формул описати економічну діяльність підприємства, тобто створити інформаційні системи підприємства. Завдання людини полягає у правильному виборі методів для опису економічної ситуації. Саме комп'ютерна техніка допоможе проаналізувати економічні показники, на основі яких буде визначено перспективи розвитку підприємства.

Використання автоматизованих управлінських інформаційних систем дає змогу покращити обліково-аналітичне забезпечення. Комплексний аналіз економічних показників, у якому задіяні всі джерела інформації про діяльність усіх підрозділів підприємства дають можливість виконати стратегічні завдання та коригувати зміни для підвищення прибутковості у конкурентному середовищі. Застосування програмних продуктів у конкурентному середовищі оптимізує час для виконання однотипних дій, тим самим підвищує можливості вирішення нестандартних ситуацій у процесі діяльності підприємств для прийняття стратегічних рішень.

Застосування комп'ютерної техніки, програмного забезпечення й автоматизації виробничих процесів ведення бухгалтерського обліку та розрахунків фінансових і економічних показників значною мірою допомагає підприємству контролювати зміни зовнішнього й внутрішнього середовища і вчасно впливати на них. Сьогодні розвиток комп'ютерних інформаційних технологій дає змогу спростити складні технологічні процеси, прогнозування процесів і практичну діяльність підприємств.

На вітчизняному ринку представлено багато бухгалтерських й аналітичних програмних продуктів (табл.1). Досвід використання комп'ютерних технологій в економічній площині за вітчизняними та міжнародними проектами дає підстави стверджувати, що врахування науково-технічного прогресу – важливий стратегічний процес. Актуальною є наявність відповідних програмних продуктів, що реалізують функції синтетичного обліку, формування інформації про здійснення господарських операцій, підготовки первинних документів і отримання внутрішніх та зовнішніх звітів підприємства.

Таблиця 1

Прикладні програми для аналізу результатів діяльності підприємств

№ з/п	Призначення програм	Назви прикладних програм
1	Статистичні пакети	"Statistics", "SAS", "Mathematics", "Quick"
2	Бухгалтерські програми	"1С:Бухгалтерія", "Парус", "БЕСТ", "Електронна бухгалтерія", "Бухгалтерія без проблем"
	для малих підприємств	"Инфо-бухгалтер", "Парус", "1С:Бухгалтерія 7.7", "Диск УОС"
	для середніх підприємств	"FinExpert", "Атлат-Информ", "Парус-Бухгалтерія 7.20", "Инфо-Софт"
	для великих підприємств	"iScala", "Oracle Applications", "IFS Applications", "Парус-бухгалтерія 8.0", "1С:Підприємство 8.2"
3	Програми фінансового аналізу	"ИНЗК-АФС", "АНЗК-Аналітик", "ФинЕксперт", "БЕСТ-Ф", "Microsoft Excel", "Мастер Финансов: Анализ", "Анализ финансового состояния", "Три Кита", "Audit Expert", "Forecast Expert", "Project Expert", "Sales Expert", Marketing Optimization, Oros Analytics, Alcar Strategic Financial Planning System, ithink, iDecide 2000, Advanced Financial Statement Analysis

4	Системи обліку за міжнародними стандартами	"Microsoft Business Solutions - Ахарт", "Oracle E-Business Suite", "Учет в международных стандартах", "Галактика"
5	Системи підтримки прийняття рішень та експертні системи	"Oracle Applications", "SAP R/3", "Формула времени", "Галактика", "Парус-Предприятия", "Босс-Корпорация"
6	Програми електронного документообігу	"М.Е.Дос", "Мастер-Арт-Звіт", "ІВС-ІВК користувач", "F3", "FormFlow", "1С:Електроний документ"

Упродовж останніх років триває активний пошук програмного продукту, який би дав змогу, оцінити не тільки поточну результативність діяльності підприємств, а й можливість її прогнозування на довгострокову перспективу на це вказують і вітчизняні фахівці, пропонуючи при цьому різні варіанти.

Враховуючи важливість інформаційного забезпечення різних учасників процесу, варто розглядати інформаційний компонент як одну з функцій управління підприємства, відповідальність за виконання якої її власники мають покласти на виконавчий керівний орган (генерального директора і його заступників). Правильно обраний напрямок реалізації стратегії розвитку дає змогу посилити фінансово-економічний стан підприємства, забезпечити зростання його ринкової вартості та зміцнити позиції в конкурентному середовищі. Важливим елементами при цьому постає постійний контроль за змінами у діяльності підприємств та причинами їх виникнення для розуміння своєї стратегічної позиції на ринку.

Отже, у результаті дослідження з'ясовано, що у контексті стратегічного аспекту інформація є важливим фактором впливу на процеси діяльності підприємств. З позиції оптимальності часу повинні вдосконалюватись програмні пакети та методи для ефективного стратегічного аналізу результатів діяльності досліджуваних підприємств, які дозволять в процесі аналізу одержати обґрунтовану оцінку її фінансової стійкості, виявити ступінь фінансового ризику і визначити основні напрямки зміцнення фінансового становища.

Література

1. Голяш І. Адаптація обліково-аналітичної системи до потреб стратегічного управління [Текст] / Ірина Голяш, Людмила Будник // Економічний аналіз. – 2012. – Вип. 11, ч. 2. – С. 126-129.
2. Довбенко В.І. Обліково-аналітичне забезпечення розвитку підприємства / В.І. Довбенко // Вісн. нац. ун-ту "Львів. політехніка". – 2012. – № 647. - 56. – С. 50
3. Колісник Ю.О. Використання нейронних мереж у моделюванні фінансово-господарської діяльності підприємства / Ю.О.Колісник // Держава та регіони. - 2007. - №4. - С.98-102.
4. Подолячук О.А. Сутність обліково-аналітичної інформації та її роль у системі контролю сільськогосподарського підприємства / О.А. Подолячук // Економіка АПК. – 2010. – № 3. – С. 54 – 57.
5. Яворов В.В. Удосконалення управлінського обліку в сільськогосподарських підприємствах / В.В. Яворов // Економіка АПК. – 2010. – № 3. – С. 107 – 112.

УДК 330.3:330.46

Циганчук Р.О.,

аспірант Університету банківської справи
Національного банку України (м. Київ)

Білий Л.А.,

д. т. н., професор, професор
кафедри економічної кібернетики
Львівського інституту банківської справи
Університету банківської справи НБУ (м. Київ)

ЗАСТОСУВАННЯ РІЗНИЦЕВИХ РІВНЯНЬ У МОДЕЛЮВАННІ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Постановка проблеми. Сучасна економічна теорія, як на мікро-, так і на макрорівні, включає як природний, необхідний елемент математичні моделі та методи. Використання математики в економіці дозволяє, по-перше, виділити і формально описати найбільш важливі, істотні зв'язки економічних змінних і об'єктів: вивчення настільки складного об'єкта припускає високий ступінь абстракції. По-друге, з чітко сформульованих вихідних даних і співвідношень методами дедукції можна отримувати висновки, адекватні досліджуваному об'єкту в тій же мірі, що і зроблені передумови. По-третє, методи математики і статистики дозволяють індуктивним шляхом отримувати нові знання про об'єкт: оцінювати форму і параметри залежностей його змінних, що відповідають у найбільшій мірі наявним спостереженням. Нарешті, по-четверте, використання мови математики дозволяє точно і компактно викладати положення економічної теорії, формулювати її поняття та висновки [3].

У практичній діяльності використовуються багатогалузеві динамічні моделі розвитку економіки, виробничі функції, теорія економічного зростання.

Метою роботи є розроблення раціонального способу, що значно спрощує й полегшує процедуру апроксимації диференціальних рівнянь економічного процесу, дискретного в часі, різницевиими рівняннями.

Основний матеріал дослідження. Диференціальні рівняння знаходять достатньо широке застосування в моделях динамічної економіки, в яких відображається не лише залежність змінних від часу, але й їх взаємозв'язок у часі.

Аналіз динамічних систем і їх математичне моделювання базуються на чисельних методах розв'язування систем диференціальних рівнянь. Особливе місце серед чисельних методів розв'язування динамічних моделей з дискретним часом займає метод скінченних різниць [2]. Універсальність, можливість застосування в лінійних і нелінійних задачах роблять метод скінченних різниць самим поширеним методом із застосовуваних в даний час наближених методів. Але не лише надзвичайна загальність різничевого метода приваблює дослідників. Мабуть, це найбільш зручний та прозорий чисельний метод, завдяки якому майже завжди можна отримати уяву про шуканий розв'язок.

Для зменшення кількості кінцево-різницевого рівнянь, які апроксимують диференціальні рівняння, при збереженні потрібної точності результатів дослідження, необхідно скористатися апроксимаціями, які враховують не лише перший член розкладання шуканого рішення в ряд Тейлора, але й наступні його члени. Коефіцієнти таких апроксимацій можна знайти за методом невизначених коефіцієнтів.

Для того щоб отримати різницеву схему, яка приблизно описувала б диференціальне рівняння або систему таких рівнянь, необхідно здійснити два наступні кроки:

1.Замінити область неперервної зміни аргумента областю дискретної його зміни.

2.Замінити диференціальні оператори деякими різницево-операторами, а також сформулювати різницевий аналог для початкових умов.

Різницева апроксимація є найпростішою, але одночасно і найменше точною, тому що інформацію в точці $m + 1$ шукає лише на базі інформації в точці m .

Для використання більш точних операторів, нами отримані на основі метода невизначених коефіцієнтів різницево-рівняння підвищеної точності.

Найбільш загальний спосіб побудови кінцево-різницевого рівнянь полягає в тому, що відповідним різницево-відношенням апроксимується не кожна похідна зокрема, а відразу весь диференціальний оператор. При заданому наборі вузлів складають кінцево-різницево рівняння, яке апроксимує дане диференціальне рівняння в m -ій вузловій точці, яка знаходиться посередині сукупності вузлів з номерами $m - k, \dots, m, \dots, m + k (k = 1, 2, \dots)$.

Висновки. Розроблено раціональні способи апроксимації диференціальних рівнянь різницево-операторами при моделюванні економічних процесів, дискретних у часі. Отримано різницево-рівняння підвищеної точності, які дають змогу ціною незначного ускладнення розрахункових формул суттєво скоротити загальне число прораховуваних вузлів і в кінцевому підсумку вимагають менших обчислювальних затрат.

Розв'язання кінцево-різницевого рівнянь підвищеної точності відносно вузлових функцій значно спрощує й полегшує процедуру апроксимації диференціальних рівнянь економічного процесу різницево-операторами.

Запропонований метод отримання різницево-рівнянь підвищеної точності є загальним і може бути поширений на будь-яку кількість вузлів дискретної сітки.

Література

1. Замков О. О., Толстопятенко А. В., Черемных Ю. Н. Математические методы в экономике: Учебник / Под общ. ред. д-ра экон. наук, проф. А. В. Сидоровича; МГУ им. М. В. Ломоносова. – 3-е изд., перераб. – М.: Изд. «Дело и Сервис», 2004. – 268 с.

2. Березин И. С., Жидков Н. П. Методы вычислений, – М.: Физматгиз, 1992. – Т. 2. – 639 с.

3. Шелобаев С. И. Математические методы и модели в экономике, финансах, бизнесе: Учеб пособие для вузов – М.: ЮНИТИ ДАНА, 2010. – 367 с.

УДК: 330.4.658.012

Шаповалова В.О.,

*к.е.н., асистент кафедри економічної кібернетики,
Запорізький національний університет*

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ В ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ

Відомо, що універсальних правил прийняття рішень в економіці не існує. В той час як людині постійно необхідно вирішувати задачі багатокритеріального вибору, на допомогу приходять складні методології та засоби: людино-машинні, технічні, аксіоматичні тощо. Діяльність на ринку нерухомості — це, перш за все, задача психологічного навантаження на особу, що приймає рішення, оскільки ринок нерухомого майна тісно пов'язаний з такими ринками, як фінансовий, фондовий, рекламний, консалтинговий, страховий, товарний, а також ринком будівельних робіт. Останнім часом психологія все більше інтегрується в прийняття рішень на фінансових ринках, проте емоційну складову цього процесу складно формалізувати. Крім того, відомо, що економічні агенти інколи поведуть себе парадоксально, створюючи тим самим «ефект натовпу» — масову реакцію на явище, що відбувається на ринку. Спростити задачу прийняття рішень та прогнозування поведінки економічних агентів на ринку нерухомого майна можна завдяки «ефекту обрамлення», тобто урахування всіх суттєвих ризиків, наприклад, ризик інформаційної асиметрії (тобто відсутності інформаційної прозорості на ринку нерухомого майна) або ризик інвестиційної діяльності (при розгляді нерухомості як об'єкту інвестицій). Критерієм правильного прийняття рішення може слугувати економічна ефективність — показник, що характеризує в грошовому еквіваленті результат прийнятого рішення.

Для її визначення необхідно скористатись комплексною методологією кількісної та якісної оцінки ступеня прогнозованості ціни. Для цього використовується інтеграція методів моніторингу ситуації на ринку нерухомого майна, візуалізації, моделювання динаміки ціни, проведення статистичного та фрактального аналізу, а також

прогнозування. Причому в даний час затребувана така методологія, яка б зуміла врахувати всі особливості сучасної турбулентної економіки.

За умов сучасної турбулентної економіки прийняття рішень набуває нових особливостей. Зокрема, необхідно врахувати певні чинники, які опосередковано здійснюють вплив на ціну нерухомості — технічний прогрес руйнівної дії, інформаційну революцію, зміни в навколишньому середовищі, постійне зростання сили споживача тощо. Крім того, будь-який аналіз існуючого стану фінансових ринків та їх розвитку повинен бути скорегований на принципи турбулентності. Вони спонукають розглядати класичні теорії про циклічність ринку з іншої позиції. За умов турбулентної економіки економічні цикли можуть бути відсутніми певний час чи бути складно завбачуваними. Також важко побудувати точний прогноз гострих кутів циклу: підйомів чи спадів. Ризики прийняття рішень перестали мати суто економічну природу. Тепер вони набувають емоційно-психологічного, соціального, правового забарвлення, їх складніше формалізувати та оцінити.

Література

1. Петерс Э. Хаос и порядок на рынках капитала. Новый аналитический взгляд на циклы, цены и изменчивость рынка / Э. Петерс. — М.: Мир, 2000. — 333 с.

Шеховцова І.А.,

старший викладач кафедри менеджменту

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

Гарбовська Н.І.,

студентка

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ТРЕНДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Передбачення завжди було одним з атрибутів людського мислення, критерієм відбиття матеріального і реального. Бачення перспективи дозволяє своєчасно виявити ризики і вжити заходів запобігання негативних результатів, розкрити невизначеність у системі, обґрунтувати фактори, за яких можливе досягнення цілі. Основна мета прогнозування - створити наукові передумови для прийняття оптимальних господарських чи інших рішень.

Роль прогнозування незмінно зростає у зв'язку з прискоренням науково-технічного прогресу, а особливо при ускладненні завдань управління, посилення невизначеності, що пов'язане з переходом до ринку. Значний вплив це має і на розвитку експортного потенціалу в сфері зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Формування та розвиток експортного потенціалу, збільшення його обсягів та становлення збалансованої товарної структури відносяться до ключових пріоритетних напрямів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Теоретико-методологічні та практичні аспекти аналізу, формування та використання експортного потенціалу розглядалися в працях провідних зарубіжних та вітчизняних вчених, а саме Андріанова В.Д., Сейфуллаєвої М.Е., Бахрамова Ю.М., Діденко Н.І., Зав'ялова Н.І., Савицького П.І., Шагалова Г.А., Мазараки А.А., Кириченко О.О., Крушницької Г.Б., Ломаченко Т.І., Маштабея В.Я., Кутідзе Л.С., Афанасьєва К.М. та інших [1,2,3]. При визначенні сутності експортного потенціалу в розрізі ЗЕД, визначаються фактори зовнішнього впливу на розвиток експортного потенціалу відповідного рівня, аналізуються критерії ефективності використання експортного потенціалу [1, с. 98]. На сучасному етапі розвитку світової економіки експортний потенціал являється найважливішою характеристикою економічної потужності будь-якої країни. Експортний потенціал є однією зі складових економічного потенціалу, який забезпечує процес реалізації продукції на зовнішньому ринку.

Розвиток експортного потенціалу вимагає дотримання низки взаємопов'язаних між собою принципів, а саме [4]:

- забезпечення інноваційності продукції, її відповідності чинним стандартам якості;
- забезпечення захищеності прав інтелектуальної власності на продукцію підприємства-експортера;
- необхідність проведення перманентного моніторингу зміни запитів споживачів;
- побудова мережі сервісного і гарантійного обслуговування покупців;
- постійність і адекватність позиціонування продукції на ринку;
- передбачення шляхів захисту підприємства від зміни ринкової кон'юнктури;
- забезпечення економічної ефективності та інвестиційної привабливості підприємства - експортера.

Важливим принципом розвитку експортного потенціалу підприємств є необхідність проведення перманентного моніторингу зміни запитів споживачів. Саме в цьому невідемну роль відіграє використання методів прогнозування. Запити споживачів можуть змінюватись під впливом насичення ринку певним видом продукції, внаслідок зниження рівня платоспроможного попиту, через появу товарів-замінників або аналогів тощо. У будь-якому випадку поінформованість підприємств-експортерів про характер зміни попиту є важливою умовою забезпечення своєчасності окуплення коштів, інвестованих у виробництво продукції на експорт, забезпечення стабільності збуту продукції, адекватності прийняття рішень щодо покращання якості товарів тощо. Функція моніторингу зміни запитів споживачів традиційно покладається на службу маркетингу підприємства. Дослідження ринку — це систематичний збір, запис, аналіз та інтерпретація даних про продаж товарів чи послуг, а також організацію маркетингу. Деякі менеджери вважать, що методи і техніка проведення міжнародних маркетингових досліджень такі самі, як і дослідження внутрішнього ринку, а розбіжності – тільки в зовнішньому середовищі. Однак, саме зовнішнє середовище і визначає, які методи, техніку і види досліджень застосовувати на іноземному ринку [5]. Сьогодні основні завдання в процесі побудови макроекономічних прогнозів в Україні в умовах нестабільності цін

полягають у всебічному обґрунтуванні, надійності прогнозів як інструменту прийняття управлінських рішень, а також відповідності вимогам сучасної економічної практики.

Для проведення прогнозування розвитку економіки в тому чи іншому напрямку чи галузі слід спиратись не тільки на теоретичні розробки, а й на розробки, проведені на основі аналізу досить потужної бази статистичних даних. Ще більша вірогідність наукових розробок у тому випадку, коли в процесі роботи було розроблено декілька моделей для прогнозування окремих макроекономічних показників. У першу чергу в сфері ЗЕД заслуговують на увагу моделі прогнозування валового внутрішнього продукту та інфляції, які дають досить вагомі результати. Деякі моделі, зокрема частина моделі для прогнозування ВВП, будуються на основі аналізу розвитку та продовження тенденцій на прогнозний період шляхом використання трендів [3].

Дійсно метод екстраполяції застосовується при стабільній системі, сталості явищ, коли динаміка процесів та показників у перспективі визначається тенденціями їх зміни в минулому періоді. Тож у такому випадку прогноз виявляється проєкцією минулого в майбутнє.

Важливим елементом екстраполяції є аналіз часових рядів, обробка ретроспективного ряду. Часовий ряд охоплює упорядковані в часі показники та характеристики. Результат багато в чому залежить від того, за який період побудовано ряд, тобто скільки років велося спостереження.

Більшість моделей, які використовуються економістами, побудовані на основі сучасних економетричних підходів до вирішення проблеми складання узгодженого прогнозу.

Оскільки характерною ознакою дійсного стану розвитку економіки є показник зростання чи зниження обсягів ВВП, прогнозування економічного розвитку країни має спиратись на передбачення показника експорту та імпорту товарів [4].

Ось чому прогнозування стану зовнішньої торгівлі України повинне мати за основу порівняльну характеристику та оцінку експорту і імпорту товарів та послуг у контексті додатного чи від'ємного сальдо торгового балансу. При цьому основу передбачень складає конкурентоспроможність продукції або послуг України на зовнішньому ринку.

Отже, при прогнозуванні проведення зовнішньої торгівлі України та розгляду основних економічних показників торговельних партнерів України з метою визначення конкурентоспроможності продукції та послуг на світовому ринку головним є визначення позитивного сальдо в торговому балансі як основного каналу поповнення валютних резервів держави. Саме цими міркуваннями і обумовлюється нарощування обсягів зовнішньої торгівлі, зокрема, обсягів експортних операцій. У свою чергу, поживлення у зовнішньоекономічній діяльності викликає до життя головний стимул, яким є нарощування виробництва продукції, а кінцевим є показник зростання доходів бюджету та економічного розвитку України.

Прогнозуючи стан торговельного балансу України в довгостроковій перспективі, слід зазначити, що без вжиття кардинальних заходів щодо виробництва конкурентоспроможної продукції, імовірно, можливе вичерпання експортного потенціалу України.

Тож подальший розвиток системи аналізу та прогнозу показників розвитку економіки України надасть можливість відпрацювати та впровадити зважені механізми керування виробничим процесом та фінансово-кредитною системою України як основні інструменти відновлення економічного зростання в державі [1, с. 120].

Перманентність дослідження іноземних ринків важлива з точки зору ідентифікування причинно-наслідкових зв'язків між факторами, які спричиняють зміни в уподобаннях споживачів. Слід звернути увагу також на те, що зміни у потребах споживачів можуть бути викликані появою нових товарів, які пропонують конкуренти. Таким чином, своєчасність виявлення конкурентів є передумовою адекватності прийняття рішень щодо вибору такої поведінки на ринку, яка уможливить уникнення втрат через збільшення витрат на рекламу і застосування дієвих заходів захисту фірмових розробок від промислового шпіонажу та інших форм несанкціонованого отримання інженерної, технологічної та управлінської інформації.

Література

1. Управління експортним потенціалом України : монографія / А. А. Мазаракі [та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. А. Мазаракі ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К. : Київ. нац.торг.-екон. ун-т, 2007. - 210 с.
2. Сейфуллаева М.Є. Международный менеджмент: учебное пособие / М.Є. Сейфуллаева. – М.: КноРус, 2011. – 232 с.
3. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. посіб. для вищих навч. закл. / О. Кириченко [та ін]. – 2 вид., доп. - К. : Видавничий дім "Фінансист", 2004. - 634 с.
4. Основні напрямки дослідження міжнародних ринків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua>
5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/17280924/ekonomika/prognozuvannya_neobhidna_umova_ekonomichnogo_zrostannya

АКТУАЛЬНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ !

ПП «Інститут економіки, технологій і підприємництва»
запрошує до співпраці бажаючих прийняти участь в реалізації освітнього проекту
«ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУСПІЛЬСТВА».
Проектом безперервного навчання передбачено створити
«НАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОМПЕТЕНТНОСТІ».
який функціонуватиме на засадах самоосвіти,
з використанням системи дистанційного навчання і фахових консультантів.

Інфраструктурне забезпечення функціонування Народного університету включає:

1. Громадську спілку «Науково-навчальний кластер «Конкурентоспроможність»;
2. Електронну бібліотеку навчальної літератури і відеофільмів практичного передового досвіду;
3. Банк інновацій та інноваційно-інвестиційних проектів;
4. Дайджест інноваційних пропозицій;
5. Науково-практичний журнал «Міське самоврядування: формування компетентності»;
6. Бізнес-кадровий інкубатор «Універсальний»;
7. Освітньо-кадровий проект «Від учня школи – до високо компетентного фахівця»;
8. Кадрово-рекрутингова агенція «Компетентність».

(Повна інформація про Проект на сайті www.stelmaschuk.info)

Витяг з Статуту громадської спілки

«Науково-навчальний кластер «Конкурентоспроможність»

2.2. Основними напрямками діяльності Спілки є:

2.2.1. Розробка і впровадження інноваційних науково-освітніх проектів, консультування з сприяння розвитку людського капіталу в напрямі виховання, освіти, здоров'я, підвищення рівня компетентності населення і його ролі в розвитку економіки, активізації його діяльності в суспільному житті.

2.2.3. Сприяння формуванню освіченої молоді з активною позицією в житті і потенціалом забезпечення роботою на основі використання форм науково-практичної та науково-дослідної роботи студентів із застосуванням технологій бізнес-інкубації, що сприяють професійній їх підготовці, оволодінню методами ведення підприємницької діяльності, формуванню у них практичних професійних навичок майбутніх фахівців, організаторів і керівників.

4.2. Членами (учасниками) Спілки можуть бути: юридичні особи приватного права, які є інноваційно-активними суб'єктами наукової чи господарської діяльності, що вносять (мають намір вносити) відповідний вклад в інноваційний розвиток суспільства; фізичні особи, які займають активну позицію в житті, вносять (мають намір вносити) інноваційні науково-практичні розробки і пропозиції для впровадження в розвиток національної економіки.

4.3. Прийом фізичної особи до членів Спілки здійснюється на підставі особистої заяви і представлення в письмовій формі інформації про результати (плани) своєї інноваційної діяльності.

Прийом юридичної особи приватного права до учасників Спілки здійснюється на підставі заяви юридичної особи та письмової інформації про впровадження (бажання впроваджувати) у виробництво інноваційних пропозицій та досягнень передового досвіду.

Запрошуємо до співпраці (за сумісництвом) на договірних засадах науковців, професорсько-викладацьких працівників, досвідчених спеціалістів - практиків.

Редакція щомісячного фахового журналу «ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА», який включений до наукометричних баз «КОПЕРНІКУС» та «РИНЦ», запрошує авторів подавати наукові статті для опублікування (за напрямом - економічні науки).

Редакція щомісячного фахового журналу «СТАЛІЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ», який включений до наукометричної бази «КОПЕРНІКУС» запрошує авторів подавати наукові статті для опублікування (за напрямом - економічні науки).

(Повна інформація про наукові журнали на сайті www.stelmaschuk.info)

ACTUAL ANNOUNCEMENT!

**Private enterprise “Institute of Economics, Technologies and Entrepreneurship”
Invites for cooperation all people willing to participate in the implementation of the educational project
“FORMATION OF COMPETENCE OF SOCIETY”.**

**The project of continuous training envisages creating
“PEOPLES' UNIVERSITY OF COMPETENCE”
that will functioning on the basis of self education,
with using the system of distance education and professional advisers**

Infrastructures ensure for the functioning the Peoples' University includes:

- 1. The Public Union “Scientifically and educational cluster “Competitiveness”;**
- 2. The electronic library of educational literature and videos for practical advanced experience;**
- 3. Bank of innovations and innovative investment projects;**
- 4. Digest of innovative proposals;**
- 5. Scientific and practical journal “Local government: formation of competence”;**
- 6. Business and personnel Incubator “Universal”;**
- 7. Educational and personnel project “From the pupil of school – to the highly competent professional”;**
- 8. Personnel and recruitment agency “Competence”.**

(Full information about the Project is on the site www.stelmaschuk.info)

*Extract from the Statute of the Public Union
“Scientifically and Educational Cluster “Competitiveness”*

2.2. The main directions of the Union activity are:

2.2.1. Development and implementation of innovative scientific and educational projects, advising on promoting human capital development in the direction of upbringing, education, health, enhancing the level of competence of the population and its role in economic development, revitalization of its activity in public life.

2.2.3. Facilitating in the formation of educated youth with active position in life and the potential to work on the basis of using the forms of scientific and practical, scientific and research work of students with the use of technologies for business incubation, contributing to their professional training, mastering the methods of conducting entrepreneurial activity, forming their practical professional skills of future specialists, organizers and leaders.

4.2. Members (participants) of the Union may be: the legal persons of private law who are innovative and active subjects of scientific or economic activity that contribute (intending to make) an appropriate contribution to the innovative development of society; individuals who take an active position in life, contribute (intend to introduce) innovative scientific and practical proposals for implementation in the development of the national economy.

4.3. Reception of a physical person to members of the Union is based on the personal application and submission of information about the results (plans) of their innovative activity in written form.

Reception of legal entity of private law to the members of the Union is based on the statements of a legal entity and written information on the implementation (the desire to implement) in the production of innovative proposals and achievements of advanced experience.

*Welcome to cooperation scholars, professorial and teaching workers,
experienced professionals – practitioners on the contractual basis.*

Editorship of the monthly professional journal “INNOVATIVE ECONOMY” that is included to the scientific and metric bases “Copernicus” and “RSCI” (Russian Science Citation Index) invites authors to submit scientific articles for publication (in the direction – economic sciences)

Editorship of the monthly professional journal “SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY that is included to the scientific and metric base “Copernicus” invites authors to submit scientific articles for publication (in the direction – economic sciences).

(Full information about scientific journals is on the site www.stelmaschuk.info)

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Розвиток національної економіки: теорія та практика

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
3-4 квітня 2015 року

Відповідальний за випуск
д.е.н., професор Баланюк І.Ф.

Комп'ютерний набір і верстка
Довгань С.В.

Підписано до друку 30.04.2015 р. Формат 60x90/16
Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний 65 г/м².
Ум. - друк. арк.48,01
Тираж 300 примірників. Замовлення № 735

Адреса редакції

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57

Видавництво «Крок». Свідоцтво № 3538 від 30.07.2009р.
46006, м. Тернопіль, вул. Гайова, 56
Тел.0352248436